SLUŽBENI GLASNIK BOSNE I HERCEGOVINE
Izdanje na hrvatskom, srpskom i bosanskom jeziku

СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
Издање на хрватском, српском и босанском језику

Godina XIX
Utorak, 8. rujna/septembra 2015. godine

Broj/Број
71

Година XIX
Уторак, 8. септембра 2015. године

ISSN 1512-7494 - hrvatski jezik
ISSN 1512-7508 - srpski jezik
ISSN 1512-7486 - bosanski jezik

VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE

674

Na temelju članka 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08) i članka 5. st. (2) i (3) Odluke o odobravanju Projekta rekonstrukcije objekta u ulici Maršala Tita 9a za smještaj institucija Bosne i Hercegovine, koji će se uvrstiti u Program višegodišnjih kapitalnih ulaganja za razdoblje 2013. - 2014. godine ("Službeni glasnik BiH", br. 90/13, 68/14 i 22/15), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 17. sjednici održanoj 30. 07. 2015. godine, donijelo je

ODLUKU
O RASPOREDU UREDSKOG PROSTORA U ZGRADI ZA SMJEŠTAJ INSTITUCIJA BOSNE I HERCEGOVINE U ULICI MARŠALA TITA 9a U SARAJEVU

Članak 1.
(Predmet Odluke)

Ovom se odlukom utvrđuje raspored uredskog prostora u objektu u ulici Maršala Tita 9a u Sarajevu, ukupne površine 3.012 m^2, koji je rekonstruiran za potrebe smještaja institucija Bosne i Hercegovine.

Članak 2.
(Specifikacija dodijeljenog poslovnog prostora)

Raspored i površina uredskog prostora za institucije Bosne i Hercegovine koje će biti smještene u objektu u ulici Maršala Tita 9a u Sarajevu je sljedeći:

a) Ministarstvo financija i trezora Bosne i Hercegovine - koristit će urede na III. katu, i to urede od broja 301 do broja 321, kao i urede na IV. katu od broja 404 do broja 409, ukupne površine 486 m^2;
b) Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika - koristit će ured u prizemlju broj 019, urede na I. katu od broja 107 do broja 114, kao i ured 121, ukupne površine 237 m^2;
c) Agencija za javne nabave Bosne i Hercegovine - koristit će urede na I. katu od broja 115 do broja 120, kao i urede 122 do broja 124, ukupne površine 140 m^2;
d) Uprava za zaštitu zdravlja bilja Bosne i Hercegovine - koristit će urede u prizemlju od broja 004 do broja 012 i ured broj 018, kao i urede na I. katu od broja 102 do broja 105, ukupne površine 236 m^2;
e) Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine - koristit će urede na II. katu od broja 201 do 203, urede od broja 209 do broja 222, kao i urede na IV. katu od broja 401 do 403, ukupne površine 348 m^2;
f) Direkcija za ekonomsko planiranje Bosne i Hercegovine - koristit će urede na IV. katu od broja 410 do broja 421, ukupne površine 229 m^2;
g) Agencija za osiguranje Bosne i Hercegovine - koristit će urede na II. katu od broja 204 do broja 208, ukupne površine 103 m^2;
h) Služba za zajedničke poslove institucija Bosne i Hercegovine - koristit će pomoćne prostorije koje služe za održavanje zgrade i servisnih usluga, i to prostorije u prizemlju broj 003 (recepcija) i prostoriju broj 017 (ostava), kao i prostoriju na I. katu broj 106. Ukupna površina servisnih prostorija koje su dodijeljene Službi iznosi 46 m^2;
i) zajedničke prostorije (hodnici, stubišta, tehničke prostorije, bife, dvorane za sastanke i mokri čvorovi) ukupne površine 1187 m^2 su pripadajući dio objekta iz članka 1. ove odluke. Dvorane za sastanke su prostorije broj 117, 216 i 316.

Članak 3.
(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 116/15
30. srpnja 2015. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Dr. **Denis Zvizdić**, v. r.

На основу члана 17. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08) и члана 5. ст. (2) и (3) Одлуке о одобравању Пројекта реконструкције објекта у улици Маршала Тита 9а за смјештај институција Босне и Херцеговине, који ће се уврстити у Програм вишегодишњих капиталних улагања за период 2013. - 2014. године ("Службени гласник БиХ", бр. 90/13, 68/14 и 22/15), Савјет министара Босне и Херцеговине, на 17. сједници одржаној 30. 07. 2015. године, донио је

ОДЛУКУ
О РАСПОРЕДУ КАНЦЕЛАРИЈСКОГ ПРОСТОРА У ЗГРАДИ ЗА СМЈЕШТАЈ ИНСТИТУЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ У УЛИЦИ МАРШАЛА ТИТА 9а У САРАЈЕВУ

Члан 1.
(Предмет Одлуке)

Овом одлуком утврђује се распоред канцеларијског простора у објекту у улици Маршала Тита 9а у Сарајеву, укупне површине 3.012 м^2, који је реконструисан за потребе смјештаја институција Босне и Херцеговине.

Члан 2.
(Спецификација додијељеног пословног простора)

Распоред и површина канцеларијског простора за институције Босне и Херцеговине које ће бити смјештене у објекту у улици Маршала Тита 9а у Сарајеву је сљедећи:

а) Министарство финансија и трезора Босне и Херцеговине - користиће канцеларије на III спрату, и то канцеларије од броја 301 до броја 321, као и канцеларије на IV спрату од броја 404 до броја 409, укупне површине 486 м^2;
б) Комисија за очување националних споменика - користиће канцеларију у приземљу број 019, канцеларије на I спрату од броја 107 до броја 114, као и канцеларију 121, укупне површине 237 м^2;
ц) Агенција за јавне набавке Босне и Херцеговине - користиће канцеларије на I спрату од броја 115 до броја 120, као и канцеларије 122 до броја 124, укупне површине 140 м^2;
д) Управа за заштиту здравља биља Босне и Херцеговине - користиће канцеларије у приземљу од броја 004 до броја 012 и канцеларију број 018, као и канцеларије на I спрату од броја 102 до броја 105, укупне површине 236 м^2;
е) Уред за ветеринарство Босне и Херцеговине - користиће канцеларије на II спрату од броја 201 до 203, канцеларије од броја 209 до броја 222, као и канцеларије на IV спрату од броја 401 до 403, укупне површине 348 м^2;
ф) Дирекција за економско планирање Босне и Херцеговине - користиће канцеларије на IV спрату од броја 410 до броја 421, укупне површине 229 м^2;
г) Агенција за осигурање Босне и Херцеговине - користиће канцеларије на II спрату од броја 204 до броја 208, укупне површине 103 м^2;
х) Служба за заједничке послове институција Босне и Херцеговине - користиће помоћне просторије које служе за одржавање зграде и сервисних услуга, и то просторије у приземљу број 003 (рецепција) и просторију број 017 (остава), као и просторију на I спрату број 106. Укупна површина сервисних просторија које су додијељене Служби износи 46 м^2;
и) заједничке просторије (ходници, степеништа, техничке просторије, бифе, сале за састанке и мокри чворови) укупне површине 1187 м^2 су припадајући дио објекта из члана 1. ове одлуке. Сале за састанке су просторије број 117, 216 и 316.

Члан 3.
(Ступање на снагу)

Ова одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 116/15
30. јула 2015. године
Сарајево

Предсједавајући
Савјета министара БиХ
Др **Денис Звиздић**, с. р.

Na osnovu člana 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08) i člana 5. st. (2) i (3) Odluke o odobravanju Projekta rekonstrukcije objekta u ulici Maršala Tita 9a za smještaj institucija Bosne i Hercegovine, koji će se uvrstiti u Program višegodišnjih kapitalnih ulaganja za period 2013. - 2014. godine ("Službeni glasnik BiH", br. 90/13, 68/14 i 22/15), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 17. sjednici održanoj 30. 07. 2015. godine, donijelo je

ODLUKU
O RASPOREDU KANCELARIJSKOG PROSTORA U ZGRADI ZA SMJEŠTAJ INSTITUCIJA BOSNE I HERCEGOVINE U ULICI MARŠALA TITA 9a U SARAJEVU

Član 1.
(Predmet Odluke)

Ovom odlukom utvrđuje se raspored kancelarijskog prostora u objektu u ulici Maršala Tita 9a u Sarajevu, ukupne površine 3.012 m^2, koji je rekonstruiran za potrebe smještaja institucija Bosne i Hercegovine.

Član 2.
(Specifikacija dodijeljenog poslovnog prostora)

Raspored i površina kancelarijskog prostora za institucije Bosne i Hercegovine koje će biti smještene u objektu u ulici Maršala Tita 9a u Sarajevu je sljedeći:

a) Ministarstvo finansija i trezora Bosne i Hercegovine - koristit će kancelarije na III spratu, i to kancelarije od broja 301 do broja 321, kao i kancelarije na IV spratu od broja 404 do broja 409, ukupne površine 486 m^2;
b) Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika - koristit će kancelariju u prizemlju broj 019, kancelarije na I spratu od broja 107 do broja 114, kao i kancelariju 121, ukupne površine 237 m^2;
c) Agencija za javne nabavke Bosne i Hercegovine - koristit će kancelarije na I spratu od broja 115 do broja 120, kao i kancelarije 122 do broja 124, ukupne površine 140 m^2;

d) Uprava za zaštitu zdravlja bilja Bosne i Hercegovine - koristit će kancelarije u prizemlju od broja 004 do broja 012 i kancelariju broj 018, kao i kancelarije na I spratu od broja 102 do broja 105, ukupne površine 236 m^2;
e) Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine - koristit će kancelarije na II spratu od broja 201 do 203, kancelarije od broja 209 do broja 222, kao i kancelarije na IV spratu od broja 401 do 403, ukupne površine 348 m^2;
f) Direkcija za ekonomsko planiranje Bosne i Hercegovine - koristit će kancelarije na IV spratu od broja 410 do broja 421, ukupne površine 229 m^2;
g) Agencija za osiguranje Bosne i Hercegovine - koristit će kancelarije na II spratu od broja 204 do broja 208, ukupne površine 103 m^2;
h) Služba za zajedničke poslove institucija Bosne i Hercegovine - koristit će pomoćne prostorije koje služe za održavanje zgrade i servisnih usluga, i to prostorije u prizemlju broj 003 (recepcija) i prostoriju broj 017 (ostava), kao i prostoriju na I spratu broj 106. Ukupna površina servisnih prostorija koje su dodijeljene Službi iznosi 46 m^2;
i) zajedničke prostorije (hodnici, stepeništa, tehničke prostorije, bife, sale za sastanke i mokri čvorovi) ukupne površine 1187 m^2 su pripadajući dio objekta iz člana 1. ove odluke. Sale za sastanke su prostorije broj 117, 216 i 316.

Član 3.
(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 116/15
30. jula 2015. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Dr. **Denis Zvizdić**, s. r.

675

Na osnovu članka 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), članka 34. stavak (2) i članka 51. stavak (2) Zakona o državnoj službi u institucijama BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10 i 40/12), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 17. sjednici održanoj 30. srpnja 2015. godine, donijelo je

RJEŠENJE
O RAZRJEŠENJU RAVNATELJA CENTRA ZA UKLANJANJE MINA U BOSNI I HERCEGOVINI

1. DUŠAN GAVRAN razrješava se dužnosti ravnatelja Centra za uklanjanje mina u Bosni i Hercegovini, zbog isteka mandata.
2. Ovo Rješenje stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 115/15
30. srpnja 2015. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Dr. **Denis Zvizdić**, v. r.

На основу члана 17. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), члана 34. став (2) и члана 51. став (2) Закона о државној служби у институцијама БиХ ("Службени гласник БиХ", бр. 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10 и 40/12), Савјет министара Босне и Херцеговине, на 17. сједници одржаној 30. јула 2015. године, донио је

РЈЕШЕЊЕ
О РАЗРЈЕШЕЊУ ДИРЕКТОРА ЦЕНТРА ЗА УКЛАЊАЊЕ МИНА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

1. ДУШАН ГАВРАН разрјешава се дужности директора Центра за уклањање мина у Босни и Херцеговини, због истека мандата.
2. Ово Рјешење ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 115/15
30. јула 2015. године
Сарајево

Предсједавајући
Савјета министара БиХ
Др **Денис Звиздић**, с. р.

Na osnovu člana 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), člana 34. stav (2) i člana 51. stav (2) Zakona o državnoj službi u institucijama BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10 i 40/12), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 17. sjednici održanoj 30. jula 2015. godine, donijelo je

RJEŠENJE
O RAZRJEŠENJU DIREKTORA CENTRA ZA UKLANJANJE MINA U BOSNI I HERCEGOVINI

1. DUŠAN GAVRAN razrješava se dužnosti direktora Centra za uklanjanje mina u Bosni i Hercegovini, zbog isteka mandata.
2. Ovo Rješenje stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 115/15
30. jula 2015. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Dr. **Denis Zvizdić**, s. r.

676

Na temelju članka 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), točke II. stavka 1. Odluke o uspostavljanju Ureda koordinatora za reformu javne uprave pri Uredu predsjedatelja Vijeća ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 4/05 i 33/07), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na prijedlog predsjedatelja Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, na 20. sjednici održanoj 25.8.2015. godine, donijelo je

RJEŠENJE
O IMENOVANJU KOORDINATORA ZA REFORMU JAVNE UPRAVE PRI UREDU PREDSJEDATELJA VIJEĆA MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE

1. Dragan Ćuzulan imenuje se za koordinatora za reformu javne uprave pri Uredu predsjedatelja Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, na mandat od četiri godine.
2. Ovo rješenje stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 117/15
25. kolovoza 2015. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Dr. **Denis Zvizdić**, v. r.

На основу члана 17. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), тачке II става 1. Одлуке о успостављању Канцеларије координатора за реформу јавне управе при Кабинету предсједавајућег Савјета министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 4/05 и 33/07), Савјет министара Босне и Херцеговине, на приједлог предсједавајућег Савјета министара Босне и Херцеговине, на 20. сједници, одржаној 25.8.2015. године, донио је

РЈЕШЕЊЕ
О ИМЕНОВАЊУ КООРДИНАТОРА ЗА РЕФОРМУ ЈАВНЕ УПРАВЕ ПРИ КАБИНЕТУ ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋЕГ САВЈЕТА МИНИСТАРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

1. Драган Ћузулан именује се за координатора за реформу јавне управе при Кабинету предсједавајућег Савјета министара Босне и Херцеговине, на мандат од четири године.
2. Ово рјешење ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 117/15
25. августа 2015. године
Сарајево

Предсједавајући
Савјета министара БиХ
Др **Денис Звиздић**, с. р.

Na osnovu člana 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), tačke II stava 1. Odluke o uspostavljanju Ureda koordinatora za reformu javne uprave pri Kabinetu predsjedavajućeg Vijeća ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 4/05 i 33/07), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na prijedlog predsjedavajućeg Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, na 20. sjednici, održanoj 25.8.2015. godine, donijelo je

RJEŠENJE
O IMENOVANJU KOORDINATORA ZA REFORMU JAVNE UPRAVE PRI KABINETU PREDSJEDAVAJUĆEG VIJEĆA MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE

1. Dragan Ćuzulan imenuje se za koordinatora za reformu javne uprave pri Kabinetu predsjedavajućeg Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, na mandat od četiri godine.
2. Ovo rješenje stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 117/15
25. augusta 2015. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Dr. **Denis Zvizdić**, s. r.

KONKURENCIJSKO VIJEĆE BOSNE I HERCEGOVINE

677

Na temelju članka 25. stavak (1) točka e), članka 42. stavak (1) točka a) i članka 48. stavak (1) točka a), a u svezi s člankom 4. stavak (1) točka e) Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09), u postupku pokrenutom po Zahtjevu za pokretanje postupka gospodarskog subjekta Montre d.o.o. Banja Luka, ul. Srpska 12, 78000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina, koga zastupa odvjetnik Adnan Biser, ul. Radićeva 4a, 71000 Sarajevo, protiv gospodarskog subjekta Watch line d.o.o. Sarajevo, ul. Muhameda Efendije Pandže 4D, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina, radi utvrđivanja postojanja zabranjenog sporazuma, u smislu članka 4. stavak (1) točka e) Zakona o konkurenciji, Konkurencijsko vijeće na 106. (stošestoj) sjednici održanoj 22. lipnja 2015. godine, donijelo je

RJEŠENJE

1. Odbija se Zahtjev gospodarskog subjekta Montre d.o.o. Banja Luka, ul. Srpska 12, 78000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina, podnesen protiv gospodarskog subjekta Watch line d.o.o. Sarajevo, ul. Muhameda Efendije Pandže 4D, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina, radi utvrđivanja postojanja zabranjenog sporazuma, u smislu članka 4. stavak (1) točke e) Zakona o konkurenciji, kao neutemeljen.
2. Ovo Rješenje je konačno i bit će objavljeno u "Službenom glasniku BiH", službenim glasilima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Obrazloženje

Gospodarski subjekt Montre d.o.o. Banja Luka, ul. Srpska 12, 78000 Banja Luka, zastupan po odvjetniku Adnanu Biseru, ul. Radićeva 4a, 71000 Sarajevo (u daljnjem tekstu: Montre ili Podnositelj zahtjeva) podnio je Konkurencijskom vijeću Zahtjev za pokretanje postupka, zaprimljen dana 10.11.2014. godine pod brojem 02-26-2-038-II/14 (u daljnjem tekstu: Zahtjev), protiv gospodarskog subjekta Watch line d.o.o. Sarajevo, ul. Muhameda Efendije Pandže 4D, 71000 Sarajevo (u daljnjem tekstu: Watch line), radi sprječavanja, ograničavanja i narušavanja tržišne konkurencije iz članka 4. stavak (1) točka e) Zakona o konkurenciji (u daljnjem tekstu: Zakon), na način da je svojim usmenim dogovorima i djelovanjima kao distributer vršio pritisak prema svojim kupcima i sa njima zaključivao sporazume kako bi isti odustali od poslovne suaradnje sa Podnositeljem zahtjeva.

Konkurencijsko vijeće je nakon izvršenog uvida u dostavljenu dokumentaciju, a radi uplate administrativne pristojbe, preciziranja Zahtjeva i dostave dodatne dokumentacije, tražilo dopunu Zahtjeva aktom broj 02-26-2-038-1-II/14 od 20.11.2014. godine. Podnositelj zahtjeva dostavio je traženu dopunu podneskom zaprimljenim dana 27.11.2014. godine pod brojem 02-26-2-038-2-II/14.

Nakon kompletiranja Zahtjeva, Konkurencijsko vijeće je sukladno članku 28. stavak (3) Zakona dana 12.01.2015. godine pod brojem 02-26-2-038-4-II/14 Podnositelju zahtjeva izdalo Potvrdu o primitku kompletnog i urednog Zahtjeva.

1. Stranke u postupku

Stranke u postupku su gospodarski subjekt Montre d.o.o. Banja Luka, ul. Srpska 12, 78000 Banja Luka i gospodarski subjekt Watch line d.o.o. Sarajevo, ul. Muhameda Efendije Pandže 4D, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina.

1.1. Gospodarski subjekt Montre

Gospodarski subjekt Montre registriran je kod Okružnog privrednog suda u Banja Luci prema rješenju o registraciji broj 057-0-Reg-14-001000 od 16.04.2014. godine, upisan sa MB: 11110592, MBS: 57-01-0304-13 i JIB: 4403645870001. Gospodarski subjekt Montre kao temeljnu djelatnost obavlja trgovinu na veliko i malo satovima i nakitom.

1.2. Gospodarski subjekt Watch line

Gospodarski subjekt Watch line registriran je kod Općinskog suda u Sarajevu prema rješenju o registraciji broj 065-0-Reg-11-003546 od 27.10.2011. godine, upisan sa MBS: 1-23828. Gospodarski subjekt Wach line kao temeljnu djelatnost obavlja trgovinu na veliko satovima i nakitom.

2. Pravni okvir predmetnog postupka

Konkurencijsko vijeće je u tijeku postupka primijenilo odredbe Zakona, Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta

("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 34/10) i odredbe Zakona o upravnom postupku ("Službeni glasnik BiH", br. 29/02, 12/04, 88/07 i 93/09).

3. Postupak po Zahtjevu za pokretanje postupka

U svom Zahtjevu, Podnositelj zahtjeva opisuje činjenično stanje i okolnosti koje su razlog za podnošenje Zahtjeva, te u bitnom navodi slijedeće:

- Podnositelj zahtjeva na specijaliziranom tržištu Bosne i Hercegovine u domenu ručnih satova jedini je ovlašteni distributer ručnih satova marke Pulsar i Lorus. Djelatnost prodaje ručnih satova počeo je obavljati od mjeseca kolovoza 2014. godine, nakon što je primio prvu pošiljku od strane dobavljača, gospodarskog subjekta Seiko Hong Kong.
- Kupoprodajni ugovori između prodavatelja, gospodarskog subjekta Seiko Hong Kong i kupca gospodarskog subjekta Montre, jedan za satove marke Pulsar, a drugi za satove marke Lorus zaključeni su dana 01.04.2014. godine.
- Prije nego što je gospodarski subjekt Montre postao jedini ovlašteni distributer satova marke Lorus, iste je ranije distribuirao gospodarski subjekt Watch line, sa kojim je gospodarski subjekt Seiko Hong Kong raskinuo ugovor.
- Gospodarski subjekt Watch line djelatnost prometa ručnih satova na veliko i malo obavlja od 2000. godine i jedini je ovlašteni distributer ručnih satova marke: Fossil, Disel, Armani, DKNY i Tommy Hilfiger. Navedene marke ručnih satova su trenutno najtraženije kod kupaca u Bosni i Hercegovini, s tim da najveću prodaju bilježe ručni satovi marke Fossil.
- Podnositelj zahtjeva je od mjeseca kolovoza 2014. godine zaključio više ugovora o distribuciji ručnih satova sa gospodarskim subjektima koji imaju specijalizirane prodavnice za prodaju ručnih satova, kao što su između ostalog: 1) Detas d.o.o. Tuzla, ul. Turalibegova 15A, 75000 Tuzla; 2) Silver Trend d.o.o. Mostar, ul. Radića 31, 88000 Mostar; 3) S.Z.T.R. Časovničar Smiljanić Doboj, ul. Kralja Aleksandra 47, 74000 Doboj; 4) Eskada d.o.o. Bihać, ul. ZAVNOBIH bb, 77000 Bihać; 5) Samostalni obrt - časovničar Novokmet Visoko, ul. Čaršijska bb, 71300 Visoko.
- Nakon što je Podnositelj zahtjeva krenuo sa obavljanjem svoje djelatnosti predstavnici gospodarskog subjekta Watch line su kontaktirali sa klijentima Podnositelja zahtjeva i dali im ultimatum da moraju prekinuti svaki poslovni odnos sa njim, jer će im u suprotnom otkazati poslovnu suradnju. Otkazivanje suradnje bi značilo da više ne bi mogli prodavati ručne satove marke Fossil, Disel, Armani, DKNY i Tommy Hilfiger, koji su trenutno najprodavaniji na tržištu, pa bi klijenti na taj način bili suočeni sa velikim poslovnim gubitkom.
- Zbog pritisaka predstavnika gospodarskog subjekta Watch line, na način da su kontaktirali poslovne partnere Podnositelje zahtjeva (navedene specijalizirane radnje), isti su otkazivali poslovnu suradnju, te vršili povrat ranije isporučene robe.
- Pored poslovnih partnera sa kojima je Podnositelj zahtjeva već imao poslovnu suradnju, postupcima gospodarskog subjekta Watch line spriječeno je zaključenje ugovornog odnosa sa još dva gospodarska subjekta sa kojima je načelno ugovoren poslovni odnos. To su gospodarski subjekt TR Seiko Široki Brijeg, ul. Trg Širokobrijeških žrtava 1, 88220 Široki Brijeg i gospodarski subjekt Urar Big Ben Zenica, ul. Maršala Tita 38, 72000 Zenica. Pored toga u dopuni Zahtjeva, navedeno je da je gospodarski subjekt Watch line vršio pritisak i nametao dodatne obveze koje nisu bile u svezi sa predmetom sporazuma gospodarskomsubjektu Zlatar Zlatna kap Tuzla, Tržni centar Senjak BB, 75000 Tuzla.
- Podnositelj zahtjeva je kao dokaze za navedene radnje gospodarskog subjekta Watch line uz Zahtjev dostavio: e-mail korespodenciju između gospodarskog subjekta Watch line i zakonskih zastupnika gospodarskih subjekata Samostalni obrt (časovničar Novokmet Visoko (26.10.2014. godine) i Eskada d.o.o. Bihać (29.10.2014. godine i 05.11.2014. godine), te SMS korespodenciju sa zakonskim zastupnikom gospodarskog subjekta Silver Trend d.o.o. Mostar (06.10.2014. godine, 08.10.2014. godine i 09.10.2014. godine). Pored toga Podnositelj zahtjeva je pokušao pribaviti izjave od zakonskih zastupnika gospodarskih subjekata na koje je gospodarski subjekt Watch line vršio pritisak da raskinu poslovnu suradnju sa gospodarskim subjektom Montre, ali su isti to odbili. Prema navodima Podnositelja zahtjeva, razlog odbijanja je bojazan da će im gospodarski subjekt Watch line otkazati daljnju poslovnu suradnju i distribuciju ručnih satova čiji je jedini ovlašteni distributer.
- Podnositelj zahtjeva navodi da trpi enormnu materijalnu štetu, budući da nema načina da na specijaliziranom tržištu ručnih satova, vrši distribuciju ručnih satova onim klijentima na koje gospodarski subjekt Watch line vrši pritisak da raskinu svaki vid poslovne suradnje sa gospodarskim subjektom Montre.

Na temelju iznesenog, Podnositelj zahtjeva smatra da gospodarski subjekt Watch line svojim postupcima sprječava, ograničava i narušava tržišnu konkurenciju na tržištu distribucije ručnih satova na teritoriju Bosne i Hercegovine, u smislu članka 4. stavak (1) točke e) Zakona.

Slijedom navedenog, Konkurencijsko vijeće je ocijenilo da povrede Zakona na koje Podnositelj zahtjeva ukazuje nije moguće utvrditi bez provođenja postupka, te je sukladno članku 32. stavak (2) Zakona na 103. sjednici održanoj dana 29. siječnja 2015. godine, donijelo Zaključak o pokretanju postupka broj 02-26-2-038-6-II/14 (u daljnjem tekstu: Zaključak), radi utvrđivanja postojanja zabranjenog sporazuma iz članka 4. stavak (1) točka e) Zakona. Predmetni Zaključak je dostavljen Podnositelju zahtjeva, aktom broj 02-26-2-038-10-II/14 od 29.01.2015. godine.

Konkurencijsko vijeće je sukladno članku 33. stavak (1) Zakona, aktom broj 02-26-2-038-11-II/14 od 29.01.2015. godine, protivnoj strani gospodarskom subjektu Watch line, dostavilo Zahtjev i Zaključak na odgovor. Gospodarski subjekt Watch line je podneskom zaprimljenim pod brojem 02-26-2-038-12-II/14 od 06.02.2015. godine, tražio uvid u spis i fotokopiranje potrebne dokumentacije i uz njega dostavio punomoć za zastupanje od strane odvjetnika Leile Sijerčić, ul. Josipa Vancaša br. 23, 71000 Sarajevo. Nakon toga, gospodarski subjekt Watch line je podneskom zaprimljenim dana 23.02.2014. godine pod brojem 02-26-2-038-14-II/14, dostavio traženi odgovor na Zahtjev i Zaključak, u smislu članka 33. stavak (3) Zakona.

Gospodarski subjekt Watch line u svom odgovoru navodi da je Zahtjev potpuno neutemeljen i u cijelosti odbacuje netočne tvrdnje Podnositelja zahtjeva vezane za poslovni odnos gospodarskog subjekta Watch line sa kupcima koje pominje u Zahtjevu, te u bitnom navodi sljedeće:

- Podnositelj zahtjeva nije dostavio dokaze za radnje na koje se odnosi Zahtjev, jer to ne mogu biti računi na kojima je rukom dopisivan tekst o povratu robe zbog prijetnji gospodarskog subjekta Wach line, zatim iz konteksta izvađena e-mail korespodencija, kao i prijepis SMS poruka, koji ne sadrži ni jednu bitnu informaciju vezanu za sadržaj Zahtjeva. S tim u svezi se predlaže Konkurencijskom vijeću da pozove i sasluša fizičku osobu Senada Kerenovića, kao osnivača gospodarskog subjekta Watch line, Nermina Begića, kao zakonskog zastupnika, te radnike Edina Durmu i Eldina Ajanovića, za koje je Podnositelj zahtjeva naveo da su svojim ponašanjem vršili pritisak na kupce gospodarskog subjekta Watch line, vezano za poslovnu suradnju sa gospodarskim subjektom Montre.
- Gospodarski subjekt Wach line ne spori da sa svim gospodarskim subjektima nabrojanim u Zahtjevu ima određeni poslovni odnos, koji se odnosi na prodaju satova. Nikakav poseban sporazumi/ili ugovor u pisanoj formi ne postoji između gospodarskog subjekta Watch line i tih gospodarskih subjekata. Naručivanje ručnih satova koje gospodarski subjekt Watch line nudi svim potencijalnim kupcima je isključivo slobodna volja kupaca, bez utjecaja na količinu i dinamiku tih narudžbi. Gospodarski subjekt Watch line nikada nije nametao bilo kakve dodatne obveze, kako gospodarskim subjektima navedenim u Zahtjevu, tako i bilo kom drugom poslovnom partneru, koje prema svojom prirodi ili prema trgovinskim običajima nemaju veze sa predmetom poslovanja sa tim gospodarskim subjektima, niti im je prijetio prekidom poslovne suradnje u slučaju da posluju i surađuju sa bilo kojim drugim gospodarskim subjektom. Sukladno navedenom, gospodarski subjekt Wach line nije zaključivao zabranjene sporazume iz članka 4. stavak (1) točke e) Zakona.
- Podnositelj zahtjeva je imao obvezu da dokaže da sporazumi, čijim odredbama je navodno učinjena povreda iz članka 4. stavak (1) točke e) Zakona, nisu sporazumi male vrijednosti, odnosno da tržišni udjel na tržištu ručnih satova gospodarskog subjekta Watch line i svakog od navedenih gospodarskih subjekata premašuje 15%, što Podnositelj zahtjeva nije učinio.
- Nejasno je da li Podnositelj zahtjeva tvrdi da je gospodarski subjekt Watch line učinio i povredu članka 10. Zakona, odnosno da li je zlouporabio vladajući položaj zaključivanjem sporazuma kojima se uvjetuje da druga strana prihvati dodatne obveze koje po svojoj prirrodi ili prema trgovinskom običaju nisu u svezi sa predmetom takvog sporazuma. U svezi sa ovim navodima Podnositelj zahtjeva ne pruža ni jedan dokaz da gospodarski subjekt Watch line uopće i ima vladajući položaj na tržištu prodaje ručnih satova u Bosni i Hercegovini, kao preduvjet za primjenu članka 10. Zakona.

4. Mjerodavno tržište

Mjerodavno tržište, u smislu članka 3. Zakona, te čl. 4. i 5. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta, čini tržište određenih proizvoda/usluga koji su predmet obavljanja djelatnosti na određenom zemljopisnom tržištu.

Prema odredbi članka 4. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta, mjerodavno tržište proizvoda obuhvata sve proizvode i/ili usluge koje potrošači smatraju međusobno zamjenjivim s obzirom na njihove bitne značajke, kvalitetu, namjenu, cijenu ili način uporabe.

Prema odredbi članka 5. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta, mjerodavno zemljopisno tržište obuhvata cjelokupan ili značajan dio teritorija Bosne i Hercegovine na kojem gospodarski subjekti djeluju u prodaji i/ili kupovini mjerodavne usluge pod jednakim ili dovoljno ujednačenim uvjetima i koji to tržište bitno razlikuju od uvjeta konkurencije na susjednim zemljopisnim tržištima.

Mjerodavno tržište proizvoda predmetnog postupka je tržište veleprodaje i distribucije ručnih satova.

Mjerodavno zemljopisno tržište predmetnog postupka je teritorij Bosne i Hercegovine.

Slijedom navedenog, mjerodavno tržište predmetnog postupka je utvrđeno kao tržište veleprodaje i distribucije ručnih satova na teritoriju Bosne i Hercegovine.

5. Usmena rasprava

U daljnjem tijeku postupka, obzirom da se radi o predmetu sa strankama sa suprotnim interesima, Konkurencijsko vijeće je održalo usmenu raspravu, sukladno članku 39. Zakona. Usmena rasprava je održana dana 28.04.2015. godine u prostorijama Konkurencijskog vijeća o čemu je sačinjen Zapisnik broj 02-26-2-038-18-II/14. Ispred Podnositelja zahtjeva, usmenoj raspravi su prisustvovali Kenan Hadžimuhović, odvjetnik i Edin Kerenović, zakonski zastupnik, a ispred gospodarskog subjekta Watch line, Lejla Sijerčić, odvjetnik Nermin Mulalić, odvjetnik (punomoć priložena u spis).

Zastupnik Podnositelja zahtjeva je tražio da se kao personalni dokaz izvede saslušanje zakonskog, zastupnika i osnivača gospodarskog subjekta Montre, Edina Kerenovića, koji je u svom izlaganju većinom ponovio sve navode iz Zahtjeva, ne navodeći nove činjenice i dokaze vezane za predmetni slučaj. Predstavnici Podnositelja zahtjeva dalje navode da su svjesni tereta dokazivanja i da odluka Konkurencijskog vijeća ovisi od osoba na koje su predstavnici gospodarskog subjekta Wach line vršili pritisak i kojima su nametali obveze protivno Zakonu, te traže da se isti pozovu kao svjedoci da daju usmenu ili pismenu izjavu vezano za način odvijanja poslovne suradnje, obim naručenih proizvoda, otkazivanje suradnje sa gospodarskim subjektom Montre, razloge tog otkazivanja, kao i eventualno vođenih pregovora u svezi stupanja u ugovorni odnos sa gospodarskim subjektom Montre, te prestanka svih daljnjih radnji i pregovaranja u svezi sa postupcima gospodarskog subjekta Watch line. Poimenično je navedeno jedanaest fizičkih osoba zajedno sa adresom gospodarskog subjekta čiji su vlasnici ili zastupnici, a za koje se traži da svjedoče o navedenim činjenicama i oklnostima.

6. Postupak nakon usmene rasprave

Gospodarski subjekt Wach line dostavio je podnesak zaprimljen dana 06.05.2015. godine pod brojem 02-26-2-038-20-II/14, kojim je dostavio imena svjedoka koje predlaže da se saslušaju u slučaju da se usvoji prijedlog Podnositelja zahtjeva za salušanjem svjedoka, dan na usmenoj raspravi.

Konkurencijsko vijeće je uputilo dopis osobama koje je Podnositelj zahtjeva na usmenoj raspravi predložio da svjedoče, a od kojih je traženo da se izjasne o tome da li su kao kupci imali usmene dogovore sa predstavnicima gospodarskog subjekta Watch line, kako bi odustali od poslovne suradnje sa gospodarskim subjektom Montre. Navedeni dopisi su poslani dana 25.05.2015. godine pod brojem 02-26-2-038-22-II/14 (Dario Šimić, Detas d.o.o, Tuzla), brojem 02-26-2-038-23-II/14 (Nenad Smiljanić, SZTR Časovničar Smiljanić, Doboj), brojem 02-26-2-038-24-II/14 (Murat Mahmutović, Eskada d.o.o., Bihać), brojem 02-26-2-038-25-II/14 (Vlado Čutura, Silver Trend d.o.o., Mostar), brojem 02-26-2-038-26-II/14 (Benjamin Gladan, Urar

Big Ben, Zenica), brojem 02-26-2-038-27-II/14 (Vladimir Ćorić, TR Seiko, Široki Brijeg), brojem 02-26-2-038-28-II/14 (Mahir Novokmet, Časovničar Novokmet, Visoko), brojem 02-26-2-038-29-II/14 (Miroslav, Šarčević, Zlatara Šarm, Modriča), brojem 02-26-2-038-30-II/14 (Hilmija Bravo, STR Bravo, Ilidža-Sarajevo), brojem 02-26-2-038-31-II/14 (Mićo Roković, TR Skin, Prijedor) i brojem 02-26-2-038-32-II/14 (Almir Žilić, Zlatara Zlatna kap, Tuzla). Na sve upućene dopise, osim na dopis broj 02-26-2-038-31-II/14 (Mićo Roković, TR Skin, Prijedor), dostavljeno je traženo izjašnjenje. Ni jedna o predloženih osoba za koje je traženo da svjedoče nije se izjasnila da je kao kupac imala usmene dogovore sa predstavnicima gospodarskog subjekta Watch line, kako bi odustali od poslovne suradnje sa gospodarskim subjektom Montre, a što bi ukazivalo na postojanje zabranjenog sporazuma iz članka 4. stavak (1) točka e) Zakona.

Podnositelj zahtjeva dostavio je podnesak zaprimljen dana 28.05.2015. godine pod brojem 02-26-2-038-33-II/14, kojim je dostavio imena osoba za koje je odustao od prijedloga za saslušanje kao svjedoka, a među njima se nalazi i Mićo Roković, TR Skin, Prijedor, od kojeg jedino nije stiglo ranije navedeno izjašnjenje, koje iz tih razloga nije ponovo traženo.

Dana 10.06.2015. godine pod brojem 02-26-2-038-44-II/14 od strane gospodarskog subjekta Wach line podnesen je zahtjev za uvidom u spis i fotokopiranjem potrebne dokumentacije, što je Konkurencijsko vijeće odobrilo aktom broj 02-26-2-038-45-II/14 od 15.06.2015. godine. Uvid u spis je izvršen dana 17.06.2015. godine, što je evidentirano aktom broj 02-26-2-038-46-II/14, a tom prilikom je dostavljen i izvod iz sudskog registra gospodarskog subjekta Watch line, koji je tražen od strane Konkurencijskog vijeća i koji je zaprimljen pod brojem 02-26-2-038-47-II/14.

7. Ocjena dokaza

Člankom 4. stavak (1) tačka e) Zakona je propisano da su zabranjeni sporazumi, ugovori, pojedine odredbe sporazuma ili ugovora, zajednička djelovanja i prešutni dogovori gospodarskih subjekata, kao i odluke i drugi akti gospodarskih subjekata, koji za cilj i posljedicu imaju sprječavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišne konkurencije na mjerodavnom tržištu, a koji se odnose na zaključivanje takvih sporazuma kojima se druga strana uvjetuje da prihvati dodatne obveze koje po svojoj prirodi ili običajima u trgovini nisu u svezi sa predmetom sporazuma.

Podnositelj zahtjeva je u Zahtjevu naveo samo neke činjenice (e-mail i SMS korespodencija) koje su mogle biti indikator postojanja zabranjenog sporazuma. Na usmenoj raspravi podnositelj zahtjeva je sam predložio da se o tome izjasne kupci gospodarskog subjekta Watch line kao svjedoci, a koje je Podnositelj zahtjeva naveo kao osobe na koje je vršen pritisak da bi odustali od poslovne suradnje sa gospodarskim subjektom Montre. Obzirom na izjašnjenja predloženih svjedoka utvrđeno je da gospodarski subjekt Wach line nije vršio nikakav pritisak na iste da bi odustali od poslovne suradnje sa gospodarskim subjektom Montre, niti su imali bilo kakve usmene ili pismene dogovore o tome.

Na temelju uvida i analize svih činjenica i dokaza iznesenih u ovom postupku, kako pojedinačno, tako i u njihovoj međusobnoj vezi, Konkurencijsko vijeće je utvrdilo da gospodarski subjekt Watch line, svojim postupanjem nije zaključio zabranjeni sporazum iz članka 4. stavak (1) točka e) Zakona, u smislu da je usmenim dogovorima i djelovanjima kao distributer vršio pritisak prema svojim kupcima i sa njima zaključivao sporazume kako bi isti odustali od poslovne suradnje sa Podnositeljem zahtjeva.

Imajući u vidu izloženo, Konkurencijsko vijeće je odlučilo kao u točki 1. izreke ovoga Rješenja.

8. Troškovi postupka

Na usmenoj raspravi su stranke, u smislu članka 105. stavak (4) Zakona o upravnom postupku, upoznate sa obvezom podnošenja zahtjeva za naknadu troškova postupka.

Stranke u postupku, u zakonom predviđenom roku, nisu podnijele zahtjev za naknadu troškova postupka, shodno tome Konkurencijsko vijeće nije ni odlučivalo o istim.

9. Pouka o pravnom lijeku

Protiv ovoga Rješenja nije dozvoljen priziv.

Nezadovoljna strana može pokrenuti upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine u roku od 30 dana od dana primitka, odnosno objavljivanja ovoga Rješenja.

Broj 02-26-2-038-48-II/14
22. lipnja 2015. godine
Sarajevo

Predsjednica
Maida Čampara, v. r.

На основу члана 25. став (1) тачка е), члана 42. став (1) тачка а) и члана 48. став (1) тачка а), а у вези с чланом 4. став (1) тачка е) Закона о конкуренцији ("Службени гласник БиХ", бр. 48/05, 76/07 и 80/09), у поступку покренутом по Захтјеву за покретање поступка привредног субјекта Монтре д.о.о. Бања Лука, ул. Српска 12, 78000 Бања Лука, Босна и Херцеговина, кога заступа адвокат Аднан Бисер, ул. Радићева 4а, 71000 Сарајево, против привредног субјекта Watch line д.о.о. Сарајево, ул. Мухамеда Ефендије Панце 4Д, 71000 Сарајево, Босна и Херцеговина, ради утврђивања постојања забрањеног споразума, у смислу члана 4. став (1) тачка е) Закона о конкуренцији, Конкуренцијски савјет на 106. (стошестој) сједници одржаној 22. јуна 2015. године, донио је

РЈЕШЕЊЕ

1. Одбија се Захтјев привредног субјекта Монтре д.о.о. Бања Лука, ул. Српска 12, 78000 Бања Лука, Босна и Херцеговина, поднесен против привредног субјекта Watch line д.о.о. Сарајево, ул. Мухамеда Ефендије Панце 4Д, 71000 Сарајево, Босна и Херцеговина, ради утврђивања постојања забрањеног споразума, у смислу члана 4. став (1) тачке е) Закона о конкуренцији, као неоснован.
2. Ово Рјешење је коначно и биће објављено у "Службеном гласнику БиХ", службеним гласницима ентитета и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине.

Образложење

Привредни субјекат Монтре д.о.о. Бања Лука, ул. Српска 12, 78000 Бања Лука, заступан по адвокату Аднану Бисеру, ул. Радићева 4а, 71000 Сарајево (у даљем тексту: Монтре или Подносилац захтјева) поднио је Конкуренцијском савјету Захтјев за покретање поступка, запримљен дана 10.11.2014. године под бројем 02-26-2-038-II/14 (у даљем тексту: Захтјев), против привредног субјекта Watch line д.о.о. Сарајево, ул. Мухамеда Ефендије Панце 4Д, 71000 Сарајево (у даљем тексту: Watch line), ради спрјечавања, ограничавања и нарушавања тржишне конкуренције из члана 4. став (1) тачка е) Закона о конкуренцији (у даљем тексту: Закон), на начин да је својим усменим договорима и дјеловањима као дистрибутер вршио притисак према својим купцима и са њима закључивао споразуме како би исти одустали од пословне сарадње са Подносиоцем захтјева.

Конкуренцијски савјет је након извршеног увида у достављену документацију, а ради уплате административне таксе, прецизирања Захтјева и доставе додатне документа-

ције, тражио допуну Захтјева актом број 02-26-2-038-1-II/14 од 20.11.2014. године. Подносилац захтјева доставио је тражену допуну поднеском запримљеним дана 27.11.2014. године под бројем 02-26-2-038-2-II/14.

Након комплетирања Захтјева, Конкуренцијски савјет је у складу са чланом 28. став (3) Закона дана 12.01.2015. године под бројем 02-26-2-038-4-II/14 Подносиоцу захтјева издао Потврду о пријему комплетног и уредног Захтјева.

1. Странке у поступку

Странке у поступку су привредни субјекат Монтре д.о.о. Бања Лука, ул. Српска 12, 78000 Бања Лука и привредни субјекат Watch line д.о.о. Сарајево, ул. Мухамеда Ефендије Панце 4Д, 71000 Сарајево, Босна и Херцеговина.

1.1. Привредни субјекат Монтре

Привредни субјекат Монтре регистрован је код Окружног привредног суда у Бања Луци према рјешењу о регистрацији број 057-0-Рег-14-001000 од 16.04.2014. године, уписан са МБ: 11110592, МБС: 57-01-0304-13 и ЈИБ: 4403645870001. Привредни субјекат Монтре као основну дјелатност обавља трговину на велико и мало сатовима и накитом.

1.2. Привредни субјекат Watch line

Привредни субјекат Watch line регистрован је код Општинског суда у Сарајеву према рјешењу о регистрацији број 065-0-Рег-11-003546 од 27.10.2011. године, уписан са МБС: 1-23828. Привредни субјекат Watch line као основну дјелатност обавља трговину на велико сатовима и накитом.

2. Правни оквир предметног поступка

Конкуренцијски савјет је у току поступка примијенио одредбе Закона, Одлуке о утврђивању релевантног тржишта ("Службени гласник БиХ", бр. 18/06 и 34/10) и одредбе Закона о управном поступку ("Службени гласник БиХ", бр. 29/02, 12/04, 88/07 и 93/09).

3. Поступак по Захтјеву за покретање поступка

У свом Захтјеву, Подносилац захтјева описује чињенично стање и околности које су разлог за подношење Захтјева, те у битном наводи сљедеће:

- Подносилац захтјева на специјализованом тржишту Босне и Херцеговине у домену ручних сатова једини је овлаштени дистрибутер ручних сатова марке Пулсар и Лорус. Дјелатност продаје ручних сатова почео је обављати од мјесеца августа 2014. године, након што је примио прву пошиљку од стране добављача, привредног субјекта Сеико Хонг Конг.
- Купопродајни уговори између продавца привредног субјекта Сеико Хонг Конг и купца привредног субјекта Монтре, један за сатове марке Пулсар, а други за сатове марке Лорус закључени су дана 01.04.2014. године.
- Прије него што је привредни субјекат Монтре постао једини овлаштени дистрибутер сатова марке Лорус, исте је раније дистрибуирао привредни субјекат Watch line, са којим је привредни субјекат Сеико Хонг Конг раскинуо уговор.
- Привредни субјекат Watch line дјелатност промета ручних сатова на велико и мало обавља од 2000. године и једини је овлаштени дистрибутер ручних сатова марке: Фоссил, Дисел, Армани, DKNY и Tommy Hilfiger. Наведене марке ручних сатова су тренутно најтраженије код купаца у Босни и Херцеговини, с тим да највећу продају биљеже ручни сатови марке Фоссил.
- Подносилац захтјева је од мјесеца августа 2014. године закључио више уговора о дистрибуцији ручних сатова са привредним субјектима који имају специјализоване продавнице за продају ручних сатова, као што су између осталог: 1) Детас д.о.о. Тузла, ул. Туралибегова 15А, 75000 Тузла; 2) Силвер Тренд д.о.о. Мостар, ул. Радића 31, 88000 Мостар; 3) С.З.Т.Р. Часовничар Смиљанић Добој, ул. Краља Александра 47, 74000 Добој; 4) Ескада д.о.о. Бихаћ, ул. ЗАВНОБиХ бб, 77000 Бихаћ; 5) Самостални обрт - часовничар Новокмет Високо, ул. Чаршијска бб, 71300 Високо.
- Након што је Подносилац захтјева кренуо са обављањем своје дјелатности представници привредног субјекта Watch line су контактирали са клијентима Подносиоца захтјева и дали им ултиматум да морају прекинути сваки пословни однос са њим, јер ће им у супротном отказати пословну сарадњу. Отказивање сарадње би значило да више не би могли продавати ручне сатове марке Фоссил, Дисел, Армани, DKNY и Томму Hilfiger, који су тренутно најпродаванији на тржишту, па би клијенти на тај начин били суочени са великим пословним губитком.
- Због притисака представника привредног субјекта Watch line, на начин да су контактирали пословне партнере Подносиоца захтјева (наведене специјализоване радње), исти су отказивали пословну сарадњу, те вршили поврат раније испоручене робе.
- Поред пословних партнера са којима је Подносилац захтјева већ имао пословну сарадњу, поступцима привредног субјекта Watch line спријечено је закључење уговорног односа са још два привредна субјекта са којима је начелно уговорен пословни однос. То су привредни субјекат ТР Сеико Широки Бријег, ул. Трг Широкобријешких жртава 1, 88220 Широки Бријег и привредни субјекат Урар Биг Бен Зеница, ул. Маршала Тита 38, 72000 Зеница. Поред тога у допуни Захтјева, наведено је да је привредни субјекат Watch line вршио притисак и наметао додатне обавезе које нису биле у вези са предметом споразума привредном субјекту Златар Златна кап Тузла, Тржни центар Сењак ББ, 75000 Тузла.
- Подносилац захтјева је као доказе за наведене радње привредног субјекта Watch line уз Захтјев доставио: е-маил кореспоненцију између привредног субјекта Watch line и законских заступника привредних субјеката Самостални обрт (часовничар Новокмет Високо (26.10.2014. године) и Ескада д.о.о. Бихаћ (29.10.2014. године и 05.11.2014. године), те СМС кореспоненцију са законским заступником привредног субјекта Силвер Тренд д.о.о. Мостар (06.10.2014. године, 08.10.2014. године и 09.10.2014. године). Поред тога Подносилац захтјева је покушао прибавити изјаве од законских заступника привредних субјеката на које је привредни субјекат Watch line вршио притисак да раскину пословну сарадњу са привредним субјектом Монтре, али су исти то одбили. Према наводима Подносиоца захтјева,

разлог одбијања је бојазан да ће им привредни субјекат Watch line отказати даљу пословну сарадњу и дистрибуцију ручних сатова чији је једини овлаштени дистрибутер.

- Подносилац захтјева наводи да трпи енормну материјалну штету, будући да нема начина да на специјализованом тржишту ручних сатова, врши дистрибуцију ручних сатова оним клијентима на које привредни субјекат Watch line врши притисак да раскину сваки вид пословне сарадње са привредним субјектом Монтре.

На основу изнесеног, Подносилац захтјева сматра да привредни субјекат Watch line својим поступцима спречава, ограничава и нарушава тржишну конкуренцију на тржишту дистрибуције ручних сатова на територији Босне и Херцеговине, у смислу члана 4. став (1) тачке е) Закона.

Слиједом наведеног, Конкуренцијски савјет је оцијенио да повреде Закона на које Подносилац захтјева указује није могуће утврдити без провођења поступка, те је у складу са чланом 32. став (2) Закона на 103. сједници одржаној дана 29. јануара 2015. године, донио Закључак о покретању поступка број 02-26-2-038-6-II/14 (у даљем тексту: Закључак), ради утврђивања постојања забрањеног споразума из члана 4. став (1) тачка е) Закона. Предметни Закључак је достављен Подносиоцу захтјева, актом број 02-26-2-038-10-II/14 од 29.01.2015. године.

Конкуренцијски савјет је у складу са чланом 33. став (1) Закона, актом број 02-26-2-038-11-II/14 од 29.01.2015. године, противној страни привредном субјекту Watch line, доставио Захтјев и Закључак на одговор. Привредни субјекат Watch line је поднеском запримљеним под бројем 02-26-2-038-12-II/14 од 06.02.2015. године, тражио увид у спис и фотокопирање потребне документације и уз њега доставио пуномоћ за заступање од стране адвоката Леиле Сијерчић, ул. Јосипа Ванцаша бр. 23, 71000 Сарајево. Након тога, привредни субјекат Watch line је поднеском запримљеним дана 23.02.2014. године под бројем 02-26-2-038-14-II/14, доставио тражени одговор на Захтјев и Закључак, у смислу члана 33. став (3) Закона.

Привредни субјекат Watch line у свом одговору наводи да је Захтјев потпуно неоснован и у цијелости одбацује нетачне тврдње Подносиоца захтјева везане за пословни однос привредног субјекта Watch line са купцима које помиње у Захтјеву, те у битном наводи сљедеће:

- Подносилац захтјева није доставио доказе за радње на које се односи Захтјев, јер то не могу бити рачуни на којима је руком дописиван текст о повратy робе због пријетњи привредног субјекта Watch line, затим из контекста извађена е-маил коресподенција, као и препис СМС порука, који не садржи ни једну битну информацију везану за садржај Захтјева. С тим у вези се предлаже Конкуренцијском савјету да позове и саслуша физичко лице Сенада Кереновића, као оснивача привредног субјекта Watch line, Нермина Бегића, као законског заступника, те раднике Едина Дурму и Елдина Ајановића, за које је Подносилац захтјева навео да су својим понашањем вршили притисак на купце привредног субјекта Watch line, везано за пословну сарадњу са привредним субјектом Монтре.
- Привредни субјекат Watch line не спори да са свим привредним субјектима набројаним у Захтјеву има одређени пословни однос, који се односи на продају сатова. Никакав посебан споразум и/или уговор у писаној форми не постоји између привредног субјекта Watch line и тих привредних субјеката. Наручивање ручних сатова које привредни субјект Watch line нуди свим потенцијалним купцима је искључиво слободна воља купаца, без утицаја на количину и динамику тих наруџби. Привредни субјекат Watch line никада није наметао било какве додатне обавезе, како привредним субјектима наведеним у Захтјеву, тако и било ком другом пословном партнеру, које према својој природи или према трговинским обичајима немају везе са предметом пословања са тим привредним субјектима, нити им је пријетио прекидом пословне сарадње у случају да послују и сарађују са било којим другим пивредним субјектом. У складу са наведеним, привредни субјекат Watch line није закључивао забрањене споразуме из члана 4. став (1) тачке е) Закона.
- Подносилац захтјева је имао обавезу да докаже да споразуми, чијим одредбама је наводно учињена повреда из члана 4. став (1) тачке е) Закона, нису споразуми мале вриједности, односно да тржишно учешће на тржишту ручних сатова привредног субјекта Watch line и сваког од наведених привредних субјеката премашује 15%, што Подносилац захтјева није учинио.
- Нејасно је да ли Подносилац захтјева тврди да је привредни субјекат Watch line учинио и повреду члана 10. Закона, односно да ли је злоупотријебио доминантан положај закључивањем споразума којима се условљава да друга страна прихвати додатне обавезе које по својој природи или према трговинском обичају нису у вези са предметом таквог споразума. У вези са овим наводима Подносилац захтјева не пружа ни један доказ да привредни субјекат Watch line уопште и има доминантан положај на тржишту продаје ручних сатова у Босни и Херцеговини, као предуслов за примјену члана 10. Закона.

4. Релевантно тржиште

Релевантно тржиште, у смислу члана 3. Закона, те чл. 4. и 5. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта, чини тржиште одређених производа/услуга који су предмет обављања дјелатности на одређеном географском тржишту.

Према одредби члана 4. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта, релевантно тржиште производа обухвата све производе и/или услуге које потрошачи сматрају међусобно замјењивим с обзиром на њихове битне карактеристике, квалитет, намјену, цијену или начин употребе.

Према одредби члана 5. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта, релевантно географско тржиште обухвата цјелокупан или значајан дио територије Босне и Херцеговине на којем привредни субјекти дјелују у продаји и/или куповини релевантне услуге под једнаким или довољно уједначеним условима и који то тржиште битно разликују од услова конкуренције на сусједним географским тржиштима.

Релевантно тржиште производа предметног поступка је тржиште велепродаје и дистрибуције ручних сатова.

Релевантно географско тржиште предметног поступка је територија Босне и Херцеговине.

Слиједом наведеног, релевантно тржиште предметног поступка је утврђено као тржиште велепродаје и дистрибуције ручних сатова на територији Босне и Херцеговине.

5. Усмена расправа

У даљем току поступка, обзиром да се ради о предмету са странкама са супротним интересима, Конкуренцијски савјет је одржао усмену расправу, у складу са чланом 39. Закона. Усмена расправа је одржана дана 28.04.2015. године у просторијама Конкуренцијског савјета о чему је сачињен Записник број 02-26-2-038-18-II/14. Испред Подносиоца захтјева, усменој расправи су присуствовали Кенан Хаџимуховић, адвокат и Един Кереновић, законски заступник, а испред привредног субјекта Watch line, Лејла Сијерчић, адвокат и Нермин Мулалић, адвокат (пуномоћ приложена у спис).

Заступник Подносиоца захтјева је тражио да се као персонални доказ изведе саслушање законског заступника и оснивача привредног субјекта Монтре, Едина Кереновића, који је у свом излагању већином поновио све наводе из Захтјева, не наводећи нове чињенице и доказе везане за предметни случај. Представници Подносиоца захтјева даље наводе да су свјесни терета доказивања и да одлука Конкуренцијског савјета зависи од особа на које су представници привредног субјекта Watch line вршили притисак и којима су наметали обавезе противно Закону, те траже да се исти позову као свједоци да дају усмену или писмену изјаву везано за начин одвијања пословне сарадње, обим наручених производа, отказивање сарадње са привредним субјектом Монтре, разлоге тог отказивања, као и евентуално вођених преговора у вези ступања у уговорни однос са привредним субјектом Монтре, те престанка свих даљих радњи и преговарања у вези са поступцима привредног субјекта Watch line. Поименично је наведено једанаест физичких лица заједно са адресом привредног субјекта чији су власници или заступници, а за које се тражи да свједоче о наведеним чињеницама и оклностима.

6. Поступак након усмене расправе

Привредни субјекат Watch line доставио је поднесак запримљен дана 06.05.2015. године под бројем 02-26-2-038-20-II/14, којим је доставио имена свједока које предлаже да се саслушају у случају да се усвоји приједлог Подносиоца захтјева за салушањем свједока, дат на усменој расправи.

Конкуренцијски савјет је упутио допис особама које је Подносилац захтјева на усменој расправи предложио да свједоче, а од којих је тражено да се изјасне о томе да ли су као купци имали усмене договоре са представницима привредног субјекта Watch line, како би одустали од пословне сарадње са привредним субјектом Монтре. Наведени дописи су послани дана 25.05.2015. године под бројем 02-26-2-038-22-II/14 (Дарио Шимић, Детас д.о.о, Тузла), бројем 02-26-2-038-23-II/14 (Ненад Смиљанић, СЗТР Часовничар Смиљанић, Добој), бројем 02-26-2-038-24-II/14 (Мурат Махмутовић, Ескада д.о.о., Бихаћ), бројем 02-26-2-038-25-II/14 (Владо Чутура, Силвер Тренд д.о.о., Мостар), бројем 02-26-2-038-26-II/14 (Бењамин Гладан, Урар Биг Бен, Зеница), бројем 02-26-2-038-27-II/14 (Владимир Ћорић, ТР Сеико, Широки Бријег), бројем 02-26-2-038-28-II/14 (Махир Новокмет, Часовничар Новокмет, Високо), бројем 02-26-2-038-29-II/14 (Мирослав, Шарчевић, Златара Шарм, Модрича), бројем 02-26-2-038-30-II/14 (Хилмија Браво, СТР Браво, Илиџа-Сарајево), бројем 02-26-2-038-31-II/14 (Мићо Роквић, ТР Скин, Приједор) и бројем 02-26-2-038-32-II/14 (Алмир Жилић, Златара Златна кап, Тузла). На све упућене дописе, осим на допис број 02-26-2-038-31-II/14 (Мићо Роквић, ТР Скин, Приједор), достављено је тражено изјашњење. Ни једна о предложених особа за које је тражено да свједоче није се изјаснила да је као купац имала усмене договоре са представницима привредног субјекта Watch line, како би одустали од пословне сарадње са привредним субјектом Монтре, а што би указивало на постојање забрањеног споразума из члана 4. став (1) тачка е) Закона.

Подносилац захтјева доставио је поднесак запримљен дана 28.05.2015. године под бројем 02-26-2-038-33-II/14, којим је доставио имена лица за које је одустао од приједлога за саслушање као свједока, а међу њима се налази и Мићо Роквић, ТР Скин, Приједор, од којег једино није стигло раније наведено изјашњење, које из тих разлога није поново тражено.

Дана 10.06.2015. године под бројем 02-26-2-038-44-II/14 од стране привредног субјекта Watch line поднесен је захтјев за увидом у спис и фотокопирањем потребне документације, што је Конкуренцијски савјет одобрио актом број 02-26-2-038-45-II/14 од 15.06.2015. године. Увид у спис је извршен дана 17.06.2015. године, што је евидентирано актом број 02-26-2-038-46-II/14, а том приликом је достављен и извод из судског регистра привредног субјекта Watch line, који је тражен од стране Конкуренцијског савјета и који је запримљен под бројем 02-26-2-038-47-II/14.

7. Оцјена доказа

Чланом 4. став (1) тачка е) Закона је прописано да су забрањени споразуми, уговори, поједине одредбе споразума или уговора, заједничка дјеловања и прешутни договори привредних субјеката, као и одлуке и други акти привредних субјеката, који за циљ и посљедицу имају спрјечавање, ограничавање или нарушавање тржишне конкуренције на релевантном тржишту, а који се односе на закључивање таквих споразума којима се друга страна условљава да прихвати додатне обавезе које по својој природи или обичајима у трговини нису у вези са предметом споразума.

Подносилац захтјева је у Захтјеву навео само неке чињенице (е-маил и СМС коресподенција) које су могле бити индикатор постојања забрањеног споразума. На усменој расправи подносилац захтјева је сам предложио да се о томе изјасне купци привредног субјекта Watch line као свједоци, а које је Подносилац захтјева навео као особе на које је вршен притисак да би одустали од пословне сарадње са привредним субјектом Монтре. Обзиром на изјашњења предложених свједока утврђено је да привредни субјекат Watch line није вршио никакав притисак на исте да би одустали од пословне сарадње са привредним субјектом Монтре, нити су имали било какве усмене или писмене договоре о томе.

На основу увида и анализе свих чињеница и доказа изнесених у овом поступку, како појединачно, тако и у њиховој међусобној вези, Конкуренцијски савјет је утврдио да привредни субјекат Watch line, својим поступањем није закључио забрањени споразум из члана 4. став (1) тачка е) Закона, у смислу да је усменим договорима и дјеловањима као дистрибутер вршио притисак према својим купцима и са њима закључивао споразуме како би исти одустали од пословне сарадње са Подносиоцем захтјева.

Имајући у виду изложено Конкуренцијски савјет је одлучио као у тачки 1. диспозитива овог Рјешења.

8. Трошкови поступка

На усменој расправи су странке, у смислу члана 105. став (4) Закона о управном поступку, упознате са обавезом подношења захтјева за накнаду трошкова поступка.

Странке у поступку, у законом превиђеном року, нису поднијеле захтјев за накнаду трошкова поступка, сходно томе Конкуренцијски савјет није ни одлучивао о истим.

9. Поука о правном лијеку

Против овог Рјешења није дозвољена жалба.

Незадовољна страна може покренути управни спор пред Судом Босне и Херцеговине у року од 30 дана од дана пријема, односно објављивања овог Рјешења.

Број 02-26-2-038-48-II/14
22. јуна 2015. године Сарајево

Предсједница
Маида Чампара, с. р.

Na osnovu člana 25. stav (1) tačka e), člana 42. stav (1) tačka a) i člana 48. stav (1) tačka a), a u vezi s članom 4. stav (1) tačka e) Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09), u postupku pokrenutom po Zahtjevu za pokretanje postupka privrednog subjekta Montre d.o.o. Banja Luka, ul. Srpska 12, 78000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina, koga zastupa advokat Adnan Biser, ul. Radićeva 4a, 71000 Sarajevo, protiv privrednog subjekta Watch line d.o.o. Sarajevo, ul. Muhameda Efendije Pandže 4D, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina, radi utvrđivanja postojanja zabranjenog sporazuma, u smislu člana 4. stav (1) tačka e) Zakona o konkurenciji, Konkurencijsko vijeće na 106. (stošestoj) sjednici održanoj 22. juna 2015. godine, donijelo je

RJEŠENJE

1. Odbija se Zahtjev privrednog subjekta Montre d.o.o. Banja Luka, ul. Srpska 12, 78000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina, podnesen protiv privrednog subjekta Watch line d.o.o. Sarajevo, ul. Muhameda Efendije Pandže 4D, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina, radi utvrđivanja postojanja zabranjenog sporazuma, u smislu člana 4. stav (1) tačke e) Zakona o konkurenciji, kao neosnovan.
2. Ovo Rješenje je konačno i bit će objavljeno u "Službenom glasniku BiH", službenim glasilima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Obrazloženje

Privredni subjekt Montre d.o.o. Banja Luka, ul. Srpska 12, 78000 Banja Luka, zastupan po advokatu Adnanu Biseru, ul. Radićeva 4a, 71000 Sarajevo (u daljem tekstu: Montre ili Podnosilac zahtjeva) podnio je Konkurencijskom vijeću Zahtjev za pokretanje postupka, zaprimljen dana 10.11.2014. godine pod brojem 02-26-2-038-II/14 (u daljem tekstu: Zahtjev), protiv privrednog subjekta Watch line d.o.o. Sarajevo, ul. Muhameda Efendije Pandže 4D, 71000 Sarajevo (u daljem tekstu: Watch line), radi sprječavanja, ograničavanja i narušavanja tržišne konkurencije iz člana 4. stav (1) tačka e) Zakona o konkurenciji (u daljem tekstu: Zakon), na način da je svojim usmenim dogovorima i djelovanjima kao distributer vršio pritisak prema svojim kupcima i sa njima zaključivao sporazume kako bi isti odustali od poslovne saradnje sa Podnosiocem zahtjeva.

Konkurencijsko vijeće je nakon izvršenog uvida u dostavljenu dokumentaciju, a radi uplate administrativne takse, preciziranja Zahtjeva i dostave dodatne dokumentacije, tražilo dopunu Zahtjeva aktom broj 02-26-2-038-1-II/14 od 20.11.2014. godine. Podnosilac zahtjeva dostavio je traženu dopunu podneskom zaprimljenim dana 27.11.2014. godine pod brojem 02-26-2-038-2-II/14.

Nakon kompletiranja Zahtjeva, Konkurencijsko vijeće je u skladu sa članom 28. stav (3) Zakona dana 12.01.2015. godine pod brojem 02-26-2-038-4-II/14 Podnosiocu zahtjeva izdalo Potvrdu o prijemu kompletnog i urednog Zahtjeva.

1. Stranke u postupku

Stranke u postupku su privredni subjekt Montre d.o.o. Banja Luka, ul. Srpska 12, 78000 Banja Luka i privredni subjekt Watch line d.o.o. Sarajevo, ul. Muhameda Efendije Pandže 4D, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina.

1.1. Privredni subjekt Montre

Privredni subjekt Montre registrovan je kod Okružnog privrednog suda u Banja Luci prema rješenju o registraciji broj 057-0-Reg-14-001000 od 16.04.2014. godine, upisan sa MB: 11110592, MBS: 57-01-0304-13 i JIB: 4403645870001. Privredni subjekt Montre kao osnovnu djelatnost obavlja trgovinu na veliko i malo satovima i nakitom.

1.2. Privredni subjekt Watch line

Privredni subjekt Watch line registrovan je kod Općinskog suda u Sarajevu prema rješenju o registraciji broj 065-0-Reg-11-003546 od 27.10.2011. godine, upisan sa MBS: 1-23828. Privredni subjekt Watch line kao osnovnu djelatnost obavlja trgovinu na veliko satovima i nakitom.

2. Pravni okvir predmetnog postupka

Konkurencijsko vijeće je u toku postupka primijenilo odredbe Zakona, Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 34/10) i odredbe Zakona o upravnom postupku ("Službeni glasnik BiH", br. 29/02, 12/04, 88/07 i 93/09).

3. Postupak po Zahtjevu za pokretanje postupka

U svom Zahtjevu, Podnosilac zahtjeva opisuje činjenično stanje i okolnosti koje su razlog za podnošenje Zahtjeva, te u bitnom navodi sljedeće:

- Podnosilac zahtjeva na specijalizovanom tržištu Bosne i Hercegovine u domenu ručnih satova jedini je ovlašteni distributer ručnih satova marke Pulsar i Lorus. Djelatnost prodaje ručnih satova počeo je obavljati od mjeseca augusta 2014. godine, nakon što je primio prvu pošiljku od strane dobavljača, privrednog subjekta Seiko Hong Kong.
- Kupoprodajni ugovori između prodavca privrednog subjekta Seiko Hong Kong i kupca privrednog subjekta Montre, jedan za satove marke Pulsar, a drugi za satove marke Lorus zaključeni su dana 01.04.2014. godine.
- Prije nego što je privredni subjekt Montre postao jedini ovlašteni distributer satova marke Lorus, iste je ranije distribuirao privredni subjekt Watch line, sa kojim je privredni subjekt Seiko Hong Kong raskinuo ugovor.
- Privredni subjekt Watch line djelatnost prometa ručnih satova na veliko i malo obavlja od 2000. godine i jedini je ovlašteni distributer ručnih satova marke: Fossil, Disel, Armani, DKNY i Tommy Hilfiger. Navedene marke ručnih satova su trenutno najtraženije kod kupaca u Bosni i Hercegovini, s tim da najveću prodaju bilježe ručni satovi marke Fossil.
- Podnosilac zahtjeva je od mjeseca augusta 2014. godine zaključio više ugovora o distribuciji ručnih satova sa privrednim subjektima koji imaju specijalizirane prodavnice za prodaju ručnih satova, kao što su između ostalog: 1) Detas d.o.o. Tuzla, ul. Turalibegova 15A, 75000 Tuzla; 2) Silver Trend d.o.o. Mostar, ul. Radića 31, 88000 Mostar; 3) S.Z.T.R. Časovničar Smiljanić Doboj, ul. Kralja Aleksandra 47, 74000 Doboj; 4) Eskada d.o.o. Bihać, ul. ZAVNOBIH bb, 77000 Bihać; 5) Samostalni obrt - časovničar Novokmet Visoko, ul. Čaršijska bb, 71300 Visoko.
- Nakon što je Podnosilac zahtjeva krenuo sa obavljanjem svoje djelatnosti predstavnici privrednog subjekta Watch line su kontaktirali sa klijentima Podnosioca zahtjeva i dali im ultimatum da moraju prekinuti svaki poslovni odnos sa njim, jer će im u

suprotnom otkazati poslovnu saradnju. Otkazivanje saradnje bi značilo da više ne bi mogli prodavati ručne satove marke Fossil, Disel, Armani, DKNY i Tommy Hilfiger, koji su trenutno najprodavaniji na tržištu, pa bi klijenti na taj način bili suočeni sa velikim poslovnim gubitkom.

- Zbog pritisaka predstavnika privrednog subjekta Watch line, na način da su kontaktirali poslovne partnere Podnosioca zahtjeva (navedene specijalizovane radnje), isti su otkazivali poslovnu saradnju, te vršili povrat ranije isporučene robe.
- Pored poslovnih partnera sa kojima je Podnosilac zahtjeva već imao poslovnu saradnju, postupcima privrednog subjekta Watch line spriječeno je zaključenje ugovornog odnosa sa još dva privredna subjekta sa kojima je načelno ugovoren poslovni odnos. To su privredni subjekt TR Seiko Široki Brijeg, ul. Trg Širokobrijeških žrtava 1, 88220 Široki Brijeg i privredni subjekt Urar Big Ben Zenica, ul. Maršala Tita 38, 72000 Zenica. Pored toga u dopuni Zahtjeva, navedeno je da je privredni subjekt Watch line vršio pritisak i nametao dodatne obaveze koje nisu bile u vezi sa predmetom sporazuma privrednom subjektu Zlatar Zlatna kap Tuzla, Tržni centar Senjak BB, 75000 Tuzla.
- Podnosilac zahtjeva je kao dokaze za navedene radnje privrednog subjekta Watch line uz Zahtjev dostavio: e-mail korespodenciju između privrednog subjekta Watch line i zakonskih zastupnika privrednih subjekata Samostalni obrt (časovničar Novokmet Visoko (26.10.2014. godine) i Eskada d.o.o. Bihać (29.10.2014. godine i 05.11.2014. godine), te SMS korespodenciju sa zakonskim zastupnikom privrednog subjekta Silver Trend d.o.o. Mostar (06.10.2014. godine, 08.10.2014. godine i 09.10.2014. godine). Pored toga Podnosilac zahtjeva je pokušao pribaviti izjave od zakonskih zastupnika privrednih subjekata na koje je privredni subjekt Watch line vršio pritisak da raskinu poslovnu saradnju sa privrednim subjektom Montre, ali su isti to odbili. Prema navodima Podnosioca zahtjeva, razlog odbijanja je bojazan da će im privredni subjekt Watch line otkazati dalju poslovnu saradnju i distribuciju ručnih satova čiji je jedini ovlašteni distributer.
- Podnosilac zahtjeva navodi da trpi enormnu materijalnu štetu, budući da nema načina da na specijaliziranom tržištu ručnih satova, vrši distribuciju ručnih satova onim klijentima na koje privredni subjekt Watch line vrši pritisak da raskinu svaki vid poslovne saradnje sa privrednim subjektom Montre.

Na osnovu iznesenog, Podnosilac zahtjeva smatra da privredni subjekt Watch line svojim postupcima sprečava, ograničava i narušava tržišnu konkurenciju na tržištu distribucije ručnih satova na teritoriji Bosne i Hercegovine, u smislu člana 4. stav (1) tačke e) Zakona.

Slijedom navedenog, Konkurencijsko vijeće je ocijenilo da povrede Zakona na koje Podnosilac zahtjeva ukazuje nije moguće utvrditi bez provođenja postupka, te je u skladu sa članom 32. stav (2) Zakona na 103. sjednici održanoj dana 29. januara 2015. godine, donijelo Zaključak o pokretanju postupka broj 02-26-2-038-6-II/14 (u daljem tekstu: Zaključak), radi utvrđivanja postojanja zabranjenog sporazuma iz člana 4. stav (1) tačka e) Zakona. Predmetni Zaključak je dostavljen Podnosiocu zahtjeva, aktom broj 02-26-2-038-10-II/14 od 29.01.2015. godine.

Konkurencijsko vijeće je u skladu sa članom 33. stav (1) Zakona, aktom broj 02-26-2-038-11-II/14 od 29.01.2015. godine, protivnoj strani privrednom subjektu Watch line, dostavilo Zahtjev i Zaključak na odgovor. Privredni subjekt Watch line je podneskom zaprimljenim pod brojem 02-26-2-038-12-II/14 od 06.02.2015. godine, tražio uvid u spis i fotokopiranje potrebne dokumentacije i uz njega dostavio punomoć za zastupanje od strane advokata Leile Sijerčić, ul. Josipa Vancaša br. 23, 71000 Sarajevo. Nakon toga, privredni subjekt Watch line je podneskom zaprimljenim dana 23.02.2014. godine pod brojem 02-26-2-038-14-II/14, dostavio traženi odgovor na Zahtjev i Zaključak, u smislu člana 33. stav (3) Zakona.

Privredni subjekt Watch line u svom odgovoru navodi da je Zahtjev potpuno neosnovan i u cjelosti odbacuje netačne tvrdnje Podnosioca zahtjeva vezane za poslovni odnos privrednog subjekta Watch line sa kupcima koje pominje u Zahtjevu, te u bitnom navodi sljedeće:

- Podnosilac zahtjeva nije dostavio dokaze za radnje na koje se odnosi Zahtjev, jer to ne mogu biti računi na kojima je rukom dopisivan tekst o povratu robe zbog prijetnji privrednog subjekta Watch line, zatim iz konteksta izvađena e-mail korespodencija, kao i prepis SMS poruka, koji ne sadrži ni jednu bitnu informaciju vezanu za sadržaj Zahtjeva. S tim u vezi se predlaže Konkurencijskom vijeću da pozove i sasluša fizičko lice Senada Kerenovića, kao osnivača privrednog subjekta Watch line, Nermina Begića, kao zakonskog zastupnika, te radnika Edina Durme i Eldina Ajanovića, za koje je Podnosilac zahtjeva naveo da su svojim ponašanjem vršili pritisak na kupce privrednog subjekta Watch line, vezano za poslovnu saradnju sa privrednim subjektom Montre.
- Privredni subjekt Watch line ne spori da sa svim privrednim subjektima nabrojanim u Zahtjevu ima određeni poslovni odnos, koji se odnosi na prodaju satova. Nikakav poseban sporazum i/ili ugovor u pisanoj formi ne postoji između privrednog subjekta Watch line i tih privrednih subjekata. Naručivanje ručnih satova koje privredni subjekt Watch line nudi svim potencijalnim kupcima je isključivo slobodna volja kupaca, bez uticaja na količinu i dinamiku tih narudžbi. Privredni subjekt Watch line nikada nije nametao bilo kakve dodatne obaveze, kako privrednim subjektima navedenim u Zahtjevu, tako i bilo kom drugom poslovnom partneru, koje prema svojoj prirodi ili prema trgovinskim običajima nemaju veze sa predmetom poslovanja sa tim privrednim subjektima, niti im je prijetio prekidom poslovne saradnje u slučaju da posluju i sarađuju sa bilo kojim drugim pivrednim subjektom. U skladu sa navedenim, privredni subjekt Watch line nije zaključivao zabranjene sporazume iz člana 4. stav (1) tačke e) Zakona.
- Podnosilac zahtjeva je imao obavezu da dokaže da sporazumi, čijim odredbama je navodno učinjena povreda iz člana 4. stav (1) tačke e) Zakona, nisu sporazumi male vrijednosti, odnosno da tržišni udio na tržištu ručnih satova privrednog subjekta Watch line i svakog od navedenih privrednih subjekata premašuje 15%, što Podnosilac zahtjeva nije učinio.
- Nejasno je da li Podnosilac zahtjeva tvrdi da je privredni subjekt Watch line učinio i povredu člana 10. Zakona, odnosno da li je zloupotrijebio dominantan položaj zaključivanjem sporazuma kojima se uslovljava da druga strana prihvati dodatne obaveze koje po svojoj prirodi ili prema trgovinskom

običaju nisu u vezi sa predmetom takvog sporazuma. U vezi sa ovim navodima Podnosilac zahtjeva ne pruža ni jedan dokaz da privredni subjekt Watch line uopšte i ima dominantan položaj na tržištu prodaje ručnih satova u Bosni i Hercegovini, kao preduslov za primjenu člana 10. Zakona.

4. Relevantno tržište

Relevantno tržište, u smislu člana 3. Zakona, te čl. 4. i 5. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, čini tržište određenih proizvoda/usluga koji su predmet obavljanja djelatnosti na određenom geografskom tržištu.

Prema odredbi člana 4. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, relevantno tržište proizvoda obuhvata sve proizvode i/ili usluge koje potrošači smatraju međusobno zamjenjivim s obzirom na njihove bitne karakteristike, kvalitet, namjenu, cijenu ili način upotrebe.

Prema odredbi člana 5. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, relevantno geografsko tržište obuhvata cjelokupan ili značajan dio teritorije Bosne i Hercegovine na kojem privredni subjekti djeluju u prodaji i/ili kupovini relevantne usluge pod jednakim ili dovoljno ujednačenim uslovima i koji to tržište bitno razlikuju od uslova konkurencije na susjednim geografskim tržištima.

Relevantno tržište proizvoda predmetnog postupka je tržište veleprodaje i distribucije ručnih satova.

Relevantno geografsko tržište predmetnog postupka je teritorija Bosne i Hercegovine.

Slijedom navedenog, relevantno tržište predmetnog postupka je utvrđeno kao tržište veleprodaje i distribucije ručnih satova na teritoriji Bosne i Hercegovine.

5. Usmena rasprava

U daljem toku postupka, obzirom da se radi o predmetu sa strankama sa suprotnim interesima, Konkurencijsko vijeće je održalo usmenu raspravu, u skladu sa članom 39. Zakona. Usmena rasprava je održana dana 28.04.2015. godine u prostorijama Konkurencijskog vijeća o čemu je sačinjen Zapisnik broj 02-26-2-038-18-II/14. Ispred Podnosioca zahtjeva, usmenoj raspravi su prisustvovali Kenan Hadžimuhović, advokat i Edin Kerenović, zakonski zastupnik, a ispred privrednog subjekta Watch line, Lejla Sijerčić, advokat i Nermin Mulalić, advokat (punomoć priložena u spis).

Zastupnik Podnosioca zahtjeva je tražio da se kao personalni dokaz izvede saslušanje zakonskog zastupnika i osnivača privrednog subjekta Montre, Edina Kerenovića, koji je u svom izlaganju većinom ponovio sve navode iz Zahtjeva, ne navodeći nove činjenice i dokaze vezane za predmetni slučaj. Predstavnici Podnosioca zahtjeva dalje navode da su svjesni tereta dokazivanja i da odluka Konkurencijskog vijeća zavisi od osoba na koje su predstavnici privrednog subjekta Watch line vršili pritisak i kojima su nametali obaveze protivno Zakonu, te traže da se isti pozovu kao svjedoci da daju usmenu ili pismenu izjavu vezano za način odvijanja poslovne saradnje, obim naručenih proizvoda, otkazivanje saradnje sa privrednim subjektom Montre, razloge tog otkazivanja, kao i eventualno vođenih pregovora u vezi stupanja u ugovorni odnos sa privrednim subjektom Montre, te prestanka svih daljih radnji i pregovaranja u vezi sa postupcima privrednog subjekta Watch line. Poimenično je navedeno jedanaest fizičkih lica zajedno sa adresom privrednog subjekta čiji su vlasnici ili zastupnici, a za koje se traži da svjedoče o navedenim činjenicama i oklnostima.

6. Postupak nakon usmene rasprave

Privredni subjekt Watch line dostavio je podnesak zaprimljen dana 06.05.2015. godine pod brojem 02-26-2-038-20-II/14, kojim je dostavio imena svjedoka koje predlaže da se saslušaju u slučaju da se usvoji prijedlog Podnosioca zahtjeva za salušanjem svjedoka, dat na usmenoj raspravi.

Konkurencijsko vijeće je uputilo dopise osobama koje je Podnosilac zahtjeva na usmenoj raspravi predložio da svjedoče, a od kojih je traženo da se izjasne o tome da li su kao kupci imali usmene dogovore sa predstavnicima privrednog subjekta Watch line, kako bi odustali od poslovne saradnje sa privrednim subjektom Montre. Navedeni dopisi su poslani dana 25.05.2015. godine pod brojem 02-26-2-038-22-II/14 (Dario Šimić, Detas d.o.o, Tuzla), brojem 02-26-2-038-23-II/14 (Nenad Smiljanić, SZTR Časovničar Smiljanić, Doboj), brojem 02-26-2-038-24-II/14 (Murat Mahmutović, Eskada d.o.o., Bihać), brojem 02-26-2-038-25-II/14 (Vlado Čutura, Silver Trend d.o.o., Mostar), brojem 02-26-2-038-26-II/14 (Benjamin Gladan, Urar Big Ben, Zenica), brojem 02-26-2-038-27-II/14 (Vladimir Ćorić, TR Seiko, Široki Brijeg), brojem 02-26-2-038-28-II/14 (Mahir Novokmet, Časovničar Novokmet, Visoko), brojem 02-26-2-038-29-II/14 (Miroslav, Šarčević, Zlatara Šarm, Modriča), brojem 02-26-2-038-30-II/14 (Hilmija Bravo, STR Bravo, Ilidža-Sarajevo), brojem 02-26-2-038-31-II/14 (Mićo Roković, TR Skin, Prijedor) i brojem 02-26-2-038-32-II/14 (Almir Žilić, Zlatara Zlatna kap, Tuzla). Na sve upućene dopise, osim na dopis broj 02-26-2-038-31-II/14 (Mićo Roković, TR Skin, Prijedor), dostavljeno je traženo izjašnjenje. Ni jedna o predloženih osoba za koje je traženo da svjedoče nije se izjasnila da je kao kupac imala usmene dogovore sa predstavnicima privrednog subjekta Watch line, kako bi odustali od poslovne saradnje sa privrednim subjektom Montre, a što bi ukazivalo na postojanje zabranjenog sporazuma iz člana 4. stav (1) tačka e) Zakona.

Podnosilac zahtjeva dostavio je podnesak zaprimljen dana 28.05.2015. godine pod brojem 02-26-2-038-33-II/14, kojim je dostavio imena osoba za koje je odustao od prijedloga za saslušanje kao svjedoka, a među njima se nalazi i Mićo Roković, TR Skin, Prijedor, od kojeg jedino nije stiglo ranije navedeno izjašnjenje, koje iz tih razloga nije ponovo traženo.

Dana 10.06.2015. godine pod brojem 02-26-2-038-44-II/14 od strane privrednog subjekta Watch line podnesen je zahtjev za uvidom u spis i fotokopiranjem potrebne dokumentacije, što je Konkurencijsko vijeće odobrilo aktom broj 02-26-2-038-45-II/14 od 15.06.2015. godine. Uvid u spis je izvršen dana 17.06.2015. godine, što je evidentirano aktom broj 02-26-2-038-46-II/14, a tom prilikom je dostavljen i izvod iz sudskog registra privrednog subjekta Watch line, koji je tražen od strane Konkurencijskog vijeća i koji je zaprimljen pod brojem 02-26-2-038-47-II/14.

7. Ocjena dokaza

Članom 4. stav (1) tačka e) Zakona je propisano da su zabranjeni sporazumi, ugovori, pojedine odredbe sporazuma ili ugovora, zajednička djelovanja i prešutni dogovori privrednih subjekata, kao i odluke i drugi akti privrednih subjekata, koji za cilj i posljedicu imaju sprječavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišne konkurencije na relevantnom tržištu, a koji se odnose na zaključivanje takvih sporazuma kojima se druga strana uslovljava da prihvati dodatne obaveze koje po svojoj prirodi ili običajima u trgovini nisu u vezi sa predmetom sporazuma.

Podnosilac zahtjeva je u Zahtjevu naveo samo neke činjenice (e-mail i SMS korespodencija) koje su mogle biti indikator postojanja zabranjenog sporazuma. Na usmenoj raspravi podnosilac zahtjeva je sam predložio da se o tome izjasne kupci privrednog subjekta Watch line kao svjedoci, a koje je Podnosilac zahtjeva naveo kao osobe na koje je vršen pritisak da bi odustali od poslovne saradnje sa privrednim subjektom Montre. Obzirom na izjašnjenja predloženih svjedoka utvrđeno je da privredni subjekt Watch line nije vršio nikakav pritisak na iste da bi odustali od poslovne saradnje sa privrednim subjektom

Montre, niti su imali bilo kakve usmene ili pismene dogovore o tome.

Na osnovu uvida i analize svih činjenica i dokaza iznesenih u ovom postupku, kako pojedinačno, tako i u njihovoj međusobnoj vezi, Konkurencijsko vijeće je utvrdilo da privredni subjekt Wach line, svojim postupanjem nije zaključio zabranjeni sporazum iz člana 4. stav (1) tačka e) Zakona, u smislu da je usmenim dogovorima i djelovanjima kao distributer vršio pritisak prema svojim kupcima i sa njima zaključivao sporazume kako bi isti odustali od poslovne saradnje sa Podnosiocem zahtjeva.

Imajući u vidu izloženo Konkurencijsko vijeće je odlučilo kao u tački 1. dispozitiva ovog Rješenja.

8. Troškovi postupka

Na usmenoj raspravi su stranke, u smislu člana 105. stav (4) Zakona o upravnom postupku, upoznate sa obavezom podnošenja zahtjeva za naknadu troškova postupka.

Stranke u postupku, u zakonom previđenom roku, nisu podnijele zahtjev za naknadu troškova postupka, shodno tome Konkurencijsko vijeće nije ni odlučivalo o istim.

9. Pouka o pravnom lijeku

Protiv ovog Rješenja nije dozvoljena žalba.

Nezadovoljna strana može pokrenuti upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine u roku od 30 dana od dana prijema, odnosno objavljivanja ovog Rješenja.

Broj 02-26-2-038-48-II/14
22. juna 2015. godine
Sarajevo

Predsjednica
Maida Čampara, s. r.

REGULATORNI ODBOR ŽELJEZNICA BOSNE I HERCEGOVINE

678

Na temelju članka 8. točka A. stavak 1. i 2. Zakona o željeznicama BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 52/05), Regulatorni odbor željeznica BiH donosi

211

PRAVILNIK
O ZAVARIVAČKIM RADOVIMA NA ŽELJEZNIČKIM VOZILIMA U ŽS BiH

I. TEMELJNE ODREDBE

Članak 1.
(Predmet Pravilnika)

(1) Ovim Pravilnikom uređuju se osnovni uvjeti za zavarivačke radove i srodne postupke u oblasti zavarivanja (u daljnjem tekstu: zavarivački radovi) na željezničkim vozilima, potrebna oprema, organizacija radionica i poduzeća u kojima se izvode zavarivački radovi, potrebne stručne osobe, kontrola izvršenih zavarivačkih radova, izdavanje odobrenja za izvođenje zavarivačkih radova i druga pitanja iz oblasti zavarivanja od interesa za pravilno izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima u ŽS BiH, posebno od utjecaja na sigurnost i interoperabilnost u ŽS BiH.

(2) Pod željezničkim vozilima podrazumijevaju se sva željeznička vozna sredstva: lokomotive, motorna kola (elektro-motorna kola, elektro-motorni vlakovi, dizel-motorna kola, dizel motorni vlakovi i šinobusi), putnička i teretna kola i vozila za željezničke svrhe.

Članak 2.
(Primjena Pravilnika)

Ovaj Pravilnik se primjenjuje prilikom izvođenja zavarivačkih radova na željezničkim vozilima za koja su imalac ili vlasnik željezničkog vozila licencirani ŽO ili UI u ŽS BiH od strane nadležnog tijela - ROŽ BiH, kao i na željeznička vozila drugih ŽO ili UI koji uvrste svoja vozila u obavljanje prijevoza tereta ili putnika, te vršenja drugih usluga (npr. održavanje pruga i sl.) na prugama u ŽS BiH.

Članak 3.
(Temeljni pojmovi)

(1) U Pravilniku se koriste sljedeći pojmovi:
1) **"željeznički sustav (ŽS)"** označava ukupnost podsustava u strukturnim i operativnim oblastima, kao i upravljanje i operativno funkcioniranje sustava kao cjeline;
2) **"upravljač infrastrukture" (UI)** je svako javno poduzeće ili kompanija koja je odgovorna za uspostavu i održavanje javne željezničke infrastrukture ili privatne željezničke infrastrukture povezane s javnom željezničkom infrastrukturom;
3) **"željeznički operater" (ŽO)** je svako javno poduzeće ili kompanija koja pruža usluge prijevoza tereta odnosno putnika željeznicom, pod uvjetom da ta kompanija osigurava i vuču vlakova;
4) **"interoperabilnost"** je sposobnost željezničkog sustava koja omogućuje siguran i neprekidan promet vlakova uz postizanje traženog stupnja učinkovitosti, a koja se temelji na regulativi te tehničkim i operativnim uvjetima koji za to moraju biti ispunjeni;
5) **"mreža"** je cjelokupna željeznička infrastruktura kojom upravlja upravljač infrastrukture;
6) **"podsustavi"** su rezultat podjele željezničkog sustava, ti podsustavi, za koje je potrebno utvrditi temeljne zahtjeve, mogu biti strukturalni ili funkcionalni;
7) **"tehnička specifikacija za interoperabilnost" (TSI)** je specifikacija, koja obuhvaća svaki podsustav ili dio podsustava u cilju ispunjavanja temeljnih zahtjeva i osiguranja interoperabilnosti željezničkog sustava;
8) "**imalac**" je osoba ili pravni subjekat koji su vlasnik kola ili koji imaju pravo na korištenje kola i upisan je u Registar željezničkih vozila;
9) **"organ nadležan za održavanje" (ECM)** označava subjekt nadležan za održavanje vozila koji je kao takav upisan u Registar željezničkih vozila;
10) **"Regulatorni odbor željeznica BiH" (ROŽ BiH) - nadležno tijelo**, je upravna organizacija pri Ministarstvu komunikacija i prometa BiH, čija je organizacija, financiranje i ovlasti definirana u Zakonu o željeznicama BiH;
11) **"željeznička kompanija"** podrazumjeva vertikalno integrirane željezničke kompanije koje obavljaju poslove upravljača infrastrukture i poslove operatera ali sa razdvojenim troškovima poslovanja.

(2) Značenje skraćenica je sljedeće:
- ŽS BiH - Željeznički sustav Bosne i Hercegovine,
- EN - Europski standard.

Članak 4.
(Izvođenje zavarivačkih radova)

Zavarivački radovi izvode se na materijalu od nelegiranih, niskolegiranih, mikrolegiranih i ostalih čelika, kao i na materijalima uobičajenim za gradnju (proizvodnju) novih i za održavanje postojećih željezničkih vozila.

Članak 5.
(Primjena standarda i propisa o izvršenju zavarivačkih radova)

(1) Pri sprovedbi ovoga Pravilnika primjenjuju se odgovarajući propisi o zavarivačkim radovima, BAS EN 15085-1, 2, 3, 4 i 5; standarda ISO; te drugi obvezujući propisi.

(2) Za zavarivačke radove na pojedinim sklopovima, elementima i komponentama (npr. sudovi pod tlakom i dr.) željezničkih vozila za koje postoje posebni propisi isti se, pored propisa iz točke 1. ovoga članka, moraju primjenjivati glede izvođenja zavarivačkih radova, kvalitete zavarenog spoja, načina prijema i kontrole.

Članak 6.
(Nabava usluge izvođenja zavarivačkih radova)

Nadležni ECM za željezničko vozilo, ŽO, UI, imalac ili vlasnik željezničkog vozila na prugama ŽS BiH obvezni su da, prilikom zaključivanja ugovora o nabavi usluge izvođenja zavarivačkih radova na željezničkim vozilima i njihovim dijelovima osigura primjenu odredaba ovoga Pravilnika.

II. TEMELJNI UVJETI ZA ZAVARIVAČKE RADOVE

1. Tehnička dokumentacija za zavarivanje

Članak 7.
(Tehnička dokumentacija)

(1) Za zavarivačke radove na željezničkim vozilima mora postojati tehnička dokumentacija ovjerena od ovlaštene stručne osobe proizvođača vozila i ROŽ BiH.
(2) Tehnička dokumentacija za zavarivanje, kod izrade novih vozila, modifikacije, rekonstrukcije i održavanja postojećih željezničkih vozila, mora da sadrži sljedeće:
   a) Tehnički opis,
   b) Proračun varova i zavarene konstrukcije vozila,
   c) Klasifikaciju predviđenih zavarenih spojeva,
   d) Dokumentaciju o tehnologiji zavarivanja,
   e) Radioničke crteže, i
   f) Uputu za korištenje.

Članak 8.
(Tehnički opis)

Tehnički opis proizvoda izrađenih zavarivanjem mora da sadrži podatke o temeljnim karakteristikama materijala i uvjete rada proizvoda i njegovih uređaja.

Članak 9.
(Proračun)

(1) Proračun svih nosećih elemenata konstrukcije, statički i dinamički proračun krutosti konstrukcije i svi ostali proračuni za elemente novih vozila, gdje se primjenjuje zavarivanje, moraju biti u tehničkoj dokumentaciji.
(2) Proračun zavarenih spojeva i elemenata izvedenih zavarivanjem na vozilima koja se modificiraju, rekonstruiraju ili kada se zavareni spojevi i elementi zamjenjuju pri održavanju vozila adekvatnom zavarenom izvedbom, mora biti u tehničkoj dokumentaciji.
(3) Pri proračunu nosećih elemenata izvedenih zavarivanjem mora se voditi računa o principima proračuna zavarenih spojeva prema njihovoj vrsti i stvarnom stupnju naprezanja, prema odredbama BAS EN 15085 -3.

Članak 10.
(Klasifikacija predviđenih zavarenih spojeva)

(1) Klasifikacija predviđenih zavarenih spojeva vrši se prema njihovoj potrebnoj kvaliteti, odnosno prema određenoj razini dozvoljenih pogrešaka u zavarenom spoju.
(2) Svaki predviđeni zavareni spoj obuhvaćen proračunom u tehnologiji zavarivanja i radioničkim crtežom, mora biti klasificiran prema odredbama BAS EN 15085-3, i to u klasi:
   a) CP C2, CP C3 ili CP D za sučeone spojeve, odnosno
   b) CP A, CP B ili CP C1 za kutne spojeve.
(3) Klasa zavarenog spoja mora biti naznačena na crtežu.

Članak 11.
(Dokumentacija o tehnologiji zavarivanja)

Dokumentacija o tehnologiji zavarivanja za sva željeznička vozila mora da sadrži podatke prema Tehnološkom listu (Privitak 1. ovoga Pravilnika), a naročito:

a) konstrukcijsko - tehnološki broj sklopova i crteža na koje se predviđeni zavareni spojevi odnose,
b) prikaz pojedinih vitalnih zavarenih spojeva sa mjerama žljeba za var, skice, sklopove, podsklopove i elemente na kojima su jasno označeni zavareni spojevi,
c) predviđeni zavareni spojevi mogu se označiti slovima, arapskim ili rimskim brojevima; može se označavati redni broj spoja, dužina, debljina, postotak kontrole i klasa zavarenog spoja, uz navode šifarnika,
d) za svaki posebno naznačeni spoj mora se navesti način izvođenja tog spoja i skica spoja,
e) podatke o osnovnom materijalu,
f) podatke o dodanom materijalu,
g) parametre zavarivanja,
h) klase zavarivača i njihova stručna osposobljenost,
i) postotak radiografske kontrole zavarenih spojeva, i postotak dozvoljenih popravki za te spojeve,
j) klase zavarenih spojeva,
k) plan zavarivanja: redosljed izvođenja varova, uporaba pozicionera i tolerancija mjera sklopova,
l) plan potrebnih mjera za tehničke operacije (mjere prije, između i poslije zavarivanja) radi otklanjanja unutarnjih napona u zavarenoj konstrukciji,
m) plan kontrole zavarivanja sa jasnom oznakom koja se metoda koristi za ispitivanje zavarenih spojeva i u kojoj mjeri.

Članak 12.
(Propisivanje tehnologije izvođenja zavarivačkih radova pri održavanju)

Dokumentacija o tehnologiji zavarivanja i srodnih postupaka pri održavanju željezničkih vozila svodi se na propisivanje tehnologije izvođenja datih radova samo u slučajevima ako tehnologija nije određena standardima. Ova tehnologija mora na crtežu da se prikaže sastavnicom prema Privitku 2. ovoga Pravilnika i da bude potpisana od strane ovlaštene osobe izvođača za zavarivanje, sukladno članku 35. ovoga Pravilnika.

Članak 13.
(Provjera i odobravanje dokumentacije o tehnologiji zavarivanja)

Dokumentacija o tehnologiji zavarivanja se provjerava i odobrava svaki put kada se pri izradi mijenjaju temeljni elementi tehnologije zavarivanja, kao što su: temeljni materijal, dodani materijal, postupak zavarivanja, termička obrada, itd.

Članak 14.
(Postupak sa dokumentacijom o tehnologiji zavarivanja kao poslovnom tajnom)

Kad izvođač radova podnosi dokumentaciju o tehnologiji izvođenja zavarivačkih radova kao poslovnu tajnu, postupa se sa ovom tehnologijom sukladno općim aktom kojim se uređuje poslovna tajna.

Članak 15.
(Radionički crteži)

(1) Radionički crteži moraju biti izvedeni prema važećim ISO standardima.
(2) Na crtežima moraju biti upisana neophodne upute i podaci glede izvođenja zavarivanja i dodanog materijala, kao i oznaku klase i mjere zavarenog spoja.

(3) Svi crteži koji se odnose na elemente za zavarivanje moraju biti potpisani od strane ovlaštene osobe izvođača i ovjereni žigom izvođača.

Članak 16.
(Uputa za korištenje)

Uputom za korištenje moraju se obuhvatiti sve specifičnosti koje proistječu iz izvršenih zavarivačkih radova.

Članak 17.
(Ovjeravanje tehničke dokumentacije za zavarivanje)

(1) Tehnička dokumentacija iz članka 7. ovoga Pravilnika mora biti ovjerena od strane ROŽ BiH. Za ovjeru se dostavlja 1 primjerak za kopiranje i 3 preslike. Ovjerene preslike dostavljaju se podnositelju zahtjeva ili njegovom ovlaštenom predstavniku.
(2) Ovjerena tehnička dokumentacija za zavarivanje ne oslobađa izvođača radova od odgovornosti za poštivanje propisa i standarda po kojima se dati proizvod mora izraditi (standard BAS EN 15085, tehnički normativi i norme kvalitete), kao i odgovornosti za pojavu, eventualno, utvrđenih "skrivenih mana" i ako se utvrdi da su uzrokovane proizvodnom pogreškom.

3. Materijal

Članak 18.
(Temeljni materijal)

Temeljni materijal, na kojem se obavljaju zavarivački radovi, mora da zadovolji sve osobine za dati materijal po odgovarajućem standardu BAS EN 15085-3 i -4, kao i važećim obvezujućim propisima, tehničkim normativima i normama kvalitete.

Članak 19.
(Kvaliteta temeljnog materijala)

Ukoliko se zahtijevaju, proračunom ili iz drugih razloga, neke specijalne osobine temeljnog materijala, tada moraju da postoje dokazi o njegovoj kvaliteti. Ovo važi i za slučaj kada se radi o uvoznom materijalu kao i o onom koji ne podliježe standardima i ostalim propisima koji važe za željeznice.

Članak 20.
(Dodani materijal)

Oplaštene elektrode i elektrodne žice za poluautomatsko i automatsko zavarivanje, pod zaštitom gasova, kao i potrošni materijal (praškovi, gasovi i dr.) moraju da odgovaraju, odnosno da budu ispitani prema odredbama standarda BAS EN 15085-3i-4.

Članak 21.
(Provjera i odobravanje dodanog materijala)

Dodani i potrošni materijal (praškovi, elektrode, žice, itd.), svake godine se provjerava i odobrava od strane ovlaštenog kontrolnog tijela. Ukoliko su ovi materijali provjereni i odobreni, prije stupanja na snagu ovoga Pravilnika, isti se mogu primjenjivati kod izgradnje i opravke željezničkih vozila u ŽS BiH, ukoliko zadovoljavaju uvjete iz članka 20. ovoga Pravilnika.

Članak 22.
(Izbor dodanog materijala)

(1) Pravilnost izbora dodanog materijala za određeni temeljni materijal, odnosno skupinu temeljnih materijala, dokazuje se na temelju tehničkih uvjeta o načinu zavarivanja po odredbama BAS EN 15085-4.
(2) Mehaničke osobine, odnosno kemijski sastav kombinacije-zavara moraju da budu takvi da imaju jednake ili više od najniže utvrđenih osobina za temeljni materijal; odnosno, po sastavu u takvim granicama koje su tehnološki prihvatljive ili određene.

4. Klase kvalitete zavarenih spojeva

Članak 23.
(Klase kvalitete)

Klase kvalitete zavarenih spojeva: CP A, CP B, CP C1, CP C2, CP C3 i CP D utvrđuju se prema odredbama BAS EN 15085-3; -4 i -5:

a) klasa kvalitete CP A i CP C2; čine je zavareni spojevi na postoljima i donjem stroju željezničkih vozila, kao i svi spojevi na tegljenicima i odbojnicima.
b) klasa kvalitete CP B i CP C2; čine je zavareni spojevi koji su od utjecaja na nosivost i sigurnost spoja kao i na konstrukcije.
c) klasa kvalitete CP C1 i CP D; čine je svi ostali zavareni spojevi na vozilu.

Članak 24.
(Kvaliteta radiografske kontrole zavarenih spojeva)

Postotak radiografske kontrole predviđa se uvjetima koje zahtijevaju klase kvalitete zavarenih spojeva. Radiografski snimak mora da bude kvaliteta A prema ISO/R 1106; ISO EN 5817 ili BAS EN 15085-5 a načinjen tako da je ponovljiv na istom mjestu na zahtjev ovlaštenih stručnih osoba za kontrolu kvalitete.

Članak 25.
(Odstupanja u vršenju radiografskih ispitivanja)

Postotak radiografskog ispitivanja zavarenih spojeva može da se mijenja u ovisnosti od realnih uvjeta proizvodnje. Ako je proizvodnja ustaljena sa konstantnom kvalitetom izrade i ostalim parametrima tehnologije zavarivanja, onda postotak može da bude manji, ali ne manji od 5% po vozilu.

5. Osiguranje kvalitete zavarenih spojeva

Članak 26.
(Način oblikovanja žljebova)

Oblikovanje strana žljebova obavlja se mehanički ili termički, rezanjem ili žljebljenjem.

Članak 27.
(Priprema žlijeba)

(1) Površine duž žlijeba moraju biti suve i čiste, bez tragova korozije.
(2) Premazi zaštitnim metalom i premazna sredstva, ukoliko ometaju normalno izvođenje zavarivanja, moraju se prije zavarivanja odstraniti.
(3) Žlijeb za zavarivanje mora da bude ravnomjeran i pripremljen - oblikovan prema odredbama BAS EN 15085-3 Dio 7.4. i BAS EN 15085-4 Dio 4.

Članak 28.
(Označavanje zavarenih spojeva žigom)

(1) Zavareni spojevi klase kvaliteta CP A, CP C2 i CP C3 moraju biti žigosani žigom ovlaštenog izvođača radova koji sadrži broj izvođača i broj zavarivača, prema Privitcima 3 i 4. ovoga Pravilnika.
(2) Žig iz stavka 1. ovoga članka stavlja se na propisano mjesto prema standardima i tehničkoj dokumentaciji.

Članak 29.
(Izvođenje zavarivačkih radova)

(1) Zavarivački radovi, kod serijske proizvodnje svakog novog vozila ili dijela vozila, mogu da započnu pošto se ovjerena tehnička dokumentacija za zavarivanje provjeri na prototipu i nultoj seriji vozila.
(2) Ukoliko se nulta serija vozila ne radi, tehnička dokumentacija iz prijethodnog stavka mora se provjeriti na prvoj seriji vozila.

Članak 30.
(Ispitivanje prototipa i serije novih vozila)

Ispitivanje prototipa i serije vozila iz članka 29. ovoga Pravilnika u ŽS BiH obavlja se prema "Uputi o postupku i načinu izdavanja dozvole za korištenje željezničkih vozila, uređaja, dijelova i opreme za željeznička vozila i uređaja, dijelova i opreme za željezničku infrastrukturu".

III. OPREMA PODUZEĆA ZA IZVOĐENJE ZAVARIVAČKIH RADOVA

1. Opremljenost izvođača zavarivačkih radova na željezničkim vozilima

Članak 31.
(Opremljenost izvođača zavarivačkih radova)

(1) Opremljenost poduzeća za izvođenje zavarivačkih radova mora biti takva da osigurava ispunjavanje uvjeta za dobivanje zahtijevane kvalitete zavara po ovom Pravilniku.
(2) Sukladno stavku 1. ovoga članka poduzeće mora imati sljedeće:
- uređaje za pripremu materijala,
- uređaje za zavarivanje,
- uređaje za termičku obradu,
- uređaje za ispitivanje i kontrolu kvalitete izvršenih zavarivačkih radova.

(3) Ako poduzeće ne raspolaže uređajima za termičku obradu i ispitivanje i kontrolu kvalitete izvršenih zavarivačkih radova, onda ono mora da osigura odgovarajući dokaz (zaključen ugovor) od druge ovlaštene organizacije koja će obavljati ove radove. Ova termička obrada naročito se odnosi na termičku obradu komponenti interoperabilnih dijelova, uređaja, sklopova i opreme željezničkih vozila pri novogradnji ili opravci zavarivanjem; isto se odnosi i na zavarene dijelove čiji otkaz može utjecati na sigurnost u prometu.

2. Oprema izvođača zavarivačkih radova na željezničkim vozilima

Članak 32.
(Oprema izvođača zavarivačkih radova)

(1) Oprema koja se upotrebljava za izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima mora da bude u ispravnom stanju. Ispravnost opreme se provjerava, na dokazan način, jedanput godišnje od strane poduzeća koje izvodi zavarivačke radove sukladno propisima o atestiranju i reatestiranju zavarivačke opreme.
(2) Za provjeru ispravnosti opreme izvođač može angažirati ovlaštenu organizaciju za ovu djelatnost.
(3) Izvođač je dužan da osobi ovlaštenoj za kontrolu kvalitete od strane nadležnog ECM, ŽO ili UI dostavi izvešće i potvrdu o izvršenom pregledu i ispravnosti opreme za zavarivanje.

IV. STRUČNE OSOBE

1. Uvjeti za stručne osobe za zavarivačke poslove na željezničkim vozilima

Članak 33.
(Stručne osobe za zavarivačke radove)

Poduzeća koja izvode zavarivačke radove na željezničkim vozilima ili njihovim dijelovim, kao i radionice unutar ECM, ŽO ili UI koje se bave održavanjem željezničkih vozila i njihovih dijelova a pri tome izvode zavarivačke radove, moraju da imaju jednog diplomiranog inženjera ili inženjera strojarske, metalurške ili tehnološke struke, koji imaju certifikat inženjera za zavarivanje (u daljnjem tekstu: "odgovorni radnik izvođača za zavarivanje") i kvalificirane, stručno osposobljene i licencirane zavarivače kao izvršitelje radova.

Članak 34.
(Obveze i dužnosti stručnih osoba za zavarivačke radove)

Odgovorni radnik ESM, radionice, ŽO ili UI za zavarivanje, sukladno općim aktom o radu za obavljanje stalnih, privremenih ili povremenih poslova, ima sljedeće obveze i dužnosti:

a) da se stara da se zavarivački radovi izvode po prijethodno odobrenoj dokumentaciji i tehnologiji zavarivanja od strane odgovarajućeg tijela;
b) da preuzima i prenosi na izvođače zavarivačke radove, dokumentaciju o tehnologiji zavarivanja za novogradnju, odnosno održavanje, kao i dokumentaciju, koju odobri odgovarajuće tijelo;
c) da inicira i predlaže promjene i dopune dokumentacije o tehnologiji zavarivanja i dokumentacije, racionalizacije, itd.;
d) da predlaže jednoobrazne normative rada i troškove na temelju dokumentacije i pozitivnih propisa tehnike zavarivanja;
e) da koordinira rad odgovarnih radnika izvođača zavarivačkih radova po pitanju unifikacije radova iz oblasti zavarivanja;
f) da sudjeluje u izradi prijedloga propisa iz oblasti zavarivanja i srodnih postupaka;
g) da prati propise i razvoj tehnike zavarivanja kako unutar ŽS BiH tako i kod stranih željeznica;
h) da vodi evidenciju o žigovima iz stavka 1. članak 28. ovoga Pravilnika,
i) da ima i druge obveze i dužnosti koje proizilaze iz općih akata ŽO, propisa kojima se urđuje oblast zavarivanja željezničkih vozila.

Članak 35.
(Obveze i dužnosti stručnih osoba kod izvršitelja usluge zavarivačkih radova)

Odgovorni radnik za zavarivanje, kod izvršitelja usluge zavarivačkih radova, ima sljedeće obveze i dužnosti:

a) da se stara o izvođenju zavarivačkih radova po prijethodnoj odobrenoj dokumentaciji o tehnologiji zavarivanja od strane ovlaštenog tijela u ŽS BiH;
b) da se stara za primjenu odgovarajućeg materijala, kako temeljnog tako i dodanog, odnosno o tome da se upotrebljavaju provjereni i za uporabu odobreni materijal;
c) da se stara za pravilno izvođenje zavarivačkih radova, a posebice propisane termičke obrade;
d) da se stara da se sredstva i uređaji za zavarivanje pregledaju redovito i da su u ispravnom stanju;
e) da poduzima mere za sprovedbu propisane kontrole kvalitete zavarenih spojeva;
f) da poduzima mjere za provjeravanje stručne osposobljenosti zavarivača i da kontrolira njihov rad;
g) da predlaže nabavu potrebnih sredstava i opreme za zavarivanje.

Članak 36.
(Dopunska stručna osposobljenost stručnih osoba za zavrivačke radove)

(1) Odgovorni radnici za zavarivanje iz članka 33. ovoga Pravilnika moraju, pored odgovarajuće visoke ili više škole, odnosno, kvalifikacije, imati i dopunsku stručnu osposobljenost za obavljanje općih zavarivačkih radova i zavarivačkih radova na željezničkim vozilima na temelju programa osposobljavanja izrađenog od strane ovlaštene institucije sukladno važećim propisima i standardima, a koji mora sadržavati najmanje 6 mjeseci teorijske i praktične edukacije.

(2) Provjeru stručne osposobljenosti iz stavka 1. ovoga članka vrši ovlaštena institucija za izvođenje specijalističke obuke za zavarivačke poslove.

2. Uvjeti za neposredne izvršitelje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima

Članak 37.

(Stručna osposobljenost zavarivača)

Zavarivač koji neposredno radi na zavarivačkim radovima, mora da bude stručno osposobljen za zavarivanje putem redovitog školovanja ili specijalnih tečajeva i dopunski osposobljen za zavarivačke radove na željezničkim vozilima sukladno programu osposobljavanja izrađenog od strane ovlaštene institucije iz članka 36. ovoga Pravilnika.

Članak 38.

(Provoedba stručne osposobljenosti i atestiranje zavarivača)

(1) Stručna osposobljenost i atestiranje zavarivača za ručno zavarivanje, iz članka 37. ovoga Pravilnika vrši se prema odredbama BAS EN 15085-2, Dio 5.1. kao i prema odredbama EN 9606.
(2) Stručna osposobljenost i atestiranje zavarivača za automatsko zavarivanje, iz članka 37. ovoga Pravilnika vrši se prema odredbama BAS EN 15085-2, Dio 5.1., kao i odredbama EN 9606.

Članak 39.

(Osposobljavanje zavarivača za položaj i vrste varova)

Zavarivači koji izvode zavarivačke radove moraju da budu stručno osposobljeni i za rad u svim položajima definiranim u standardu EN 9606 a zavarivač može vršiti poslove zavarivanja samo za položaje i vrste varova za koje posjeduje važeći atest.

Članak 40.

(Provjere stručne osposobljenosti zavarivača)

(1) Stručna osposobljenost zavarivača provjerava se po odredbama BAS EN 15085-2. Provjeravanje stručne osposobljenosti zavarivača vrši ovlaštena institucija za atestiranje zavarivača.
(2) Stručna osposobljenost zavarivača provjerava se u propisanim ciklusima koji ne može biti duži od dvije godine.
(3) Kada zavarivač na prvom provjeravanju stručne osposobljenosti ne pokaže određenu stručnost, provjeravanje se može obnoviti još 2 puta. Ako zavarivač kod ponovljenog provjeravanja ne pokaže određenu stručnost, može obavljati zavarivačke radove samo za kvalitetu spojeva CP C1 i CP D, iz članka 23. ovoga Pravilnika.

Članak 41.

(Izdavanje potvrde za izvođenje zavarivačkih radova)

(1) Zavarivačima koji ispune uvjete po članku 40. ovoga Pravilnika izdaje se "Potvrda za izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima u ŽS BiH " (u daljnjem tekstu: "Potvrda") i oni su priznati zavarivači za izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima.
(2) Potvrda iz stavka 1. ovoga članka mora da sadrži i ocjenu za izvođenje zavarivačkih radova i spojeva kvalitete CP C2, CP C3, CP D, CP A, CP B ili CP C1. Potvrdu izdaje ovlaštena institucija iz stavka 1. članka 40. ovoga Pravilnika.
(3) Oblik i tekst Potvrde dat je u Privitku 5. ovoga Pravilnika.

3. Uvjeti za osobe ovlaštene za kontrolu kvalitete zavarivačkih radova na željezničkim vozilima

Članak 42.

(Stručna sprema i osposobljenost ovlaštenih stručnih osoba za kontrolu kvalitete zavarivačkih radova)

Ovlaštene stručne osobe za kontrolu kvalitete zavarivačkih radova ispred nadležnog ECM, radionice, ŽO, UI, imaoca ili vlasnika vozila ili ispred ovlaštenog izvođača, koji vrše kontrolu i prijem zavarivačkih radova moraju imati najmanje 3 (tri) godine radnog iskustva u oblasti zavarivanja i položen dopunski ispit prema članku 36. ovoga Pravilnika.

V. KONTROLA ZAVARENIH SPOJEVA

1. Kontrola postupka i radova zavarivanja

Članak 43.

(Kontrola kvalitete kod izvođenja zavarivačkih radova)

Kontrola kod izvođenja zavarivačkih radova se obavlja za vrijeme pripreme elemenata za zavarivanje, u tijeku zavarivanja i poslije završetka zavarivanja, a prema planu kontrole iz članka 11. ovoga Pravilnika, koji je usklađen sa odredbama ISO EN 5817.

Članak 44.

(Kontrola pripreme elemenata za zavarivanje)

Kontrola za vrijeme pripreme elemenata za zavarivanje je obvezna i nju organizuje izvođač radova. On provjerava mjere žlijeba prema ovjerenoj dokumentaciji, stanje površine žlijeba i kvalitetu pripojnih spojeva. On, svojim žigom, ovjerava ispravnost izvršene pripreme upakiranih elemenata za zavarivanje.

Članak 45.

(Kontrola izvođenja zavarivanja)

Kontrolu u tijeku zavarivanja organizira izvođač zavarivačkih radova u sporazumu sa predstavnikom vlasnika vozila, odnosno kontrolno-prijemnim tijelu ŽO. Pri ovoj kontroli obvezna je međufazna potpuna kontrola zavarenih spojeva koji su u daljnjem tijeku proizvodnje nepristupačni.

Članak 46.

(Kontrola kvalitete poslije završetka zavarivanja)

Kontrolu poslije završetka zavarivanja pojednih sklopova ili cjeline, obavlja kontrolno tijelo izvođača radova, zajedno sa kontrolno-prijemnim tijelom ŽO ili odgovornim radnikom za zavarivanje vlasnika vozila.

Članak 47.

(Vanjska kontrola kvalitete zavarenog spoja)

Vanjska kontrola kvalitete zavarenog spoja obavlja se vizuelno-lupom, uz uporabu pogodnih mjernih alata.

Površinske pogreške, mjere i tolerancije mjera koje se ne mogu otkriti vizualno, utvrđuju se pogodnom metodom ispitivanja bez razaranja (penetranska, magnetoskopska, ultrazvučna, i dr.).

Članak 48.

(Unutarnja kontrola kvalitete zavarenog spoja)

Unutarnja kontrola zavarenog spoja obavlja se radiografskom metodom, ultrazvukom ili nekom drugom metodom bez razaranja.

Članak 49.

(Metode ispitivanja zavarenog spoja)

Metode ispitivanja se određuju od slučaja do slučaja, a definiraju se planom kontrole kao sastavnim dijelom dokumentacije o tehnologiji zavarivanja.

Članak 50.
(Odobravanje popravke zavarenog spoja)

Ako zavareni spoj, odnosno njegov dio, ne odgovara kvaliteti propisanoj u članku 23. ovoga Pravilnika, može se obaviti popravka istog samo po odobrenju ovlaštene stručne osobe za kontrolu kvalitete zavarivačkih radova ispred ECM, ŽO, UI, imaoca ili vlasnika vozila.

2. Popravka zavarenih spojeva

Članak 51.
(Vršenje popravke zavarenog spoja)

(1) Popravka zavarenog spoja mora da bude sukladan tehničkim uvjetima o zavarivačkim spojevima i odredbama BAS EN 15085-5, ISO EN 5817. Ako uvjeti nisu propisani za popravku, onda se isijeca var i ponovo zavaruje. Popravljeni zavareni spoj se ponovo kontrolira odgovarajućom metodom.
(2) Popravka već popravljenog zavarenog spoja dozvoljava se s tim da dužina popravljenog dijela spoja ne smije da bude veća od 5% ukupne dužine spoja. Popravka u ovom slučaju mora da bude kontrolirana, ocijenjena i primljena komisijski.

Komisiju čine konstruktor, predstavnik izvođača radova i odgovorni radnik za zavarivanje.

VI. ODOBRENJE ZA IZVOĐENJE ZAVARIVAČKIH RADOVA NA ŽELJEZNIČKIM VOZILIMA

1. Nadležnost i postupak odobrenja

Članak 52.
(Nadležnost za izvođenje zavarivačkih radova)

Izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima može da obavlja poduzeće ili radionica koja ispunjava uvjete po ovom Pravilniku i odredbama standarda EN 3834 a koja za to dobije potrebno odobrenje od nadležnog tijela u ŽS BiH.

Članak 53.
(Izdavanje odobrenja za izvođenje zavarivačkih radova)

(1) Izvođaču zavarivačkih radova odobrenje izdaje nadležno tijelo.
(2) Odobrenje iz stavka 1. ovoga članka izdaje se na temelju izvršenih potrebnih pregleda, provjerene odgovarajuće dokumentacije i prikupljenih podataka po obrascima iz Privitka 6. ovoga Pravilnika. Ove preglede vrši i izvješće podnosi povjerenstvo imenovano od strane nadležnog tijela.
(3) Izvešće, povjerenstva iz stavka 2. ovoga članka, sastavlja se sukladno uvjetima iz BAS EN 15085-2, i mora da sadrži sljedeće informacije:
   a) podatke o stručnim kadrovima za zavarivanje;
   b) podatke o izvorima električne struje,
   c) podatke o uređajima za gasno zavarivanje,
   d) podatke o skladištu i sušionici dodanog materijala,
   e) podatke o ostalim uređajima i dodanoj opremi,
   f) podatke o uređajima i opremi koji podliježu propisima zaštite na radu,
   g) podatke o vrsti i debljini korištenog temeljnog materijala,
   h) podatke o dodanom i pomoćnom materijalu,
   i) podatke o uređajima za termičku obradu,
   j) podatke o uređajima i opremi za ispitivanje bez razaranja,
   k) podatke o uređajima za ispitivanje sa razaranjem,
   l) podatke o uređajima za metalografsko ispitivanje,
   m) provjeru kombinacije temeljni-dodani materijal,
   n) podatke o provjeri tehnologije zavarivanja,
   o) podatke o ispitivanju zavarenih spojeva izvršenih u tijeku kontrole, i drugo.
(4) Pored navedenih podataka mogu se navesti i drugi podaci od značaja za normalno obavljanje zavarivačkih radova, a koji su od utjecaja za izdavanje odobrenja.

2. Oblik i rok važenja odobrenja za zavarivačke radove na željezničkim vozilima

Članak 54.
(Oblik i tekst odobrenja)

Oblik i tekst odobrenja za izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima, sukladno članku 53. ovoga Pravilnika, dat je u Privitku 7. ovoga Pravilnika.

Članak 55.
(Važnost odobrenja)

(1) Odobrenje važi 3 (tri) godine, pod uvjetom da izvođač zavarivanja na željezničkim vozilima, iz članka 52. ovoga Pravilnika, održava opremljenost i ispunjava uvjete propisane ovim Pravilnikom i drugim važećim obvezujućim propisima i standardima.
(2) Ako u organizaciji iz stavka 1. ovoga članka dođe do promjene u ispunjavanju uvjeta, mora se odmah obavjestiti nadležno tijelo koje je izdalo odobrenje za izvođenje zavarivačkih radova radi ponovnog utvrđivanja uvjeta i izdavanja novog odobrenja.
(3) Nadležno tijelo je dužno da u roku od 30 dana sprovede postupak za izdavanje novog odobrenja.

Članak 56.
(Obustavljanje izvođenja zavarivačkih radova)

Ako se, po isteku važnosti odobrenja iz članka 55. ovoga Pravilnika, nije pribavilo odobrenje za vršenje zavarivačkih radova, mora se odmah obustaviti prijem zavarivačkih radova na željezničkim vozilima, odnosno prijem zavarenih dijelova i sklopova za željeznička vozila u poduzeću ili radionici koja je obavljala zavarivačke radove.

VII. PRIJELAZNE ODREDBE

Članak 57.
(Prijelazne odredbe za stručne osobe izvođača za zavarivanje)

Odgovornim radnicima izvođača za zavarivanje, koji do stupanja na snagu ovoga Pravilnika nisu stekli dopunsku stručnu osposobljenost po članku 36. ovoga Pravilnika, a na dan stupanja na snagu ovoga Pravilnika se nalaze na odgovarajućim poslovima za zavarivanje u poduzećima ili radionicama, priznaje se dopunska stručna osposobljenost pod uvjetom:

- da je diplomirani inženjer ili inženjer odgovarajuće struke koji ispunjava uvjete iz članka 33. ovoga Pravilnika, i
- da je diplomirani inženjer ili inženjer strojarske, metalurške ili tehnološke struke i da je proveo najmanje 3 (tri) godine na poslovima u oblasti zavarivanja, što dokazuje zaključenim ugovorom o radu.

Članak 58.
(Prijelazne odredbe za zavarivače)

Zavarivačima koji su, prije stupanja na snagu ovoga Pravilnika, stručno osposobljeni za izvođenje zavarivačkih radova po općim propisima, priznaje se u smislu članka 37. ovoga Pravilnika, stručna osposobljenost, pod uvjetom da imaju najmanje dvije godine prakse na zavarivanju i da se na dan stupanja na snagu ovoga Pravilnika nalaze na poslovima zavarivanja u tim poduzećima ili radionicama.

Članak 59.
(Prijelazne odredbe za ovlaštene stručne osobe za kontrolu kvalitete zavarivačkih radova)

Ovlaštene stručne osobe za kontrolu kvalitete ispred ECM, radionice, ŽO, UI, imaoca ili vlasnika vozila koji su do stupanja na snagu ovoga Pravilnika proveli najmanje 3 (tri) godine na

poslovima kontrole i prijema zavarivačkih radova na željezničkim vozilima, priznaje se stručna osposobljenost po ovom Pravilniku.

Članak 60.
(Priznavanje stručnosti i stručne osposobljenosti)

Priznavanje stručnosti i stručne osposobljenosti radnicima, odnosno osobama iz članka 57, 58. i 59. ovoga Pravilnika vrši nadležno tijelo, na njihov zahtjev, uz podnošenje dokaza o ispunjavanju uvjeta.

VIII. ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 61.
(Privitci)

Sastavni dio ovoga Pravilnika čine Privitci br. 1. do 7., i to:

- Privitak 1. (Tehnološki list za zavarivanje),
- Privitak 2. (Sastavnica),
- Privitak 3. i 4. (Žig zavarivača za zavarivačke radove i spojeve kvalitete CP C2 i CP A,
- Privitak 5. (Nadležno tijelo za provjeru osposobljenosti),
- Privitak 6. Obrazac 1. (Stručne osobe za zavarivanje),
- Privitak 6. Obrazac 2. (Odgovorne stručne osobe za zavarivanje),
- Privitak 6. Obrazac 3. (Dodani materijal),
- Privitak 6. Obrazac 4. (Temeljni materijal),
- Privitak 6. Obrazac 5. (Uređaji za gasno zavarivanje, rezanje i srodne postupke),
- Privitak 6. Obrazac 6. (Uređaji za elektrolučno zavarivanje),
- Privitak 6. Obrazac 7. (Uređaji za ispitivanje materijala razaranjem),
- Privitak 6. Obrazac 8. (Uređaji za ispitivanje materijala bez razaranja),
- Privitak 6. Obrazac 9. (Uređaji za metalografsko ispitivanje materijala),
- Privitak 6. Obrazac 10. (Uređaji za termičku obradu),
- Privitak 6. Obrazac 11. (Rezultati metalografske makroanalize),
- Privitak 6. Obrazac 12. (Rezultati metalografske mikroanalize),
- Privitak 6. Obrazac 13. (Rezultati ultrazvučnog ispitivanja),
- Privitak 6. Obrazac 14. (Ispitivanja zavarenih spojeva),
- Privitak 6. Obrazac 15. (Rezultati ispitivanja tvrdoće),
- Privitak 6. Obrazac 16. (Radiografski nalazi i ocjene, prema BAS EN 15085-5,
- ISO EN 5817 kao i ISO 1106),
- Privitak 6. Obrazac 17. (Provjera tehnologije zavarivanja),
- Privitak 7. (Odobrenje za izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima u ŽS BiH, prema EN 3834).

Članak 62.
(Stupanje na snagu)

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH", službenim glasilima entiteta i Brčko Distrikta, a isti će se primjenjivati, nakon što ROŽ BiH od entiteta dobije pismenu potvrdu o prihvatanju i primjeni odredbi ovog pravilnika u svrhu izmjene Privitak I "Instrukcije za sigurnost i interoperabilnost željezničkog sustava u BiH" ("Službeni glasnik BiH", br. 11/12).

Broj 10-01-29-7-301-1/15
11. kolovoza 2015. godine
Doboj

Ravnatelj
Borka Trkulja, v. r.

PRIVITAK 1

(članak 11.)

Redni broj	Skica sklopa ili podsklopa sa označenim šavovima, klasom šava i redosljedom zavarivanja	Parametri zavarivanja					Klasa zavarivača	Twemeljni materijal			Dodani materijal		Zaštitni gas-prah		% kontrole			Termička obrada		
		broj šava	Skica raspoređa izvođenja zavara u šavu	Položaj	I [A]	U [V]		Predgrev.	oznaka	dim.	Oznaka-dim.	Potrošnja	Oznaka-naziv	Potrošnja	B	Ro	U	vrsta	°S	T (čas)
	1	2						3			4		5		6			7		

Datum:	Tehnolog:	Ovjerio:	ŽS BiH	**TEHNOLOŠKI LIST ZA ZAVARIVANjE**
	Broj postupka:	Broj crteža:	Izvođač zavarivačkih radova	
Broj listova:	Veza sa postupkom	Broj pozicije:		NAZIV PREDMETA:

PRIVITAK 2

(članak 12.)

SASTAVNICA

Temeljni materijal _____

Priprema za zavarivanje _____

Postupak zavarivanja _____

Dodani materijal. _____

Klasa zavarenog spoja. _____

Kontrola zavarenog spoja _____

Kutni spojevi _____

Sučeoni spojevi. _____

Ostali oblici spojeva _____

Datum _____

Odgovorni inženjer za zavarivanje

Potpis _____

(tiskana slova)

OBJAŠNjENjE:

— Temeljni materijal: prema standardu: BAS EN 15085-4

— Priprema za zavarivanje: a) za mehaničko sječenje i obradu znak: M

b) za gasno rezanje znak: A prema BAS EN 15085-2

— Postupak zavarivanja: prema BAS EN 15085-4

— Dodani materijal: prema članku 9. ovoga Pravllnika

— Klasa zavarenog spoja: podatke upisuje odgovorni

— Kontrola zavarenog spoja: inženjer za zavarivanje

PRIVITAK 3 i PRIVITAK 4

(Članak 28.)

ŽIG ZAVARIVAČA ZA ZAVARIVAČKE RADOVE I SPOJEVE KVALITETE CP C2, CP C3 i CP A

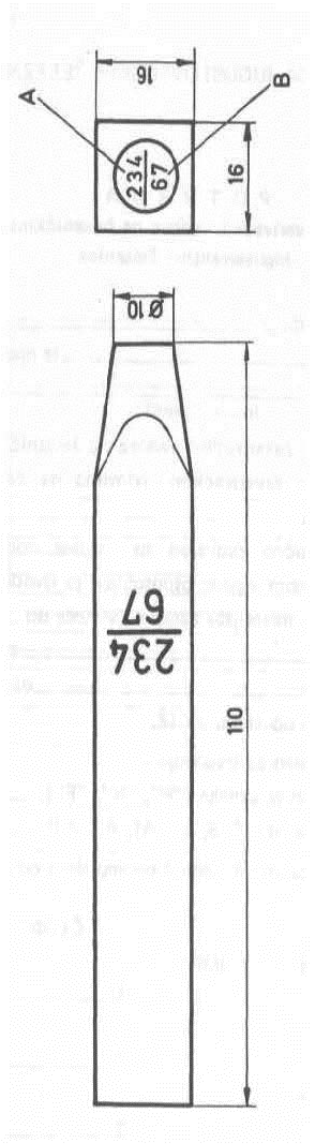

A = broj poduzeća ili radionice ŽO, koja izvodi zavarivačke radove

B = broj zavarivača prema potvrdi iz članka 49. ovoga Pravilnika

PRIVITAK 5

(Članak 40.)

NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA PROVJERU OSPOSOBLjENOSTI

Zaglavlje

POTVRDA

za izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima u ŽS BiH

Ovim se potvrđuje da je _____

rođen_____u _____iz poduzeća/radionice

(datum)

_____

(naziv i mjesto)

osposobljen za izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima prema odredbama Pravilnika o zavarivačkim radovima na željezničkim vozilima Pravilnik 211 ŽS BiH. Imenovani je stručno provjeren na temelju odredaba BAS EN 15085-2 i prema pokazanom uspjehu osposobljen za izvođenje _____ zavarivanja na temeljnom materijalu zatezne čvrstoće do _____ N/mm^2,

atestiranom od_____pod brojem _____

sa dodanim materijalom_____oznake odobrenim za uporabu u ŽS BiH.

Zavarivač je sposoban za izvođenje:

- zavarivačkih radova oznake: _____
- spojeva kvalitete (CP C2, CP D, CP A, CP B, CP C1):_____

Ova potvrda važi najviše 1 (jednu) godinu od dana izdavanja.

Broj:..... OVLAŠTENA OSOBA:

Mjesto i datum izdavanja (MP.) _____

Željeznički operater _____

Organizacija _____

PRIVITAK 6

(Članak 52.)

Obrazac 1

STRUČNE OSOBE ZA ZAVARIVANjE

Red. br.	Prezime i ime zavarivača	Godina rođenja	Broj žiga	Klasifikacija zavarivača (prema BAS EN)									Položaji zavarivanja			Izdavatelj uvjerenja	Broj uvjerenja	Važnost Uvjerenja	Primjedba

Napomena: _____

Datum: _____ Potpis: _____

Željeznički operater _____

Organizacija _____

PRIVITAK 6

(Članak 52.)

Obrazac 2

ODG0VORNE STRUČNE OSOBE ZA ZAVARIVANjE

Red. broj	Prezime i ime	Radno mjesto	Školska sprema	Dopunska osposobljenost	Radno iskustvo na zavarivačkim radovima

Napomena:_____

Datum: _____ Potpis: _____

Željeznički operater_____

Organizacija _____

PRIVITAK 6

(Članak 52.)

Obrazac 3

DODANI MATERIJAL

Red. broj	Naziv	Mjere	Oznaka po BAS EN 15085-4	Tvornička oznaka	Proizvođač	Odobren na ŽS BiH za godinu	P r i mj ed b a

Napomena: _____

Datum: _____ Potpis: _____

Željeznički operater _____

Organizacija _____

PRIVITAK 6

(Članak 52.)

Obrazac 4

TEMELJNI MATERIJAL

TEMELJNI MATERIJAL

Red. broj	Oznaka po BAS EN	Broj BAS EN	Mjere	Proizvođač	Dokaz o kvaliteti		P r i mj ed b e

Napomena: _____

Datum: _____ Potpis: _____

Željeznički operater_____

Organizacija_____

PRIVITAK 6

(Članak 52.)

Obrazac 5

UREĐAJI ZA GASNO ZAVARIVANjE, REZANjE I SRODNE POSTUPKE

Red. broj	Naziv uređaja	Proizvođač	Tip	Godina proizvodnje	Tvornički broj	Inventarski broj	Tehničke karakteristike	Godina provjera	
								Datum	Ko je izvršio

Napomena: _____

Datum: _____ Potpis: _____

Željeznički operater:_____

Organizacija:_____

PRIVITAK 6

(Članak 52.)

Obrazac 6

UREĐAJI ZA ELEKTROLUČNO ZAVARIVANjE

Red. broj	Naziv uređaja	Proizvođač	Tip	Godina proizvodnje	Tvornički broj	Inventarski broj	Tehničke karakteristike	Godina provjere	
								Datum	Ko je izvršio

Napomena: _____

Datum: _____ Potpis: _____

Željeznički operater:_____

Organizacija: _____

PRIVITAK 6

(Članak 52.)

Obrazac 7

UREĐAJI ZA ISPITIVANjE MATERIJALA RAZARANjEM

Red. broj	Naziv i tip uređaja	Proizvođač	Godina proizvodnje	Tvornički broj	Inventarski broj	Tehničke karakteristike	Godina provjere		
							Datum	Broj	Ko je izvršio

Napomena: _____

Datum: _____ Potpis: _____

Željeznički operater:_____

Organizacija _____

PRIVITAK 6

(Članak 52.)

Obrazac 8

UREĐAJI ZA ISPITIVANjE MATERIJALA BEZ RAZARANjA

Red. broj	Naziv i tip uređaja	Proizvođač	Godina proizvodnje	Tvornički broj	Inventarski broj	Tehničke karakteristike	Godina provjere	
							Datum	Ko je izvršio

Napomena: _____

Datum: _____ Potpis _____

Željeznički operater_____

Organizacija_____

PRIVITAK 6

(*članak* 52.)

Obrazac 9

UREĐAJI ZA METALOGRAFSKO ISPITIVANjE MATERIJALA

Red. broj	Naziv i tip uređaja	Proizvođač	Godina proizvodnje	Tvornički broj	Inventarski broj	Tehničke karakteristike	Godina provjere	
							Datum	Koje izvršio

Napomena :_____

Datum:_____Potpis:_____

Željeznički operater/organizacija_____

PRIVITAK 6

(članak 52.)

Obrazac 10

UREĐAJI ZA TERMIČKU OBRADU								
Red. broj	Naziv i tip uređaja	Proizvođač	Godina proizvodnje	Tvornički broj	Inventarski broj	Tehničke karakteristike	Godina provjere	
							Datum	Koje izvršio

Napomena :_____

Datum:_____Potpis:_____

Željeznički operater:_____

Organizacija_____

PRIVITAK 6

(članak 52.)

Obrazac 11

REZULTATI METALOGRAFSKE MAKROANALIZE							
Red. broj	Temeljni materijal	Dodani materijal	Postupak zavarivanja	Vrsta šava	Sredstvo za nagrizanje	Način uzimanja uzorka	Nalaz i slika uzorka

Napomena :_____

Datum:_____Potpis:_____

Željeznički operater_____

Organizacija_____

Privitak 6

(članak 52.)

Obrazac 12

REZULTATI METALOGRAFSKE MIKROANALIZE			
Red. broj	Zona temeljnog materijala — slika i nalaz —	Granica: Temeljni materijal metal šava — slika i nalaz —	Metal šava — slika i nalaz —

Napomena :_____

Datum:_____Potpis:_____

Željeznički operater:_____

Organizacija_____

PRIVITAK 6
(članak 52.)

Obrazac 13

REZULTATI ULTRAZVUČNOG ISPITIVANjA									
Red. broj	Nziv i dimenzije predmeta	vrsta šava	vrsta aparata	ispitna glava	jačina impulsa	baždareno područje	vrsta pogreške	datum pregleda	o c j e n a

Napomena :_____

Datum:_____Potpis:_____

Željeznički operater_____

Organizacija_____

PRIVITAK 6

(*članak* 52.)

Obrazac 14

ISPITIVANjE ZAVARENIH SPOJEVA											
	granica navlačenja δv [N/mm^2]	zatezna čvrstoća δm_2 [N/mm^2]	istezanje δ_5 ili δ_{10} [%]	žilavost α_k [J]	tvrdoća HB i HV Hrb;HRc	savijanje [$\alpha°$]	metalografska ispitivanja		kontrola bez razaranja		primjedbe
							makro	mikro	vrsta	ocjena	

Napomena :_____

Datum:_____Potpis:_____

Željeznički operater _____

Organizacija_____

.

PRIVITAK 6

(članak 52.)

Obrazac 15

REZULTATI ISPITIVANjA TVRDOĆE				
raspored mjernih mjesta i rezultati izmjerenih tvrdoća **Skica uzoraka**	**prosječne vrednosti**			**z a k l j u č a k**
	temeljni materijal	**prijelazna zona**	**metal šava**	
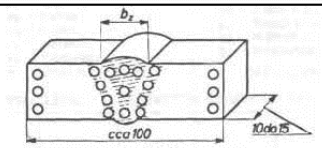 Sl. 15				
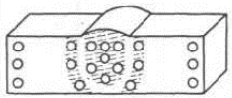 Sl. 16				
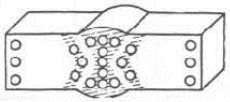 Sl. 17				

Napomena :_____

Datum:_____Potpis:_____

Željeznički operater_____

Organizacija_____

PRIVITAK 6

(*članak* 52.)

Obrazac 16

(Prva strana)

RADIOGRAFSKI NALAZI I OCJENE (prema BAS EN 15085-5, ISO EN 5817 kao i ISO 1106)

Red. broj	Datum snimanja	Predmet snimanja	Oznaka na radiogramu	Debljina predmeta	Vrsta filma	Vrsta kontrole	Kvaliteta snimka	Vrsta pogreške	Ocjena radiograma

Druga strana-poleđina

BAS EN S.T3.020 – KLASIFIKACIJA GREŠAKA U ZAVARU

A – GASNI MJEHUROVI	B - UKLjUČINE	C – GREŠKE VEZIVANjA	D – GREŠKE KORJENA ŠAVA	F – GREŠKE LICA VARA
A1 – pojedinačni	B1 – pojedinačna troska	C1 – nedovarene površine	D1 – neprovaren korjen	F1 - ugorina
A2 – gnijezdo	B2 – slojevita troska	C2 – nedostatak uvara	D2 – prokapljina	F2 – udubljenost tjemena
A3 – u nizu	B3 – gnijezda troske	C3 – neprovaren korjen	D3 – rošavost	F3 – prekomjerna izbočenost tjemena
A4 – gnijezdo	B4 – troska u nizu	C4 – naljepljivanje	D4 – krater u korjenu	F4 – neravnomjerna širina tjemena
A5 – riblje oči	B5 – oksidne uključine	C5 – crno naljepljivanje	D5 – udubljenost korjena	F5 – nejednaki krakovi zavara
		C6 – bijelo naljepljivanje	D6 – rupice na površini	F6 – rastopljeni rub
				F7 – smaknutost
E - PRSKOTINE				F8 – rupice na površini
E1 - zračne		OCJENE		F9 – krater na licu
E2 - poprječne		1 – dobar šav		F10 – kapljice
E3 – proizvoljnog smjera		2 - zadovoljavajući		F11 – opušten var
E4 – kraterske elektrode		3 - dozvoljen		F12 – uključak metala
F		4- za popravku		
5		5 – za obnavljanje		F13 – mehanička oštećenja

Željeznički operater_____

Organizacija_____

PRIVITAK 6

(*članak* 52.)

Obrazac 17

PROVJERA TEHNOLOGIJE ZAVARIVANjA

Red. broj	Temeljni materijal	Broj atesta	Debljina materijala	Dodani materijal	Broj atesta	Postupak zavarivanja	Uređaj	Važnost atesta	Primjedba

Napomena :_____

Datum:_____Potpis:_____

Ovlašteno tijelo:
Br._____
Dana:_____

PRIVITAK 7

(*članak* 53.)

O D O B R E Nj E

ZA IZVOĐENjE ZAVARIVAČKIH RADOVA NA ŽELjEZNIČKIM VOZILIMA U ŽS BiH (prema EN 3834)

Ovim se odobrava poduzeću/radionici_____iz_____

izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima po odredbama „Pravilnika o zavarivačkim radovima na željezničkim vozilima“ (Pravilnik 211 ŽS BiH), i to za:

1. Oblast primjene:_____

2. Opseg zavarivačkih radova:_____

3. Postupak zavarivanja:_____

4.Vrstu i debljinu materijala:_____

5. Dodani i pomoćni materijal:_____

6. Vrstu termičke obrade i uređaja za termičku obradu:_____

7. Vrste ispitivanja i uređaje za ispitivanje bez razaranja, mehanička i metalografska ispitivanja:_____

8. Napomena:_____

U poduzeću/radionici, kojoj se izdaje ovo odobrenje, stručne osobe-odgovorni radnici i radnici - zavarivači su:

Prezime i ime	Školska sprema	Napomena

Ovo odobrenje važi 3 (tri) godine od dana izdavanja a prestaje da važi ako se promjene ili ne ispunjavaju uvjeti iz članka 49, 52, 54. i 55. „Pravilnika o zavarivačkim radovima na željezničkim vozilima“ ŽS BiH.

(MP)

OVLAŠTENA OSOBA:

_____

На основу члана 8. тачка А. став 1. и 2. Закона о жељезницама БиХ ("Службени гласник БиХ", број 52/05), Регулаторни одбор жељезница БиХ доноси

211

ПРАВИЛНИК
О ЗАВАРИВАЧКИМ РАДОВИМА НА ЖЕЉЕЗНИЧКИМ ВОЗИЛИМА У ЖС БиХ

I. ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.
(Предмет Правилника)

(1) Овим Правилником уређују се основни услови за заваривачке радове и сродне поступке у области заваривања (у даљем тексту: заваривачки радови) на жељезничким возилима, потребна опрема, организација радионица и предузећа у којима се изводе заваривачки радови, потребна стручна лица, контрола извршених заваривачких радова, издавање одобрења за извођење заваривачких радова и друга питања из области заваривања од интереса за правилно извођење заваривачких радова на жељезничким возилима у ЖС БиХ, посебно од утицаја на безбједност и интероперабилност у ЖС БиХ.

(2) Под жељезничким возилима подразумијевају се сва жељезничка возна средства: локомотиве, моторна кола (електро-моторна кола, електро-моторни возови, дизел-моторна кола, дизел моторни возови и шинобуси), путничка и теретна кола и возила за жељезничке сврхе.

Члан 2.
(Примјена Правилника)

Овај Правилник се примјењује приликом извођења заваривачких радова на жељезничким возилима за која су ималац или власник жељезничког возила лиценцирани ЖО или УИ у ЖС БиХ од стране надлежног органа – РОЖ БиХ, као и на жељезничка возила других ЖО или УИ који уврсте своја возила у обављање превоза робе или путника, те вршења других услуга (нпр. одржавање пруга и сл.) на пругама у ЖС БиХ.

Члан 3.
(Основни појмови)

(1) У Правилнику се користе сљедећи појмови:
1) **"жељезнички систем (ЖС)"** означава укупност подсистема у структурним и оперативним областима, као и управљање и оперативно функционисање система као цјелине;
2) **"управљач инфраструктуре" (УИ)** је свако јавно предузеће или компанија која је одговорна за успостављање и одржавање јавне жељезничке инфраструктуре или приватне жељезничке инфраструктуре повезане с јавном жељезничком инфраструктуром;
3) **"жељезнички оператер" (ЖО)** је свако јавно предузеће или компанија која пружа услуге превоза робе односно путника жељезницом, под условом да та компанија обезбјеђује и вучу возова;
4) **"интероперабилност"** је способност жељезничког система која омогућава безбједан и непрекидан саобраћај возова уз постизање траженог степена ефикасности, а која се заснива на регулативи те техничким и оперативним условима који за то морају бити испуњени;
5) **"мрежа"** је цјелокупна жељезничка инфраструктура којом управља управљач инфраструктуре;
6) **"подсистеми"** су резултат подјеле жељезничког система, ти подсистеми, за које је потребно утврдити основне захтјеве, могу бити структурални или функционални;
7) **"техничка спецификација за интероперабилност" (TSI)** је спецификација, која обухвата сваки подсистем или дио подсистема у циљу испуњавања основних захтјева и обезбјеђења интероперабилности жељезничког система;
8) "**ималац**" је лице или правни субјекат који су власник кола или који имају право на коришћење кола и уписан је у Регистар жељезничких возила;
9) **"тијело надлежно за одржавање" (ЕСМ)** означава субјект надлежан за одржавање возила који је као такав уписан у Регистар жељезничких возила;
10) **"Регулаторни одбор жељезница БиХ" (РОЖ БиХ) - надлежни орган**, је управна организација при Министарству комуникација и транспорта БиХ, чија је организација, финансирање и овлашћења дефинисана у Закону о жељезницама БиХ;
11) **"жељезничка компанија"** подразумијева вертикално интегрисане жељезничке компаније које обављају послове управљача инфраструктуре и послове оператера али са раздвојеним трошковима пословања.

(2) Значење скраћеница је сљедеће:
- ЖС БиХ - Жељезнички систем Босне и Херцеговине,
- EN - Европски стандард.

Члан 4.
(Извођење заваривачких радова)

Заваривачки радови изводе се на материјалу од нелегираних, нисколегираних, микролегираних и осталих челика, као и на материјалима уобичајеним за градњу (производњу) нових и за одржавање постојећих жељезничких возила.

Члан 5.
(Примјена стандарда и прописа о извршењу заваривачких радова)

(1) При спровођењу овог Правилника примјењују се одговарајући прописи о заваривачким радовима, BAS EN 15085-1, 2, 3, 4 и 5; стандрада ISO; те други обавезујући прописи.

(2) За заваривачке радове на појединим склоповима, елементима и компонентама (нпр. судови под притиском и др.) жељезничких возила за које постоје посебни прописи исти се, поред прописа из тачке 1. овог члана, морају примјењивати у погледу извођења заваривачких радова, квалитета завареног споја, начина пријема и контроле.

Члан 6.
(Набавка услуге извођења заваривачких радова)

Надлежни ЕСМ за жељезничко возило, ЖО, УИ, ималац или власник жељезничког возила на пругама ЖС БиХ обавезни су да, приликом закључивања уговора о набавци услуге извођења заваривачких радова на жељезничким возилима и њиховим дијеловима обезбиједе примјену одредаба овог Правилника.

II. ОСНОВНИ УСЛОВИ ЗА ЗАВАРИВАЧКЕ РАДОВЕ

1. Техничка документација за заваривање

Члан 7.

(Техничка документација)

(1) За заваривачке радове на жељезничким возилима мора постојати техничка документација овјерена од овлашћеног стручног лица произвођача возила и РОЖ БиХ.

(2) Техничка документација за заваривање, код израде нових возила, модификације, реконструкције и одржавања постојећих жељезничких возила, мора да садржи сљедеће:
   - а) Технички опис,
   - б) Прорачун варова и заварене конструкције возила,
   - ц) Класификацију предвиђених заварених спојева,
   - д) Документацију о технологији заваривања,
   - е) Радионичке цртеже, и
   - ф) Упутство за коришћење.

Члан 8.

(Технички опис)

Технички опис производа израђених заваривањем мора да садржи податке о основним карактеристикама материјала и услове рада производа и његових уређаја.

Члан 9.

(Прорачун)

(1) Прорачун свих носећих елемената конструкције, статички и динамички прорачун крутости конструкције и сви остали прорачуни за елементе нових возила, гдје се примјењује заваривање, морају бити у техничкој документацији.

(2) Прорачун заварених спојева и елемената изведених заваривањем на возилима која се модификују, реконструишу или када се заварени спојеви и елементи замјењују при одржавању возила адекватном завареном изведбом, мора бити у техничкој документацији.

(3) При прорачуну носећих елемената изведених заваривањем мора се водити рачуна о принципима прорачуна заварених спојева према њиховој врсти и стварном степену напрезања, према одредбама BAS EN 15085-3.

Члан 10.

(Класификација предвиђених заварених спојева)

(1) Класификација предвиђених заварених спојева врши се према њиховом потребном квалитету, односно према одређеном нивоу дозвољених грешака у завареном споју.

(2) Сваки предвиђени заварени спој обухваћен прорачуном у технологији заваривања и радионичким цртежом, мора бити класификован према одредбама BAS EN 15085-3, и то у класи:
   - а) CP C2, CP C3 или CP D за сучеоне спојеве, односно
   - б) CP A, CP B или CP C1 за угаоне спојеве.

(3) Класа завареног споја мора бити назначена на цртежу.

Члан 11.

(Документација о технологији заваривања)

Документација о технологији заваривања за сва жељезничка возила мора да садржи податке према Технолошком листу (Прилог 1. овог Правилника), а нарочито:
   - а) конструкционо - технолошки број склопова и цртежа на које се предвиђени заварени спојеви односе,
   - б) приказ појединих виталних заварених спојева са мјерама жљеба за вар, скице, склопове, подсклопове и елементе на којима су јасно означени заварени спојеви,
   - ц) предвиђени заварени спојеви могу се означити словима, арапским или римским бројевима; може се означавати редни број споја, дужина, дебљина, проценат контроле и класа завареног споја, уз наводе шифарника,
   - д) за сваки посебно назначени спој мора се навести начин извођења тог споја и скица споја,
   - е) податке о основном материјалу,
   - ф) податке о додатном материјалу,
   - г) параметре заваривања,
   - х) класе заваривача и њихова стручна оспособљеност,
   - и) проценат радиографске контроле заварених спојева, и проценат дозвољених поправки за те спојеве,
   - ј) класе заварених спојева,
   - к) план заваривања: редосљед извођења варова, употреба позиционера и толеранција мјера склопова,
   - л) план потребних мјера за техничке операције (мјере прије, између и послије заваривања) ради отклањања унутрашњих напона у завареној конструкцији,
   - м) план контроле заваривања са јасном ознаком која се метода користи за испитивање заварених спојева и у којој мјери.

Члан 12.

(Прописивање технологије извођења заваривачких радова при одржавању)

Документација о технологији заваривања и сродних поступака при одржавању жељезничких возила своди се на прописивање технологије извођења датих радова само у случајевима ако технологија није одређена стандардима. Ова технологија мора на цртежу да се прикаже саставницом према Прилогу 2. овог Правилника и да буде потписана од стране овлашћеног лица извођача за заваривање, у складу са чланом 35. овог Правилника.

Члан 13.

(Провјера и одобравање документације о технологији заваривања)

Документација о технологији заваривања се провјерава и одобрава сваки пут када се при изради мијењају основни елементи технологије заваривања, као што су: основни материјал, додатни материјал, поступак заваривања, термичка обрада, итд.

Члан 14.

(Поступак са документацијом о технологији заваривања као пословном тајном)

Кад извођач радова подноси документацију о технологији извођења заваривачких радова као пословну тајну, поступа се са овом технологијом у складу са општим актом којим се уређује пословна тајна.

Члан 15.

(Радионички цртежи)

(1) Радионички цртежи морају бити изведени према важећим ISO стандардима.

(2) На цртежима морају бити уписана неопходна упутства и подаци у погледу извођења заваривања и додатног материјала, као и ознаку класе и мјере завареног споја.

(3) Сви цртежи који се односе на елементе за заваривање морају бити потписани од стране овлашћеног лица извођача и овјерени жигом извођача.

Члан 16.

(Упутство за коришћење)

Упутством за коришћење морају се обухватити све специфичности које проистичу из извршених заваривачких радова.

Члан 17.

(Овјеравање техничке документације за заваривање)

(1) Техничка документација из члана 7. овог Правилника мора бити овјерена од стране РОЖ БиХ. За овјеру се достављa 1 примјерак за копирање и 3 копије. Овјерене копије достављају се подносиоцу захтјева или његовом овлашћеном представнику.

(2) Овјерена техничка документација за заваривање не ослобађа извођача радова од одговорности за поштовање прописа и стандарда по којима се дати производ мора израдити (стандард BAS EN 15085, технички нормативи и норме квалитета), као и одговорности за пријаву, евентуално, утврђених "скривених мана" и ако се утврди да су проузроковане производном грешком.

3. Материјал

Члан 18.

(Основни материјал)

Основни материјал, на којем се обављају заваривачки радови, мора да задовољи све особине за дати материјал по одговарајућем стандарду BAS EN 15085-3 и -4, као и важећим обавезујућим прописима, техничким нормативима и нормама квалитета.

Члан 19.

(Квалитет основног материјала)

Уколико се захтијевају, прорачуном или из других разлога, неке специјалне особине основног материјала, тада морају да постоје докази о његовом квалитету. Ово важи и за случај када се ради о увозном материјалу као и о оном који не подлијеже стандардима и осталим прописима који важе за жељезнице.

Члан 20.

(Додатни материјал)

Оплаштене електроде и електродне жице за полуаутоматско и аутоматско заваривање, под заштитом гасова, као и потрошни материјал (прашкови, гасови и др.) морају да одговарају, односно да буду испитани према одредбама стандарда BAS EN 15085-3 и -4.

Члан 21.

(Провјера и одобравање додатног материјала)

Додатни и потрошни материјал (прашкови, електроде, жице, итд.), сваке године се провјерава и одобрава од стране овлашћеног контролног органа. Уколико су ови материјали провјерени и одобрени, прије ступања на снагу овог Правилника, исти се могу примјењивати код изградње и оправке жељезничких возила у ЖС БиХ, уколико задовољавају услове из члана 20. овог Правилника.

Члан 22.

(Избор додатног материјала)

(1) Правилност избора додатног материјала за одређени основни материјал, односно групу основних материјала, доказује се на основу техничких услова о начину заваривања по одредбама BAS EN 15085-4.

(2) Механичке особине, односно хемијски састав комбинације - завара морају да буду такви да имају једнаке или више од најниже утврђених особина за основни материјал; односно, по саставу у таквим границама које су технолошки прихватљиве или одређене.

4. Класе квалитета заварених спојева

Члан 23.

(Класе квалитета)

Класе квалитета заварених спојева: CP A, CP B, CP C1, CP C2, CP C3 и CP D утврђују се према одредбама BAS EN 15085-3; -4 и -5:

а) класа квалитета CP A и CP C2; чине је заварени спојеви на постољима и доњем строју жељезничких возила, као и сви спојеви на тегљеницима и одбојницима.

б) класа квалитета CP B и CP C3; чине је заварени спојеви који су од утицаја на носивост и безбједност споја као и на конструкције.

ц) класа квалитета CP C1 и CP D; чине је сви остали заварени спојеви на возилу.

Члан 24.

(Квалитет радиографске контроле заварених спојева)

Проценат радиографске контроле предвиђа се условима које захтијевају класе квалитета заварених спојева. Радиографски снимак мора да буде квалитета A према ISO/R 1106; ISO EN 5817 или BAS EN 15085-5 а начињен тако да је поновљив на истом мјесту на захтјев овлашћених стручних лица за контролу квалитета.

Члан 25.

(Одступања у вршењу радиографских испитивања)

Проценат радиографског испитивања заварених спојева може да се мијења у зависности од реалних услова производње. Ако је производња устаљена са константним квалитетом израде и осталим параметрима технологије заваривања, онда проценат може да буде мањи, али не мањи од 5% по возилу.

5. Обезбјеђење квалитета заварених спојева

Члан 26.

(Начин обликовања жљебова)

Обликовање страна жљебова обавља се механички или термички, резањем или жљебљењем.

Члан 27.

(Припрема жлијеба)

(1) Површине дуж жљеба морају бити суве и чисте, без трагова корозије.

(2) Премази заштитним металом и премазна средства, уколико ометају нормално извођење заваривања, морају се прије заваривања одстранити.

(3) Жлијеб за заваривање мора да буде равномјеран и припремљен - обликован према одредбама BAS EN 15085-3 Дио 7.4. и BAS EN 15085-4 дио 4.

Члан 28.

(Означавање заварених спојева жигом)

(1) Заварени спојеви класе квалитета CP A, CP C2 и CP C3 морају бити жигосани жигом овлашћеног извођача радова који садржи број извођача и број заваривача, према Прилозима 3 и 4. овог Правилника.

(2) Жиг из става 1. овог члана ставља се на прописано мјесто према стандардима и техничкој документацији.

Члан 29.

(Извођење заваривачких радова)

(1) Заваривачки радови, код серијске производње сваког новог возила или дијела возила, могу да започну пошто се овјерена техничка документација за заваривање провјери на прототипу и нултој серији возила.

(2) Уколико се нулта серија возила не ради, техничка документација из претходног става мора се провјерити на првој серији возила.

Члан 30.

(Испитивање прототипа и серије нових возила)

Испитивање прототипа и серије возила из члана 29. овог Правилника у ЖС БиХ обавља се према "Упутству о поступку и начину издавања дозволе за коришћење жељезничких возила, уређаја, дијелова и опреме за жељезничка возила и уређаја, дијелова и опреме за жељезничку инфраструктуру".

III. ОПРЕМА ПРЕДУЗЕЋА ЗА ИЗВОЂЕЊЕ ЗАВАРИВАЧКИХ РАДОВА

1. Опремљеност извођача заваривачких радова на жељезничким возилима

Члан 31.

(Опремљеност извођача заваривачких радова)

(1) Опремљеност предузећа за извођење заваривачких радова мора бити таква да обезбјеђује испуњавање услова за добијање захтијеваног квалитета завара по овом Правилнику.

(2) У складу са ставом 1. овог члана предузеће мора имати сљедеће:
- уређаје за припрему материјала,
- уређаје за заваривање,
- уређаје за термичку обраду,
- уређаје за испитивање и контролу квалитета извршених заваривачких радова.

(3) Ако предузеће не располаже уређајима за термичку обраду и испитивање и контролу квалитета извршених заваривачких радова, онда оно мора да обезбједи одговарајући доказ (закључен уговор) од друге овлашћене организације која ће обављати ове радове. Ова термичка обрада нарочито се односи на термичку обраду компоненти интероперабилних дијелова, уређаја, склопова и опреме жељезничких возила при новоградњи или оправци заваривањем; исто се односи и на заварене дијелове чији отказ може утицати на безбједност у саобраћају.

2. Опрема извођача заваривачких радова на жељезничким возилима

Члан 32.

(Опрема извођача заваривачких радова)

(1) Опрема која се употребљава за извођење заваривачких радова на жељезничким возилима мора да буде у исправном стању. Исправност опреме се провјерава, на доказан начин, једанпут годишње од стране предузећа које изводи заваривачке радове у складу са прописима о атестирању и реатестирању заваривачке опреме.

(2) За провјеру исправности опреме извођач може ангажовати овлашћену организацију за ову дјелатност.

(3) Извођач је дужан да лицу овлашћеном за контролу квалитета од стране надлежног ЕСМ, ЖО или УИ достави извештај и потврду о извршеном прегледу и исправности опреме за заваривање.

IV. СТРУЧНА ЛИЦА

1. Услови за стручна лица за заваривачке послове на жељезничким возилима

Члан 33.

(Стручна лица за заваривачке радове)

Предузећа која изводе заваривачке радове на жељезничким возилима или њиховим дијеловим, као и радионице у оквиру ЕСМ, ЖО или УИ које се баве одржавањем жељезничких возила и њихових дијелова а при томе изводе заваривачке радове, морају да имају једног дипломираног инжењера или инжењера машинске, металуршке или технолошке струке, који имају сертификат инжењера за заваривање (у даљем тексту: "одговорни радник извођача за заваривање") и квалификоване, стручно оспособљене и лиценциране завариваче као извршиоце радова.

Члан 34.

(Обавезе и дужности стручних лица за заваривачке радове)

Одговорни радник ЕСМ, радионице, ЖО или УИ за заваривање, у складу са општим актом о раду за обављање сталних, привремених или повремених послова, има сљедеће обавезе и дужности:

а) да се стара да се заваривачки радови изводе по претходно одобреној документацији и технологији заваривања од стране одговарајућег органа;

б) да преузима и преноси на извођаче заваривачке радове, документацију о технологији заваривања за новоградњу, односно одржавање, као и документацију, коју одобри одговарајући орган;

ц) да иницира и предлаже промјене и допуне документације о технологији заваривања и документације, рационализације, итд.;

д) да предлаже једнообразне нормативе рада и трошкове на основу документације и позитивних прописа технике заваривања;

е) да координира рад одговарних радника извођача заваривачких радова по питању унификације радова из области заваривања;

ф) да учествује у изради приједлога прописа из области заваривања и сродних поступака;

г) да прати прописе и развој технике заваривања како у оквиру ЖС БиХ тако и код страних жељезница;

х) да води евиденцију о жиговима из става 1. члан 28. овог Правилника,

и) да има и друге обавезе и дужности које произилазе из општих аката ЖО, прописа којима се урђује област заваривања жељезничких возила.

Члан 35.

(Обавезе и дужности стручних лица код извршиоца услуге заваривачких радова)

Одговорни радник за заваривање, код извршиоца услуге заваривачких радова, има сљедеће обавезе и дужности:

а) да се стара о извођењу заваривачких радова по претходној одобреној документацији о технологији заваривања од стране овлашћеног органа у ЖС БиХ;

б) да се стара за примјену одговарајућег материјала, како основног тако и додатног, односно о томе да се употребљавају провјерени и за употребу одобрени материјал;

ц) да се стара за правилно извођење заваривачких радова, а посебно прописане термичке обраде;

д) да се стара да се средства и уређаји за заваривање прегледају редовно и да су у исправном стању;

е) да предузима мјере за спровођење прописане контроле квалитета заварених спојева;

ф) да предузима мјере за провјеравање стручне оспособљености заваривача и да контролише њихов рад;

г) да предлаже набавку потребних средстава и опреме за заваривање.

Члан 36.

(Допунска стручна оспособљеност стручних лица за завривачке радове)

(1) Одговорни радници за заваривање из члана 33. овог Правилника морају, поред одговарајуће високе или више школе, односно, квалификације, имати и допунску стручну оспособљеност за обављање општих заваривачких радова и заваривачких радова на жељезничким возилима на основу програма оспособљавања израђеног од стране овлаштене институције у складу са важећим прописима и стандардима, а који мора садржавати најмање 6 мјесеци теоријске и практичне едукације.

(2) Провјеру стручне оспособљености из става 1. овог члана врши овлашћена институција за извођење специјалистичке обуке за заваривачке послове.

2. Услови за непосредне извршиоце заваривачких радова на жељезничким возилима

Члан 37.

(Стручна оспособљеност заваривача)

Заваривач који непосредно ради на заваривачким радовима, мора да буде стручно оспособљен за заваривање путем редовног школовања или специјалних курсева и допунски оспособљен за заваривачке радове на жељезничким возилима у складу са програмом оспособљавања израђеног од стране овлашћене институције из члана 36. овог Правилника.

Члан 38.

(Провођење стручне оспособљености и атестирање заваривача)

(1) Стручна оспособљеност и атестирање заваривача за ручно заваривање, из члана 37. овог Правилника врши се према одредбама BAS EN 15085-2, Дио 5.1. као и према одредбама EN 9606.

(2) Стручна оспособљеност и атестирање заваривача за аутоматско заваривање, из члана 37. овог Правилника врши се према одредбама BAS EN 15085-2, Дио 5.1., као и одредбама EN 9606.

Члан 39.

(Оспособљавање заваривача за положај и врсте варова)

Заваривачи који изводе заваривачке радове морају да буду стручно оспособљени и за рад у свим положајима дефинисаним у стандарду EN 9606 а заваривач може вршити послове заваривања само за положаје и врсте варова за које посједује важећи атест.

Члан 40.

(Провјере стручне оспособљености заваривача)

(1) Стручна оспособљеност заваривача провјерава се по одредбама BAS EN 15085-2. Провјеравање стручне оспособљености заваривача врши овлашћена институција за атестирање заваривача.

(2) Стручна оспособљеност заваривача провјерава се у прописаним циклусима који не може бити дужи од двије године.

(3) Када заваривач на првом провјеравању стручне оспособљености не покаже одређену стручност, провјеравање се може обновити још 2 пута. Ако заваривач код поновљеног провјеравања не покаже одређену стручност, може обављати заваривачке радове само за квалитет спојева CP C1 и CP D, из члана 23. овог Правилника.

Члан 41.

(Издавање потврде за извођење заваривачких радова)

(1) Заваривачима који испуне услове по члану 40. овог Правилника издаје се "Потврда за извођење заваривачких радова на жељезничким возилима у ЖС БиХ " (у даљем тексту: "Потврда") и они су признати заваривачи за извођење заваривачких радова на жељезничким возилима.

(2) Потврда из става 1. овог члана мора да садржи и оцјену за извођење заваривачких радова и спојева квалитета CP C2, CP C3, CP D, CP A, CP B или CP C1. Потврду издаје овлашћена институција из става 1. члана 40. овог Правилника.

(3) Облик и текст Потврде дат је у Прилогу 5. овог Правилника.

3. Услови за лица овлаштена за контролу квалитета заваривачких радова на жељезничким возилима

Члан 42.

(Стручна спрема и оспособљеност овлашћених стручних лица за контролу квалитета заваривачких радова)

Овлашћена стручна лица за контролу квалитета заваривачких радова испред надлежног ЕСМ, радионице, ЖО, УИ, имаоца или власника возила или испред овлашћеног извођача, који врше контролу и пријем заваривачких радова морају имати најмање 3 (три) године радног искуства у области заваривања и положен допунски испит према члану 36. овог Правилника.

V. КОНТРОЛА ЗАВАРЕНИХ СПОЈЕВА

1. Контрола поступка и радова заваривања

Члан 43.

(Контрола квалитета код извођења заваривачких радова)

Контрола код извођења заваривачких радова се обавља за вријеме припреме елемената за заваривање, у току заваривања и послије завршетка заваривања, а према плану контроле из члана 11. овог Правилника, који је усклађен са одредбама ISO EN 5817.

Члан 44.

(Контрола припреме елемената за заваривање)

Контрола за вријеме припреме елемената за заваривање је обавезна и њу организује извођач радова. Он провјерава мјере жлијеба према овјереној документацији, стање површине жлијеба и квалитет припојних спојева. Он, својим жигом, овјерава исправност извршене припреме упакованих елемената за заваривање.

Члан 45.

(Контрола извођења заваривања)

Контролу у току заваривања организује извођач заваривачких радова у споразуму са представником власника возила, односно контролно-пријемним органом ЖО. При овој контроли обавезна је међуфазна потпуна контрола заварених спојева који су у даљем току производње неприступачни.

Члан 46.

(Контрола квалитета послије завршетка заваривања)

Контролу послије завршетка заваривања појединих склопова или цјелине, обавља контролни орган извођача радова, заједно са контролно-пријемним органом ЖО или одговорним радником за заваривање власника возила.

Члан 47.

(Спољашња контрола квалитета завареног споја)

Спољашња контрола квалитета завареног споја обавља се визуелно-лупом, уз употребу погодних мјерних алата.

Површинске грешке, мјере и толеранције мјера које се не могу открити визуелно, утврђују се погодном методом испитивања без разарања (пенетранска, магнетоскопска, ултразвучна, и др.).

Члан 48.

(Унутрашња контрола квалитета завареног споја)

Унутрашња контрола завареног споја обавља се радиографском методом, ултразвуком или неком другом методом без разарања.

Члан 49.

(Методе испитивања завареног споја)

Методе испитивања се одређују од случаја до случаја, а дефинишу се планом контроле као саставним дијелом документације о технологији заваривања.

Члан 50.

(Одобравање поправке завареног споја)

Ако заварени спој, односно његов дио, не одговара квалитету прописаном у члану 23. овог Правилника, може се обавити поправка истог само по одобрењу овлашћеног стручног лица за контролу квалитета заваривачких радова испред ЕСМ, ЖО, УИ, имаоца или власника возила.

2. Поправка заварених спојева

Члан 51.

(Вршење поправке завареног споја)

(1) Поправка завареног споја мора да буде у складу са техничким условима о заваривачким спојевима и одредбама BAS EN 15085-5, ISO EN 5817. Ако услови нису прописани за поправку, онда се исијеца вар и поново заварује. Поправљени заварени спој се поново контролише одговарајућом методом.

(2) Поправка већ поправљеног завареног споја дозвољава се с тим да дужина поправљеног дијела споја не смије да буде већа од 5% укупне дужине споја. Поправка у овом случају мора да буде контролисана, оцијењена и примљена комисијски. Комисију чине конструктор, представник извођача радова и одговорни радник за заваривање.

VI. ОДОБРЕЊЕ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ ЗАВАРИВАЧКИХ РАДОВА НА ЖЕЉЕЗНИЧКИМ ВОЗИЛИМА

1. Надлежност и поступак одобрења

Члан 52.

(Надлежност за извођење заваривачких радова)

Извођење заваривачких радова на жељезничким возилима може да обавља предузеће или радионица која испуњава услове по овом Правилнику и одредбама стандарда EN 3834 а која за то добије потребно одобрење од надлежног органа у ЖС БиХ.

Члан 53.

(Издавање одобрења за извођење заваривачких радова)

(1) Извођачу заваривачких радова одобрење издаје надлежни орган.

(2) Одобрење из става 1. овог члана издаје се на основу извршених потребних прегледа, провјерене одговарајуће документације и прикупљених података по обрасцима из Прилога 6. овог Правилника. Ове прегледе врши и извјештај подноси комисија именована од стране надлежног органа.

(3) Извештај, комисије из става 2. овог члана, саставља се у складу са условима из BAS EN 15085-2, и мора да садржи сљедеће информације:

а) податке о стручним кадровима за заваривање
б) податке о изворима електричне струје,
ц) податке о уређајима за гасно заваривање,
д) податке о складишту и сушионици додатног материјала,
е) податке о осталим уређајима и додатној опреми,
ф) податке о уређајима и опреми који подлијежу прописима заштите на раду,
г) податке о врсти и дебљини коришћеног основног материјала,
х) податке о додатном и помоћном материјалу,
и) податке о уређајима за термичку обраду,
ј) податке о уређајима и опреми за испитивање без разарања,
к) податке о уређајима за испитивање са разарањем,
л) податке о уређајима за металографско испитивање,
м) провјеру комбинације основни-додатни материјал,
н) податке о провјери технологије заваривања,
о) податке о испитивању заварених спојева извршених у току контроле, и друго.

(4) Поред наведених података могу се навести и други подаци од значаја за нормално обављање заваривачких радова, а који су од утицаја за издавање одобрења.

2. Облик и рок важења одобрења за заваривачке радове на жељезничким возилима

Члан 54.

(Облик и текст одобрења)

Облик и текст одобрења за извођење заваривачких радова на жељезничким возилима, у складу са чланом 53. овог Правилника, дат је у Прилогу 7. овог Правилника.

Члан 55.

(Важност одобрења)

(1) Одобрење важи 3 (три) године, под условом да извођач заваривања на жељезничким возилима, из члана 52. овог Правилника, одржава опремљеност и испуњава услове прописане овим Правилником и другим важећим обавезујућим прописима и стандардима.

(2) Ако у организацији из става 1. овог члана дође до промјене у испуњавању услова, мора се одмах обавјестити надлежни орган који је издао одобрење за извођење заваривачких радова ради поновног утврђивања услова и издавања новог одобрења.

(3) Надлежни орган је дужан да у року од 30 дана спроведе поступак за издавање новог одобрења.

Члан 56.

(Обустављање извођења заваривачких радова)

Ако се, по истеку важности одобрења из члана 55. овог Правилника, није прибавило одобрење за вршење заваривачких радова, мора се одмах обуставити пријем заваривачких радова на жељезничким возилима, односно пријем заварених дијелова и склопова за жељезничка возила у предузећу или радионици која је обављала заваривачке радове.

VII. ПРЕЛАЗНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 57.

(Прелазне одредбе за стручна лица извођача за заваривање)

Одговорним радницима извођача за заваривање, који до ступања на снагу овог Правилника нису стекли допунску стручну оспособљеност по члану 36. овог Правилника, а на дан ступања на снагу овог Правилника се налазе на одговарајућим пословима за заваривање у предузећима или радионицама, признаје се допунска стручна оспособљеност под условом:

- да је дипломирани инжењер или инжењер одговарајуће струке који испуњава услове из члана 33. овог Правилника, и
- да је дипломирани инжењер или инжењер машинске, металуршке или технолошке струке и да је провео најмање 3 (три) године на пословима у области заваривања, што доказује закљученим уговором о раду.

Члан 58.

(Прелазне одредбе за завариваче)

Заваривачима који су, прије ступања на снагу овог Правилника, стручно оспособљени за извођење заваривачких радова по општим прописима, признаје се у смислу члана 37. овог Правилника, стручна оспособљеност, под условом да имају најмање двије године праксе на заваривању и да се на дан ступања на снагу овог Правилника налазе на пословима заваривања у тим предузећима или радионицама.

Члан 59.

(Прелазне одредбе за овлашћена стручна лица за контролу квалитета заваривачких радова)

Овлашћена стручна лица за контролу квалитета испред ЕСМ, радионице, ЖО, УИ, имаоца или власника возила који су до ступања на снагу овог Правилника провели најмање 3 (три) године на пословима контроле и пријема заваривачких радова на жељезничким возилима, признаје се стручна оспособљеност по овом Правилнику.

Члан 60.

(Признавање стручности и стручне оспособљености)

Признавање стручности и стручне оспособљености радницима, односно лицима из члана 57, 58. и 59. овог Правилника врши надлежни орган, на њихов захтјев, уз подношење доказа о испуњавању услова.

VIII. ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 61.

(Прилози)

Саставни дио овог Правилника чине Прилози бр. 1. до 7., и то:

- Прилог 1. (Технолошки лист за заваривање),
- Прилог 2. (Саставница),
- Прилог 3. и 4. (Жиг заваривача за заваривачке радове и спојеве квалитета СР А, СР С2 і СР С3,
- Прилог 5. (Надлежни орган за провјеру оспособљености),
- Прилог 6. Образац 1. (Стручна лица за заваривање),
- Прилог 6. Образац 2. (Одговорна стручна лица за заваривање),
- Прилог 6. Образац 3. (Додатни материјал),
- Прилог 6. Образац 4. (Основни материјал),
- Прилог 6. Образац 5. (Уређаји за гасно заваривање, резање и сродне поступке),
- Прилог 6. Образац 6. (Уређаји за електролучно заваривање),
- Прилог 6. Образац 7. (Уређаји за испитивање материјала разарањем),
- Прилог 6. Образац 8. (Уређаји за испитивање материјала без разарања),
- Прилог 6. Образац 9. (Уређаји за металографско испитивање материјала),
- Прилог 6. Образац 10. (Уређаји за термичку обраду),
- Прилог 6. Образац 11. (Резултати металографске макроанализе),
- Прилог 6. Образац 12. (Резултати металографске микроанализе),
- Прилог 6. Образац 13. (Резултати ултразвучног испитивања),
- Прилог 6. Образац 14. (Испитивања заварених спојева),
- Прилог 6. Образац 15. (Резултати испитивања тврдоће),
- Прилог 6. Образац 16. (Радиографски налази и оцјене, према BAS EN 15085-5, ISO EN 5817 као и ISO 1106),
- Прилог 6. Образац 17. (Провјера технологије заваривања),
- Прилог 7. (Одобрење за извођење заваривачких радова на жељезничким возилима у ЖС БиХ, према EN 3834).

Члан 62.

(Ступање на снагу)

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ", службеним гласилима ентитета и Брчко Дистрикта, а исти ће се примјењивати, након што РОЖ БиХ од ентитета добије писмену потврду о прихватању и примјени одредби овог правилника у сврху измјене Прилога I "Инструкције за безбједност и интероперабилност жељезничког система у БиХ" ("Службени гласник БиХ" бр.11/12).

Број 10-01-29-7-301-1/15
11. августа 2015. године
Добој

Директор
Борка Тркуља, с. р.

ПРИЛОГ 1

(члан 10.)

Редни број	Скица склопа или подсклопа са означеним шавовима, класом шава и редосљедом заваривања	Параметри заваривања					Класа заваривача	Основни материјал			Додатни материјал		Заштитни гас-прах		% контр-оле			Термичка обрада		
		број шава	Скица распореда извођења завара у шаву	По-лож-ај	I [A]	U [V]		Пред грев.	ознака	дим.	Ознака-дим.	Потро-шња	Ознака-назив	Потро-шња	Б	Ro	У	врста	°C	Т (час)
	1	2						3			4		5		6			7		

Датум:	Технолог:	Овјерио:	ЖС БиХ	**ТЕХНОЛОШКИ ЛИСТ ЗА ЗАВАРИВАЊЕ**
	Број поступка:	Број цртежа:	Извођач заваривачких радова	НАЗИВ ПРЕДМЕТА:
Број листова:	Веза са поступком	Број позиције:		

ПРИЛОГ 2

(члан 11.)

САСТАВНИЦА

Основни материјал _____

Припрема за заваривање _____

Поступак заваривања _____

Додатни материјал. _____

Класа завареног споја. _____

Контрола завареног споја _____

Угаони спојеви _____

Сучеони спојеви. _____

Остали облици спојева _____

Датум _____

Одговорни инжењер за заваривање

Потпис _____

(штампана слова)

ОБЈАШЊЕЊЕ:

— Основни материјал: према стандарду: BAS EN 15085-4

— Припрема за заваривање: а) за механичко сјечење и обраду знак: М

б) за гасно резање знак: А према BAS EN 15085-2

— Поступак заваривања: према BAS EN 15085-4

— Додатни материјал: према члану 9. овог Правлника

— Класа завареног споја: податке уписује одговорни

— Контрола завареног споја: инжењер за заваривање

ПРИЛОГ 3 и ПРИЛОГ 4

(Члан 27.)

ЖИГ ЗАВАРИВАЧА ЗА ЗАВАРИВАЧКЕ РАДОВЕ И СПОЈЕВЕ КВАЛИТЕТА CP A, CP C2 i CP C3

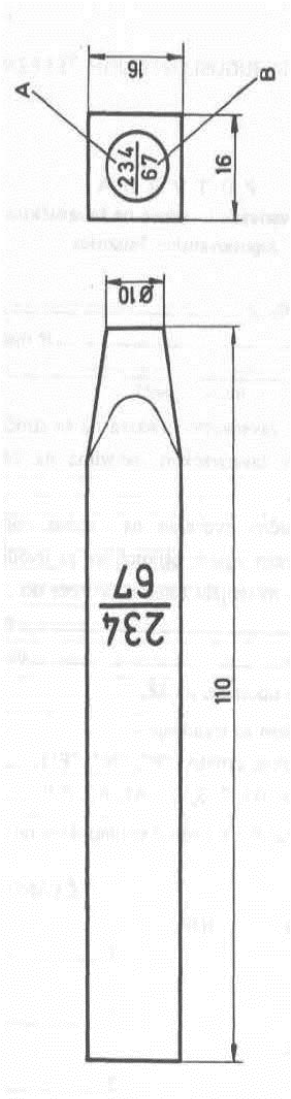

А = број предузећа или радионице ЖО, која изводи заваривачке радове

Б = број заваривача према потврди из члана 49. овог Правилника

ПРИЛОГ 5

(Члан 40.)

НАДЛЕЖНА ИНСТИТУЦИЈА ЗА ПРОВЈЕРУ ОСПОСОБЉЕНОСТИ

Заглавље

ПОТВРДА

за извођење заваривачких радова на жељезничким возилима у ЖС БиХ

Овим се потврђује да је _____

рођен_____у _____из предузећа/радионице

(датум)

_____

(назив и мјесто)

оспособљен за извођење заваривачких радова на жељезничким возилима према одредбама Правилника о заваривачким радовима на жељезничким возилима Правилник 211 ЖС БиХ. Именовани је стручно провјерен на основу одредаба BAS EN 15085-2

и према показаном успјеху оспособљен за извођење _____

заваривања на основном материјалу затезне чврстоће до _____ N/mm^2,

атестираном од_____под бројем_____

са додатним материјалом_____ознаке одобреним за употребу у ЖС БиХ.

Заваривач је способан за извођење:

- заваривачких радова ознаке :_____
- спојева квалитета (CP C2, CP D, CP A, CP B, CP C1):_____

Ова потврда важи највише 1 (једну) годину од дана издавања.

Број:..... ОВЛАШЋЕНО ЛИЦЕ:

Мјесто и датум издавања (МП.) _____

Жељезнички оператер _____

Организација _____

ПРИЛОГ 6

(Члан 52.)

Образац 1.

СТРУЧНА ЛИЦА ЗА ЗАВАРИВАЊЕ

Ред. бр.	Презиме и име заваривача	Година рођења	Број жига	Класификација заваривача (према BAS EN)									Положаји заваривања			Издавалац увјерења	Број увјерења	Важност Увјерења	Примједба

Напомена: _____

Датум: _____ Потпис: _____

Жељезнички оператер_____

Организација _____

ПРИЛОГ 6

(Члан 52.)

Образац 2

ОДГ0ВОРНА СТРУЧНА ЛИЦА ЗА ЗАВАРИВАЊЕ

Ред. број	Презиме и име	Радно мјесто	Школска спрема	Допунска оспособљеност	Радно искуство на заваривачким радовима

Напомена:_____

Датум: _____ Потпис: _____

Жељезнички оператер:_____

Организација _____

ПРИЛОГ 6

(Члан 52.)

Образац 3

ДОДАТНИ МАТЕРИЈАЛ

Ред. број	Назив	Мјере	Ознака по BAS EN 15085-4	Фабричка ознака	Произвођач	Одобрен на ЖС БиХ за годину	П р и мј ед б а

Напомена: _____

Датум: _____ Потпис:_____

Жељезнички оператер _____

Организација_____

ПРИЛОГ 6

(Члан 52.)

Образац 4

ОСНОВНИ МАТЕРИЈАЛ

ОСНОВНИ МАТЕРИЈАЛ

Ред. број	Ознака по BAS EN	Број BAS EN	Мјере	Произвођач	Доказ о квалитету		Примједбе

Напомена: _____

Датум: _____ Потпис: _____

Жељезнички оператер_____

Организација_____

ПРИЛОГ 6

(Члан 52.)

Образац 5

УРЕЂАЈИ ЗА ГАСНО ЗАВАРИВАЊЕ, РЕЗАЊЕ И СРОДНЕ ПОСТУПКЕ

Ред. број	Назив уређаја	Произвођач	Тип	Година производње	Фабрички број	Инвентарски број	Техничке карактеристике	Година провјера	
								Датум	Ко је извршио

Напомена: _____

Датум: _____ Потпис: _____

Жељезнички оператер:_____

Организација:_____

ПРИЛОГ 6

(Члан 52.)

Образац 6

УРЕЂАЈИ ЗА ЕЛЕКТРОЛУЧНО ЗАВАРИВАЊЕ

Ред. број	Назив уређаја	Произвођач	Тип	Година производње	Фабрички број	Инвентарски број	Техничке карактеристике	Година провјере	
								Датум	Ко је извршио

Напомена: _____

Датум: _____ Потпис: _____

Жељезнички оператер:_____

Организација:_____

ПРИЛОГ 6

(Члан 52.)

Образац 7

УРЕЂАЈИ ЗА ИСПИТИВАЊЕ МАТЕРИЈАЛА РАЗАРАЊЕМ

Ред. број	Назив и тип уређаја	Произвођач	Година производње	Фабрички број	Инвентарски број	Техничке карактеристике	Година провјере		
							Датум	Број	Ко је извршио

Напомена: _____

Датум: _____ Потпис: _____

Жељезнички оператер:_____

Организација _____

ПРИЛОГ 6

(Члан 52.)

Образац 8

УРЕЂАЈИ ЗА ИСПИТИВАЊЕ МАТЕРИЈАЛА БЕЗ РАЗАРАЊА

Ред. број	Назив и тип уређаја	Произвођач	Година производње	Фабрички број	Инвентарски број	Техничке карактеристике	Година провјере	
							Датум	Ко је извршио

Напомена: _____

Датум: _____ Потпис _____

Жељезнички оператер_____

Организација_____

ПРИЛОГ 6

(*члан* 52.)

Образац 9

УРЕЂАЈИ ЗА МЕТАЛОГРАФСКО ИСПИТИВАЊЕ МАТЕРИЈАЛА

Ред. број	Назив и тип уређаја	Произвођач	Година производње	Фабрички број	Инвентарски број	Техничке карактеристике	Година провјере	
							Датум	Које извршио

Напомена :_____

Датум:_____Потпис:_____

Жељезнички оператер/организација_____

ПРИЛОГ 6

(члан 52.)

Образац 10

УРЕЂАЈИ ЗА ТЕРМИЧКУ ОБРАДУ								
Ред. број	Назив и тип уређаја	Произвођач	Година производње	Фабрички број	Инвентарски број	Техничке карактеристике	Година провјере	
							Датум	Које извршио

Напомена :_____

Датум:_____Потпис:_____

Жељезнички оператер:_____

Организација_____

ПРИЛОГ 6

(члан 52.)

Образац 11

РЕЗУЛТАТИ МЕТАЛОГРАФСКЕ МАКРОАНАЛИЗЕ							
Ред. број	Основни материјал	Додатни материјал	Поступак заваривања	Врста шава	Средство за нагризање	Начин узимања узорка	Налаз и слика узорка

Напомена :_____

Датум:_____Потпис:_____

Жељезнички оператер_____

Организација_____

Прилог 6

(члан 52)

Образац 12

РЕЗУЛТАТИ МЕТАЛОГРАФСКЕ МИКРОАНАЛИЗЕ			
Ред. број	Зона основног материјала — слика и налаз —	Граница: Основни материјал метал шава — слика и налаз —	Метал шава — слика и налаз —

Напомена :_____

Датум:_____Потпис:_____

Жељезнички оператер:_____

Организација_____

ПРИЛОГ 6
(члан 52)

Образац 13

РЕЗУЛТАТИ УЛТРАЗВУЧНОГ ИСПИТИВАЊА									
Ред. број	Нзив и димензије предмета	врста шава	врста апарата	испитна глава	јачина импулса	баждарено подручје	врста грешке	датум прегледа	оцјена

Напомена :_____

Датум:_____Потпис:_____

Жељезнички оператер_____

Организација_____

ПРИЛОГ 6

(*члан* 52.)

Образац 14

ИСПИТИВАЊЕ ЗАВАРЕНИХ СПОЈЕВА											
	граница навлачења δv [N/mm^2]	затезна чврстоћа δm_2 [N/mm^2]	истезање δ_5 или δ_{10} [%]	жилавост $\alpha_к$ [J]	тврдоћа HB и HV Hrb;HRc	савијање [α°]	металографска испитивања		контрола без разарања		примједбе
							макро	микро	врста	оцјена	

Напомена :_____

Датум:_____Потпис:_____

Жељезнички оператер _____

Организација_____

.

ПРИЛОГ 6

(члан 52.)

Образац 15

РЕЗУЛТАТИ ИСПИТИВАЊА ТВРДОЋЕ				
распоред мјерних мјеста и резултати измјерених тврдоћа **Скица узорака**	**просјечне вредности**			**з а к љ у ч а к**
	основни материјал	**прелазна зона**	**метал шава**	
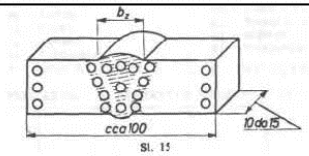 Sl. 15				
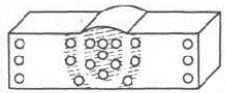 Sl. 16				
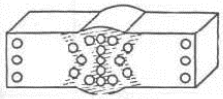 Sl. 17				

Напомена :_____

Датум:_____Потпис:_____

Жељезнички оператер_____

Организација_____

ПРИЛОГ 6

(*члан* 52.)

Образац 16

(Прва страна)

РАДИОГРАФСКИ НАЛАЗИ И ОЦЈЕНЕ (према BAS EN 15085-5, ISO EN 5817 као и ISO 1106)

Ред. број	Датум снимања	Предмет снимања	Ознака на радиограму	Дебљина предмета	Врста филма	Врста контроле	Квалитет снимка	Врста грешке	Оцјена радиограма

Друга страна-полеђина

BAS EN C.T3.020 – КЛАСИФИКАЦИЈА ГРЕШАКА У ЗАВАРУ

А – ГАСНИ МЛЕХУРОВИ	Б - УКЉУЧИНЕ	Ц – ГРЕШКЕ ВЕЗИВАЊА	Д – ГРЕШКЕ КОРЈЕНА ШАВА	Ф – ГРЕШКЕ ЛИЦА ВАРА
А1 – појединачни	Б1 – појединачна троска	Ц1 – недоварене површине	Д1 – непроварен корјен	Ф1 - угорина
А2 – гнијездо	Б2 – слојевита троска	Ц2 – недостатак увара	Д2 – прокапљина	Ф2 – удубљеност тјемена
А3 – у низу	Б3 – гнијезда троске	Ц3 – непроварен корјен	Д3 – рошавост	Ф3 – прекомјерна избоченост тјемена
А4 – гнијездо	Б4 – троска у низу	Ц4 – наљепљивање	Д4 – кратер у корјену	Ф4 – неравномјерна ширина тјемена
А5 – рибље очи	Б5 – оксидне укључине	Ц5 – црно наљепљивање	Д5 – удубљеност корјена	Ф5 – неједнаки кракови завара
		Ц6 – бијело наљепљивање	Д6 – рупице на површини	Ф6 – растопљена ивица

Ф7 – смакнутост

Е - ПРСКОТИНЕ

Е1 - ваздушне

Е2 - попречне

Е3 – произвољног смјера

Е4 – кратерске електроде

Ф
5

ОЦЈЕНЕ

1 – добар шав

2 - задовољавајући

3 - дозвољен

4- за поправку

5 – за обнављање

Ф8 – рупице на површини

Ф9 – кратер на лицу

Ф10 – капљице

Ф11 – опуштен вар

Ф12 – укључак метала

Ф13 – механичка оштећења

Жељезнички оператер_____

Организација_____

ПРИЛОГ 6

(*члан* 52.)

Образац 17

ПРОВЈЕРА ТЕХНОЛОГИЈЕ ЗАВАРИВАЊА

Ред. број	Основни материјал	Број атеста	Дебљина материјала	Додатни материјал	Број атеста	Поступак заваривања	Уређај	Важност атеста	Примједба

Напомена :_____

Датум:_____Потпис:_____

Овлашћени орган: **ПРИЛОГ 7**

Бр._____

Дана:_____ ***(члан* 53.)**

О Д О Б Р Е Њ Е

ЗА ИЗВОЂЕЊЕ ЗАВАРИВАЧКИХ РАДОВА НА ЖЕЉЕЗНИЧКИМ ВОЗИЛИМА У ЖС БиХ (према EN 3834)

Овим се одобрава предузећу/радионици_____из_____

извођење заваривачких радова на жељезничким возилима по одредбама „Правилника о заваривачким радовима на жељезничким возилима“ (Правилник 211 ЖС БиХ), и то за:

1. Област примјене:_____

2. Обим заваривачких радова:_____

3. Поступак заваривања:_____

4.Врсту и дебљину материјала:_____

5. Додатни и помоћни материјал:_____

6. Врсту термичке обраде и уређаја за термичку обраду:_____

7. Врсте испитивања и уређаје за испитивање без разарања, механичка и металографска испитивања:_____

8. Напомена:_____

У предузећу/радионици, којој се издаје ово одобрење, стручна лица-одговорни радници и радници - заваривачи су:

Презиме и име	Школска спрема	Напомена

Ово одобрење важи 3 (три) године од дана издавања а престаје да важи ако се промјене или не испуњавају услови из члана 49, 52, 54. и 55. „Правилника о заваривачким радовима на жељезничким возилима“ ЖС БиХ.

(МП) ОВЛАШЋЕНО ЛИЦЕ:

_____

Na osnovu člana 8. tačka A. stav 1. i 2. Zakona o željeznicama BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 52/05), Regulatorni odbor željeznica BiH donosi

211

PRAVILNIK
O ZAVARIVAČKIM RADOVIMA NA ŽELJEZNIČKIM VOZILIMA U ŽS BiH

I. OSNOVNE ODREDBE

Član 1.
(Predmet Pravilnika)

(1) Ovim Pravilnikom uređuju se osnovni uvjeti za zavarivačke radove i srodne postupke u oblasti zavarivanja (u daljem tekstu: zavarivački radovi) na željezničkim vozilima, potrebna oprema, organizacija radionica i poduzeća u kojima se izvode zavarivački radovi, potrebna stručna lica, kontrola izvršenih zavarivačkih radova, izdavanje odobrenja za izvođenje zavarivačkih radova i druga pitanja iz oblasti zavarivanja od interesa za pravilno izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima u ŽS BiH, posebno od utjecaja na sigurnost i interoperabilnost u ŽS BiH.

(2) Pod željezničkim vozilima podrazumijevaju se sva željeznička vozna sredstva: lokomotive, motorna kola (elektro-motorna kola, elektro-motorni vozovi, dizel-motorna kola, dizel motorni vozovi i šinobusi), putnička i teretna kola i vozila za željezničke svrhe.

Član 2.
(Primjena Pravilnika)

Ovaj Pravilnik se primjenjuje prilikom izvođenja zavarivačkih radova na željezničkim vozilima za koja su imalac ili vlasnik željezničkog vozila licencirani ŽO ili UI u ŽS BiH od strane nadležnog organa - ROŽ BiH, kao i na željeznička vozila drugih ŽO ili UI koji uvrste svoja vozila u obavljanje prijevoza tereta ili putnika, te vršenja drugih usluga (npr. održavanje pruga i sl.) na prugama u ŽS BiH.

Član 3.
(Osnovni pojmovi)

(1) U Pravilniku se koriste slijedeći pojmovi:
1) **"željeznički sistem (ŽS)"** označava ukupnost podsistema u strukturnim i operativnim oblastima, kao i upravljanje i operativno funkcioniranje sistema kao cjeline;
2) **"upravljač infrastrukture" (UI)** je svako javno poduzeće ili kompanija koja je odgovorna za uspostavljanje i održavanje javne željezničke infrastrukture ili privatne željezničke infrastrukture povezane s javnom željezničkom infrastrukturom;
3) **"željeznički operater" (ŽO)** je svako javno poduzeće ili kompanija koja pruža usluge prijevoza tereta odnosno putnika željeznicom, pod uvjetom da ta kompanija osigurava i vuču vozova;
4) **"interoperabilnost"** je sposobnost željezničkog sistema koja omogućava siguran i neprekidan saobraćaj vozova uz postizanje traženog stepena efikasnosti, a koja se zasniva na regulativi te tehničkim i operativnim uvjetima koji za to moraju biti ispunjeni;
5) **"mreža"** je cjelokupna željeznička infrastruktura kojom upravlja upravljač infrastrukture;
6) **"podsistemi"** su rezultat podjele željezničkog sistema, ti podsistemi, za koje je potrebno utvrditi osnovne zahtjeve, mogu biti strukturalni ili funkcionalni;
7) **"tehnička specifikacija za interoperabilnost" (TSI)** je specifikacija, koja obuhvata svaki podsistem ili dio podsistema u cilju ispunjavanja osnovnih zahtjeva i osiguranja interoperabilnosti željezničkog sistema;
8) **"imalac"** je lice ili pravni subjekat koji su vlasnik kola ili koji imaju pravo na korištenje kola i upisan je u Registar željezničkih vozila;
9) **"tijelo nadležno za održavanje" (ECM)** označava subjekt nadležan za održavanje vozila koji je kao takav upisan u Registar željezničkih vozila;
10) **"Regulatorni odbor željeznica BiH" (ROŽ BiH) - nadležni organ**, je upravna organizacija pri Ministarstvu komunikacija i prometa BiH, čija je organizacija, finansiranje i ovlaštenja definirana u Zakonu o željeznicama BiH;
11) **"željeznička kompanija"** podrazumijeva vertikalno integrirane željezničke kompanije koje obavljaju poslove upravljača infrastrukture i poslove operatera ali sa razdvojenim troškovima poslovanja.

(2) Značenje skraćenica je slijedeće:
- ŽS BiH - Željeznički sistem Bosne i Hercegovine,
- EN - Evropski standard.

Član 4.
(Izvođenje zavarivačkih radova)

Zavarivački radovi izvode se na materijalu od nelegiranih, niskolegiranih, mikrolegiranih i ostalih čelika, kao i na materijalima uobičajenim za gradnju (proizvodnju) novih i za održavanje postojećih željezničkih vozila.

Član 5.
(Primjena standarda i propisa o izvršenju zavarivačkih radova)

(1) Pri sprovođenju ovog Pravilnika primjenjuju se odgovarajući propisi o zavarivačkim radovima, BAS EN 15085-1, 2, 3, 4 i 5; standarda ISO; te drugi obavezujući propisi.

(2) Za zavarivačke radove na pojedinim sklopovima, elementima i komponentama (npr. sudovi pod pritiskom i dr.) željezničkih vozila za koje postoje posebni propisi isti se, pored propisa iz tačke 1. ovog člana, moraju primjenjivati u pogledu izvođenja zavarivačkih radova, kvaliteta zavarenog spoja, načina prijema i kontrole.

Član 6.
(Nabavka usluge izvođenja zavarivačkih radova)

Nadležni ECM za željezničko vozilo, ŽO, UI, imalac ili vlasnik željezničkog vozila na prugama ŽS BiH obavezni su da, prilikom zaključivanja ugovora o nabavci usluge izvođenja zavarivačkih radova na željezničkim vozilima i njihovim dijelovima osigura primjenu odredaba ovog Pravilnika.

II. OSNOVNI UVJETI ZA ZAVARIVAČKE RADOVE
1. Tehnička dokumentacija za zavarivanje

Član 7.
(Tehnička dokumentacija)

(1) Za zavarivačke radove na željezničkim vozilima mora postojati tehnička dokumentacija ovjerena od ovlaštenog stručnog lica proizvođača vozila i ROŽ BiH.

(2) Tehnička dokumentacija za zavarivanje, kod izrade novih vozila, modifikacije, rekonstrukcije i održavanja postojećih željezničkih vozila, mora da sadrži slijedeće:
a) Tehnički opis,
b) Proračun varova i zavarene konstrukcije vozila,
c) Klasifikaciju predviđenih zavarenih spojeva,
d) Dokumentaciju o tehnologiji zavarivanja,

e) Radioničke crteže, i
f) Uputstvo za korištenje.

Član 8.
(Tehnički opis)

Tehnički opis proizvoda izrađenih zavarivanjem mora da sadrži podatke o osnovnim karakteristikama materijala i uvjete rada proizvoda i njegovih uređaja.

Član 9.
(Proračun)

(1) Proračun svih nosećih elemenata konstrukcije, statički i dinamički proračun krutosti konstrukcije i svi ostali proračuni za elemente novih vozila, gdje se primjenjuje zavarivanje, moraju biti u tehničkoj dokumentaciji.
(2) Proračun zavarenih spojeva i elemenata izvedenih zavarivanjem na vozilima koja se modificiraju, rekonstruišu ili kada se zavareni spojevi i elementi zamjenjuju pri održavanju vozila adekvatnom zavarenom izvedbom, mora biti u tehničkoj dokumentaciji.
(3) Pri proračunu nosećih elemenata izvedenih zavarivanjem mora se voditi računa o principima proračuna zavarenih spojeva prema njihovoj vrsti i stvarnom stepenu naprezanja, prema odredbama BAS EN 15085 -3.

Član 10.
(Klasifikacija predviđenih zavarenih spojeva)

(1) Klasifikacija predviđenih zavarenih spojeva vrši se prema njihovom potrebnom kvalitetu, odnosno prema određenom nivou dozvoljenih grešaka u zavarenom spoju.
(2) Svaki predviđeni zavareni spoj obuhvaćen proračunom u tehnologiji zavarivanja i radioničkim crtežom, mora biti klasificiran prema odredbama BAS EN 15085-3, i to u klasi:
   a) CP C2, CP C3 ili CP D za sučeone spojeve, odnosno
   b) CP A, CP B ili CP C1 za ugaone spojeve.
(3) Klasa zavarenog spoja mora biti naznačena na crtežu.

Član 11.
(Dokumentacija o tehnologiji zavarivanja)

Dokumentacija o tehnologiji zavarivanja za sva željeznička vozila mora da sadrži podatke prema Tehnološkom listu (Prilog 1. ovog Pravilnika), a naročito:

a) konstrukciono - tehnološki broj sklopova i crteža na koje se predviđeni zavareni spojevi odnose,
b) prikaz pojedinih vitalnih zavarenih spojeva sa mjerama žljeba za var, skice, sklopove, podsklopove i elemente na kojima su jasno označeni zavareni spojevi,
c) predviđeni zavareni spojevi mogu se označiti slovima, arapskim ili rimskim brojevima; može se označavati redni broj spoja, dužina, debljina, procenat kontrole i klasa zavarenog spoja, uz navode šifarnika,
d) za svaki posebno naznačeni spoj mora se navesti način izvođenja tog spoja i skica spoja,
e) podatke o osnovnom materijalu,
f) podatke o dodatnom materijalu,
g) parametre zavarivanja,
h) klase zavarivača i njihova stručna osposobljenost,
i) procenat radiografske kontrole zavarenih spojeva, i procenat dozvoljenih popravki za te spojeve,
j) klase zavarenih spojeva,
k) plan zavarivanja: redosljed izvođenja varova, upotreba pozicionera i tolerancija mjera sklopova,
l) plan potrebnih mjera za tehničke operacije (mjere prije, između i poslije zavarivanja) radi otklanjanja unutrašnjih napona u zavarenoj konstrukciji,
m) plan kontrole zavarivanja sa jasnom oznakom koja se metoda koristi za ispitivanje zavarenih spojeva i u kojoj mjeri.

Član 12.
(Propisivanje tehnologije izvođenja zavarivačkih radova pri održavanju)

Dokumentacija o tehnologiji zavarivanja i srodnih postupaka pri održavanju željezničkih vozila svodi se na propisivanje tehnologije izvođenja datih radova samo u slučajevima ako tehnologija nije određena standardima. Ova tehnologija mora na crtežu da se prikaže sastavnicom prema Prilogu 2. ovog Pravilnika i da bude potpisana od strane ovlaštenog lica izvođača za zavarivanje, u skladu sa članom 35. ovog Pravilnika.

Član 13.
(Provjera i odobravanje dokumentacije o tehnologiji zavarivanja)

Dokumentacija o tehnologiji zavarivanja se provjerava i odobrava svaki put kada se pri izradi mijenjaju osnovni elementi tehnologije zavarivanja, kao što su: osnovni materijal, dodatni materijal, postupak zavarivanja, termička obrada, itd.

Član 14.
(Postupak sa dokumentacijom o tehnologiji zavarivanja kao poslovnom tajnom)

Kad izvođač radova podnosi dokumentaciju o tehnologiji izvođenja zavarivačkih radova kao poslovnu tajnu, postupa se sa ovom tehnologijom u skladu sa općim aktom kojim se uređuje poslovna tajna.

Član 15.
(Radionički crteži)

(1) Radionički crteži moraju biti izvedeni prema važećim ISO standardima.
(2) Na crtežima moraju biti upisana neophodna uputstva i podaci u pogledu izvođenja zavarivanja i dodatnog materijala, kao i oznaku klase i mjere zavarenog spoja.
(3) Svi crteži koji se odnose na elemente za zavarivanje moraju biti potpisani od strane ovlaštenog lica izvođača i ovjereni žigom izvođača.

Član 16.
(Uputstvo za korištenje)

Uputstvom za korištenje moraju se obuhvatiti sve specifičnosti koje proistječu iz izvršenih zavarivačkih radova.

Član 17.
(Ovjeravanje tehničke dokumentacije za zavarivanje)

(1) Tehnička dokumentacija iz člana 7. ovog Pravilnika mora biti ovjerena od strane ROŽ BiH. Za ovjeru se dostavlja 1 primjerak za kopiranje i 3 kopije. Ovjerene kopije dostavljaju se podnosiocu zahtjeva ili njegovom ovlaštenom predstavniku.
(2) Ovjerena tehnička dokumentacija za zavarivanje ne oslobađa izvođača radova od odgovornosti za poštovanje propisa i standarda po kojima se dati proizvod mora izraditi (standard BAS EN 15085, tehnički normativi i norme kvaliteta), kao i odgovornosti za pojavu, eventualno, utvrđenih "skrivenih mana" i ako se utvrdi da su uzrokovane proizvodnom greškom.

3. Materijal

Član 18.
(Osnovni materijal)

Osnovni materijal, na kojem se obavljaju zavarivački radovi, mora da zadovolji sve osobine za dati materijal po odgovarajućem standardu BAS EN 15085-3 i -4, kao i važećim obavezujućim propisima, tehničkim normativima i normama kvaliteta.

Član 19.
(Kvalitet osnovnog materijala)

Ukoliko se zahtijevaju, proračunom ili iz drugih razloga, neke specijalne osobine osnovnog materijala, tada moraju da postoje dokazi o njegovom kvalitetu. Ovo važi i za slučaj kada se radi o uvoznom materijalu kao i o onom koji ne podliježe standardima i ostalim propisima koji važe za željeznice.

Član 20.
(Dodatni materijal)

Oplaštene elektrode i elektrodne žice za poluautomatsko i automatsko zavarivanje, pod zaštitom gasova, kao i potrošni materijal (praškovi, gasovi i dr.) moraju da odgovaraju, odnosno da budu ispitani prema odredbama standarda BAS EN 15085-3i-4.

Član 21.
(Provjera i odobravanje dodatnog materijala)

Dodatni i potrošni materijal (praškovi, elektrode, žice, itd.), svake godine se provjerava i odobrava od strane ovlaštenog kontrolnog organa. Ukoliko su ovi materijali provjereni i odobreni, prije stupanja na snagu ovog Pravilnika, isti se mogu primjenjivati kod izgradnje i opravke željezničkih vozila u ŽS BiH, ukoliko zadovoljavaju uvjete iz člana 20. ovog Pravilnika.

Član 22.
(Izbor dodatnog materijala)

(1) Pravilnost izbora dodatnog materijala za određeni osnovni materijal, odnosno grupu osnovnih materijala, dokazuje se na osnovu tehničkih uvjeta o načinu zavarivanja po odredbama BAS EN 15085-4.
(2) Mehaničke osobine, odnosno hemijski sastav kombinacije-zavara moraju da budu takvi da imaju jednake ili više od najniže utvrđenih osobina za osnovni materijal; odnosno, po sastavu u takvim granicama koje su tehnološki prihvatljive ili određene.

4. Klase kvaliteta zavarenih spojeva

Član 23.
(Klase kvaliteta)

Klase kvaliteta zavarenih spojeva: CP A, CP B, CP C1, CP C2, CP C3 i CP D utvrđuju se prema odredbama BAS EN 15085-3; -4 i -5:

a) klasa kvaliteta CP A i CP C2; čine je zavareni spojevi na postoljima i donjem stroju željezničkih vozila, kao i svi spojevi na tegljenicima i odbojnicima.
b) klasa kvaliteta CP B i CP C3; čine je zavareni spojevi koji su od utjecaja na nosivost i sigurnost spoja kao i na konstrukcije.
c) klasa kvaliteta CP C1 i CP D; čine je svi ostali zavareni spojevi na vozilu.

Član 24.
(Kvalitet radiografske kontrole zavarenih spojeva)

Procenat radiografske kontrole predviđa se uvjetima koje zahtijevaju klase kvaliteta zavarenih spojeva. Radiografski snimak mora da bude kvaliteta A prema ISO/R 1106; ISO EN 5817 ili BAS EN 15085-5 a načinjen tako da je ponovljiv na istom mjestu na zahtjev ovlaštenih stručnih lica za kontrolu kvaliteta.

Član 25.
(Odstupanja u vršenju radiografskih ispitivanja)

Procenat radiografskog ispitivanja zavarenih spojeva može da se mijenja u zavisnosti od realnih uvjeta proizvodnje. Ako je proizvodnja ustaljena sa konstantnim kvalitetom izrade i ostalim parametrima tehnologije zavarivanja, onda procenat može da bude manji, ali ne manji od 5% po vozilu.

5. Osiguranje kvaliteta zavarenih spojeva

Član 26.
(Način oblikovanja žljebova)

Oblikovanje strana žljebova obavlja se mehanički ili termički, rezanjem ili žljebljenjem.

Član 27.
(Priprema žlijeba)

(1) Površine duž žlijeba moraju biti suve i čiste, bez tragova korozije.
(2) Premazi zaštitnim metalom i premazna sredstva, ukoliko ometaju normalno izvođenje zavarivanja, moraju se prije zavarivanja odstraniti.
(3) Žlijeb za zavarivanje mora da bude ravnomjeran i pripremljen - oblikovan prema odredbama BAS EN 15085-3 Dio 7.4. i BAS EN 15085-4 Dio 4.

Član 28.
(Označavanje zavarenih spojeva žigom)

(1) Zavareni spojevi klase kvaliteta CP A, CP C2 i CP C3 moraju biti žigosani žigom ovlaštenog izvođača radova koji sadrži broj izvođača i broj zavarivača, prema Prilozima 3 i 4. ovog Pravilnika.
(2) Žig iz stava 1. ovog člana stavlja se na propisano mjesto prema standardima i tehničkoj dokumentaciji.

Član 29.
(Izvođenje zavarivačkih radova)

(1) Zavarivački radovi, kod serijske proizvodnje svakog novog vozila ili dijela vozila, mogu da započnu pošto se ovjerena tehnička dokumentacija za zavarivanje provjeri na prototipu i nultoj seriji vozila.
(2) Ukoliko se nulta serija vozila ne radi, tehnička dokumentacija iz prijethodnog stava mora se provjeriti na prvoj seriji vozila.

Član 30.
(Ispitivanje prototipa i serije novih vozila)

Ispitivanje prototipa i serije vozila iz člana 29. ovog Pravilnika u ŽS BiH obavlja se prema "Uputstvu o postupku i načinu izdavanja dozvole za korištenje željezničkih vozila, uređaja, dijelova i opreme za željeznička vozila i uređaja, dijelova i opreme za željezničku infrastrukturu".

III. OPREMA PODUZEĆA ZA IZVOĐENJE ZAVARIVAČKIH RADOVA

1. Opremljenost izvođača zavarivačkih radova na željezničkim vozilima

Član 31.
(Opremljenost izvođača zavarivačkih radova)

(1) Opremljenost poduzeća za izvođenje zavarivačkih radova mora biti takva da osigurava ispunjavanje uvjeta za dobijanje zahtijevanog kvaliteta zavara po ovom Pravilniku.
(2) U skladu sa stavom 1. ovog člana poduzeće mora imati slijedeće:
- uređaje za pripremu materijala,
- uređaje za zavarivanje,
- uređaje za termičku obradu,
- uređaje za ispitivanje i kontrolu kvaliteta izvršenih zavarivačkih radova.

(3) Ako poduzeće ne raspolaže uređajima za termičku obradu i ispitivanje i kontrolu kvaliteta izvršenih zavarivačkih radova, onda ono mora da osigura odgovarajući dokaz (zaključen ugovor) od druge ovlaštene organizacije koja će obavljati ove radove. Ova termička obrada naročito se odnosi na termičku obradu komponenti interoperabilnih dijelova, uređaja, sklopova i opreme željezničkih vozila pri novogradnji ili opravci zavarivanjem; isto se odnosi i na

zavarene dijelove čiji otkaz može utjecati na sigurnost u saobraćaju.

2. Oprema izvođača zavarivačkih radova na željezničkim vozilima

Član 32.

(Oprema izvođača zavarivačkih radova)

(1) Oprema koja se upotrebljava za izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima mora da bude u ispravnom stanju. Ispravnost opreme se provjerava, na dokazan način, jedanput godišnje od strane poduzeća koje izvodi zavarivačke radove u skladu sa propisima o atestiranju i reatestiranju zavarivačke opreme.

(2) Za provjeru ispravnosti opreme izvođač može angažirati ovlaštenu organizaciju za ovu djelatnost.

(3) Izvođač je dužan da licu ovlaštenom za kontrolu kvaliteta od strane nadležnog ECM, ŽO ili UI dostavi izveštaj i potvrdu o izvršenom pregledu i ispravnosti opreme za zavarivanje.

IV. STRUČNA LICA

1. Uvjeti za stručna lica za zavarivačke poslove na željezničkim vozilima

Član 33.

(Stručna lica za zavarivačke radove)

Poduzeća koja izvode zavarivačke radove na željezničkim vozilima ili njihovim dijelovim, kao i radionice u okviru ECM, ŽO ili UI koje se bave održavanjem željezničkih vozila i njihovih dijelova a pri tome izvode zavarivačke radove, moraju da imaju jednog diplomiranog inženjera ili inženjera mašinske, metalurške ili tehnološke struke, koji imaju certifikat inženjera za zavarivanje (u daljem tekstu: "odgovorni radnik izvođača za zavarivanje") i kvalificirane, stručno osposobljene i licencirane zavarivače kao izvršioce radova.

Član 34.

(Obaveze i dužnosti stručnih lica za zavarivačke radove)

Odgovorni radnik ECM, radionice, ŽO ili UI za zavarivanje, u skladu sa općim aktom o radu za obavljanje stalnih, privremenih ili povremenih poslova, ima slijedeće obaveze i dužnosti:

a) da se stara da se zavarivački radovi izvode po prijethodno odobrenoj dokumentaciji i tehnologiji zavarivanja od strane odgovarajućeg organa;
b) da preuzima i prenosi na izvođače zavarivačke radove, dokumentaciju o tehnologiji zavarivanja za novogradnju, odnosno održavanje, kao i dokumentaciju, koju odobri odgovarajući organ;
c) da inicira i predlaže promjene i dopune dokumentacije o tehnologiji zavarivanja i dokumentacije, racionalizacije, itd.;
d) da predlaže jednoobrazne normative rada i troškove na osnovu dokumentacije i pozitivnih propisa tehnike zavarivanja;
e) da koordinira rad odgovarnih radnika izvođača zavarivačkih radova po pitanju unifikacije radova iz oblasti zavarivanja;
f) da učestvuje u izradi prijedloga propisa iz oblasti zavarivanja i srodnih postupaka;
g) da prati propise i razvoj tehnike zavarivanja kako u okviru ŽS BiH tako i kod stranih željeznica;
h) da vodi evidenciju o žigovima iz stava 1. član 28. ovog Pravilnika,
i) da ima i druge obaveze i dužnosti koje proizilaze iz općih akata ŽO, propisa kojima se uređuje oblast zavarivanja željezničkih vozila.

Član 35.

(Obaveze i dužnosti stručnih lica kod izvršioca usluge zavarivačkih radova)

Odgovorni radnik za zavarivanje, kod izvršioca usluge zavarivačkih radova, ima slijedeće obaveze i dužnosti:

a) da se stara o izvođenju zavarivačkih radova po prijethodnoj odobrenoj dokumentaciji o tehnologiji zavarivanja od strane ovlaštenog organa u ŽS BiH;
b) da se stara za primjenu odgovarajućeg materijala, kako osnovnog tako i dodatnog, odnosno o tome da se upotrebljavaju provjereni i za upotrebu odobreni materijal;
c) da se stara za pravilno izvođenje zavarivačkih radova, a posebno propisane termičke obrade;
d) da se stara da se sredstva i uređaji za zavarivanje pregledaju redovno i da su u ispravnom stanju;
e) da preduzima mere za sprovođenje propisane kontrole kvaliteta zavarenih spojeva;
f) da preduzima mjere za provjeravanje stručne osposobljenosti zavarivača i da kontrolira njihov rad;
g) da predlaže nabavku potrebnih sredstava i opreme za zavarivanje.

Član 36.

(Dopunska stručna osposobljenost stručnih lica za zavarivačke radove)

(1) Odgovorni radnici za zavarivanje iz člana 33. ovog Pravilnika moraju, pored odgovarajuće visoke ili više škole, odnosno, kvalifikacije, imati i dopunsku stručnu osposobljenost za obavljanje općih zavarivačkih radova i zavarivačkih radova na željezničkim vozilima na osnovu programa osposobljavanja izrađenog od strane ovlaštene institucije u skladu sa važećim propisima i standardima, a koji mora sadržavati najmanje 6 mjeseci teorijske i praktične edukacije.

(2) Provjeru stručne osposobljenosti iz stava 1. ovog člana vrši ovlaštena institucija za izvođenje specijalističke obuke za zavarivačke poslove.

2. Uvjeti za neposredne izvršioce zavarivačkih radova na željezničkim vozilima

Član 37.

(Stručna osposobljenost zavarivača)

Zavarivač koji neposredno radi na zavarivačkim radovima, mora da bude stručno osposobljen za zavarivanje putem redovnog školovanja ili specijalnih kurseva i dopunski osposobljen za zavarivačke radove na željezničkim vozilima u skladu sa programom osposobljavanja izrađenog od strane ovlaštene institucije iz člana 36. ovog Pravilnika.

Član 38.

(Provođenje stručne osposobljenosti i atestiranje zavarivača)

(1) Stručna osposobljenost i atestiranje zavarivača za ručno zavarivanje, iz člana 37. ovog Pravilnika vrši se prema odredbama BAS EN 15085-2, Dio 5.1. kao i prema odredbama EN 9606.

(2) Stručna osposobljenost i atestiranje zavarivača za automatsko zavarivanje, iz člana 37. ovog Pravilnika vrši se prema odredbama BAS EN 15085-2, Dio 5.1., kao i odredbama EN 9606.

Član 39.

(Osposobljavanje zavarivača za položaj i vrste varova)

Zavarivači koji izvode zavarivačke radove moraju da budu stručno osposobljeni i za rad u svim položajima definiranim u standardu EN 9606 a zavarivač može vršiti poslove zavarivanja samo za položaje i vrste varova za koje posjeduje važeći atest.

Član 40.

(Provjere stručne osposobljenosti zavarivača)

(1) Stručna osposobljenost zavarivača provjerava se po odredbama BAS EN 15085-2. Provjeravanje stručne osposobljenosti zavarivača vrši ovlaštena institucija za atestiranje zavarivača.

(2) Stručna osposobljenost zavarivača provjerava se u propisanim ciklusima koji ne može biti duži od dvije godine.

(3) Kada zavarivač na prvom provjeravanju stručne osposobljenosti ne pokaže određenu stručnost, provjeravanje se može obnoviti još 2 puta. Ako zavarivač kod ponovljenog provjeravanja ne pokaže određenu stručnost, može obavljati zavarivačke radove samo za kvalitet spojeva CP C1 i CP D, iz člana 23. ovog Pravilnika.

Član 41.

(Izdavanje potvrde za izvođenje zavarivačkih radova)

(1) Zavarivačima koji ispune uvjete po članu 40. ovog Pravilnika izdaje se "Potvrda za izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima u ŽS BiH " (u daljem tekstu: "Potvrda") i oni su priznati zavarivači za izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima.

(2) Potvrda iz stava 1. ovog člana mora da sadrži i ocjenu za izvođenje zavarivačkih radova i spojeva kvaliteta CP C2, CP C3, CP D, CP A, CP B ili CP C1. Potvrdu izdaje ovlaštena institucija iz stava 1. člana 40. ovog Pravilnika.

(3) Oblik i tekst Potvrde dat je u Prilogu 5. ovog Pravilnika.

3. Uvjeti za lica ovlaštena za kontrolu kvaliteta zavarivačkih radova na željezničkim vozilima

Član 42.

(Stručna sprema i osposobljenost ovlaštenih stručnih lica za kontrolu kvaliteta zavarivačkih radova)

Ovlaštena stručna lica za kontrolu kvaliteta zavarivačkih radova ispred nadležnog ECM, radionice, ŽO, UI, imaoca ili vlasnika vozila ili ispred ovlaštenog izvođača, koji vrše kontrolu i prijem zavarivačkih radova moraju imati najmanje 3 (tri) godine radnog iskustva u oblasti zavarivanja i položen dopunski ispit prema članu 36. ovog Pravilnika.

V. KONTROLA ZAVARENIH SPOJEVA

1. Kontrola postupka i radova zavarivanja

Član 43.

(Kontrola kvaliteta kod izvođenja zavarivačkih radova)

Kontrola kod izvođenja zavarivačkih radova se obavlja za vrijeme pripreme elemenata za zavarivanje, u toku zavarivanja i poslije završetka zavarivanja, a prema planu kontrole iz člana 11. ovog Pravilnika, koji je usklađen sa odredbama ISO EN 5817.

Član 44.

(Kontrola pripreme elemenata za zavarivanje)

Kontrola za vrijeme pripreme elemenata za zavarivanje je obavezna i nju organizuje izvođač radova. On provjerava mjere žlijeba prema ovjerenoj dokumentaciji, stanje površine žljeba i kvalitet pripojnih spojeva. On, svojim žigom, ovjerava ispravnost izvršene pripreme upakovanih elemenata za zavarivanje.

Član 45.

(Kontrola izvođenja zavarivanja)

Kontrolu u toku zavarivanja organizira izvođač zavarivačkih radova u sporazumu sa predstavnikom vlasnika vozila, odnosno kontrolno-prijemnim organom ŽO. Pri ovoj kontroli obavezna je međufazna potpuna kontrola zavarenih spojeva koji su u daljem toku proizvodnje nepristupačni.

Član 46.

(Kontrola kvaliteta poslije završetka zavarivanja)

Kontrolu poslije završetka zavarivanja pojednih sklopova ili cjeline, obavlja kontrolni organ izvođača radova, zajedno sa kontrolno-prijemnim organom ŽO ili odgovornim radnikom za zavarivanje vlasnika vozila.

Član 47.

(Vanjska kontrola kvaliteta zavarenog spoja)

Vanjska kontrola kvaliteta zavarenog spoja obavlja se vizuelno-lupom, uz upotrebu pogodnih mjernih alata.

Površinske greške, mjere i tolerancije mjera koje se ne mogu otkriti vizuelno, utvrđuju se pogodnom metodom ispitivanja bez razaranja (penetranska, magnetoskopska, ultrazvučna, i dr.).

Član 48.

(Unutrašnja kontrola kvaliteta zavarenog spoja)

Unutrašnja kontrola zavarenog spoja obavlja se radiografskom metodom, ultrazvukom ili nekom drugom metodom bez razaranja.

Član 49.

(Metode ispitivanja zavarenog spoja)

Metode ispitivanja se određuju od slučaja do slučaja, a definiraju se planom kontrole kao sastavnim dijelom dokumentacije o tehnologiji zavarivanja.

Član 50.

(Odobravanje popravke zavarenog spoja)

Ako zavareni spoj, odnosno njegov dio, ne odgovara kvalitetu propisanom u članu 23. ovog Pravilnika, može se obaviti popravka istog samo po odobrenju ovlaštenog stručnog lica za kontrolu kvaliteta zavarivačkih radova ispred ECM, ŽO, UI, imaoca ili vlasnika vozila.

2. Popravka zavarenih spojeva

Član 51.

(Vršenje popravke zavarenog spoja)

(1) Popravka zavarenog spoja mora da bude u skladu sa tehničkim uvjetima o zavarivačkim spojevima i odredbama BAS EN 15085-5, ISO EN 5817. Ako uvjeti nisu propisani za popravku, onda se isijeca var i ponovo zavaruje. Popravljeni zavareni spoj se ponovo kontrolira odgovarajućom metodom.

(2) Popravka već popravljenog zavarenog spoja dozvoljava se s tim da dužina popravljenog dijela spoja ne smije da bude veća od 5% ukupne dužine spoja. Popravka u ovom slučaju mora da bude kontrolirana, ocijenjena i primljena komisijski.

Komisiju čine konstruktor, predstavnik izvođača radova i odgovorni radnik za zavarivanje.

VI. ODOBRENJE ZA IZVOĐENJE ZAVARIVAČKIH RADOVA NA ŽELJEZNIČKIM VOZILIMA

1. Nadležnost i postupak odobrenja

Član 52.

(Nadležnost za izvođenje zavarivačkih radova)

Izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima može da obavlja poduzeće ili radionica koja ispunjava uvjete po ovom Pravilniku i odredbama standarda EN 3834 a koja za to dobije potrebno odobrenje od nadležnog organa u ŽS BiH.

Član 53.

(Izdavanje odobrenja za izvođenje zavarivačkih radova)

(1) Izvođaču zavarivačkih radova odobrenje izdaje nadležni organ.

(2) Odobrenje iz stava 1. ovog člana izdaje se na osnovu izvršenih potrebnih pregleda, provjerene odgovarajuće dokumentacije i prikupljenih podataka po obrascima iz Priloga 6. ovog Pravilnika. Ove preglede vrši i izvještaj podnosi komisija imenovana od strane nadležnog organa.

(3) Izvještaj komisije iz stava 2. ovog člana, sastavlja se u skladu sa uvjetima iz BAS EN 15085-2, i mora da sadrži slijedeće informacije:
a) podatke o stručnim kadrovima za zavarivanje,
b) podatke o izvorima električne struje,
c) podatke o uređajima za gasno zavarivanje,
d) podatke o skladištu i sušionici dodatnog materijala,
e) podatke o ostalim uređajima i dodatnoj opremi,
f) podatke o uređajima i opremi koji podliježu propisima zaštite na radu,
g) podatke o vrsti i debljini korištenog osnovnog materijala,
h) podatke o dodatnom i pomoćnom materijalu,
i) podatke o uređajima za termičku obradu,
j) podatke o uređajima i opremi za ispitivanje bez razaranja,
k) podatke o uređajima za ispitivanje sa razaranjem,
l) podatke o uređajima za metalografsko ispitivanje,
m) provjeru kombinacije osnovni-dodatni materijal,
n) podatke o provjeri tehnologije zavarivanja,
o) podatke o ispitivanju zavarenih spojeva izvršenih u toku kontrole, i drugo.

(4) Pored navedenih podataka mogu se navesti i drugi podaci od značaja za normalno obavljanje zavarivačkih radova, a koji su od utjecaja za izdavanje odobrenja.

2. Oblik i rok važenja odobrenja za zavarivačke radove na željezničkim vozilima

Član 54.
(Oblik i tekst odobrenja)

Oblik i tekst odobrenja za izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima, u skladu sa članom 53. ovog Pravilnika, dat je u Prilogu 7. ovog Pravilnika.

Član 55.
(Važnost odobrenja)

(1) Odobrenje važi 3 (tri) godine, pod uvjetom da izvođač zavarivanja na željezničkim vozilima, iz člana 52. ovog Pravilnika, održava opremljenost i ispunjava uvjete propisane ovim Pravilnikom i drugim važećim obavezujućim propisima i standardima.

(2) Ako u organizaciji iz stava 1. ovog člana dođe do promjene u ispunjavanju uvjeta, mora se odmah obavjestiti nadležni organ koji je izdao odobrenje za izvođenje zavarivačkih radova radi ponovnog utvrđivanja uvjeta i izdavanja novog odobrenja.

(3) Nadležni organ je dužan da u roku od 30 dana sprovede postupak za izdavanje novog odobrenja.

Član 56.
(Obustavljanje izvođenja zavarivačkih radova)

Ako se, po isteku važnosti odobrenja iz člana 55. ovog Pravilnika, nije pribavilo odobrenje za vršenje zavarivačkih radova, mora se odmah obustaviti prijem zavarivačkih radova na željezničkim vozilima, odnosno prijem zavarenih dijelova i sklopova za željeznička vozila u poduzeću ili radionici koja je obavljala zavarivačke radove.

VII. PRIJELAZNE ODREDBE

Član 57.
(Prijelazne odredbe za stručna lica izvođača za zavarivanje)

Odgovornim radnicima izvođača za zavarivanje, koji do stupanja na snagu ovog Rravilnika nisu stekli dopunsku stručnu osposobljenost po članu 36. ovog Pravilnika, a na dan stupanja na snagu ovog Pravilnika se nalaze na odgovarajućim poslovima za zavarivanje u poduzećima ili radionicama, priznaje se dopunska stručna osposobljenost pod uvjetom:

- da je diplomirani inženjer ili inženjer odgovarajuće struke koji ispunjava uvjete iz člana 33. ovog Pravilnika, i
- da je diplomirani inženjer ili inženjer mašinske, metalurške ili tehnološke struke i da je proveo najmanje 3 (tri) godine na poslovima u oblasti zavarivanja, što dokazuje zaključenim ugovorom o radu.

Član 58.
(Prijelazne odredbe za zavarivače)

Zavarivačima koji su, prije stupanja na snagu ovog Pravilnika, stručno osposobljeni za izvođenje zavarivačkih radova po općim propisima, priznaje se u smislu člana 37. ovog Pravilnika, stručna osposobljenost, pod uvjetom da imaju najmanje dvije godine prakse na zavarivanju i da se na dan stupanja na snagu ovog Pravilnika nalaze na poslovima zavarivanja u tim poduzećima ili radionicama.

Član 59.
(Prijelazne odredbe za ovlaštena stručna lica za kontrolu kvaliteta zavarivačkih radova)

Ovlaštena stručna lica za kontrolu kvaliteta ispred ECM, radionice, ŽO, UI, imaoca ili vlasnika vozila koji su do stupanja na snagu ovog Pravilnika proveli najmanje 3 (tri) godine na poslovima kontrole i prijema zavarivačkih radova na željezničkim vozilima, priznaje se stručna osposobljenost po ovom Pravilniku.

Član 60.
(Priznavanje stručnosti i stručne osposobljenosti)

Priznavanje stručnosti i stručne osposobljenosti radnicima, odnosno licima iz člana 57, 58. i 59. ovog Pravilnika vrši nadležni organ, na njihov zahtjev, uz podnošenje dokaza o ispunjavanju uvjeta.

Član 61.
(Prilozi)

Sastavni dio ovog Pravilnika čine Prilozi br. 1. do 7., i to:
- Prilog 1. (Tehnološki list za zavarivanje),
- Prilog 2. (Sastavnica),
- Prilog 3. i 4. (Žig zavarivača za zavarivačke radove i spojeve kvaliteta CP A, CP C2 i CP C3,
- Prilog 5. (Nadležni organ za provjeru osposobljenosti),
- Prilog 6. Obrazac 1. (Stručna lica za zavarivanje),
- Prilog 6. Obrazac 2. (Odgovorna stručna lica za zavarivanje),
- Prilog 6. Obrazac 3. (Dodatni materijal),
- Prilog 6. Obrazac 4. (Osnovni materijal),
- Prilog 6. Obrazac 5. (Uređaji za gasno zavarivanje, rezanje i srodne postupke),
- Prilog 6. Obrazac 6. (Uređaji za elektrolučno zavarivanje),
- Prilog 6. Obrazac 7. (Uređaji za ispitivanje materijala razaranjem),
- Prilog 6. Obrazac 8. (Uređaji za ispitivanje materijala bez razaranja),
- Prilog 6. Obrazac 9. (Uređaji za metalografsko ispitivanje materijala),
- Prilog 6. Obrazac 10. (Uređaji za termičku obradu),
- Prilog 6. Obrazac 11. (Rezultati metalografske makroanalize),
- Prilog 6. Obrazac 12. (Rezultati metalografske mikroanalize),

- Prilog 6. Obrazac 13. (Rezultati ultrazvučnog ispitivanja),
- Prilog 6. Obrazac 14. (Ispitivanja zavarenih spojeva),
- Prilog 6. Obrazac 15. (Rezultati ispitivanja tvrdoće),
- Prilog 6. Obrazac 16. (Radiografski nalazi i ocjene, prema BAS EN 15085-5, ISO EN 5817 kao i ISO 1106),
- Prilog 6. Obrazac 17. (Provjera tehnologije zavarivanja),
- Prilog 7. (Odobrenje za izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima u ŽS BiH, prema EN 3834).

Član 62.
(Stupanje na snagu)

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH", službenim glasilima entiteta i Brčko Distrikta, a isti će se primjenjivati, nakon što ROŽ BiH od entiteta dobije pismenu potvrdu o prihvatanju i primjeni odredbi ovog pravilnika u svrhu izmjene Priloga I "Instrukcije za sigurnost i interoperabilnost željezničkog sistema u BiH" ("Službeni glasnik BiH", br. 11/12).

Broj 10-01-29-7-301-1/15
11. augusta 2015. godine
Doboj

Direktor
Borka Trkulja, s. r.

PRILOG 1

(član 11.)

Redni broj	Skica sklopa ili podsklopa sa označenim šavovima, klasom šava i redosljedom zavarivanja	Parametri zavarivanja					Klasa zavarivača	Osnovni materijal			Dodatni materijal		Zaštitni gas-prah		% kontrole			Termička obrada		
		broj šava	Skica rasporeda izvođenja zavara u šavu	Položaj	I [A]	U [V]		Predgrev.	oznaka	dim.	Oznaka-dim.	Potrošnja	Oznaka-naziv	Potrošnja	B	Ro	U	vrsta	°S	T (čas)
	1	2						3			4		5		6			7		

Datum:	Tehnolog:	Ovjerio:	ŽS BiH
	Broj postupka:	Broj crteža:	Izvođač zavarivačkih radova
Broj listova:	Veza sa postupkom	Broj pozicije:	

TEHNOLOŠKI LIST ZA ZAVARIVANjE

NAZIV PREDMETA:

PRILOG 2

(član 11.)

SASTAVNICA

Osnovni materijal _____

Priprema za zavarivanje _____

Postupak zavarivanja _____

Dodatni materijal. _____

Klasa zavarenog spoja. _____

Kontrola zavarenog spoja _____

Ugaoni spojevi _____

Sučeoni spojevi. _____

Ostali oblici spojeva _____

Datum _____

Odgovorni inženjer za zavarivanje

Potpis _____

(štampana slova)

OBJAŠNjENjE:

— Osnovni materijal: prema standardu: BAS EN 15085-4

— Priprema za zavarivanje: a) za mehaničko sječenje i obradu znak: M

b) za gasno rezanje znak: A prema BAS EN 15085-2

— Postupak zavarivanja: prema BAS EN 15085-4

— Dodatni materijal: prema članu 9. ovog Pravllnika

— Klasa zavarenog spoja: podatke upisuje odgovorni

— Kontrola zavarenog spoja: inženjer za zavarivanje

PRILOG 3 i PRILOG 4

(Član 28.)

ŽIG ZAVARIVAČA ZA ZAVARIVAČKE RADOVE I SPOJEVE KVALITETA CP A, CP C2 i CP C3

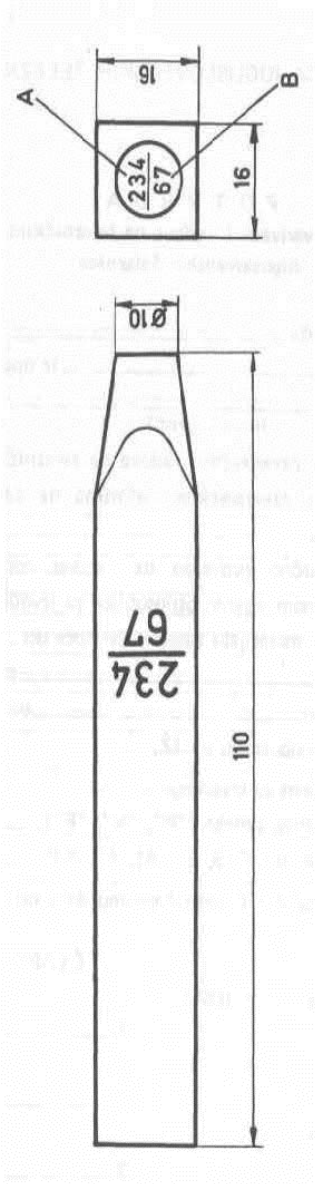

A = broj poduzeća ili radionice ŽO, koja izvodi zavarivačke radove

B = broj zavarivača prema potvrdi iz člana 49. ovog Pravilnika

PRILOG 5

(Član 40.)

NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA PROVJERU OSPOSOBLjENOSTI

Zaglavlje

POTVRDA

za izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima u ŽS BiH

Ovim se potvrđuje da je _____

rođen_____u _____iz poduzeća/radionice

(datum)

_____

(naziv i mjesto)

osposobljen za izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima prema odredbama Pravilnika o zavarivačkim radovima na željezničkim vozilima Pravilnik 211 ŽS BiH. Imenovani je stručno provjeren na osnovu odredaba BAS EN 15085-2 i prema pokazanom uspjehu osposobljen za izvođenje _____ zavarivanja na osnovnom materijalu zatezne čvrstoće do _____ N/mm^2,

atestiranom od_____pod brojem _____

sa dodatnim materijalom_____oznake odobrenim za upotrebu u ŽS BiH.

Zavarivač je sposoban za izvođenje:

- zavarivačkih radova oznake :_____
- spojeva kvaliteta (CP C2, CP D, CP A, CP B, CP C1):_____

Ova potvrda važi najviše 1 (jednu) godinu od dana izdavanja.

Broj:..... OVLAŠTENO LICE:

Mjesto i datum izdavanja (MP.) _____

Željeznički operater _____

Organizacija _____

PRILOG 6

(Član 52.)

Obrazac 1.

STRUČNA LICA ZA ZAVARIVANjE

Red. br.	Prezime i ime zavarivača	Godina rođenja	Broj žiga	Klasifikacija zavarivača (prema BAS EN)									Položaji zavarivanja			Izdavalac uvjerenja	Broj uvjerenja	Važnost Uvjerenja	Primjedba

Napomena: _____

Datum: _____ Potpis: _____

Željeznički operater _____

Organizacija _____

PRILOG 6

(Član 52.)

Obrazac 2

ODG0VORNA STRUČNA LICA ZA ZAVARIVANjE

Red. broj	Prezime i ime	Radno mjesto	Školska sprema	Dopunska osposobljenost	Radno iskustvo na zavarivačkim radovima

Napomena:_____

Datum: _____ Potpis: _____

Željeznički operater_____

Organizacija _____

PRILOG 6

(Član 52.)

Obrazac 3

DODATNI MATERIJAL

Red. broj	Naziv	Mjere	Oznaka po BAS EN 15085-4	Fabrička oznaka	Proizvođač	Odobren na ŽS BiH za godinu	P r i mj ed b a

Napomena: _____

Datum: _____ Potpis: _____

Željeznički operater _____

Organizacija _____

PRILOG 6

(Član 52.)

Obrazac 4

OSNOVNI MATERIJAL

OSNOVNI MATERIJAL

Red. broj	Oznaka po BAS EN	Broj BAS EN	Mjere	Proizvođač	Dokaz o kvalitetu		P r i mj ed b e

Napomena: _____

Datum: _____ Potpis: _____

Željeznički operater_____

Organizacija_____

PRILOG 6

(Član 52.)

Obrazac 5

UREĐAJI ZA GASNO ZAVARIVANjE, REZANjE I SRODNE POSTUPKE

Red. broj	Naziv uređaja	Proizvođač	Tip	Godina proizvodnje	Fabrički broj	Inventarski broj	Tehničke karakteristike	Godina provjera	
								Datum	Ko je izvršio

Napomena: _____

Datum: _____ Potpis: _____

Željeznički operater:_____

Organizacija:_____

PRILOG 6

(Član 52.)

Obrazac 6

UREĐAJI ZA ELEKTROLUČNO ZAVARIVANjE

Red. broj	Naziv uređaja	Proizvođač	Tip	Godina proizvodnje	Fabrički broj	Inventarski broj	Tehničke karakteristike	Godina provjere	
								Datum	Ko je izvršio

Napomena: _____

Datum: _____ Potpis: _____

Željeznički operater:_____

Organizacija: _____

PRILOG 6

(Član 52.)

Obrazac 7

UREĐAJI ZA ISPITIVANjE MATERIJALA RAZARANjEM

Red. broj	Naziv i tip uređaja	Proizvođač	Godina proizvodnje	Fabrički broj	Inventarski broj	Tehničke karakteristike	Godina provjere		
							Datum	Broj	Ko je izvršio

Napomena: _____

Datum: _____ Potpis: _____

Željeznički operater:_____

Organizacija _____

PRILOG 6

(Član 52.)

Obrazac 8

UREĐAJI ZA ISPITIVANjE MATERIJALA BEZ RAZARANjA

Red. broj	Naziv i tip uređaja	Proizvođač	Godina proizvodnje	Fabrički broj	Inventarski broj	Tehničke karakteristike	Godina provjere	
							Datum	Ko je izvršio

Napomena: _____

Datum: _____ Potpis _____

Željeznički operater_____

Organizacija_____

PRILOG 6

(*član* 52.)

Obrazac 9

UREĐAJI ZA METALOGRAFSKO ISPITIVANjE MATERIJALA

Red. broj	Naziv i tip uređaja	Proizvođač	Godina proizvodnje	Fabrički broj	Inventarski broj	Tehničke karakteristike	Godina provjere	
							Datum	Koje izvršio

Napomena :_____

Datum:_____Potpis:_____

Željeznički operater/organizacija_____

PRILOG 6

(član 52.)

Obrazac 10

UREĐAJI ZA TERMIČKU OBRADU								
Red. broj	Naziv i tip uređaja	Proizvođač	Godina proizvodnje	Fabrički broj	Inventarski broj	Tehničke karakteristike	Godina provjere	
							Datum	Koje izvršio

Napomena :_____

Datum:_____Potpis:_____

Željeznički operater:_____

Organizacija_____

PRILOG 6

(član 52.)

Obrazac 11

REZULTATI METALOGRAFSKE MAKROANALIZE							
Red. broj	Osnovni materijal	Dodatni materijal	Postupak zavarivanja	Vrsta šava	Sredstvo za nagrizanje	Način uzimanja uzorka	Nalaz i slika uzorka

Napomena :_____

Datum:_____Potpis:_____

Željeznički operater_____

Organizacija_____

PRILOG 6

(član 52.)

Obrazac 12

REZULTATI METALOGRAFSKE MIKROANALIZE			
Red. broj	Zona osnovnog materijala — slika i nalaz —	Granica: Osnovni materijal metal šava — slika i nalaz —	Metal šava — slika i nalaz —

Napomena :_____

Datum:_____Potpis:_____

Željeznički operater:_____

PRILOG 6 Organizacija
(član 52.)

Obrazac 13

REZULTATI ULTRAZVUČNOG ISPITIVANjA									
Red. broj	Nziv i dimenzije predmeta	vrsta šava	vrsta aparata	ispitna glava	jačina impulsa	baždareno područje	vrsta greške	datum pregleda	o c j e n a

Napomena :_____

Datum:_____Potpis:_____

Željeznički operater_____

Organizacija_____

PRILOG 6

(*član* 52.)

Obrazac 14

ISPITIVANjE ZAVARENIH SPOJEVA											
	granica navlačenja δv [N/mm^2]	zatezna čvrstoća δm_2 [N/mm^2]	istezanje δ_5 ili δ_{10} [%]	žilavost α_k [J]	tvrdoća HB i HV Hrb;HRc	savijanje [α°]	metalografska ispitivanja		kontrola bez razaranja		primjedbe
							makro	mikro	vrsta	ocjena	

Napomena :_____

Datum:_____Potpis:_____

Željeznički operater _____

Organizacija_____

.

PRILOG 6

(član 52.)

Obrazac 15

REZULTATI ISPITIVANjA TVRDOĆE				
raspored mjernih mjesta i rezultati izmjerenih tvrdoća **Skica uzoraka**	**prosječne vrednosti**			**z a k l j u č a k**
	osnovni materijal	**prijelazna zona**	**metal šava**	
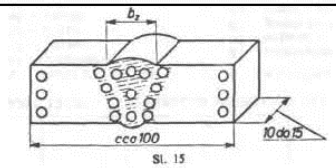 Sl. 15				
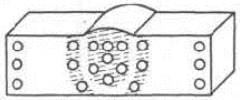 Sl. 16				
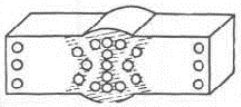 Sl. 17				

Napomena :_____

Datum:_____Potpis:_____

Željeznički operater_____

Organizacija_____

PRILOG 6

(*član* 52.)

Obrazac 16

(Prva strana)

RADIOGRAFSKI NALAZI I OCJENE (prema BAS EN 15085-5, ISO EN 5817 kao i ISO 1106)

Red. broj	Datum snimanja	Predmet snimanja	Oznaka na radiogramu	Debljina predmeta	Vrsta filma	Vrsta kontrole	Kvalitet snimka	Vrsta greške	Ocjena radiograma

Druga strana-poleđina

BAS EN S.T3.020 – KLASIFIKACIJA GREŠAKA U ZAVARU

A – GASNI MJEHUROVI	B - UKLjUČINE	C – GREŠKE VEZIVANjA	D – GREŠKE KORJENA ŠAVA	F – GREŠKE LICA VARA
A1 – pojedinačni	B1 – pojedinačna troska	C1 – nedovarene površine	D1 – neprovaren korjen	F1 - ugorina
A2 – gnijezdo	B2 – slojevita troska	C2 – nedostatak uvara	D2 – prokapljina	F2 – udubljenost tjemena
A3 – u nizu	B3 – gnijezda troske	C3 – neprovaren korjen	D3 – rošavost	F3 – prekomjerna izbočenost tjemena
A4 – gnijezdo	B4 – troska u nizu	C4 – naljepljivanje	D4 – krater u korjenu	F4 – neravnomjerna širina tjemena
A5 – riblje oči	B5 – oksidne uključine	C5 – crno naljepljivanje	D5 – udubljenost korjena	F5 – nejednaki krakovi zavara
		C6 – bijelo naljepljivanje	D6 – rupice na površini	F6 – rastopljeni rub
				F7 – smaknutost
E - PRSKOTINE				F8 – rupice na površini
E1 - zračne		OCJENE		F9 – krater na licu
E2 - poprječne		1 – dobar šav		F10 – kapljice
E3 – proizvoljnog smjera		2 - zadovoljavajući		F11 – opušten var
E4 – kraterske elektrode		3 - dozvoljen		F12 – uključak metala
F		4- za popravku		
5		5 – za obnavljanje		F13 – mehanička oštećenja

Željeznički operater_____

Organizacija_____

PRILOG 6

(*član* 52.)

Obrazac 17

PROVJERA TEHNOLOGIJE ZAVARIVANjA

Red. broj	Osnovni materijal	Broj atesta	Debljina materijala	Dodatni materijal	Broj atesta	Postupak zavarivanja	Uređaj	Važnost atesta	Primjedba

Napomena :_____

Datum:_____Potpis:_____

Ovlašteni organ:
Br._____
Dana:_____

PRILOG 7

(*član* 53.)

O D O B R E Nj E

ZA IZVOĐENjE ZAVARIVAČKIH RADOVA NA ŽELjEZNIČKIM VOZILIMA U ŽS BiH (prema EN 3834)

Ovim se odobrava poduzeću/radionici_____iz_____

izvođenje zavarivačkih radova na željezničkim vozilima po odredbama „Pravilnika o zavarivačkim radovima na željezničkim vozilima“ (Pravilnik 211 ŽS BiH), i to za:

1. Oblast primjene:_____

2. Obim zavarivačkih radova:_____

3. Postupak zavarivanja:_____

4.Vrstu i debljinu materijala:_____

5. Dodatni i pomoćni materijal:_____

6. Vrstu termičke obrade i uređaja za termičku obradu:_____

7. Vrste ispitivanja i uređaje za ispitivanje bez razaranja, mehanička i metalografska ispitivanja:_____

8. Napomena:_____

U poduzeću/radionici, kojoj se izdaje ovo odobrenje, stručna lica-odgovorni radnici i radnici - zavarivači su:

Prezime i ime	Školska sprema	Napomena

Ovo odobrenje važi 3 (tri) godine od dana izdavanja a prestaje da važi ako se promjene ili ne ispunjavaju uvjeti iz člana 49., 52., 54. i 55. „Pravilnika o zavarivačkim radovima na željezničkim vozilima“ ŽS BiH.

(MP) OVLAŠTENO LICE:

_____

USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE

679

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 384/12**, rješavajući apelaciju **Nikole Šarića**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – Prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Mirsad Ćeman, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Zlatko M. Knežević, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja

na sjednici održanoj 21. srpnja 2015. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Nikole Šarića**.

Utvrđuje se povreda prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ukida se Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 58 0 P 001753 10 Rev od 10. studenog 2011. godine.

Predmet se vraća Vrhovnom sudu Federacije Bosne i Hercegovine, koji je dužan po hitnom postupku donijeti novu odluku, sukladno članku II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Vrhovnom sudu Federacije Bosne i Hercegovine da, sukladno članku 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostave ove odluke, obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Nikola Šarić (u daljnjem tekstu: apelant) iz Mostara, kojega zastupaju Faruk Ćupina i Fahira Rizvanbegović-Kajtaz, odvjetnici iz Mostara, podnio je 24. siječnja 2012. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 58 0 P 001753 10 Rev od 10. studenoga 2011. godine, Presude Kantonalnog suda u Mostaru (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 58 0 P 001753 09 Gž od 10. lipnja 2010. godine i Presude Općinskog suda u Mostaru (u daljnjem tekstu: Općinski sud) broj 58 0 P 001753 05 P od 5. prosinca 2008. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog, Kantonalnog i Općinskog suda, te Hercegovačko-neretvanskog kantona, MUP Mostar, kojeg zastupa Kantonalno pravobraniteljstvo Mostar (u daljnjem tekstu: tuženi), zatraženo je 9. siječnja 2015. godine da dostave odgovore na apelaciju.

3. Vrhovni sud je dostavio odgovor na apelaciju 20. siječnja 2015. godine, a Općinski sud i tuženi 22. siječnja 2015. godine. Kantonalni sud nije dostavio odgovor na apelaciju.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Presudom Općinskog suda broj 58 0 P 001753 05 P od 5. prosinca 2008. godine odbijen je apelantov tužbeni zahtjev kojim je tražio da mu tuženi svojim radom i sredstvima obnovi njegov objekt izgrađen na nekretnini označenoj kao k. č. broj 206/1 upisanoj u zk. ul. br. 379 KO Jasenjani (u daljnjem tekstu: sporne nekretnine), sukladno nalazu vještaka građevinske struke N. K. od 14. srpnja 2008. godine ili mu isplati iznos od 286.268,50 KM, sa zakonskom zateznom kamatom od dana podnošenja tužbe pa do isplate, sve u roku od 30 dana. Apelant je obvezan tuženom naknaditi troškove postupka u iznosu preciziranom presudom.

6. Apelant je u tužbi istakao da je vlasnik spornih nekretnina, na kojima je podigao poslovnu zgradu-motel u koju je uložio oko 1.000.000,00 KM, da bi krajem svibnja 1998. godine nepoznati počinitelji objekt prvo opljačkali, a potom ga uništili eksplozivom velike razorne moći. Budući da se radi o očitom aktu nasilja i terora, apelant se pozvao na članak 180. Zakona o obligacijskim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO), prema kojem je za štetu odgovoran tuženi kao društveno-politička zajednica čija su tijela bila dužna spriječiti takvu štetu. Naime, apelant je u tužbi naveo da, sukladno članku 2. točka 2. i članku 12. točka 6. Zakona o unutarnjim poslovima HNK, kojim je regulirano da u unutarnje poslove iz nadležnosti tog kantona spadaju i poslovi i zadaci policije, osim poslova koji su u isključivoj nadležnosti Federacije BiH, s tim da je Ministarstvo nadležno u vršenju tih poslova i zadataka zaštite života i osobne sigurnosti građana, kao i zaštite objekata i drugih materijalnih dobara u slučaju opće opasnosti ili kada je javni red i mir narušen u većem obujmu, kao i u slučaju terorističkog ili drugog nasilnog djelovanja odnosno pobune.

7. Općinski sud je najprije izvršio uvid u spis broj P. 207/03-11 u kojem je utvrđeno da je apelant u istoj pravnoj stvari prvi put podnio tužbu 10. travnja 2003. godine, koja je Rješenjem Općinskog suda broj P. 207/03-II od 6. svibnja 2005. godine, pravomoćna od 23. kolovoza 2005. godine, odbačena kao nepotpuna. Dalje je Općinski sud u obrazloženju naveo da je, ocjenjujući okolnosti oštećenja objekta jasno izražene u potvrdi Ministarstva unutarnjih poslova HNK, PU Mostar-Sjever, od 2. rujna 1999. godine, zaključio da se u konkretnom slučaju nužno imaju primijeniti posebno regulirani rokovi zastare iz članka 377. stavak 1. ZOO-a u slučajevima kada je šteta uzrokovana kaznenim djelom za koje je predviđen duži rok zastare, tako da zahtjev za naknadu štete prema odgovornoj osobi zastarijeva kada istekne vrijeme određeno za zastaru kaznenog gonjenja. Navedeno je da je za kazneno djelo terorizma iz članka 146. stavak 1. Kaznenog zakona FBiH propisana kazna zatvora u najmanjem trajanju od jednu godinu, tako da je rok zastare kaznenog gonjenja iz članka 121. stavak 1. točka 2. istog tog zakona petnaest godina od izvršenja kaznenog djela. Prihvaćajući nesporno utvrđenu činjenicu da je predmetni objekt (apelantovo vlasništvo) oštećen u svibnju 1998. godine, te da je apelant neposredno poslije toga saznao za štetu i njegovog počinitelja, a najkasnije 2. rujna 1999. godine od kada datira izdana potvrda MUP-a, kao i da je tužba u toj pravnoj stvari, u smislu odredbe članka 390. ZOO-a, podnesena 10. travnja 2003. godine, dakle unutar zastarnog roka iz članka 377. ZOO-a, u vezi s člankom 121. stavak 1. točka 2. KZFBiH, to Općinski sud nije prihvatio utemeljenim taj prigovor tuženog.

8. Razmatrajući sve navedene okolnosti predmetnog slučaja, a naročito činjenicu da je miniranje objekta bilo 1998. godine, Općinski sud je zaključio da je za štetu nastalu oštećenjem odnosno uništenjem imovine fizičkih osoba, kao u konkretnom slučaju, uslijed akata nasilja i terora, odgovorna Federacija BiH u čijoj je isključivoj nadležnosti bilo otkrivanje odnosno sprječavanje izvršenja tih kaznenih djela. Stoga, kako navodi Općinski sud, tijela koja su bila dužna spriječiti tu štetu nisu kantonalna tijela unutarnjih poslova već federalna, a njihova se nadležnost temelji na odredbama Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, te članka 2. Zakona o unutarnjim poslovima FBiH ("Službene novine FBiH" broj 1/96). Također, odredbom članka 185. ZOO-a izričito je propisana obveza odgovorne osobe da uspostavi stanje koje je bilo prije nego što je šteta nastala. Tek kada uspostava prijašnjeg stanja nije moguća, sud će odrediti da ona isplati oštećenom odgovarajuću svotu u novcu na ime naknade štete. Primjenom stava 4. istog članka, sud će dosuditi oštećenom naknadu u novcu kada on to zahtijeva, izuzev ako okolnosti danog slučaja opravdavaju uspostavu prijašnjeg stanja.

9. Kako navodi Općinski sud, konkretni objekt prema svim svojim bitnim obilježjima predstavlja *sui generis* odnosno individualno određenu stvar, čiji povrat sve navedene okolnosti slučaja, a osobito stanje totalne devastacije, te činjenica da objekt više faktički skoro i ne postoji na terenu, čine nemogućim. Stoga se odgovornost može temeljiti isključivo na odredbi članka 180. ZOO-a, prema kojem je za štetu nastalu oštećenjem, odnosno uništenjem imovine fizičkih lica, uslijed akata nasilja i terora, odgovorna društveno-politička zajednica u čijoj je isključivoj nadležnosti bilo otkrivanje odnosno sprječavanje izvršenja tih djela. Apelant se u konkretnom slučaju opredijelio na fakultativno postavljeni tužbeni zahtjev iz članka 409. ZOO-a, uz ovlast odgovorne osobe da se oslobodi svoje obveze činidbom po svom izboru (alternativna ovlast, *facultas alternativa*), a sve prema nalazu i mišljenju vještaka N. K. od 14. srpnja 2008. godine, prema kojem je na ime dovođenja objekta u prvobitno stanje (izgradnja) nužno uložiti iznos od 286.268,50 KM. Međutim, shodno navedenom utvrđenju suda da tuženi nije pasivno legitimiran u toj pravnoj stvari, Općinski sud se nije upuštao u posebnu ocjenu preostalih dokaza.

10. Presudom Kantonalnog suda broj 58 0 P 001753 09 Gž od 10. lipnja 2010. godine apelantova žalba je odbijena i prvostupanjska presuda potvrđena.

11. U obrazloženju presude je navedeno da je u postupku koji je prethodio donošenju pobijane presude prvostupanjski sud utvrdio da je apelant isključivi vlasnik sporne nekretnine koju je stekao temeljem kupoprodajnog ugovora, na kojoj je prije rata izgradio poslovno-stambeni objekt, uz svu potrebnu dokumentaciju, da su objekt u svibnju 1998. godine minirali nepoznati izvršitelji, što je utvrđeno uvidom u potvrdu tuženog – PU Mostar-Sjever od 2. rujna 1999. godine. Vještačenjem vještaka građevinske struke K. N. utvrđen je stupanj oštećenja objekta od 85%, na temelju kojeg je vještak izveo zaključak da je do takvog oštećenja jedino moglo doći njegovim miniranjem. Odredbom članka 180. ZOO-a propisano je da za štetu nastalu oštećenjem, odnosno uništenjem imovine fizičkih osoba, kao što je u konkretnom slučaju, uslijed akata nasilja i terora odgovara Federacija BiH u čijoj je isključivoj nadležnosti bilo otkrivanje, odnosno sprječavanje izvršenja kaznenih djela terorizma. Prema tome, kako navodi Kantonalni sud, tijela koja su bila dužna spriječiti štetu nisu kantonalna tijela, kako to pravilno prvostupanjski sud u razlozima presude navodi, već federalna tijela čija se nadležnost temelji na odredbama čl. I i III Ustava Federacije BiH, te članka 2. Zakona o unutarnjim poslovima FBiH, prema kojima su u isključivoj nadležnosti FBiH poslovi u suzbijanju i sprječavanju terorizma. Dakle, Kantonalni sud zaključuje da je na apelantovom objektu došlo do štete uslijed propusta federalnih tijela unutarnjih poslova, a ne tuženog, pa je pravilno raspravljen prigovor tuženog o nedostatka pasivne legitimacije, zbog čega apelant ne može potraživati štetu od tuženog jer nema njegove odgovornosti. Imajući u vidu izloženo, Kantonalni sud je tužiteljevu žalbu odbio kao neutemeljenu i prvostupanjsku presudu potvrdio pozivajući se na odredbu članka 226. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP).

12. Presudom Vrhovnog suda broj 58 0 P 001753 10 Rev od 10. studenog 2011. godine apelantova revizija je djelomično uvažena i nižestupanjske presude preinačene na način da je apelantova žalba uvažena i prvostupanjska presuda u dijelu odluke o troškovima postupka preinačena i tuženom odbijen zahtjev za isplatu dosuđenih troškova postupka.

13. Vrhovni sud smatra da je, neovisno o utemeljenosti apelantovih revizijskih prigovora kojim pobija pasivnu legitimaciji tuženog, apelantovo potraživanje naknade štete zastarjelo shodno odredbi članka 376. ZOO-a. Naime, kako navodi Vrhovni sud, kada je štetu počinila nepoznata osoba, za ocjenu utemeljenosti prigovora zastare nalazi primjenu samo odredba stavka 2. članka 376. ZOO-a, tj. vodi se računa samo o objektivnom roku zastare (subjektivni rok od tri godine ne uzima se u obzir), kojom je regulirano da potraživanje naknade štete u svakom slučaju zastarijeva za pet godina od kada je šteta nastala i neovisno o tome što je šteta nastala kaznenim djelom, već je odlučujuće što je prouzrokovana radnjom nepoznate osobe. Zastarni rok prema odredbi članka 377. ZOO-a, kao duži zastarni rok, smije se primijeniti samo kada je kaznenom presudom utvrđeno da šteta potječe od kaznenog djela, tj. samo kada je u pitanju osuđujuća kaznena presuda, a što u konkretnom predmetu nije bio slučaj. Iz podataka spisa proizlazi da je šteta nastala krajem svibnja 1998. godine, pa kako je tužba podnesena 1. studenoga 2005. godine, to je tužba podnesena nakon proteka zastarnog roka i apelantovo potraživanje je zastarjelo. U tom kontekstu je istaknuto da podnošenjem apelantove prethodne tužbe 10. travnja 2003. godine, koja je odbačena kao neuredna, nije došlo do prekida zastare potraživanja naknade štete prema čl. 388. i 389. ZOO-a, jer bi neuredna tužba prekinula tijek zastare samo u slučaju da je apelant tu neurednost otklonio, što u konkretnom slučaju nije uradio, pa je sud s pravom odbacio takvu tužbu pozivom na odredbe članka 336. stavak 3. ZPP. Vrhovni sud je u dijelu odluke koja se odnosi na meritum spora reviziju odbio kao neutemeljenu primjenom odredbe članka 248. ZPP.

14. Međutim, pazeći po službenoj dužnosti na pravilnu primjenu materijalnog prava, Vrhovni sud je na temelju odredbe članka 250. stavak 1. ZPP u pogledu odluke o dosuđenim troškovima postupka preinačio nižestupanjske presude u dijelu dosuđenih troškova tuženom u visini iznosa od 2.460,00 KM koji se odnose na nagradu za obavljeno zastupanje, a koji mu ne pripadaju shodno odredbama članka 395. ZPP u vezi s člankom 45. Zakona o pravobraniteljstvu u FBiH. Kako je apelant uspio u revizijskom postupku samo u dijelu odluke koja se odnosi na sporedno potraživanje, na temelju odredbe čl. 397, 396. st. 1. i 2. u vezi s člankom 386. ZPP, ne pripadaju mu troškovi tog postupka.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

15. Apelant smatra da su mu pobijanim presudama povrijeđeni pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) i pravo na imovinu iz članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

16. Apelant navodi da je 8. travnja 2003. godine podnio tužbu Općinskom sudu protiv tuženog. Nakon toga, prvostupanjski sud je rješenjem od 26. studenog 2004. godine

vratio tužbu apelantu na uređenje, sukladno odredbi članka 53. ZPP, s obzirom na to da je u međuvremenu stupio na snagu novi ZPP ("Službene novine FBiH" broj 53/03). Dalje je navedeno da je rješenje od 26. studenog 2004. godine apelant primio 20. prosinca 2004. godine, sukladno kojem je postupio 28. prosinca 2004. godine. Međutim, prvostupanjski sud je nakon uvida zaključio da apelant nije postupio prema rješenju suda, jer je vratio tužbu bez ispravke i dopune, zbog čega je tužbu kao neurednu odbacio pozivom na odredbu članka 336. stavak 3. ZPP. Apelant zaključuje da je takvim radnjama povrijeđeno pravo na donošenje odluke u razumnom roku iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, kada je doneseno Rješenje broj 207/03 od 6. svibnja 2005. godine, kojim je tužba odbačena kao neuredna shodno odredbi članka 336. ZPP.

17. Apelant navodi da je pobijana presuda u pobijanom dijelu potpuno pogrešna i nezakonita. Smatra da su mu donošenjem takve presude povrijeđeni pravo na pravično suđenje i pravo na imovinu zbog pogrešne primjene materijalnog prava iz članka 390. ZOO-a, kada je zaključio da je njegovo potraživanje zastarjelo shodno odredbi članka 376. stavak 2. ZOO-a. Iskazavši pogrešan pravni stav, Vrhovni sud, kako navodi apelant, ne samo da je pogrešno primijenio materijalno pravo iz članka 376. stavak 2, u vezi s člankom 390. stavak 1. ZOO-a i nije raspravio prigovor pasivne legitimacije, nego je osim toga počinio povredu postupka iz članka 209. u vezi s člankom 336. stavak 3. ZPP kada je zaključio da novom tužbom apelant nije otklonio neurednost ranije podnesene tužbe.

18. Apelant pobija i dokazni postupak jer, nasuprot materijalnim dokazima, nižestupanjski sudovi donose odluku da štetni događaj predstavlja akt terorizma. Pri tome se treba imati u vidu definicija kaznenog djela terorizma propisana odredbom članka 201. Kaznenog zakona BiH kao ozbiljno zastrašivanje stanovništva ili prisiljavanje tijela vlasti BiH vlade druge zemlje ili međunarodne organizacije da nešto izvrši ili ne izvrši, ili s ciljem ozbiljne destabilizacije ili uništavanja temeljnih političkih, ustavnih, privrednih ili društvenih struktura BiH, druge zemlje ili međunarodne organizacije. Sama činjenica da se štetni događaj desio tijekom 1998. godine ne može utjecati na obilježje kaznenog djela, kao i činjenica da se radi o objektu u privatnom vlasništvu apelanta kao pojedinca.

b) Odgovor na apelaciju

19. U odgovoru na apelaciju Općinski sud navodi da nije povrijeđeno apelantovo pravo na pravičan postupak u odnosu na razuman rok, posebno uzimajući u obzir tužiteljevo ponašanje u tijeku postupka, kao i dinamiku radnji koje je poduzimao (u tužbi se tvrdi da je šteta nastala 1998. godine, a tužba podnesena 2. studenog 2005. godine, pa čak i ranija 10. travnja 2003. godine). Jasno je da je sam apelant čekao pet odnosno sedam godina sa podnošenjem tužbe. Postupak povodom prve tužbe okončan je odbacivanjem tužbe upravo uslijed toga što apelant nije poduzimao potrebne radnje. Sud navodi da je u postupku povodom tužbe od 2. studenog 2005. godine prvostupanjska presuda donesena 5. prosinca 2008. godine, dakle tri godine nakon podnošenja tužbe. Dakle, uzimajući u obzir kompleksnost predmeta, količinu i vrstu provedenih dokaza, posebno pri činjenici da je sud postupao u kontinuitetu, sud ne smatra da je u pitanju neutemeljeno dugo razdoblje, u smislu članka 6. Europske konvencije. Stoga, Općinski sud zaključuje da su navodi apelacije neutemeljeni u cijelosti, pobijane presude utemeljene na zakonu, činjenično stanje točno utvrđeno i materijalno pravo pravilno primijenjeno, pa predlaže da sud odbije apelaciju kao neutemeljenu.

20. Vrhovni sud navodi da pri donošenju pobijane odluke apelantu nisu povrijeđena ustavna prava na pravično suđenje i imovinu.

21. Tuženi navodi da je apelacija neutemeljena zbog svih provedenih dokaza, a posebno odredaba članka 180. ZOO-a, iz kojih proizlazi da za štetu nastalu uslijed akata nasilja i terora odgovara Federacija BiH, a ne kanton, pa se predlaže da se apelacija odbije kao neutemeljena.

V. Relevantni propisi

22. U **Zakonu o unutarnjim poslovima FBiH** ("Službene novine FBiH" broj 49/05) relevantne odredbe glase:

Članak 2.

Unutrašnji poslovi iz nadležnosti Federalnog ministarstva su:

1) sprečavanje i otkrivanje kaznenih djela terorizma, međukantonalnog kriminala, stavljanja u promet opojnih droga i organiziranog kriminala, te pronalaženje i hvatanje počinitelja tih kaznenih djela i njihovo privođenje nadležnim organima; [....].

23. U **Zakonu o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89; "Službeni list RBiH" br. 2/92, 13/93 i 13/94, te "Službene novine FBiH" br. 29/03 i 42/11) relevantne odredbe glase:

Osnove odgovornosti

Član 154.

Ko drugome prouzrokuje štetu dužan je naknaditi je, ukoliko ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivice.

Za štetu od stvari ili djelatnosti, od kojih potiče povećana opasnost štete za okolinu, odgovara se bez obzira na krivicu.

Za štetu bez obzira na krivicu odgovara se u drugim slučajevima predviđenim zakonom.

Član 158.

Krivica postoji kada je štetnik prouzrokovao štetu namjerno ili nepažnjom.

Član 172. stav 1.

Pravno lice odgovora za štetu koju njegov organ prouzrokuje trećem licu u vršenju ili u vezi sa vršenjem svojih funkcija.

Član 180.

Za štetu nastalu smrću, tjelesnom povredom ili oštećenjem, odnosno uništenjem imovine fizičkog lica usljed akta nasilja ili terora, kao i prilikom javnih demonstracija i manifestacija, odgovara društveno-politička zajednica čiji su organi po važećim propisima bili dužni da spriječe takvu štetu.

Organizatori, učesnici, podstrekači i pomagači u aktima nasilja ili terora, javnim demonstracijama i manifestacijama koje su usmjerene na podrivanje ustavom utvrđenog društvenog uređenja, nemaju pravo na naknadu štete po ovom osnovu.

Društveno-politička zajednica ima pravo i obavezu da zahtijeva naknadu isplaćenog iznosa od lica koje je štetu prouzrokovalo.

To pravo zastarijeva u rokovima propisanim za zastarjelost potraživanja naknade štete.

Potraživanje naknade štete

Član 376.

(1) Potraživanje naknade prouzrokovane štete zastarijeva za tri godine od kad je oštećenik doznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo.

(2) U svakom slučaju ovo potraživanje zastarijeva za pet godina od kad je šteta nastala.

(3) Potraživanje naknade štete nastale povredom ugovorne obaveze zastarijeva za vrijeme određeno za zastarjelost te obaveze.

Potraživanje naknade štete prouzrokovane krivičnim djelom

Član 377.

(1) Kad je šteta prouzrokovana krivičnim djelom, a za krivično gonjenje je predviđen duži rok zastarjelosti, zahtjev za naknadu štete prema odgovornom licu zastarijeva kad istekne vrijeme određeno za zastarjelost krivičnog gonjenja.

(2) Prekid zastarijevanja krivičnog gonjenja povlači za sobom i prekid zastarijevanja zahtjeva za naknadu štete.

(3) Isto važi i za zastoj zastarijevanja.

Podizanje tužbe

Član 388.

Zastarijevanje se prekida podizanjem tužbe i svakom drugom povjerioćevom radnjom preduzetom protiv dužnika pred sudom ili drugim nadležnim organom u cilju utvrđivanja, obezbjeđenja ili ostvarivanja potraživanja.

Odustanak, odbacivanje ili odbijanje tužbe

Član 389.

(1) Prekid zastarijevanja izvršen podizanjem tužbe ili kojom drugom povjerioćevom radnjom preduzetom protiv dužnika pred sudom ili drugim nadležnim organom u cilju utvrđivanja, obezbjeđenja ili ostvarenja potraživanja, smatra se da nije nastupio ako povjerilac odustane od tužbe ili radnje koju je preduzeo.

(2) Isto tako, smatra se da nije bilo prekida ako povjerioćeva tužba ili zahtjev bude odbačen ili odbijen, ili ako izdejstvovana ili preduzeta mjera izvršenja ili obezbjeđenja bude poništena.

Član 390.

Ako je tužba protiv dužnika odbačena zbog nenadležnosti suda ili kod drugog uzroka koji se ne tiče suštine stvari, pa povjerilac podigne ponovo tužbu u roku od tri mjeseca od dana pravnosnažnosti odluke o odbacivanju tužbe, smatra se da je zastarijevanje prekinuto prvom tužbom.

24. U **Zakonu o parničnom postupku FBiH** ("Službene novine FBiH" br. 53/03, 73/05 i 19/06) relevantne odredbe glase:

Članak 336. stavak 3.

(3) Smatrat će se da je podnesak povučen ako ne bude vraćen sudu u određenom roku, a ako bude vraćen bez ispravke odnosno dopune, odbacit će se.

VI. Dopustivost

25. Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu, kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

26. Sukladno članku 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

27. U konkretnom slučaju predmet pobijanja apelacijom je Presuda Vrhovnog suda broj 58 0 P 001753 10 Rev od 10. studenog 2011. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, pobijana presuda dostavljena je apelantu 14. prosinca 2011. godine, a apelacija je podnesena 24. siječnja 2012. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očito (*prima facie*) neutemeljena.

28. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

29. Apelant smatra da mu je pobijanom odlukom povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije.

Pravo na pravično suđenje

30. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

31. Članak 6. stavak 1. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim, zakonom ustanovljenim sudom. […]

32. Ustavni sud zapaža da se postupak odnosio na naknadu štete. Prema praksi Ustavnog suda: "Pravo na naknadu štete u traženom iznosu predstavlja pravo privatnog karaktera i, kao takvo, građansko pravo na koje se primjenjuju standardi pravičnog suđenja" (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 428/04* od 23. ožujka 2005. godine, stavak 22, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 32/05), te da je zbog toga članak 6. Europske konvencije primjenjiv.

33. Apelant smatra da mu je pobijanom odlukom Vrhovnog suda prekršeno pravo na pravično suđenje jer u redovitom postupku nije pravilno primijenjeno materijalno pravo iz članka 390. ZOO-a, jer je Vrhovni sud počinio povredu postupka iz članka 209, a u vezi s člankom 336. stavak 3. ZPP, kada je zaključio da novom tužbom apelant nije otklonio neurednost ranije podnesene tužbe. S tim u vezi, Ustavni sud, prije svega, ukazuje na to da, prema praksi Europskog suda i Ustavnog suda, zadaća ovih sudova nije preispitivanje zaključaka redovitih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene prava (vidi Europski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. lipnja 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan supstituirati redovite sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je, općenito, zadaća redovitih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Europski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. svibnja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadaća Ustavnog suda je da ispita jesu li, eventualno, povrijeđena ili zanemarena ustavna prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te je li primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska.

34. Ustavni sud se, dakle, prema navedenome stavu, može iznimno, kada ocijeni da je u određenom postupku redoviti sud proizvoljno postupao u utvrđivanju činjenica, ali i u primjeni relevantnih pozitivnopravnih propisa (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 311/04* od 22. travnja 2005. godine, stavak 26), upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivnopravne propise. U kontekstu navedenoga, Ustavni sud podsjeća i na to da je u više svojih odluka istakao da očita proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka pravičnom postupku (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 1293/05* od 12. rujna 2006. godine, točka 25. i dalje). Stoga će Ustavni sud u konkretnom slučaju, s obzirom na pitanja koja apelant problematizira, ispitati je li pobijana presuda Vrhovnog suda utemeljena na proizvoljnoj primjeni pozitivnopravnih propisa.

35. U konkretnom slučaju, apelant je tužbenim zahtjevom tražio da mu tuženi svojim radom i sredstvima obnovi njegov

objekt koji je izgrađen na spornim nekretninama ili mu isplati iznos od 286.268,50 KM, sa zakonskom zateznom kamatom od dana podnošenja tužbe pa do isplate, sve u roku od 30 dana. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da su redoviti sudovi (Općinski sud i Kantonalni sud) odbili apelantov tužbeni zahtjev smatrajući da tuženi nije odgovoran za štetu koju su nepoznati počinitelji prouzrokovali apelantu pozivajući se na članak 2. Zakona o unutarnjim poslovima FBiH, prema kojem je sprečavanje i otkrivanje kaznenih djela terorizma, međukantonalnog kriminala, stavljanja u promet opojnih droga i organiziranog kriminala, te pronalaženje i hvatanje počinitelja tih kaznenih djela i njihovo privođenje nadležnim tijelima u nadležnosti Federacije BiH, a ne tuženog. S druge strane, Ustavni sud zapaža da je Vrhovni sud, iako je potvrdio odlučenje nižestupanjskih sudova, svoju odluku kao konačnu odluku u konkretnoj pravnoj stvari utemeljio na odredbi članka 376. ZOO-a, zaključivši da je apelantovo potraživanje zastarjelo budući da je šteta nastala krajem svibnja 1998. godine, a da je tužba u predmetnoj pravnoj stvari podnesena 1. studenog 2005. godine, pri čemu je obrazloženo da prethodno podnesenom tužbom koja je odbačena rješenjem koje je postalo pravomoćno 23. kolovoza 2005. godine nije došlo do prekida zastare potraživanja naknade štete prema čl. 388. i 389. ZOO-a jer bi neuredna tužba prekinula tijek zastare samo u slučaju da je apelant tu neurednost otklonio, što u konkretnom slučaju nije uradio, pa je sud s pravom odbacio takvu tužbu pozivom na odredbe članka 336. stavak 3. ZPP. Ustavni sud zapaža da apelant pobija odluku Vrhovnog suda smatrajući da je u konkretnom slučaju proizvoljno primijenjeno materijalno pravo iz članka 390. ZOO-a kada je sud za potraživanje naknade štete utvrdio da je ono zastarjelo shodno odredbi članka 376. stavak 2. ZOO-a.

36. Shodno navedenome proizlazi da je Vrhovni sud propustom da ocijeni razloge zbog kojih je apelantov tužbeni zahtjev odbijen proizvoljno utvrdio odlučnu činjenicu, tj. je li došlo do prekida zastare potraživanja, odnosno je li apelant, shodno članku 390. ZOO-a, podigao ponovno tužbu u roku od tri mjeseca od dana pravomoćnosti odluke o odbacivanju tužbe i time prekinuo zastaru potraživanja. Naime, navedenom odredbom regulirano je da, ako je tužba protiv dužnika odbačena zbog nenadležnosti suda ili kod drugog uzroka koji se ne tiče suštine stvari, pa povjeritelj podigne ponovno tužbu u roku od tri mjeseca od dana pravomoćnosti odluke o odbacivanju tužbe, smatra se da je zastarijevanje prekinuto prvom tužbom. Imajući u vidu obrazloženje iz presude Vrhovnog suda (str. 3, pasus 6) u pogledu neutemeljenosti apelantovog tužbenog zahtjeva zbog zastare potraživanja, Ustavni sud nalazi da je Vrhovni sud u konkretnom slučaju proizvoljno primijenio materijalno pravo, te da pobijana odluka ne sadrži obrazloženje koje zadovoljava zahtjeve iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

37. Uzimajući u obzir sve rečeno, Ustavni sud smatra da je nužno ukinuti pobijanu presudu i predmet vratiti Vrhovnom sudu na ponovni postupak u kojem će se nedostaci navedeni u prethodnim točkama ove odluke otkloniti i donijeti nova odluka sukladno standardima prava na pravično suđenje.

38. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da je prekršeno apelantovo pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

Pravo na imovinu

39. Apelant smatra da mu je pobijanom presudom prekršeno i pravo na imovinu. S obzirom na to da apelant navode o kršenju tog prava vezuje za navode o proizvoljnoj primjeni materijalnog prava, odnosno za kršenje prava na pravično suđenje, a kako je Ustavni sud zaključio da je u konkretnom slučaju to pravo prekršeno, Ustavni sud smatra da nema potrebe posebno razmatrati navode o kršenju prava na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

VIII. Zaključak

40. Ustavni sud zaključuje da postoji kršenje prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije kada je Vrhovni sud proizvoljno primijenio odredbe članka 390. ZOO-a.

41. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

42. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Mirsad Ćeman, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 384/12**, рјешавајући апелацију **Николе Шарића**, на основу члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б) и члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – Пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Мирсад Ћеман, предсједник
Мато Тадић, потпредсједник
Златко М. Кнежевић, потпредсједник
Валерија Галић, суткиња
Миодраг Симовић, судија
Сеада Палаврић, суткиња
на сједници одржаној 21. јула 2015. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Усваја се апелација **Николе Шарића**.

Утврђује се повреда права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Укида се Пресуда Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине број 58 0 П 001753 10 Рев од 10. новембра 2011. године.

Предмет се враћа Врховном суду Федерације Босне и Херцеговине, који је дужан да по хитном поступку донесе нову одлуку, у складу с чланом II/3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Врховном суду Федерације Босне и Херцеговине да, у складу с чланом 72 став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од три мјесеца од дана достављања ове одлуке, обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Никола Шарић (у даљњем тексту: апелант) из Мостара, ког заступају Фарук Ћупина и Фахира Ризванбеговић-Кајтаз, адвокати из Мостара, поднио је 24. јануара 2012. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине (у

даљњем тексту: Врховни суд) број 58 0 П 001753 10 Рев од 10. новембра 2011. године, Пресуде Кантоналног суда у Мостару (у даљњем тексту: Кантонални суд) број 58 0 П 001753 09 Гж од 10. јуна 2010. године и Пресуде Општинског суда у Мостару (у даљњем тексту: Општински суд) број 58 0 П 001753 05 П од 5. децембра 2008. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Врховног, Кантоналног и Општинског суда, те Херцеговачко-неретванског кантона, МУП Мостар, ког заступа Кантонално правобранилаштво Мостар (у даљњем тексту: тужени), затражено је 9. јануара 2015. године да доставе одговоре на апелацију.

3. Врховни суд је доставио одговор на апелацију 20. јануара 2015. године, а Општински суд и тужени 22. јануара 2015. године. Кантонални суд није доставио одговор на апелацију.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произилазе из апелантових навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на сљедећи начин.

5. Пресудом Општинског суда број 58 0 П 001753 05 П од 5. децембра 2008. године одбијен је апелантов тужбени захтјев којим је тражио да му тужени својим радом и средствима обнови његов објекат изграђен на непокретности означеној као к. ч. број 206/1 уписаној у зк. ул. бр. 379 КО Јасењани (у даљњем тексту: спорне непокретности), у складу с налазом вјештака грађевинске струке Н. К. од 14. јула 2008. године или му исплати износ од 286.268,50 КМ, са законском затезном каматом од дана подношења тужбе па до исплате, све у року од 30 дана. Апелант је обавезан да туженом накнади трошкове поступка у износу прецизираном пресудом.

6. Апелант је у тужби истакао да је власник спорних непокретности, на којима је подигао пословну зграду-мотел у коју је уложио око 1.000.000,00 КМ, да би крајем маја 1998. године непознати починиоци објекат прво опљачкали, а потом га уништили експлозивом велике разорне моћи. Будући да се ради о очигледном акту насиља и терора, апелант се позвао на члан 180 Закона о облигационим односима (у даљњем тексту: ЗОО), према ком је за штету одговоран тужени као друштвено-политичка заједница чији су органи били дужни спријечити такву штету. Наиме, апелант је у тужби навео да, у складу с чланом 2 тачка 2 и чланом 12 тачка 6 Закона о унутрашњим пословима ХНК, којим је регулисано да у унутрашње послове из надлежности тог кантона спадају и послови и задаци полиције, осим послова који су у искључивој надлежности Федерације БиХ, с тим да је Министарство надлежно у вршењу тих послова и задатака заштите живота и личне безбједности грађана, као и заштите објеката и других материјалних добара у случају опште опасности или када је јавни ред и мир нарушен у већем обиму, као и у случају терористичког или другог насилног дјеловања односно побуне.

7. Општински суд је најприје извршио увид у спис број П. 207/03-11 у ком је утврђено да је апелант у истој правној ствари први пут поднио тужбу 10. априла 2003. године, која је Рјешењем Општинског суда број П. 207/03-ИИ од 6. маја 2005. године, правоснажна од 23. августа 2005. године, одбачена као непотпуна. Даље је Општински суд у образложењу навео да је, оцјењујући околности оштећења објекта јасно изражене у потврди Министарства унутрашњих послова ХНК, ПУ Мостар-Сјевер, од 2. септембра 1999. године, закључио да се у конкретном случају неопходно имају примијенити посебно регулисани рокови застаре из члана 377 став 1 ЗОО-а у случајевима када је штета узрокована кривичним дјелом за које је предвиђен дужи рок застаре, тако да захтјев за накнаду штете према одговорном лицу застаријева кад истекне вријеме одређено за застару кривичног гоњења. Наведено је да је за кривично дјело тероризма из члана 146 став 1 Кривичног закона ФБиХ прописана казна затвора у најмањем трајању од једну годину, тако да је рок застаре кривичног гоњења из члана 121 став 1 тачка 2 истог тог закона петнаест година од извршења кривичног дјела. Прихватајући неспорно утврђену чињеницу да је предметни објекат (апелантова својина) оштећен у мају 1998. године, те да је апелант непосредно послије тога сазнао за штету и његовог починиоца, а најкасније 2. септембра 1999. године од када датира издата потврда МУП-а, као и да је тужба у тој правној ствари, у смислу одредбе члана 390 ЗОО-а, поднесена 10. априла 2003. године, дакле унутар застарног рока из члана 377 ЗОО-а, у вези с чланом 121 став 1 тачка 2 КЗФБиХ, то Општински суд није прихватио основаним тај приговор туженог.

8. Разматрајући све наведене околности предметног случаја, а нарочито чињеницу да је минирање објекта било 1998. године, Општински суд је закључио да је за штету насталу оштећењем односно уништењем имовине физичких лица, као у конкретном случају, усљед аката насиља и терора, одговорна Федерација БиХ у чијој је искључивој надлежности било откривање односно спрјечавање извршења тих кривичних дјела. Стога, како наводи Општински суд, органи који су били дужни да спријече ту штету нису кантонални органи унутрашњих послова већ федерални, а њихова се надлежност заснива на одредбама Устава Федерације Босне и Херцеговине, те члана 2 Закона о унутрашњим пословима ФБиХ ("Службене новине ФБиХ" број 1/96). Такође, одредбом члана 185 ЗОО-а изричито је прописана обавеза одговорног лица да успостави стање које је било прије него што је штета настала. Тек када успостављање пријашњег стања није могуће, суд ће одредити да оно исплати оштећеном одговарајућу своту у новцу на име накнаде штете. Примјеном става 4 истог члана, суд ће досудити оштећеном накнаду у новцу када он то захтијева, изузев ако околности датог случаја оправдавају успостављање пријашњег стања.

9. Како наводи Општински суд, конкретни објекат према свим својим битним обиљежјима представља *sui generis* односно индивидуално одређену ствар, чији поврат све наведене околности случаја, а нарочито стање тоталне девастације, те чињеница да објекат више фактички скоро и не постоји на терену, чине немогућим. Стога се одговорност може заснивати искључиво на одредби члана 180 ЗОО-а, према ком је за штету насталу оштећењем, односно уништењем имовине физичких лица, усљед аката насиља и терора, одговорна друштвено-политичка заједница у чијој је искључивој надлежности било откривање односно спрјечавање извршења тих дјела. Апелант се у конкретном случају опредијелио на факултативно постављени тужбени захтјев из члана 409 ЗОО-а, уз овлашћење одговорног лица да се ослободи своје обавезе чињењем по свом избору (алтернативно овлашћење, *facultas alternativa*), а све према налазу и мишљењу вјештака Н. К. од 14. јула 2008. године, према ком је на име довођења објекта у првобитно стање (изградња) неопходно уложити износ од 286.268,50 КМ. Међутим, сходно наведеном утврђењу суда да тужени није пасивно легитимисан у тој правној ствари, Општински суд се није упуштао у посебну оцјену преосталих доказа.

10. Пресудом Кантоналног суда број 58 0 П 001753 09 Гж од 10. јуна 2010. године апелантова жалба је одбијена и првостепена пресуда потврђена.

11. У образложењу пресуде је наведено да је у поступку који је претходио доношењу оспораване пресуде првостепени суд утврдио да је апелант искључиви власник спорне непокретности коју је стекао на основу купопродајног уговора, на којој је прије рата изградио пословно-стамбени објекат, уз сву потребну документацију, да су објекат у мају 1998. године минирали непознати извршиоци, што је утврђено увидом у потврду туженог – ПУ Мостар-Сјевер од 2. септембра 1999. године. Вјештачењем вјештака грађевинске струке К. Н. утврђен је степен оштећења објекта од 85%, на основу ког је вјештак извео закључак да је до таквог оштећења једино могло доћи његовим минирањем. Одредбом члана 180 ЗОО-а прописано је да за штету насталу оштећењем, односно уништењем имовине физичких лица, као што је у конкретном случају, усљед аката насиља и терора одговара Федерација БиХ у чијој је искључивој надлежности било откривање, односно спрјечавање извршења кривичних дјела тероризма. Према томе, како наводи Кантонални суд, органи који су били дужни да спријече штету нису кантонални органи, како то правилно првостепени суд у разлозима пресуде наводи, већ федерални органи чија се надлежност заснива на одредбама чл. I и III Устава Федерације БиХ, те члана 2 Закона о унутрашњим пословима ФБиХ, према којима су у искључивој надлежности ФБиХ послови у сузбијању и спрјечавању тероризма. Дакле, Кантонални суд закључује да је на апелантовом објекту дошло до штете усљед пропуста федералних органа унутрашњих послова, а не туженог, па је правилно расправљен приговор туженог о недостатка пасивне легитимације, због чега апелант не може да потражује штету од туженог јер нема његове одговорности. Имајући у виду изложено, Кантонални суд је тужиочеву жалбу одбио као неосновану и првостепену пресуду потврдио позивајући се на одредбу члана 226 Закона о парничном поступку (у даљњем тексту: ЗПП).

12. Пресудом Врховног суда број 58 0 П 001753 10 Рев од 10. новембра 2011. године апелантова ревизија је дјелимично уважена и нижестепене пресуде преиначене на начин да је апелантова жалба уважена и првостепена пресуда у дијелу одлуке о трошковима поступка преиначена и туженом одбијен захтјев за исплату досуђених трошкова поступка.

13. Врховни суд сматра да је, независно од основаности апелантових ревизионих приговора којим оспорава пасивну легитимацији туженог, апелантово потраживање накнаде штете застарјело сходно одредби члана 376 ЗОО-а. Наиме, како наводи Врховни суд, када је штету починило непознато лице, за оцјену основаности приговора застаре налази примјену само одредба става 2 члана 376 ЗОО-а, тј. води се рачуна само о објективном року застаре (субјективни рок од три године не узима се у обзир), којом је регулисано да потраживање накнаде штете у сваком случају застаријева за пет година од када је штета настала и независно од тога што је штета настала кривичним дјелом, већ је одлучујуће што је проузрокована радњом непознатог лица. Застарни рок према одредби члана 377 ЗОО-а, као дужи застарни рок, смије се примијенити само када је кривичном пресудом утврђено да штета потиче од кривичног дјела, тј. само када је у питању осуђујућа кривична пресуда, а што у конкретном предмету није био случај. Из података списа произилази да је штета настала крајем маја 1998. године, па како је тужба поднесена 1. новембра 2005. године, то је тужба поднесена након протека застарног рока и апелантово потраживање је застарјело. У том контексту је истакнуто да подношењем апелантове претходне тужбе 10. априла 2003. године, која је одбачена као неуредна, није дошло до прекида застаре потраживања накнаде штете према чл. 388 и 389 ЗОО-а, јер би неуредна тужба прекинула ток застаре само у случају да је апелант ту неуредност отклонио, што у конкретном случају није урадио, па је суд с правом одбацио такву тужбу позивом на одредбе члана 336 став 3 ЗПП. Врховни суд је у дијелу одлуке која се односи на меритум спора ревизију одбио као неосновану примјеном одредбе члана 248 ЗПП.

14. Међутим, пазећи по службеној дужности на правилну примјену материјалног права, Врховни суд је на основу одредбе члана 250 став 1 ЗПП у погледу одлуке о досуђеним трошковима поступка преиначио нижестепене пресуде у дијелу досуђених трошкова туженом у висини износа од 2.460,00 КМ који се односе на награду за обављено заступање, а који му не припадају сходно одредбама члана 395 ЗПП у вези с чланом 45 Закона о правобранилаштву у ФБиХ. Како је апелант успио у ревизионом поступку само у дијелу одлуке која се односи на споредно потраживање, на основу одредбе чл. 397, 396 ст. 1 и 2 у вези с чланом 386 ЗПП, не припадају му трошкови тог поступка.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

15. Апелант сматра да су му оспореним пресудама повријеђени право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција) и право на имовину из члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

16. Апелант наводи да је 8. априла 2003. године поднио тужбу Општинском суду против туженог. Након тога, првостепени суд је рјешењем од 26. новембра 2004. године вратио тужбу апеланту на уређење, у складу с одредбом члана 53 ЗПП, с обзиром на то да је у међувремену ступио на снагу нови ЗПП ("Службене новине ФБиХ" број 53/03). Даље је наведено да је рјешење од 26. новембра 2004. године апелант примио 20. децембра 2004. године, у складу с којим је поступио 28. децембра 2004. године. Међутим, првостепени суд је након увида закључио да апелант није поступио према рјешењу суда, јер је вратио тужбу без исправке и допуне, због чега је тужбу као неуредну одбацио позивом на одредбу члана 336 став 3 ЗПП. Апелант закључује да је таквим радњама повријеђено право на доношење одлуке у разумном року из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, када је донесено Рјешење број 207/03 од 6. маја 2005. године, којим је тужба одбачена као неуредна сходно одредби члана 336 ЗПП.

17. Апелант наводи да је оспорена пресуда у оспораваном дијелу потпуно погрешна и незаконита. Сматра да су му доношењем такве пресуде повријеђени право на правично суђење и право на имовину због погрешне примјене материјалног права из члана 390 ЗОО-а, када је закључио да је његово потраживање застарјело сходно одредби члана 376 став 2 ЗОО-а. Исказавши погрешан правни став, Врховни суд, како наводи апелант, не само да је погрешно примијенио материјално право из члана 376 став 2, у вези с чланом 390 став 1 ЗОО-а и није расправио приговор пасивне легитимације, него је осим тога починио повреду поступка из члана 209 у вези с чланом 336 став 3 ЗПП када је закључио да новом тужбом апелант није отклонио неуредност раније поднесене тужбе.

18. Апелант оспорава и доказни поступак јер, насупрот материјалним доказима, нижестепени судови доносе одлуку да штетни догађај представља акт тероризма. При томе се треба имати у виду дефиниција кривичног дјела тероризма прописана одредбом члана 201 Кривичног закона БиХ као

озбиљно застрашивање становништва или присиљавање органа власти БиХ владе друге земље или међународне организације да нешто изврши или не изврши, или с циљем озбиљне дестабилизације или уништавања основних политичких, уставних, привредних или друштвених структура БиХ, друге земље или међународне организације. Сама чињеница да се штетни догађај десио током 1998. године не може да утиче на обиљежје кривичног дјела, као и чињеница да се ради о објекту у приватној својини апеланта као појединца.

б) Одговор на апелацију

19. У одговору на апелацију Општински суд наводи да није повријеђено апелантово право на правичан поступак у односу на разуман рок, посебно узимајући у обзир тужиочево понашање у току поступка, као и динамику радњи које је предузимао (у тужби се тврди да је штета настала 1998. године, а тужба поднесена 2. новембра 2005. године, па чак и ранија 10. априла 2003. године). Јасно је да је сам апелант чекао пет односно седам година са подношењем тужбе. Поступак поводом прве тужбе окончан је одбацивањем тужбе управо усљед тога што апелант није предузимао потребне радње. Суд наводи да је у поступку поводом тужбе од 2. новембра 2005. године првостепена пресуда донесена 5. децембра 2008. године, дакле три године након подношења тужбе. Дакле, узимајући у обзир комплексност предмета, количину и врсту спроведених доказа, посебно при чињеници да је суд поступао у континуитету, суд не сматра да је у питању неосновано дуг период, у смислу члана 6 Европске конвенције. Стога, Општински суд закључује да су наводи апелације неосновани у цијелости, оспораване пресуде засноване на закону, чињенично стање тачно утврђено и материјално право правилно примијењено, па предлаже да суд одбије апелацију као неосновану.

20. Врховни суд наводи да при доношењу оспораване одлуке апеланту нису повријеђена уставна права на правично суђење и имовину.

21. Тужени наводи да је апелација неоснована због свих спроведених доказа, а посебно одредби члана 180 ЗОО-а, из којих произилази да за штету насталу усљед аката насиља и терора одговара Федерација БиХ, а не кантон, па се предлаже да се апелација одбије као неоснована.

V. Релевантни прописи

22. У **Закону о унутрашњим пословима ФБиХ** ("Службене новине ФБиХ" број 49/05) релевантне одредбе гласе:

Члан 2.

Унутрашњи послови из надлежности Федералног министарства су:

1) спречавање и откривање кривичних дјела тероризма, међукантоналног криминала, стављања у промет опојних дрога и организованог криминала, те проналажење и хватање починилаца тих кривичних дјела и њихово привођење надлежним органима; [....].

23. У **Закону о облигационим односима** ("Службени лист СФРЈ" бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89; "Службени лист РБиХ" бр. 2/92, 13/93 и 13/94, те "Службене новине ФБиХ" бр. 29/03 и 42/11) релевантне одредбе гласе:

Основе одговорности

Члан 154.

Ко другоме проузрокује штету дужан је накнадити је, уколико не докаже да је штета настала без његове кривице.

За штету од ствари или дјелатности, од којих потиче повећана опасност штете за околину, одговара се без обзира на кривицу.

За штету без обзира на кривицу одговара се у другим случајевима предвиђеним законом.

Члан 158.

Кривица постоји када је штетник проузроковао штету намјерно или непажњом.

Члан 172. став 1.

Правно лице одговора за штету коју његов орган проузрокује трећем лицу у вршењу или у вези са вршењем својих функција.

Члан 180.

За штету насталу смрћу, тјелесном повредом или оштећењем, односно уништењем имовине физичког лица усљед акта насиља или терора, као и приликом јавних демонстрација и манифестација, одговара друштвено-политичка заједница чији су органи по важећим прописима били дужни да спријече такву штету.

Организатори, учесници, подстрекачи и помагачи у актима насиља или терора, јавним демонстрацијама и манифестацијама које су усмјерене на подривање уставом утврђеног друштвеног уређења, немају право на накнаду штете по овом основу.

Друштвено-политичка заједница има право и обавезу да захтијева накнаду исплаћеног износа од лица које је штету проузроковало.

То право застаријева у роковима прописаним за застарјелост потраживања накнаде штете.

Потраживање накнаде штете

Члан 376.

(1) Потраживање накнаде проузроковане штете застаријева за три године од кад је оштећеник дознао за штету и за лице које је штету учинило.

(2) У сваком случају ово потраживање застаријева за пет година од кад је штета настала.

(3) Потраживање накнаде штете настале повредом уговорне обавезе застаријева за вријеме одређено за застарјелост те обавезе.

Потраживање накнаде штете проузроковане кривичним дјелом

Члан 377.

(1) Кад је штета проузрокована кривичним дјелом, а за кривично гоњење је предвиђен дужи рок застарјелости, захтјев за накнаду штете према одговорном лицу застаријева кад истекне вријеме одређено за застарјелост кривичног гоњења.

(2) Прекид застаријевања кривичног гоњења повлачи за собом и прекид застаријевања захтјева за накнаду штете.

(3) Исто важи и за застој застаријевања.

Подизање тужбе

Члан 388.

Застаријевање се прекида подизањем тужбе и сваком другом повјериочевом радњом предузетом против дужника пред судом или другим надлежним органом у циљу утврђивања, обезбјеђења или остваривања потраживања.

Одустанак, одбацивање или одбијање тужбе

Члан 389.

(1) Прекид застаријевања извршен подизањем тужбе или којом другом повјериочевом радњом предузетом против дужника пред судом или другим надлежним органом у циљу утврђивања, обезбјеђења или остварења потраживања, сматра се да није наступио ако повјерилац одустане од тужбе или радње коју је предузео.

(2) Исто тако, сматра се да није било прекида ако повјериочева тужба или захтјев буде одбачен или одбијен, или ако издејствована или предузета мјера извршења или обезбјеђења буде поништена.

Члан 390.

Ако је тужба против дужника одбачена због ненадлежности суда или код другог узрока који се не тиче суштине ствари, па повјерилац подигне поново тужбу у року од три мјесеца од дана правноснажности одлуке о одбацивању тужбе, сматра се да је застаријевање прекинуто првом тужбом.

24. У **Закону о парничном поступку ФБиХ** ("Службене новине ФБиХ" бр. 53/03, 73/05 и 19/06) релевантне одредбе гласе:

Члан 336. став 3.

(3) Сматрат ће се да је поднесак повучен ако не буде враћен суду у одређеном року, а ако буде враћен без исправке и допуне, одбацит ће се.

VI. Допустивост

25. У складу с чланом VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд има и апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом Уставу, када она постану предмет спора због пресуде било ког суда у Босни и Херцеговини.

26. У складу с чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме оспорава, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

27. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Пресуда Врховног суда број 58 0 П 001753 10 Рев од 10. новембра 2011. године, против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорена пресуда достављена је апеланту 14. децембра 2011. године, а апелација је поднесена 24. јануара 2012. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда јер не постоји неки формални разлог због ког апелација није допустива, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

28. Имајући у виду одредбе члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да апелација испуњава услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

29. Апелант сматра да му је оспореном одлуком повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције.

Право на правично суђење

30. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком.

31. Члан 6 став 1 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

Приликом утврђивања грађанских права и обавеза или основаности било какве кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним, законом установљеним судом. […]

32. Уставни суд запажа да се поступак односио на накнаду штете. Према пракси Уставног суда: "Право на накнаду штете у траженом износу представља право приватног карактера и, као такво, грађанско право на које се примјењују стандарди правичног суђења" (види Уставни суд, Одлука број *АП 428/04* од 23. марта 2005. године, став 22, објављена у "Службеном гласнику БиХ" број 32/05), те да је због тога члан 6 Европске конвенције примјењив.

33. Апелант сматра да му је оспореном одлуком Врховног суда прекршено право на правично суђење јер у редовном поступку није правилно примијењено материјално право из члана 390 ЗОО-а, јер је Врховни суд починио повреду поступка из члана 209, а у вези с чланом 336 став 3 ЗПП, када је закључио да новом тужбом апелант није отклонио неуредност раније поднесене тужбе. С тим у вези, Уставни суд, прије свега, указује на то да, према пракси Европског суда и Уставног суда, задатак ових судова није да преиспитују закључке редовних судова у погледу чињеничног стања и примјене права (види Европски суд, *Pronina против Русије*, одлука о допустивости од 30. јуна 2005. године, апликација број 65167/01). Наиме, Уставни суд није надлежан да супституише редовне судове у процјени чињеница и доказа, већ је, генерално, задатак редовних судова да оцијене чињенице и доказе које су извели (види Европски суд, *Thomas против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 10. маја 2005. године, апликација број 19354/02). Задатак Уставног суда је да испита да ли су, евентуално, повријеђена или занемарена уставна права (право на правично суђење, право на приступ суду, право на дјелотворан правни лијек и др.), те да ли је примјена закона била, евентуално, произвољна или дискриминациона.

34. Уставни суд се, дакле, према наведеноме ставу, може изузетно, када оцијени да је у одређеном поступку редовни суд произвољно поступао у утврђивању чињеница, али и у примјени релевантних позитивноправних прописа (види Уставни суд, Одлука број *АП 311/04* од 22. априла 2005. године, став 26), упустити у испитивање начина на који су надлежни судови утврђивали чињенице и на тако утврђене чињенице примијенили позитивноправне прописе. У контексту наведеног, Уставни суд подсјећа и на то да је у више својих одлука истакао да очигледна произвољност у примјени релевантних прописа никада не може водити ка правичном поступку (види Уставни суд, Одлука број *АП 1293/05* од 12. септембра 2006. године, тачка 25 и даље). Стога ће Уставни суд у конкретном случају, с обзиром на питања која апелант проблематизује, испитати да ли је оспорена пресуда Врховног суда заснована на произвољној примјени позитивноправних прописа.

35. У конкретном случају, апелант је тужбеним захтјевом тражио да му тужени својим радом и средствима обнови његов објекат који је изграђен на спорним непокретностима или му исплати износ од 286.268,50 КМ, са законском затезном каматом од дана подношења тужбе па до исплате, све у року од 30 дана. У вези с тим, Уставни суд запажа да су редовни судови (Општински суд и Кантонални суд) одбили апелантов тужбени захтјев сматрајући да тужени није одговоран за штету коју су непознати починиоци проузроковали апеланту позивајући се на члан 2 Закона о унутрашњим пословима ФБиХ, према ком је спречавање и откривање кривичних дјела тероризма, међукантоналног криминала, стављања у промет опојних дрога и организованог криминала, те проналажење и хватање починилаца тих кривичних дјела и њихово привођење надлежним органима у надлежности Федерације

БиХ, а не туженог. С друге стране, Уставни суд запажа да је Врховни суд, иако је потврдио одлучење нижестепених судова, своју одлуку као коначну одлуку у конкретној правној ствари засновао на одредби члана 376 ЗОО-а, закључивши да је апелантово потраживање застарјело будући да је штета настала крајем маја 1998. године, а да је тужба у предметној правној ствари поднесена 1. новембра 2005. године, при чему је образложено да претходно поднесеном тужбом која је одбачена рјешењем које је постало правоснажно 23. августа 2005. године није дошло до прекида застаре потраживања накнаде штете према чл. 388 и 389 ЗОО-а јер би неуредна тужба прекинула ток застаре само у случају да је апелант ту неуредност отклонио, што у конкретном случају није урадио, па је суд с правом одбацио такву тужбу позивом на одредбе члана 336 став 3 ЗПП. Уставни суд запажа да апелант оспорава одлуку Врховног суда сматрајући да је у конкретном случају произвољно примијењено материјално право из члана 390 ЗОО-а када је суд за потраживање накнаде штете утврдио да је оно застарјело сходно одредби члана 376 став 2 ЗОО-а.

36. Сходно наведеном произилази да је Врховни суд пропустом да оцијени разлоге због којих је апелантов тужбени захтјев одбијен произвољно утврдио одлучну чињеницу, тј. да ли је дошло до прекида застаре потраживања, односно да ли је апелант, сходно члану 390 ЗОО-а, подигао поново тужбу у року од три мјесеца од дана правоснажности одлуке о одбацивању тужбе и тиме прекинуо застару потраживања. Наиме, наведеном одредбом регулисано је да, ако је тужба против дужника одбачена због ненадлежности суда или код другог узрока који се не тиче суштине ствари, па повјерилац подигне поново тужбу у року од три мјесеца од дана правоснажности одлуке о одбацивању тужбе, сматра се да је застаријевање прекинуто првом тужбом. Имајући у виду образложење из пресуде Врховног суда (стр. 3, пасус 6) у погледу неоснованости апелантовог тужбеног захтјева због застаре потраживања, Уставни суд налази да је Врховни суд у конкретном случају произвољно примијенио материјално право, те да оспорена одлука не садржи образложење које задовољава захтјеве из члана 6 став 1 Европске конвенције.

37. Узимајући у обзир све речено, Уставни суд сматра да је неопходно да се укине оспорена пресуда и предмет врати Врховном суду на поновни поступак у ком ће се недостаци наведени у претходним тачкама ове одлуке отклонити и донијети нова одлука у складу са стандардима права на правично суђење.

38. Имајући у виду наведено, Уставни суд сматра да је прекршено апелантово право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

Право на имовину

39. Апелант сматра да му је оспореном пресудом прекршено и право на имовину. С обзиром на то да апелант наводе о кршењу тог права везује за наводе о произвољној примјени материјалног права, односно за кршење права на правично суђење, а како је Уставни суд закључио да је у конкретном случају то право прекршено, Уставни суд сматра да нема потребе да посебно разматра наводе о кршењу права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

VIII. Закључак

40. Уставни суд закључује да постоји кршење права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције када је Врховни суд произвољно примијенио одредбе члана 390 ЗОО-а.

41. На основу члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

42. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Мирсад Ћеман, с. р.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 384/12**, rješavajući apelaciju **Nikole Šarića**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b) i člana 59. st. (1) i (2) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – Prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Mirsad Ćeman, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik
Zlatko M. Knežević, potpredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 21. jula 2015. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Nikole Šarića**.

Utvrđuje se povreda prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ukida se Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 58 0 P 001753 10 Rev od 10. novembra 2011. godine.

Predmet se vraća Vrhovnom sudu Federacije Bosne i Hercegovine, koji je dužan da po hitnom postupku donese novu odluku, u skladu s članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Nalaže se Vrhovnom sudu Federacije Bosne i Hercegovine da, u skladu s članom 72. stav (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke, obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o preduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Nikola Šarić (u daljnjem tekstu: apelant) iz Mostara, kojeg zastupaju Faruk Ćupina i Fahira Rizvanbegović-Kajtaz, advokati iz Mostara, podnio je 24. januara 2012. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 58 0 P 001753 10 Rev od 10. novembra 2011. godine, Presude Kantonalnog suda u Mostaru (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 58 0 P 001753 09 Gž od 10. juna 2010. godine i Presude Općinskog suda u Mostaru (u daljnjem tekstu: Općinski sud) broj 58 0 P 001753 05 P od 5. decembra 2008. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog, Kantonalnog i Općinskog suda, te Hercegovačko-neretvanskog kantona, MUP Mostar, kojeg zastupa Kantonalno pravobranilaštvo Mostar (u daljnjem tekstu: tuženi), zatraženo je 9. januara 2015. godine da dostave odgovore na apelaciju.

3. Vrhovni sud je dostavio odgovor na apelaciju 20. januara 2015. godine, a Općinski sud i tuženi 22. januara 2015. godine. Kantonalni sud nije dostavio odgovor na apelaciju.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Presudom Općinskog suda broj 58 0 P 001753 05 P od 5. decembra 2008. godine odbijen je apelantov tužbeni zahtjev kojim je tražio da mu tuženi svojim radom i sredstvima obnovi njegov objekt izgrađen na nekretnini označenoj kao k. č. broj 206/1 upisanoj u zk. ul. br. 379 KO Jasenjani (u daljnjem tekstu: sporne nekretnine), u skladu s nalazom vještaka građevinske struke N. K. od 14. jula 2008. godine ili mu isplati iznos od 286.268,50 KM, sa zakonskom zateznom kamatom od dana podnošenja tužbe pa do isplate, sve u roku od 30 dana. Apelant je obavezan da tuženom naknadi troškove postupka u iznosu preciziranom presudom.

6. Apelant je u tužbi istakao da je vlasnik spornih nekretnina, na kojima je podigao poslovnu zgradu-motel u koju je uložio oko 1.000.000,00 KM, da bi krajem maja 1998. godine nepoznati počinioci objekt prvo opljačkali, a potom ga uništili eksplozivom velike razorne moći. Budući da se radi o očiglednom aktu nasilja i terora, apelant se pozvao na član 180. Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO), prema kojem je za štetu odgovoran tuženi kao društveno-politička zajednica čiji su organi bili dužni spriječiti takvu štetu. Naime, apelant je u tužbi naveo da, u skladu s članom 2. tačka 2. i članom 12. tačka 6. Zakona o unutrašnjim poslovima HNK, kojim je regulirano da u unutrašnje poslove iz nadležnosti tog kantona spadaju i poslovi i zadaci policije, osim poslova koji su u isključivoj nadležnosti Federacije BiH, s tim da je Ministarstvo nadležno u vršenju tih poslova i zadataka zaštite života i lične sigurnosti građana, kao i zaštite objekata i drugih materijalnih dobara u slučaju opće opasnosti ili kada je javni red i mir narušen u većem obimu, kao i u slučaju terorističkog ili drugog nasilnog djelovanja odnosno pobune.

7. Općinski sud je najprije izvršio uvid u spis broj P. 207/03-11 u kojem je utvrđeno da je apelant u istoj pravnoj stvari prvi put podnio tužbu 10. aprila 2003. godine, koja je Rješenjem Općinskog suda broj P. 207/03-II od 6. maja 2005. godine, pravosnažna od 23. augusta 2005. godine, odbačena kao nepotpuna. Dalje je Općinski sud u obrazloženju naveo da je, ocjenjujući okolnosti oštećenja objekta jasno izražene u potvrdi Ministarstva unutrašnjih poslova HNK, PU Mostar-Sjever, od 2. septembra 1999. godine, zaključio da se u konkretnom slučaju neophodno imaju primijeniti posebno regulirani rokovi zastare iz člana 377. stav 1. ZOO-a u slučajevima kada je šteta uzrokovana krivičnim djelom za koje je predviđen duži rok zastare, tako da zahtjev za naknadu štete prema odgovornom licu zastarijeva kad istekne vrijeme određeno za zastaru krivičnog gonjenja. Navedeno je da je za krivično djelo terorizma iz člana 146. stav 1. Krivičnog zakona FBiH propisana kazna zatvora u najmanjem trajanju od jednu godinu, tako da je rok zastare krivičnog gonjenja iz člana 121. stav 1. tačka 2. istog tog zakona petnaest godina od izvršenja krivičnog djela. Prihvatajući nesporno utvrđenu činjenicu da je predmetni objekt (apelantovo vlasništvo) oštećen u maju 1998. godine, te da je apelant neposredno poslije toga saznao za štetu i njegovog počinioca, a najkasnije 2. septembra 1999. godine od kada datira izdata potvrda MUP-a, kao i da je tužba u toj pravnoj stvari, u smislu odredbe člana 390. ZOO-a, podnesena 10. aprila 2003. godine, dakle unutar zastarnog roka iz člana 377. ZOO-a, u vezi s članom 121. stav 1. tačka 2. KZFBiH, to Općinski sud nije prihvatio osnovanim taj prigovor tuženog.

8. Razmatrajući sve navedene okolnosti predmetnog slučaja, a naročito činjenicu da je miniranje objekta bilo 1998. godine, Općinski sud je zaključio da je za štetu nastalu oštećenjem odnosno uništenjem imovine fizičkih lica, kao u konkretnom slučaju, usljed akata nasilja i terora, odgovorna Federacija BiH u čijoj je isključivoj nadležnosti bilo otkrivanje odnosno sprječavanje izvršenja tih krivičnih djela. Stoga, kako navodi Općinski sud, organi koji su bili dužni spriječiti tu štetu nisu kantonalni organi unutrašnjih poslova već federalni, a njihova se nadležnost zasniva na odredbama Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, te člana 2. Zakona o unutrašnjim poslovima FBiH ("Službene novine FBiH" broj 1/96). Također, odredbom člana 185. ZOO-a izričito je propisana obaveza odgovornog lica da uspostavi stanje koje je bilo prije nego što je šteta nastala. Tek kada uspostavljanje prijašnjeg stanja nije moguće, sud će odrediti da ono isplati oštećenom odgovarajuću svotu u novcu na ime naknade štete. Primjenom stava 4. istog člana, sud će dosuditi oštećenom naknadu u novcu kada on to zahtijeva, izuzev ako okolnosti datog slučaja opravdavaju uspostavljanje prijašnjeg stanja.

9. Kako navodi Općinski sud, konkretni objekt prema svim svojim bitnim obilježjima predstavlja *sui generis* odnosno individualno određenu stvar, čiji povrat sve navedene okolnosti slučaja, a osobito stanje totalne devastacije, te činjenica da objekt više faktički skoro i ne postoji na terenu, čine nemogućim. Stoga se odgovornost može zasnivati isključivo na odredbi člana 180. ZOO-a, prema kojem je za štetu nastalu oštećenjem, odnosno uništenjem imovine fizičkih lica, usljed akata nasilja i terora, odgovorna društveno-politička zajednica u čijoj je isključivoj nadležnosti bilo otkrivanje odnosno sprječavanje izvršenja tih djela. Apelant se u konkretnom slučaju opredijelio na fakultativno postavljeni tužbeni zahtjev iz člana 409. ZOO-a, uz ovlaštenje odgovornog lica da se oslobodi svoje obaveze činidbom po svom izboru (alternativno ovlaštenje, *facultas alternativa*), a sve prema nalazu i mišljenju vještaka N. K. od 14. jula 2008. godine, prema kojem je na ime dovođenja objekta u prvobitno stanje (izgradnja) neophodno uložiti iznos od 286.268,50 KM. Međutim, shodno navedenom utvrđenju suda da tuženi nije pasivno legitimiran u toj pravnoj stvari, Općinski sud se nije upuštao u posebnu ocjenu preostalih dokaza.

10. Presudom Kantonalnog suda broj 58 0 P 001753 09 Gž od 10. juna 2010. godine apelantova žalba je odbijena i prvostepena presuda potvrđena.

11. U obrazloženju presude je navedeno da je u postupku koji je prethodio donošenju osporavane presude prvostepeni sud utvrdio da je apelant isključivi vlasnik sporne nekretnine koju je stekao temeljem kupoprodajnog ugovora, na kojoj je prije rata izgradio poslovno-stambeni objekt, uz svu potrebnu dokumentaciju, da su objekt u maju 1998. godine minirali nepoznati izvršioci, što je utvrđeno uvidom u potvrdu tuženog – PU Mostar-Sjever od 2. septembra 1999. godine. Vještačenjem vještaka građevinske struke K. N. utvrđen je stepen oštećenja objekta od 85%, na osnovu kojeg je vještak izveo zaključak da je do takvog oštećenja jedino moglo doći njegovim miniranjem. Odredbom člana 180. ZOO-a propisano je da za štetu nastalu oštećenjem, odnosno uništenjem imovine fizičkih lica, kao što je u konkretnom slučaju, usljed akata nasilja i terora odgovara Federacija BiH u čijoj je isključivoj nadležnosti bilo otkrivanje, odnosno sprječavanje izvršenja krivičnih djela terorizma. Prema tome, kako navodi Kantonalni sud, organi koji su bili dužni spriječiti štetu nisu kantonalni organi, kako to pravilno prvostepeni sud u razlozima presude navodi, već federalni organi čija se nadležnost zasniva na odredbama čl. I i III Ustava Federacije BiH, te člana 2. Zakona o unutrašnjim poslovima FBiH, prema kojima su u isključivoj nadležnosti FBiH poslovi u suzbijanju i sprječavanju terorizma. Dakle, Kantonalni sud

zaključuje da je na apelantovom objektu došlo do štete usljed propusta federalnih organa unutrašnjih poslova, a ne tuženog, pa je pravilno raspravljen prigovor tuženog o nedostatka pasivne legitimacije, zbog čega apelant ne može potraživati štetu od tuženog jer nema njegove odgovornosti. Imajući u vidu izloženo, Kantonalni sud je tužiočevu žalbu odbio kao neosnovanu i prvostepenu presudu potvrdio pozivajući se na odredbu člana 226. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP).

12. Presudom Vrhovnog suda broj 58 0 P 001753 10 Rev od 10. novembra 2011. godine apelantova revizija je djelimično uvažena i nižestepene presude preinačene na način da je apelantova žalba uvažena i prvostepena presuda u dijelu odluke o troškovima postupka preinačena i tuženom odbijen zahtjev za isplatu dosuđenih troškova postupka.

13. Vrhovni sud smatra da je, nezavisno od osnovanosti apelantovih revizijskih prigovora kojim osporava pasivnu legitimaciji tuženog, apelantovo potraživanje naknade štete zastarjelo shodno odredbi člana 376. ZOO-a. Naime, kako navodi Vrhovni sud, kada je štetu počinilo nepoznato lice, za ocjenu osnovanosti prigovora zastare nalazi primjenu samo odredba stava 2. člana 376. ZOO-a, tj. vodi se računa samo o objektivnom roku zastare (subjektivni rok od tri godine ne uzima se u obzir), kojom je regulirano da potraživanje naknade štete u svakom slučaju zastarijeva za pet godina od kada je šteta nastala i nezavisno od toga što je šteta nastala krivičnim djelom, već je odlučujuće što je prouzrokovana radnjom nepoznatog lica. Zastarni rok prema odredbi člana 377. ZOO-a, kao duži zastarni rok, smije se primijeniti samo kada je krivičnom presudom utvrđeno da šteta potječe od krivičnog djela, tj. samo kada je u pitanju osuđujuća krivična presuda, a što u konkretnom predmetu nije bio slučaj. Iz podataka spisa proizlazi da je šteta nastala krajem maja 1998. godine, pa kako je tužba podnesena 1. novembra 2005. godine, to je tužba podnesena nakon proteka zastarnog roka i apelantovo potraživanje je zastarjelo. U tom kontekstu je istaknuto da podnošenjem apelantove prethodne tužbe 10. aprila 2003. godine, koja je odbačena kao neuredna, nije došlo do prekida zastare potraživanja naknade štete prema čl. 388. i 389. ZOO-a, jer bi neuredna tužba prekinula tok zastare samo u slučaju da je apelant tu neurednost otklonio, što u konkretnom slučaju nije uradio, pa je sud s pravom odbacio takvu tužbu pozivom na odredbe člana 336. stav 3. ZPP. Vrhovni sud je u dijelu odluke koja se odnosi na meritum spora reviziju odbio kao neosnovanu primjenom odredbe člana 248. ZPP.

14. Međutim, pazeći po službenoj dužnosti na pravilnu primjenu materijalnog prava, Vrhovni sud je na osnovu odredbe člana 250. stav 1. ZPP u pogledu odluke o dosuđenim troškovima postupka preinačio nižestepene presude u dijelu dosuđenih troškova tuženom u visini iznosa od 2.460,00 KM koji se odnose na nagradu za obavljeno zastupanje, a koji mu ne pripadaju shodno odredbama člana 395. ZPP u vezi s članom 45. Zakona o pravobranilaštvu u FBiH. Kako je apelant uspio u revizijskom postupku samo u dijelu odluke koja se odnosi na sporedno potraživanje, na osnovu odredbe čl. 397, 396. st. 1. i 2. u vezi s članom 386. ZPP, ne pripadaju mu troškovi tog postupka.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

15. Apelant smatra da su mu osporenim presudama povrijeđeni pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija) i pravo na imovinu iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

16. Apelant navodi da je 8. aprila 2003. godine podnio tužbu Općinskom sudu protiv tuženog. Nakon toga, prvostepeni sud je rješenjem od 26. novembra 2004. godine vratio tužbu apelantu na uređenje, u skladu s odredbom člana 53. ZPP, s obzirom na to da je u međuvremenu stupio na snagu novi ZPP ("Službene novine FBiH" broj 53/03). Dalje je navedeno da je rješenje od 26. novembra 2004. godine apelant primio 20. decembra 2004. godine, u skladu s kojim je postupio 28. decembra 2004. godine. Međutim, prvostepeni sud je nakon uvida zaključio da apelant nije postupio prema rješenju suda, jer je vratio tužbu bez ispravke i dopune, zbog čega je tužbu kao neurednu odbacio pozivom na odredbu člana 336. stav 3. ZPP. Apelant zaključuje da je takvim radnjama povrijeđeno pravo na donošenje odluke u razumnom roku iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, kada je doneseno Rješenje broj 207/03 od 6. maja 2005. godine, kojim je tužba odbačena kao neuredna shodno odredbi člana 336. ZPP.

17. Apelant navodi da je osporena presuda u osporavanom dijelu potpuno pogrešna i nezakonita. Smatra da su mu donošenjem takve presude povrijeđeni pravo na pravično suđenje i pravo na imovinu zbog pogrešne primjene materijalnog prava iz člana 390. ZOO-a, kada je zaključio da je njegovo potraživanje zastarjelo shodno odredbi člana 376. stav 2. ZOO-a. Iskazavši pogrešan pravni stav, Vrhovni sud, kako navodi apelant, ne samo da je pogrešno primijenio materijalno pravo iz člana 376. stav 2, u vezi s članom 390. stav 1. ZOO-a i nije raspravio prigovor pasivne legitimacije, nego je osim toga počinio povredu postupka iz člana 209. u vezi s članom 336. stav 3. ZPP kada je zaključio da novom tužbom apelant nije otklonio neurednost ranije podnesene tužbe.

18. Apelant osporava i dokazni postupak jer, nasuprot materijalnim dokazima, nižestepeni sudovi donose odluku da štetni događaj predstavlja akt terorizma. Pri tome se treba imati u vidu definicija krivičnog djela terorizma propisana odredbom člana 201. Krivičnog zakona BiH kao ozbiljno zastrašivanje stanovništva ili prisiljavanje organa vlasti BiH vlade druge zemlje ili međunarodne organizacije da nešto izvrši ili ne izvrši, ili s ciljem ozbiljne destabilizacije ili uništavanja osnovnih političkih, ustavnih, privrednih ili društvenih struktura BiH, druge zemlje ili međunarodne organizacije. Sama činjenica da se štetni događaj desio tokom 1998. godine ne može utjecati na obilježje krivičnog djela, kao i činjenica da se radi o objektu u privatnom vlasništvu apelanta kao pojedinca.

b) Odgovor na apelaciju

19. U odgovoru na apelaciju Općinski sud navodi da nije povrijeđeno apelantovo pravo na pravičan postupak u odnosu na razuman rok, posebno uzimajući u obzir tužiočevo ponašanje u toku postupka, kao i dinamiku radnji koje je preduzimao (u tužbi se tvrdi da je šteta nastala 1998. godine, a tužba podnesena 2. novembra 2005. godine, pa čak i ranija 10. aprila 2003. godine). Jasno je da je sam apelant čekao pet odnosno sedam godina sa podnošenjem tužbe. Postupak povodom prve tužbe okončan je odbacivanjem tužbe upravo usljed toga što apelant nije preduzimao potrebne radnje. Sud navodi da je u postupku povodom tužbe od 2. novembra 2005. godine prvostepena presuda donesena 5. decembra 2008. godine, dakle tri godine nakon podnošenja tužbe. Dakle, uzimajući u obzir kompleksnost predmeta, količinu i vrstu provedenih dokaza, posebno pri činjenici da je sud postupao u kontinuitetu, sud ne smatra da je u pitanju neosnovano dug period, u smislu člana 6. Evropske konvencije. Stoga, Općinski sud zaključuje da su navodi apelacije neosnovani u cijelosti, osporavane presude zasnovane na zakonu, činjenično stanje tačno utvrđeno i materijalno pravo pravilno primijenjeno, pa predlaže da sud odbije apelaciju kao neosnovanu.

20. Vrhovni sud navodi da pri donošenju osporavane odluke apelantu nisu povrijeđena ustavna prava na pravično suđenje i imovinu.

21. Tuženi navodi da je apelacija neosnovana zbog svih provedenih dokaza, a posebno odredbi člana 180. ZOO-a, iz kojih proizlazi da za štetu nastalu usljed akata nasilja i terora odgovara Federacija BiH, a ne kanton, pa se predlaže da se apelacija odbije kao neosnovana.

V. Relevantni propisi

22. U **Zakonu o unutrašnjim poslovima FBiH** ("Službene novine FBiH" broj 49/05) relevantne odredbe glase:

Član 2.

Unutrašnji poslovi iz nadležnosti Federalnog ministarstva su:

1) sprečavanje i otkrivanje krivičnih djela terorizma, međukantonalnog kriminala, stavljanja u promet opojnih droga i organizovanog kriminala, te pronalaženje i hvatanje počinilaca tih krivičnih djela i njihovo privođenje nadležnim organima; [....].

23. U **Zakonu o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89; "Službeni list RBiH" br. 2/92, 13/93 i 13/94, te "Službene novine FBiH" br. 29/03 i 42/11) relevantne odredbe glase:

Osnove odgovornosti

Član 154.

Ko drugome prouzrokuje štetu dužan je naknaditi je, ukoliko ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivice.

Za štetu od stvari ili djelatnosti, od kojih potiče povećana opasnost štete za okolinu, odgovara se bez obzira na krivicu.

Za štetu bez obzira na krivicu odgovara se u drugim slučajevima predviđenim zakonom.

Član 158.

Krivica postoji kada je štetnik prouzrokovao štetu namjerno ili nepažnjom.

Član 172. stav 1.

Pravno lice odgovora za štetu koju njegov organ prouzrokuje trećem licu u vršenju ili u vezi sa vršenjem svojih funkcija.

Član 180.

Za štetu nastalu smrću, tjelesnom povredom ili oštećenjem, odnosno uništenjem imovine fizičkog lica usljed akta nasilja ili terora, kao i prilikom javnih demonstracija i manifestacija, odgovara društveno-politička zajednica čiji su organi po važećim propisima bili dužni da spriječe takvu štetu.

Organizatori, učesnici, podstrekači i pomagači u aktima nasilja ili terora, javnim demonstracijama i manifestacijama koje su usmjerene na podrivanje ustavom utvrđenog društvenog uređenja, nemaju pravo na naknadu štete po ovom osnovu.

Društveno-politička zajednica ima pravo i obavezu da zahtijeva naknadu isplaćenog iznosa od lica koje je štetu prouzrokovalo.

To pravo zastarijeva u rokovima propisanim za zastarjelost potraživanja naknade štete.

Potraživanje naknade štete

Član 376.

(1) Potraživanje naknade prouzrokovane štete zastarijeva za tri godine od kad je oštećenik doznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo.

(2) U svakom slučaju ovo potraživanje zastarijeva za pet godina od kad je šteta nastala.

(3) Potraživanje naknade štete nastale povredom ugovorne obaveze zastarijeva za vrijeme određeno za zastarjelost te obaveze.

Potraživanje naknade štete prouzrokovane krivičnim djelom

Član 377.

(1) Kad je šteta prouzrokovana krivičnim djelom, a za krivično gonjenje je predviđen duži rok zastarjelosti, zahtjev za naknadu štete prema odgovornom licu zastarijeva kad istekne vrijeme određeno za zastarjelost krivičnog gonjenja.

(2) Prekid zastarijevanja krivičnog gonjenja povlači za sobom i prekid zastarijevanja zahtjeva za naknadu štete.

(3) Isto važi i za zastoj zastarijevanja.

Podizanje tužbe

Član 388.

Zastarijevanje se prekida podizanjem tužbe i svakom drugom povjeriočevom radnjom preduzetom protiv dužnika pred sudom ili drugim nadležnim organom u cilju utvrđivanja, obezbjeđenja ili ostvarivanja potraživanja.

Odustanak, odbacivanje ili odbijanje tužbe

Član 389.

(1) Prekid zastarijevanja izvršen podizanjem tužbe ili kojom drugom povjeriočevom radnjom preduzetom protiv dužnika pred sudom ili drugim nadležnim organom u cilju utvrđivanja, obezbjeđenja ili ostvarenja potraživanja, smatra se da nije nastupio ako povjerilac odustane od tužbe ili radnje koju je preduzeo.

(2) Isto tako, smatra se da nije bilo prekida ako povjeriočeva tužba ili zahtjev bude odbačen ili odbijen, ili ako izdejstvovana ili preduzeta mjera izvršenja ili obezbjeđenja bude poništena.

Član 390.

Ako je tužba protiv dužnika odbačena zbog nenadležnosti suda ili kod drugog uzroka koji se ne tiče suštine stvari, pa povjerilac podigne ponovo tužbu u roku od tri mjeseca od dana pravnosnažnosti odluke o odbacivanju tužbe, smatra se da je zastarijevanje prekinuto prvom tužbom.

24. U **Zakonu o parničnom postupku FBiH** ("Službene novine FBiH" br. 53/03, 73/05 i 19/06) relevantne odredbe glase:

Član 336. stav 3.

(3) Smatrat će se da je podnesak povučen ako ne bude vraćen sudu u određenom roku, a ako bude vraćen bez ispravke i dopune, odbacit će se.

VI. Dopustivost

25. U skladu s članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu, kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

26. U skladu s članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome osporava, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

27. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Vrhovnog suda broj 58 0 P 001753 10 Rev od 10. novembra 2011. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporena presuda dostavljena je apelantu 14. decembra 2011. godine, a apelacija je podnesena 24. januara 2012. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

28. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

29. Apelant smatra da mu je osporenom odlukom povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. Evropske konvencije.

Pravo na pravično suđenje

30. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

31. Član 6. stav 1. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom. [...]

32. Ustavni sud zapaža da se postupak odnosio na naknadu štete. Prema praksi Ustavnog suda: "Pravo na naknadu štete u traženom iznosu predstavlja pravo privatnog karaktera i, kao takvo, građansko pravo na koje se primjenjuju standardi pravičnog suđenja" (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 428/04* od 23. marta 2005. godine, stav 22, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 32/05), te da je zbog toga član 6. Evropske konvencije primjenjiv.

33. Apelant smatra da mu je osporenom odlukom Vrhovnog suda prekršeno pravo na pravično suđenje jer u redovnom postupku nije pravilno primijenjeno materijalno pravo iz člana 390. ZOO-a, jer je Vrhovni sud počinio povredu postupka iz člana 209, a u vezi s članom 336. stav 3. ZPP, kada je zaključio da novom tužbom apelant nije otklonio neurednost ranije podnesene tužbe. S tim u vezi, Ustavni sud, prije svega, ukazuje na to da, prema praksi Evropskog suda i Ustavnog suda, zadatak ovih sudova nije preispitivanje zaključaka redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene prava (vidi Evropski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. juna 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan da supstituira redovne sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je, općenito, zadatak redovnih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Evropski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. maja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadatak Ustavnog suda je da ispita da li su, eventualno, povrijeđena ili zanemarena ustavna prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te da li je primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska.

34. Ustavni sud se, dakle, prema navedenome stavu, može izuzetno, kada ocijeni da je u određenom postupku redovni sud proizvoljno postupao u utvrđivanju činjenica, ali i u primjeni relevantnih pozitivnopravnih propisa (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 311/04* od 22. aprila 2005. godine, stav 26), upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivnopravne propise. U kontekstu navedenog, Ustavni sud podsjeća i na to da je u više svojih odluka istakao da očigledna proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka pravičnom postupku (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 1293/05* od 12. septembra 2006. godine, tačka 25. i dalje). Stoga će Ustavni sud u konkretnom slučaju, s obzirom na pitanja koja apelant problematizira, ispitati da li je osporena presuda Vrhovnog suda zasnovana na proizvoljnoj primjeni pozitivnopravnih propisa.

35. U konkretnom slučaju, apelant je tužbenim zahtjevom tražio da mu tuženi svojim radom i sredstvima obnovi njegov objekt koji je izgrađen na spornim nekretninama ili mu isplati iznos od 286.268,50 KM, sa zakonskom zateznom kamatom od dana podnošenja tužbe pa do isplate, sve u roku od 30 dana. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi (Općinski sud i Kantonalni sud) odbili apelantov tužbeni zahtjev smatrajući da tuženi nije odgovoran za štetu koju su nepoznati počinioci prouzrokovali apelantu pozivajući se na član 2. Zakona o unutrašnjim poslovima FBiH, prema kojem je sprečavanje i otkrivanje krivičnih djela terorizma, međukantonalnog kriminala, stavljanja u promet opojnih droga i organiziranog kriminala, te pronalaženje i hvatanje počinilaca tih krivičnih djela i njihovo privođenje nadležnim organima u nadležnosti Federacije BiH, a ne tuženog. S druge strane, Ustavni sud zapaža da je Vrhovni sud, iako je potvrdio odlučenje nižestepenih sudova, svoju odluku kao konačnu odluku u konkretnoj pravnoj stvari zasnovao na odredbi člana 376. ZOO-a, zaključivši da je apelantovo potraživanje zastarjelo budući da je šteta nastala krajem maja 1998. godine, a da je tužba u predmetnoj pravnoj stvari podnesena 1. novembra 2005. godine, pri čemu je obrazloženo da prethodno podnesenom tužbom koja je odbačena rješenjem koje je postalo pravosnažno 23. augusta 2005. godine nije došlo do prekida zastare potraživanja naknade štete prema čl. 388. i 389. ZOO-a jer bi neuredna tužba prekinula tok zastare samo u slučaju da je apelant tu neurednost otklonio, što u konkretnom slučaju nije uradio, pa je sud s pravom odbacio takvu tužbu pozivom na odredbe člana 336. stav 3. ZPP. Ustavni sud zapaža da apelant osporava odluku Vrhovnog suda smatrajući da je u konkretnom slučaju proizvoljno primijenjeno materijalno pravo iz člana 390. ZOO-a kada je sud za potraživanje naknade štete utvrdio da je ono zastarjelo shodno odredbi člana 376. stav 2. ZOO-a.

36. Shodno navedenom proizlazi da je Vrhovni sud propustom da ocijeni razloge zbog kojih je apelantov tužbeni zahtjev odbijen proizvoljno utvrdio odlučnu činjenicu, tj. da li je došlo do prekida zastare potraživanja, odnosno da li je apelant, shodno članu 390. ZOO-a, podigao ponovo tužbu u roku od tri mjeseca od dana pravosnažnosti odluke o odbacivanju tužbe i time prekinuo zastaru potraživanja. Naime, navedenom odredbom regulirano je da, ako je tužba protiv dužnika odbačena zbog nenadležnosti suda ili kod drugog uzroka koji se ne tiče suštine stvari, pa povjerilac podigne ponovo tužbu u roku od tri mjeseca od dana pravosnažnosti odluke o odbacivanju tužbe, smatra se da je zastarijevanje prekinuto prvom tužbom. Imajući u vidu obrazloženje iz presude Vrhovnog suda (str. 3, pasus 6) u pogledu neosnovanosti apelantovog tužbenog zahtjeva zbog zastare potraživanja, Ustavni sud nalazi da je Vrhovni sud u konkretnom slučaju proizvoljno primijenio materijalno pravo, te da osporena odluka ne sadrži obrazloženje koje zadovoljava zahtjeve iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

37. Uzimajući u obzir sve rečeno, Ustavni sud smatra da je neophodno ukinuti osporenu presudu i predmet vratiti Vrhovnom sudu na ponovni postupak u kojem će se nedostaci navedeni u prethodnim tačkama ove odluke otkloniti i donijeti nova odluka u skladu sa standardima prava na pravično suđenje.

38. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da je prekršeno apelantovo pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

Pravo na imovinu

39. Apelant smatra da mu je osporenom presudom prekršeno i pravo na imovinu. S obzirom na to da apelant navode o kršenju tog prava vezuje za navode o proizvoljnoj primjeni

materijalnog prava, odnosno za kršenje prava na pravično suđenje, a kako je Ustavni sud zaključio da je u konkretnom slučaju to pravo prekršeno, Ustavni sud smatra da nema potrebe da posebno razmatra navode o kršenju prava na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

VIII. Zaključak

40. Ustavni sud zaključuje da postoji kršenje prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije kada je Vrhovni sud proizvoljno primijenio odredbe člana 390. ZOO-a.

41. Na osnovu člana 59. st. (1) i (2) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

42. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Mirsad Ćeman, s. r.

680

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 3073/12**, rješavajući apelaciju **B. M.**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1), (2) i (3) i članka 74. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – Prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Mirsad Ćeman, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Zlatko M. Knežević, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 21. srpnja 2015. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Djelomično se usvaja apelacija **B. M.**

Utvrđuje se povreda prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u odnosu na pravo na donošenje odluke u razumnom roku u postupku pred Osnovnim sudom u Banjoj Luci, koji je okončan Presudom Vrhovnog suda Republike Srpske broj 71 0 P 028328 11 Rev od 7. lipnja 2012. godine.

Nalaže se Vladi Republike Srpske da, sukladno članku 74. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, **B. M.**, u roku od 90 dana od dana dostave ove odluke, isplati ukupan iznos od 1.800,00 KM na ime naknade nematerijalne štete zbog kršenja prava na donošenje odluke u razumnom roku, uz obvezu da nakon isteka tog roka plati **B. M**. zakonsku zateznu kamatu na eventualno neisplaćeni iznos ili dio iznosa naknade određene ovom odlukom.

Nalaže se Vladi Republike Srpske da, sukladno članku 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od 90 dana od dana dostave ove odluke, obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odbija se kao neutemeljena apelacija **B. M**. podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj 71 0 P 028328 11 Rev od 7. lipnja 2012. godine, Presude Okružnog suda u Banjoj Luci broj 71 0 P 028328 Gž od 21. ožujka 2011. godine i Presude Osnovnog suda u Banjoj Luci 71 0 P 028328 05 od 1. listopada 2010. godine u odnosu na ostale aspekte prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, prava na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, prava na efikasan pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, u vezi s pravom na pravično suđenje, zatim prava na zabranu diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, u vezi s pravom na pravično suđenje, kao i prava iz čl. 6. i 7. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. B. M. (u daljnjem tekstu: apelantica) iz Banje Luke podnijela je 18. kolovoza 2012. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 71 0 P 028328 11 Rev od 7. lipnja 2012. godine, Presude Okružnog suda u Banjoj Luci (u daljnjem tekstu: Okružni sud) broj 71 0 P 028328 Gž od 21. ožujka 2011. godine i Presude Osnovnog suda u Banjoj Luci (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) broj 71 0 P 028328 05 od 1. listopada 2010. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda, Okružnog suda, Osnovnog suda i Pravobraniteljstva Republike Srpske, zakonskog zastupnika Republike Srpske, Narodne skupštine Republike Srpske, zatraženo je 16. ožujka 2015. godine da dostave odgovore na apelaciju. Od Osnovnog suda zatraženo je 19. lipnja 2015. godine da dostavi sudski spis.

3. Vrhovni sud dostavio je odgovor na apelaciju 20. ožujka, Okružni sud 22. travnja, a Osnovni sud 7. travnja 2015. godine. Pravobraniteljstvo Republike Srpske dostavilo je odgovor 23. ožujka 2015. godine. Sudski spis dostavljen je Ustavnom sudu 30. lipnja 2015. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantičinih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Odlučujući o apelantičinoj tužbi radi zaštite prava iz radnog odnosa, Osnovni sud donio je Presudu broj 71 0 P 028328 05 od 1. listopada 2010. godine kojom je odbio apelantičin tužbeni zahtjev u odnosu na prvotuženu Republiku Srpsku – Narodnu skupštinu (u daljnjem tekstu: prvotužena), u dijelu u kojem je tražila da sud obveže prvotuženu da joj isplati neisplaćene plaće za razdoblje od 1. siječnja 2005. godine do 25. travnja 2007. godine sa zakonskim kamatama preciziranim u presudi, zatim da na njezino ime uplati doprinose za mirovinsko i invalidsko osiguranje za razdoblje od 24. prosinca 2004. godine do 24. travnja 2007. godine, da joj isplati neisplaćeni regres za 2005, 2006. i 2007. godinu sa preciziranim zateznim kamatama, te da joj isplati troškove smještaja u Banjoj Luci za razdoblje od 1. svibnja 2002. godine do 30. lipnja 2005. godine sa preciziranim zakonskim kamatama, kao i zahtjev za naknadu troškova postupka. U odnosu na drugotuženog Ombudsmana Republike Srpske (u daljnjem tekstu: drugotuženi) sud je utvrdio prekid postupka. Sud je obvezao apelanticu da prvotuženoj naknadi troškove postupka.

6. U obrazloženju presude Osnovni sud je naveo da je apelantica prvobitno 6. rujna 2005. godine podnijela tužbu protiv drugotuženog radi zaštite prava iz radnog odnosa, u kojoj je

navela da je prvotužena 25. travnja 2002. godine donijela odluku o imenovanju ombudsmana Republike Srpske, te je apelantica izabrana na razdoblje od pet godina iz reda srpskog naroda, sukladno članku 9. Zakona o ombudsmanu Republike Srpske. Apelantica ističe da je 29. listopada 2004. godine objavljen natječaj za izbor i imenovanje ombudsmana i dva zamjenika, na koji se prijavila, ali nije ponovno izabrana, te da je Narodna skupština Republike Srpske 28. prosinca 2004. godine donijela odluke o izboru ombudsmana i zamjenika, ali nije prethodno nju razriješila funkcije, te je ona izjavila prigovor na odluku o izboru na koji nije dobila odgovor. Novoizabrani ombudsman iz reda srpskog naroda (N. G.) donio je odluku o nemogućnosti raspoređivanja apelantice na radno mjesto koje odgovara njezinoj stručnoj spremi i radnim sposobnostima (14. ožujka 2005. godine). Drugotuženi je donio rješenje o prestanku radnog odnosa apelantici od 29. lipnja 2005. godine, na koji je apelantica uložila prigovor koji je odbijen rješenjem drugotuženog od 22. kolovoza 2005. godine. Apelantica je u tužbi navela da nije postojala osnova za donošenje rješenja o prestanku njezinog radnog odnosa jer prvotužena nije donijela rješenje o njezinom razrješenju, pa ni drugotuženi nije bio ovlašten donijeti rješenje o prestanku funkcije ombudsmana, a kasnije i rješenje o prestanku radnog odnosa apelantici. Stoga je apelantica, kako je navedeno u obrazloženju presude, prvobitno predložila da sud donese presudu kojom će poništiti u cijelosti Rješenje drugotuženog broj 2265/05 od 22. kolovoza 2005. godine. Osnovni sud je istakao da je apelantica podneskom od 25. lipnja 2008. godine, koji je predala na pripremnom ročištu, proširila tužbu na prvotuženu i preinačila tužbeni zahtjev tako što je obuhvatila i rješenja drugotuženog od 14. ožujka 2005. godine i 29. lipnja 2005. godine, te je tražila da sud obveže tužene da joj naknade štetu na ime neisplaćenih plaća, regresa, toplog obroka i naknade na ime plaćanja smještaja. Apelantica je konačno precizirala tužbeni zahtjev 15. rujna 2010. godine.

7. Prije svega, Osnovni sud je naveo da treba ispitati pravovremenost tužbe, sukladno Zakonu o radnim odnosima u državnim organima, članak 37, te je utvrdio da je rješenje o prestanku radnog odnosa drugotuženi donio 29. lipnja 2005. godine, kao i da je odlučio o prigovoru 22. kolovoza 2005. godine. Sud je, pod pretpostavkom da je navedeno rješenje uručeno apelantici isti dan, utvrdio (s obzirom na to da je tužba podnijeta 6. rujna 2005. godine) da je tužba pravovremena. Dalje, sud je naveo da je drugotuženi formiran donošenjem Zakona o ombudsmanu Republike Srpske i on je imao svojstvo pravne osobe. U tijeku postupka na snagu je stupio Zakon o prestanku važenja Zakona o ombudsmanu Republike Srpske – zaštitniku ljudskih prava, kojim je utvrđen prestanak važenja Zakona o ombudsmanu Republike Srpske – zaštitniku ljudskih prava, prestanak funkcije ombudsmana i zamjenika, kao i druga pitanja vezana za prestanak rada Institucije ombudsmana Republike Srpske – zaštitnika ljudskih prava. Apelantica je, iako uredno obaviještena o donošenju spomenutog zakona, do kraja postupka ostala pri tužbi i tužbenom zahtjevu u odnosu na drugotuženog. Stoga je sud, sukladno članku 378. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), kojim je propisano da će se postupak prekinuti kad stranka koja je pravna osoba prestane postojati, odnosno kad nadležni organ pravomoćno odluči o zabrani rada, odlučio da se u odnosu na drugotuženog postupak prekida.

8. U odnosu na prvotuženu sud je utvrdio da ona nije pasivno legitimirana. Sud je to obrazložio činjenicom da je predmet spora utvrđivanje ništavosti rješenja drugotuženog, te slijedom toga i potraživanje isplate plaća i ostalih naknada iz radnog odnosa kod tuženih. Međutim, sud je utvrdio da se u ovom slučaju radi o građanskopravnom odnosu između apelantice i poslodavca. Pri nespornoj činjenici da je apelantica bila u radnom odnosu kod drugotuženog od imenovanja do prestanka radnog odnosa (29. lipnja 2005. godine), to je jasno da joj je drugotuženi bio poslodavac, a ne prvotužena. Sud se u vezi s tim zaključkom pozvao i na Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o radnim odnosima u državnim organima, kojim je u članku 1. propisano da se u članku 45. Zakona o radnim odnosima u državnim organima mijenja stavak 4. tako da sada glasi: "Izabrano lice ostvaruje prava u stavu 1. i 2. ovog člana kod organa u kojem je po osnovu funkcije zasnovalo radni odnos". Sud je istakao da je nesporno da je apelantica nakon prestanka funkcije kod drugotuženog ostvarivala plaću od drugotuženog u trajanju od šest mjeseci, pa je u odnosu na prvotuženu odbio tužbeni zahtjev kao neutemeljen.

9. Okružni sud donio je Presudu broj 71 0 P 028328 Gž od 21. ožujka 2011. godine kojom je apelantičinu žalbu djelomično uvažio, pa je prvostupanjsku presudu u st. 1. i 3. izreke preinačio i presudio na način da je utvrdio da je apelantici nezakonito prestao radni odnos na radnom mjestu ombudsman Republike Srpske – zaštitnik ljudskih prava, te je kao nezakonita poništio precizirana rješenja drugotuženog od 14. ožujka 2005. godine, 29. lipnja 2005. godine i 22. kolovoza 2005. godine o prestanku radnog odnosa apelantici. Okružni sud je odlučio da svaka stranka snosi svoje troškove postupka. U preostalom dijelu (stavak 1. izreke prvostupanjske presude u kojem je apelantici odbijen zahtjev za isplatu naknada) prvostupanjska presuda je potvrđena.

10. U obrazloženju presude Okružni sud je naveo da je apelantičina žalba utemeljena. Naime, drugostupanjski sud se pozvao na zaključak prvostupanjskog suda da je tužba pravovremena u dijelu u kojem je apelantica tražila da se utvrdi ništavost rješenja drugotuženog jer je tužba podnijeta 6. rujna 2005. godine, a odluku o prigovoru drugotuženi je donio 22. kolovoza 2005. godine. Okružni sud je naveo da je u odnosu na drugotuženog prvostupanjski sud donio rješenje o prekidu postupka smatrajući da je on imao svojstvo pravne osobe jer je kao neovisna institucija formiran donošenjem Zakona o ombudsmanu Republike Srpske. Kako je 8. siječnja 2010. godine stupio na snagu Zakon o prestanku važenja Zakona o ombudsmanu – zaštitniku ljudskih prava kojim je utvrđen prestanak funkcije ombudsmana i njegovih zamjenika i druga pitanja vezana za prestanak rada te institucije i kako u vrijeme presuđivanja drugotuženi nije postojao, prvostupanjski sud je donio odluku o prekidu postupka. Međutim, prema mišljenju Okružnog suda, prvostupanjska odluka nije pravilna.

11. Okružni sud je naveo da se radi o sporu iz radnog odnosa, te je pretpostavka sudske zaštite pravovremenost i dopuštenost predmetne tužbe, pa je pravilna primjena Zakona o radnim odnosima u državnim organima. Okružni sud je naveo da u potpunosti prihvaća razloge za pravovremenost tužbe koje je dao prvostupanjski sud, sukladno članku 37. Zakona o radnim odnosima u državnim organima. Dalje, polazeći od činjenice da je apelantica imenovana na funkciju ombudsmana odlukom prvotužene i da se radi o specifičnom odnosu, Okružni sud je naveo da se na apelanticu ima primijeniti Zakon o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Republike Srpske koji regulira otvoreni postupak izbora kojim se vrši konačno imenovanje i ponovno imenovanje na pozicije u reguliranim organima koji su definirani istim zakonom. Pri činjenici da je apelantica imala status imenovane osobe, a da prvotužena nije provela postupak njezinog razrješenja, koji je propisan člankom 14. istoga zakona, nije bilo uvjeta da drugotuženi donese rješenje o prestanku radnog odnosa apelantici. Uvjet da se te odluke donesu bilo je razrješenje apelantice sa funkcije na koju je imenovana, ili da se zakonom regulira prestanak funkcije ombudsmana. Okružni sud se pozvao na odredbe Zakona o ombudsmanu Republike Srpske kojim su definirani način izbora i razlozi zbog kojih može prestati dužnost. Okružni sud je zaključio da navedeni zakon nije

regulirao prestanak mandata tadašnjim ombudsmanima, niti postoji odredba koja propisuje prestanak mandata po sili zakona. Okružni sud je zato zaključio da se žalbom utemeljeno ukazuje na to da je prvotužena nezakonito postupila kada je donijela odluke o izboru dva ombudsmana i dva pomoćnika, a nije prethodno riješila apelantičin radnopravni status.

12. Osim toga, Okružni sud nije prihvatio stav prvostupanjskog suda da prvotužena nije pasivno legitimirana. Okružni sud je obrazložio to činjenicom da je prvotužena donijela Zakon o ombudsmanu Republike Srpske – zaštitniku ljudskih prava, kao i da je imala određene obveze i za vrijeme trajanja Institucije ombudsmana Republike Srpske, te da je člankom 37. Zakona o ombudsmanu Republike Srpske propisano da će, na prijedlog ombudsmana, financijska sredstva nužna za funkcioniranje biti uključena u proračun Narodne skupštine Republike Srpske. Također, sud se pozvao na odredbe Zakona o prestanku važenja Zakona o ombudsmanu Republike Srpske – zaštitniku ljudskih prava kojim je regulirano da će se na zaposlene u Instituciji ombudsmana primjenjivati propisi kojima se uređuje radnopravni status zaposlenih u organima uprave Republike Srpske. Dakle, sud je zaključio da, kada se imaju u vidu navedene odredbe, za obveze ombudsmana odgovorna je Republika Srpska.

13. S obzirom na to da je zaključio da su rješenja drugotuženog bila nezakonita, sud je zaključio da apelantici pripada pravo koje proizlazi iz prestanka radnog odnosa. Međutim, kako je apelantica prvi put zahtjev za isplatu plaća, regresa, troškova smještaja i uplatu doprinosa postavila u podnesku od 25. lipnja 2008. godine, proizlazi da je tužba u tom dijelu nepravovremena. Postavljanje tog zahtjeva ne može se smatrati preinačenjem tužbenog zahtjeva već se radi o novim zahtjevima koji su nepravovremeni, sukladno članku 37. Zakona o radnim odnosima u državnim organima. Kako je apelantica i za povredu tih prava imala saznanje donošenjem rješenja o prestanku radnog odnosa kod drugotuženog, Okružni sud je zaključio da je tužbu u tom dijelu trebalo odbaciti, s obzirom na to da na pravovremenost i dopuštenost sud pazi po službenoj dužnosti. Međutim, kako su pravne posljedice iste za apelanticu, to je potvrđena prvostupanjska presuda u dijelu u kojem je taj tužbeni zahtjev odbijen. Okružni sud je istakao da, kada bi se primijenila i odredba članka 115. Zakona o radu, koja također regulira pravovremenost tužbe u radnom sporu, proizlazi da je prošao jednogodišnji rok za podnošenje tužbe od dana saznanja.

14. Odlučujući o reviziji koju je apelantica izjavila protiv drugostupanjske presude u dijelu kojim je odbijena njezina žalba i potvrđena prvostupanjska presuda (o odbijanju apelantičinog zahtjeva da joj prvotužena isplati plaće, regres i troškove smještaja, te da joj uplati doprinose), Vrhovni sud donio je Presudu broj 71 0 P 028328 11 Rev od 7. lipnja 2012. godine kojom je reviziju odbio.

15. U obrazloženju presude Vrhovni sud je naveo da revizija nije utemeljena. Vrhovni sud je istakao da je predmet spora apelantičin zahtjev da se ponište rješenja drugotuženog na temelju kojih je apelantici prestao radni odnos kod drugotuženog, te da se tuženi obvežu da apelantici isplate plaće, regres i troškove smještaja, kao i da joj uplate doprinose za mirovinsko-invalidsko osiguranje, sve sa zateznim zakonskim kamatama.

16. Polazeći od utvrđenih činjenica prvostupanjskog suda, kao i zaključaka nižestupanjskih sudova, Vrhovni sud je zaključio da je drugostupanjska presuda ispravna. Vrhovni sud se pozvao na odredbu članka 37. stavak 6. Zakona o radnim odnosima u državnim organima koji se primjenjuje na konkretan slučaj, sukladno odredbi članka 37. stavak 1. Zakona o ombudsmanu Republike Srpske, a sukladno kojem zaposleni u državnom organu, ukoliko je nezadovoljan odlukom funkcionara koji rukovodi organom, ima pravo u roku od 15 dana od dostave odluke povodom podnijetog prigovora podnijeti tužbu nadležnom sudu radi zaštite svojih prava. Taj rok je prekluzivnog karaktera i djeluje u tom smislu da se njegovim istekom gasi pravo na tužbu, tj. zaposleni ne može ostvarivati sudsku zaštitu povrijeđenog prava iz radnog odnosa ukoliko je propustio rok za podnošenje tužbe. Vrhovni sud je naveo da se drugostupanjski sud, kada je utvrdio da je tužba nepravovremena u dijelu koji se odnosi na apelantičino novčano potraživanje iz radnog odnosa, pozvao na odredbu "članka 105. Zakona o radu" (u presudi drugostupanjskog suda je navedeno "članak 115."). S obzirom na to da je 25. lipnja 2008. godine tužba preinačena u odnosu na prvotuženu i da je tada apelantica prvi put postavila zahtjev za isplatu plaća, regresa i troškova smještaja, te uplate doprinosa, a ta prava su joj povrijeđena 2005. godine, Vrhovni sud je zaključio da je pravilan stav drugostupanjskog suda da je nastupila zakonska prekluzija zbog koje apelantica više ne može utemeljeno potraživati naknade na ime plaća, regresa i troškova smještaja, kao i zakonske doprinose. Vrhovni sud je istakao da nižestupanjski sudovi nisu pogrešno primijenili materijalno pravo na apelantičinu štetu kada su odbili u tom dijelu tužbeni zahtjev, te od utjecaja na zakonitost odluke nije činjenica da je tužbeni zahtjev odbijen, a tužba je trebala biti odbačena, jer su pravne posljedice u oba slučaja iste (gubi se pravo iz radnog odnosa). Vrhovni sud je istakao da apelantica neutemeljeno ukazuje na to da je sudu podnijela još jednu tužbu radi naknade štete. Prema stanju spisa, takva tužba nije predana sudu, a tek je uz apelantičin podnesak od 25. prosinca 2007. godine priložen primjerak tužbe protiv drugotuženog u kojoj se traži samo isplata naknade štete za neisplaćene stanarine u iznosu od 24.000,00 KM. Međutim, o toj tužbi sudovi nisu raspravljali niti je ona zavedena u sudski protokol, već se raspravljalo samo o tužbi koja je predana sudu 6. rujna 2005. godine, a koja je naknadno u razdoblju od 2008. godine do 2010. godine u više navrata preinačena. Vrhovni sud je naveo da je pogrešan apelantičin stav da tužba za poništenje odluke o prestanku radnog odnosa u sebi sadrži i zahtjev za naknadu štete zbog izgubljenih primanja, jer, prema članku 2. stavak 1. ZPP, sud odlučuje u granicama zahtjeva koji su stavljeni u postupku. Vrhovni sud se pozvao na načelo dispozicije stranaka, te naveo da ne smije stranci pružiti više nego što je tražila u zahtjevu ili što nije tražila, jer bi u tom slučaju povrijedio odredbe postupka. Vrhovni sud je istakao da, kada je tužba nepravovremena, sudovi se ne upuštaju u meritum, ali treba naglasiti da je Narodna skupština Republike Srpske najviši zakonodavni organ vlasti čije su nadležnosti propisane u članku 70. Ustava Republike Srpske. Njezine odluke ne mogu se pobijati u redovitim sudovima, odnosno ti sudovi nisu ovlašteni ispitivati zakonitost odluka koje donosi Narodna skupština Republike Srpske, pa se drugostupanjski sud nije mogao upustiti u ocjenu pravilnosti i zakonitosti odluke Narodne skupštine od 28. prosinca 2004. godine kojom je izvršen izbor novog ombudsmana. Nijednim zakonom, pa ni Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima na koje se pozvao drugostupanjski sud, nije predviđena mogućnost da redoviti sudovi odlučuju o zakonitosti odluka koje donosi Narodna skupština Republike Srpske.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

17. Apelantica navodi povredu prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), prava na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, prava na efikasan pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije, prava na zabranu diskriminacije iz članka 14. Europske konvencije, članka II/4. Ustava Bosne i

Hercegovine, prava iz članka 1. točke 2. i 5. Sporazuma o ljudskim pravima, kao i prava iz Međunarodnog pakta o ekonomskim, kulturnim i socijalnim pravima. Apelantica pobija tijek postupka, te dužinu trajanja postupka, navodeći da su se na njezinom predmetu mijenjali suci, te da, i pored intervencija u predmetu koji je po svojoj prirodi hitan, predmet tri godine nije uzet u rad (od predaje tužbe). Osim toga, apelantica navodi da je preporučenom poštom poslala dvije tužbe Osnovnom sudu u Banjoj Luci, jednu radi poništenja rješenja o prestanku radnog odnosa, a drugu za naknadu štete iz radnog odnosa, što se vidi iz potvrde o slanju pošiljke i iz njezine urgencije od 25. prosinca 2007. godine. Apelantica je Ustavnom sudu dostavila tužbu na kojoj je datum 6. rujna 2005. godine protiv drugotuženog radi poništenja rješenja iz radnog odnosa, kao i tužbu s datumom 6. rujna 2005. godine protiv drugotuženog radi naknade štete za neisplaćene stanarine. Niti jedna tužba nema sudski prijemni pečat, a kao dokaz da ih je poslala apelantica je dostavila kopiju potvrde o prijemu pošiljke u kojoj je označen kao primatelj Osnovni sud Banja Luka, Vladike Platon broj 2, dvije tužbe, a koji dopis je poštom poslan 6. rujna 2005. godine. Također, u prilog tvrdnji da se radi o dvije tužbe apelantica je Ustavnom sudu dostavila urgencije (sa jednim brojem predmeta RS: 551/05) u kojima urgira rješavanje povodom dvije tužbe od 6. rujna 2005. godine. Također, apelantica je Ustavnom sudu dostavila podnesak od 25. prosinca 2007. godine, koji je poslala Osnovnom sudu na predmet broj P-551/05, u kojem navodi da je poslala dvije tužbe putem pošte, da je uvidom u pisarnici utvrdila da je samo jedna tužba protokolirana (radi poništenja rješenja), dok druge tužbe za naknadu štete nema, pa je ponovno dostavila dvije tužbe, te urgirala uzimanje predmeta u rad. Prema njezinom mišljenju, sud je bio dužan obje tužbe protokolirati, bez obzira na to smatra li ih zajedničkim zahtjevom (s obzirom na to da se radi o istom tužitelju, tuženom i predmetu spora). Također, njih je bilo potrebno prethodno ispitati, a to nikada nije učinjeno. Apelantica ističe da je precizirala tužbeni zahtjev 25. lipnja 2008. godine (Ustavni sud primjećuje da je preciziranom tužbom tada kao tuženi označena i Narodna skupština), te je tek treći sudac u tom predmetu pozvao apelanticu na uređenje tužbe, iz čega se moglo zaključiti da je prihvatio obje tužbe. Apelantica pobija zaključke sudova da se radi o proširenju tužbe i preinaci tužbenog zahtjeva, čime se prema njoj čini diskriminacija u odnosu na pristup sudu, jer je podnijela tužbe za zaštitu prava iz radnog odnosa u zakonskom roku poštujući i prekluzivni rok, a kasnije disponirala svojim zahtjevima. U vezi s navedenim, apelantica pobija i zaključke Okružnog suda i Vrhovnog suda da je tužba u odnosu na isplatu plaća i drugih naknada podnijeta nepravovremeno. Apelantica je tražila naknadu štete zbog odugovlačenja postupka. Apelantica je istakla povredu prava na efikasan pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije u vezi s pravom na pristup sudu, jer u Republici Srpskoj ne postoji djelotvoran pravni lijek kojim bi se zaustavila zlouporaba prava u okviru sudova Republike Srpske, pogrešna i nepravilna primjena zakona i da se ispravi nepravda koju ona trpi. Osim povreda prava na pravično suđenje u vezi s pobijanim odlukama, apelantica ukazuje i na to da je diskriminirana kao ombudsman u odnosu na radne kolege i povrijeđeno joj je pravo na rad zaštićeno odredbama članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i odredbama Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.

b) Odgovor na apelaciju

18. U odgovoru na apelaciju Vrhovni sud je naveo da ostaje pri obrazloženju danom u presudi i da nije učinjena povreda prava koju apelantica navodi. Osim toga, Vrhovni sud je istakao da je bespredmetno apelantičino pozivanje na dvije tužbe, od kojih jedna navodno nije protokolirana, jer apelantica tom tužbom nije tražila isplatu plaća i regresa već samo naknadu štete po osnovi neplaćene stanarine. Osim toga, tom tužbom nije tužila Narodnu skupštinu već samo Ombudsmana Republike Srpske, a predmet odlučivanja u reviziji bila je odluka o tužbenom zahtjevu protiv Republike Srpske, Narodne skupštine Republike Srpske. Zahtjev za isplatu plaća prvi put podnijela je 25. lipnja 2008. godine. Dakle, zbog svoga propusta, a ne propusta suda, apelantica nije uspjela u sporu. Vrhovni sud je naveo da Narodna skupština Republike Srpske nije ni bila apelantičin poslodavac, te da je u odnosu na poslodavca (Ombudsman) postupak prekinut, pa će apelantica, ako zatraži nastavak postupka, imati mogućnost zaštititi povrijeđena prava.

19. Okružni sud je u odgovoru na apelaciju naveo da je apelacija neutemeljena, te da ostaje pri razlozima danim u odluci, kao i da su neutemeljeni apelantičini navodi o povredi ljudskih prava.

20. Osnovni sud, odnosno sutkinja koja je dostavila odgovor na apelaciju istakla je da je postupak pravomoćno okončan i da u postupku nije sudjelovala, zbog čega nije u mogućnosti izjasniti se na navode iz apelacije.

21. Pravobraniteljstvo Republike Srpske, zastupnik prvotužene, istaklo je da su odluke pravilne i zakonite, da je činjenično stanje pravilno utvrđeno, pogotovu u dijelu nepravovremenosti apelantičine tužbe za isplatu plaća i ostaloga, kao i da nije povrijeđeno apelantičino pravo u tijeku postupka pred redovitim sudovima.

V. Relevantni propisi

22. **Zakon o radnim odnosima u državnim organima** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 11/94, 6/97 i 96/03) u relevantnom dijelu glasi:

VIII – Ostvarivanje i zaštita prava zaposlenih i postavljenih lica

Član 37. stav 6.

Ako funkcioner u utvrđenom roku ne odluči o podnetom prigovoru ili ako zaposleni, odnosno postavljeno lice nije zadovoljan odlukom funkcionera povodom podnetog prigovora, zaposleni odnosno postavljeno lice može se obratiti nadležnom sudu u roku od 15 dana.

23. **Zakon o parničnom postupku** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 41/03, 85/03, 74/05, 63/07 i 49/09) u relevantnom dijelu koji se primjenjivao u toku postupka glasi:

Član 2. stav 1.

U parničnom postupku sud odlučuje u granicama zahtjeva koji su stavljeni u postupku.

Član 209.

Povreda odredaba parničnog postupka postoji ako sud u toku postupka nije primijenio ili je nepravilno primijenio koju odredbu ovog zakona, a to je bilo od uticaja na donošenje zakonite i pravilne presude.

24. **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o ombudsmenu Republike Srpske** ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 49/04) u relevantnom dijelu glasi:

Član 14.

Iza člana 37. dodaje se novi član 37a. koji glasi:

Na radno-pravni status zaposlenih u Službi Ombudsmena (postavljanje i zapošljavanje, trajanje i uslovi rada, materijalnu i disciplinsku odgovornost, plate, prava i dužnosti i dr.) i na materijalno-finansijsko poslovanje institucije Ombudsmena, shodno se primjenjuju propisi koji važe za organe vlasti, odnosno organe državne uprave u Republici Srpskoj.

25. **Zakon o radu Republike Srpske** (u osnovnoj verziji objavljen u "Službenom glasniku Republike Srpske" broj 38/00) u relevantnom dijelu glasi:

Član 105.

Radnik koji smatra da mu je poslodavac povredio pravo iz radnog odnosa, može da podnese tužbu nadležnom sudu za

zaštitu tog prava. Pravo na podnošenje tužbe nije uslovljeno prethodnim obraćanjem radnika poslodavcu za zaštitu prava.

Tužbu za zaštitu prava radnik može podneti u roku od jedne godine od dana saznanja za povredu, a najdalje u roku od tri godine od učinjene povrede.

Identična odredba nakon izmjena i dopuna Zakona o radu ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 55/07 – Prečišćeni tekst) sadržana je sada u članu 118.

VI. Dopustivost

26. Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu, kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

27. Sukladno članku 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

28. U konkretnom slučaju, predmet pobijanja apelacijom je Presuda Vrhovnog suda broj 71 0 P 028328 11 Rev od 7. lipnja 2012. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, pobijanu presudu apelantica je primila 25. lipnja 2012. godine, a apelacija je podnesena 18. kolovoza 2012. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očito (*prima facie*) neutemeljena.

29. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

30. Apelantica pobija navedene presude tvrdeći da su joj tim presudama povrijeđena prava iz članka II/3.(e) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine, članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1, 13. i 14. Europske konvencije i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, kao i prava iz Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.

Pravo na pravično suđenje

31. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i kriviičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

32. Članak 6. stavak 1. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim, zakonom ustanovljenim sudom. […]

33. Ustavni sud prvenstveno zapaža da se postupak odnosi na naknadu materijalne i nematerijalne štete, dakle na predmet građanskopravne prirode, te je članak 6. stavak 1. Europske konvencije primjenjiv u konkretnom slučaju. Stoga će Ustavni sud ispitati apelantičine navode o povredi tog prava.

U odnosu na pobijane presude

34. Ustavni sud primjećuje da apelantica pobija odluke redovitih sudova ističući da su sudovi pogrešno utvrdili činjenično stanje i pogrešno primijenili materijalno pravo.

35. U vezi s tim navodima, Ustavni sud ukazuje na to da, prema praksi Europskog suda i Ustavnog suda, zadaća ovih sudova nije da preispituju zaključke redovitih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene materijalnog prava (vidi Europski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. lipnja 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan supstituirati redovite sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je, općenito, zadaća redovitih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Europski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. svibnja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadaća Ustavnog suda je da ispita jesu li, eventualno, povrijeđena ili zanemarena ustavna prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te je li primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska.

36. U konkretnom slučaju, Ustavni sud zapaža da je prvostupanjski sud u jednom dijelu odbio apelantičin tužbeni zahtjev u odnosu na prvotuženu, dok je postupak protiv drugotuženog prekinuo. Okružni sud je utvrdio da takav stav nije ispravan, te je preinačio prvostupanjsku presudu utvrđujući da su pobijana rješenja drugotuženog nezakonita, kao i da je prvotužena odgovorna za rad drugotuženog i da nema mjesta prekidu postupka u odnosu na drugotuženog, ali je zaključio da je tužba u dijelu u kojem je apelantica potraživala isplatu plaća i drugih naknada iz radnog odnosa nepravovremena. Rješavajući o apelantičinoj reviziji, Vrhovni sud je potvrdio stav drugostupanjskog suda u dijelu koji se odnosi na isplatu plaća i ostalih naknada. Pri tome Ustavni sud zapaža da su oba suda istakla da je tužbu u tom dijelu trebalo odbaciti, jer je prošao zakonom utvrđeni rok u kojem je apelantica mogla tražiti sudsku zaštitu (pozivajući se na Zakon o radu, kao i Zakon o radnim odnosima u državnim organima), ali imajući u vidu da su pravne posljedice za apelanticu iste, taj dio prvostupanjske presude je potvrđen (jer je prvostupanjski sud u tom dijelu već odbio tužbeni zahtjev). Dalje, iz obrazloženja Vrhovnog suda jasno proizlazi da je apelantica prvi put postavila zahtjev protiv prvotužene podneskom od 25. lipnja 2008. godine, kada je tražila i isplatu plaća i ostalih naknada, a koja prava su joj povrijeđena 2005. godine.

37. Ustavni sud primjećuje da apelantica ne pobija primjenu zakona na konkretan slučaj u vezi sa zastarom, ili način na koji su sudovi računali rokove u smislu utvrđivanja zastare, već ističe da je zahtjev podnijela pravovremeno. U tom pravcu apelantica navodi da je podnijela dvije tužbe 6. rujna 2005. godine, da nije podnosila novi zahtjev već je zahtjevom slobodno disponirala, kao i da zahtjev za utvrđivanje ništavosti ugovora podrazumijeva i zahtjev za naknadu štete, a što sve utječe na pravovremenost njezinog tužbenog zahtjeva u pogledu plaća i drugih traženih naknada.

38. S tim u vezi, Ustavni sud primjećuje da je apelantica nesporno podnijela prvobitno tužbu samo protiv drugotuženog, a da je kasnije tužbom obuhvatila i prvotuženu. Također, Ustavni sud iz pobijanih odluka, kao i iz dokumentacije koju je apelantica dostavila i spisa predmeta primjećuje da je apelantica tek podneskom od 25. lipnja 2008. godine prvi put postavila zahtjev za isplatu plaća, regresa i uplate doprinosa, te su sudovi utvrdili da se radi o prekluziji, odnosno da je protekao zakonom određeni rok u kojem je trebala ostvariti pravo na zaštitu tih prava, jer je za povredu saznala 2005. godine (kada joj je donijeto rješenje o prekidu radnog odnosa), a da je tek podneskom od 25. lipnja 2008. godine proširila tužbu na prvotuženu i preinačila tužbeni zahtjev (kada je zatražila da sud obveže tužene da joj naknade

štetu na ime neisplaćenih plaća, regresa, toplog obroka i naknade). Imajući u vidu navode koje ističe apelantica, pokušavajući dokazati da je podnijela dvije tužbe, Ustavni sud primjećuje da se Vrhovni sud referirao na te navode i naveo da je neutemeljen apelantičin navod da je 6. rujna 2005. godine podnijela još jednu tužbu radi naknade za smještaj, jer, prema stanju spisa, takva tužba nije predana sudu i tek je podneskom od 25. prosinca 2007. godine takav primjerak predan sudu (tužba protiv drugotuženog radi isplate naknade štete radi neisplaćene stanarine). Vrhovni sud je istakao da o toj tužbi sudovi nisu ni raspravljali, niti je ona zavedena u sudski protokol, već se raspravljalo samo o tužbi koja je predana 6. rujna 2005. godine, a koja je nekoliko puta mijenjana (tužba radi poništenja rješenja drugotuženog). Ustavni sud primjećuje da je apelantica uz apelaciju dostavila podnesak na koji se pozvao Vrhovni sud, u kojem je apelantica navela da je tužba radi poništenja rješenja protokolirana (tada pod brojem predmeta: RS-551/05), a sudu dostavlja i kopiju druge tužbu (navodno predane poštom 6. rujna 2005. godine). Dakle, navodi apelantice i Vrhovnog suda su potpuno identični, samo što je zaključak Vrhovnog suda takav da je apelantica tim zaključkom nezadovoljna, te "predavanje druge tužbe" na ranije zavedeni broj sudskog predmeta (a u kojem je bila samo tužba radi poništenja ugovora) tumači na način koji njoj ide u korist. Ustavni sud primjećuje da je Vrhovni sud jasno naveo da se radi o neprotokoliranoj tužbi radi isplate stanarine protiv drugotuženog, o kojoj sudovi nisu ni raspravljali. Uvidom u sudski spis, suprotno apelantičinim navodima, proizlazi isto kao i iz odgovora na tužbu drugotuženog (od 28. veljače 2008. godine), koji je naveo da mu je uz tužbu broj RS-551/05 radi poništenja rješenja dostavljena još jedna tužba radi naknade štete po osnovi neisplaćenih stanarina, koja nije protokolirana te je vraćena sudu. Također, Ustavni sud primjećuje da su redoviti sudovi jasno naveli da postavljanje zahtjeva za isplatu plaća, regresa, doprinosa i troškova smještaja ne može se smatrati preinačenjem tužbenog zahtjeva, već se radi o novom tužbenom zahtjevu. Osim toga, Vrhovni sud se izjasnio na apelantičine revizijske navode da tužba za poništenje podrazumijeva i zahtjev za naknadu štete – odbijajući ih kao neutemeljene, jer sud sudi u okviru zahtjeva postavljenog u postupku sukladno članku 2. stavak 1. ZPP, te ne može stranci dosuditi nešto što nije tražila. Zbog navedenog sud je utvrdio nepravovremenost tužbe u tom dijelu radi isplate plaća i ostalih naknada iz rada, a iz razloga što je prvi put taj zahtjev istakla 26. lipnja 2008. godine, a povreda je nastala 2005. godine. S obzirom na to da je nesporno da je predmet revizijskog postupka bila odluka kojom je odlučivano isključivo o dijelu tužbenog zahtjeva kojim je odlučivano o obvezi tuženih da apelantici isplate navedene naknade i doprinose, a da je apelantica tek podneskom od 26. lipnja 2008. godine proširila tužbu na prvotuženu i preinačila tužbeni zahtjev, Ustavni sud, suprotno apelantičinim navodima, ne može naći ništa što bi ukazalo na to da je primjena materijalnog prava bila proizvoljna ili da su sudovi arbitrarno tumačili propise koje su primijenili. Dakle, obrazloženje pobijanih odluka, kao i dokumentacija koju je apelantica osobno dostavila uz apelaciju upućuju na sve navedeno iz pobijanih presuda Okružnog suda i Vrhovnog suda, te jasno proizlazi da su sudovi dali argumentirana obrazloženja zašto su tužbu u tom dijelu smatrali nepravovremenom, a što apelantica nije mogla dovesti u pitanje ni u postupku pred redovitim sudovima, ni u postupku pred Ustavnim sudom. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da su apelacijski navodi u tom dijelu u cijelosti neutemeljeni.

Pravo na suđenje u razumnom roku

39. Apelantica ističe da je postupak trajao neopravdano dugo u postupku koji je po svojoj prirodi hitan jer se radi o radnom sporu.

a) Relevantna načela

40. Prema konzistentnoj praksi Europskog i Ustavnog suda, razumnost dužine trajanja postupka mora se ocjenjivati u svjetlu okolnosti pojedinog predmeta. Pri tome se mora voditi računa o kriterijima uspostavljenim sudskom praksom Europskog suda, a naročito o složenosti predmeta, ponašanju strana u postupku i nadležnog suda ili drugih javnih vlasti, te o značaju koji konkretna pravna stvar ima za apelanta (vidi Europski sud, *Mikulić protiv Hrvatske*, aplikacija broj 53176/99 od 7. veljače 2002. godine, Izvješće broj 2002-I, stavak 38).

41. Podržavajući praksu Europskog suda, Ustavni sud podsjeća i na to da članak 6. stavak 1. Europske konvencije državama ugovornicama nameće dužnost da organiziraju svoje pravosudne sustave tako da sudovi mogu zadovoljiti uvjete tog članka, uključujući i obvezu da postupaju u predmetima u razumnom roku (vidi Europski sud, *Marinović protiv Hrvatske*, presuda od 6. listopada 2005. godine, stavak 23).

b) Razdoblje koje se uzima u obzir

42. Ustavni sud zapaža da je apelantica pokrenula postupak tužbom od 6. rujna 2005. godine, a da je konačna odluka Vrhovnog suda donijeta 7. lipnja 2012. godine. Dakle, postupak je trajao šest godina i devet mjeseci.

c) Analiza razumnosti trajanja postupka

43. U konkretnom slučaju, Ustavni sud primjećuje da je prvobitno predmet apelantičinog tužbenog zahtjeva bilo utvrđivanje ništavosti rješenja drugotuženog o prestanku radnog odnosa apelantici, te da je u tijeku postupka istakla novi zahtjev protiv prvotužene za naknadu plaća i ostalih naknada iz radnog odnosa. Međutim, s obzirom na činjenična i pravna pitanja koja je u konkretnom slučaju trebalo riješiti, Ustavni sud ne smatra da se radi o naročito složenom sudskom postupku.

44. Ustavni sud primjećuje da je dužini trajanja postupka u najvećem dijelu doprinio Osnovni sud jer je postupak pred tim sudom trajao pet godina i mjesec dana od dana podnošenja tužbe, za koje vrijeme je sud zakazao i održao tri ročišta, a tri su odgođena. Nakon toga, Okružni sud i Vrhovni sud donijeli su relativno brzo odluke o žalbi odnosno reviziji. Međutim, činjenica da su kasnije sudovi bili ažurni ne opravdava činjenicu da je Osnovnom sudu trebalo pet godina da donese prvostupanjsku presudu. Pri tome, Osnovni sud nije dao nikakvo obrazloženje za trajanje postupka, koji je po svojoj prirodi hitan. Ustavni sud smatra da su sudovi, konkretno Osnovni sud, svojim postupanjem doprinijeli dužini postupka koja se ne može smatrati opravdanom, čime je povrijeđeno pravo na suđenje u razumnom roku kao element prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

45. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da je dužina postupka bila prekomjerna i da ne zadovoljava zahtjev razumnog roka iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije, te da postoji kršenje prava na suđenje u razumnom roku kao jednog od elemenata prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

Pitanje naknade nematerijalne štete

46. Apelantica je tražila naknadu štete zbog kršenja prava na pravično suđenje u razumnom roku. Prema članku 74. Pravila Ustavnog suda, u odluci kojom usvaja apelaciju Ustavni sud može odrediti naknadu na ime nematerijalne štete, te da se ona, u smislu stavka (2) navedenoga članka, određuje na temelju pravednosti, uzimajući u obzir standarde koji proizlaze iz prakse Ustavnog suda.

47. Imajući u vidu činjenicu da je Osnovnom sudu trebalo pet godina da odluči o apelantičinoj tužbi, te da je cjelokupni postupak na tri instance trajao šest godina i devet mjeseci,

Ustavni sud nalazi da je potrebno apelantici dosuditi naknadu, pogotovu imajući u vidu njezin tužbeni zahtjev, odnosno da je tražila poništenje rješenja kojim joj je prestao radni odnos, imajući u vidu posljedice koje je to rješenje proizvelo apelantici. Prilikom odlučivanja o zahtjevu za naknadu nematerijalne štete, Ustavni sud upućuje na ranije utvrđeno načelo određivanja visine naknade štete u takvim slučajevima (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 938/04*, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 20/06, st. 48-51). Prema utvrđenom načelu, apelantici bi za svaku godinu odgađanja da se donese odluka trebalo isplatiti iznos od po 150,00 KM, odnosno 300,00 KM imajući u vidu da se radi o postupku koji je po svojoj prirodi hitan. S obzirom na činjenicu da je postupak povodom apelantičinog zahtjeva trajao šest godina i skoro devet mjeseci, apelantici se utvrđuje naknada u ukupnom iznosu od 1.800,00 KM. Taj iznos apelantici je dužna isplatiti Vlada Republike Srpske u roku od 90 dana od dana dostave ove odluke. Ova odluka Ustavnog suda u dijelu koji se odnosi na naknadu nematerijalne štete predstavlja izvršnu ispravu.

Pravo na imovinu

48. Apelantica smatra da joj je pobijanim presudama povrijeđeno pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. S obzirom na to da su navodi o povredi prava na imovinu identični navodima o kršenju prava na pravično suđenje (u vezi s ostalim aspektima prava na pravično suđenje), a što je Ustavni sud već obrazložio u prethodnim točkama ove odluke, Ustavni sud smatra da su i navodi iz apelacije u vezi s kršenjem prava na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 Europske konvencije neutemeljeni.

Ostali navodi

49. Apelantica je istakla povredu prava na efikasan pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije u vezi s pravom na pravično suđenje (pristup sudu), jer, kako navodi, u Republici Srpskoj ne postoji djelotvoran pravni lijek kojim bi se zaustavila zlouporaba prava u sudovima Republike Srpske, pogrešna i nepravilna primjena zakona i da se ispravi nepravda koju apelantica trpi. Ustavni sud primjećuje da je apelantica imala pravo na sudsku zaštitu, koju je koristila, te da je djelomično u postupku uspjela sa svojim zahtjevom. Međutim, činjenica da je u jednom dijelu odbijen njezin zahtjev, a što su sudovi obrazložili nepravovremenim podnošenjem tužbe, ne može ukazati na to da pravni lijek koji je apelantica koristila (kao i kompletan sudski postupak) nije bio efikasan. Stoga su ti navodi neutemeljeni.

50. Apelantica je istakla povredu prava iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine, povredu prava iz članka 14. Europske konvencije, kao i povredu prava iz Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. U odnosu na apelantičine navode o povredi prava na rad iz članka 6. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Ustavni sud ukazuje na to da pravo na rad nije zagarantirano Ustavom Bosne i Hercegovine, niti Europskom konvencijom, koja se, prema članku II/2. Ustava Bosne i Hercegovine, izravno primjenjuje u Bosni i Hercegovini. Međutim, u Aneksu I. točka 8. Ustava Bosne i Hercegovine – Dodatni sporazumi o ljudskim pravima koji će se primjenjivati u Bosni i Hercegovini, između ostalog naveden je i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1996). Tim paktom je u čl. 6. i 7. zagarantirano pravo na rad i pravo na uživanje povoljnih uvjeta rada. Uživanje tog prava garantirano je člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine – Nediskriminacija.

51. Apelantica ističe da je diskriminirana kao ombudsman u odnosu na svoje radne kolege, kao i da joj je povrijeđeno pravo na rad jer je tužena donošenjem nezakonitih akata spriječila apelanticu da radi, a sve navedeno dovodi u vezu sa sudskim postupkom, odnosno pobijanim presudama. Ustavni sud primjećuje da ti navodi nisu konkretizirani i potkrijepljeni dokazima, te da su paušalni, ali iz apelacije proizlazi da apelantica navode o povredi prava na diskriminaciju i rad dovodi u vezu s pravom na pravično suđenje. Stoga, Ustavni sud mora konstatirati da je kroz postupak koji je apelantica vodila utvrđeno da su rješenja drugotuženog nezakonita, te su poništena. Dakle, učinjena povreda i nezakonitost u postupku donošenja rješenja kojim je u konačnici apelantici prestao radni odnos utvrđena je u tijeku sudskog postupka. Stoga su neutemeljeni apelantičini navodi o povredi prava na zabranu diskriminacije i prava na rad iz Međunarodnog pakta o ekonomskim, kulturnim i socijalnim pitanjima u vezi s pravom na pravično suđenje.

52. Ustavni sud napominje da je navode o povredi prava iz članka 1. točka 5. Sporazuma o ljudskim pravima ispitao kroz navode o kršenju prava na pravično suđenje, kao i da ničim nisu potkrijepljeni, niti to proizlazi iz pobijanih odluka, navoda o kršenju članka 1. točka 2. Sporazuma o ljudskim pravima, odnosno povreda prava na zabranu mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja i kazne.

VIII. Zaključak

53. Ustavni sud zaključuje da postoji kršenje prava na pravično suđenje u razumnom roku iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije kada je postupak u predmetu koji je po svojoj naravi hitan trajao šest godina i deset mjeseci, od čega je sudu trebalo tri godine i tri mjeseca da poduzme prvu radnju, odnosno pozove apelanticu da uredi tužbu.

54. Međutim, Ustavni sud zaključuje da nema kršenja u odnosu na ostale aspekte prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije u situaciji kada su sudovi argumentirano obrazložili svoje odluke kojim su odbili apelantičin tužbeni zahtjev u dijelu koji se odnosi na isplatu plaća i ostalih naknada, a takvo obrazloženje Ustavni sud ne smatra proizvoljnim.

55. Također, Ustavni sud zaključuje da nema povrede ni prava na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju kada apelantica kršenje tog prava vezuje za proizvoljnu primjenu materijalnog prava, a Ustavni sud je zaključio da nije bilo proizvoljnosti u tom pogledu.

56. Ustavni sud zaključuje da nema povrede članka 13. u vezi s pravom na pravično suđenje jer je apelantica imala efikasan pravni lijek, koristila ga i djelomično uspjela u postupku, pri čemu su redoviti sudovi razmotrili njezine navode i dali razloge zašto oni ne mogu dovesti do drugačijeg rješenja konkretne pravne stvari.

57. Ustavni sud zaključuje da su navodi o diskriminaciji iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije, kao i navodi o povredi prava na rad iz Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima u vezi s pravom na pravičan postupak paušalni i nepotkrijepljeni konkretnim dokazima, a osim toga i neutemeljeni imajući u vidu da je redoviti sud utvrdio nezakonitost u postupku kojim je apelantici prestao radni odnos.

58. Na temelju članka 59. st. (1), (2) i (3) i članka 74. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

59. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Mirsad Ćeman, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 3073/12**, рјешавајући апелацију **Б. М.**, на основу члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б), члана 59 ст. (1), (2) и (3) и члана 74 Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – Пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Мирсад Ћеман, предсједник
Мато Тадић, потпредсједник
Златко М. Кнежевић, потпредсједник
Валерија Галић, суткиња
Миодраг Симовић, судија
Сеада Палаврић, суткиња
на сједници одржаној 21. јула 2015. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Дјелимично се усваја апелација **Б. М.**

Утврђује се повреда права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода у односу на право на доношење одлуке у разумном року у поступку пред Основним судом у Бањалуци, који је окончан Пресудом Врховног суда Републике Српске број 71 0 П 028328 11 Рев од 7. јуна 2012. године.

Налаже се Влади Републике Српске да, у складу с чланом 74 Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, **Б. М.**, у року од 90 дана од дана достављања ове одлуке, исплати укупан износ од 1.800,00 КМ на име накнаде нематеријалне штете због кршења права на доношење одлуке у разумном року, уз обавезу да након истека тог рока плати **Б. М**. законску затезну камату на евентуално неисплаћени износ или дио износа накнаде одређене овом одлуком.

Налаже се Влади Републике Српске да, у складу с чланом 72 став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од 90 дана од дана достављања ове одлуке, обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одбија се као неоснована апелација **Б. М**. поднесена против Пресуде Врховног суда Републике Српске број 71 0 П 028328 11 Рев од 7. јуна 2012. године, Пресуде Окружног суда у Бањалуци број 71 0 П 028328 Гж од 21. марта 2011. године и Пресуде Основног суда у Бањалуци 71 0 П 028328 05 од 1. октобра 2010. године у односу на остале аспекте права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, права на ефикасан правни лијек из члана 13 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, у вези с правом на правично суђење, затим права на забрану дискриминације из члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и члана 14 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, у вези с правом на правично суђење, као и права из чл. 6 и 7 Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Б. М. (у даљњем тексту: апеланткиња) из Бањалуке поднијела је 18. августа 2012. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Врховног суда Републике Српске (у даљњем тексту: Врховни суд) број 71 0 П 028328 11 Рев од 7. јуна 2012. године, Пресуде Окружног суда у Бањалуци (у даљњем тексту: Окружни суд) број 71 0 П 028328 Гж од 21. марта 2011. године и Пресуде Основног суда у Бањалуци (у даљњем тексту: Основни суд) број 71 0 П 028328 05 од 1. октобра 2010. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Врховног суда, Окружног суда, Основног суда и Правобранилаштва Републике Српске, законског заступника Републике Српске, Народне скупштине Републике Српске, затражено је 16. марта 2015. године да доставе одговоре на апелацију. Од Основног суда затражено је 19. јуна 2015. године да достави судски спис.

3. Врховни суд доставио је одговор на апелацију 20. марта, Окружни суд 22. априла, а Основни суд 7. априла 2015. године. Правобранилаштво Републике Српске доставило је одговор 23. марта 2015. године. Судски спис достављен је Уставном суду 30. јуна 2015. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произилазе из апеланткињиних навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на сљедећи начин.

5. Одлучујући о апеланткињиној тужби ради заштите права из радног односа, Основни суд донио је Пресуду број 71 0 П 028328 05 од 1. октобра 2010. године којом је одбио апеланткињин тужбени захтјев у односу на првотужену Републику Српску – Народну скупштину (у даљњем тексту: првотужена), у дијелу у ком је тражила да суд обавеже првотужену да јој исплати неисплаћене плате за период од 1. јануара 2005. године до 25. априла 2007. године са законским каматама прецизираним у пресуди, затим да на њено име уплати доприносе за пензијско и инвалидско осигурање за период од 24. децембра 2004. године до 24. априла 2007. године, да јој исплати неисплаћени регрес за 2005, 2006. и 2007. годину са прецизираним затезним каматама, те да јој исплати трошкове смјештаја у Бањалуци за период од 1. маја 2002. године до 30. јуна 2005. године са прецизираним законским каматама, као и захтјев за накнаду трошкова поступка. У односу на друготуженог Омбудсмена Републике Српске (у даљњем тексту: друготужени) суд је утврдио прекид поступка. Суд је обавезао апеланткињу да првотуженој накнади трошкове поступка.

6. У образложењу пресуде Основни суд је навео да је апеланткиња првобитно 6. септембра 2005. године поднијела тужбу против друготуженог ради заштите права из радног односа, у којој је навела да је првотужена 25. априла 2002. године донијела одлуку о именовању омбудсмена Републике Српске, те је апеланткиња изабрана на период од пет година из реда српског народа, у складу с чланом 9 Закона о омбудсмену Републике Српске. Апеланткиња истиче да је 29. октобра 2004. године објављен конкурс за избор и именовање омбудсмена и два замјеника, на који се пријавила, али није поново изабрана, те да је Народна скупштина Републике Српске 28. децембра 2004. године донијела одлуке о избору омбудсмена и замјеника, али није претходно њу разријешила функције, те је она изјавила приговор на одлуку о избору на који није добила одговор.

Новоизабрани омбудсмен из реда српског народа (Н. Г.) донио је одлуку о немогућности распоређивања апеланткиње на радно мјесто које одговара њеној стручној спреми и радним способностима (14. марта 2005. године). Друготужени је донио рјешење о престанку радног односа апеланткињи од 29. јуна 2005. године, на који је апеланткиња уложила приговор који је одбијен рјешењем друготуженог од 22. августа 2005. године. Апеланткиња је у тужби навела да није постојао основ за доношење рјешења о престанку њеног радног односа јер првотужена није донијела рјешење о њеном разрјешењу, па ни друготужени није био овлашћен да донесе рјешење о престанку функције омбудсмена, а касније и рјешење о престанку радног односа апеланткињи. Стога је апеланткиња, како је наведено у образложењу пресуде, првобитно предложила да суд донесе пресуду којом ће поништити у цијелости Рјешење друготуженог број 2265/05 од 22. августа 2005. године. Основни суд је истакао да је апеланткиња поднеском од 25. јуна 2008. године, који је предала на припремном рочишту, проширила тужбу на првотужену и преиначила тужбени захтјев тако што је обухватила и рјешења друготуженог од 14. марта 2005. године и 29. јуна 2005. године, те је тражила да суд обавеже тужене да јој накнаде штету на име неисплаћених плата, регреса, топлог оброка и накнаде на име плаћања смјештаја. Апеланткиња је коначно прецизирала тужбени захтјев 15. септембра 2010. године.

7. Прије свега, Основни суд је навео да треба да се испита благовременост тужбе, у складу са Законом о радним односима у државним органима, члан 37, те је утврдио да је рјешење о престанку радног односа друготужени донио 29. јуна 2005. године, као и да је одлучио о приговору 22. августа 2005. године. Суд је, под претпоставком да је наведено рјешење уручено апеланткињи исти дан, утврдио (с обзиром на то да је тужба поднијета 6. септембра 2005. године) да је тужба благовремена. Даље, суд је навео да је друготужени формиран доношењем Закона о омбудсмену Републике Српске и он је имао својство правног лица. У току поступка на снагу је ступио Закон о престанку важења Закона о омбудсмену Републике Српске – заштитнику људских права, којим је утврђен престанак важења Закона о омбудсмену Републике Српске – заштитнику људских права, престанак функције омбудсмена и замјеника, као и друга питања везана за престанак рада Институције омбудсмена Републике Српске – заштитника људских права. Апеланткиња је, иако уредно обавијештена о доношењу поменутог закона, до краја поступка остала при тужби и тужбеном захтјеву у односу на друготуженог. Стога је суд, у складу с чланом 378 Закона о парничном поступку (у даљњем тексту: ЗПП), којим је прописано да ће се поступак прекинути кад странка која је правно лице престане да постоји, односно кад надлежни орган правоснажно одлучи о забрани рада, одлучио да се у односу на друготуженог поступак прекида.

8. У односу на првотужену суд је утврдио да она није пасивно легитимисана. Суд је то образложио чињеницом да је предмет спора утврђивање ништавости рјешења друготуженог, те слиједом тога и потраживање исплате плата и осталих накнада из радног односа код тужених. Међутим, суд је утврдио да се у овом случају ради о грађанскоправном односу између апеланткиње и послодавца. При неспорној чињеници да је апеланткиња била у радном односу код друготуженог од именовања до престанка радног односа (29. јун 2005. године), то је јасно да јој је друготужени био послодавац, а не првотужена. Суд се у вези с тим закључком позвао и на Закон о измјенама и допунама Закона о радним односима у државним органима, којим је у члану 1 прописано да се у члану 45 Закона о радним односима у државним органима мијења став 4 тако да сада гласи: "Изабрано лице остварује права у ставу 1. и 2. овог члана код органа у којем је по основу функције засновало радни однос". Суд је истакао да је неспорно да је апеланткиња након престанка функције код друготуженог остваривала плату од друготуженог у трајању од шест мјесеци, па је у односу на првотужену одбио тужбени захтјев као неоснован.

9. Окружни суд донио је Пресуду број 71 0 П 028328 Гж од 21. марта 2011. године којом је апеланткињину жалбу дјелимично уважио, па је првостепену пресуду у ст. 1 и 3 изреке преиначио и пресудио на начин да је утврдио да је апеланткињи незаконито престао радни однос на радном мјесту омбудсмен Републике Српске – заштитник људских права, те је као незаконита поништио прецизирана рјешења друготуженог од 14. марта 2005. године, 29. јуна 2005. године и 22. августа 2005. године о престанку радног односа апеланткињи. Окружни суд је одлучио да свака странка сноси своје трошкове поступка. У преосталом дијелу (став 1 изреке првостепене пресуде у ком је апеланткињи одбијен захтјев за исплату накнада) првостепена пресуда је потврђена.

10. У образложењу пресуде Окружни суд је навео да је апеланткињина жалба основана. Наиме, другостепени суд се позвао на закључак првостепеног суда да је тужба благовремена у дијелу у ком је апеланткиња тражила да се утврди ништавост рјешења друготуженог јер је тужба поднијета 6. септембра 2005. године, а одлуку о приговору друготужени је донио 22. августа 2005. године. Окружни суд је навео да је у односу на друготуженог првостепени суд донио рјешење о прекиду поступка сматрајући да је он имао својство правног лица јер је као независна институција формиран доношењем Закона о омбудсмену Републике Српске. Како је 8. јануара 2010. године ступио на снагу Закон о престанку важења Закона о омбудсмену – заштитнику људских права којим је утврђен престанак функције омбудсмена и његових замјеника и друга питања везана за престанак рада те институције и како у вријеме пресуђивања друготужени није постојао, првостепени суд је донио одлуку о прекиду поступка. Међутим, према мишљењу Окружног суда, првостепена одлука није правилна.

11. Окружни суд је навео да се ради о спору из радног односа, те је претпоставка судске заштите благовременост и дозвољеност предметне тужбе, па је правилна примјена Закона о радним односима у државним органима. Окружни суд је навео да у потпуности прихвата разлоге за благовременост тужбе које је дао првостепени суд, у складу с чланом 37 Закона о радним односима у државним органима. Даље, полазећи од чињенице да је апеланткиња именована на функцију омбудсмена одлуком првотужене и да се ради о специфичном односу, Окружни суд је навео да се на апеланткињу има примијенити Закон о министарским, владиним и другим именовањима Републике Српске који регулише отворени поступак избора којим се врши коначно именовање и поновно именовање на позиције у регулисаним органима који су дефинисани истим законом. При чињеници да је апеланткиња имала статус именованог лица, а да првотужена није спровела поступак њеног разрјешења, који је прописан чланом 14 истог закона, није било услова да друготужени донесе рјешење о престанку радног односа апеланткињи. Услов да се те одлуке донесу било је разрјешење апеланткиње са функције на коју је именована, или да се законом регулише престанак функције омбудсмена. Окружни суд се позвао на одредбе Закона о

омбудсмену Републике Српске којим су дефинисани начин избора и разлози због којих може да престане дужност. Окружни суд је закључио да наведени закон није регулисао престанак мандата тадашњим омбудсменима, нити постоји одредба која прописује престанак мандата по сили закона. Окружни суд је зато закључио да се жалбом основано указује на то да је првотужена незаконито поступила када је донијела одлуке о избору два омбудсмена и два помоћника, а није претходно ријешила апеланткињин радноправни статус.

12. Осим тога, Окружни суд није прихватио став првостепеног суда да првотужена није пасивно легитимисана. Окружни суд је образложио то чињеницом да је првотужена донијела Закон о омбудсмену Републике Српске – заштитнику људских права, као и да је имала одређене обавезе и за вријеме трајања Институције омбудсмена Републике Српске, те да је чланом 37 Закона о омбудсмену Републике Српске прописано да ће, на приједлог омбудсмена, финансијска средства неопходна за функционисање бити укључена у буџет Народне скупштине Републике Српске. Такође, суд се позвао на одредбе Закона о престанку важења Закона о омбудсмену Републике Српске – заштитнику људских права којим је регулисано да ће се на запослене у Институцији омбудсмена примјењивати прописи којима се уређује радноправни статус запослених у органима управе Републике Српске. Дакле, суд је закључио да, када се имају у виду наведене одредбе, за обавезе омбудсмена одговорна је Република Српска.

13. С обзиром на то да је закључио да су рјешења друготуженог била незаконита, суд је закључио да апеланткињи припада право које произилази из престанка радног односа. Међутим, како је апеланткиња први пут захтјев за исплату плата, регреса, трошкова смјештаја и уплату доприноса поставила у поднеску од 25. јуна 2008. године, произилази да је тужба у том дијелу неблаговремена. Постављање тог захтјева не може се сматрати преиначењем тужбеног захтјева већ се ради о новим захтјевима који су неблаговремени, у складу с чланом 37 Закона о радним односима у државним органима. Како је апеланткиња и за повреду тих права имала сазнање доношењем рјешења о престанку радног односа код друготуженог, Окружни суд је закључио да је тужбу у том дијелу требало одбацити, с обзиром на то да на благовременост и дозвољеност суд пази по службеној дужности. Међутим, како су правне посљедице исте за апеланткињу, то је потврђена првостепена пресуда у дијелу у ком је тај тужбени захтјев одбијен. Окружни суд је истакао да, када би се примијенила и одредба члана 115 Закона о раду, која такође регулише благовременост тужбе у радном спору, произилази да је прошао једногодишњи рок за подношење тужбе од дана сазнања.

14. Одлучујући о ревизији коју је апеланткиња изјавила против другостепене пресуде у дијелу којим је одбијена њена жалба и потврђена првостепена пресуда (о одбијању апеланткињиног захтјева да јој првотужена исплати плате, регрес и трошкове смјештаја, те да јој уплати доприносе), Врховни суд донио је Пресуду број 71 0 П 028328 11 Рев од 7. јуна 2012. године којом је ревизију одбио.

15. У образложењу пресуде Врховни суд је навео да ревизија није основана. Врховни суд је истакао да је предмет спора апеланткињин захтјев да се пониште рјешења друготуженог на основу којих је апеланткињи престао радни однос код друготуженог, те да се тужени обавежу да апеланткињи исплате плате, регрес и трошкове смјештаја, као и да јој уплате доприносе за пензијско-инвалидско осигурање, све са затезним законским каматама.

16. Полазећи од утврђених чињеница првостепеног суда, као и закључака нижестепених судова, Врховни суд је закључио да је другостепена пресуда исправна. Врховни суд се позвао на одредбу члана 37 став 6 Закона о радним односима у државним органима који се примјењује на конкретан случај, у складу с одредбом члана 37 став 1 Закона о омбудсмену Републике Српске, а у складу с којим запослени у државном органу, уколико је незадовољан одлуком функционера који руководи органом, има право у року од 15 дана од достављања одлуке поводом поднијетог приговора да поднесе тужбу надлежном суду ради заштите својих права. Тај рок је преклузивног карактера и дјелује у том смислу да се његовим истеком гаси право на тужбу, тј. запослени не може да остварује судску заштиту повријеђеног права из радног односа уколико је пропустио рок за подношење тужбе. Врховни суд је навео да се другостепени суд, када је утврдио да је тужба неблаговремена у дијелу који се односи на апеланткињино новчано потраживање из радног односа, позвао на одредбу "члана 105 Закона о раду" (у пресуди другостепеног суда је наведено "члан 115"). С обзиром на то да је 25. јуна 2008. године тужба преиначена у односу на првотужену и да је тада апеланткиња први пут поставила захтјев за исплату плата, регреса и трошкова смјештаја, те уплате доприноса, а та права су јој повријеђена 2005. године, Врховни суд је закључио да је правилан став другостепеног суда да је наступила законска преклузија због које апеланткиња више не може основано да потражује накнаде на име плата, регреса и трошкова смјештаја, као и законске доприносе. Врховни суд је истакао да нижестепени судови нису погрешно примијенили материјално право на апеланткињину штету када су одбили у том дијелу тужбени захтјев, те од утицаја на законитост одлуке није чињеница да је тужбени захтјев одбијен, а тужба је требало да буде одбачена, јер су правне посљедице у оба случаја исте (губи се право из радног односа). Врховни суд је истакао да апеланткиња неосновано указује на то да је суду поднијела још једну тужбу ради накнаде штете. Према стању списа, таква тужба није предата суду, а тек је уз апеланткињин поднесак од 25. децембра 2007. године приложен примјерак тужбе против друготуженог у којој се тражи само исплата накнаде штете за неисплаћене станарине у износу од 24.000,00 КМ. Међутим, о тој тужби судови нису расправљали нити је она заведена у судски протокол, већ се расправљало само о тужби која је предата суду 6. септембра 2005. године, а која је накнадно у периоду од 2008. године до 2010. године у више наврата преиначена. Врховни суд је навео да је погрешан апеланткињин став да тужба за поништење одлуке о престанку радног односа у себи садржи и захтјев за накнаду штете због изгубљених примања, јер, према члану 2 став 1 ЗПП, суд одлучује у границама захтјева који су стављени у поступку. Врховни суд се позвао на принцип диспозиције странака, те навео да не смије странци пружити више него што је тражила у захтјеву или што није тражила, јер би у том случају повриједио одредбе поступка. Врховни суд је истакао да, када је тужба неблаговремена, судови се не упуштају у меритум, али треба нагласити да је Народна скупштина Републике Српске највиши законодавни орган власти чије су надлежности прописане у члану 70 Устава Републике Српске. Њене одлуке не могу се оспоравати у редовним судовима, односно ти судови нису овлашћени да испитују законитост одлука које доноси Народна скупштина Републике Српске, па се другостепени суд није могао упустити у оцјену правилности и законитости одлуке Народне скупштине од 28. децембра 2004. године којом је извршен избор новог омбудсмена. Ниједним законом, па ни Законом о министарским, владиним и другим именовањима на које се позвао другостепени суд, није

предвиђена могућност да редовни судови одлучују о законитости одлука које доноси Народна скупштина Републике Српске.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

17. Апеланткиња наводи повреду права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција), права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, права на ефикасан правни лијек из члана 13 Европске конвенције, права на забрану дискриминације из члана 14 Европске конвенције, члана II/4 Устава Босне и Херцеговине, права из члана 1 тачке 2 и 5 Споразума о људским правима, као и права из Међународног пакта о економским, културним и социјалним правима. Апеланткиња оспорава ток поступка, те дужину трајања поступка, наводећи да су се на њеном предмету мијењале судије, те да, и поред интервенција у предмету који је по својој природи хитан, предмет три године није узет у рад (од предаје тужбе). Осим тога, апеланткиња наводи да је препорученом поштом послала двије тужбе Основном суду у Бањалуци, једну ради поништења рјешења о престанку радног односа, а другу за накнаду штете из радног односа, што се види из потврде о слању пошиљке и из њене ургенције од 25. децембра 2007. године. Апеланткиња је Уставном суду доставила тужбу на којој је датум 6. септембар 2005. године против друготуженог ради поништења рјешења из радног односа, као и тужбу с датумом 6. септембар 2005. године против друготуженог ради накнаде штете за неисплаћене станарине. Нити једна тужба нема судски пријемни печат, а као доказ да их је послала апеланткиња је доставила копију потврде о пријему пошиљке у којој је означен као прималац Основни суд Бањалука, Владике Платон број 2, двије тужбе, а који допис је поштом послат 6. септембра 2005. године. Такође, у прилог тврдњи да се ради о двије тужбе апеланткиња је Уставном суду доставила ургенције (са једним бројем предмета РС: 551/05) у којима ургира рјешавање поводом двије тужбе од 6. септембра 2005. године. Такође, апеланткиња је Уставном суду доставила поднесак од 25. децембра 2007. године, који је послала Основном суду на предмет број П-551/05, у ком наводи да је послала двије тужбе путем поште, да је увидом у писарници утврдила да је само једна тужба протоколисана (ради поништења рјешења), док друге тужбе за накнаду штете нема, па је поново доставила двије тужбе, те ургирала узимање предмета у рад. Према њеном мишљењу, суд је био дужан да обје тужбе протоколише, без обзира на то да ли их сматра заједничким захтјевом (с обзиром на то да се ради о истом тужиоцу, туженом и предмету спора). Такође, њих је било потребно претходно испитати, а то никада није учињено. Апеланткиња истиче да је прецизирала тужбени захтјев 25. јуна 2008. године (Уставни суд примјећује да је прецизираном тужбом тада као тужени означена и Народна скупштина), те је тек трећи судија у том предмету позвао апеланткињу на уређење тужбе, из чега се могло закључити да је прихватио обје тужбе. Апеланткиња оспорава закључке судова да се ради о проширењу тужбе и преиначењу тужбеног захтјева, чиме се према њој чини дискриминација у односу на приступ суду, јер је поднијела тужбе за заштиту права из радног односа у законском року поштујући и преклузивни рок, а касније диспонирала својим захтјевима. У вези с наведеним, апеланткиња оспорава и закључке Окружног суда и Врховног суда да је тужба у односу на исплату плата и других накнада поднијета неблаговремено. Апеланткиња је тражила накнаду штете због одуговлачења поступка. Апеланткиња је истакла повреду права на ефикасан правни лијек из члана 13 Европске конвенције у вези с правом на приступ суду, јер у Републици Српској не постоји дјелотворан правни лијек којим би се зауставила злоупотреба права у оквиру судова Републике Српске, погрешна и неправилна примјена закона и да се исправи неправда коју она трпи. Осим повреда права на правично суђење у вези с оспореним одлукама, апеланткиња указује и на то да је дискриминисана као омбудсмен у односу на радне колеге и повријеђено јој је право на рад заштићено одредбама члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и одредбама Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима.

б) Одговор на апелацију

18. У одговору на апелацију Врховни суд је навео да остаје при образложењу датом у пресуди и да није учињена повреда права коју апеланткиња наводи. Осим тога, Врховни суд је истакао да је беспредметно апеланткињино позивање на двије тужбе, од којих једна наводно није протоколисана, јер апеланткиња том тужбом није тражила исплату плата и регреса већ само накнаду штете по основу неплаћене станарине. Осим тога, том тужбом није тужила Народну скупштину већ само Омбудсмена Републике Српске, а предмет одлучивања о ревизији била је одлука о тужбеном захтјеву против Републике Српске, Народне скупштине Републике Српске. Захтјев за исплату плата први пут поднијела је 25. јуна 2008. године. Дакле, због свог пропуста, а не пропуста суда, апеланткиња није успјела у спору. Врховни суд је навео да Народна скупштина Републике Српске није ни била апеланткињин послодавац, те да је у односу на послодавца (Омбудсмен) поступак прекинут, па ће апеланткиња, ако затражи наставак поступка, имати могућност да заштити повријеђена права.

19. Окружни суд је у одговору на апелацију навео да је апелација неоснована, те да остаје при разлозима датим у одлуци, као и да су неосновани апеланткињини наводи о повреди људских права.

20. Основни суд, односно суткиња која је доставила одговор на апелацију истакла је да је поступак правоснажно окончан и да у поступку није учествовала, због чега није у могућности да се изјасни на наводе из апелације.

21. Правобранилаштво Републике Српске, заступник првотужене, истакло је да су одлуке правилне и законите, да је чињенично стање правилно утврђено, поготово у дијелу неблаговремености апеланткињине тужбе за исплату плата и осталог, као и да није повријеђено апеланткињино право у току поступка пред редовним судовима.

V. Релевантни прописи

22. **Закон о радним односима у државним органима** ("Службени гласник Републике Српске" бр. 11/94, 6/97 и 96/03) у релевантном дијелу гласи:

VIII – Остваривање и заштита права запослених и постављених лица

Члан 37. став 6.

Ако функционер у утврђеном року не одлучи о поднетом приговору или ако запослени, односно постављено лице није задовољан одлуком функционера поводом поднетог приговора, запослени односно постављено лице може се обратити надлежном суду у року од 15 дана.

23. **Закон о парничном поступку** ("Службени гласник Републике Српске" бр. 41/03, 85/03, 74/05, 63/07 и 49/09) у

релевантном дијелу који се примјењивао у току поступка гласи:

Члан 2. став 1.

У парничном поступку суд одлучује у границама захтјева који су стављени у поступку.

Члан 209.

Повреда одредаба парничног поступка постоји ако суд у току поступка није примијенио или је неправилно примијенио коју одредбу овог закона, а то је било од утицаја на доношење законите и правилне пресуде.

24. **Закон о измјенама и допунама Закона о омбудсмену Републике Српске** ("Службени гласник Републике Српске" број 49/04) у релевантном дијелу гласи:

Члан 14.

Иза члана 37. додаје се нови члан 37а. који гласи:

На радно-правни статус запослених у Служби Омбудсмена (постављање и запошљавање, трајање и услови рада, материјалну и дисциплинску одговорност, плате, права и дужности и др.) и на материјално-финансијско пословање институције Омбудсмена, сходно се примјењују прописи који важе за органе власти, односно органе државне управе у Републици Српској.

25. **Закон о раду Републике Српске** (у основној верзији објављен у "Службеном гласнику Републике Српске" број 38/00) у релевантном дијелу гласи:

Члан 105.

Радник који сматра да му је послодавац повредио право из радног односа, може да поднесе тужбу надлежном суду за заштиту тог права. Право на подношење тужбе није условљено претходним обраћањем радника послодавцу за заштиту права.

Тужбу за заштиту права радник може поднети у року од једне године од дана сазнања за повреду, а најдаље у року од три године од учињене повреде.

Идентична одредба након измјена и допуна Закона о раду ("Службени гласник Републике Српске" број 55/07 – Пречишћени текст) садржана је сада у члану 118.

VI. Допустивост

26. У складу с чланом VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд има у апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом Уставу, када она постану предмет спора због пресуде било ког суда у Босни и Херцеговини.

27. У складу с чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме оспорава, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

28. У конкретном случају, предмет оспоравања апелацијом је Пресуда Врховног суда број 71 0 П 028328 11 Рев од 7. јуна 2012. године, против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорену пресуду апеланткиња је примила 25. јуна 2012. године, а апелација је поднесена 18. августа 2012. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда јер не постоји неки формални разлог због ког апелација није допустива, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

29. Имајући у виду одредбе члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да апелација испуњава услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

30. Апеланткиња оспорава наведене пресуде тврдећи да су јој тим пресудама повријеђена права из члана II/3е) и к) Устава Босне и Херцеговине, члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1, 13 и 14 Европске конвенције и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, као и права из Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима.

Право на правично суђење

31. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком.

32. Члан 6 став 1 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Приликом утврђивања грађанских права и обавеза или основаности било какве кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним, законом установљеним судом. […]

33. Уставни суд првенствено запажа да се поступак односи на накнаду материјалне и нематеријалне штете, дакле на предмет грађанскоправне природе, те је члан 6 став 1 Европске конвенције примјењив у конкретном случају. Стога ће Уставни суд испитати апеланткињине наводе о повреди тог права.

У односу на оспорене пресуде

34. Уставни суд примјећује да апеланткиња оспорава одлуке редовних судова истичући да су судови погрешно утврдили чињенично стање и погрешно примијенили материјално право.

35. У вези с тим наводима, Уставни суд указује на то да, према пракси Европског суда и Уставног суда, задатак ових судова није да преиспитују закључке редовних судова у погледу чињеничног стања и примјене материјалног права (види Европски суд, *Pronina против Русије*, одлука о допустивости од 30. јуна 2005. године, апликација број 65167/01). Наиме, Уставни суд није надлежан да супституише редовне судове у процјени чињеница и доказа, већ је, генерално, задатак редовних судова да оцијене чињенице и доказе које су извели (види Европски суд, *Thomas против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 10. маја 2005. године, апликација број 19354/02). Задатак Уставног суда је да испита да ли су, евентуално, повријеђена или занемарена уставна права (право на правично суђење, право на приступ суду, право на дјелотворан правни лијек и др.), те да ли је примјена закона била, евентуално, произвољна или дискриминациона.

36. У конкретном случају, Уставни суд запажа да је првостепени суд у једном дијелу одбио апеланткињин тужбени захтјев у односу на првотужену, док је поступак против друготуженог прекинуо. Окружни суд је утврдио да такав став није исправан, те је преиначио првостепену пресуду утврђујући да су оспорена рјешења друготуженог незаконита, као и да је првотужена одговорна за рад друготуженог и да нема мјеста прекиду поступка у односу на друготуженог, али је закључио да је тужба у дијелу у ком је апеланткиња потраживала исплату плата и других накнада

из радног односа неблаговремена. Рјешавајући о апеланткињиној ревизији, Врховни суд је потврдио став другостепеног суда у дијелу који се односи на исплату плата и осталих накнада. При томе Уставни суд запажа да су оба суда истакла да је тужбу у том дијелу требало одбацити, јер је прошао законом утврђени рок у ком је апеланткиња могла тражити судску заштиту (позивајући се на Закон о раду, као и Закон о радним односима у државним органима), али имајући у виду да су правне посљедице за апеланткињу исте, тај дио првостепене пресуде је потврђен (јер је првостепени суд у том дијелу већ одбио тужбени захтјев). Даље, из образложења Врховног суда јасно произилази да је апеланткиња први пут поставила захтјев против првотужене поднеском од 25. јуна 2008. године, када је тражила и исплату плата и осталих накнада, а која права су јој повријеђена 2005. године.

37. Уставни суд примјећује да апеланткиња не оспорава примјену закона на конкретан случај у вези са застаром, или начин на који су судови рачунали рокове у смислу утврђивања застаре, већ истиче да је захтјев поднијела благовремено. У том правцу апеланткиња наводи да је поднијела двије тужбе 6. септембра 2005. године, да није подносила нови захтјев већ је захтјевом слободно диспонирала, као и да захтјев за утврђивање ништавости уговора подразумијева и захтјев за накнаду штете, а што све утиче на благовременост њеног тужбеног захтјева у погледу плата и других тражених накнада.

38. С тим у вези, Уставни суд примјећује да је апеланткиња неспорно поднијела првобитно тужбу само против друготуженог, а да је касније тужбом обухватила и првотужену. Такође, Уставни суд из оспорених одлука, као и из документације коју је апеланткиња доставила и списа предмета примјећује да је апеланткиња тек поднеском од 25. јуна 2008. године први пут поставила захтјев за исплату плата, регреса и уплате доприноса, те су судови утврдили да се ради о преклузији, односно да је протекао законом одређени рок у ком је требало да оствари право на заштиту тих права, јер је за повреду сазнала 2005. године (када јој је донијето рјешење о прекиду радног односа), а да је тек поднеском од 25. јуна 2008. године проширила тужбу на првотужену и преиначила тужбени захтјев (када је затражила да суд обавеже тужене да јој накнаде штету на име неисплаћених плата, регреса, топлог оброка и накнаде). Имајући у виду наводе које истиче апеланткиња, покушавајући да докаже да је поднијела двије тужбе, Уставни суд примјећује да се Врховни суд реферисао на те наводе и навео да је неоснован апеланткињин навод да је 6. септембра 2005. године поднијела још једну тужбу ради накнаде за смјештај, јер, према стању списа, таква тужба није предата суду и тек је поднеском од 25. децембра 2007. године такав примјерак предат суду (тужба против друготуженог ради исплате накнаде штете ради неисплаћене станарине). Врховни суд је истакао да о тој тужби судови нису ни расправљали, нити је она заведена у судски протокол, већ се расправљало само о тужби која је предата 6. септембра 2005. године, а која је неколико пута мијењана (тужба ради поништења рјешења друготуженог). Уставни суд примјећује да је апеланткиња уз апелацију доставила поднесак на који се позвао Врховни суд, у ком је апеланткиња навела да је тужба ради поништења рјешења протоколисана (тада под бројем предмета: РС-551/05), а суду доставља и копију друге тужбу (наводно предате поштом 6. септембра 2005. године). Дакле, наводи апеланткиње и Врховног суда су потпуно идентични, само што је закључак Врховног суда такав да је апеланткиња тим закључком незадовољна, те "предавање друге тужбе" на раније заведени број судског предмета (а у ком је била само тужба ради поништења уговора) тумачи на начин који њој иде у корист. Уставни суд примјећује да је Врховни суд јасно навео да се ради о непротоколисаној тужби ради исплате станарине против друготуженог, о којој судови нису ни расправљали. Увидом у судски спис, супротно апеланткињиним наводима, произилази исто као и из одговора на тужбу друготуженог (од 28. фебруара 2008. године), који је навео да му је уз тужбу број РС-551/05 ради поништења рјешења достављена још једна тужба ради накнаде штете по основу неисплаћених станарина, која није протоколисана те је враћена суду. Такође, Уставни суд примјећује да су редовни судови јасно навели да постављање захтјева за исплату плата, регреса, доприноса и трошкова смјештаја не може се сматрати преиначењем тужбеног захтјева, већ се ради о новом тужбеном захтјеву. Осим тога, Врховни суд се изјаснио на апеланткињине ревизионе наводе да тужба за поништење подразумијева и захтјев за накнаду штете – одбијајући их као неосноване, јер суд суди у оквиру захтјева постављеног у поступку у складу с чланом 2 став 1 ЗПП, те не може странци досудити нешто што није тражила. Због наведеног суд је утврдио неблаговременост тужбе у том дијелу ради исплате плата и осталих накнада из рада, а из разлога што је први пут тај захтјев истакла 26. јуна 2008. године, а повреда је настала 2005. године. С обзиром на то да је неспорно да је предмет ревизионог поступка била одлука којом је одлучивано искључиво о дијелу тужбеног захтјева којим је одлучивано о обавези тужених да апеланткињи исплате наведене накнаде и доприносе, а да је апеланткиња тек поднеском од 26. јуна 2008. године проширила тужбу на првотужену и преиначила тужбени захтјев, Уставни суд, супротно апеланткињиним наводима, не може да нађе ништа што би указало на то да је примјена материјалног права била произвољна или да су судови арбитрарно тумачили прописе које су примијенили. Дакле, образложење оспорених одлука, као и документација коју је апеланткиња лично доставила уз апелацију упућују на све наведено из оспорених пресуда Окружног суда и Врховног суда, те јасно произилази да су судови дали аргументована образложења зашто су тужбу у том дијелу сматрали неблаговременом, а што апеланткиња није могла довести у питање ни у поступку пред редовним судовима, ни у поступку пред Уставним судом. Имајући у виду наведено, Уставни суд сматра да су апелациони наводи у том дијелу у цијелости неосновани.

Право на суђење у разумном року

39. Апеланткиња истиче да је поступак трајао неоправдано дуго у поступку који је по својој природи хитан јер се ради о радном спору.

а) Релевантни принципи

40. Према конзистентној пракси Европског и Уставног суда, разумност дужине трајања поступка мора се оцјењивати у свјетлу околности појединог предмета. При томе се мора водити рачуна о критеријумима успостављеним судском праксом Европског суда, а нарочито о сложености предмета, понашању страна у поступку и надлежног суда или других јавних власти, те о значају који конкретна правна ствар има за апеланта (види Европски суд, *Микулић против Хрватске*, апликација број 53176/99 од 7. фебруара 2002. године, Извјештај број 2002-I, став 38).

41. Подржавајући праксу Европског суда, Уставни суд подсјећа и на то да члан 6 став 1 Европске конвенције државама уговорницама намеће дужност да организују своје правосудне системе тако да судови могу да задовоље услове тог члана, укључујући и обавезу да поступају у предметима

у разумном року (види Европски суд, *Мариновић против Хрватске*, пресуда од 6. октобра 2005. године, став 23).

б) Период који се узима у обзир

42. Уставни суд запажа да је апеланткиња покренула поступак тужбом од 6. септембра 2005. године, а да је коначна одлука Врховног суда донијета 7. јуна 2012. године. Дакле, поступак је трајао шест година и девет мјесеци.

ц) Анализа разумности трајања поступка

43. У конкретном случају, Уставни суд примјећује да је првобитно предмет апеланткињиног тужбеног захтјева било утврђивање ништавости рјешења друготуженог о престанку радног односа апеланткињи, те да је у току поступка истакла нови захтјев против првотужене за накнаду плата и осталих накнада из радног односа. Међутим, с обзиром на чињенична и правна питања која је у конкретном случају требало да се ријеше, Уставни суд не сматра да се ради о нарочито сложеном судском поступку.

44. Уставни суд примјећује да је дужини трајања поступка у највећем дијелу допринио Основни суд јер је поступак пред тим судом трајао пет година и мјесец дана од дана подношења тужбе, за које вријеме је суд заказао и одржао три рочишта, а три су одгођена. Након тога, Окружни суд и Врховни суд донијели су релативно брзо одлуке о жалби односно ревизији. Међутим, чињеница да су касније судови били ажурни не оправдава чињеницу да је Основном суду требало пет година да донесе првостепену пресуду. При томе, Основни суд није дао никакво образложење за трајање поступка, који је по својој природи хитан. Уставни суд сматра да су судови, конкретно Основни суд, својим поступањем допринијели дужини поступка која се не може сматрати оправданом, чиме је повријеђено право на суђење у разумном року као елемент права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

45. Имајући у виду наведено, Уставни суд сматра да је дужина поступка била прекомјерна и да не задовољава захтјев разумног рока из члана 6 став 1 Европске конвенције, те да постоји кршење права на суђење у разумном року као једног од елемената права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

Питање накнаде нематеријалне штете

46. Апеланткиња је тражила накнаду штете због кршења права на правично суђење у разумном року. Према члану 74 Правила Уставног суда, у одлуци којом усваја апелацију Уставни суд може одредити накнаду на име нематеријалне штете, те да се она, у смислу става (2) наведеног члана, одређује на основу праведности, узимајући у обзир стандарде који произилазе из праксе Уставног суда.

47. Имајући у виду чињеницу да је Основном суду требало пет година да одлучи о апеланткињиној тужби, те да је цјелокупни поступак на три инстанце трајао шест година и девет мјесеци, Уставни суд налази да је потребно апеланткињи досудити накнаду, поготово имајући у виду њен тужбени захтјев, односно да је тражила поништење рјешења којим јој је престао радни однос, имајући у виду посљедице које је то рјешење произвело апеланткињи. Приликом одлучивања о захтјеву за накнаду нематеријалне штете, Уставни суд упућује на раније утврђен принцип одређивања висине накнаде штете у таквим случајевима (види Уставни суд, Одлука број *АП 938/04*, "Службени гласник Босне и Херцеговине" број 20/06, ст. 48-51). Према утврђеном принципу, апеланткињи би за сваку годину одгађања да се донесе одлука требало исплатити износ од по 150,00 КМ, односно 300,00 КМ имајући у виду да се ради о поступку који је по својој природи хитан. С обзиром на чињеницу да је поступак поводом апеланткињиног захтјева трајао шест година и скоро девет мјесеци, апеланткињи се утврђује накнада у укупном износу од 1.800,00 КМ. Тај износ апеланткињи је дужна да исплати Влада Републике Српске у року од 90 дана од дана достављања ове одлуке. Ова одлука Уставног суда у дијелу који се односи на накнаду нематеријалне штете представља извршну исправу.

Право на имовину

48. Апеланткиња сматра да јој је оспореним пресудама повријеђено право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. С обзиром на то да су наводи о повреди права на имовину идентични наводима о кршењу права на правично суђење (у вези с осталим аспектима права на правично суђење), а што је Уставни суд већ образложио у претходним тачкама ове одлуке, Уставни суд сматра да су и наводи из апелације у вези с кршењем права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 Европске конвенције неосновани.

Остали наводи

49. Апеланткиња је истакла повреду права на ефикасан правни лијек из члана 13 Европске конвенције у вези с правом на правично суђење (приступ суду), јер, како наводи, у Републици Српској не постоји дјелотворан правни лијек којим би се зауставила злоупотреба права у судовима Републике Српске, погрешна и неправилна примјена закона и да се исправи неправда коју апеланткиња трпи. Уставни суд примјећује да је апеланткиња имала право на судску заштиту, коју је користила, те да је дјелимично у поступку успјела са својим захтјевом. Међутим, чињеница да је у једном дијелу одбијен њен захтјев, а што су судови образложили неблаговременим подношењем тужбе, не може да укаже на то да правни лијек који је апеланткиња користила (као и комплетан судски поступак) није био ефикасан. Стога су ти наводи неосновани.

50. Апеланткиња је истакла повреду права из члана II/4 Устава Босне и Херцеговине, повреду права из члана 14 Европске конвенције, као и повреду права из Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима. У односу на апеланткињине наводе о повреди права на рад из члана 6 Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима, Уставни суд указује на то да право на рад није загарантовано Уставом Босне и Херцеговине, нити Европском конвенцијом, која се, према члану II/2 Устава Босне и Херцеговине, директно примјењује у Босни и Херцеговини. Међутим, у Анексу I тачка 8 Устава Босне и Херцеговине – Додатни споразуми о људским правима који ће се примјењивати у Босни и Херцеговини, између осталог наведен је и Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (1996). Тим пактом је у чл. 6 и 7 загарантовано право на рад и право на уживање повољних услова рада. Уживање тог права гарантовано је чланом II/4 Устава Босне и Херцеговине – Недискриминација.

51. Апеланткиња истиче да је дискриминисана као омбудсмен у односу на своје радне колеге, као и да јој је повријеђено право на рад јер је тужена доношењем незаконитих аката спријечила апеланткињу да ради, а све наведено доводи у везу са судским поступком, односно оспореним пресудама. Уставни суд примјећује да ти наводи нису конкретизовани и поткријепљени доказима, те да су паушални, али из апелације произилази да апеланткиња наводе о повреди права на дискриминацију и рад доводи у везу с правом на правично суђење. Стога, Уставни суд мора

да констатује да је кроз поступак који је апеланткиња водила утврђено да су рјешења друготуженог незаконита, те су поништена. Дакле, учињена повреда и незаконитост у поступку доношења рјешења којим је у коначници апеланткињи престао радни однос утврђена је у току судског поступка. Стога су неосновани апеланткињини наводи о повреди права на забрану дискриминације и права на рад из Међународног пакта о економским, културним и социјалним питањима у вези с правом на правично суђење.

52. Уставни суд напомиње да је наводе о повреди права из члана 1 тачка 5 Споразума о људским правима испитао кроз наводе о кршењу права на правично суђење, као и да ничим нису поткријепљени, нити то произилази из оспорених одлука, навода о кршењу члана 1 тачка 2 Споразума о људским правима, односно повреда права на забрану мучења, нечовјечног и понижавајућег поступања и казне.

VIII. Закључак

53. Уставни суд закључује да постоји кршење права на правично суђење у разумном року из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције када је поступак у предмету који је по својој нарави хитан трајао шест година и десет мјесеци, од чега је суду требало три године и три мјесеца да предузме прву радњу, односно позове апеланткињу да уреди тужбу.

54. Међутим, Уставни суд закључује да нема кршења у односу на остале аспекте права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције у ситуацији када су судови аргументовано образложили своје одлуке којим су одбили апеланткињин тужбени захтјев у дијелу који се односи на исплату плата и осталих накнада, а такво образложење Уставни суд не сматра произвољним.

55. Такође, Уставни суд закључује да нема повреде ни права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију када апеланткиња кршење тог права везује за произвољну примјену материјалног права, а Уставни суд је закључио да није било произвољности у том погледу.

56. Уставни суд закључује да нема повреде члана 13 у вези с правом на правично суђење јер је апеланткиња имала ефикасан правни лијек, користила га и дјелимично успјела у поступку, при чему су редовни судови размотрили њене наводе и дали разлоге зашто они не могу довести до другачијег рјешења конкретне правне ствари.

57. Уставни суд закључује да су наводи о дискриминацији из члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и члана 14 Европске конвенције, као и наводи о повреди права на рад из Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима у вези с правом на правичан поступак паушални и непоткријепљени конкретним доказима, а осим тога и неосновани имајући у виду да је редовни суд утврдио незаконитост у поступку којим је апеланткињи престао радни однос.

58. На основу члана 59 ст. (1), (2) и (3) и члана 74 Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

59. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Мирсад Ћеман, с. р.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 3073/12**, rješavajući apelaciju **B. M.**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b), člana 59. st. (1), (2) i (3) i člana 74. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – Prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Mirsad Ćeman, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik
Zlatko M. Knežević, potpredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 21. jula 2015. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Djelimično se usvaja apelacija **B. M.**

Utvrđuje se povreda prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u odnosu na pravo na donošenje odluke u razumnom roku u postupku pred Osnovnim sudom u Banjoj Luci, koji je okončan Presudom Vrhovnog suda Republike Srpske broj 71 0 P 028328 11 Rev od 7. juna 2012. godine.

Nalaže se Vladi Republike Srpske da, u skladu s članom 74. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, **B. M.**, u roku od 90 dana od dana dostavljanja ove odluke, isplati ukupan iznos od 1.800,00 KM na ime naknade nematerijalne štete zbog kršenja prava na donošenje odluke u razumnom roku, uz obavezu da nakon isteka tog roka plati **B. M**. zakonsku zateznu kamatu na eventualno neisplaćeni iznos ili dio iznosa naknade određene ovom odlukom.

Nalaže se Vladi Republike Srpske da, u skladu s članom 72. stav (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od 90 dana od dana dostavljanja ove odluke, obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o preduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odbija se kao neosnovana apelacija **B. M**. podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj 71 0 P 028328 11 Rev od 7. juna 2012. godine, Presude Okružnog suda u Banjoj Luci broj 71 0 P 028328 Gž od 21. marta 2011. godine i Presude Osnovnog suda u Banjoj Luci 71 0 P 028328 05 od 1. oktobra 2010. godine u odnosu na ostale aspekte prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, prava na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, prava na efikasan pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, u vezi s pravom na pravično suđenje, zatim prava na zabranu diskriminacije iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, u vezi s pravom na pravično suđenje, kao i prava iz čl. 6. i 7. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. B. M. (u daljnjem tekstu: apelantica) iz Banje Luke podnijela je 18. augusta 2012. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 71 0 P 028328 11 Rev od 7. juna 2012. godine,

Presude Okružnog suda u Banjoj Luci (u daljnjem tekstu: Okružni sud) broj 71 0 P 028328 Gž od 21. marta 2011. godine i Presude Osnovnog suda u Banjoj Luci (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) broj 71 0 P 028328 05 od 1. oktobra 2010. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda, Okružnog suda, Osnovnog suda i Pravobranilaštva Republike Srpske, zakonskog zastupnika Republike Srpske, Narodne skupštine Republike Srpske, zatraženo je 16. marta 2015. godine da dostave odgovore na apelaciju. Od Osnovnog suda zatraženo je 19. juna 2015. godine da dostavi sudski spis.

3. Vrhovni sud dostavio je odgovor na apelaciju 20. marta, Okružni sud 22. aprila, a Osnovni sud 7. aprila 2015. godine. Pravobranilaštvo Republike Srpske dostavilo je odgovor 23. marta 2015. godine. Sudski spis dostavljen je Ustavnom sudu 30. juna 2015. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelanticinih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Odlučujući o apelanticinoj tužbi radi zaštite prava iz radnog odnosa, Osnovni sud donio je Presudu broj 71 0 P 028328 05 od 1. oktobra 2010. godine kojom je odbio apelanticin tužbeni zahtjev u odnosu na prvotuženu Republiku Srpsku – Narodnu skupštinu (u daljnjem tekstu: prvotužena), u dijelu u kojem je tražila da sud obaveže prvotuženu da joj isplati neisplaćene plaće za period od 1. januara 2005. godine do 25. aprila 2007. godine sa zakonskim kamatama preciziranim u presudi, zatim da na njeno ime uplati doprinose za penzijsko i invalidsko osiguranje za period od 24. decembra 2004. godine do 24. aprila 2007. godine, da joj isplati neisplaćeni regres za 2005, 2006. i 2007. godinu sa preciziranim zateznim kamatama, te da joj isplati troškove smještaja u Banjoj Luci za period od 1. maja 2002. godine do 30. juna 2005. godine sa preciziranim zakonskim kamatama, kao i zahtjev za naknadu troškova postupka. U odnosu na drugotuženog Ombudsmena Republike Srpske (u daljnjem tekstu: drugotuženi) sud je utvrdio prekid postupka. Sud je obavezao apelanticu da prvotuženoj naknadi troškove postupka.

6. U obrazloženju presude Osnovni sud je naveo da je apelantica prvobitno 6. septembra 2005. godine podnijela tužbu protiv drugotuženog radi zaštite prava iz radnog odnosa, u kojoj je navela da je prvotužena 25. aprila 2002. godine donijela odluku o imenovanju ombudsmena Republike Srpske, te je apelantica izabrana na period od pet godina iz reda srpskog naroda, u skladu s članom 9. Zakona o ombudsmenu Republike Srpske. Apelantica ističe da je 29. oktobra 2004. godine objavljen konkurs za izbor i imenovanje ombudsmena i dva zamjenika, na koji se prijavila, ali nije ponovo izabrana, te da je Narodna skupština Republike Srpske 28. decembra 2004. godine donijela odluke o izboru ombudsmena i zamjenika, ali nije prethodno nju razriješila funkcije, te je ona izjavila prigovor na odluku o izboru na koji nije dobila odgovor. Novoizabrani ombudsmen iz reda srpskog naroda (N. G.) donio je odluku o nemogućnosti raspoređivanja apelantice na radno mjesto koje odgovara njenoj stručnoj spremi i radnim sposobnostima (14. marta 2005. godine). Drugotuženi je donio rješenje o prestanku radnog odnosa apelantici od 29. juna 2005. godine, na koji je apelantica uložila prigovor koji je odbijen rješenjem drugotuženog od 22. augusta 2005. godine. Apelantica je u tužbi navela da nije postojao osnov za donošenje rješenja o prestanku njenog radnog odnosa jer prvotužena nije donijela rješenje o njenom razrješenju, pa ni drugotuženi nije bio ovlašten donijeti rješenje o prestanku funkcije ombudsmena, a kasnije i rješenje o prestanku radnog odnosa apelantici. Stoga je apelantica, kako je navedeno u obrazloženju presude, prvobitno predložila da sud donese presudu kojom će poništiti u cijelosti Rješenje drugotuženog broj 2265/05 od 22. augusta 2005. godine. Osnovni sud je istakao da je apelantica podneskom od 25. juna 2008. godine, koji je predala na pripremnom ročištu, proširila tužbu na prvotuženu i preinačila tužbeni zahtjev tako što je obuhvatila i rješenja drugotuženog od 14. marta 2005. godine i 29. juna 2005. godine, te je tražila da sud obaveže tužene da joj naknade štetu na ime neisplaćenih plaća, regresa, toplog obroka i naknade na ime plaćanja smještaja. Apelantica je konačno precizirala tužbeni zahtjev 15. septembra 2010. godine.

7. Prije svega, Osnovni sud je naveo da treba ispitati blagovremenost tužbe, u skladu sa Zakonom o radnim odnosima u državnim organima, član 37, te je utvrdio da je rješenje o prestanku radnog odnosa drugotuženi donio 29. juna 2005. godine, kao i da je odlučio o prigovoru 22. augusta 2005. godine. Sud je, pod pretpostavkom da je navedeno rješenje uručeno apelantici isti dan, utvrdio (s obzirom na to da je tužba podnijeta 6. septembra 2005. godine) da je tužba blagovremena. Dalje, sud je naveo da je drugotuženi formiran donošenjem Zakona o ombudsmenu Republike Srpske i on je imao svojstvo pravnog lica. U toku postupka na snagu je stupio Zakon o prestanku važenja Zakona o ombudsmenu Republike Srpske – zaštitniku ljudskih prava, kojim je utvrđen prestanak važenja Zakona o ombudsmenu Republike Srpske – zaštitniku ljudskih prava, prestanak funkcije ombudsmena i zamjenika, kao i druga pitanja vezana za prestanak rada Institucije ombudsmena Republike Srpske – zaštitnika ljudskih prava. Apelantica je, iako uredno obaviještena o donošenju spomenutog zakona, do kraja postupka ostala pri tužbi i tužbenom zahtjevu u odnosu na drugotuženog. Stoga je sud, u skladu s članom 378. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), kojim je propisano da će se postupak prekinuti kad stranka koja je pravno lice prestane postojati, odnosno kad nadležni organ pravosnažno odluči o zabrani rada, odlučio da se u odnosu na drugotuženog postupak prekida.

8. U odnosu na prvotuženu sud je utvrdio da ona nije pasivno legitimirana. Sud je to obrazložio činjenicom da je predmet spora utvrđivanje ništavosti rješenja drugotuženog, te slijedom toga i potraživanje isplate plaća i ostalih naknada iz radnog odnosa kod tuženih. Međutim, sud je utvrdio da se u ovom slučaju radi o građanskopravnom odnosu između apelantice i poslodavca. Pri nespornoj činjenici da je apelantica bila u radnom odnosu kod drugotuženog od imenovanja do prestanka radnog odnosa (29. juni 2005. godine), to je jasno da joj je drugotuženi bio poslodavac, a ne prvotužena. Sud se u vezi s tim zaključkom pozvao i na Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o radnim odnosima u državnim organima, kojim je u članu 1. propisano da se u članu 45. Zakona o radnim odnosima u državnim organima mijenja stav 4. tako da sada glasi: "Izabrano lice ostvaruje prava u stavu 1. i 2. ovog člana kod organa u kojem je po osnovu funkcije zasnovalo radni odnos". Sud je istakao da je nesporno da je apelantica nakon prestanka funkcije kod drugotuženog ostvarivala plaću od drugotuženog u trajanju od šest mjeseci, pa je u odnosu na prvotuženu odbio tužbeni zahtjev kao neosnovan.

9. Okružni sud donio je Presudu broj 71 0 P 028328 Gž od 21. marta 2011. godine kojom je apelanticinu žalbu djelimično uvažio, pa je prvostepenu presudu u st. 1. i 3. izreke preinačio i presudio na način da je utvrdio da je apelantici nezakonito prestao radni odnos na radnom mjestu ombudsmen Republike Srpske – zaštitnik ljudskih prava, te je kao nezakonita poništio precizirana rješenja drugotuženog od 14. marta 2005. godine, 29. juna 2005. godine i 22. augusta 2005. godine o prestanku radnog odnosa apelantici. Okružni sud je odlučio da svaka stranka snosi svoje troškove postupka. U preostalom dijelu (stav 1. izreke

prvostepene presude u kojem je apelantici odbijen zahtjev za isplatu naknada) prvostepena presuda je potvrđena.

10. U obrazloženju presude Okružni sud je naveo da je apelanticina žalba osnovana. Naime, drugostepeni sud se pozvao na zaključak prvostepenog suda da je tužba blagovremena u dijelu u kojem je apelantica tražila da se utvrdi ništavost rješenja drugotuženog jer je tužba podnijeta 6. septembra 2005. godine, a odluku o prigovoru drugotuženi je donio 22. augusta 2005. godine. Okružni sud je naveo da je u odnosu na drugotuženog prvostepeni sud donio rješenje o prekidu postupka smatrajući da je on imao svojstvo pravnog lica jer je kao nezavisna institucija formiran donošenjem Zakona o ombudsmenu Republike Srpske. Kako je 8. januara 2010. godine stupio na snagu Zakon o prestanku važenja Zakona o ombudsmenu – zaštitniku ljudskih prava kojim je utvrđen prestanak funkcije ombudsmena i njegovih zamjenika i druga pitanja vezana za prestanak rada te institucije i kako u vrijeme presuđivanja drugotuženi nije postojao, prvostepeni sud je donio odluku o prekidu postupka. Međutim, prema mišljenju Okružnog suda, prvostepena odluka nije pravilna.

11. Okružni sud je naveo da se radi o sporu iz radnog odnosa, te je pretpostavka sudske zaštite blagovremenost i dopuštenost predmetne tužbe, pa je pravilna primjena Zakona o radnim odnosima u državnim organima. Okružni sud je naveo da u potpunosti prihvata razloge za blagovremenost tužbe koje je dao prvostepeni sud, u skladu s članom 37. Zakona o radnim odnosima u državnim organima. Dalje, polazeći od činjenice da je apelantica imenovana na funkciju ombudsmena odlukom prvotužene i da se radi o specifičnom odnosu, Okružni sud je naveo da se na apelanticu ima primijeniti Zakon o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Republike Srpske koji regulira otvoreni postupak izbora kojim se vrši konačno imenovanje i ponovno imenovanje na pozicije u reguliranim organima koji su definirani istim zakonom. Pri činjenici da je apelantica imala status imenovanog lica, a da prvotužena nije provela postupak njenog razrješenja, koji je propisan članom 14. istog zakona, nije bilo uvjeta da drugotuženi donese rješenje o prestanku radnog odnosa apelantici. Uvjet da se te odluke donesu bilo je razrješenje apelantice sa funkcije na koju je imenovana, ili da se zakonom regulira prestanak funkcije ombudsmena. Okružni sud se pozvao na odredbe Zakona o ombudsmenu Republike Srpske kojim su definirani način izbora i razlozi zbog kojih može prestati dužnost. Okružni sud je zaključio da navedeni zakon nije regulirao prestanak mandata tadašnjim ombudsmenima, niti postoji odredba koja propisuje prestanak mandata po sili zakona. Okružni sud je zato zaključio da se žalbom osnovano ukazuje na to da je prvotužena nezakonito postupila kada je donijela odluke o izboru dva ombudsmena i dva pomoćnika, a nije prethodno riješila apelanticin radnopravni status.

12. Osim toga, Okružni sud nije prihvatio stav prvostepenog suda da prvotužena nije pasivno legitimirana. Okružni sud je obrazložio to činjenicom da je prvotužena donijela Zakon o ombudsmenu Republike Srpske – zaštitniku ljudskih prava, kao i da je imala određene obaveze i za vrijeme trajanja Institucije ombudsmena Republike Srpske, te da je članom 37. Zakona o ombudsmenu Republike Srpske propisano da će, na prijedlog ombudsmena, finansijska sredstva neophodna za funkcioniranje biti uključena u budžet Narodne skupštine Republike Srpske. Također, sud se pozvao na odredbe Zakona o prestanku važenja Zakona o ombudsmenu Republike Srpske – zaštitniku ljudskih prava kojim je regulirano da će se na zaposlene u Instituciji ombudsmena primjenjivati propisi kojima se uređuje radnopravni status zaposlenih u organima uprave Republike Srpske. Dakle, sud je zaključio da, kada se imaju u vidu navedene odredbe, za obaveze ombudsmena odgovorna je Republika Srpska.

13. S obzirom na to da je zaključio da su rješenja drugotuženog bila nezakonita, sud je zaključio da apelantici pripada pravo koje proizlazi iz prestanka radnog odnosa. Međutim, kako je apelantica prvi put zahtjev za isplatu plaća, regresa, troškova smještaja i uplatu doprinosa postavila u podnesku od 25. juna 2008. godine, proizlazi da je tužba u tom dijelu neblagovremena. Postavljanje tog zahtjeva ne može se smatrati preinačenjem tužbenog zahtjeva već se radi o novim zahtjevima koji su neblagovremeni, u skladu s članom 37. Zakona o radnim odnosima u državnim organima. Kako je apelantica i za povredu tih prava imala saznanje donošenjem rješenja o prestanku radnog odnosa kod drugotuženog, Okružni sud je zaključio da je tužbu u tom dijelu trebalo odbaciti, s obzirom na to da na blagovremenost i dopuštenost sud pazi po službenoj dužnosti. Međutim, kako su pravne posljedice iste za apelanticu, to je potvrđena prvostepena presuda u dijelu u kojem je taj tužbeni zahtjev odbijen. Okružni sud je istakao da, kada bi se primijenila i odredba člana 115. Zakona o radu, koja također regulira blagovremenost tužbe u radnom sporu, proizlazi da je prošao jednogodišnji rok za podnošenje tužbe od dana saznanja.

14. Odlučujući o reviziji koju je apelantica izjavila protiv drugostepene presude u dijelu kojim je odbijena njena žalba i potvrđena prvostepena presuda (o odbijanju apelanticinog zahtjeva da joj prvotužena isplati plaće, regres i troškove smještaja, te da joj uplati doprinose), Vrhovni sud donio je Presudu broj 71 0 P 028328 11 Rev od 7. juna 2012. godine kojom je reviziju odbio.

15. U obrazloženju presude Vrhovni sud je naveo da revizija nije osnovana. Vrhovni sud je istakao da je predmet spora apelanticin zahtjev da se ponište rješenja drugotuženog na osnovu kojih je apelantici prestao radni odnos kod drugotuženog, te da se tuženi obavežu da apelantici isplate plaće, regres i troškove smještaja, kao i da joj uplate doprinose za penzijsko-invalidsko osiguranje, sve sa zateznim zakonskim kamatama.

16. Polazeći od utvrđenih činjenica prvostepenog suda, kao i zaključaka nižestepenih sudova, Vrhovni sud je zaključio da je drugostepena presuda ispravna. Vrhovni sud se pozvao na odredbu člana 37. stav 6. Zakona o radnim odnosima u državnim organima koji se primjenjuje na konkretan slučaj, u skladu s odredbom člana 37. stav 1. Zakona o ombudsmenu Republike Srpske, a u skladu s kojim zaposleni u državnom organu, ukoliko je nezadovoljan odlukom funkcionera koji rukovodi organom, ima pravo u roku od 15 dana od dostavljanja odluke povodom podnijetog prigovora da podnese tužbu nadležnom sudu radi zaštite svojih prava. Taj rok je prekluzivnog karaktera i djeluje u tom smislu da se njegovim istekom gasi pravo na tužbu, tj. zaposleni ne može ostvarivati sudsku zaštitu povrijeđenog prava iz radnog odnosa ukoliko je propustio rok za podnošenje tužbe. Vrhovni sud je naveo da se drugostepeni sud, kada je utvrdio da je tužba neblagovremena u dijelu koji se odnosi na apelanticino novčano potraživanje iz radnog odnosa, pozvao na odredbu "člana 105. Zakona o radu" (u presudi drugostepenog suda je navedeno "član 115."). S obzirom na to da je 25. juna 2008. godine tužba preinačena u odnosu na prvotuženu i da je tada apelantica prvi put postavila zahtjev za isplatu plaća, regresa i troškova smještaja, te uplate doprinosa, a ta prava su joj povrijeđena 2005. godine, Vrhovni sud je zaključio da je pravilan stav drugostepenog suda da je nastupila zakonska prekluzija zbog koje apelantica više ne može osnovano potraživati naknade na ime plaća, regresa i troškova smještaja, kao i zakonske doprinose. Vrhovni sud je istakao da nižestepeni sudovi nisu pogrešno primijenili materijalno pravo na apelanticinu štetu kada su odbili u tom dijelu tužbeni zahtjev, te od utjecaja na zakonitost odluke nije činjenica da je tužbeni zahtjev odbijen, a tužba je trebala biti odbačena, jer su pravne posljedice u oba slučaja iste (gubi se pravo iz radnog odnosa). Vrhovni sud je istakao da apelantica

neosnovano ukazuje na to da je sudu podnijela još jednu tužbu radi naknade štete. Prema stanju spisa, takva tužba nije predata sudu, a tek je uz apelanticin podnesak od 25. decembra 2007. godine priložen primjerak tužbe protiv drugotuženog u kojoj se traži samo isplata naknade štete za neisplaćene stanarine u iznosu od 24.000,00 KM. Međutim, o toj tužbi sudovi nisu raspravljali niti je ona zavedena u sudski protokol, već se raspravljalo samo o tužbi koja je predata sudu 6. septembra 2005. godine, a koja je naknadno u periodu od 2008. godine do 2010. godine u više navrata preinačena. Vrhovni sud je naveo da je pogrešan apelanticin stav da tužba za poništenje odluke o prestanku radnog odnosa u sebi sadrži i zahtjev za naknadu štete zbog izgubljenih primanja, jer, prema članu 2. stav 1. ZPP, sud odlučuje u granicama zahtjeva koji su stavljeni u postupku. Vrhovni sud se pozvao na princip dispozicije stranaka, te naveo da ne smije stranci pružiti više nego što je tražila u zahtjevu ili što nije tražila, jer bi u tom slučaju povrijedio odredbe postupka. Vrhovni sud je istakao da, kada je tužba neblagovremena, sudovi se ne upuštaju u meritum, ali treba naglasiti da je Narodna skupština Republike Srpske najviši zakonodavni organ vlasti čije su nadležnosti propisane u članu 70. Ustava Republike Srpske. Njene odluke ne mogu se osporavati u redovnim sudovima, odnosno ti sudovi nisu ovlašteni da ispituju zakonitost odluka koje donosi Narodna skupština Republike Srpske, pa se drugostepeni sud nije mogao upustiti u ocjenu pravilnosti i zakonitosti odluke Narodne skupštine od 28. decembra 2004. godine kojom je izvršen izbor novog ombudsmena. Nijednim zakonom, pa ni Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima na koje se pozvao drugostepeni sud, nije predviđena mogućnost da redovni sudovi odlučuju o zakonitosti odluka koje donosi Narodna skupština Republike Srpske.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

17. Apelantica navodi povredu prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija), prava na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, prava na efikasan pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije, prava na zabranu diskriminacije iz člana 14. Evropske konvencije, člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine, prava iz člana 1. tačke 2. i 5. Sporazuma o ljudskim pravima, kao i prava iz Međunarodnog pakta o ekonomskim, kulturnim i socijalnim pravima. Apelantica osporava tok postupka, te dužinu trajanja postupka, navodeći da su se na njenom predmetu mijenjale sudije, te da, i pored intervencija u predmetu koji je po svojoj prirodi hitan, predmet tri godine nije uzet u rad (od predaje tužbe). Osim toga, apelantica navodi da je preporučenom poštom poslala dvije tužbe Osnovnom sudu u Banjoj Luci, jednu radi poništenja rješenja o prestanku radnog odnosa, a drugu za naknadu štete iz radnog odnosa, što se vidi iz potvrde o slanju pošiljke i iz njene urgencije od 25. decembra 2007. godine. Apelantica je Ustavnom sudu dostavila tužbu na kojoj je datum 6. septembar 2005. godine protiv drugotuženog radi poništenja rješenja iz radnog odnosa, kao i tužbu s datumom 6. septembar 2005. godine protiv drugotuženog radi naknade štete za neisplaćene stanarine. Niti jedna tužba nema sudski prijemni pečat, a kao dokaz da ih je poslala apelantica je dostavila kopiju potvrde o prijemu pošiljke u kojoj je označen kao primalac Osnovni sud Banja Luka, Vladike Platon broj 2, dvije tužbe, a koji dopis je poštom poslat 6. septembra 2005. godine. Također, u prilog tvrdnji da se radi o dvije tužbe apelantica je Ustavnom sudu dostavila urgencije (sa jednim brojem predmeta RS: 551/05) u kojima urgira rješavanje povodom dvije tužbe od 6. septembra 2005. godine. Također, apelantica je Ustavnom sudu dostavila podnesak od 25. decembra 2007. godine, koji je poslala Osnovnom sudu na predmet broj P-551/05, u kojem navodi da je poslala dvije tužbe putem pošte, da je uvidom u pisarnici utvrdila da je samo jedna tužba protokolirana (radi poništenja rješenja), dok druge tužbe za naknadu štete nema, pa je ponovo dostavila dvije tužbe, te urgirala uzimanje predmeta u rad. Prema njenom mišljenju, sud je bio dužan obje tužbe protokolirati, bez obzira na to da li ih smatra zajedničkim zahtjevom (s obzirom na to da se radi o istom tužiocu, tuženom i predmetu spora). Također, njih je bilo potrebno prethodno ispitati, a to nikada nije učinjeno. Apelantica ističe da je precizirala tužbeni zahtjev 25. juna 2008. godine (Ustavni sud primjećuje da je preciziranom tužbom tada kao tuženi označena i Narodna skupština), te je tek treći sudija u tom predmetu pozvao apelanticu na uređenje tužbe, iz čega se moglo zaključiti da je prihvatio obje tužbe. Apelantica osporava zaključke sudova da se radi o proširenju tužbe i preinačenju tužbenog zahtjeva, čime se prema njoj čini diskriminacija u odnosu na pristup sudu, jer je podnijela tužbe za zaštitu prava iz radnog odnosa u zakonskom roku poštujući i prekluzivni rok, a kasnije disponirala svojim zahtjevima. U vezi s navedenim, apelantica osporava i zaključke Okružnog suda i Vrhovnog suda da je tužba u odnosu na isplatu plaća i drugih naknada podnijeta neblagovremeno. Apelantica je tražila naknadu štete zbog odugovlačenja postupka. Apelantica je istakla povredu prava na efikasan pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije u vezi s pravom na pristup sudu, jer u Republici Srpskoj ne postoji djelotvoran pravni lijek kojim bi se zaustavila zloupotreba prava u okviru sudova Republike Srpske, pogrešna i nepravilna primjena zakona i da se ispravi nepravda koju ona trpi. Osim povreda prava na pravično suđenje u vezi s osporenim odlukama, apelantica ukazuje i na to da je diskriminirana kao ombudsmen u odnosu na radne kolege i povrijeđeno joj je pravo na rad zaštićeno odredbama člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i odredbama Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.

b) Odgovor na apelaciju

18. U odgovoru na apelaciju Vrhovni sud je naveo da ostaje pri obrazloženju datom u presudi i da nije učinjena povreda prava koju apelantica navodi. Osim toga, Vrhovni sud je istakao da je bespredmetno apelanticino pozivanje na dvije tužbe, od kojih jedna navodno nije protokolirana, jer apelantica tom tužbom nije tražila isplatu plaća i regresa već samo naknadu štete po osnovu neplaćene stanarine. Osim toga, tom tužbom nije tužila Narodnu skupštinu već samo Ombudsmena Republike Srpske, a predmet odlučivanja o reviziji bila je odluka o tužbenom zahtjevu protiv Republike Srpske, Narodne skupštine Republike Srpske. Zahtjev za isplatu plaća prvi put podnijela je 25. juna 2008. godine. Dakle, zbog svog propusta, a ne propusta suda, apelantica nije uspjela u sporu. Vrhovni sud je naveo da Narodna skupština Republike Srpske nije ni bila apelanticin poslodavac, te da je u odnosu na poslodavca (Ombudsmen) postupak prekinut, pa će apelantica, ako zatraži nastavak postupka, imati mogućnost da zaštiti povrijeđena prava.

19. Okružni sud je u odgovoru na apelaciju naveo da je apelacija neosnovana, te da ostaje pri razlozima datim u odluci, kao i da su neosnovani apelanticini navodi o povredi ljudskih prava.

20. Osnovni sud, odnosno sutkinja koja je dostavila odgovor na apelaciju istakla je da je postupak pravosnažno okončan i da u postupku nije učestvovala, zbog čega nije u mogućnosti da se izjasni na navode iz apelacije.

21. Pravobranilaštvo Republike Srpske, zastupnik prvotužene, istaklo je da su odluke pravilne i zakonite, da je činjenično stanje pravilno utvrđeno, pogotovo u dijelu neblagovremenosti apelanticine tužbe za isplatu plaća i ostalog,

kao i da nije povrijeđeno apelanticino pravo u toku postupka pred redovnim sudovima.

V. Relevantni propisi

22. **Zakon o radnim odnosima u državnim organima** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 11/94, 6/97 i 96/03) u relevantnom dijelu glasi:

VIII – Ostvarivanje i zaštita prava zaposlenih i postavljenih lica

Član 37. stav 6.

Ako funkcioner u utvrđenom roku ne odluči o podnetom prigovoru ili ako zaposleni, odnosno postavljeno lice nije zadovoljan odlukom funkcionera povodom podnetog prigovora, zaposleni odnosno postavljeno lice može se obratiti nadležnom sudu u roku od 15 dana.

23. **Zakon o parničnom postupku** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 41/03, 85/03, 74/05, 63/07 i 49/09) u relevantnom dijelu koji se primjenjivao u toku postupka glasi:

Član 2. stav 1.

U parničnom postupku sud odlučuje u granicama zahtjeva koji su stavljeni u postupku.

Član 209.

Povreda odredaba parničnog postupka postoji ako sud u toku postupka nije primijenio ili je nepravilno primijenio koju odredbu ovog zakona, a to je bilo od uticaja na donošenje zakonite i pravilne presude.

24. **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o ombudsmenu Republike Srpske** ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 49/04) u relevantnom dijelu glasi:

Član 14.

Iza člana 37. dodaje se novi član 37a. koji glasi:

Na radno-pravni status zaposlenih u Službi Ombudsmena (postavljanje i zapošljavanje, trajanje i uslovi rada, materijalnu i disciplinsku odgovornost, plate, prava i dužnosti i dr.) i na materijalno-finansijsko poslovanje institucije Ombudsmena, shodno se primjenjuju propisi koji važe za organe vlasti, odnosno organe državne uprave u Republici Srpskoj.

25. **Zakon o radu Republike Srpske** (u osnovnoj verziji objavljen u "Službenom glasniku Republike Srpske" broj 38/00) u relevantnom dijelu glasi:

Član 105.

Radnik koji smatra da mu je poslodavac povredio pravo iz radnog odnosa, može da podnese tužbu nadležnom sudu za zaštitu tog prava. Pravo na podnošenje tužbe nije uslovljeno prethodnim obraćanjem radnika poslodavcu za zaštitu prava.

Tužbu za zaštitu prava radnik može podneti u roku od jedne godine od dana saznanja za povredu, a najdalje u roku od tri godine od učinjene povrede.

Identična odredba nakon izmjena i dopuna Zakona o radu ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 55/07 – Prečišćeni tekst) sadržana je sada u članu 118.

VI. Dopustivost

26. U skladu s članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu, kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

27. U skladu s članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome osporava, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

28. U konkretnom slučaju, predmet osporavanja apelacijom je Presuda Vrhovnog suda broj 71 0 P 028328 11 Rev od 7. juna 2012. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu presudu apelantica je primila 25. juna 2012. godine, a apelacija je podnesena 18. augusta 2012. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

29. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

30. Apelantica osporava navedene presude tvrdeći da su joj tim presudama povrijeđena prava iz člana II/3.e) i k) Ustava Bosne i Hercegovine, člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1, 13. i 14. Evropske konvencije i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, kao i prava iz Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.

Pravo na pravično suđenje

31. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

32. Član 6. stav 1. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom. […]

33. Ustavni sud prvenstveno zapaža da se postupak odnosi na naknadu materijalne i nematerijalne štete, dakle na predmet građanskopravne prirode, te je član 6. stav 1. Evropske konvencije primjenjiv u konkretnom slučaju. Stoga će Ustavni sud ispitati apelanticine navode o povredi tog prava.

U odnosu na osporene presude

34. Ustavni sud primjećuje da apelantica osporava odluke redovnih sudova ističući da su sudovi pogrešno utvrdili činjenično stanje i pogrešno primijenili materijalno pravo.

35. U vezi s tim navodima, Ustavni sud ukazuje na to da, prema praksi Evropskog suda i Ustavnog suda, zadatak ovih sudova nije da preispituju zaključke redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene materijalnog prava (vidi Evropski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. juna 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan da supstituira redovne sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je, općenito, zadatak redovnih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Evropski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. maja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadatak Ustavnog suda je da ispita da li su, eventualno, povrijeđena ili zanemarena ustavna prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te da li je primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska.

36. U konkretnom slučaju, Ustavni sud zapaža da je prvostepeni sud u jednom dijelu odbio apelanticin tužbeni zahtjev u odnosu na prvotuženu, dok je postupak protiv drugotuženog prekinuo. Okružni sud je utvrdio da takav stav nije ispravan, te je preinačio prvostepenu presudu utvrđujući da su osporena rješenja drugotuženog nezakonita, kao i da je prvotužena odgovorna za

rad drugotuženog i da nema mjesta prekidu postupka u odnosu na drugotuženog, ali je zaključio da je tužba u dijelu u kojem je apelantica potraživala isplatu plaća i drugih naknada iz radnog odnosa neblagovremena. Rješavajući o apelanticinoj reviziji, Vrhovni sud je potvrdio stav drugostepenog suda u dijelu koji se odnosi na isplatu plaća i ostalih naknada. Pri tome Ustavni sud zapaža da su oba suda istakla da je tužbu u tom dijelu trebalo odbaciti, jer je prošao zakonom utvrđeni rok u kojem je apelantica mogla tražiti sudsku zaštitu (pozivajući se na Zakon o radu, kao i Zakon o radnim odnosima u državnim organima), ali imajući u vidu da su pravne posljedice za apelanticu iste, taj dio prvostepene presude je potvrđen (jer je prvostepeni sud u tom dijelu već odbio tužbeni zahtjev). Dalje, iz obrazloženja Vrhovnog suda jasno proizlazi da je apelantica prvi put postavila zahtjev protiv prvotužene podneskom od 25. juna 2008. godine, kada je tražila i isplatu plaća i ostalih naknada, a koja prava su joj povrijeđena 2005. godine.

37. Ustavni sud primjećuje da apelantica ne osporava primjenu zakona na konkretan slučaj u vezi sa zastarom, ili način na koji su sudovi računali rokove u smislu utvrđivanja zastare, već ističe da je zahtjev podnijela blagovremeno. U tom pravcu apelantica navodi da je podnijela dvije tužbe 6. septembra 2005. godine, da nije podnosila novi zahtjev već je zahtjevom slobodno disponirala, kao i da zahtjev za utvrđivanje ništavosti ugovora podrazumijeva i zahtjev za naknadu štete, a što sve utječe na blagovremenost njenog tužbenog zahtjeva u pogledu plaća i drugih traženih naknada.

38. S tim u vezi, Ustavni sud primjećuje da je apelantica nesporno podnijela prvobitno tužbu samo protiv drugotuženog, a da je kasnije tužbom obuhvatila i prvotuženu. Također, Ustavni sud iz osporenih odluka, kao i iz dokumentacije koju je apelantica dostavila i spisa predmeta primjećuje da je apelantica tek podneskom od 25. juna 2008. godine prvi put postavila zahtjev za isplatu plaća, regresa i uplate doprinosa, te su sudovi utvrdili da se radi o prekluziji, odnosno da je protekao zakonom određeni rok u kojem je trebala ostvariti pravo na zaštitu tih prava, jer je za povredu saznala 2005. godine (kada joj je donijeto rješenje o prekidu radnog odnosa), a da je tek podneskom od 25. juna 2008. godine proširila tužbu na prvotuženu i preinačila tužbeni zahtjev (kada je zatražila da sud obaveže tužene da joj naknade štetu na ime neisplaćenih plaća, regresa, toplog obroka i naknade). Imajući u vidu navode koje ističe apelantica, pokušavajući da dokaže da je podnijela dvije tužbe, Ustavni sud primjećuje da se Vrhovni sud referirao na te navode i naveo da je neosnovan apelanticin navod da je 6. septembra 2005. godine podnijela još jednu tužbu radi naknade za smještaj, jer, prema stanju spisa, takva tužba nije predata sudu i tek je podneskom od 25. decembra 2007. godine takav primjerak predat sudu (tužba protiv drugotuženog radi isplate naknade štete radi neisplaćene stanarine). Vrhovni sud je istakao da o toj tužbi sudovi nisu ni raspravljali, niti je ona zavedena u sudski protokol, već se raspravljalo samo o tužbi koja je predata 6. septembra 2005. godine, a koja je nekoliko puta mijenjana (tužba radi poništenja rješenja drugotuženog). Ustavni sud primjećuje da je apelantica uz apelaciju dostavila podnesak na koji se pozvao Vrhovni sud, u kojem je apelantica navela da je tužba radi poništenja rješenja protokolirana (tada pod brojem predmeta: RS-551/05), a sudu dostavlja i kopiju druge tužbu (navodno predate poštom 6. septembra 2005. godine). Dakle, navodi apelantice i Vrhovnog suda su potpuno identični, samo što je zaključak Vrhovnog suda takav da je apelantica tim zaključkom nezadovoljna, te "predavanje druge tužbe" na ranije zavedeni broj sudskog predmeta (a u kojem je bila samo tužba radi poništenja ugovora) tumači na način koji njoj ide u korist. Ustavni sud primjećuje da je Vrhovni sud jasno naveo da se radi o neprotokoliranoj tužbi radi isplate stanarine protiv drugotuženog, o kojoj sudovi nisu ni raspravljali. Uvidom u sudski spis, suprotno apelanticinim navodima, proizlazi isto kao i iz odgovora na tužbu drugotuženog (od 28. februara 2008. godine), koji je naveo da mu je uz tužbu broj RS-551/05 radi poništenja rješenja dostavljena još jedna tužba radi naknade štete po osnovu neisplaćenih stanarina, koja nije protokolirana te je vraćena sudu. Također, Ustavni sud primjećuje da su redovni sudovi jasno naveli da postavljanje zahtjeva za isplatu plaća, regresa, doprinosa i troškova smještaja ne može se smatrati preinačenjem tužbenog zahtjeva, već se radi o novom tužbenom zahtjevu. Osim toga, Vrhovni sud se izjasnio na apelanticine revizione navode da tužba za poništenje podrazumijeva i zahtjev za naknadu štete – odbijajući ih kao neosnovane, jer sud sudi u okviru zahtjeva postavljenog u postupku u skladu s članom 2. stav 1. ZPP, te ne može stranci dosuditi nešto što nije tražila. Zbog navedenog sud je utvrdio neblagovremenost tužbe u tom dijelu radi isplate plaća i ostalih naknada iz rada, a iz razloga što je prvi put taj zahtjev istakla 26. juna 2008. godine, a povreda je nastala 2005. godine. S obzirom na to da je nesporno da je predmet revizionog postupka bila odluka kojom je odlučivano isključivo o dijelu tužbenog zahtjeva kojim je odlučivano o obavezi tuženih da apelantici isplate navedene naknade i doprinose, a da je apelantica tek podneskom od 26. juna 2008. godine proširila tužbu na prvotuženu i preinačila tužbeni zahtjev, Ustavni sud, suprotno apelanticinim navodima, ne može da nađe ništa što bi ukazalo na to da je primjena materijalnog prava bila proizvoljna ili da su sudovi arbitrarno tumačili propise koje su primijenili. Dakle, obrazloženje osporenih odluka, kao i dokumentacija koju je apelantica lično dostavila uz apelaciju upućuju na sve navedeno iz osporenih presuda Okružnog suda i Vrhovnog suda, te jasno proizlazi da su sudovi dali argumentirana obrazloženja zašto su tužbu u tom dijelu smatrali neblagovremenom, a što apelantica nije mogla dovesti u pitanje ni u postupku pred redovnim sudovima, ni u postupku pred Ustavnim sudom. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da su apelacioni navodi u tom dijelu u cijelosti neosnovani.

Pravo na suđenje u razumnom roku

39. Apelantica ističe da je postupak trajao neopravdano dugo u postupku koji je po svojoj prirodi hitan jer se radi o radnom sporu.

a) Relevantni principi

40. Prema konzistentnoj praksi Evropskog i Ustavnog suda, razumnost dužine trajanja postupka mora se ocjenjivati u svjetlu okolnosti pojedinog predmeta. Pri tome se mora voditi računa o kriterijima uspostavljenim sudskom praksom Evropskog suda, a naročito o složenosti predmeta, ponašanju strana u postupku i nadležnog suda ili drugih javnih vlasti, te o značaju koji konkretna pravna stvar ima za apelanta (vidi Evropski sud, *Mikulić protiv Hrvatske*, aplikacija broj 53176/99 od 7. februara 2002. godine, Izvještaj broj 2002-I, stav 38).

41. Podržavajući praksu Evropskog suda, Ustavni sud podsjeća i na to da član 6. stav 1. Evropske konvencije državama ugovornicama nameće dužnost da organiziraju svoje pravosudne sisteme tako da sudovi mogu zadovoljiti uvjete tog člana, uključujući i obavezu da postupaju u predmetima u razumnom roku (vidi Evropski sud, *Marinović protiv Hrvatske*, presuda od 6. oktobra 2005. godine, stav 23).

b) Period koji se uzima u obzir

42. Ustavni sud zapaža da je apelantica pokrenula postupak tužbom od 6. septembra 2005. godine, a da je konačna odluka Vrhovnog suda donijeta 7. juna 2012. godine. Dakle, postupak je trajao šest godina i devet mjeseci.

c) Analiza razumnosti trajanja postupka

43. U konkretnom slučaju, Ustavni sud primjećuje da je prvobitno predmet apelanticinog tužbenog zahtjeva bilo utvrđivanje ništavosti rješenja drugotuženog o prestanku radnog odnosa apelantici, te da je u toku postupka istakla novi zahtjev protiv prvotužene za naknadu plaća i ostalih naknada iz radnog odnosa. Međutim, s obzirom na činjenična i pravna pitanja koja je u konkretnom slučaju trebalo riješiti, Ustavni sud ne smatra da se radi o naročito složenom sudskom postupku.

44. Ustavni sud primjećuje da je dužini trajanja postupka u najvećem dijelu doprinio Osnovni sud jer je postupak pred tim sudom trajao pet godina i mjesec dana od dana podnošenja tužbe, za koje vrijeme je sud zakazao i održao tri ročišta, a tri su odgođena. Nakon toga, Okružni sud i Vrhovni sud donijeli su relativno brzo odluke o žalbi odnosno reviziji. Međutim, činjenica da su kasnije sudovi bili ažurni ne opravdava činjenicu da je Osnovnom sudu trebalo pet godina da donese prvostepenu presudu. Pri tome, Osnovni sud nije dao nikakvo obrazloženje za trajanje postupka, koji je po svojoj prirodi hitan. Ustavni sud smatra da su sudovi, konkretno Osnovni sud, svojim postupanjem doprinijeli dužini postupka koja se ne može smatrati opravdanom, čime je povrijeđeno pravo na suđenje u razumnom roku kao element prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

45. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da je dužina postupka bila prekomjerna i da ne zadovoljava zahtjev razumnog roka iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije, te da postoji kršenje prava na suđenje u razumnom roku kao jednog od elemenata prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

Pitanje naknade nematerijalne štete

46. Apelantica je tražila naknadu štete zbog kršenja prava na pravično suđenje u razumnom roku. Prema članu 74. Pravila Ustavnog suda, u odluci kojom usvaja apelaciju Ustavni sud može odrediti naknadu na ime nematerijalne štete, te da se ona, u smislu stava (2) navedenog člana, određuje na osnovu pravednosti, uzimajući u obzir standarde koji proizlaze iz prakse Ustavnog suda.

47. Imajući u vidu činjenicu da je Osnovnom sudu trebalo pet godina da odluči o apelanticinoj tužbi, te da je cjelokupni postupak na tri instance trajao šest godina i devet mjeseci, Ustavni sud nalazi da je potrebno apelantici dosuditi naknadu, pogotovo imajući u vidu njen tužbeni zahtjev, odnosno da je tražila poništenje rješenja kojim joj je prestao radni odnos, imajući u vidu posljedice koje je to rješenje proizvelo apelantici. Prilikom odlučivanja o zahtjevu za naknadu nematerijalne štete, Ustavni sud upućuje na ranije utvrđen princip određivanja visine naknade štete u takvim slučajevima (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 938/04*, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 20/06, st. 48-51). Prema utvrđenom principu, apelantici bi za svaku godinu odgađanja da se donese odluka trebalo isplatiti iznos od po 150,00 KM, odnosno 300,00 KM imajući u vidu da se radi o postupku koji je po svojoj prirodi hitan. S obzirom na činjenicu da je postupak povodom apelanticinog zahtjeva trajao šest godina i skoro devet mjeseci, apelantici se utvrđuje naknada u ukupnom iznosu od 1.800,00 KM. Taj iznos apelantici je dužna da isplati Vlada Republike Srpske u roku od 90 dana od dana dostavljanja ove odluke. Ova odluka Ustavnog suda u dijelu koji se odnosi na naknadu nematerijalne štete predstavlja izvršnu ispravu.

Pravo na imovinu

48. Apelantica smatra da joj je osporenim presudama povrijeđeno pravo na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. S obzirom na to da su navodi o povredi prava na imovinu identični navodima o kršenju prava na pravično suđenje (u vezi s ostalim aspektima prava na pravično suđenje), a što je Ustavni sud već obrazložio u prethodnim tačkama ove odluke, Ustavni sud smatra da su i navodi iz apelacije u vezi s kršenjem prava na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 Evropske konvencije neosnovani.

Ostali navodi

49. Apelantica je istakla povredu prava na efikasan pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije u vezi s pravom na pravično suđenje (pristup sudu), jer, kako navodi, u Republici Srpskoj ne postoji djelotvoran pravni lijek kojim bi se zaustavila zloupotreba prava u sudovima Republike Srpske, pogrešna i nepravilna primjena zakona i da se ispravi nepravda koju apelantica trpi. Ustavni sud primjećuje da je apelantica imala pravo na sudsku zaštitu, koju je koristila, te da je djelimično u postupku uspjela sa svojim zahtjevom. Međutim, činjenica da je u jednom dijelu odbijen njen zahtjev, a što su sudovi obrazložili neblagovremenim podnošenjem tužbe, ne može da ukaže na to da pravni lijek koji je apelantica koristila (kao i kompletan sudski postupak) nije bio efikasan. Stoga su ti navodi neosnovani.

50. Apelantica je istakla povredu prava iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine, povredu prava iz člana 14. Evropske konvencije, kao i povredu prava iz Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. U odnosu na apelanticine navode o povredi prava na rad iz člana 6. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Ustavni sud ukazuje na to da pravo na rad nije zagarantirano Ustavom Bosne i Hercegovine, niti Evropskom konvencijom, koja se, prema članu II/2. Ustava Bosne i Hercegovine, direktno primjenjuje u Bosni i Hercegovini. Međutim, u Aneksu I tačka 8. Ustava Bosne i Hercegovine – Dodatni sporazumi o ljudskim pravima koji će se primjenjivati u Bosni i Hercegovini, između ostalog naveden je i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1996). Tim paktom je u čl. 6. i 7. zagarantirano pravo na rad i pravo na uživanje povoljnih uvjeta rada. Uživanje tog prava garantirano je članom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine – Nediskriminacija.

51. Apelantica ističe da je diskriminirana kao ombudsmen u odnosu na svoje radne kolege, kao i da joj je povrijeđeno pravo na rad jer je tužena donošenjem nezakonitih akata spriječila apelanticu da radi, a sve navedeno dovodi u vezu sa sudskim postupkom, odnosno osporenim presudama. Ustavni sud primjećuje da ti navodi nisu konkretizirani i potkrijepljeni dokazima, te da su paušalni, ali iz apelacije proizlazi da apelantica navode o povredi prava na diskriminaciju i rad dovodi u vezu s pravom na pravično suđenje. Stoga, Ustavni sud mora da konstatira da je kroz postupak koji je apelantica vodila utvrđeno da su rješenja drugotuženog nezakonita, te su poništena. Dakle, učinjena povreda i nezakonitost u postupku donošenja rješenja kojim je u konačnici apelantici prestao radni odnos utvrđena je u toku sudskog postupka. Stoga su neosnovani apelanticini navodi o povredi prava na zabranu diskriminacije i prava na rad iz Međunarodnog pakta o ekonomskim, kulturnim i socijalnim pitanjima u vezi s pravom na pravično suđenje.

52. Ustavni sud napominje da je navode o povredi prava iz člana 1. tačka 5. Sporazuma o ljudskim pravima ispitao kroz navode o kršenju prava na pravično suđenje, kao i da ničim nisu potkrijepljeni, niti to proizlazi iz osporenih odluka, navoda o kršenju člana 1. tačka 2. Sporazuma o ljudskim pravima, odnosno povreda prava na zabranu mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja i kazne.

VIII. Zaključak

53. Ustavni sud zaključuje da postoji kršenje prava na pravično suđenje u razumnom roku iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije kada je postupak u predmetu koji je po svojoj naravi hitan trajao šest godina i deset mjeseci, od čega je sudu trebalo tri godine i tri mjeseca da preduzme prvu radnju, odnosno pozove apelanticu da uredi tužbu.

54. Međutim, Ustavni sud zaključuje da nema kršenja u odnosu na ostale aspekte prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije u situaciji kada su sudovi argumentirano obrazložili svoje odluke kojim su odbili apelanticin tužbeni zahtjev u dijelu koji se odnosi na isplatu plaća i ostalih naknada, a takvo obrazloženje Ustavni sud ne smatra proizvoljnim.

55. Također, Ustavni sud zaključuje da nema povrede ni prava na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju kada apelantica kršenje tog prava vezuje za proizvoljnu primjenu materijalnog prava, a Ustavni sud je zaključio da nije bilo proizvoljnosti u tom pogledu.

56. Ustavni sud zaključuje da nema povrede člana 13. u vezi s pravom na pravično suđenje jer je apelantica imala efikasan pravni lijek, koristila ga i djelimično uspjela u postupku, pri čemu su redovni sudovi razmotrili njene navode i dali razloge zašto oni ne mogu dovesti do drugačijeg rješenja konkretne pravne stvari.

57. Ustavni sud zaključuje da su navodi o diskriminaciji iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije, kao i navodi o povredi prava na rad iz Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima u vezi s pravom na pravičan postupak paušalni i nepotkrijepljeni konkretnim dokazima, a osim toga i neosnovani imajući u vidu da je redovni sud utvrdio nezakonitost u postupku kojim je apelantici prestao radni odnos.

58. Na osnovu člana 59. st. (1), (2) i (3) i člana 74. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

59. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Mirsad Ćeman, s. r.

681

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 5234/14**, rješavajući apelaciju **Vakufske direkcije Sarajevo i Amire Džirlo**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Mirsad Ćeman, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Zlatko M. Knežević, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 21. srpnja 2015. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neutemeljena apelacija **Vakufske direkcije Sarajevo i Amire Džirlo** podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 65 0 P 045000 14 Rev od 25. rujna 2014. godine.

Odluka Ustavnog suda o privremenoj mjeri broj AP 5510/14 od 26. veljače 2015. godine više ne proizvodi pravno djejstvo.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Vakufska direkcija Sarajevo (u daljnjem tekstu: apelant ili umješač), kojeg zastupa Esad Hrvačić, odvjetnik iz Sarajeva, podnio je 8. prosinca 2014. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) apelaciju protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 65 0 P 045000 14 Rev od 25. rujna 2014. godine, Presude Kantonalnog suda u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 65 0 P 045000 12 Gž od 27. lipnja 2013. godine i Presude Općinskog suda u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Općinski sud) broj 65 0 P 45000 11 P 2 od 28. listopada 2011. godine. Navedena apelacija evidentirana je pod poslovnim brojem AP 5234/14.

2. Amira Džirlo (u daljnjem tekstu: apelantica), koju zastupa Šakir Džirlo, odvjetnik iz Sarajeva, podnijela je 19. prosinca 2014. godine Ustavnom sudu apelaciju protiv istih presuda navedenih u točki 1. i predložila da se zajedno sa njezinom apelacijom broj AP 5510/14 razmatra apelacija zavedena pod poslovnim brojem AP 5234/14 i donese jedna odluka. Također je predložila da se donese privremena mjera kojom bi Ustavni sud zabranio izvršenje pravomoćne Presude Općinskog suda broj 65 0 P 45000 11 P 2 od 28. listopada 2011. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

3. Ustavni sud je Odlukom broj AP 5510/14 od 26. veljače 2015. godine usvojio apelantičin zahtjev za donošenje privremene mjere.

4. Budući da predmetne apelacije pokreću identično činjenično i pravno pitanje, Ustavni sud je, sukladno članku 32. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, donio odluku o spajanju predmeta br. AP 5234/14 i AP 5510/14 u kojima će voditi jedan postupak i donijeti jednu odluku pod brojem AP 5234/14.

5. Na temelju članka 23. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda, Kantonalnog suda, Općinskog suda i Općinskog pravobraniteljstva Općine Stari Grad, kao zakonskog zastupnika Općine Stari Grad (u daljnjem tekstu: tužitelj), zatraženo je 3. ožujka 2015. godine da dostave odgovore na apelacije.

6. Vrhovni sud je dostavio odgovor na apelacije 9. ožujka 2015. godine, Kantonalni sud 12. ožujka 2015. godine, Općinski sud 11. ožujka 2015. godine i Općinsko pravobraniteljstvo, kao zakonski zastupnik tužitelja, 13. ožujka 2015. godine.

III. Činjenično stanje

7. Činjenice predmeta koje proizlaze iz navoda podnesenih apelacija i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način:

8. Tužitelj je kod Općinskog suda pokrenuo parnični postupak protiv apelantice radi duga po osnovi dospjele, a neplaćene zakupnine. Tužbeni zahtjev je utemeljio na Ugovoru o zakupu poslovnih zgrada i prostorija broj 01-05-1-0701/06 od 7. travnja 2006. godine (u daljnjem tekstu: ugovor o zakupu) koji je zaključio u svojstvu zakupodavca sa apelanticom u svojstvu zakupca, prema kojem je apelantica za korištenje poslovnog prostora bila dužna plaćati mjesečnu zakupninu u iznosu od 930,00 KM. Budući da apelantica svoju obvezu nije ispunila ni nakon pismene opomene, pokrenut je sudski postupak i zatraženo

da se apelantica obveže na isplatu novčanog iznosa za neplaćenu zakupninu. Apelantica je u odgovoru na tužbu istaknula prigovor nedostatka aktivne legitimacije, te, u svezi s tim, navela da je pri zaključenju ugovora o zakupu sa tužiteljem dovedena u zabludu u pogledu vlasništva na predmetnom poslovnom prostoru, te da zbog tog razloga nije izvršavala svoju obvezu prema tužitelju. Tijekom postupka je istaknula protutužbeni zahtjev po osnovi ulaganja u zakupljeni poslovni prostor i zatražila da se predmetni ugovor o zakupu poništi kao nezakonit. Osim toga, predložila je da se apelant, kao vlasnik jednog dijela poslovnog prostora, u postupak pozove kao umješač. Općinski sud je na ročištu od 5. studenog 2008. godine dozvolio da apelant stupi u parnicu u svojstvu umješača na apelantičinoj strani.

9. Općinski sud je, nakon provedenog dokaznog postupka, ocjene dokaza u smislu odredbe članka 8. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), donio Presudu broj 65 0 P 45000 11 P 2 od 28. listopada 2011. godine kojom je obvezao apelanticu da tužitelju isplati iznos od 21.222,00 KM na ime neplaćene zakupnine za predmetni poslovni prostor za razdoblje od 1. rujna 2006. do 1. travnja 2007. godine sa zakonskom zateznom kamatom na pojedine iznose, kako je bliže navedeno u izreci presude, u roku od 30 dana pod prijetnjom prinudnog izvršenja. Drugim stavkom izreke presude odbijen je u cjelini apelantičin protutužbeni zahtjev kojim je tražila da joj tužitelj isplati iznos od 18.859,00 KM po osnovi ulaganja u zakupljeni poslovni prostor sa zateznom kamatom i da se ugovor o zakupu poništi kao nezakonit.

10. Obrazlažući presudu, Općinski sud je naveo da je povodom tužbenog i protutužbenog zahtjeva proveo obiman dokazni postupak, izvršio pojedinačnu, međusobnu i ukupnu ocjenu izvedenih dokaza i utvrdio da je tužbeni zahtjev utemeljen, a protutužbeni neutemeljen. Stajalište o utemeljenosti tužbenog zahtjeva za isplatu duga na ime zakupnine sagledano je u svezi sa istaknutim prigovorom nedostatka aktivne legitimacije i apelantičinom tvrdnjom da je, nakon zaključenja ugovora o zakupu poslovnog prostora sa tužiteljem, došla do saznanja da tužitelj nema pravo raspolaganja tim poslovnim prostorom, odnosno da se jedan dio prostora vodi kao vlasništvo apelanta (umješača), a drugi dio je društveno vlasništvo pribavljeno nacionalizacijom, zbog čega nije mogao biti predmetom zakupa. Tim povodom je, u svezi sa istaknutim prigovorom, izveden dokaz uvidom u zemljišnoknjižne izvatke br. 20 i 25 Sarajevo Mahala XXXII na temelju kojih je utvrđeno da je na nekretninama upisanim na k.č. broj 10, površine 5,6 m^2, u naravi dućan (zk. broj 25) kao vlasnik upisana džamija Kačedži-Sinana, a na ostatku (zk. broj 20), površine 10,4 m^2, upisano je državno vlasništvo (nakon nacionalizacije 1959. godine). Imajući u vidu osnovu iz koje je proizišao tužbeni zahtjev, Općinski sud je izvršio uvid i pročitao sadržaj odredaba Ugovora o zakupu broj 01-05-1-0701/06 od 7. travnja 2006. godine na temelju kojeg je utvrdio da je zaključen između tužitelja u svojstvu zakupodavca i apelantice u svojstvu zakupca, da je predmetom ugovora poslovni prostor u Sarajevu, Đulagina ulica broj 6, površine 15 m^2, da visina zakupnine za mjesec dana iznosi 930 KM i da se može mijenjati sukladno odluci nadležnog tijela, da se zakupnina plaća unaprijed-svakog 1. do 5. u mjesecu za tekući mjesec i da se ugovor zaključuje na razdoblje od godinu dana s mogućnošću produljenja. Iz sadržaja navedenih odredaba Općinski sud je izveo zaključak da su se ugovorne strane, tužitelj i apelantica, prilikom zaključenja ugovora (nesporna činjenica) dogovorili o bitnim elementima ugovora – predmetu zakupa, roku trajanja zakupa i visini zakupnine. S tim u svezi, Općinski sud je zaključio da nije utemeljen prigovor nedostatka aktivne legitimacije, jer aktivna legitimacija tužitelja proizlazi iz zaključenog ugovora o zakupu, pa je tužitelj u okviru obligacijskopravnih ovlasti nedvojbeno ovlašten zahtijevati isplatu zakupnine. U svezi s apelantičinim navodima koji se tiču nedostataka u pogledu predmeta zakupa, Općinski sud je istaknuo da ugovor o zakupu u svojstvu zakupca može zaključiti i osoba koja istodobno nije vlasnik predmeta zakupa. U konkretnom slučaju je nepobitno da su tužitelj i apelantica zaključili ugovor o zakupu u pisanoj formi, da je tužitelj nakon toga apelantici predao u posjed poslovni prostor (predmet ugovora), da je ugovorom određena visina zakupnine u novčanom iznosu i da apelantica prema tužitelju nije izvršila obvezu plaćanja ugovorene zakupnine. Visina neplaćene zakupnine utvrđena je na temelju izvoda iz ovjerenih poslovnih knjiga tužitelja kao komitenta obligacijskopravnog odnosa. Imajući u vidu sadržaj odredaba predmetnog ugovora o zakupu, potom, odredbe Zakona o zakupu poslovnih zgrada i prostorija (čl. 5, 7, 11. i 19), te odredbu članka 583. Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO), usvojen je tužbeni zahtjev kojim je apelantica obvezana tužitelju na ime neplaćene zakupnine za predmetni poslovni prostor, za razdoblje od 1. rujna 2006. do 1. travnja 2007. godine, isplatiti ukupan iznos od 21.222,00 KM sa zakonskim zateznim kamatama na pojedine iznose (kao u izreci presude).

11. U pogledu neutemeljenosti protutužbenog zahtjeva kojim je apelantica zatražila da se zaključeni ugovor o zakupu poništi kao nezakonit i da joj tužitelj po osnovi ulaganja u zakupljeni poslovni prostor isplati novčani iznos od 18.859,00 KM, Općinski sud je imao u vidu sadržaj odredaba čl. 8, 9. i 10. predmetnog ugovora o zakupu i istaknuo sljedeće: "Navedenim odredbama ugovoreno je da se poslovni prostor daje u zakup u postojećem stanju, da se apelantica kao zakupac obvezuje uz prethodno pribavljenu suglasnost izvršiti poslove dovođenja poslovnog prostora određenoj namjeni i sanitarno-tehničkim uvjetima i da za izvršene radove te vrste nema pravo na naknadu uloženih sredstava." Iz nalaza i mišljenja vještaka građevinske struke utvrđeno je da je apelantica vršila ulaganja u predmetni poslovni prostor sukladno odredbama čl. 8. i 9. ugovora o zakupu. Također je utvrđeno da ugovorne strane nisu nekim drugim posebnim ugovorom uredile sanaciju poslovnog prostora kako bi se eventualno mogla primijeniti odredba članka 9. Zakona o preuzimanju, izmjenama i dopunama Zakona o zakupu poslovnih zgrada i prostorija kojim je u članku 9. propisano da za poslovne prostorije koje su uništene više od 65% zakupac ima pravo prebiti zakupninu sa uloženim sredstvima na sanaciji koja su bila neophodna da bi prostor počeo funkcionirati. Što se tiče neutemeljenosti zahtjeva za poništenje zaključenog ugovora o zakupu, Općinski sud je istaknuo da apelantičina tvrdnja prema kojoj tužitelj nema pravo raspolagati navedenim poslovnim prostorom, jer je jedan dio u apelantovom (umješača) vlasništvu, a drugi dio je društveno (državno) vlasništvo upisano nakon nacionalizacije, nema utjecaj u konkretnoj pravnoj stvari, budući da ugovor o zakupu u svojstvu zakupodavca može zaključiti i osoba koja nije vlasnik predmeta zakupa. U konkretnom slučaju predmetni ugovor je zaključen sukladno odredbama Zakona o zakupu poslovnih prostorija i zgrada i Odlukom o dodjeli na korištenje, visini i načinu plaćanja za poslovne prostore na kojima pravo raspolaganja ima tužitelj, pa je i ovaj dio protutužbenog zahtjeva odbijen kao neutemeljen.

12. Presudom Kantonalnog suda broj 65 0 P 045000 12 Gž od 27. lipnja 2013. godine prizivi apelanata su djelomično uvaženi i prvostupanjska presuda preinačena u dijelu kojim je tužbeni zahtjev tužitelja usvojen (stavak I. izreke presude kojim je apelantica obvezana tužitelju isplatiti zakupninu) na način što je tužbeni zahtjev tužitelja kao neutemeljen odbijen, a u preostalom dijelu prizivi su odbijeni i prvostupanjska presuda potvrđena (stavak II. izreke kojim je apelantičin protutužbeni zahtjev odbijen). Nakon iznošenja sadržaja priziva kojima je apelantica ukazala na nedostatke u izreci prvostupanjske presude

(ne sadrži identifikaciju parcele poslovnog prostora) i kontradiktornosti u obrazloženju presude, a apelant (umješač) ukazao na pogrešnu primjenu materijalnog prava i obveznu primjenu članka 16.a) Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o prometu nekretnina (u daljnjem tekstu: Zakon o prometu nekretnina), Kantonalni sud je prvostupanjsku presudu ispitao u granicama propisanim u odredbi članka 221. ZPP i zaključio da je apelantov priziv utemeljen zbog pogrešne primjene materijalnog prava. S tim u svezi, naveden je sadržaj odredbe članka 16.a) stavak 1. točka 6. Zakona o prometu nekretnina kojom je propisano da se poslovne prostorije kao posebni dijelovi zgrada u društvenom vlasništvu ne mogu prenositi, otuđivati, mijenjati i na drugi način njima raspolagati ako su pribavljene u društveno vlasništvo na temelju Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta. Iz stanja spisa Kantonalni sud je zaključio da je predmet konkretnog spora poslovni prostor u Đulaginoj ulici broj 6, koji je upisan u zk. ul. br. 20 i 25 k.o. SP Sarajevo Mahala XXXII, na k.č. br. 9 i 10, da je nekretnina na parceli k.č. broj 9 u državnom vlasništvu (na temelju rješenja Povjerenstva za nacionalizaciju od 25. studenog 1959. godine) na temelju kojeg je kao nositelj prava raspolaganja upisana Općina Centar, dok je nekretnina na k.č. broj 10 u vlasništvu džamije Kečedži-Sinana u Sarajevu. Iz spisa, također, proizlazi da je sudski vještak geodetske struke izvršio neposrednu identifikaciju predmetne nekretnine i utvrdio da se predmetni poslovni prostor nalazi upravo na k.č. br. 9 i 10 Mahala XXXII, k.o. Sarajevo, i da je kao posjednik na navedenoj parceli u posjedovnom listu broj 438 upisan tužitelj (Općina Stari Grad) sa dijelom posjeda 1/1. Iz navedenog Kantonalni sud je zaključio da je pretežni dio predmetnog poslovnog prostora (k.č. broj 9), površine 10,4 m^2, postao državno vlasništvo po osnovi nacionalizacije, zbog čega je zaključenjem ugovora o zakupu koji je predmetom konkretnog postupka povrijeđena odredba članka 16.a) Zakona o prometu nekretnina kojom je zabranjeno davanje ovakvih prostora pod zakup. Ništavost takvog ugovora sagledana je i u svjetlu odredaba iz čl. 103. i 109. stavak 1. ZOO iz kojih proizlazi da se radi o apsolutno ništavom ugovoru o zakupu koji nije mogao proizvesti pravno djejstvo, pa, stoga, tužitelj ne može uspješno zahtijevati isplatu zakupnine po osnovi takvog ugovora. Stoga je djelomičnim uvažavanjem priziva apelanata prvostupanjska presuda preinačena u dijelu u kojem je tužbeni zahtjev za isplatu zakupnine usvojen na način da je takav zahtjev u cijelosti odbijen kao neutemeljen.

13. Neutemeljenost apelantičinog protutužbenog zahtjeva je ocijenjena u svezi s prethodnim stavkom (odluke o tužbenom zahtjevu) i, u svezi s tim, Kantonalni sud je istaknuo da su posredstvom sudskog vještaka građevinske struke utvrđene vrsta i vrijednost radova koje je apelantica na predmetnom poslovnom prostoru izvela vlastitim sredstvima, ali budući da apelantica u postupku nije dokazala da je na taj način došlo do neutemeljenog obogaćenja tužitelja (koji, prema mišljenju Kantonalnog suda, nije ni vlasnik ni nositelj prava raspolaganja), niti u tom smislu, povodom ulaganja u poslovni prostor, može biti pasivno legitimiran (protutuženi), proizišao je zaključak da je u tom dijelu prvostupanjski sud donio pravilnu odluku. Također je, prema ocjeni Kantonalnog suda, pravilan zaključak iz prvostupanjske presude u pogledu odbijanja protutužbenog zahtjeva za poništenje ugovora o zakupu, jer se apelantica pozvala na razloge apsolutne ništavosti, a poništenje se može tražiti samo ako se radi o rušljivom ugovoru, odnosno zbog razloga relativne ništavosti ugovora (članak 111. ZOO), pa je prvostupanjski sud, odlučujući u granicama postavljenog zahtjeva, pravilno odlučio kada je i ovaj dio protutužbenog zahtjeva odbio.

14. Vrhovni sud je povodom revizije tužitelja (ne i apelanata) donio Presudu broj 65 0 P 045000 14 Rev od 25. rujna 2014. godine kojom je reviziju tužitelja usvojio i drugostupanjsku presudu preinačio tako što je prizive apelanata odbio i prvostupanjsku presudu u stavku prvom izreke potvrdio. Također je konstatirano da protiv odluke kojom je odbijen protutužbeni zahtjev (povodom ulaganja u poslovni prostor i poništenje ugovora o zakupu kao nezakonitog) revizija nije izjavljena, pa u tom dijelu drugostupanjska odluka ne može biti predmetom revizijskog ispitivanja. Obrazlažući neutemeljenost revizionih prigovora kojima je ukazano na povredu odredaba parničnog postupka, Vrhovni sud je naveo da je, suprotno tvrdnjama revizije, drugostupanjski sud svoju odluku utemeljio na činjenicama koje je utvrdio prvostupanjski sud, pri čemu nije povrijedio odredbu članka 209. točka 4. ZPP time što je na bazi činjenica utvrđenih u prvostupanjskom postupku izveo drugačiji pravni zaključak. Međutim, ocjenjujući drugostepenu presudu putem pravilne primjene materijalnog prava, Vrhovni sud je smatrao da je drugostupanjsku sud pogriješio kada je odbio tužiteljev tužbeni zahtjev za isplatu zakupnine. Naime, Vrhovni sud je napomenuo da je predmetni spor nastao iz ugovora o zakupu poslovnog prostora i da se tužbeni zahtjev odnosi na isplatu neplaćene zakupnine. S tim u svezi, u obrazloženju su ponovljena činjenična utvrđenja prvostupanjskog suda u pogledu zaključenja ugovora o zakupu, predmeta ugovora i visine zakupnine koju apelantica nesporno nije plaćala, niti je osporila visinu zakupnine. Također je ponovljena činjenica iz prvostupanjske presude prema kojoj je predmetni poslovni prostor upisan na dvije katastarske čestice (k.č. br. 9 i 10 k.o. Sarajevo Mahala XXXII) od kojih je jedna upisana kao državno vlasništvo (rješenjem Povjerenstva za nacionalizaciju od 25. studenog 1959. godine) na temelju kojeg je kao nositelj prava raspolaganja upisana Općina Centar Sarajevo, a druga je upisana kao vlasništvo džamije Kačedži-Sinana, obje u naravi predstavljaju dućan. Drugostupanjski sud je, kako je dalje navedeno, prihvaćajući utvrđenja prvostupanjskog suda, ocijenio da je predmetni ugovor o zakupu ništav prema članku 103. stavak 1. ZOO, jer je protivan odredbama članka 16.a) stavak 1. točka 6. i stavak 2. Zakona o prometu nekretnina. Međutim, Vrhovni sud smatra da je takvo shvaćanje drugostupanjskog suda pogrešno i da u konkretnom slučaju nije moguće primijeniti navedenu odredbu Zakona o prometu nekretnina kojom je regulirano, između ostalog, raspolaganje imovinom koja je društveno vlasništvo, pribavljena, između ostalog, i na temelju Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta. S tim u svezi, naveden je sadržaj odredbe članka 16.a) stavak 1. točka 6. i stavak 2. Zakona o prometu nekretnina kojom je propisano "da se [...] poslovne prostorije kao posebni dijelovi zgrada u društvenom vlasništvu ne mogu prenositi, otuđivati, zamjenjivati i na drugi način njima raspolagati ako su pribavljene u društveno vlasništvo na temelju [...], između ostalih, Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta (stavak 1. točka 6)", a stavkom 2. je propisano da se na nekretninama iz prethodnog stavka zabranjuje ustanovljavanje tereta i njihovo davanje u dugoročni zakup, kao i zakup na određeno vrijeme. Iz sadržaja navedene odredbe Zakona o prometu nekretnina Vrhovni sud je zaključio da se u zakup ne mogu davati poslovne prostorije kao posebni dijelovi zgrada, odnosno poslovne prostorije u stambenoj zgradi u vlasništvu građana (članak 12. točka 5. Zakona o nacionalizaciji). U pogledu pogrešnog pravnog zaključka drugostupanjskog suda u svezi s primjenom ove odredbe, Vrhovni sud je istaknuo da iz zemljišnoknjižnog izvatka na kojeg se pozvao drugostupanjski sud ne proizlazi da je predmetni poslovni prostor u zemljišne knjige upisan kao posebni dio zgrade, niti se radi o poslovnoj prostoriji u stambenoj zgradi, već o samostalnoj građevini, odnosno dućanu. Takav poslovni prostor, kako je zaključio Vrhovni sud, nije obuhvaćen zabranom davanja pod zakup prema članku 16.a) Zakona o prometu nekretnina, pa nije protivan prinudnim propisima, niti je ništav u

smislu članka 103. ZOO. Stoga je, prema mišljenju Vrhovnog suda, prvostupanjski sud postupio pravilno kada je apelanticu obvezao da tužitelju, na temelju članka 5. stavak 1. Zakona o zakupu poslovnih zgrada i prostorija i članka 19. istog zakona, isplati zakupninu. Pri utvrđenju da su parnične stranke (tužitelj i apelantica) zaključile ugovor o zakupu poslovnog prostora, da se apelantica nije pridržavala ugovornih obveza u svezi s plaćanjem zakupnine, nastupila je njezina obveza da, u smislu citiranih zakonskih odredaba, plati ugovorenu zakupninu, a pošto je drugostupanjski sud na pravilno utvrđeno činjenično stanje pogrešno primijenio materijalno pravo kada je tužbeni zahtjev odbio, to je u revizijskom postupku na temelju odredbe članka 250. stavak 1. ZPP drugostupanjska presuda preinačena usvajanjem priziva i potvrđivanjem prvostupanjske presude u prvom stavku.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

15. Apelant ukazuje da mu je presudama Vrhovnog suda i Općinskog suda povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) i pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Smatra da je Vrhovni sud o reviziji raspravljao na neuobičajen način u smislu usvajanja pravnih stajališta koja nisu sukladna propisima koji se primjenjuju, niti sa činjenicama utvrđenim u postupku. Smatra da je mišljenje Vrhovnog suda paušalno i neutemeljeno, jer je Vrhovni sud propustio utvrditi da je upravo predmetni poslovni prostor po osnovi odredaba Zakona o nacionalizaciji postao društveno vlasništvo, a to znači da ga tužitelj kao zakupodavac nije mogao davati pod zakup. Nasuprot takvom stajalištu, podržava stajalište Kantonalnog suda iz presude koja je, prema njegovom mišljenju, jasna, koncizna i utemeljena na zakonu. Ukazuje da je tužitelj uz reviziju dostavio niz dokaza koje nije izvodio u prvostupanjskom postupku a nedostavljanjem tih dokaza i nesudjelovanjem apelanta kao umješača, odnosno stranke, osim prava na imovinu, povrijeđeno mu je i pravo na pristup sudu.

16. Apelantica, također, ukazuje da joj je presudom Vrhovnog suda povrijeđeno pravo na pravično suđenje i pravo na imovinu. Povredu prava na pravično suđenje obrazlaže nepotpunim i nepravilno utvrđenim činjeničnim stanjem iz kog je proizišla pogrešna primjena materijalnog prava. Smatra da je presuda Vrhovnog suda neprofesionalna, jer je donesena izvođenjem dokaza koje je predložio tužitelj a na koje se niti apelantica, niti umješač (apelant) nisu imali priliku izjasniti. U konačnoj presudi, donesenoj na njezinu štetu, prihvaćen je ugovor o zakupu zaključen između nje i tužitelja kao pravna osnova za presuđenje u korist tužitelja iako je taj ugovor, prema njezinom mišljenju, ništav, te stoga nije mogao poslužiti kao osnova za uspostavu njezine obveze (isplate zakupnine) prema tužitelju. S tim u svezi je navela da je prilikom zaključenja ugovora dovedena u zabludu, jer je po zaključenju ugovora saznala da je veći dio tog prostora (10 m^2) vlasništvo umješača (apelanta), a ne tužitelja iz čega, prema njezinom shvaćanju, proizlazi ništavost samog ugovora o zakupu. Osim toga, ukazala je i na povredu prava na nediskriminaciju, prvenstveno zbog ništavosti ugovora i zbog toga što tužitelj, kako tvrdi, samo njoj nije priznao sredstva koja je uložila na ime sanacije poslovnog prostora.

b) Odgovor na apelaciju

17. Vrhovni sud je u odgovoru na apelacije naveo da u svemu ostaje pri razlozima iz obrazloženja svoje presude koja je donesena sukladno Zakonu i Ustavu, te predložio da se apelacije odbiju kao neutemeljene, jer nisu učinjene povrede na koje se apelacijama neutemeljeno ukazuje.

18. Kantonalni sud smatra da u postupku pred tim sudom nije došlo do povrede prava na pravično suđenje, jer je postupak proveden sukladno odredbama ZPP i Europskoj konvenciji, pa se eventualne povrede ne mogu odnositi na postupak pred tim sudom.

19. Općinski sud je naveo da su osnove za donošenje prvostupanjske presude i razlozi pri kojim ostaje u cijelosti, a koja je potvrđena u revizijskom postupku, navedeni u obrazloženju presude pri čemu u postupku donošenja predmetne presude nisu povrijeđeni principi Europske konvencije.

20. Pravobraniteljstvo je, kao zastupnik tužitelja, u odgovoru na apelacije predložilo da se odbace kao očigledno neutemeljene, odnosno da se apelacije odbiju ukoliko se procijeni da je razmatranje merituma neophodno. S tim u svezi je navedeno da se radi o zakupnom odnosu između tužitelja i apelantice u kom apelantica nije izmirivala svoje obveze plaćanja zakupnine, zbog čega je tužitelj pretrpio, a i dalje trpi štetu. Napomenuto je da je prije zaključenja ugovora sa apelanticom isti poslovni prostor bio dan pod zakup "Poljoopremi", koja je uredno izmirivala svoje obveze, te da je apelantica od 2003. godine vodila postupke i izjavljivala prizive povodom javnih oglasa o davanju tog poslovnog prostora pod zakup, odnosno korištenja "Poljoopreme", u čemu je uspjela 2006. godine (zaključenjem ugovora o zakupu). Međutim, kako nije ispunjavala svoje ugovorne obaveze, tužitelj je kao nositelj prava raspolaganja, radi zaštite svojih prava, podnio tužbu radi isplate zakupnine povodom koje je donesena presuda kojom apelantica očigledno nije zadovoljna. Ukazao je da je suština spora zakupni odnos apelantice i tužitelja pri čemu zakupodavac ne mora nužno biti i vlasnik poslovnog prostora da bi ugovor proizveo pravno djejstvo.

V. Relevantni propisi

21. **Zakon o zakupu poslovnih zgrada i prostorija** ("Službeni list SRBiH" br. 33/77, 12/87, 30/90 i 7/92 i "Službeni list RBiH" br. 3/93 i 13/94, te "Službene novine Kantona Sarajevo" broj 14/97) u relevantnom dijelu glasi:

Član 5.

Zakup poslovnih zgrada i prostorija (u daljnjem tekstu: poslovne prostorije) zasniva se ugovorom između zakupodavca i zakupca.

Visinu zakupnine za poslovne prostorije određuju sporazumno zakupodavac i zakupac ako posebnim propisima nije drugačije određeno.

Član 11.

Ugovor o zakupu poslovnih prostorija zaključuje se pismeno.

Ugovor koji nije zaključen u pismenom obliku ne proizvodi pravno dejstvo.

Odredbe st. 1. i 2. ovog člana važe i za izmjene u ugovoru o zakupu poslovnih prostorija.

Član 19.

Zakupac je dužan zakupninu plaćati u vrijeme određeno ugovorom.

Ako to vrijeme nije određeno ugovorom zakupac je dužan zakupninu plaćati mjesečno unaprijed, i to najkasnije do petog u mjesecu.

22. U **Zakonu o prometu nepokretnosti** ("Službeni list SRBiH" br. 38/78, 4/89, 29/90 i 22/91 i "Službeni list RBiH" br. 21/92, 3/93, 17/93, 13/94, 18/94 i 33/94) relevantne odredbe glase:

Član 16a.

Poljoprivredna i šumska zemljišta, zgrade, stanovi i ***poslovne prostorije kao posebni dijelovi zgrada u društvenoj svojini*** *ne mogu se prenositi, otuđivati, zamjenjivati i na drugi način s njima raspolagati ako su pribavljena u društvenu svojinu na osnovu:*

[...]

6. Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskohg zemljišta ("Službeni list FNRJ" br. 98/46,99/46, 35/48, 68/48 i 27/53)

[...]

Zabranjuje se ustanovljenje tereta na nepokretnostima iz prethodnog stava i njihovo davanje pod zakup.

23. U **Zakonu o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, te "Službeni list RBiH" br. 2/92, 13/93 i 13/94 i "Službene novine FBiH" broj 29/03) relevantne odredbe glase:

Član 103. stav 1.

Ugovor, koji je protivan Ustavu Republike Bosne i Hercegovine, prinudnim propisima te moralu društva ništav je ako cilj povrijeđenog pravila ne upućuje na neku drugu sankciju ili ako zakon o određenom slučaju ne propisuje šta drugo.

Član 109. stav 1.

Na ništavost sud pazi po službenoj dužnosti i na nju se može pozivati svako zainteresovano lice.

Član 583.

Zakupac je dužan plaćati zakupninu u rokovima određenim ugovorom ili zakonom, a u nedostaku ugovora i zakona, kako je uobičajeno u mjestu gdje je stvar predata zakupcu.

Ako nije drugačije ugovoreno ili u mjestu predaje stvari uobičajeno, zakupnina se plaća polugodišnje kad je stvar data u zakup za jednu ili više godina, a ako je data za kraće vrijeme, po isteku tog vremena.

24. **Zakon o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta** ("Službeni list FNRJ" br. 52/58, 3/59, 24/61 i 1/63) u relevantnom dijelu glasi:

II. PREDMET NACIONALIZACIJE

Stambene zgrade i posebni dijelovi stambenih zgrada

Član 12.

Danom stupanja na snagu ovog zakona nacionalizuju se:

[...]

3) poslovne prostorije u svojini građansko pravnih lica, društvenih organizacija i drugih udruženja građana, ako ne služe njihovoj dozvoljenoj djelatnosti (član 3);

[...]

5) poslovne prostorije u stambenoj zgradi u svojini građana.

25. **Zakon o parničnom postupku** ("Službene novine Federacije BiH" br. 53/03, 19/06) u relevantnom dijelu glasi:

Član 8.

Koje će činjenice uzeti kao dokazane odlučuje sud na osnovu slobodne ocjene dokaza. Sud će savjesno i brižljivo cijeniti svaki dokaz posebno i sve dokaze zajedno.

Član 123.

Svaka stranka dužna je dokazati činjenice na kojima zasniva svoj zahtjev.

Sud će slobodnom ocjenom dokaza utvrditi činjenice na osnovu kojih će donijeti odluku.

Član 221.

Drugostepeni sud ispituje prvostepenu presudu u onom dijelu u kome se pobija žalbom, u granicama razloga navedenih u žalbi, pazeći po službenoj dužnosti na primjenu materijalnog prava i povrede odredaba parničnog postupka koje se odnose na stranačku sposobnost i zastupanje.

Član 229.

Drugostepeni sud će, u sjednici vijeća ili na osnovu održane rasprave, presudom preinačiti prvostepenu presudu, ako utvrdi da postoji jedan od sljedećih razloga iznesenih u žalbi:

[...]

4) ako smatra da je činjenično stanje u prvostepenoj presudi pravilno utvrđeno, ali da je prvostepeni sud pogrešno primijenio materijalno pravo;

[...]

Član 240.

(1) Revizija se može izjaviti:

1. Zbog povrede odredaba parničnog postupka iz člana 209. ovog zakona koja je učinjena u postupku pred drugostepenim sudom;

2. Zbog pogrešne primjene materijalnog prava;

3. Zbog prekoračenja tužbenog zahtjeva, ako je ta povreda učinjena u postupku pred drugostepenim sudom.

(2) Revizija se ne može izjaviti zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

Član 241.

Revizijski sud ispituje pobijanu presudu samo u onom dijelu u kojem se ona pobija revizijom u granicama razloga navedenih u reviziji pazeći po službenoj dužnosti na primjenu materijalnog prava i povrede odredaba parničnog postupka koje se odnose na stranačku sposobnost i zastupanje.

Član 242.

Stranke mogu u reviziji iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze samo ako se oni odnose na povrede odredaba parničnog postupka koje su učinjene u postupku pred drugostepenim sudom.

Član 250.

Ako revizijski sud utvrdi da je materijalno pravo pogrešno primijenjeno presudom će usvojiti reviziju i preinačiti pobijanu presudu.

[...]

VI. Dopustivost

26. Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

27. Sukladno članku 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku kojeg je koristio.

28. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijama je Presuda Vrhovnog suda broj 65 0 P 045000 14 Rev od 25. rujna 2014. godine protiv koje nema drugih učinkovitih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Potom, osporenu presudu apelant je primio 14. listopada 2014. godine a apelaciju podnio 8. prosinca 2014. godine, dok je apelantica osporenu presudu primila 11. studenog 2014. godine a apelaciju je podnijela 19. prosinca 2014. godine, dakle, obje apelacije su podnesene u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neutemeljena.

29. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

30. Apelanti pobijaju presudu Vrhovnog suda, ukazujući na povredu prava na pravično suđenje i prava na imovinu iz članka II/3.(e) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 6. stavak 1. Europske konvencije i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka stavak 2, što uključuje:

[...]

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

Članak 6. stavak 1. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1) Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim, zakonom ustanovljenim sudom. […]

31. Objema apelacijama je, u suštini, ukazano na pogrešnu primjenu materijalnog prava koja je dovedena u usku svezu sa nepotpuno i nepravilno utvrđenim činjeničnim stanjem. Naime, apelanti smatraju da je Vrhovni sud u revizijskom postupku propustio utvrditi da je poslovni prostor koji je predmetom ugovora o zakupu po osnovi odredaba Zakona o nacionalizaciji prešao u društveno vlasništvo i da, stoga, prema Zakonu o prometu nekretninama, nije mogao biti predmetom davanja pod zakup. Također, ukazuju da je stajalište Vrhovnog suda u pobijanoj presudi neutemeljeno, paušalno i u odnosu na drugostupanjsku presudu (koja je jasna, koncizna i argumentirana) potpuno pogrešno. Osim navedenog, apelanti su, zbog nesudjelovanja u revizijskom postupku, ukazali na kršenje prava na pristup sudu.

32. U svezi sa kršenjem prava na pravično suđenje zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i pogrešne primjene materijalnog prava, Ustavni sud ukazuje da, prema praksi Europskog suda i Ustavnog suda, zadatak ovih sudova nije da preispituju zaključke redovitih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene prava (vidi, Europski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. lipnja 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan supstituirati redovite sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je općenito zadatak redovitih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi, Europski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. svibnja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadatak Ustavnog suda je ispitati je li eventualno došlo do povrede ili zanemarivanja ustavnih prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na učinkovit pravni lijek i dr.), te je li primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska. Dakle, u okviru apelacijske nadležnosti Ustavni sud se bavi isključivo pitanjem eventualne povrede ustavnih prava ili prava iz Europske konvencije u postupku pred redovitim sudovima.

33. Ustavni sud se, dakle, prema navedenome stajalištu, može iznimno, kada ocijeni da je u određenom postupku redoviti sud proizvoljno postupao kako u utvrđivanju činjenica, tako i u primjeni relevantnih pozitivnopravnih propisa (vidi, Ustavni sud, Odluka broj *AP 311/04* od 22. travnja 2005. godine, stavak 26), upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivnopravne propise. U kontekstu navedenog Ustavni sud podsjeća i da je u više svojih odluka ukazao da očigledna proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka jednom pravičnom postupku (vidi, Ustavni sud, Odluka broj *AP 1293/05* od 12. rujna 2006. godine, točka 25. i dalje). Stoga će Ustavni sud u konkretnom slučaju, obzirom na pitanja koja apelanti problematiziraju, ispitati jesu li pobijane odluke utemeljene na proizvoljnoj primjeni pozitivnopravnih propisa.

34. U konkretnom slučaju tužitelj je protiv apelantice pokrenuo parnični postupak radi duga po osnovi dospjele, a neplaćene zakupnine radi korištenja poslovnog prostora danog pod zakup. U svezi sa postavljenim tužbenim zahtjevom koji je proistekao iz ugovora o zakupu poslovnog prostora, nije bila sporna činjenica ta da je zaključen ugovor i da su neizmirene obveze po ugovoru, već se kao sporno postavilo pitanje aktivne legitimacije tužitelja da traži ispunjenje obveze, i to u svezi sa činjenicama koje apelantici nisu bile poznate u vrijeme zaključenja ugovora s tužiteljem. Naime, apelantica je u odgovoru na tužbu i tijekom postupka istrajavala na tvrdnji da je pri zaključenju ugovora dovedena u zabludu zbog saznanja (nakon zaključenja ugovora) da tužitelj nije vlasnik poslovnog prostora, odnosno da je jedan dio prostora (5,6 m2) vlasništvo apelanta (umješača), a na drugom dijelu je upisano pravo raspolaganja Općine Centar (10,4 m2) koje je stečeno nacionalizacijom. U svezi s tim, apelant se kao umješač pridružio navodima apelantice, ukazujući da je ugovor o zakupu apsolutno ništav, jer je protivan odredbi članka 16.a) Zakona o prometu nekretnina. S tim u svezi je pojasnio da je konkretni poslovni prostor karakter društvenog (državnog) vlasništva stekao prema odredbama Zakona o nacionalizaciji i da, stoga, nije mogao biti predmetom zakupa. Dakle, kao drugo sporno pitanje se postavilo pitanje oblika vlasništva i ovlasti koje iz tog oblika proizlaze, te, u svezi s tim, primjene materijalnog prava.

35. Ustavni sud zapaža da je Općinski sud, odlučujući u granicama postavljenog tužbenog zahtjeva kojim je zatražena isplata neplaćene zakupnine, prije svega, imao u vidu da je predmetni spor nastao iz ugovora o zakupu poslovnog prostora. Ocjenjujući istaknute prigovore apelantice i umješača (apelanta), proveo je obiman dokazni postupak analizirajući sve provedene dokaze pojedinačno, međusobno i u njihovoj ukupnosti, nakon čega je zaključio da je tužbeni zahtjev za isplatu neisplaćene zakupnine u cijelosti utemeljen. Naime, pojašnjavajući neutemeljenost prigovora nedostatka aktivne legitimacije, Općinski sud je istaknuo da aktivna legitimacija tužitelja proizlazi iz zaključenog ugovora o zakupu, te da je, stoga, tužitelj bez sumnje ovlašten u okviru obligacijskopravnih ovlasti zahtijevati ispunjenje obveze, odnosno isplatu zakupnine. S tim u svezi, obrazloženo je da u postupku nije bila sporna činjenica zaključenja ugovora u pisanoj formi, kao i da iz sadržaja odredaba tog ugovora proizlazi dogovor stranaka (tužitelja i apelantice) o svim bitnim elementima – predmetu zakupa, roku trajanja zakupa i visini zakupnine, te imajući u vidu nespornu činjenicu da apelantica svoju obvezu iz ugovora (plaćanje zakupnine) nije izvršila, tužbeni zahtjev je usvojen na temelju odredaba ugovora, Zakona o zakupu poslovnih zgrada i prostorija i odredbe članka 583. ZOO. Što se tiče drugog spornog pitanja – oblika vlasništva na poslovnom prostoru i, s tim u svezi, ovlasti da se zahtijeva ispunjenje obveze iz ugovora o zakupu, Općinski sud je odgovor i na ovo pitanje dao sa aspekta postojanja aktivne legitimacije i obligacijskopravnog zahtjeva u svezi sa postojanjem suglasnosti o bitnim elementima ugovora o zakupu, naglašavajući da zakupodavac, dakle tužitelj, ne mora istodobno biti i vlasnikom poslovnog prostora da bi ugovor proizveo pravno djejstvo, čime je isključena mogućnost primjene odredbe članka 16.a) Zakona o prometu nekretnina i odredaba Zakona o nacionalizaciji. Također je u tu svrhu proveden dokaz vještačenjem vještaka geodetske struke koji je u svom nalazu i mišljenju naveo da se na predmetnom poslovnom prostoru kao posjednik na k.č. broj 589/2 k.o. Sarajevo u posjedovnom listu broj 438 vodi Općina Stari Grad, dakle tužitelj, sa dijelom 1/1, a

da ta parcela odgovora parcelama upisanim na k.č. br. 9 i 10 Mahala XXXII, po starom premjeru, čime je potkrijepljeno stajalište da ugovor o zakupu u svojstvu zakupodavca može zaključiti osoba koja nije vlasnik predmeta zakupa, već na kojem ima pravo raspolaganja, kao što u konkretnom slučaju ima tužitelj.

36. Za razliku od prethodnog stajališta, Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud, ocjenjujući da je činjenično stanje u prvostupanjskom postupku potpuno i pravilno utvrđeno, usvojio stajalište koje je potpuno suprotno onom iz prvostupanjske presude. Naime, Kantonalni sud smatra da je prizivom apelanata utemeljeno ukazano na pogrešnu primjenu materijalnog prava i da je u konkretnom slučaju trebalo primijeniti odredbu članka 16.a) Zakona o prometu nekretnina, jer je dio predmetnog poslovnog prostora (zk. ul. broj 20, površine 10,4 m^2, k.o. Sarajevo Mahala XXXII) postao državno vlasništvo s pravom raspolaganja u korist Općine Centar nakon nacionalizacije 1959. godine. Kantonalni sud je, stoga, zaključio da je pretežni dio poslovnog prostora (10,4 m^2) postao državno vlasništvo po osnovi nacionalizacije, te da nije mogao biti predmetom zakupa, a pošto je u konkretnom slučaju ugovor o zakupu, ipak, zaključen, prema mišljenju Kantonalnog suda, povrijeđena je zakonska odredba članka 16.a) Zakona o prometu nekretnina. Stoga je usvajanjem priziva prvostupanjska presuda u dijelu zahtjeva za isplatu zakupnine preinačena i tužiteljev zahtjev odbijen uz obrazloženje da je predmetni ugovor o zakupu apsolutno ništav (članak 103. ZOO), da nije mogao proizvesti pravno djejstvo i da tužitelj na temelju takvog (ništavog ugovora) ne može zahtijevati isplatu zakupnine.

37. Vrhovni sud je povodom revizije tužitelja, imajući u vidu pravilnost utvrđenog činjeničnog stanja (članak 240. stavak 2. ZPP), ocjenjujući pravilnost u primjeni materijalnog prava kao posebnog revizijskog razloga (članak 240. stavak 1. točka 2. ZPP) i po službenoj dužnosti (članak 241. ZPP) drugostupanjsku presudu preinačio, i to zbog pogrešne primjene materijalnog prava, potvrđujući prvostupanjsku presudu u dijelu zahtjeva za isplatu zakupnine. Vrhovni sud je, prije svega, konstatirao da odluka o protutužbenom zahtjevu (koji je drugostupanjskom presudom odbijen) nije predmetom revizijskog ispitivanja, jer apelanti protiv drugostupanjske presude u dijelu odluke o protutužbenom zahtjevu nisu izjavili reviziju. U svezi sa preinačenjem drugostupanjske presude zbog pogrešne primjene materijalnog prava, Vrhovni sud je ponovio činjenično stanje utvrđeno u prvostupanjskom postupku i različite pravne zaključke prvostupanjskog i drugostupanjskog suda koji su proistekli na osnovi istog činjeničnog stanja. Ocjenjujući da je revizija utemeljena, odnosno da je tužitelj u pravu kada smatra da je drugostupanjski sud pogriješio u primjeni prava kada je odbio njegov tužbeni zahtjev smatrajući da predmetni poslovni prostor nije mogao biti predmetom zakupa, Vrhovni sud je, prije svega, istaknuo da je predmetni spor nastao povodom zaključenog ugovora o zakupu, a potom je naveo sadržaj odredaba Zakona o prometu nekretnina i Zakona o nacionalizaciji (kao i Kantonalni sud) i zaključio da se pod zakup ne mogu davati poslovne prostorije kao posebni dijelovi zgrada (članak 12. točka 5. Zakona o nacionalizaciji) a da iz zemljišnoknjižnog izvatka na koji se pozvao drugostupanjski sud ne proizlazi da je sporni poslovni prostor u zemljišne knjige upisan kao posebni dio zgrade. Osim toga, kako je dalje obrazloženo, u tijeku postupka je utvrđeno da se ne radi o poslovnom prostoru u stambenoj zgradi, već o samostalnoj građevini (u naravi "dućan"). Takav poslovni prostor, prema shvaćanju Vrhovnog suda, nije obuhvaćen zabranom davanja u zakup prema članku 16.a) Zakona o prometu nekretnina, a to znači da ni ugovor o zakupu kao osnova za tužbu nije ništav u smislu članka 103. ZOO, zbog čega je ocijenjeno da je drugostupanjski sud na pravilno utvrđeno činjenično stanje pogrešno primijenio materijalno pravo. Najzad, Vrhovni sud je zaključio da je prvostupanjski sud postupio pravilno kada je apelantici naložio da tužitelju isplati zakupninu, pozivajući se na odredbe ugovora, Zakona o zakupu poslovnih zgrada i ZOO.

38. Iz navedenog Ustavni sud zapaža da su istu zakonsku odredbu u okolnostima konkretnog slučaja redoviti sudovi protumačili na različit način, što je kao posljedicu imalo različito odlučivanje sudova povodom istog pravnog pitanja. S tim u svezi, Ustavni sud ponavlja da nije nadležan preispitivati zaključke redovitih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene prava, osim iznimno, kada to ocijeni kao neophodno (između ostalog, i sa aspekta pravne sigurnosti). Naime, u konkretnom slučaju su Općinski sud i Vrhovni sud usvojili stajalište da nema mjesta za primjenu odredbe članka 16.a) Zakona o prometu nekretnina. Općinski sud je kao razlog za neprimjenjivanje navedene odredbe naveo aktivnu legitimaciju tužitelja koja proizlazi iz ugovora o zakupu i tužiteljevo upisano pravo posjeda (raspolaganja), izvodeći zaključak da za pravnu valjanost ugovora o zakupu i njegove pravne posljedice nije neophodno da zakupodavac istodobno bude i vlasnik. Vrhovni sud je, analizirajući navedenu zakonsku odredbu prema kojoj se pod zakup ne mogu davati ako su u društveno vlasništvo pribavljeni, između ostalog, na temelju Zakona o nacionalizaciji, došao do istog zaključka kao i Općinski sud, ali na temelju sadržaja zemljišnoknjižnog izvatka (koji je Kantonalnom sudu bio osnova za preinačenje presude) iz kojeg ne proizlazi da je sporni poslovni prostor u zemljišne knjige upisan kao posebni dio zgrade. Imajući u vidu tu bitnu činjenicu, odluka o tužbenom zahtjevu sagledana je sa aspekta obligacijskopravnog zahtjeva, te je pri nespornim činjenicama u pogledu postojanja bitnih elemenata ugovora o zakupu (predmet, vrijeme i način plaćanja) apelantica obvezana na isplatu zakupnine.

39. S druge strane, za Kantonalni sud činjenica da je jedan dio predmetnog poslovnog prostora (pretežni dio, 10,4 m^2) u zemljišne knjige upisan kao državno vlasništvo na temelju rješenja Povjerenstva za nacionalizaciju, a drugi dio (5,6 m^2) kao vlasništvo džamije Kačedži-Sinana, da oba dijela u naravi predstavljaju jednu cjelinu ("dućan"), upućivala je na zaključak da je ugovorom o zakupu koji su zaključili tužitelj i apelantica povrijeđena odredba članka 16.a) Zakona o prometu nekretnina, te da je, stoga, zaključeni ugovor apsolutno ništav i da nije mogao proizvesti pravno djejstvo, pa tužitelj nije mogao zahtijevati isplatu zakupnine. Ustavni sud zapaža da se Kantonalni sud prilikom izvođenja ovakvog pravnog zaključka rukovodio činjenicom da je "pretežni dio predmetnog poslovnog prostora" postao državno vlasništvo po osnovi nacionalizacije. Međutim, sa aspekta primjene materijalnog prava Kantonalni sud je, prema mišljenju Ustavnog suda, bio obvezan izvesti zaključak je li predmetni poslovni prostor u zemljišne knjige upisan kao poseban dio zgrade ili ne, jer samo konstatacija da je pretežni dio na kojem je upisano pravo raspolaganja tužitelja nakon nacionalizacije u kontekstu odredbe koju je primijenio nije dovoljna. Neophodnost ovakvog pristupa proizlazi upravo iz odredbe koju je Kantonalni sud primijenio a kojom je propisano da "poslovne prostorije kao posebni dijelovi zgrada u društvenom vlasništvu ne mogu se prenositi, otuđivati, zamjenjivati i na drugi način njima raspolagati ako su pribavljena u društveno vlasništvo na temelju, između ostalog Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta".

40. Imajući u vidu da na pravilnu primjenu materijalnog prava redoviti sudovi paze po službenoj dužnosti i da je zadatak Vrhovnog suda u okolnostima konkretnog slučaja bio otkloniti nedoumice u pogledu primjene odredbe članka 16.a) Zakona o prometu nekretnina i Zakona o nacionalizaciji, koje su izazvale različite nižestupanjske presude, odnosno otkloniti nedostatke drugostupanjske presude na koje je ukazao tužitelj, Ustavni sud

smatra da je Vrhovni sud to i učinio. Naime, Ustavni sud ukazuje da je Vrhovni sud u obrazloženju svoje presude jasno ukazao na to da je drugostupanjski sud pogrešno primijenio materijalno pravo, te da navedenu odredbu nije sagledao u kontekstu sadržaja zemljišnoknjižnog izvatka na temelju kojeg je prvostupanjsku presudu preinačio, a iz kojeg ne proizlazi da je nacionalizirana nekretnina, odnosno predmetni poslovni prostor u zemljišne knjige upisan kao posebni dio zgrade, što je uvjet za zabranu davanja pod zakup. Slijedom navedenog, Vrhovni sud je zaključio da poslovni prostor u konkretnom slučaju nije obuhvaćen zabranom davanja u zakup prema odredbi članka 16.a) Zakona o prometu nekretnina, da ugovor o zakupu, stoga, nije ništav u smislu članka 103. ZOO (nije protivan prinudnim propisima), te je potvrđena odluka prvostupanjskog suda kojom je apelantici naložena isplata zakupnine prema odredbama ugovora o zakupu, Zakona o zakupu poslovnih zgrada i prostorija i odredbe ZOO. Imajuću u vidu da je Vrhovni sud, dovodeći u svezu činjenično utvrđenje sa odredbama članka 16.a. Zakona o prometu nekretnina, otklonio nedostatke u presudi Kantonalnog suda u pogledu pravilne primjene materijalnog prava, te dao detaljne i jasne razloge za svoje odlučenje, Ustavni sud ne nalazi ništa što bi ukazalo na proizvoljno postupanje Vrhovnog suda u pogledu primjene navedenih zakonskih odredaba na predmetnu situaciju.

41. Osim toga, Vrhovni sud je u obrazloženju svoje odluke otklonio i nedostatke koji su, prema mišljenju Ustavnog suda, postojali u prvostupanjskoj odluci. Naime, Općinski sud je prilikom usvajanja tužbenog zahtjeva pošao od nepobitne činjenice da je zaključen ugovor o zakupu i od njegovih bitnih elemenata (sadržaja ugovora), a u odnosu na prigovor u svezi s nedostacima predmeta zakupa (zabrane davanja pod zakup, ništavosti ugovora) presudu obrazložio na način da za valjanost ugovora i njegove pravne posljedice nije nužno da zakupodavac (tužitelj) istodobno bude i vlasnik predmeta zakupa. Iz navedenog proizlazi da Općinski sud ovaj prigovor nije analizirao u kontekstu odredaba Zakona o prometu nekretnina, Zakona o nacionalizaciji i odredaba ZOO na temelju kojih bi izveo zaključak je li predmetni ugovor suprotan prinudnim propisima ili ne (ništav), što je u okolnostima konkretnog slučaja bio preduvjet za daljnje raspravljanje i odlučivanje. Međutim, Vrhovni sud je u revizijskom postupku ovaj nedostatak otklonio na način što je analizom relevantnih odredaba materijalnog prava prvo utvrdio da predmetni poslovni prostor nije obuhvaćen zabranom davanja pod zakup, čime je otklonjena sumnja u pogledu pravne valjanosti ugovora o zakupu (nije suprotan prinudnim propisima u smislu članka 103. ZOO), a potom, prvostupanjsku presudu potvrdio u pogledu plaćanja zakupnine, što je sukladno standardima članka 6. Europske konvencije.

42. U odnosu na navode apelanata da im je u revizijskom postupku povrijeđeno pravo na pristup sudu, Ustavni sud ukazuje da je iz činjenica predmeta evidentno da su redoviti sudovi osporenim odlukama na tri sudske instance raspravljali i odlučivali o meritumu tužbenog zahtjeva, a na dvije sudske instance o meritumu protutužbenog zahtjeva, jer apelanti nisu izjavili reviziju. Osim toga, neutemeljeni su navodi o kršenju ovog prava zbog nesudjelovanja u revizijskom postupku tvrdnjom da je tužitelj uz reviziju dostavio niz dokaza koje nije izvodio u prvostupanjskom postupku i da ti dokazi apelantima nisu dostavljeni. Prije svega, iz sadržaja presude Vrhovnog suda jasno proizlazi da je tužiteljeva revizija dostavljena apelantu na odgovor i da je apelant u odgovoru osporio revizijske navode i predložio da se odbije (strana 2. presude). Dalje, iz činjeničnog stanja navedenog u ovoj odluci (točka III. Činjenično stanje) ne proizlazi da je Vrhovni sud prilikom donošenja odluke koristio dokaze "koje nije izvodio u prvostupanjskom postupku", već se pridržavao jasnih odredaba ZPP kojima su propisani razlozi za izjavljivanje revizije i granice ispitivanja drugostupanjske presude u revizijskom postupku (povrede odredaba parničnog postupka, pogrešna prmjena materijalnog prava i prekoračenje tužbenog zahtjeva), te na bazi činjeničnog stanja koje je utvrđeno u prvostupanjskom postupku donio meritornu odluku, što isključuje postojanje povrede prava na pristup sudu iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

43. Imajući u vidu sve navedeno, te imajući u vidu da, prema članku 2. ZPP, sud odlučuje u granicama zahtjeva koji su postavljeni u postupku, Ustavni sud u okolnostima konkretnog slučaja ne nalazi proizvoljnost u odluci Vrhovnog suda koji je ocijenio da je drugostupanjski sud na pravilno utvrđeno činjenično stanje pogrešno primijenio materijalno pravo, zbog čega je primjenom odredbe članka 250. stavak 1. ZPP drugostupanjsku presudu preinačio i prvostupanjsku presudu kojom je apelantica obvezana na isplatu zakupnine potvrdio.

44. Stoga, Ustavni sud zaključuje da su navodi apelanata o povredi prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije neutemeljeni.

45. Apelanti su u apelacijama istaknuli da im je pobijanom presudom povrijeđeno pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine, odnosno članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Međutim, Ustavni sud zapaža da apelanti kršenje ovog prava zasnivaju na identičnim navodima kao i u pogledu prava na pravično suđenje, dakle, na pogrešnoj primjeni materijalnog prava o čemu je u prethodnim točkama ove odluke dano detaljno obrazloženje, pa Ustavni sud smatra da su navodi apelanata u pogledu navodnog kršenja ovog prava neutemeljeni zbog istih razloga koji su navedeni u svezi sa pravom na pravično suđenje.

46. Apelantica je, pored već navedenih, istaknula i povredu prava na zabranu diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije, koju, kako proizlazi iz navoda apelacije dovodi u svezu s pravom na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, jer je osnova za njezinu obvezu (isplatu zakupnine) utvrđena na temelju ništavog ugovora (dakle, ukazuje na pogrešnu primjenu materijalnog prava) i jer joj tužitelj nije priznao novčana sredstva koja je uložila u poslovni prostor, kao što je učinjeno prema ostalim zakupcima (što je bio predmetom protutužbenog zahtjeva).

47. Što se tiče priznanja novčanih sredstava uloženih u poslovni prostor koji je bio predmetom apelantičinog protutužbenog zahtjeva, Ustavni sud zapaža da je i o ovom zahtjevu donesena meritorna odluka na dvije instance, te da je apelantica propustila priliku da se putem izvanrednog pravnog lijeka propisanog u ZPP raspravi o takvom njezinom zahtjevu pred redovitim sudovima (ili pravodobnom podnošenju apelacije) i na taj način omogući uspješno raspravljanje pred Ustavnim sudom. Naime, ne mogu se tek u postupku pred Ustavnim sudom isticati zahtjevi ili prigovori koji su se u svojoj suštinskoj formi trebali iskoristiti u redovitom sudskom postupku. Drugi razlog kršenja ovog prava obrazlaže obvezom koja joj je nametnuta iz "ništavog ugovora", ukazujući, dakle, na pogrešnu primjenu materijalnog prava. Imajući u vidu zaključak do kojeg je Ustavni sud došao u pogledu članka 6. Europske konvencije u svezi s pogrešnom primjenom materijalnog prava, Ustavni sud smatra da su apelantičini navodi u pogledu navodnog kršenja prava na nediskriminaciju u svezi s pravom na pravično suđenje neutemeljeni zbog istih razloga kao u svezi sa pravom na pravično suđenje.

VIII. Zaključak

48. Ustavni sud zaključuje da ne postoji kršenje članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1.

Europske konvencije, te članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju kada je Vrhovni sud argumentirano, detaljno i jasno obrazložio svoju odluku u pogledu nemogućnosti primjene odredbe članka 16.a) Zakona o prometu nekretnina na konkretnu situaciju, a takvo obrazloženje Ustavni sud ne smatra proizvoljnim.

49. Nema kršenja prava iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije koja su u okolnostima konkretnog predmeta dovedena u svezu sa pogrešnom primjenom materijalnog prava, pa Ustavni sud smatra da su apelantičini navodi u pogledu navodnog kršenja ovog prava neutemeljeni zbog istih razloga koji su navedeni u svezi sa pravom na pravično suđenje.

50. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

51. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Mirsad Ćeman, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 5234/14**, рјешавајући апелацију **Вакуфске дирекције Сарајево и Амире Џирло**, на основу члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б) и члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Мирсад Ћеман, предсједник
Мато Тадић, потпредсједник
Златко М. Кнежевић, потпредсједник
Валерија Галић, судија
Миодраг Симовић, судија
Сеада Палаврић, судија

на сједници одржаној 21. јула 2015. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Одбија се као неоснована апелација **Вакуфске дирекције Сарајево и Амире Џирло** поднесена против Пресуде Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине број 65 0 П 045000 14 Рев од 25. септембра 2014. године.

Одлука Уставног суда о привременој мјери број АП 5510/14 од 26. фебруара 2015. године више не производи правно дејство.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и у "Службеном гласнику Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Вакуфска дирекција Сарајево (у даљњем тексту: апелант или умјешач), којег заступа Есад Хрвачић, адвокат из Сарајева, поднио је 8. децембра 2014. године Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) апелацију против Пресуде Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Врховни суд) број 65 0 П 045000 14 Рев од 25. септембра 2014. године, Пресуде Кантоналног суда у Сарајеву (у даљњем тексту: Кантонални суд) број 65 0 П 045000 12 Гж од 27. јуна 2013. године и Пресуде Општинског суда у Сарајеву (у даљњем тексту: Општински суд) број 65 0 П 45000 11 П 2 од 28. октобра 2011. године. Наведена апелација евидентирана је под пословним бројем АП 5234/14.

2. Амира Џирло (у даљњем тексту: апеланткиња), коју заступа Шакир Џирло, адвокат из Сарајева, поднијела је 19. децембра 2014. године Уставном суду апелацију против истих пресуда наведених у тачки 1 и предложила да се заједно са њеном апелацијом број АП 5510/14 разматра апелација заведена под пословним бројем АП 5234/14 и донесе једна одлука. Такође је предложила да се донесе привремена мјера којом би Уставни суд забранио извршење правоснажне Пресуде Општинског суда број 65 0 П 45000 11 П 2 од 28. октобра 2011. године.

II. Поступак пред Уставним судом

3. Уставни суд је Одлуком број АП 5510/14 од 26. фебруара 2015. године усвојио апеланткињин захтјев за доношење привремене мјере.

4. Будући да предметне апелације покрећу идентично чињенично и правно питање, Уставни суд је, у складу са чланом 32 став (1) Правила Уставног суда, донио одлуку о спајању предмета бр. АП 5234/14 и АП 5510/14 у којима ће водити један поступак и донијети једну одлуку под бројем АП 5234/14.

5. На основу члана 23 ст. (2) и (3) Правила Уставног суда, од Врховног суда, Кантоналног суда, Општинског суда и Општинског правобранилаштва Општине Стари град, као законског заступника Општине Стари град (у даљњем тексту: тужилац), затражено је 3. марта 2015. године да доставе одговоре на апелације.

6. Врховни суд је доставио одговор на апелације 9. марта 2015. године, Кантонални суд 12. марта 2015. године, Општински суд 11. марта 2015. године и Општинско правобранилаштво, као законски заступник тужиоца, 13. марта 2015. године.

III. Чињенично стање

7. Чињенице предмета које произилазе из навода поднесених апелација и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на сљедећи начин:

8. Тужилац је код Општинског суда покренуо парнични поступак против апеланткиње ради дуга по основу доспјеле, а неплаћене закупнине. Тужбени захтјев је засновао на Уговору о закупу пословних зграда и просторија број 01-05-1-0701/06 од 7. априла 2006. године (у даљњем тексту: уговор о закупу) који је закључио у својству закуподавца са апеланткињом у својству закупца, према којем је апеланткиња за коришћење пословног простора била дужна да плаћа мјесечну закупнину у износу од 930,00 КМ. Будући да апеланткиња своју обавезу није испунила ни након писмене опомене, покренут је судски поступак и затражено да се апеланткиња обавеже на исплату новчаног износа за неплаћену закупнину. Апеланткиња је у одговору на тужбу истакла приговор недостатка активне легитимације, те, у вези с тим, навела да је при закључењу уговора о закупу са тужиоцем доведена у заблуду у погледу својине на предметном пословном простору, те да због тог разлога није извршавала своју обавезу према тужиоцу. Током поступка је истакла противтужбени захтјев по основу улагања у закупљени пословни простор и затражила да се предметни уговор о закупу поништи као незаконит. Осим тога, предложила је да се апелант, као власник једног дијела пословног простора, у поступак позове као умјешач. Општински суд је на рочишту од 5. новембра 2008. године дозволио да апелант ступи у парницу у својству умјешача на апеланткињиној страни.

9. Општински суд је, након спроведеног доказног поступка, оцјене доказа у смислу одредбе члана 8 Закона о парничном поступку (у даљњем тексту: ЗПП), донио Пресуду број 65 0 П 45000 11 П 2 од 28. октобра 2011.

године којом је обавезао апеланткињу да тужиоцу исплати износ од 21.222,00 КМ на име неплаћене закупнине за предметни пословни простор за период од 1. септембра 2006. до 1. априла 2007. године са законском затезном каматом на поједине износе, како је ближе наведено у изреци пресуде, у року од 30 дана под пријетњом принудног извршења. Другим ставом изреке пресуде одбијен је у цјелини апеланткињин противтужбени захтјев којим је тражила да јој тужилац исплати износ од 18.859,00 КМ по основу улагања у закупљени пословни простор са затезном каматом и да се уговор о закупу поништи као незаконит.

10. Образлажући пресуду, Општински суд је навео да је поводом тужбеног и противтужбеног захтјева спровео обиман доказни поступак, извршио појединачну, међусобну и укупну оцјену изведених доказа и утврдио да је тужбени захтјев основан, а противтужбени неоснован. Становиште о основаности тужбеног захтјева за исплату дуга на име закупнине сагледано је у вези са истакнутим приговором недостатка активне легитимације и апелантkињином тврдњом да је, након закључења уговора о закупу пословног простора са тужиоцем, дошла до сазнања да тужилац нема право располагања тим пословним простором, односно да се један дио простора води као својина апеланта (умјешача), а други дио је друштвена својина прибављена национализацијом, због чега није могао бити предмет закупа. Тим поводом је, у вези са истакнутим приговором, изведен доказ увидом у земљишнокњижне изводе бр. 20 и 25 Сарајево Махала XXXII на основу којих је утврђено да је на непокретностима уписаним на к.ч. број 10, површине 5,6 м^2, у нарави дућан (зк. број 25) као власник уписана џамија Качеци-Синана, а на остатку (зк. број 20), површине 10,4 м^2, уписана је државна својина (након национализације 1959. године). Имајући у виду основ из ког је произишао тужбени захтјев, Општински суд је извршио увид и прочитао садржину одредаба Уговора о закупу број 01-05-1-0701/06 од 7. априла 2006. године на основу којег је утврдио да је закључен између тужиоца у својству закуподавца и апелантkиње у својству закупца, да је предмет уговора пословни простор у Сарајеву, Ђулагина улица број 6, површине 15 м^2, да висина закупнине за мјесец дана износи 930 КМ и да може да се мијења у складу са одлуком надлежног органа, да се закупнина плаћа унапријед-сваког 1. до 5. у мјесецу за текући мјесец и да се уговор закључује на период од годину дана с могућношћу продужења. Из садржине наведених одредаба Општински суд је извео закључак да су се уговорне стране, тужилац и апелантkиња, приликом закључења уговора (неспорна чињеница) договорили о битним елементима уговора – предмету закупа, року трајања закупа и висини закупнине. С тим у вези, Општински суд је закључио да није основан приговор недостатка активне легитимације, јер активна легитимација тужиоца произилази из закљученог уговора о закупу, па је тужилац у оквиру облигационоправних овлашћења несумњиво овлашћен да захтијева исплату закупнине. У вези са апелантkињиним наводима који се тичу недостатака у погледу предмета закупа, Општински суд је истакао да уговор о закупу у својству закупца може да закључи и лице које истовремено није власник предмета закупа. У конкретном случају је неспорно да су тужилац и апелантkиња закључили уговор о закупу у писаној форми, да је тужилац након тога апелантkињи предао у посјед пословни простор (предмет уговора), да је уговором одређена висина закупнине у новчаном износу и да апелантkиња према тужиоцу није извршила обавезу плаћања уговорене закупнине. Висина неплаћене закупнине утврђена је на основу извода из овјерених пословних књига тужиоца као комитента облигационоправног односа. Имајући у виду садржину одредаба предметног уговора о закупу, затим, одредбе Закона о закупу пословних зграда и просторија (чл. 5, 7, 11 и 19), те одредбу члана 583 Закона о облигационим односима (у даљњем тексту: ЗОО), усвојен је тужбени захтјев којим је апелантkиња обавезана да тужиоцу на име неплаћене закупнине за предметни пословни простор, за период од 1. септембра 2006. до 1. априла 2007. године, исплати укупан износ од 21.222,00 КМ са законским затезним каматама на поједине износе (као у изреци пресуде).

11. У погледу неоснованости противтужбеног захтјева којим је апелантkиња затражила да се закључени уговор о закупу поништи као незаконит и да јој тужилац по основу улагања у закупљени пословни простор исплати новчани износ од 18.859,00 КМ, Општински суд је имао у виду садржину одредаба чл. 8, 9 и 10 предметног уговора о закупу и истакао сљедеће: "Наведеним одредбама уговорено је да се пословни простор даје у закуп у постојећем стању, да се апелантkиња као закупац обавезује уз претходно прибављену сагласност извршити послове довођења пословног простора одређеној намјени и санитарно-техничким условима и да за извршене радове те врсте нема право на накнаду уложених средстава." Из налаза и мишљења вјештака грађевинске струке утврђено је да је апелантkиња вршила улагања у предметни пословни простор у складу са одредбама чл. 8 и 9 уговора о закупу. Такође је утврђено да уговорне стране нису неким другим посебним уговором уредиле санацију пословног простора како би евентуално могла да се примијени одредба члана 9 Закона о преузимању, измјенама и допунама Закона о закупу пословних зграда и просторија којим је у члану 9 прописано да за пословне просторије које су уништене више од 65% закупац има право да пребије закупнину са уложеним средствима на санацији која су била неопходна да би простор почео функционисати. Што се тиче неоснованости захтјева за поништење закљученог уговора о закупу, Општински суд је истакао да апелантkињина тврдња према којој тужилац нема право да располаже наведеним пословним простором, јер је један дио у апелантовој (умјешача) својини, а други дио је друштвена (државна) својина уписана након национализације, нема утицај у конкретној правној ствари, будући да уговор о закупу у својству закуподавца може да закључи и лице које није власник предмета закупа. У конкретном случају предметни уговор је закључен у складу са одредбама Закона о закупу пословних просторија и зграда и Одлуком о додјели на коришћење, висини и начину плаћања за пословне просторе на којима право располагања има тужилац, па је и овај дио противтужбеног захтјева одбијен као неоснован.

12. Пресудом Кантоналног суда број 65 0 П 045000 12 Гж од 27. јуна 2013. године жалбе апеланата су дјелимично уважене и првостепена пресуда преиначена у дијелу којим је тужбени захтјев тужиоца усвојен (став I изреке пресуде којим је апелантkиња обавезана да тужиоцу исплати закупнину) на начин што је тужбени захтјев тужиоца као неоснован одбијен, а у преосталом дијелу жалбе су одбијене и првостепена пресуда потврђена (став II изреке којим је апелантkињин противтужбени захтјев одбијен). Након изношења садржине жалби којима је апелантkиња указала на недостатке у изреци првостепене пресуде (не садржи идентификацију парцеле пословног простора) и контрадикторности у образложењу пресуде, а апелант (умјешач) указао на погрешну примјену материјалног права и обавезну примјену члана 16а) Закона о измјенама и допунама Закона о промету непокретности (у даљњем

тексту: Закон о промету непокретности), Кантонални суд је првостепену пресуду испитао у границама прописаним у одредби члана 221 ЗПП и закључио да је апелантова жалба основана због погрешне примјене материјалног права. С тим у вези, наведена је садржина одредбе члана 16а) став 1 тачка 6 Закона о промету непокретности којом је прописано да се пословне просторије као посебни дијелови зграда у друштвеној својини не могу преносити, отуђивати, мијењати и на други начин њима располагати ако су прибављене у друштвену својину на основу Закона о национализацији најамних зграда и грађевинског земљишта. Из стања списа Кантонални суд је закључио да је предмет конкретног спора пословни простор у Ђулагиној улици број 6, који је уписан у зк. ул. бр. 20 и 25 к.о. СП Сарајево Махала XXXII, на к.ч. бр. 9 и 10, да је непокретност на парцели к.ч. број 9 у државној својини (на основу рјешења Комисије за национализацију од 25. новембра 1959. године) на основу којег је као носилац права располагања уписана Општина Центар, док је непокретност на к.ч. број 10 у својини џамије Кечеџи-Синана у Сарајеву. Из списа, такође, произилази да је судски вјештак геодетске струке извршио непосредну идентификацију предметне непокретности и утврдио да се предметни пословни простор налази управо на к.ч. бр. 9 и 10 Махала XXXII, к.о. Сарајево, и да је као посједник на наведеној парцели у посједовном листу број 438 уписан тужилац (Општина Стари Град) са дијелом посједа 1/1. Из наведеног Кантонални суд је закључио да је претежни дио предметног пословног простора (к.ч. број 9), површине 10,4 $м^2$, постао државна својина по основу национализације, због чега је закључењем уговора о закупу који је предмет конкретног поступка повријеђена одредба члана 16а) Закона о промету непокретности којом је забрањено давање оваквих простора под закуп. Ништавост таквог уговора сагледана је и у свјетлу одредаба из чл. 103 и 109 став 1 ЗОО из којих произилази да се ради о апсолутно ништавом уговору о закупу који није могао да произведе правно дејство, па, стога, тужилац не може успјешно да захтијева исплату закупнине по основу таквог уговора. Стога је дјелимичним уважавањем жалби апеланата првостепена пресуда преиначена у дијелу у којем је тужбени захтјев за исплату закупнине усвојен на начин да је такав захтјев у цијелости одбијен као неоснован.

13. Неоснованост апеланткињиног противтужбеног захтјева је оцијењена у вези с претходним ставом (одлуке о тужбеном захтјеву) и, у вези с тим, Кантонални суд је истакао да су посредством судског вјештака грађевинске струке утврђене врста и вриједност радова које је апелантkиња на предметном пословном простору извела сопственим средствима, али будући да апелантkиња у поступку није доказала да је на тај начин дошло до неоснованог обогаћења тужиоца (који, према мишљењу Кантоналног суда, није ни власник ни носилац права располагања), нити у том смислу, поводом улагања у пословни простор, може бити пасивно легитимисан (противтужени), произишао је закључак да је у том дијелу првостепени суд донио правилну одлуку. Такође је, према оцјени Кантоналног суда, правилан закључак из првостепене пресуде у погледу одбијања противтужбеног захтјева за поништење уговора о закупу, јер се апелантkиња позвала на разлоге апсолутне ништавости, а поништење се може тражити само ако се ради о рушљивом уговору, односно због разлога релативне ништавости уговора (члан 111 ЗОО), па је првостепени суд, одлучујући у границама постављеног захтјева, правилно одлучио када је и овај дио противтужбеног захтјева одбио.

14. Врховни суд је поводом ревизије тужиоца (не и апеланата) донио Пресуду број 65 0 П 045000 14 Рев од 25. септембра 2014. године којом је ревизију тужиоца усвојио и другостепену пресуду преиначио тако што је жалбе апеланата одбио и првостепену пресуду у ставу првом изреке потврдио. Такође је констатовано да против одлуке којом је одбијен противтужбени захтјев (поводом улагања у пословни простор и поништење уговора о закупу као незаконитог) ревизија није изјављена, па у том дијелу другостепена одлука не може бити предмет ревизионог испитивања. Образлажући неоснованост ревизионих приговора којима је указано на повреду одредаба парничног поступка, Врховни суд је навео да је, супротно тврдњама ревизије, другостепени суд своју одлуку засновао на чињеницама које је утврдио првостепени суд, при чему није повриједио одредбу члана 209 тачка 4 ЗПП тиме што је на бази чињеница утврђених у првостепеном поступку извео другачији правни закључак. Међутим, оцјењујући другостепену пресуду путем правилне примјене материјалног права, Врховни суд је сматрао да је другостепени суд погријешио када је одбио тужиочев тужбени захтјев за исплату закупнине. Наиме, Врховни суд је напоменуо да је предметни спор настао из уговора о закупу пословног простора и да се тужбени захтјев односи на исплату неплаћене закупнине. С тим у вези, у образложењу су поновљена чињенична утврђења првостепеног суда у погледу закључења уговора о закупу, предмета уговора и висине закупнине коју апелантkиња неспорно није плаћала, нити је оспорила висину закупнине. Такође је поновљена чињеница из првостепене пресуде према којој је предметни пословни простор уписан на двије катастарске честице (к.ч. бр. 9 и 10 к.о. Сарајево Махала XXXII) од којих је једна уписана као државна својина (рјешењем Комисије за национализацију од 25. новембра 1959. године) на основу којег је као носилац права располагања уписана Општина Центар Сарајево, а друга је уписана као својина џамије Качеџи-Синана, обје у нарави представљају дућан. Другостепени суд је, како је даље наведено, прихватајући утврђења првостепеног суда, оцијенио да је предметни уговор о закупу ништав према члану 103 став 1 ЗОО, јер је противан одредбама члана 16а) став 1 тачка 6 и став 2 Закона о промету непокретности. Међутим, Врховни суд сматра да је такво схватање другостепеног суда погрешно и да у конкретном случају није могуће примијенити наведену одредбу Закона о промету непокретности којом је регулисано, између осталог, располагање имовином која је друштвена својина, прибављена, између осталог, и на основу Закона о национализацији најамних зграда и грађевинског земљишта. С тим у вези, наведена је садржина одредбе члана 16а) став 1 тачка 6 и став 2 Закона о промету непокретности којом је прописано "да се [...] пословне просторије као посебни дијелови зграда у друштвеној својини не могу да преносе, отуђују, замјењују и на други начин њима располаже ако су прибављене у друштвену својину на основу [...], између осталих, Закона о национализацији најамних зграда и грађевинског земљишта (став 1 тачка 6)", а ставом 2 је прописано да се на непокретностима из претходног става забрањује установљавање терета и њихово давање у дугорочни закуп, као и закуп на одређено вријеме. Из садржине наведене одредбе Закона о промету непокретности Врховни суд је закључио да у закуп не могу да се дају пословне просторије као посебни дијелови зграда, односно пословне просторије у стамбеној згради у својини грађана (члан 12 тачка 5 Закона о национализацији). У погледу погрешног правног закључка другостепеног суда у вези с

примјеном ове одредбе, Врховни суд је истакао да из земљишнокњижног извода на којег се позвао другостепени суд не произилази да је предметни пословни простор у земљишне књиге уписан као посебни дио зграде, нити се ради о пословној просторији у стамбеној згради, већ о самосталној грађевини, односно дућану. Такав пословни простор, како је закључио Врховни суд, није обухваћен забраном давања под закуп према члану 16а) Закона о промету непокретности, па није противан принудним прописима, нити је ништав у смислу члана 103 ЗОО. Стога је, према мишљењу Врховног суда, првостепени суд поступио правилно када је апеланткињу обавезао да тужиоцу, на основу члана 5 став 1 Закона о закупу пословних зграда и просторија и члана 19 истог закона, исплати закупнину. При утврђењу да су парничне странке (тужилац и апеланткиња) закључиле уговор о закупу пословног простора, да се апеланткиња није придржавала уговорних обавеза у вези с плаћањем закупнине, наступила је њена обавеза да, у смислу цитираних законских одредаба, плати уговорену закупнину, а пошто је другостепени суд на правилно утврђено чињенично стање погрешно примијенио материјално право када је тужбени захтјев одбио, то је у ревизионом поступку на основу одредбе члана 250 став 1 ЗПП другостепена пресуда преиначена усвајањем жалбе и потврђивањем првостепене пресуде у првом ставу.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

15. Апелант указује да му је пресудама Врховног суда и Општинског суда повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција) и право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Сматра да је Врховни суд о ревизији расправљао на неуобичајен начин у смислу усвајања правних стајалишта која нису у складу са прописима који се примјењују, нити са чињеницама утврђеним у поступку. Сматра да је мишљење Врховног суда паушално и неосновано, јер је Врховни суд пропустио да утврди да је управо предметни пословни простор по основу одредаба Закона о национализацији постао друштвена својина, а то значи да га тужилац као закуподавац није могао давати под закуп. Насупрот таквом становишту, подржава становиште Кантоналног суда из пресуде која је, према његовом мишљењу, јасна, концизна и заснована на закону. Указује да је тужилац уз ревизију доставио низ доказа које није изводио у првостепеном поступку а недостављањем тих доказа и неучествовањем апеланта као умјешача, односно странке, осим права на имовину, повријеђено му је и право на приступ суду.

16. Апеланткиња, такође, указује да јој је пресудом Врховног суда повријеђено право на правично суђење и право на имовину. Повреду права на правично суђење образлаже непотпуним и неправилно утврђеним чињеничним стањем из ког је произишла погрешна примјена материјалног права. Сматра да је пресуда Врховног суда непрофесионална, јер је донесена извођењем доказа које је предложио тужилац а на које се нити апеланткиња, нити умјешач (апелант) нису имали прилику изјаснити. У коначној пресуди, донесеној на њену штету, прихваћен је уговор о закупу закључен између ње и тужиоца као правни основ за пресуђење у корист тужиоца иако је тај уговор, према њеном мишљењу, ништав, те стога није могао да послужи као основ за успостављање њене обавезе (исплате закупнине) према тужиоцу. С тим у вези је навела да је приликом закључења уговора доведена у заблуду, јер је по закључењу уговора сазнала да је већи дио тог простора (10 $м^2$) својина умјешача (апеланта), а не тужиоца из чега, према њеном схватању, произилази ништавост самог уговора о закупу. Осим тога, указала је и на повреду права на недискриминацију, првенствено због ништавости уговора и због тога што тужилац, како тврди, само њој није признао средства која је уложила на име санације пословног простора.

б) Одговор на апелацију

17. Врховни суд је у одговору на апелације навео да у свему остаје при разлозима из образложења своје пресуде која је донесена у складу са Законом и Уставом, те предложио да се апелације одбију као неосноване, јер нису учињене повреде на које се апелацијама неосновано указује.

18. Кантонални суд сматра да у поступку пред тим судом није дошло до повреде права на правично суђење, јер је поступак спроведен у складу са одредбама ЗПП и Европском конвенцијом, па се евентуалне повреде не могу односити на поступак пред тим судом.

19. Општински суд је навео да су основи за доношење првостепене пресуде и разлози при којим остаје у цијелости, а која је потврђена у ревизионом поступку, наведени у образложењу пресуде при чему у поступку доношења предметне пресуде нису повријеђени принципи Европске конвенције.

20. Правобранилаштво је, као заступник тужиоца, у одговору на апелације предложило да се одбаце као очигледно неосноване, односно да се апелације одбију уколико се процијени да је разматрање меритума неопходно. С тим у вези је наведено да се ради о закупном односу између тужиоца и апеланткиње у ком апеланткиња није измиривала своје обавезе плаћања закупнине, због чега је тужилац претрпио, а и даље трпи штету. Напоменуто је да је прије закључења уговора са апеланткињом исти пословни простор био дат под закуп "Пољоопреми", која је уредно измиривала своје обавезе, те да је апеланткиња од 2003. године водила поступке и изјављивала жалбе поводом јавних огласа о давању тог пословног простора под закуп, односно коришћења "Пољоопреме", у чему је успјела 2006. године (закључењем уговора о закупу). Међутим, како није испуњавала своје уговорне обавезе, тужилац је као носилац права располагања, ради заштите својих права, поднио тужбу ради исплате закупнине поводом које је донесена пресуда којом апеланткиња очигледно није задовољна. Указао је да је суштина спора закупни однос апеланткиње и тужиоца при чему закуподавац не мора нужно да буде и власник пословног простора да би уговор произвео правно дејство.

V. Релевантни прописи

21. **Закон о закупу пословних зграда и просторија** ("Службени лист СРБиХ" бр. 33/77, 12/87, 30/90 и 7/92 и "Службени лист РБиХ" бр. 3/93 и 13/94, те "Службене новине Кантона Сарајево" број 14/97) у релевантном дијелу гласи:

Члан 5.

Закуп пословних зграда и просторија (у даљњем тексту: пословне просторије) заснива се уговором између закуподавца и закупца.

Висину закупнине за пословне просторије одређују споразумно закуподавац и закупац ако посебним прописима није другачије одређено.

Члан 11.

Уговор о закупу пословних просторија закључује се писмено.

Уговор који није закључен у писменом облику не производи правно дејство.

Одредбе ст. 1. и 2. овог члана важе и за измјене у уговору о закупу пословних просторија.

Члан 19.

Закупац је дужан закупнину плаћати у вријеме одређено уговором.

Ако то вријеме није одређено уговором закупац је дужан закупнину плаћати мјесечно унапријед, и то најкасније до петог у мјесецу.

22. У **Закону о промету непокретности** ("Службени лист СРБиХ" бр. 38/78, 4/89, 29/90 и 22/91 и "Службени лист РБиХ" бр. 21/92, 3/93, 17/93, 13/94, 18/94 и 33/94) релевантне одредбе гласе:

Члан 16а.

Пољопривредна и шумска земљишта, зграде, станови и ***пословне просторије као посебни дијелови зграда у друштвеној својини*** *не могу се преносити, отуђивати, замјењивати и на други начин с њима располагати ако су прибављена у друштвену својину на основу:*

[...]

6. Закона о национализацији најамних зграда и грађевинскохг земљишта ("Службени лист ФНРЈ" бр. 98/46,99/46, 35/48, 68/48 и 27/53)

[...]

Забрањује се установљење терета на непокретностима из претходног става и њихово давање под закуп.

23. У **Закону о облигационим односима** ("Службени лист СФРЈ" бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89, те "Службени лист РБиХ" бр. 2/92, 13/93 и 13/94 и "Службене новине ФБиХ" број 29/03) релевантне одредбе гласе:

Члан 103. став 1.

Уговор, који је противан Уставу Републике Босне и Херцеговине, принудним прописима те моралу друштва ништав је ако циљ повријеђеног правила не упућује на неку другу санкцију или ако закон о одређеном случају не прописује шта друго.

Члан 109. став 1.

На ништавост суд пази по службеној дужности и на њу се може позивати свако заинтересовано лице.

Члан 583.

Закупац је дужан плаћати закупнину у роковима одређеним уговором или законом, а у недостаку уговора и закона, како је уобичајено у мјесту гдје је ствар предата закупцу.

Ако није другачије уговорено или у мјесту предаје ствари уобичајено, закупнина се плаћа полугодишње кад је ствар дата у закуп за једну или више година, а ако је дата за краће вријеме, по истеку тог времена.

24. **Закон о национализацији најамних зграда и грађевинског земљишта** ("Службени лист ФНРЈ" бр. 52/58, 3/59, 24/61 и 1/63) у релевантном дијелу гласи:

II. ПРЕДМЕТ НАЦИОНАЛИЗАЦИЈЕ

Стамбене зграде и посебни дијелови стамбених зграда

Члан 12.

Даном ступања на снагу овог закона национализују се:

[...]

3) пословне просторије у својини грађанско правних лица, друштвених организација и других удружења грађана, ако не служе њиховој дозвољеној дјелатности (члан 3);

[...]

5) пословне просторије у стамбеној згради у својини грађана.

25. **Закон о парничном поступку** ("Службене новине Федерације БиХ" бр. 53/03, 19/06) у релевантном дијелу гласи:

Члан 8.

Које ће чињенице узети као доказане одлучује суд на основу слободне оцјене доказа. Суд ће савјесно и брижљиво цијенити сваки доказ посебно и све доказе заједно.

Члан 123.

Свака странка дужна је доказати чињенице на којима заснива свој захтјев.

Суд ће слободном оцјеном доказа утврдити чињенице на основу којих ће донијети одлуку.

Члан 221.

Другостепени суд испитује првостепену пресуду у оном дијелу у коме се побија жалбом, у границама разлога наведених у жалби, пазећи по службеној дужности на примјену материјалног права и повреде одредаба парничног поступка које се односе на страначку способност и заступање.

Члан 229.

Другостепени суд ће, у сједници вијећа или на основу одржане расправе, пресудом преиначити првостепену пресуду, ако утврди да постоји један од сљедећих разлога изнесених у жалби:

[...]

4) ако сматра да је чињенично стање у првостепеној пресуди правилно утврђено, али да је првостепени суд погрешно примијенио материјално право;

[...]

Члан 240.

(1) Ревизија се може изјавити:

1. Због повреде одредаба парничног поступка из члана 209. овог закона која је учињена у поступку пред другостепеним судом;

2. Због погрешне примјене материјалног права;

3. Због прекорачења тужбеног захтјева, ако је та повреда учињена у поступку пред другостепеним судом.

(2) Ревизија се не може изјавити због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања.

Члан 241.

Ревизијски суд испитује побијану пресуду само у оном дијелу у којем се она побија ревизијом у границама разлога наведених у ревизији пазећи по службеној дужности на примјену материјалног права и повреде одредаба парничног поступка које се односе на страначку способност и заступање.

Члан 242.

Странке могу у ревизији износити нове чињенице и предлагати нове доказе само ако се они односе на повреде одредаба парничног поступка које су учињене у поступку пред другостепеним судом.

Члан 250.

Ако ревизијски суд утврди да је материјално право погрешно примијењено пресудом ће усвојити ревизију и преиначити побијану пресуду.

[...]

VI. Допустивост

26. У складу са чланом VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када

она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

27. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме побија, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку којег је користио.

28. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијама је Пресуда Врховног суда број 65 0 П 045000 14 Рев од 25. септембра 2014. године против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорену пресуду апелант је примио 14. октобра 2014. године а апелацију поднио 8. децембра 2014. године, док је апеланткиња оспорену пресуду примила 11. новембра 2014. године а апелацију је поднијела 19. децембра 2014. године, дакле, обје апелације су поднесене у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда, јер не постоји неки формални разлог због којег апелација није допустива, нити је очигледно (*prima facie)* неоснована.

29. Имајући у виду одредбе члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

30. Апеланти побијају пресуду Врховног суда, указујући на повреду права на правично суђење и права на имовину из члана II/3е) и к) Устава Босне и Херцеговине, члана 6 став 1 Европске конвенције и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Право на правично суђење

Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2овог члана, а она обухватају:

[...]

е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима, и друга права везана за кривичне поступке.

Члан 6 став 1 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1) Приликом утврђивања грађанских права и обавеза или основаности било какве кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним, законом установљеним судом. [...]

31. Објема апелацијама је, у суштини, указано на погрешну примјену материјалног права која је доведена у уску везу са непотпуно и неправилно утврђеним чињеничним стањем. Наиме, апеланти сматрају да је Врховни суд у ревизионом поступку пропустио да утврди да је пословни простор који је предмет уговора о закупу по основу одредаба Закона о национализацији прешао у друштвену својину и да, стога, према Закону о промету непокретностима, није могао бити предмет давања под закуп. Такође, указују да је становиште Врховног суда у побијаној пресуди неосновано, паушално и у односу на другостепену пресуду (која је јасна, концизна и аргументована) потпуно погрешно. Осим наведеног, апеланти су, због неучествовања у ревизионом поступку, указали на кршење права на приступ суду.

32. У вези са кршењем права на правично суђење због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања и погрешне примјене материјалног права, Уставни суд указује да, према пракси Европског суда и Уставног суда, задатак ових судова није да преиспитују закључке редовних судова у погледу чињеничног стања и примјене права (види, Европски суд, *Pronina против Русије*, одлука о допустивости од 30. јуна 2005. године, апликација број 65167/01). Наиме, Уставни суд није надлежан да супституише редовне судове у процјени чињеница и доказа, већ је уопштено задатак редовних судова да оцијене чињенице и доказе које су извели (види, Европски суд, *Thomas против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 10. маја 2005. године, апликација број 19354/02). Задатак Уставног суда је да испита да ли је евентуално дошло до повреде или занемаривања уставних права (право на правично суђење, право на приступ суду, право на дјелотворан правни лијек и др.), те да ли је примјена закона била, евентуално, произвољна или дискриминациона. Дакле, у оквиру апелационе надлежности Уставни суд се бави искључиво питањем евентуалне повреде уставних права или права из Европске конвенције у поступку пред редовним судовима.

33. Уставни суд се, дакле, према наведеноме становишту, може изузетно, када оцијени да је у одређеном поступку редовни суд произвољно поступао како у утврђивању чињеница, тако и у примјени релевантних позитивноправних прописа (види, Уставни суд, Одлука број *АП 311/04* од 22. априла 2005. године, став 26), упустити у испитивање начина на који су надлежни судови утврђивали чињенице и на тако утврђене чињенице примијенили позитивноправне прописе. У контексту наведеног Уставни суд подсјећа и да је у више својих одлука указао да очигледна произвољност у примјени релевантних прописа никада не може да води ка једном правичном поступку (види, Уставни суд, Одлука број *АП 1293/05* од 12. септембра 2006. године, тачка 25 и даље). Стога ће Уставни суд у конкретном случају, с обзиром на питања која апеланти проблематизују, испитати да ли су побијане одлуке засноване на произвољној примјени позитивноправних прописа.

34. У конкретном случају тужилац је против апеланткиње покренуо парнични поступак ради дуга по основу доспјеле, а неплаћене закупнине ради коришћења пословног простора датог под закуп. У вези са постављеним тужбеним захтјевом који је проистекао из уговора о закупу пословног простора, није била спорна чињеница та да је закључен уговор и да су неизмирене обавезе по уговору, већ се као спорно поставило питање активне легитимације тужиоца да тражи испуњење обавезе, и то у вези са чињеницама које апеланткињи нису биле познате у вријеме закључења уговора с тужиоцем. Наиме, апеланткиња је у одговору на тужбу и током поступка истрајавала на тврдњи да је при закључењу уговора доведена у заблуду због сазнања (након закључења уговора) да тужилац није власник пословног простора, односно да је један дио простора (5,6 м2) својина апеланта (умјешача), а на другом дијелу је уписано право располагања Општине Центар (10,4 м2) које је стечено национализацијом. У вези с тим, апелант се као умјешач придружио наводима апеланткиње, указујући да је уговор о закупу апсолутно ништав, јер је противан одредби члана 16а) Закона о промету непокретности. С тим у вези је појаснио да је конкретни пословни простор карактер друштвене (државне) својине стекао према одредбама Закона о национализацији и да, стога, није могао да буде предмет закупа. Дакле, као друго спорно питање се поставило питање

облика својине и овлашћења која из тог облика произилазе, те, у вези с тим, примјене материјалног права.

35. Уставни суд запажа да је Општински суд, одлучујући у границама постављеног тужбеног захтјева којим је затражена исплата неплаћене закупнине, прије свега, имао у виду да је предметни спор настао из уговора о закупу пословног простора. Оцјењујући истакнуте приговоре апеланткиње и умјешача (апеланта), спровео је обиман доказни поступак анализирајући све спроведене доказе појединачно, међусобно и у њиховој укупности, након чега је закључио да је тужбени захтјев за исплату неисплаћене закупнине у цијелости основан. Наиме, појашњавајући неоснованост приговора недостатка активне легитимације, Општински суд је истакао да активна легитимација тужиоца произилази из закљученог уговора о закупу, те да је, стога, тужилац без сумње овлашћен да у оквиру облигационоправних овлашћења захтијева испуњење обавезе, односно исплату закупнине. С тим у вези, образложено је да у поступку није била спорна чињеница закључења уговора у писаној форми, као и да из садржине одредаба тог уговора произилази договор странака (тужиоца и апеланткиње) о свим битним елементима – предмету закупа, року трајања закупа и висини закупнине, те имајући у виду неспорну чињеницу да апеланткиња своју обавезу из уговора (плаћање закупнине) није извршила, тужбени захтјев је усвојен на основу одредаба уговора, Закона о закупу пословних зграда и просторија и одредбе члана 583 ЗОО. Што се тиче другог спорног питања – облика својине на пословном простору и, с тим у вези, овлашћења да се захтијева испуњење обавезе из уговора о закупу, Општински суд је одговор и на ово питање дао са аспекта постојања активне легитимације и облигационоправног захтјева у вези са постојањем сагласности о битним елементима уговора о закупу, наглашавајући да закуподавац, дакле тужилац, не мора истовремено бити и власник пословног простора да би уговор произвео правно дејство, чиме је искључена могућност примјене одредбе члана 16а) Закона о промету непокретности и одредаба Закона о национализацији. Такође је у ту сврху спроведен доказ вјештачењем вјештака геодетске струке који је у свом налазу и мишљењу навео да се на предметном пословном простору као посједник на к.ч. број 589/2 к.о. Сарајево у посједовном листу број 438 води Општина Стари град, дакле тужилац, са дијелом 1/1, а да та парцела одговора парцелама уписаним на к.ч. бр. 9 и 10 Махала XXXII, по старом премјеру, чиме је поткријепљено становиште да уговор о закупу у својству закуподавца може да закључи лице које није власник предмета закупа, већ на којем има право располагања, као што у конкретном случају има тужилац.

36. За разлику од претходног становишта, Уставни суд запажа да је Кантонални суд, оцјењујући да је чињенично стање у првостепеном поступку потпуно и правилно утврђено, усвојио становиште које је потпуно супротно оном из првостепене пресуде. Наиме, Кантонални суд сматра да је жалбом апеланата основано указано на погрешну примјену материјалног права и да је у конкретном случају требало примијенити одредбу члана 16а) Закона о промету непокретности, јер је дио предметног пословног простора (зк. ул. број 20, површине 10,4 м^2, к.о. Сарајево Махала XXXII) постао државна својина с правом располагања у корист Општине Центар након национализације 1959. године. Кантонални суд је, стога, закључио да је претежни дио пословног простора (10,4 м^2) постао државна својина по основу национализације, те да није могао бити предмет закупа, а пошто је у конкретном случају уговор о закупу, ипак, закључен, према мишљењу Кантоналног суда, повријеђена је законска одредба члана 16а) Закона о промету непокретности. Стога је усвајањем жалбе првостепена пресуда у дијелу захтјева за исплату закупнине преиначена и тужиочев захтјев одбијен уз образложење да је предметни уговор о закупу апсолутно ништав (члан 103 ЗОО), да није могао да произведе правно дејство и да тужилац на основу таквог (ништавог уговора) не може да захтијева исплату закупнине.

37. Врховни суд је поводом ревизије тужиоца, имајући у виду правилност утврђеног чињеничног стања (члан 240 став 2 ЗПП), оцјењујући правилност у примјени материјалног права као посебног ревизионог разлога (члан 240 став 1 тачка 2 ЗПП) и по службеној дужности (члан 241 ЗПП) другостепену пресуду преиначио, и то због погрешне примјене материјалног права, потврђујући првостепену пресуду у дијелу захтјева за исплату закупнине. Врховни суд је, прије свега, констатовао да одлука о противтужбеном захтјеву (који је другостепеном пресудом одбијен) није предмет ревизионог испитивања, јер апеланти против другостепене пресуде у дијелу одлуке о противтужбеном захтјеву нису изјавили ревизију. У вези са преиначењем другостепене пресуде због погрешне примјене материјалног права, Врховни суд је поновио чињенично стање утврђено у првостепеном поступку и различите правне закључке првостепеног и другостепеног суда који су проистекли на бази истог чињеничног стања. Оцјењујући да је ревизија основана, односно да је тужилац у праву када сматра да је другостепени суд погријешио у примјени права када је одбио његов тужбени захтјев сматрајући да предметни пословни простор није могао бити предмет закупа, Врховни суд је, прије свега, истакао да је предметни спор настао поводом закљученог уговора о закупу, а затим је навео садржину одредаба Закона о промету непокретности и Закона о национализацији (као и Кантонални суд) и закључио да се под закуп не могу давати пословне просторије као посебни дијелови зграда (члан 12 тачка 5 Закона о национализацији) а да из земљишнокњижног извода на који се позвао другостепени суд не произилази да је спорни пословни простор у земљишне књиге уписан као посебни дио зграде. Осим тога, како је даље образложено, у току поступка је утврђено да се не ради о пословном простору у стамбеној згради, већ о самосталној грађевини (у нарави "дућан"). Такав пословни простор, према схватању Врховног суда, није обухваћен забраном давања у закуп према члану 16а) Закона о промету непокретности, а то значи да ни уговор о закупу као основ за тужбу није ништав у смислу члана 103 ЗОО, због чега је оцијењено да је другостепени суд на правилно утврђено чињенично стање погрешно примијенио материјално право. Најзад, Врховни суд је закључио да је првостепени суд поступио правилно када је апеланткињи наложио да тужиоцу исплати закупнину, позивајући се на одредбе уговора, Закона о закупу пословних зграда и ЗОО.

38. Из наведеног Уставни суд запажа да су исту законску одредбу у околностима конкретног случаја редовни судови протумачили на различит начин, што је као посљедицу имало различито одлучивање судова поводом истог правног питања. С тим у вези, Уставни суд понавља да није надлежан да преиспитује закључке редовних судова у погледу чињеничног стања и примјене права, осим изузетно, када то оцијени као неопходно (између осталог, и са аспекта правне сигурности). Наиме, у конкретном случају су Општински суд и Врховни суд усвојили становиште да нема мјеста за примјену одредбе члана 16а) Закона о промету непокретности. Општински суд је као разлог за непримјењивање наведене одредбе навео активну легитимацију тужиоца која произилази из уговора о закупу и

тужиочево уписано право посједа (располагања), изводећи закључак да за правну ваљаност уговора о закупу и његове правне посљедице није неопходно да закуподавац истовремено буде и власник. Врховни суд је, анализирајући наведену законску одредбу према којој се под закуп не могу да дају ако су у друштвену својину прибављени, између осталог, на основу Закона о национализацији, дошао до истог закључка као и Општински суд, али на основу садржине земљишнокњижног извода (који је Кантоналном суду био основ за преиначење пресуде) из ког не произилази да је спорни пословни простор у земљишне књиге уписан као посебни дио зграде. Имајући у виду ту битну чињеницу, одлука о тужбеном захтјеву сагледана је са аспекта облигационоправног захтјева, те је при неспорним чињеницама у погледу постојања битних елемената уговора о закупу (предмет, вријеме и начин плаћања) апеланткиња обавезана на исплату закупнине.

39. С друге стране, за Кантонални суд чињеница да је један дио предметног пословног простора (претежни дио, 10,4 м^2) у земљишне књиге уписан као државна својина на основу рјешења Комисије за национализацију, а други дио (5,6 м^2) као својина џамије Качеџи-Синана, да оба дијела у нарави представљају једну цјелину ("дућан"), упућивала је на закључак да је уговором о закупу који су закључили тужилац и апеланткиња повријеђена одредба члана 16а) Закона о промету непокретности, те да је, стога, закључени уговор апсолутно ништав и да није могао да произведе правно дејство, па тужилац није могао да захтијева исплату закупнине. Уставни суд запажа да се Кантонални суд приликом извођења оваквог правног закључка руководио чињеницом да је "претежни дио предметног пословног простора" постао државна својина по основу национализације. Међутим, са аспекта примјене материјалног права Кантонални суд је, према мишљењу Уставног суда, био обавезан да изведе закључак да ли је предметни пословни простор у земљишне књиге уписан као посебан дио зграде или не, јер само констатација да је претежни дио на ком је уписано право располагања тужиоца након национализације у контексту одредбе коју је примијенио није довољна. Неопходност оваквог приступа произилази управо из одредбе коју је Кантонални суд примијенио а којом је прописано да "пословне просторије као посебни дијелови зграда у друштвеној својини не могу да се преносе, отуђују, замјењују и на други начин њима располажу ако су прибављена у друштвену својину на основу, између осталог Закона о национализацији најамних зграда и грађевинског земљишта".

40. Имајући у виду да на правилну примјену материјалног права редовни судови пазе по службеној дужности и да је задатак Врховног суда у околностима конкретног случаја био да отклони недоумице у погледу примјене одредбе члана 16а) Закона о промету непокретности и Закона о национализацији, које су изазвале различите нижестепене пресуде, односно да отклони недостатке другостепене пресуде на које је указао тужилац, Уставни суд сматра да је Врховни суд то и учинио. Наиме, Уставни суд указује да је Врховни суд у образложењу своје пресуде јасно указао на то да је другостепени суд погрешно примијенио материјално право, те да наведену одредбу није сагледао у контексту садржине земљишнокњижног извода на основу којег је првостепену пресуду преиначио, а из ког не произилази да је национализована непокретност, односно предметни пословни простор у земљишне књиге уписан као посебни дио зграде, што је услов за забрану давања под закуп. Слиједом наведеног, Врховни суд је закључио да пословни простор у конкретном случају није обухваћен забраном давања у закуп према одредби члана 16а) Закона о промету непокретности, да уговор о закупу, стога, није ништав у смислу члана 103 ЗОО (није противан принудним прописима), те је потврђена одлука првостепеног суда којом је апеланткињи наложена исплата закупнине према одредбама уговора о закупу, Закона о закупу пословних зграда и просторија и одредбе ЗОО. Имајући у виду да је Врховни суд, доводећи у везу чињенично утврђење са одредбама члана 16а. Закона о промету непокретности, отклонио недостатке у пресуди Кантоналног суда у погледу правилне примјене материјалног права, те дао детаљне и јасне разлоге за своје одлучење, Уставни суд не налази ништа што би указало на произвољно поступање Врховног суда у погледу примјене наведених законских одредаба на предметну ситуацију.

41. Осим тога, Врховни суд је у образложењу своје одлуке отклонио и недостатке који су, према мишљењу Уставног суда, постојали у првостепеној одлуци. Наиме, Општински суд је приликом усвајања тужбеног захтјева пошао од неспорне чињенице да је закључен уговор о закупу и од његових битних елемената (садржине уговора), а у односу на приговор у вези с недостацима предмета закупа (забране давања под закуп, ништавости уговора) пресуду образложио на начин да за ваљаност уговора и његове правне посљедице није нужно да закуподавац (тужилац) истовремено буде и власник предмета закупа. Из наведеног произилази да Општински суд овај приговор није анализирао у контексту одредаба Закона о промету непокретности, Закона о национализацији и одредаба ЗОО на основу којих би извео закључак да ли је предметни уговор супротан принудним прописима или не (ништав), што је у околностима конкретног случаја био предуслов за даљње расправљање и одлучивање. Међутим, Врховни суд је у ревизионом поступку овај недостатак отклонио на начин што је анализом релевантних одредаба материјалног права прво утврдио да предметни пословни простор није обухваћен забраном давања под закуп, чиме је отклоњена сумња у погледу правне ваљаности уговора о закупу (није супротан принудним прописима у смислу члана 103 ЗОО), а затим, првостепену пресуду потврдио у погледу плаћања закупнине, што је у складу са стандардима члана 6 Европске конвенције.

42. У односу на наводе апеланата да им је у ревизионом поступку повријеђено право на приступ суду, Уставни суд указује да је из чињеница предмета евидентно да су редовни судови оспореним одлукама на три судске инстанце расправљали и одлучивали о меритуму тужбеног захтјева, а на двије судске инстанце о меритуму противтужбеног захтјева, јер апеланти нису изјавили ревизију. Осим тога, неосновани су наводи о кршењу овог права због неучествовања у ревизионом поступку тврдњом да је тужилац уз ревизију доставио низ доказа које није изводио у првостепеном поступку и да ти докази апелантима нису достављени. Прије свега, из садржине пресуде Врховног суда јасно произилази да је тужиочева ревизија достављена апеланту на одговор и да је апелант у одговору оспорио ревизионе наводе и предложио да се одбије (страна 2 пресуде). Даље, из чињеничног стања наведеног у овој одлуци (тачка III Чињенично стање) не произилази да је Врховни суд приликом доношења одлуке користио доказе "које није изводио у првостепеном поступку", већ се придржавао јасних одредаба ЗПП којима су прописани разлози за изјављивање ревизије и границе испитивања другостепене пресуде у ревизионом поступку (повреде одредаба парничног поступка, погрешна прмјена материјалног права и прекорачење тужбеног захтјева), те на

бази чињеничног стања које је утврђено у првостепеном поступку донио мериторну одлуку, што искључује постојање повреде права на приступ суду из члана 6 став 1 Европске конвенције.

43. Имајући у виду све наведено, те имајући у виду да, према члану 2 ЗПП, суд одлучује у границама захтјева који су постављени у поступку, Уставни суд у околностима конкретног случаја не налази произвољност у одлуци Врховног суда који је оцијенио да је другостепени суд на правилно утврђено чињенично стање погрешно примијенио материјално право, због чега је примјеном одредбе члана 250 став 1 ЗПП другостепену пресуду преиначио и првостепену пресуду којом је апеланткиња обавезана на исплату закупнине потврдио.

44. Стога, Уставни суд закључује да су наводи апеланата о повреди права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције неосновани.

45. Апеланти су у апелацијама истакли да им је побијаном пресудом повријеђено право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине, односно члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Међутим, Уставни суд запажа да апеланти кршење овог права заснивају на идентичним наводима као и у погледу права на правично суђење, дакле, на погрешној примјени материјалног права о чему је у претходним тачкама ове одлуке дато детаљно образложење, па Уставни суд сматра да су наводи апеланата у погледу наводног кршења овог права неосновани због истих разлога који су наведени у вези са правом на правично суђење.

46. Апеланткиња је, поред већ наведених, истакла и повреду права на забрану дискриминације из члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и члана 14 Европске конвенције, коју, како произилази из навода апелације доводи у везу с правом на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, јер је основ за њену обавезу (исплату закупнине) утврђен на основу ништавог уговора (дакле, указује на погрешну примјену материјалног права) и јер јој тужилац није признао новчана средства која је уложила у пословни простор, као што је учињено према осталим закупцима (што је био предмет противтужбеног захтјева).

47. Што се тиче признања новчаних средстава уложених у пословни простор који је био предмет апеланткињиног противтужбеног захтјева, Уставни суд запажа да је и о овом захтјеву донесена мериторна одлука на двије инстанце, те да је апеланткиња пропустила прилику да се путем ванредног правног лијека прописаног у ЗПП расправи о таквом њеном захтјеву пред редовним судовима (или благовременом подношењу апелације) и на тај начин омогући успјешно расправљање пред Уставним судом. Наиме, не могу се тек у поступку пред Уставним судом истицати захтјеви или приговори који су се у својој суштинској форми требали да искористе у редовном судском поступку. Други разлог кршења овог права образлаже обавезом која јој је наметнута из "ништавог уговора", указујући, дакле, на погрешну примјену материјалног права. Имајући у виду закључак до којег је Уставни суд дошао у погледу члана 6 Европске конвенције у вези с погрешном примјеном материјалног права, Уставни суд сматра да су апеланткињини наводи у погледу наводног кршења права на недискриминацију у вези с правом на правично суђење неосновани због истих разлога као у вези са правом на правично суђење.

VIII. Закључак

48. Уставни суд закључује да не постоји кршење члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, те члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију када је Врховни суд аргументовано, детаљно и јасно образложио своју одлуку у погледу немогућности примјене одредбе члана 16а) Закона о промету непокретности на конкретну ситуацију, а такво образложење Уставни суд не сматра произвољним.

49. Нема кршења права из члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и члана 14 Европске конвенције која су у околностима конкретног предмета доведена у везу са погрешном примјеном материјалног права, па Уставни суд сматра да су апеланткињини наводи у погледу наводног кршења овог права неосновани због истих разлога који су наведени у вези са правом на правично суђење.

50. На основу члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

51. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Мирсад Ћеман, с. р.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 5234/14**, rješavajući apelaciju **Vakufske direkcije Sarajevo i Amire Džirlo**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b) i člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Mirsad Ćeman, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik
Zlatko M. Knežević, potpredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 21. jula 2015. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neosnovana apelacija **Vakufske direkcije Sarajevo i Amire Džirlo** podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 65 0 P 045000 14 Rev od 25. septembra 2014. godine.

Odluka Ustavnog suda o privremenoj mjeri broj AP 5510/14 od 26. februara 2015. godine više ne proizvodi pravno djejstvo.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Vakufska direkcija Sarajevo (u daljnjem tekstu: apelant ili umješač), kojeg zastupa Esad Hrvačić, advokat iz Sarajeva, podnio je 8. decembra 2014. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) apelaciju protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 65 0 P 045000 14 Rev od 25. septembra 2014. godine, Presude Kantonalnog suda u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 65 0 P 045000 12 Gž od 27. juna 2013. godine i Presude Općinskog suda u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Općinski sud) broj 65 0 P 45000 11 P 2 od 28.

oktobra 2011. godine. Navedena apelacija evidentirana je pod poslovnim brojem AP 5234/14.

2. Amira Džirlo (u daljnjem tekstu: apelantica), koju zastupa Šakir Džirlo, advokat iz Sarajeva, podnijela je 19. decembra 2014. godine Ustavnom sudu apelaciju protiv istih presuda navedenih u tački 1. i predložila da se zajedno sa njenom apelacijom broj AP 5510/14 razmatra apelacija zavedena pod poslovnim brojem AP 5234/14 i donese jedna odluka. Također je predložila da se donese privremena mjera kojom bi Ustavni sud zabranio izvršenje pravomoćne Presude Općinskog suda broj 65 0 P 45000 11 P 2 od 28. oktobra 2011. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

3. Ustavni sud je Odlukom broj AP 5510/14 od 26. februara 2015. godine usvojio apelanticin zahtjev za donošenje privremene mjere.

4. Budući da predmetne apelacije pokreću identično činjenično i pravno pitanje, Ustavni sud je, u skladu sa članom 32. stav (1) Pravila Ustavnog suda, donio odluku o spajanju predmeta br. AP 5234/14 i AP 5510/14 u kojima će voditi jedan postupak i donijeti jednu odluku pod brojem AP 5234/14.

5. Na osnovu člana 23. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda, Kantonalnog suda, Općinskog suda i Općinskog pravobranilaštva Općine Stari Grad, kao zakonskog zastupnika Općine Stari Grad (u daljnjem tekstu: tužitelj), zatraženo je 3. marta 2015. godine da dostave odgovore na apelacije.

6. Vrhovni sud je dostavio odgovor na apelacije 9. marta 2015. godine, Kantonalni sud 12. marta 2015. godine, Općinski sud 11. marta 2015. godine i Općinsko pravobranilaštvo, kao zakonski zastupnik tužitelja, 13. marta 2015. godine.

III. Činjenično stanje

7. Činjenice predmeta koje proizlaze iz navoda podnesenih apelacija i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način:

8. Tužitelj je kod Općinskog suda pokrenuo parnični postupak protiv apelantice radi duga po osnovu dospjele, a neplaćene zakupnine. Tužbeni zahtjev je utemeljio na Ugovoru o zakupu poslovnih zgrada i prostorija broj 01-05-1-0701/06 od 7. aprila 2006. godine (u daljnjem tekstu: ugovor o zakupu) koji je zaključio u svojstvu zakupodavca sa apelanticom u svojstvu zakupca, prema kojem je apelantica za korištenje poslovnog prostora bila dužna plaćati mjesečnu zakupninu u iznosu od 930,00 KM. Budući da apelantica svoju obavezu nije ispunila ni nakon pismene opomene, pokrenut je sudski postupak i zatraženo da se apelantica obaveže na isplatu novčanog iznosa za neplaćenu zakupninu. Apelantica je u odgovoru na tužbu istakla prigovor nedostatka aktivne legitimacije, te, u vezi s tim, navela da je pri zaključenju ugovora o zakupu sa tužiteljem dovedena u zabludu u pogledu vlasništva na predmetnom poslovnom prostoru, te da zbog tog razloga nije izvršavala svoju obavezu prema tužitelju. Tokom postupka je istakla protivtužbeni zahtjev po osnovu ulaganja u zakupljeni poslovni prostor i zatražila da se predmetni ugovor o zakupu poništi kao nezakonit. Osim toga, predložila je da se apelant, kao vlasnik jednog dijela poslovnog prostora, u postupak pozove kao umješač. Općinski sud je na ročištu od 5. novembra 2008. godine dozvolio da apelant stupi u parnicu u svojstvu umješača na apelanticinoj strani.

9. Općinski sud je, nakon provedenog dokaznog postupka, ocjene dokaza u smislu odredbe člana 8. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), donio Presudu broj 65 0 P 45000 11 P 2 od 28. oktobra 2011. godine kojom je obavezao apelanticu da tužitelju isplati iznos od 21.222,00 KM na ime neplaćene zakupnine za predmetni poslovni prostor za period od 1. septembra 2006. do 1. aprila 2007. godine sa zakonskom zateznom kamatom na pojedine iznose, kako je bliže navedeno u izreci presude, u roku od 30 dana pod prijetnjom prinudnog izvršenja. Drugim stavom izreke presude odbijen je u cjelini apelanticin protivtužbeni zahtjev kojim je tražila da joj tužitelj isplati iznos od 18.859,00 KM po osnovu ulaganja u zakupljeni poslovni prostor sa zateznom kamatom i da se ugovor o zakupu poništi kao nezakonit.

10. Obrazlažući presudu, Općinski sud je naveo da je povodom tužbenog i protivtužbenog zahtjeva proveo obiman dokazni postupak, izvršio pojedinačnu, međusobnu i ukupnu ocjenu izvedenih dokaza i utvrdio da je tužbeni zahtjev osnovan, a protivtužbeni neosnovan. Stav o osnovanosti tužbenog zahtjeva za isplatu duga na ime zakupnine sagledan je u vezi sa istaknutim prigovorom nedostatka aktivne legitimacije i apelanticinom tvrdnjom da je, nakon zaključenja ugovora o zakupu poslovnog prostora sa tužiteljem, došla do saznanja da tužitelj nema pravo raspolaganja tim poslovnim prostorom, odnosno da se jedan dio prostora vodi kao vlasništvo apelanta (umješača), a drugi dio je društveno vlasništvo pribavljeno nacionalizacijom, zbog čega nije mogao biti predmet zakupa. Tim povodom je, u vezi sa istaknutim prigovorom, izveden dokaz uvidom u zemljišnoknjižne izvode br. 20 i 25 Sarajevo Mahala XXXII na temelju kojih je utvrđeno da je na nekretninama upisanim na k.č. broj 10, površine 5,6 m^2, u naravi dućan (zk. broj 25) kao vlasnik upisana džamija Kačedži-Sinana, a na ostatku (zk. broj 20), površine 10,4 m^2, upisano je državno vlasništvo (nakon nacionalizacije 1959. godine). Imajući u vidu osnov iz kog je proizišao tužbeni zahtjev, Općinski sud je izvršio uvid i pročitao sadržaj odredaba Ugovora o zakupu broj 01-05-1-0701/06 od 7. aprila 2006. godine na temelju kojeg je utvrdio da je zaključen između tužitelja u svojstvu zakupodavca i apelantice u svojstvu zakupca, da je predmet ugovora poslovni prostor u Sarajevu, Đulagina ulica broj 6, površine 15 m^2, da visina zakupnine za mjesec dana iznosi 930 KM i da se može mijenjati u skladu sa odlukom nadležnog organa, da se zakupnina plaća unaprijed-svakog 1. do 5. u mjesecu za tekući mjesec i da se ugovor zaključuje na period od godinu dana s mogućnošću produženja. Iz sadržaja navedenih odredaba Općinski sud je izveo zaključak da su se ugovorne strane, tužitelj i apelantica, prilikom zaključenja ugovora (nesporna činjenica) dogovorili o bitnim elementima ugovora – predmetu zakupa, roku trajanja zakupa i visini zakupnine. S tim u vezi, Općinski sud je zaključio da nije osnovan prigovor nedostatka aktivne legitimacije, jer aktivna legitimacija tužitelja proizlazi iz zaključenog ugovora o zakupu, pa je tužitelj u okviru obligacionopravnih ovlaštenja nesumnjivo ovlašten da zahtijeva isplatu zakupnine. U vezi s apelanticinim navodima koji se tiču nedostataka u pogledu predmeta zakupa, Općinski sud je istakao da ugovor o zakupu u svojstvu zakupca može zaključiti i lice koje istovremeno nije vlasnik predmeta zakupa. U konkretnom slučaju je nesporno da su tužitelj i apelantica zaključili ugovor o zakupu u pisanoj formi, da je tužitelj nakon toga apelantici predao u posjed poslovni prostor (predmet ugovora), da je ugovorom određena visina zakupnine u novčanom iznosu i da apelantica prema tužitelju nije izvršila obavezu plaćanja ugovorene zakupnine. Visina neplaćene zakupnine utvrđena je na temelju izvoda iz ovjerenih poslovnih knjiga tužitelja kao komitenta obligacionopravnog odnosa. Imajući u vidu sadržaj odredaba predmetnog ugovora o zakupu, zatim, odredbe Zakona o zakupu poslovnih zgrada i prostorija (čl. 5, 7, 11. i 19), te odredbu člana 583. Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO), usvojen je tužbeni zahtjev kojim je apelantica obavezana da tužitelju na ime neplaćene zakupnine za predmetni poslovni prostor, za period od 1. septembra 2006. do 1. aprila 2007. godine, isplati ukupan iznos od 21.222,00 KM sa zakonskim zateznim kamatama na pojedine iznose (kao u izreci presude).

11. U pogledu neosnovanosti protivtužbenog zahtjeva kojim je apelantica zatražila da se zaključeni ugovor o zakupu poništi kao nezakonit i da joj tužitelj po osnovu ulaganja u zakupljeni poslovni prostor isplati novčani iznos od 18.859,00 KM, Općinski sud je imao u vidu sadržaj odredaba čl. 8, 9. i 10. predmetnog ugovora o zakupu i istakao sljedeće: "Navedenim odredbama ugovoreno je da se poslovni prostor daje u zakup u postojećem stanju, da se apelantica kao zakupac obavezuje uz prethodno pribavljenu saglasnost izvršiti poslove dovođenja poslovnog prostora određenoj namjeni i sanitarno-tehničkim uvjetima i da za izvršene radove te vrste nema pravo na naknadu uloženih sredstava." Iz nalaza i mišljenja vještaka građevinske struke utvrđeno je da je apelantica vršila ulaganja u predmetni poslovni prostor u skladu sa odredbama čl. 8. i 9. ugovora o zakupu. Također je utvrđeno da ugovorne strane nisu nekim drugim posebnim ugovorom uredile sanaciju poslovnog prostora kako bi se eventualno mogla primijeniti odredba člana 9. Zakona o preuzimanju, izmjenama i dopunama Zakona o zakupu poslovnih zgrada i prostorija kojim je u članu 9. propisano da za poslovne prostorije koje su uništene više od 65% zakupac ima pravo da prebije zakupninu sa uloženim sredstvima na sanaciji koja su bila neophodna da bi prostor počeo funkcionirati. Što se tiče neosnovanosti zahtjeva za poništenje zaključenog ugovora o zakupu, Općinski sud je istakao da apelanticina tvrdnja prema kojoj tužitelj nema pravo da raspolaže navedenim poslovnim prostorom, jer je jedan dio u apelantovom (umješača) vlasništvu, a drugi dio je društveno (državno) vlasništvo upisano nakon nacionalizacije, nema utjecaj u konkretnoj pravnoj stvari, budući da ugovor o zakupu u svojstvu zakupodavca može zaključiti i lice koje nije vlasnik predmeta zakupa. U konkretnom slučaju predmetni ugovor je zaključen u skladu sa odredbama Zakona o zakupu poslovnih prostorija i zgrada i Odlukom o dodjeli na korištenje, visini i načinu plaćanja za poslovne prostore na kojima pravo raspolaganja ima tužitelj, pa je i ovaj dio protivtužbenog zahtjeva odbijen kao neosnovan.

12. Presudom Kantonalnog suda broj 65 0 P 045000 12 Gž od 27. juna 2013. godine žalbe apelanata su djelomično uvažene i prvostepena presuda preinačena u dijelu kojim je tužbeni zahtjev tužitelja usvojen (stav I izreke presude kojim je apelantica obavezana da tužitelju isplati zakupninu) na način što je tužbeni zahtjev tužitelja kao neosnovan odbijen, a u preostalom dijelu žalbe su odbijene i prvostepena presuda potvrđena (stav II izreke kojim je apelanticin protivtužbeni zahtjev odbijen). Nakon iznošenja sadržaja žalbi kojima je apelantica ukazala na nedostatke u izreci prvostepene presude (ne sadrži identifikaciju parcele poslovnog prostora) i kontradiktornosti u obrazloženju presude, a apelant (umješač) ukazao na pogrešnu primjenu materijalnog prava i obaveznu primjenu člana 16.a) Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o prometu nekretnina (u daljnjem tekstu: Zakon o prometu nekretnina), Kantonalni sud je prvostepenu presudu ispitao u granicama propisanim u odredbi člana 221. ZPP i zaključio da je apelantova žalba osnovana zbog pogrešne primjene materijalnog prava. S tim u vezi, naveden je sadržaj odredbe člana 16.a) stav 1. tačka 6. Zakona o prometu nekretnina kojom je propisano da se poslovne prostorije kao posebni dijelovi zgrada u društvenom vlasništvu ne mogu prenositi, otuđivati, mijenjati i na drugi način njima raspolagati ako su pribavljene u društveno vlasništvo na osnovu Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta. Iz stanja spisa Kantonalni sud je zaključio da je predmet konkretnog spora poslovni prostor u Đulaginoj ulici broj 6, koji je upisan u zk. ul. br. 20 i 25 k.o. SP Sarajevo Mahala XXXII, na k.č. br. 9 i 10, da je nekretnina na parceli k.č. broj 9 u državnom vlasništvu (na osnovu rješenja Komisije za nacionalizaciju od 25. novembra 1959. godine) na temelju kojeg je kao nosilac prava raspolaganja upisana Općina Centar, dok je nekretnina na k.č. broj 10 u vlasništvu džamije Kečedži-Sinana u Sarajevu. Iz spisa, također, proizlazi da je sudski vještak geodetske struke izvršio neposrednu identifikaciju predmetne nekretnine i utvrdio da se predmetni poslovni prostor nalazi upravo na k.č. br. 9 i 10 Mahala XXXII, k.o. Sarajevo, i da je kao posjednik na navedenoj parceli u posjedovnom listu broj 438 upisan tužitelj (Općina Stari Grad) sa dijelom posjeda 1/1. Iz navedenog Kantonalni sud je zaključio da je pretežni dio predmetnog poslovnog prostora (k.č. broj 9), površine 10,4 m^2, postao državno vlasništvo po osnovu nacionalizacije, zbog čega je zaključenjem ugovora o zakupu koji je predmet konkretnog postupka povrijeđena odredba člana 16.a) Zakona o prometu nekretnina kojom je zabranjeno davanje ovakvih prostora pod zakup. Ništavost takvog ugovora sagledana je i u svjetlu odredaba iz čl. 103. i 109. stav 1. ZOO iz kojih proizlazi da se radi o apsolutno ništavom ugovoru o zakupu koji nije mogao proizvesti pravno djejstvo, pa, stoga, tužitelj ne može uspješno zahtijevati isplatu zakupnine po osnovu takvog ugovora. Stoga je djelomičnim uvažavanjem žalbi apelanata prvostepena presuda preinačena u dijelu u kojem je tužbeni zahtjev za isplatu zakupnine usvojen na način da je takav zahtjev u cijelosti odbijen kao neosnovan.

13. Neosnovanost apelanticinog protivtužbenog zahtjeva je ocijenjena u vezi s prethodnim stavom (odluke o tužbenom zahtjevu) i, u vezi s tim, Kantonalni sud je istakao da su posredstvom sudskog vještaka građevinske struke utvrđene vrsta i vrijednost radova koje je apelantica na predmetnom poslovnom prostoru izvela vlastitim sredstvima, ali budući da apelantica u postupku nije dokazala da je na taj način došlo do neosnovanog obogaćenja tužitelja (koji, prema mišljenju Kantonalnog suda, nije ni vlasnik ni nosilac prava raspolaganja), niti u tom smislu, povodom ulaganja u poslovni prostor, može biti pasivno legitimiran (protivtuženi), proizišao je zaključak da je u tom dijelu prvostepeni sud donio pravilnu odluku. Također je, prema ocjeni Kantonalnog suda, pravilan zaključak iz prvostepene presude u pogledu odbijanja protivtužbenog zahtjeva za poništenje ugovora o zakupu, jer se apelantica pozvala na razloge apsolutne ništavosti, a poništenje se može tražiti samo ako se radi o rušljivom ugovoru, odnosno zbog razloga relativne ništavosti ugovora (član 111. ZOO), pa je prvostepeni sud, odlučujući u granicama postavljenog zahtjeva, pravilno odlučio kada je i ovaj dio protivtužbenog zahtjeva odbio.

14. Vrhovni sud je povodom revizije tužitelja (ne i apelanata) donio Presudu broj 65 0 P 045000 14 Rev od 25. septembra 2014. godine kojom je reviziju tužitelja usvojio i drugostepenu presudu preinačio tako što je žalbe apelanata odbio i prvostepenu presudu u stavu prvom izreke potvrdio. Također je konstatirano da protiv odluke kojom je odbijen protivtužbeni zahtjev (povodom ulaganja u poslovni prostor i poništenje ugovora o zakupu kao nezakonitog) revizija nije izjavljena, pa u tom dijelu drugostepena odluka ne može biti predmet revizijskog ispitivanja. Obrazlažući neosnovanost revizionih prigovora kojima je ukazano na povredu odredaba parničnog postupka, Vrhovni sud je naveo da je, suprotno tvrdnjama revizije, drugostepeni sud svoju odluku utemeljio na činjenicama koje je utvrdio prvostepeni sud, pri čemu nije povrijedio odredbu člana 209. tačka 4. ZPP time što je na bazi činjenica utvrđenih u prvostepenom postupku izveo drugačiji pravni zaključak. Međutim, ocjenjujući drugostepenu presudu putem pravilne primjene materijalnog prava, Vrhovni sud je smatrao da je drugostepeni sud pogriješio kada je odbio tužiteljev tužbeni zahtjev za isplatu zakupnine. Naime, Vrhovni sud je napomenuo da je predmetni spor nastao iz ugovora o zakupu poslovnog prostora i da se tužbeni zahtjev odnosi na isplatu neplaćene zakupnine. S tim u vezi, u obrazloženju su ponovljena činjenična utvrđenja prvostepenog suda u pogledu zaključenja ugovora o zakupu, predmeta ugovora i visine zakupnine koju apelantica

nesporno nije plaćala, niti je osporila visinu zakupnine. Također je ponovljena činjenica iz prvostepene presude prema kojoj je predmetni poslovni prostor upisan na dvije katastarske čestice (k.č. br. 9 i 10 k.o. Sarajevo Mahala XXXII) od kojih je jedna upisana kao državno vlasništvo (rješenjem Komisije za nacionalizaciju od 25. novembra 1959. godine) na osnovu kojeg je kao nosilac prava raspolaganja upisana Općina Centar Sarajevo, a druga je upisana kao vlasništvo džamije Kačedži-Sinana, obje u naravi predstavljaju dućan. Drugostepeni sud je, kako je dalje navedeno, prihvatajući utvrđenja prvostepenog suda, ocijenio da je predmetni ugovor o zakupu ništav prema članu 103. stav 1. ZOO, jer je protivan odredbama člana 16.a) stav 1. tačka 6. i stav 2. Zakona o prometu nekretnina. Međutim, Vrhovni sud smatra da je takvo shvatanje drugostepenog suda pogrešno i da u konkretnom slučaju nije moguće primijeniti navedenu odredbu Zakona o prometu nekretnina kojom je regulirano, između ostalog, raspolaganje imovinom koja je društveno vlasništvo, pribavljena, između ostalog, i na temelju Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta. S tim u vezi, naveden je sadržaj odredbe člana 16.a) stav 1. tačka 6. i stav 2. Zakona o prometu nekretnina kojom je propisano "da se [...] poslovne prostorije kao posebni dijelovi zgrada u društvenom vlasništvu ne mogu prenositi, otuđivati, zamjenjivati i na drugi način njima raspolagati ako su pribavljene u društveno vlasništvo na osnovu [...], između ostalih, Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta (stav 1. tačka 6)", a stavom 2. je propisano da se na nekretninama iz prethodnog stava zabranjuje ustanovljavanje tereta i njihovo davanje u dugoročni zakup, kao i zakup na određeno vrijeme. Iz sadržaja navedene odredbe Zakona o prometu nekretnina Vrhovni sud je zaključio da se u zakup ne mogu davati poslovne prostorije kao posebni dijelovi zgrada, odnosno poslovne prostorije u stambenoj zgradi u vlasništvu građana (član 12. tačka 5. Zakona o nacionalizaciji). U pogledu pogrešnog pravnog zaključka drugostepenog suda u vezi s primjenom ove odredbe, Vrhovni sud je istakao da iz zemljišnoknjižnog izvoda na kojeg se pozvao drugostepeni sud ne proizlazi da je predmetni poslovni prostor u zemljišne knjige upisan kao posebni dio zgrade, niti se radi o poslovnoj prostoriji u stambenoj zgradi, već o samostalnoj građevini, odnosno dućanu. Takav poslovni prostor, kako je zaključio Vrhovni sud, nije obuhvaćen zabranom davanja pod zakup prema članu 16.a) Zakona o prometu nekretnina, pa nije protivan prinudnim propisima, niti je ništav u smislu člana 103. ZOO. Stoga je, prema mišljenju Vrhovnog suda, prvostepeni sud postupio pravilno kada je apelanticu obavezao da tužitelju, na temelju člana 5. stav 1. Zakona o zakupu poslovnih zgrada i prostorija i člana 19. istog zakona, isplati zakupninu. Pri utvrđenju da su parnične stranke (tužitelj i apelantica) zaključile ugovor o zakupu poslovnog prostora, da se apelantica nije pridržavala ugovornih obaveza u vezi s plaćanjem zakupnine, nastupila je njena obaveza da, u smislu citiranih zakonskih odredaba, plati ugovorenu zakupninu, a pošto je drugostepeni sud na pravilno utvrđeno činjenično stanje pogrešno primijenio materijalno pravo kada je tužbeni zahtjev odbio, to je u revizijskom postupku na temelju odredbe člana 250. stav 1. ZPP drugostepena presuda preinačena usvajanjem žalbe i potvrđivanjem prvostepene presude u prvom stavu.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

15. Apelant ukazuje da mu je presudama Vrhovnog suda i Općinskog suda povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija) i pravo na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Smatra da je Vrhovni sud o reviziji raspravljao na neuobičajen način u smislu usvajanja pravnih stavova koji nisu u skladu sa propisima koji se primjenjuju, niti sa činjenicama utvrđenim u postupku. Smatra da je mišljenje Vrhovnog suda paušalno i neutemeljeno, jer je Vrhovni sud propustio utvrditi da je upravo predmetni poslovni prostor po osnovu odredaba Zakona o nacionalizaciji postao društveno vlasništvo, a to znači da ga tužitelj kao zakupodavac nije mogao davati pod zakup. Nasuprot takvom stavu, podržava stav Kantonalnog suda iz presude koja je, prema njegovom mišljenju, jasna, koncizna i zasnovana na zakonu. Ukazuje da je tužitelj uz reviziju dostavio niz dokaza koje nije izvodio u prvostepenom postupku a nedostavljanjem tih dokaza i neučestvovanjem apelanta kao umješača, odnosno stranke, osim prava na imovinu, povrijeđeno mu je i pravo na pristup sudu.

16. Apelantica, također, ukazuje da joj je presudom Vrhovnog suda povrijeđeno pravo na pravično suđenje i pravo na imovinu. Povredu prava na pravično suđenje obrazlaže nepotpunim i nepravilno utvrđenim činjeničnim stanjem iz kog je proizišla pogrešna primjena materijalnog prava. Smatra da je presuda Vrhovnog suda neprofesionalna, jer je donesena izvođenjem dokaza koje je predložio tužitelj a na koje se niti apelantica, niti umješač (apelant) nisu imali priliku izjasniti. U konačnoj presudi, donesenoj na njenu štetu, prihvaćen je ugovor o zakupu zaključen između nje i tužitelja kao pravni osnov za presuđenje u korist tužitelja iako je taj ugovor, prema njenom mišljenju, ništav, te stoga nije mogao poslužiti kao osnov za uspostavu njene obaveze (isplate zakupnine) prema tužitelju. S tim u vezi je navela da je prilikom zaključenja ugovora dovedena u zabludu, jer je po zaključenju ugovora saznala da je veći dio tog prostora (10 m^2) vlasništvo umješača (apelanta), a ne tužitelja iz čega, prema njenom shvatanju, proizlazi ništavost samog ugovora o zakupu. Osim toga, ukazala je i na povredu prava na nediskriminaciju, prvenstveno zbog ništavosti ugovora i zbog toga što tužitelj, kako tvrdi, samo njoj nije priznao sredstva koja je uložila na ime sanacije poslovnog prostora.

b) Odgovor na apelaciju

17. Vrhovni sud je u odgovoru na apelacije naveo da u svemu ostaje pri razlozima iz obrazloženja svoje presude koja je donesena u skladu sa Zakonom i Ustavom, te predložio da se apelacije odbiju kao neosnovane, jer nisu učinjene povrede na koje se apelacijama neosnovano ukazuje.

18. Kantonalni sud smatra da u postupku pred tim sudom nije došlo do povrede prava na pravično suđenje, jer je postupak proveden u skladu sa odredbama ZPP i Evropskom konvencijom, pa se eventualne povrede ne mogu odnositi na postupak pred tim sudom.

19. Općinski sud je naveo da su osnovi za donošenje prvostepene presude i razlozi pri kojim ostaje u cijelosti, a koja je potvrđena u revizijskom postupku, navedeni u obrazloženju presude pri čemu u postupku donošenja predmetne presude nisu povrijeđeni principi Evropske konvencije.

20. Pravobranilaštvo je, kao zastupnik tužitelja, u odgovoru na apelacije predložilo da se odbace kao očigledno neosnovane, odnosno da se apelacije odbiju ukoliko se procijeni da je razmatranje merituma neophodno. S tim u vezi je navedeno da se radi o zakupnom odnosu između tužitelja i apelantice u kom apelantica nije izmirivala svoje obaveze plaćanja zakupnine, zbog čega je tužitelj pretrpio, a i dalje trpi štetu. Napomenuto je da je prije zaključenja ugovora sa apelanticom isti poslovni prostor bio dat pod zakup "Poljoopremi", koja je uredno izmirivala svoje obaveze, te da je apelantica od 2003. godine vodila postupke i izjavljivala žalbe povodom javnih oglasa o davanju tog poslovnog prostora pod zakup, odnosno korištenja "Poljoopreme", u čemu je uspjela 2006. godine (zaključenjem

ugovora o zakupu). Međutim, kako nije ispunjavala svoje ugovorne obaveze, tužitelj je kao nosilac prava raspolaganja, radi zaštite svojih prava, podnio tužbu radi isplate zakupnine povodom koje je donesena presuda kojom apelantica očigledno nije zadovoljna. Ukazao je da je suština spora zakupni odnos apelantice i tužitelja pri čemu zakupodavac ne mora nužno biti i vlasnik poslovnog prostora da bi ugovor proizveo pravno djejstvo.

V. Relevantni propisi

21. **Zakon o zakupu poslovnih zgrada i prostorija** ("Službeni list SRBiH" br. 33/77, 12/87, 30/90 i 7/92 i "Službeni list RBiH" br. 3/93 i 13/94, te "Službene novine Kantona Sarajevo" broj 14/97) u relevantnom dijelu glasi:

Član 5.

Zakup poslovnih zgrada i prostorija (u daljnjem tekstu: poslovne prostorije) zasniva se ugovorom između zakupodavca i zakupca.

Visinu zakupnine za poslovne prostorije određuju sporazumno zakupodavac i zakupac ako posebnim propisima nije drugačije određeno.

Član 11.

Ugovor o zakupu poslovnih prostorija zaključuje se pismeno.

Ugovor koji nije zaključen u pismenom obliku ne proizvodi pravno dejstvo.

Odredbe st. 1. i 2. ovog člana važe i za izmjene u ugovoru o zakupu poslovnih prostorija.

Član 19.

Zakupac je dužan zakupninu plaćati u vrijeme određeno ugovorom.

Ako to vrijeme nije određeno ugovorom zakupac je dužan zakupninu plaćati mjesečno unaprijed, i to najkasnije do petog u mjesecu.

22. U **Zakonu o prometu nepokretnosti** ("Službeni list SRBiH" br. 38/78, 4/89, 29/90 i 22/91 i "Službeni list RBiH" br. 21/92, 3/93, 17/93, 13/94, 18/94 i 33/94) relevantne odredbe glase:

Član 16a.

Poljoprivredna i šumska zemljišta, zgrade, stanovi i ***poslovne prostorije kao posebni dijelovi zgrada u društvenoj svojini*** *ne mogu se prenositi, otuđivati, zamjenjivati i na drugi način s njima raspolagati ako su pribavljena u društvenu svojinu na osnovu:*

[...]

6. Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskohg zemljišta ("Službeni list FNRJ" br. 98/46,99/46, 35/48, 68/48 i 27/53)

[...]

Zabranjuje se ustanovljenje tereta na nepokretnostima iz prethodnog stava i njihovo davanje pod zakup.

23. U **Zakonu o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, te "Službeni list RBiH" br. 2/92, 13/93 i 13/94 i "Službene novine FBiH" broj 29/03) relevantne odredbe glase:

Član 103. stav 1.

Ugovor, koji je protivan Ustavu Republike Bosne i Hercegovine, prinudnim propisima te moralu društva ništav je ako cilj povrijeđenog pravila ne upućuje na neku drugu sankciju ili ako zakon o određenom slučaju ne propisuje šta drugo.

Član 109. stav 1.

Na ništavost sud pazi po službenoj dužnosti i na nju se može pozivati svako zainteresovano lice.

Član 583.

Zakupac je dužan plaćati zakupninu u rokovima određenim ugovorom ili zakonom, a u nedostaku ugovora i zakona, kako je uobičajeno u mjestu gdje je stvar predata zakupcu.

Ako nije drugačije ugovoreno ili u mjestu predaje stvari uobičajeno, zakupnina se plaća polugodišnje kad je stvar data u zakup za jednu ili više godina, a ako je data za kraće vrijeme, po isteku tog vremena.

24. **Zakon o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta** ("Službeni list FNRJ" br. 52/58, 3/59, 24/61 i 1/63) u relevantnom dijelu glasi:

II. PREDMET NACIONALIZACIJE

Stambene zgrade i posebni dijelovi stambenih zgrada

Član 12.

Danom stupanja na snagu ovog zakona nacionalizuju se:

[...]

3) poslovne prostorije u svojini građansko pravnih lica, društvenih organizacija i drugih udruženja građana, ako ne služe njihovoj dozvoljenoj djelatnosti (član 3);

[...]

5) poslovne prostorije u stambenoj zgradi u svojini građana.

25. **Zakon o parničnom postupku** ("Službene novine Federacije BiH" br. 53/03, 19/06) u relevantnom dijelu glasi:

Član 8.

Koje će činjenice uzeti kao dokazane odlučuje sud na osnovu slobodne ocjene dokaza. Sud će savjesno i brižljivo cijeniti svaki dokaz posebno i sve dokaze zajedno.

Član 123.

Svaka stranka dužna je dokazati činjenice na kojima zasniva svoj zahtjev.

Sud će slobodnom ocjenom dokaza utvrditi činjenice na osnovu kojih će donijeti odluku.

Član 221.

Drugostepeni sud ispituje prvostepenu presudu u onom dijelu u kome se pobija žalbom, u granicama razloga navedenih u žalbi, pazeći po službenoj dužnosti na primjenu materijalnog prava i povrede odredaba parničnog postupka koje se odnose na stranačku sposobnost i zastupanje.

Član 229.

Drugostepeni sud će, u sjednici vijeća ili na osnovu održane rasprave, presudom preinačiti prvostepenu presudu, ako utvrdi da postoji jedan od sljedećih razloga iznesenih u žalbi:

[...]

4) ako smatra da je činjenično stanje u prvostepenoj presudi pravilno utvrđeno, ali da je prvostepeni sud pogrešno primijenio materijalno pravo;

[...]

Član 240.

(1) Revizija se može izjaviti:

1. Zbog povrede odredaba parničnog postupka iz člana 209. ovog zakona koja je učinjena u postupku pred drugostepenim sudom;

2. Zbog pogrešne primjene materijalnog prava;

3. Zbog prekoračenja tužbenog zahtjeva, ako je ta povreda učinjena u postupku pred drugostepenim sudom.

(2) Revizija se ne može izjaviti zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

Član 241.

Revizijski sud ispituje pobijanu presudu samo u onom dijelu u kojem se ona pobija revizijom u granicama razloga navedenih u reviziji pazeći po službenoj dužnosti na primjenu materijalnog prava i povrede odredaba parničnog postupka koje se odnose na stranačku sposobnost i zastupanje.

Član 242.

Stranke mogu u reviziji iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze samo ako se oni odnose na povrede odredaba parničnog postupka koje su učinjene u postupku pred drugostepenim sudom.

Član 250.

Ako revizijski sud utvrdi da je materijalno pravo pogrešno primijenjeno presudom će usvojiti reviziju i preinačiti pobijanu presudu.

[...]

VI. Dopustivost

26. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

27. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku kojeg je koristio.

28. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijama je Presuda Vrhovnog suda broj 65 0 P 045000 14 Rev od 25. septembra 2014. godine protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu presudu apelant je primio 14. oktobra 2014. godine a apelaciju podnio 8. decembra 2014. godine, dok je apelantica osporenu presudu primila 11. novembra 2014. godine a apelaciju je podnijela 19. decembra 2014. godine, dakle, obje apelacije su podnesene u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

29. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

30. Apelanti pobijaju presudu Vrhovnog suda, ukazujući na povredu prava na pravično suđenje i prava na imovinu iz člana II/3.e) i k) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 6. stav 1. Evropske konvencije i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i osnovne slobode iz ovog člana stav 2, što uključuje:

[...]

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

Član 6. stav 1. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1) Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom. […]

31. Objema apelacijama je, u suštini, ukazano na pogrešnu primjenu materijalnog prava koja je dovedena u usku vezu sa nepotpuno i nepravilno utvrđenim činjeničnim stanjem. Naime, apelanti smatraju da je Vrhovni sud u revizijskom postupku propustio da utvrdi da je poslovni prostor koji je predmet ugovora o zakupu po osnovu odredaba Zakona o nacionalizaciji prešao u društveno vlasništvo i da, stoga, prema Zakonu o prometu nekretninama, nije mogao biti predmet davanja pod zakup. Također, ukazuju da je stav Vrhovnog suda u pobijanoj presudi neutemeljen, paušalan i u odnosu na drugostepenu presudu (koja je jasna, koncizna i argumentirana) potpuno pogrešan. Osim navedenog, apelanti su, zbog neučestvovanja u revizijskom postupku, ukazali na kršenje prava na pristup sudu.

32. U vezi sa kršenjem prava na pravično suđenje zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i pogrešne primjene materijalnog prava, Ustavni sud ukazuje da, prema praksi Evropskog suda i Ustavnog suda, zadatak ovih sudova nije da preispituju zaključke redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene prava (vidi, Evropski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. juna 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan da supstituira redovne sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je općenito zadatak redovnih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi, Evropski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. maja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadatak Ustavnog suda je da ispita da li je eventualno došlo do povrede ili zanemarivanja ustavnih prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te da li je primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska. Dakle, u okviru apelacione nadležnosti Ustavni sud se bavi isključivo pitanjem eventualne povrede ustavnih prava ili prava iz Evropske konvencije u postupku pred redovnim sudovima.

33. Ustavni sud se, dakle, prema navedenome stavu, može izuzetno, kada ocijeni da je u određenom postupku redovni sud proizvoljno postupao kako u utvrđivanju činjenica, tako i u primjeni relevantnih pozitivnopravnih propisa (vidi, Ustavni sud, Odluka broj *AP 311/04* od 22. aprila 2005. godine, stav 26), upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivnopravne propise. U kontekstu navedenog Ustavni sud podsjeća i da je u više svojih odluka ukazao da očigledna proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka jednom pravičnom postupku (vidi, Ustavni sud, Odluka broj *AP 1293/05* od 12. septembra 2006. godine, tačka 25. i dalje). Stoga će Ustavni sud u konkretnom slučaju, s obzirom na pitanja koja apelanti problematiziraju, ispitati da li su pobijane odluke utemeljene na proizvoljnoj primjeni pozitivnopravnih propisa.

34. U konkretnom slučaju tužitelj je protiv apelantice pokrenuo parnični postupak radi duga po osnovu dospjele, a neplaćene zakupnine radi korištenja poslovnog prostora datog pod zakup. U vezi sa postavljenim tužbenim zahtjevom koji je proistekao iz ugovora o zakupu poslovnog prostora, nije bila sporna činjenica ta da je zaključen ugovor i da su neizmirene obaveze po ugovoru, već se kao sporno postavilo pitanje aktivne legitimacije tužitelja da traži ispunjenje obaveze, i to u vezi sa činjenicama koje apelantici nisu bile poznate u vrijeme zaključenja ugovora s tužiteljem. Naime, apelantica je u odgovoru na tužbu i tokom postupka istrajavala na tvrdnji da je pri zaključenju ugovora dovedena u zabludu zbog saznanja (nakon zaključenja ugovora) da tužitelj nije vlasnik poslovnog prostora, odnosno da je jedan dio prostora (5,6 m^2) vlasništvo apelanta (umješača), a na drugom dijelu je upisano pravo raspolaganja Općine Centar (10,4 m^2) koje je stečeno nacionalizacijom. U vezi s tim, apelant se kao umješač pridružio navodima apelantice, ukazujući da je ugovor o zakupu apsolutno ništav, jer je protivan odredbi člana 16.a) Zakona o prometu nekretnina. S tim u vezi je pojasnio da je konkretni poslovni prostor karakter društvenog (državnog) vlasništva stekao prema odredbama Zakona o nacionalizaciji i da, stoga, nije mogao biti predmet zakupa. Dakle, kao drugo sporno pitanje se postavilo

pitanje oblika vlasništva i ovlaštenja koja iz tog oblika proizlaze, te, u vezi s tim, primjene materijalnog prava.

35. Ustavni sud zapaža da je Općinski sud, odlučujući u granicama postavljenog tužbenog zahtjeva kojim je zatražena isplata neplaćene zakupnine, prije svega, imao u vidu da je predmetni spor nastao iz ugovora o zakupu poslovnog prostora. Ocjenjujući istaknute prigovore apelantice i umješača (apelanta), proveo je obiman dokazni postupak analizirajući sve provedene dokaze pojedinačno, međusobno i u njihovoj ukupnosti, nakon čega je zaključio da je tužbeni zahtjev za isplatu neisplaćene zakupnine u cijelosti osnovan. Naime, pojašnjavajući neosnovanost prigovora nedostatka aktivne legitimacije, Općinski sud je istakao da aktivna legitimacija tužitelja proizlazi iz zaključenog ugovora o zakupu, te da je, stoga, tužitelj bez sumnje ovlašten da u okviru obligacionopravnih ovlaštenja zahtijeva ispunjenje obaveze, odnosno isplatu zakupnine. S tim u vezi, obrazloženo je da u postupku nije bila sporna činjenica zaključenja ugovora u pisanoj formi, kao i da iz sadržaja odredaba tog ugovora proizlazi dogovor stranaka (tužitelja i apelantice) o svim bitnim elementima – predmetu zakupa, roku trajanja zakupa i visini zakupnine, te imajući u vidu nespornu činjenicu da apelantica svoju obavezu iz ugovora (plaćanje zakupnine) nije izvršila, tužbeni zahtjev je usvojen na temelju odredaba ugovora, Zakona o zakupu poslovnih zgrada i prostorija i odredbe člana 583. ZOO. Što se tiče drugog spornog pitanja – oblika vlasništva na poslovnom prostoru i, s tim u vezi, ovlaštenja da se zahtijeva ispunjenje obaveze iz ugovora o zakupu, Općinski sud je odgovor i na ovo pitanje dao sa aspekta postojanja aktivne legitimacije i obligacionopravnog zahtjeva u vezi sa postojanjem saglasnosti o bitnim elementima ugovora o zakupu, naglašavajući da zakupodavac, dakle tužitelj, ne mora istovremeno biti i vlasnik poslovnog prostora da bi ugovor proizveo pravno djejstvo, čime je isključena mogućnost primjene odredbe člana 16.a) Zakona o prometu nekretnina i odredaba Zakona o nacionalizaciji. Također je u tu svrhu proveden dokaz vještačenjem vještaka geodetske struke koji je u svom nalazu i mišljenju naveo da se na predmetnom poslovnom prostoru kao posjednik na k.č. broj 589/2 k.o. Sarajevo u posjedovnom listu broj 438 vodi Općina Stari Grad, dakle tužitelj, sa dijelom 1/1, a da ta parcela odgovora parcelama upisanim na k.č. br. 9 i 10 Mahala XXXII, po starom premjeru, čime je potkrijepljen stav da ugovor o zakupu u svojstvu zakupodavca može zaključiti lice koje nije vlasnik predmeta zakupa, već na kojem ima pravo raspolaganja, kao što u konkretnom slučaju ima tužitelj.

36. Za razliku od prethodnog stava, Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud, ocjenjujući da je činjenično stanje u prvostepenom postupku potpuno i pravilno utvrđeno, usvojio stav koji je potpuno suprotan onom iz prvostepene presude. Naime, Kantonalni sud smatra da je žalbom apelanata osnovano ukazano na pogrešnu primjenu materijalnog prava i da je u konkretnom slučaju trebalo primijeniti odredbu člana 16.a) Zakona o prometu nekretnina, jer je dio predmetnog poslovnog prostora (zk. ul. broj 20, površine 10,4 m^2, k.o. Sarajevo Mahala XXXII) postao državno vlasništvo s pravom raspolaganja u korist Općine Centar nakon nacionalizacije 1959. godine. Kantonalni sud je, stoga, zaključio da je pretežni dio poslovnog prostora (10,4 m^2) postao državno vlasništvo po osnovu nacionalizacije, te da nije mogao biti predmet zakupa, a pošto je u konkretnom slučaju ugovor o zakupu, ipak, zaključen, prema mišljenju Kantonalnog suda, povrijeđena je zakonska odredba člana 16.a) Zakona o prometu nekretnina. Stoga je usvajanjem žalbe prvostepena presuda u dijelu zahtjeva za isplatu zakupnine preinačena i tužiteljev zahtjev odbijen uz obrazloženje da je predmetni ugovor o zakupu apsolutno ništav (član 103. ZOO), da nije mogao proizvesti pravno djejstvo i da tužitelj na temelju takvog (ništavog ugovora) ne može zahtijevati isplatu zakupnine.

37. Vrhovni sud je povodom revizije tužitelja, imajući u vidu pravilnost utvrđenog činjeničnog stanja (član 240. stav 2. ZPP), ocjenjujući pravilnost u primjeni materijalnog prava kao posebnog revizijskog razloga (član 240. stav 1. tačka 2. ZPP) i po službenoj dužnosti (član 241. ZPP) drugostepenu presudu preinačio, i to zbog pogrešne primjene materijalnog prava, potvrđujući prvostepenu presudu u dijelu zahtjeva za isplatu zakupnine. Vrhovni sud je, prije svega, konstatirao da odluka o protivtužbenom zahtjevu (koji je drugostepenom presudom odbijen) nije predmet revizijskog ispitivanja, jer apelanti protiv drugostepene presude u dijelu odluke o protivtužbenom zahtjevu nisu izjavili reviziju. U vezi sa preinačenjem drugostepene presude zbog pogrešne primjene materijalnog prava, Vrhovni sud je ponovio činjenično stanje utvrđeno u prvostepenom postupku i različite pravne zaključke prvostepenog i drugostepenog suda koji su proistekli na bazi istog činjeničnog stanja. Ocjenjujući da je revizija osnovana, odnosno da je tužitelj u pravu kada smatra da je drugostepeni sud pogriješio u primjeni prava kada je odbio njegov tužbeni zahtjev smatrajući da predmetni poslovni prostor nije mogao biti predmet zakupa, Vrhovni sud je, prije svega, istakao da je predmetni spor nastao povodom zaključenog ugovora o zakupu, a zatim je naveo sadržaj odredaba Zakona o prometu nekretnina i Zakona o nacionalizaciji (kao i Kantonalni sud) i zaključio da se pod zakup ne mogu davati poslovne prostorije kao posebni dijelovi zgrada (član 12. tačka 5. Zakona o nacionalizaciji) a da iz zemljišnoknjižnog izvoda na koji se pozvao drugostepeni sud ne proizlazi da je sporni poslovni prostor u zemljišne knjige upisan kao posebni dio zgrade. Osim toga, kako je dalje obrazloženo, u toku postupka je utvrđeno da se ne radi o poslovnom prostoru u stambenoj zgradi, već o samostalnoj građevini (u naravi "dućan"). Takav poslovni prostor, prema shvatanju Vrhovnog suda, nije obuhvaćen zabranom davanja u zakup prema članu 16.a) Zakona o prometu nekretnina, a to znači da ni ugovor o zakupu kao osnov za tužbu nije ništav u smislu člana 103. ZOO, zbog čega je ocijenjeno da je drugostepeni sud na pravilno utvrđeno činjenično stanje pogrešno primijenio materijalno pravo. Najzad, Vrhovni sud je zaključio da je prvostepeni sud postupio pravilno kada je apelantici naložio da tužitelju isplati zakupninu, pozivajući se na odredbe ugovora, Zakona o zakupu poslovnih zgrada i ZOO.

38. Iz navedenog Ustavni sud zapaža da su istu zakonsku odredbu u okolnostima konkretnog slučaja redovni sudovi protumačili na različit način, što je kao posljedicu imalo različito odlučivanje sudova povodom istog pravnog pitanja. S tim u vezi, Ustavni sud ponavlja da nije nadležan preispitivati zaključke redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene prava, osim izuzetno, kada to ocijeni kao neophodno (između ostalog, i sa aspekta pravne sigurnosti). Naime, u konkretnom slučaju su Općinski sud i Vrhovni sud usvojili stav da nema mjesta za primjenu odredbe člana 16.a) Zakona o prometu nekretnina. Općinski sud je kao razlog za neprimjenjivanje navedene odredbe naveo aktivnu legitimaciju tužitelja koja proizlazi iz ugovora o zakupu i tužiteljevo upisano pravo posjeda (raspolaganja), izvodeći zaključak da za pravnu valjanost ugovora o zakupu i njegove pravne posljedice nije neophodno da zakupodavac istovremeno bude i vlasnik. Vrhovni sud je, analizirajući navedenu zakonsku odredbu prema kojoj se pod zakup ne mogu davati ako su u društveno vlasništvo pribavljeni, između ostalog, na temelju Zakona o nacionalizaciji, došao do istog zaključka kao i Općinski sud, ali na temelju sadržaja zemljišnoknjižnog izvoda (koji je Kantonalnom sudu bio osnov za preinačenje presude) iz kog ne proizlazi da je sporni poslovni prostor u zemljišne knjige upisan kao posebni dio zgrade. Imajući u vidu tu bitnu činjenicu, odluka o tužbenom zahtjevu sagledana je sa aspekta obligacionopravnog zahtjeva, te je pri nespornim činjenicama u pogledu postojanja bitnih elemenata ugovora o zakupu (predmet,

vrijeme i način plaćanja) apelantica obavezana na isplatu zakupnine.

39. S druge strane, za Kantonalni sud činjenica da je jedan dio predmetnog poslovnog prostora (pretežni dio, 10,4 m2) u zemljišne knjige upisan kao državno vlasništvo na osnovu rješenja Komisije za nacionalizaciju, a drugi dio (5,6 m2) kao vlasništvo džamije Kačedži-Sinana, da oba dijela u naravi predstavljaju jednu cjelinu ("dućan"), upućivala je na zaključak da je ugovorom o zakupu koji su zaključili tužitelj i apelantica povrijeđena odredba člana 16.a) Zakona o prometu nekretnina, te da je, stoga, zaključeni ugovor apsolutno ništav i da nije mogao proizvesti pravno djejstvo, pa tužitelj nije mogao zahtijevati isplatu zakupnine. Ustavni sud zapaža da se Kantonalni sud prilikom izvođenja ovakvog pravnog zaključka rukovodio činjenicom da je "pretežni dio predmetnog poslovnog prostora" postao državno vlasništvo po osnovu nacionalizacije. Međutim, sa aspekta primjene materijalnog prava Kantonalni sud je, prema mišljenju Ustavnog suda, bio obavezan izvesti zaključak da li je predmetni poslovni prostor u zemljišne knjige upisan kao poseban dio zgrade ili ne, jer samo konstatacija da je pretežni dio na kom je upisano pravo raspolaganja tužitelja nakon nacionalizacije u kontekstu odredbe koju je primijenio nije dovoljna. Neophodnost ovakvog pristupa proizlazi upravo iz odredbe koju je Kantonalni sud primijenio a kojom je propisano da "poslovne prostorije kao posebni dijelovi zgrada u društvenom vlasništvu ne mogu se prenositi, otuđivati, zamjenjivati i na drugi način njima raspolagati ako su pribavljena u društveno vlasništvo na osnovu, između ostalog Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta".

40. Imajući u vidu da na pravilnu primjenu materijalnog prava redovni sudovi paze po službenoj dužnosti i da je zadatak Vrhovnog suda u okolnostima konkretnog slučaja bio da otkloni nedoumice u pogledu primjene odredbe člana 16.a) Zakona o prometu nekretnina i Zakona o nacionalizaciji, koje su izazvale različite nižestepene presude, odnosno da otkloni nedostatke drugostepene presude na koje je ukazao tužitelj, Ustavni sud smatra da je Vrhovni sud to i učinio. Naime, Ustavni sud ukazuje da je Vrhovni sud u obrazloženju svoje presude jasno ukazao na to da je drugostepeni sud pogrešno primijenio materijalno pravo, te da navedenu odredbu nije sagledao u kontekstu sadržaja zemljišnoknjižnog izvoda na temelju kojeg je prvostepenu presudu preinačio, a iz kog ne proizlazi da je nacionalizirana nekretnina, odnosno predmetni poslovni prostor u zemljišne knjige upisan kao posebni dio zgrade, što je uvjet za zabranu davanja pod zakup. Slijedom navedenog, Vrhovni sud je zaključio da poslovni prostor u konkretnom slučaju nije obuhvaćen zabranom davanja u zakup prema odredbi člana 16.a) Zakona o prometu nekretnina, da ugovor o zakupu, stoga, nije ništav u smislu člana 103. ZOO (nije protivan prinudnim propisima), te je potvrđena odluka prvostepenog suda kojom je apelantici naložena isplata zakupnine prema odredbama ugovora o zakupu, Zakona o zakupu poslovnih zgrada i prostorija i odredbe ZOO. Imajuću u vidu da je Vrhovni sud, dovodeći u vezu činjenično utvrđenje sa odredbama člana 16.a. Zakona o prometu nekretnina, otklonio nedostatke u presudi Kantonalnog suda u pogledu pravilne primjene materijalnog prava, te dao detaljne i jasne razloge za svoje odlučenje, Ustavni sud ne nalazi ništa što bi ukazalo na proizvoljno postupanje Vrhovnog suda u pogledu primjene navedenih zakonskih odredaba na predmetnu situaciju.

41. Osim toga, Vrhovni sud je u obrazloženju svoje odluke otklonio i nedostatke koji su, prema mišljenju Ustavnog suda, postojali u prvostepenoj odluci. Naime, Općinski sud je prilikom usvajanja tužbenog zahtjeva pošao od nesporne činjenice da je zaključen ugovor o zakupu i od njegovih bitnih elemenata (sadržaja ugovora), a u odnosu na prigovor u vezi s nedostacima predmeta zakupa (zabrane davanja pod zakup, ništavosti ugovora) presudu obrazložio na način da za valjanost ugovora i njegove pravne posljedice nije nužno da zakupodavac (tužitelj) istovremeno bude i vlasnik predmeta zakupa. Iz navedenog proizlazi da Općinski sud ovaj prigovor nije analizirao u kontekstu odredaba Zakona o prometu nekretnina, Zakona o nacionalizaciji i odredaba ZOO na temelju kojih bi izveo zaključak da li je predmetni ugovor suprotan prinudnim propisima ili ne (ništav), što je u okolnostima konkretnog slučaja bio preduvjet za daljnje raspravljanje i odlučivanje. Međutim, Vrhovni sud je u revizijskom postupku ovaj nedostatak otklonio na način što je analizom relevantnih odredaba materijalnog prava prvo utvrdio da predmetni poslovni prostor nije obuhvaćen zabranom davanja pod zakup, čime je otklonjena sumnja u pogledu pravne valjanosti ugovora o zakupu (nije suprotan prinudnim propisima u smislu člana 103. ZOO), a zatim, prvostepenu presudu potvrdio u pogledu plaćanja zakupnine, što je u skladu sa standardima člana 6. Evropske konvencije.

42. U odnosu na navode apelanata da im je u revizionom postupku povrijeđeno pravo na pristup sudu, Ustavni sud ukazuje da je iz činjenica predmeta evidentno da su redovni sudovi osporenim odlukama na tri sudske instance raspravljali i odlučivali o meritumu tužbenog zahtjeva, a na dvije sudske instance o meritumu protivtužbenog zahtjeva, jer apelanti nisu izjavili reviziju. Osim toga, neosnovani su navodi o kršenju ovog prava zbog neučestvovanja u revizijskom postupku tvrdnjom da je tužitelj uz reviziju dostavio niz dokaza koje nije izvodio u prvostepenom postupku i da ti dokazi apelantima nisu dostavljeni. Prije svega, iz sadržaja presude Vrhovnog suda jasno proizlazi da je tužiteljeva revizija dostavljena apelantu na odgovor i da je apelant u odgovoru osporio revizione navode i predložio da se odbije (strana 2. presude). Dalje, iz činjeničnog stanja navedenog u ovoj odluci (tačka III. Činjenično stanje) ne proizlazi da je Vrhovni sud prilikom donošenja odluke koristio dokaze "koje nije izvodio u prvostepenom postupku", već se pridržavao jasnih odredaba ZPP kojima su propisani razlozi za izjavljivanje revizije i granice ispitivanja drugostepene presude u revizijskom postupku (povrede odredaba parničnog postupka, pogrešna prmjena materijalnog prava i prekoračenje tužbenog zahtjeva), te na bazi činjeničnog stanja koje je utvrđeno u prvostepenom postupku donio meritornu odluku, što isključuje postojanje povrede prava na pristup sudu iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

43. Imajući u vidu sve navedeno, te imajući u vidu da, prema članu 2. ZPP, sud odlučuje u granicama zahtjeva koji su postavljeni u postupku, Ustavni sud u okolnostima konkretnog slučaja ne nalazi proizvoljnost u odluci Vrhovnog suda koji je ocijenio da je drugostepeni sud na pravilno utvrđeno činjenično stanje pogrešno primijenio materijalno pravo, zbog čega je primjenom odredbe člana 250. stav 1. ZPP drugostepenu presudu preinačio i prvostepenu presudu kojom je apelantica obavezana na isplatu zakupnine potvrdio.

44. Stoga, Ustavni sud zaključuje da su navodi apelanata o povredi prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije neosnovani.

45. Apelanti su u apelacijama istakli da im je pobijanom presudom povrijeđeno pravo na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine, odnosno člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Međutim, Ustavni sud zapaža da apelanti kršenje ovog prava zasnivaju na identičnim navodima kao i u pogledu prava na pravično suđenje, dakle, na pogrešnoj primjeni materijalnog prava o čemu je u prethodnim tačkama ove odluke dato detaljno obrazloženje, pa Ustavni sud smatra da su navodi apelanata u pogledu navodnog kršenja ovog prava neosnovani zbog istih razloga koji su navedeni u vezi sa pravom na pravično suđenje.

46. Apelantica je, pored već navedenih, istakla i povredu prava na zabranu diskriminacije iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije, koju, kako proizlazi iz navoda apelacije dovodi u vezu s pravom na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, jer je osnov za njenu obavezu (isplatu zakupnine) utvrđen na temelju ništavog ugovora (dakle, ukazuje na pogrešnu primjenu materijalnog prava) i jer joj tužitelj nije priznao novčana sredstva koja je uložila u poslovni prostor, kao što je učinjeno prema ostalim zakupcima (što je bio predmet protivtužbenog zahtjeva).

47. Što se tiče priznanja novčanih sredstava uloženih u poslovni prostor koji je bio predmet apelanticinog protivtužbenog zahtjeva, Ustavni sud zapaža da je i o ovom zahtjevu donesena meritorna odluka na dvije instance, te da je apelantica propustila priliku da se putem vanrednog pravnog lijeka propisanog u ZPP raspravi o takvom njenom zahtjevu pred redovnim sudovima (ili blagovremenom podnošenju apelacije) i na taj način omogući uspješno raspravljanje pred Ustavnim sudom. Naime, ne mogu se tek u postupku pred Ustavnim sudom isticati zahtjevi ili prigovori koji su se u svojoj suštinskoj formi trebali iskoristiti u redovnom sudskom postupku. Drugi razlog kršenja ovog prava obrazlaže obavezom koja joj je nametnuta iz "ništavog ugovora", ukazujući, dakle, na pogrešnu primjenu materijalnog prava. Imajući u vidu zaključak do kojeg je Ustavni sud došao u pogledu člana 6. Evropske konvencije u vezi s pogrešnom primjenom materijalnog prava, Ustavni sud smatra da su apelanticini navodi u pogledu navodnog kršenja prava na nediskriminaciju u vezi s pravom na pravično suđenje neosnovani zbog istih razloga kao u vezi sa pravom na pravično suđenje.

VIII. Zaključak

48. Ustavni sud zaključuje da ne postoji kršenje člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, te člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju kada je Vrhovni sud argumentirano, detaljno i jasno obrazložio svoju odluku u pogledu nemogućnosti primjene odredbe člana 16.a) Zakona o prometu nekretnina na konkretnu situaciju, a takvo obrazloženje Ustavni sud ne smatra proizvoljnim.

49. Nema kršenja prava iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije koja su u okolnostima konkretnog predmeta dovedena u vezu sa pogrešnom primjenom materijalnog prava, pa Ustavni sud smatra da su apelanticini navodi u pogledu navodnog kršenja ovog prava neosnovani zbog istih razloga koji su navedeni u vezi sa pravom na pravično suđenje.

50. Na osnovu člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

51. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Mirsad Ćeman, s. r.

682

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 719/15**, rješavajući apelaciju **Alana Akšamovića**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (2) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine - prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Mirsad Ćeman, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Zlatko M. Knežević, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 21. srpnja 2015. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Alana Akšamovića.**

Utvrđuje se povreda članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 1.e) i stavak 4. Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Javnoj ustanovi Kantonalni centar za socijalni rad Sarajevo-Služba socijalne zaštite Općine Novo Sarajevo da poduzme aktivnosti radi osiguravanja apelantovih prava koja proizlaze iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 1.e. i stavak 4. Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda sukladno ovoj odluci.

Nalaže se Javnoj ustanovi Kantonalni centar za socijalni rad Sarajevo-Služba socijalne zaštite Općine Novo Sarajevo da, sukladno članku 72. stavak 5. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od 90 dana od dana dostave ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Alan Akšamović (u daljnjem tekstu: apelant), koji je trenutačno smješten u Javnu ustanovu Zavod za zbrinjavanje mentalno-invalidnih osoba "Drin" Fojnica (u daljnjem tekstu: Zavod), podnio je 17. veljače 2015. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud), navodeći da je "prisilno zatvoren mimo poštivanja ljudskih prava" u navedeni zavod u kojem se nalazi od 6. studenog 2012. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Zavoda je zatraženo 25. veljače 2015. godine da dostavi odgovor na apelaciju, a od Javne ustanove Kantonalni centar za socijalni rad Kantona Sarajevo - Služba socijalne zaštite Općine Novo Sarajevo (u daljnjem tekstu: Služba socijalne zaštite) je to zatraženo 20. ožujka 2015. godine.

3. Odgovor s pratećom dokumentacijom Zavod je dostavio Ustavnom sudu 5. ožujka 2015. godine, a Služba socijalne zaštite svoj odgovor je dostavila 26. ožujka 2015. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način:

5. Apelant se u razdoblju od 13. rujna do 6. studenog 2012. godine nalazio na liječenju u JU Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo sa dijagnozom shizofrenija hebefrenog tipa.

6. Apelantov brat je 27. rujna 2012. godine uputio zahtjev Zavodu za smještaj apelanta u Zavod, navodeći da je to preporuka liječnika psihijatrijske bolnice u kojoj se apelant liječi.

7. Služba socijalne zaštite je 31. listopada 2012. godine Općinskom sudu u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Općinski sud) podnijela prijedlog protiv apelanta kojim je predložila da se apelantu oduzme poslovna sposobnost u potpunosti.

8. Prema zapisniku od 6. studenog 2012. godine, sastavljenom u JU Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo, u nazočnosti službenih osoba (liječnika i socijalnog radnika) u predmetu zaštite apelantovih prava, apelant je potpisao izjavu da je suglasan da se iz bolnice u kojoj se trenutačno nalazi na liječenju izmjesti u Zavod kao produljeni oblik liječenja koji mu

je potreban kako radi njegovog zdravstvenog stanja, tako i radi uvjeta u kojima živi. Apelant je 6. studenog 2012. godine smješten u Zavod. Istog dana psihologinja Zavoda sačinila je pismenu ocjenu o apelantovom stanju. U dopisu Zavoda koji je dostavljen Ustavnom sudu navedeno je da je apelant pri prijemu u Zavod bio u pratnji svog brata i snahe. Također je navedeno da su Zavod i apelantov brat sačinili ugovor o načinu i uvjetima apelantovog smještaja u Zavod.

9. Rješenjem Općinskog suda broj 65 0 V 303318 12 V od 11. siječnja 2013. godine u izvanparničnom postupku radi oduzimanja poslovne sposobnosti u kojem su sudjelovali Služba socijalne zaštite, kao predlagatelj, i apelant, kao protivnik predlagatelja, kojeg je zastupao posebni staratelj, apelantu je potpuno oduzeta poslovna sposobnost. U obrazloženju rješenja je navedeno da je u tijeku postupka utvrđeno (na temelju nalaza i mišljenja vještaka neuropsihijatra, dr. Omera Ćemalovića) da je apelant duševno oboljela osoba koja se od 1995. godine liječi pod dijagnozom SCH hebefrena (sa prisutnim i ozbiljnim oboljenjem hepatitisom C) i da nije sposobna rasuđivati, niti je u stanju sama se brinuti o sebi, kao ni o svojim pravima i obvezama, te da je u njezinom interesu da joj se pomogne da se oni ostvare. Slijedeći navedeno, primjenom odredbe članka 333. u svezi sa odredbom članka 192. Obiteljskog zakona, odlučeno je kao u dispozitivu rješenja.

10. Rješavajući po službenoj dužnosti u predmetu stavljanja pod starateljstvo apelanta (po rješenju Općinskog suda od 11. siječnja 2013. godine), Služba socijalne zaštite je donijela Rješenje broj 35/III-03-550-175/13 od 19. ožujka 2013. godine kojim je određeno da se apelant, kao osoba kojoj se potpuno oduzima poslovna sposobnost, stavlja pod starateljstvo. Za staratelja je imenovan apelantov brat Arman Akšamović. Rješenjem su, potom, bliže precizirane dužnosti staratelja i određeno da starateljstvo nad apelantom prestaje ukoliko mu se u izvanparničnom postupku vrati poslovna sposobnost. Protiv ovog rješenja bio je dopušten priziv Federalnom ministarstvu za rad i socijalnu politiku, ali, prema stanju spisa, priziv nije izjavljen.

11. Zavod je dostavio ugovor o načinu i uvjetima smještaja i izdržavanja korisnika u Zavodu za 2014. godinu koji je zaključio apelantov staratelj sa Zavodom. Ugovor je zaključen na temelju članka 4. Zakona o preuzimanju prava i obveza osnivača nad ustanovama socijalne zaštite u Federaciji BiH ("Službene novine Federacije BiH" broj 31/08) i članka 45. stavak 3. Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom. U članku 2. ugovora je navedeno da Zavod vodi odgovarajuću dokumentaciju o kompletnom socio-zdravstvenom stanju korisnika, te podnosi godišnje socio-zdravstveno izvješće o životu i zdravlju korisnika naručitelju usluga jednom godišnje, a po njegovom zahtjevu i više puta. Prema navedenom članku, Zavod se obvezuje prije odlaska korisnika na vikend ili dulje odsustvo tražiti usmenu, a kada ocijeni da je potrebno, i pismenu suglasnost naručitelja usluga. Čl. 3-5. ugovora regulirani su cijena i način plaćanja usluga.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

12. Apelant u navodima apelacije nije eksplicitno naveo koje mu je ustavno pravo povrijeđeno. Apelant navodi da je prisilno zatvoren u Zavod i da je doveden u pratnji policije i radnika Službe Centra za socijalni rad sa Grbavice i medicinskog radnika. Tvrdi da se može uključiti u normalan život i da bi želio izaći iz Zavoda.

b) Odgovor na apelaciju

13. Služba socijalne zaštite je u odgovoru na apelaciju navela da apelant nije putem te službe smješten u Zavod. Također je navedeno da je rješenjem te službe od 19. ožujka 2013. godine apelant stavljen pod starateljstvo.

14. Zavod je u odgovoru na apelaciju naveo da se apelant, kao korisnik usluga ovog zavoda, nalazi u Zavodu od 6. studenog 2012. godine, na temelju osobnog zahtjeva i dragovoljno potpisane izjave. Dalje je navedeno da je apelant dugogodišnji duševni bolesnik čija je uputna dijagnoza SCH hebefrena, a dodatno boluje od hepatitisa C. Istaknuto je da je apelant obiteljski umirovljenik i da je ostvario pravo na civilnu invalidninu. U Zavod je smješten na temelju privatnog ugovora koji je zaključio apelantov brat (staratelj) sa Zavodom i koji uplaćuje razliku cijene usluga do punog iznosa, te uplaćuje dodatno mjesečni džeparac za apelanta. Također je istaknuto da je tijekom apelantovog boravka u Zavodu apelanta izvodio njegov brat na kraće ili dulje vremensko razdoblje kako bi boravio u obitelji.

V. Relevantni propisi

15. U **Zakonu o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom** ("Službeni glasnik FBiH" br. 36/99, 54/04, 39/06 i 14/09) relevantne odredbe glase:

Članak 1.

Ovim zakonom uređuje se:

· osnove socijalne zaštite građana i njihovih obitelji, osnovna prava iz socijalne zaštite i korisnici prava iz socijalne zaštite,

· [....]

· financiranje i druga pitanja od značaja za ostvarivanje temeljnih prava iz socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Federacija).

Članak 3. stavak 1.

Djelatnost socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom obavljaju ustanove socijalne zaštite, ili općinska služba za upravu.

Članak 41.

Smještaj u ustanovu socijalne zaštite (u daljnjem tekstu: ustanova), mogu ostvariti djeca i odrasle osobe kojima je potrebna stalna briga i potpora u zadovoljavanju njihovih životnih potreba, a ne mogu ih ostvariti u vlastitoj ili drugoj obitelji ili na drugi način.

Članak 42. st. 1. i 2.

O smještaju u ustanove odlučuje centar za socijalni rad na čijem području osoba ima prebivalište, na temelju mišljenja stručnog tima centra, izvršne odluke suda, tijela starateljstva ili na temelju nalaza i mišljenja stručne komisije o nesposobnosti za rad, odnosno nalaza i mišljenja odgovarajuće zdravstvene ustanove.

Centar za socijalni rad, koji je smjestio osobu u ustanovu, dužan je, radi brige, zaštite, liječenja fizičkog ili mentalnog zdravlja te osobe, pratiti njen tretman u ustanovi.

Članak 45.

Cijenu usluge koju pruža ustanova utvrđuje osnivač ustanove.

Troškove smještaja u ustanovu snosi smještena osoba, roditelj, usvojitelj, staratelj ili srodnik koji je, suglasno zakonu, dužan izdržavati tu osobu, odnosno pravna ili fizička osoba koja je ugovorom preuzela obvezu plaćanja troškova.

Ugovorom iz stavka 2. ovog članka uređuju se međusobni odnosi centra za socijalni rad i ustanove, uvjeti i rok otkazivanja ugovora, visina i način isplate naknade, obveznik isplate naknade za smještaj osobe, kao i druga pitanja.

16. U **Zakonu o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti obitelji sa djecom** ("Službene novine KS" br. 16/02, 8/03, 2/06, 21/06 i 17/10) relevantne odredbe glase:

Član 4. stav 1.

Poslove iz oblasti socijalne zaštite u prvom stepenu obavlja Javna ustanova Kantonalni centar za socijalni rad Sarajevo (u daljem tekstu: Centar) putem službi socijalne zaštite (u daljem tekstu: Služba).

Član 58.

Smještaj osoba u ustanove socijalne zaštite vrši se u skladu sa Federalnim zakonom i ovim zakonom.

Cijenu usluga koje pruža ustanova utvrđuje Vlada Kantona na prijedlog ustanove.

Smještaj u ustanovu socijalne zaštite neće se osigurati osobi, kojoj po odredbama Porodičnog zakona srodnici obavezni na izdržavanje, mogu obezbijediti uvjete za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba, o čemu zaključak donosi Stručni tim Službe.

Član 59.

Ukoliko porodica ne može obezbijediti uvjete za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba donosi se rješenje o smještaju u ustanovu, kojim se utvrđuje:

- potreba smještaja,
- ustanova u koju se smješta,
- početak i eventualno trajanje smještaja,
- troškovi smještaja.

Član 60.

O smještaju u ustanove socijalne zaštite zaključuje se ugovor između ustanove i Centra.

Centar zaključuje ugovor sa korisnikom, odnosno srodnicima koji su po zakonu obavezni da ga izdržavaju.

Ugovorom iz prethodnog stava može se utvrditi da, ukoliko korisnik koji je vlasnik pokretne ili nepokretne imovine, nije u mogućnosti da plaća troškove smještaja ili osobe koje su po odredbama Porodičnog zakona obavezne da ga izdržavaju odbiju da plaćaju troškove smještaja ili ne uplaćuju ugovorenu cijenu smještaja, Centar troškove smještaja može namiriti iz njegove imovine.

Član 61.

Osobama smještenim u ustanovu socijalne zaštite daje se mjesečno u novcu na ime ličnih potreba 10% od cijene smještaja.

17. U **Obiteljskom zakonu** ("Službene novine Federacije BiH" br. 35/05, 41/05 i 31/14) relevantne odredbe glase:

Članak 160.

(1) Starateljstvo je oblik zaštite maloljetnih osoba bez roditeljskog staranja i punoljetnih osoba koje nisu sposobne, ili koje nisu u mogućnosti starati se o sebi, svojim pravima, interesima i obvezama.

(2) Štićenici su osobe pod starateljstvom.

Članak 163.

Tijelo starateljstva poslove starateljstva vrši putem imenovanog staratelja ili neposredno preko stručne osobe.

Članak 180. st. 1. i 4.

(1) Staratelj je dužan podnijeti tijelu starateljstva izvješće o svom radu i o stanju štićenikove imovine u siječnju svake godine za prethodnu godinu, kao i kad to zatraži tijelo starateljstva.(...)

(4) Tijelo starateljstva dužno je savjesno razmotriti izvješće i, prema potrebi, poduzeti odgovarajuće mjere za zaštitu interesa štićenika.

18. U **Zakonu o izvanparničnom postupku** ("Službene novine FBiH" br. 2/98 i 39/04) relevantne odredbe glase:

Članak 45.

U postupku zadržavanja u zdravstvenoj ustanovi sud odlučuje o zadržavanju duševno bolesne osobe u zdravstvenoj ustanovi kada je zbog prirode bolesti neophodno da ta osoba bude ograničena u slobodi kretanja ili kontaktiranja sa vanjskim svijetom, kao i njenom otpuštanju kad prestanu razlozi zbog kojih je zadržana.

Postupak iz stavka 1. ovog članka mora se završiti što prije, a najkasnije u roku od sedam dana.

19. U **Zakonu o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama** ("Službene novine FBiH" br. 37/01, 40/02, 52/11 i 14/13) relevantne odredbe glase:

Članak 1.

Ovim zakonom propisuju se osnovna načela, način organiziranja i provođenja zaštite, te pretpostavke za primjenu mjera i postupanje prema osobama sa duševnim smetnjama.

Članak 10.

O svakom prisilnom smještaju punoljetnih osoba sa duševnim smetnjama bez njihova pristanka, odnosno djece i maloljetnih osoba sa duševnim smetnjama i osoba lišenih poslovne sposobnosti bez pristanka njihovih zakonskih zastupnika odlučuje sud.

Postupci po odredbama ovog zakona su žurni.

Zdravstvena ustanova mora obavijestiti komisiju za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama o svakom slučaju oduzimanja slobode iz stavka 1. ovog članka.

Članak 22.

Osoba sa težim duševnim smetnjama koja uslijed svoje duševne smetnje ozbiljno i izravno ugrožava vlastiti život ili zdravlje ili sigurnost, odnosno život ili zdravlje ili sigurnost drugih osoba, može se smjestiti u zdravstvenu ustanovu bez svog pristanka, po postupku za prisilno zadržavanje i prisilni smještaj propisanim ovim zakonom.

Dijete, maloljetna osoba ili osoba lišena poslovne sposobnosti može se iz razloga navedenih u stavku 1. ovog članka smjestiti u zdravstvenu ustanovu i bez pristanka njezinog zakonskog zastupnika po postupku za prisilno zadržavanje ili prisilni smještaj propisanim ovim zakonom.

Članak 23. stavak 1.

Osoba iz članka 22. ovog zakona primit će se u zdravstvenu ustanovu nadležnu prema članku 12. stavak 1. ovog zakona na temelju uputnice doktora medicine koji nije uposlen u dotičnoj zdravstvenoj ustanovi i koji je tu osobu osobno pregledao i napisao propisanu ispravu o tom pregledu.

Članak 26.

Kada psihijatar utvrdi postojanje razloga za prisilno zadržavanje iz članka 22. ovog zakona, dužan je u roku od 72 sata donijeti odluku o prisilnom zadržavanju koja se sa obrazloženjem upisuje u liječničku dokumentaciju.

Psihijatar će tu odluku priopćiti prisilno zadržanoj osobi na primjeren način i upoznati je sa razlozima i ciljevima njenog prisilnog zadržavanja, te sa njezinim pravima i dužnostima prema ovom zakonu.

Članak 27.

Zdravstvena ustanova koja je prisilno zadržala osobu sa duševnim smetnjama iz članka 22. ovog zakona dužna je o tome, bez odgađanja, a najkasnije u roku od 24 sata od donošenja odluke o prisilnom zadržavanju, neposredno ili putem elektronskih sredstava komuniciranja, dostaviti nadležnom sudu, na području kojega se nalazi zdravstvena ustanova, obavijest o prisilnom zadržavanju zajedno sa liječničkom dokumentacijom o pregledu osobe sa duševnim smetnjama sa obrazloženjem razloga za prisilno zadržavanje.

Zdravstvena ustanova dužna je obavijest o prisilnom zadržavanju dostaviti u roku iz stavka 1. ovog članka izdavaocu uputnice, zakonskom zastupniku prisilno zadržane osobe, nadležnom centru za socijalni rad i komisiji za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama.

Centar za socijalni rad iz stavka 2. ovog članka nadležan je prema posljednjem prebivalištu, odnosno boravištu prisilno zadržane osobe, a ako je prebivalište, odnosno boravište prisilno zadržane osobe nepoznato, prema području na kojem se nalazi zdravstvena ustanova.

[...]

Članak 29. stavak 1.

U postupku prisilnog smještaja osobe sa duševnim smetnjama u zdravstvenu ustanovu odlučuje nadležni sud u izvanparničnom postupku.

Članak 30.

Kada nadležni sud primi obavijest o prisilnom zadržavanju ili na koji drugi način sazna za prisilno zadržavanje, donijet će rješenje o pokretanju postupka po službenoj dužnosti i postaviti osobi punomoćnika iz redova odvjetnika radi zaštite njenih prava, ako to ona već nije učinila, odnosno ako zaštita njezinih prava u postupku nije osigurana na drugi način.

Sud je dužan ispitati sve okolnosti koje su od značaja za donošenje rješenja i saslušati sve osobe koje imaju saznanje o bitnim činjenicama.

Ukoliko je to moguće i ako to neće štetno utjecati na zdravlje duševno bolesne osobe, sud će saslušati i tu osobu.

Članak 31.

Prije donošenja odluke o prisilnom smještaju ili o otpustu osobe sa duševnim smetnjama, sud je dužan pribaviti pisano mišljenje jednog od psihijatara sa liste stalnih sudskih vještaka koji nije uposlen u zdravstvenoj ustanovi u kojoj se nalazi prisilno zadržana osoba, o tome je li prisilni smještaj u zdravstvenoj ustanovi neophodan [...].

Članak 32.

Po završenom postupku sud je dužan odmah, a najkasnije u roku tri dana, donijeti rješenje kojim će odlučiti može li se osoba zadržana u zdravstvenoj ustanovi i dalje zadržavati ili će se pustiti iz zdravstvene ustanove.

O svojoj odluci sud obavještava centar za socijalni rad.

Članak 33.

Ako sud odluči da se primljena osoba zadrži u zdravstvenoj ustanovi, odredit će i vrijeme zadržavanja koje ne može biti dulje od šest mjeseci.

Zdravstvena ustanova je dužna da sudu, po potrebi, dostavlja izvješća o promjenama u zdravstvenom stanju zadržane osobe.

Članak 34.

Ako zdravstvena ustanova procijeni da prisilno smještena osoba treba ostati smještena i nakon isteka trajanja prisilnog smještaja određenog u rješenju suda, dužna je da 15 dana prije isteka toga vremena predloži sudu donošenje rješenja o produženju prisilnog smještaja.

Sud može odrediti produljenje u intervalima koji nisu dulji od šest mjeseci.

Članak 35.

Rješenje o produljenom prisilnom smještaju sud donosi po istom postupku po kojem donosi i prvo rješenje o prisilnom smještaju.

Sud je dužan rješenje o produljenom prisilnom smještaju donijeti najkasnije do isteka prethodno određenog trajanja prisilnog smještaja.

Članak 37.

Protiv rješenja o prisilnom smještaju u zdravstvenoj ustanovi i puštanju iz zdravstvene ustanove priziv mogu izjaviti zdravstvena ustanova koja je zadržala osobu sa duševnim smetnjama, zadržana osoba, njezin staratelj, odnosno privremeni zastupnik i centar za socijalni rad, i to u roku osam dana od dana prijema rješenja.

[...]

Prvostupanjski sud će priziv sa spisima bez odlaganja dostaviti drugostupanjskom sudu, koji je dužan donijeti odluku u roku tri dana od dana prijema priziva.

Članak 39.

Prisilno smještena osoba otpustit će se iz zdravstvene ustanove odmah nakon što istekne vrijeme prisilnog smještaja određeno u rješenju suda o prisilnom smještaju.

Članak 41.

Kada u slučajevima propisanim ovim zakonom osobu sa duševnim smetnjama treba otpustiti iz zdravstvene ustanove, a ona zbog svojeg psihofizičkog stanja i uvjeta u kojima živi nije sposobna brinuti se o sebi, niti ima osobe koje su po zakonu dužne i mogu se brinuti o njoj, premjestit će se iz zdravstvene ustanove u socijalnu ustanovu po postupku predviđenom propisima o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom.

O premještanju iz stavka 1. ovog članka zdravstvena ustanova izvijestit će odmah sud koji je donio odluku o prisilnom smještaju ili o otpustu.

VI. Dopustivost

20. Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

21. Sukladno članku 18. stavak 1. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku kojeg je koristio.

22. U konkretnom slučaju, u pogledu dopustivosti, Ustavni sud smatra da se apelant obratio Ustavnom sudu zbog činjenice da je tijekom 2012. godine smješten u Zavod, čime su mu ugrožena temeljna ljudska prava, pa Ustavni sud, podržavajući svoju praksu u predmetima koji su sa ovog aspekta pokretali gotovo identična pitanja (vidi, Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu br. *AP 2472/11* od 31. siječnja 2013. godine, *AP 620/13* od 25. travnja 2013. godine i *AP 2440/11* od 16. svibnja 2013. godine, *AP 3507/11* od 25. lipnja 2013. godine, dostupne na web-stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba), zaključuje da je predmetna apelacija dopustiva, u smislu članka 18. stavak 2. Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. 3. i 4. Pravila Ustavnog suda, jer nije očigledno (*prima facie*) neutemeljena, niti postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva.

23. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. 2, 3. i 4. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

24. Apelant tvrdi da je u Zavod smješten protiv svoje volje i da je time lišen temeljnih ljudskih prava, prije svega slobode, iz čega proizlazi da smatra da mu je prekršeno pravo na osobnu slobodu i sigurnost iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 1.e. i stavak 4. Europske konvencije.

Pravo na osobnu slobodu i sigurnost

25. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka stavak 2 što uključuje:

d) Pravo na slobodu i sigurnost osobe.

26. Članak 5. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Svako ima pravo na slobodu i sigurnost ličnosti. Nitko ne smije biti lišen slobode izuzev u niže navedenim slučajevima i sukladno zakonom propisanim postupkom:

e. zakonitog lišavanja slobode osoba da bi se spriječilo širenje neke zarazne bolesti, pritvaranja mentalno oboljelih osoba, alkoholičara ili narkomana ili skitnica [...].

4. Svako kome je uskraćena sloboda hapšenjem ili lišavanjem slobode ima pravo uložiti žalbu sudu kako bi sud, u kratkom roku, razmotrio zakonitost lišavanja slobode i ukoliko ono nije bilo zakonito naložio oslobađanje.

27. Ustavni sud podsjeća da je o istoj ili sličnoj činjeničnoj i pravnoj osnovi odlučio u svojoj Odluci broj *AP 2472/11* od 31. siječnja 2013. godine, a nakon te odluke su slijedile i druge odluke (npr., *AP 2440/11* od 16. svibnja 2013. godine i *AP 2038/11* od 12. lipnja 2013. godine, sve odluke objavljene na www.ustavnisud.ba). U ovim odlukama Ustavni sud je detaljno ukazao na kriterije koji, prema praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud), moraju biti ispunjeni da bi se pritvor mentalno oboljele osobe smatrao kao pritvor koji nije "proizvoljan", tj. da bi bio ispunjen zahtjev "zakonitosti" u smislu članka 5. stavak 1.e. Europske konvencije (vidi, npr., *AP 2472/11*, toč. 39-40, te 42. i 44). Dalje, primjenjujući te kriterije na situaciju koja je razmatrana u navedenoj odluci, Ustavni sud je zaključio da nije bilo sudske odluke ni prilikom prinudne hospitalizacije, niti prilikom smještaja apelantice u Zavod. Ustavni sud je naročito ukazao da je u tom slučaju apelantica smještena u Zavod na temelju Federalnog zakona o osnovama socijalne zaštite i Kantonalnog zakona o socijalnoj zaštiti, ali da nisu uzete u obzir odredbe Zakona o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama (u daljnjem tekstu: Zakon o zaštiti osoba), koji propisuje način i postupak za utvrđivanje duševne poremećenosti pred nadležnim domaćim tijelom, kao i potrebu da se ispita opravdavaju li vrsta i stupanj "duševne poremećenosti" prisilno zatvaranje takve osobe.. Također, Ustavni sud je ukazao da odredbe tog zakona propisuju ograničeno trajanje pritvora, odnosno prisilnog smještaja uz obvezu da zdravstvena ustanova u kojoj se osoba nalazi, po potrebi, dostavlja sudu izvješća o zdravstvenom stanju te osobe. Ustavni sud je u navedenoj odluci zaključio da je Centar za socijalni rad imao mogućnost postupiti u smislu navedenih odredaba Zakona o zaštiti osoba, ali da nije postupao sukladno navedenom zakonu, pa je utvrdio kršenje apelantičinog prava iz članka 5. stavak 1.e. Europske konvencije, ocijenivši da njezino lišavanje slobode, tj. prisilni smještaj u ustanovu, nije "zakonito", kako to zahtijeva Europska konvencija (*idem*, točka 46).

28. Ustavni sud je, dalje, u citiranoj Odluci broj *AP 2472/11* razmatrao i pitanje je li apelantici omogućeno da o produžetku njezinog lišavanja slobode, odnosno prisilnog smještaja odlučuje "sud" u određenim vremenskim intervalima, kako to propisuje članak 5. stavak 4. Europske konvencije. S tim u svezi, Ustavni sud je u navedenoj odluci istaknuo da Federalni zakon o osnovama socijalne zaštite i Kantonalni zakon o socijalnoj zaštiti, na temelju kojih je apelantica smještena u Zavod, ne predviđaju obvezan nadzor nad zakonitošću lišavanja slobode, odnosno prisilnog smještaja koji mora vršiti sud ili tijelo koje mora biti "nezavisno od izvršne vlasti i strana u postupku", kako to predviđa Europska konvencija. Nasuprot tome, obrazloženo je da odredbe Zakona o zaštiti osoba predviđaju obveznu odluku suda, tj. da isključivo sud odlučuje o prisilnom smještaju duševno poremećene osobe, potom, da isključivo sud odlučuje o produljenju prisilnog smještaja, kao i o otpustu iz zdravstvene ustanove. Imajući u vidu činjenicu da je već prethodno konstatirao da Služba socijalne zaštite nije postupala u smislu navedenih odredaba Zakona o zaštiti osoba, nego da je apelantičin prisilni smještaj izvršila u smislu odredaba Federalnog zakona o osnovama socijalne zaštite i Kantonalnog zakona o socijalnoj zaštiti koji ne predviđaju niti jedan kriterij koji mora biti ispunjen u smislu članka 5. stavak 4. Europske konvencije, Ustavni sud je u točki 50. navedene odluke zaključio da je na ovaj način prekršeno apelantičino pravo iz članka 5. stavak 4. Europske konvencije.

29. Dovodeći navedena stajališta u svezu sa činjenicama konkretnog predmeta, Ustavni sud zapaža da je apelant (mada inicijalno uz dragovoljni pristanak), također, lišen slobode i smješten u Zavod na temelju zahtjeva staratelja imenovanog rješenjem Centra za socijalni rad od 19. ožujka 2013. godine, pri čemu nije ispoštovana procedura propisana Zakonom o zaštiti osoba, te da se kontinuirano nalazi u Zavodu od 6. studenog 2012. godine, bez ikakvog sudskog preispitivanja produljenja njegovog smještaja u smislu odredaba Zakona o zaštiti osoba. Stoga, Ustavni sud smatra da su stajališta koja su iznesena u navedenim odlukama primjenljiva i na konkretni slučaj, pa u ovoj odluci Ustavni sud neće posebice obrazlagati kršenje prava iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 1.e. i stavak 4. Europske konvencije, nego se poziva na obrazloženje i razloge dane u navedenoj Odluci broj *AP 2472/11*, budući da se razlozi navedeni u toj odluci mogu primijeniti i na ovu odluku. Obzirom na to, Ustavni sud smatra da postoji kršenje apelantovog prava iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 1.e. i stavak 4. Europske konvencije.

30. Stoga, uzimajući u obzir činjenice konkretnog predmeta, te razloge navedene u Odluci broj *AP 2472/11* od 31. siječnja 2013. godine u pogledu "lišavanja slobode" i apelantovog smještaja u Zavod, te ispitivanja zakonitosti produljenja smještaja, Ustavni sud zbog istih razloga zaključuje da je i u konkretnom slučaju povrijeđeno apelantovo pravo na osobnu slobodu i sigurnost iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 1.e. i stavak 4. Europske konvencije.

VIII. Zaključak

31. Ustavni sud zaključuje da u konkretnom slučaju postoji kršenje prava iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 1.e. Europske konvencije, budući da prilikom apelantovog smještaja i boravka u Zavodu nisu ispoštovani suštinski proceduralni propisi i pravila Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama.

32. Također, postoji kršenje članka 5. stavak 4. Europske konvencije kada o apelantovom prisilnom smještaju u Zavod, odnosno produljenju tog smještaja, odluku nikada nije donio sud, niti neko drugo neovisno tijelo.

33. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

34. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Mirsad Ćeman, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 719/15**, рјешавајући апелацију **Алана Акшамовића**, на основу члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б) и члана 59 ст. (1) и (2) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине - пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Мирсад Ћеман, предсједник
Мато Тадић, потпредсједник
Златко М. Кнежевић, потпредсједник
Валерија Галић, судија

Миодраг Симовић, судија
Сеада Палаврић, судија
на сједници одржаној 21. јула 2015. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Усваја се апелација **Алана Акшамовића.**

Утврђује се повреда члана II/3д) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 став 1е) и став 4 Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода.

Налаже се Јавној установи Кантонални центар за социјални рад Сарајево-Служба социјалне заштите Општине Ново Сарајево да предузме активности ради обезбјеђивања апелантових права која произилазе из члана II/3д) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 став 1е. и став 4 Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода у складу са овом одлуком.

Налаже се Јавној установи Кантонални центар за социјални рад Сарајево-Служба социјалне заштите Општине Ново Сарајево да, у складу са чланом 72 став 5 Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од 90 дана од дана достављања ове одлуке обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и у "Службеном гласнику Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Алан Акшамовић (у даљњем тексту: апелант), који је тренутно смјештен у Јавну установу Завод за збрињавање ментално-инвалидних лица "Дрин" Фојница (у даљњем тексту: Завод), поднио је 17. фебруара 2015. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд), наводећи да је "присилно затворен мимо поштивања људских права" у наведени завод у којем се налази од 6. новембра 2012. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Завода је затражено 25. фебруара 2015. године да достави одговор на апелацију, а од Јавне установе Кантонални центар за социјални рад Кантона Сарајево - Служба социјалне заштите Општине Ново Сарајево (у даљњем тексту: Служба социјалне заштите) је то затражено 20. марта 2015. године.

3. Одговор с пратећом документацијом Завод је доставио Уставном суду 5. марта 2015. године, а Служба социјалне заштите свој одговор је доставила 26. марта 2015. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произилазе из апелантових навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на сљедећи начин:

5. Апелант се у периоду од 13. септембра до 6. новембра 2012. године налазио на лијечењу у ЈУ Психијатријска болница Кантона Сарајево са дијагнозом шизофренија хебефреног типа.

6. Апелантов брат је 27. септембра 2012. године упутио захтјев Заводу за смјештај апеланта у Завод, наводећи да је то препорука љекара психијатријске болнице у којој се апелант лијечи.

7. Служба социјалне заштите је 31. октобра 2012. године Општинском суду у Сарајеву (у даљњем тексту: Општински суд) поднијела приједлог против апеланта којим је предложила да се апеланту одузме пословна способност у потпуности.

8. Према записнику од 6. новембра 2012. године, састављеном у ЈУ Психијатријска болница Кантона Сарајево, у присуству службених лица (љекара и социјалног радника) у предмету заштите апелантових права, апелант је потписао изјаву да је сагласан да се из болнице у којој се тренутно налази на лијечењу измјести у Завод као продужени облик лијечења који му је потребан како ради његовог здравственог стања, тако и ради услова у којима живи. Апелант је 6. новембра 2012. године смјештен у Завод. Истог дана психолог Завода сачинила је писмену оцјену о апелантовом стању. У допису Завода који је достављен Уставном суду наведено је да је апелант при пријему у Завод био у пратњи свог брата и снахе. Такође је наведено да су Завод и апелантов брат сачинили уговор о начину и условима апелантовог смјештаја у Завод.

9. Рјешењем Општинског суда број 65 0 V 303318 12 V од 11. јануара 2013. године у ванпарничном поступку ради одузимања пословне способности у којем су учествовали Служба социјалне заштите, као предлагатељ, и апелант, као противник предлагатеља, којег је заступао посебни старалац, апеланту је потпуно одузета пословна способност. У образложењу рјешења је наведено да је у току поступка утврђено (на основу налаза и мишљења вјештака неуропсихијатра, др Омера Ћемаловића) да је апелант душевно обољело лице које се од 1995. године лијечи под дијагнозом SCH хебефрена (са присутним и озбиљним обољењем хепатитисом Ц) и да није способан да расуђује, нити је у стању да се сам брине о себи, као ни о својим правима и обавезама, те да је у његовом интересу да му се помогне да се они остваре. Слиједећи наведено, примјеном одредбе члана 333 у вези са одредбом члана 192 Породичног закона, одлучено је као у диспозитиву рјешења.

10. Рјешавајући по службеној дужности у предмету стављања под старатељство апеланта (по рјешењу Општинског суда од 11. јануара 2013. године), Служба социјалне заштите је донијела Рјешење број 35/III-03-550-175/13 од 19. марта 2013. године којим је одређено да се апелант, као лице којем се потпуно одузима пословна способност, ставља под старатељство. За стараоца је именован апелантов брат Арман Акшамовић. Рјешењем су, затим, ближе прецизиране дужности стараоца и одређено да старатељство над апелантом престаје уколико му се у ванпарничном поступку врати пословна способност. Против овог рјешења била је допуштена жалба Федералном министарству за рад и социјалну политику, али, према стању списа, жалба није изјављена.

11. Завод је доставио уговор о начину и условима смјештаја и издржавања корисника у Заводу за 2014. годину који је закључио апелантов старалац са Заводом. Уговор је закључен на основу члана 4 Закона о преузимању права и обавеза оснивача над установама социјалне заштите у Федерацији БиХ ("Службене новине Федерације БиХ" број 31/08) и члана 45 став 3 Закона о основама социјалне заштите, заштите цивилних жртава рата и заштите породице са дјецом. У члану 2 уговора је наведено да Завод води одговарајућу документацију о комплетном социо-здравственом стању корисника, те подноси годишњи социо-здравствени извјештај о животу и здрављу корисника наручиоцу услуга једном годишње, а по његовом захтјеву и више пута. Према наведеном члану, Завод се обавезује прије одласка корисника на викенд или дуже одсуство да тражи усмену, а када оцијени да је потребно, и писмену сагласност наручиоца услуга. Чл. 3-5 уговора регулисани су цијена и начин плаћања услуга.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

12. Апелант у наводима апелације није експлицитно навео које му је уставно право повријеђено. Апелант наводи да је присилно затворен у Завод и да је доведен у пратњи полиције и радника Службе Центра за социјални рад са Грбавице и медицинског радника. Тврди да може да се укључи у нормалан живот и да би желио да изађе из Завода.

б) Одговор на апелацију

13. Служба социјалне заштите је у одговору на апелацију навела да апелант није путем те службе смјештен у Завод. Такође је наведено да је рјешењем те службе од 19. марта 2013. године апелант стављен под старатељство.

14. Завод је у одговору на апелацију навео да се апелант, као корисник услуга овог завода, налази у Заводу од 6. новембра 2012. године, на основу личног захтјева и добровољно потписане изјаве. Даље је наведено да је апелант дугогодишњи душевни болесник чија је упутна дијагноза SCH хебефрена, а додатно болује од хепатитиса Ц. Истакнуто је да је апелант породични пензионер и да је остварио право на цивилну инвалиднину. У Завод је смјештен на основу приватног уговора који је закључио апелантов брат (старалац) са Заводом и који уплаћује разлику цијене услуга до пуног износа, те уплаћује додатно мјесечни џепарац за апеланта. Такође је истакнуто да је током апелантовог боравка у Заводу апеланта изводио његов брат на краћи или дужи временски период како би боравио у породици.

V. Релевантни прописи

15. У **Закону о основама социјалне заштите, заштите цивилних жртава рата и заштите породице са дјецом** ("Службени гласник ФБиХ" бр. 36/99, 54/04, 39/06 и 14/09) релевантне одредбе гласе:

Члан 1.

Овим законом уређује се:

· основе социјалне заштите грађана и њихових породица, основна права из социјалне заштите и корисници права из социјалне заштите,

· [....]

· финансирање и друга питања од значаја за остваривање основних права из социјалне заштите, заштите цивилних жртава рата и заштите породице са дјецом у Федерацији Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Федерација).

Члан 3. став 1.

Дјелатност социјалне заштите, заштите цивилних жртава рата и заштите породице са дјецом обављају установе социјалне заштите, или општинска служба за управу.

Члан 41.

Смјештај у установу социјалне заштите (у даљњем тексту: установа), могу остварити дјеца и одрасле особе којима је потребна стална брига и потпора у задовољавању њихових животних потреба, а не могу их остварити у властитој или другој обитељи или на други начин.

Члан 42. ст. 1. и 2.

О смјештају у установе одлучује центар за социјални рад на чијем подручју особа има пребивалиште, на темељу мишљења стручног тима центра, извршне одлуке суда, тијела старатељства или на темељу налаза и мишљења стручне комисије о неспособности за рад, односно налаза и мишљења одговарајуће здравствене установе.

Центар за социјални рад, који је смјестио особу у установу, дужан је, ради бриге, заштите, лијечења физичког или менталног здравља те особе, пратити њен третман у установи.

Члан 45.

Цијену услуге коју пружа установа утврђује оснивач установе.

Трошкове смјештаја у установу сноси смјештено лице, родитељ, усвојитељ, старатељ или сродник који је, сагласно закону, дужан да издржава то лице, односно правно или физичко лице које је уговором преузело обавезу плаћања трошкова.

Уговором из става 2. овог члана уређују се међусобни односи центра за социјални рад и установе, увјети и рок отказивања уговора, висина и начин исплате накнаде, обвезник исплате накнаде за смјештај лица, као и друга питања.

16. У **Закону о социјалној заштити, заштити цивилних жртава рата и заштити породице са дјецом** ("Службене новине КС" бр. 16/02, 8/03, 2/06, 21/06 и 17/10) релевантне одредбе гласе:

Члан 4. став 1.

Послове из области социјалне заштите у првом степену обавља Јавна установа Кантонални центар за социјални рад Сарајево (у даљем тексту: Центар) путем служби социјалне заштите (у даљем тексту: Служба).

Члан 58.

Смјештај особа у установе социјалне заштите врши се у складу са Федералним законом и овим законом.

Цијену услуга које пружа установа утврђује Влада Кантона на приједлог установе.

Смјештај у установу социјалне заштите неће се осигурати особи, којој по одредбама Породичног закона сродници обавезни на издржавање, могу обезбиједити увјете за задовољавање основних животних потреба, о чему закључак доноси Стручни тим Службе.

Члан 59.

Уколико породица не може обезбиједити увјете за задовољавање основних животних потреба доноси се рјешење о смјештају у установу, којим се утврђује:

- потреба смјештаја,

- установа у коју се смјешта,

- почетак и евентуално трајање смјештаја,

- трошкови смјештаја.

Члан 60.

О смјештају у установе социјалне заштите закључује се уговор између установе и Центра.

Центар закључује уговор са корисником, односно сродницима који су по закону обавезни да га издржавају.

Уговором из претходног става може се утврдити да, уколико корисник који је власник покретне или непокретне имовине, није у могућности да плаћа трошкове смјештаја или особе које су по одредбама Породичног закона обавезне да га издржавају одбију да плаћају трошкове смјештаја или не уплаћују уговорену цијену смјештаја, Центар трошкове смјештаја може намирити из његове имовине.

Члан 61.

Особама смјештеним у установу социјалне заштите даје се мјесечно у новцу на име личних потреба 10% од цијене смјештаја.

17. У **Породичном закону** ("Службене новине Федерације БиХ" бр. 35/05, 41/05 и 31/14) релевантне одредбе гласе:

Члан 160.

(1) Старатељство је облик заштите малољетних лица без родитељског старања и пунољетних лица која нису способна, или која нису у могућности старати се о себи, својим правима, интересима и обавезама.

(2) Штићеници су лица под старатељством.

Члан 163.

Орган старатељства послове старатељства врши путем именованог старатеља или непосредно преко стручне особе.

Члан 180. ст. 1. и 4.

(1) Старатељ је дужан поднијети органу старатељства извјештај о свом раду и о стању штићеникове имовине у јануару сваке године за претходну годину, као и кад то затражи орган старатељства.(...)

(4) Орган старатељства дужан је савјесно размотрити извјештај и, према потреби, подузети одговарајуће мјере за заштиту интереса штићеника.

18. У **Закону о ванпарничном поступку** ("Службене новине ФБиХ" бр. 2/98 и 39/04) релевантне одредбе гласе:

Члан 45.

У поступку задржавања у здравственој установи суд одлучује о задржавању душевно болесног лица у здравственој установи када је због природе болести неопходно да то лице буде ограничено у слободи кретања или контактирања са вањским свијетом, као и његовом отпуштању кад престану разлози због којих је задржано.

Поступак из става 1. овог члана мора се завршити што прије, а најкасније у року од седам дана.

19. У **Закону о заштити лица са душевним сметњама** ("Службене новине ФБиХ" бр. 37/01, 40/02, 52/11 и 14/13) релевантне одредбе гласе:

Члан 1.

Овим законом прописују се основна начела, начин организовања и провођења заштите те претпоставке за примјену мјера и поступање према особама са душевним сметњама.

Члан 10.

О сваком присилном смјештају пунољетних особа са душевним сметњама без њихова пристанка, односно дјеце и малољетних особа са душевним сметњама и особа лишених пословне способности без пристанка њихових законских заступника одлучује суд.

Поступци по одредбама овог закона су хитни.

Здравствена установа мора обавијестити комисију за заштиту особа са душевним сметњама о сваком случају одузимања слободе из става 1. овог члана.

Члан 22.

Лице са тежим душевним сметњама које услијед своје душевне сметње озбиљно и изравно угрожава властити живот или здравље или сигурност, односно живот или здравље или сигурност других лица, може се смјестити у здравствену установу без свог пристанка, по поступку за присилно задржавање и присилни смјештај прописаним овим законом.

Дијете, малољетна особа или особа лишена пословне способности може се из разлога наведених у ставу 1. овог члана смјестити у здравствену установу и без пристанка њеног законског заступника по поступку за присилно задржавање или присилни смјештај прописаним овим законом.

Члан 23. став 1.

Лице из члана 22. овог закона примит ће се у здравствену установу надлежну према члану 12. став 1. овог закона на основу упутнице доктора медицине који није упослен у дотичној здравственој установи и који је то лице лично прегледао и написао прописану исправу о том прегледу.

Члан 26.

Када психијатар утврди постојање разлога за присилно задржавање из члана 22. овог закона, дужан је у року од 72 сата донијети одлуку о присилном задржавању која се са образложењем уписује у лијечничку документацију.

Психијатар ће ту одлуку саопћити присилно задржаном лицу на примјерен начин и упознати га са разлозима и циљевима његовог присилног задржавања, те са његовим правима и дужностима према овом закону.

Члан 27.

Здравствена установа која је присилно задржала лице са душевним сметњама из члана 22. овог закона дужна је о томе, без одгађања, а најкасније у року од 24 сата од доношења одлуке о присилном задржавању, непосредно или путем електронских средстава комуницирања, доставити надлежном суду, на подручју којега се налази здравствена установа, обавијест о присилном задржавању заједно са лијечничком документацијом о прегледу лица са душевним сметњама са образложењем разлога за присилно задржавање.

Здравствена установа дужна је обавијест о присилном задржавању доставити у року из става 1. овог члана издаваоцу упутнице, законском заступнику присилно задржаног лица, надлежном центру за социјални рад и комисији за заштиту лица са душевним сметњама.

Центар за социјални рад из става 2. овог члана надлежан је према посљедњем пребивалишту, односно боравишту присилно задржаног лица, а ако је пребивалиште, односно боравиште присилно задржаног лица непознато, према подручју на којем се налази здравствена установа.

[...]

Члан 29. став 1.

У поступку присилног смјештаја лица са душевним сметњама у здравствену установу одлучује надлежни суд у ванпарничном поступку.

Члан 30.

Када надлежни суд прими обавијест о присилном задржавању или на који други начин сазна за присилно задржавање, донијет ће рјешење о покретању поступка по службеној дужности и поставити лицу пуномоћника из редова адвоката ради заштите његових права, ако то оно већ није учинило, односно ако заштита његових права у поступку није осигурана на други начин.

Суд је дужан испитати све околности које су од значаја за доношење рјешења и саслушати сва лица која имају сазнање о битним чињеницама.

Уколико је то могуће и ако то неће штетно утјецати на здравље душевно болесног лица, суд ће саслушати и то лице.

Члан 31.

Прије доношења одлуке о присилном смјештају или о отпусту лица са душевним сметњама, суд је дужан прибавити писано мишљење једног од психијатара са листе сталних судских вјештака који није упослен у здравственој установи у којој се налази присилно задржано лице, о томе је ли присилни смјештај у здравственој установи неопходан [...].

Члан 32.

По завршеном поступку суд је дужан одмах, а најкасније у року три дана, донијети рјешење којим ће одлучити може ли се лице задржано у здравственој установи и даље задржавати или ће се пустити из здравствене установе.

О својој одлуци суд обавјештава центар за социјални рад.

Члан 33.

Ако суд одлучи да се примљено лице задржи у здравственој установи, одредит ће и вријеме задржавања које не може бити дуже од шест мјесеци.

Здравствена установа је дужна да суду, по потреби, доставља извјештаје о промјенама у здравственом стању задржаног лица.

Члан 34.

Ако здравствена установа процијени да присилно смјештено лице треба остати смјештено и након истека трајања присилног смјештаја одређеног у рјешењу суда, дужна је да 15 дана прије истека тога времена предложи суду доношење рјешења о продужењу присилног смјештаја.

Суд може одредити продужење у интервалима који нису дужи од шест мјесеци.

Члан 35.

Рјешење о продуженом присилном смјештају суд доноси по истом поступку по којем доноси и прво рјешење о присилном смјештају.

Суд је дужан рјешење о продуженом присилном смјештају донијети најкасније до истека претходно одређеног трајања присилног смјештаја.

Члан 37.

Против рјешења о присилном смјештају у здравственој установи и пуштању из здравствене установе жалбу могу изјавити здравствена установа која је задржала лице са душевним сметњама, задржано лице, његов старалац, односно привремени заступник и центар за социјални рад, и то у року осам дана од дана пријема рјешења.

[...]

Првостепени суд ће жалбу са списима без одлагања доставити другостепеном суду, који је дужан донијети одлуку у року три дана од дана пријема жалбе.

Члан 39.

Присилно смјештено лице отпустит ће се из здравствене установе одмах након што истекне вријеме присилног смјештаја одређено у рјешењу суда о присилном смјештају.

Члан 41.

Када у случајевима прописаним овим законом особу са душевним сметњама треба отпустити из здравствене установе, а она због својег психофизичког стања и увјета у којима живи није способна бринути се о себи нити има особе које су по закону дужне и могу се бринути о њој, премјестит ће се из здравствене установе у социјалну установу по поступку предвиђеном прописима о основама социјалне заштите, заштите цивилних жртава рата и заштите породице са дјецом.

О премјештању из става 1. овог члана здравствена установа извијестит ће одмах суд који је донио одлуку о присилном смјештају или о отпусту.

VI. Допустивост

20. У складу са чланом VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

21. У складу са чланом 18 став 1 Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме побија, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку којег је користио.

22. У конкретном случају, у погледу допустивости, Уставни суд сматра да се апелант обратио Уставном суду због чињенице да је током 2012. године смјештен у Завод, чиме су му угрожена основна људска права, па Уставни суд, подржавајући своју праксу у предметима који су са овог аспекта покретали готово идентична питања (види, Уставни суд, одлуке о допустивости и меритуму бр. *АП 2472/11* од 31. јануара 2013. године, *АП 620/13* од 25. априла 2013. године и *АП 2440/11* од 16. маја 2013. године, *АП 3507/11* од 25. јуна 2013. године, доступне на web-страници Уставног суда www.ustavnisud.ba), закључује да је предметна апелација допустива, у смислу члана 18 став 2 Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. 3 и 4 Правила Уставног суда, јер није очигледно (*prima facie*) неоснована, нити постоји неки други формални разлог због којег апелација није допустива.

23. Имајући у виду одредбе члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. 2, 3 и 4 Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

24. Апелант тврди да је у Завод смјештен против своје воље и да је тиме лишен основних људских права, прије свега слободе, из чега произилази да сматра да му је прекршено право на личну слободу и безбједност из члана II/3д) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 став 1е. и став 4 Европске конвенције.

Право на личну слободу и безбједност

25. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

д) Право на личну слободу и безбједност.

26. Члан 5 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Свако има право на слободу и безбједност личности. Нико не смије бити лишен слободе изузев у ниже наведеним случајевима и у складу са законом прописаним поступком:

е. законитог лишења слободе особа да би се спријечило ширење неке заразне болести, притварања ментално обољелих особа, алкохоличара или наркомана или скитница [...].

4. Свако коме је ускраћена слобода хапшењем или лишавањем слободе има право уложити жалбу суду како би суд, у кратком року, размотрио законитост лишавања слободе и, уколико оно није било законито, наложио ослобађање.

27. Уставни суд подсјећа да је о истом или сличном чињеничном и правном основу одлучио у својој Одлуци број *АП 2472/11* од 31. јануара 2013. године, а након те одлуке су слиједиле и друге одлуке (нпр., *АП 2440/11* од 16. маја 2013. године и *АП 2038/11* од 12. јуна 2013. године, све одлуке објављене на www.ustavnisud.ba). У овим одлукама Уставни суд је детаљно указао на критеријуме који, према пракси Европског суда за људска права (у даљњем тексту: Европски

суд), морају да буду испуњени да би се притвор ментално обољелог лица сматрао као притвор који није "произвољан", тј. да би био испуњен захтјев "законитости" у смислу члана 5 став 1е. Европске конвенције (види, нпр., *АП 2472/11*, тач. 39-40, те 42 и 44). Даље, примјењујући те критеријуме на ситуацију која је разматрана у наведеној одлуци, Уставни суд је закључио да није било судске одлуке ни приликом принудне хоспитализације, нити приликом смјештаја апеланткиње у Завод. Уставни суд је нарочито указао да је у том случају апеланткиња смјештена у Завод на основу Федералног закона о основама социјалне заштите и Кантоналног закона о социјалној заштити, али да нису узете у обзир одредбе Закона о заштити лица са душевним сметњама (у даљњем тексту: Закон о заштити лица), који прописује начин и поступак за утврђивање душевне поремећености пред надлежним домаћим органом, као и потребу да се испита да ли врста и степен "душевне поремећености" оправдавају присилно затварање таквог лица. Такође, Уставни суд је указао да одредбе тог закона прописују ограничено трајање притвора, односно присилног смјештаја уз обавезу да здравствена установа у којој се лице налази, по потреби, доставља суду извјештаје о здравственом стању тог лица. Уставни суд је у наведеној одлуци закључио да је Центар за социјални рад имао могућност да поступи у смислу наведених одредаба Закона о заштити лица, али да није поступао у складу са наведеним законом, па је утврдио кршење апеланткињиног права из члана 5 став 1е. Европске конвенције, оцијенивши да њено лишавање слободе, тј. присилни смјештај у установу, није "законито", како то захтијева Европска конвенција (*idem*, тачка 46).

28. Уставни суд је, даље, у цитираној Одлуци број *АП 2472/11* разматрао и питање да ли је апеланткињи омогућено да о продужетку њеног лишавања слободе, односно присилног смјештаја одлучује "суд" у одређеним временским интервалима, како то прописује члан 5 став 4 Европске конвенције. С тим у вези, Уставни суд је у наведеној одлуци истакао да Федерални закон о основама социјалне заштите и Кантонални закон о социјалној заштити, на основу којих је апеланткиња смјештена у Завод, не предвиђају обавезан надзор над законитошћу лишавања слободе, односно присилног смјештаја који мора да врши суд или орган који мора да буде "независан од извршне власти и страна у поступку", како то предвиђа Европска конвенција. Насупрот томе, образложено је да одредбе Закона о заштити лица предвиђају обавезну одлуку суда, тј. да искључиво суд одлучује о присилном смјештају душевно поремећеног лица, затим, да искључиво суд одлучује о продужењу присилног смјештаја, као и о отпусту из здравствене установе. Имајући у виду чињеницу да је већ претходно констатовао да Служба социјалне заштите није поступала у смислу наведених одредаба Закона о заштити лица, него да је апеланткињин присилни смјештај извршила у смислу одредаба Федералног закона о основама социјалне заштите и Кантоналног закона о социјалној заштити који не предвиђају нити један критеријум који мора да буде испуњен у смислу члана 5 став 4 Европске конвенције, Уставни суд је у тачки 50 наведене одлуке закључио да је на овај начин прекршено апеланткињино право из члана 5 став 4 Европске конвенције.

29. Доводећи наведена становишта у везу са чињеницама конкретног предмета, Уставни суд запажа да је апелант (мада иницијално уз добровољни пристанак), такође, лишен слободе и смјештен у Завод на основу захтјева стараоца именованог рјешењем Центра за социјални рад од 19. марта 2013. године, при чему није испоштована процедура прописана Законом о заштити лица, те да се континуирано налази у Заводу од 6. новембра 2012. године, без икаквог судског преиспитивања продужења његовог смјештаја у смислу одредаба Закона о заштити лица. Стога, Уставни суд сматра да су становишта која су изнесена у наведеним одлукама примјенљива и на конкретни случај, па у овој одлуци Уставни суд неће посебно образлагати кршење права из члана II/3д) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 став 1е. и став 4 Европске конвенције, него се позива на образложење и разлоге дате у наведеној Одлуци број *АП 2472/11*, будући да разлози наведени у тој одлуци могу да се примијене и на ову одлуку. С обзиром на то, Уставни суд сматра да постоји кршење апелантовог права из члана II/3д) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 став 1е. и став 4 Европске конвенције.

30. Стога, узимајући у обзир чињенице конкретног предмета, те разлоге наведене у Одлуци број *АП 2472/11* од 31. јануара 2013. године у погледу "лишавања слободе" и апелантовог смјештаја у Завод, те испитивања законитости продужења смјештаја, Уставни суд због истих разлога закључује да је и у конкретном случају повријеђено апелантово право на личну слободу и безбједност из члана II/3д) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 став 1е. и став 4 Европске конвенције.

VIII. Закључак

31. Уставни суд закључује да у конкретном случају постоји кршење права из члана II/3д) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 став 1е. Европске конвенције, будући да приликом апелантовог смјештаја и боравка у Заводу нису испоштовани суштински процедурални прописи и правила Закона о заштити лица с душевним сметњама.

32. Такође, постоји кршење члана 5 став 4 Европске конвенције када о апелантовом присилном смјештају у Завод, односно продужењу тог смјештаја, одлуку никада није донио суд, нити неки други независни орган.

33. На основу члана 59 ст. (1) и (2) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

34. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Мирсад Ћеман, с. р.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 719/15**, rješavajući apelaciju **Alana Akšamovića**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b) i člana 59. st. (1) i (2) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine - prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Mirsad Ćeman, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik
Zlatko M. Knežević, potpredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 21. jula 2015. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Alana Akšamovića.**

Utvrđuje se povreda člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. stav 1.e) i stav 4. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Nalaže se Javnoj ustanovi Kantonalni centar za socijalni rad Sarajevo-Služba socijalne zaštite Općine Novo Sarajevo da preduzme aktivnosti radi osiguravanja apelantovih prava koja proizlaze iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5.

stav 1.e. i stav 4. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda u skladu sa ovom odlukom.

Nalaže se Javnoj ustanovi Kantonalni centar za socijalni rad Sarajevo-Služba socijalne zaštite Općine Novo Sarajevo da, u skladu sa članom 72. stav 5. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od 90 dana od dana dostavljanja ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o preduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Alan Akšamović (u daljnjem tekstu: apelant), koji je trenutno smješten u Javnu ustanovu Zavod za zbrinjavanje mentalno-invalidnih lica "Drin" Fojnica (u daljnjem tekstu: Zavod), podnio je 17. februara 2015. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud), navodeći da je "prisilno zatvoren mimo poštivanja ljudskih prava" u navedeni zavod u kojem se nalazi od 6. novembra 2012. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda, od Zavoda je zatraženo 25. februara 2015. godine da dostavi odgovor na apelaciju, a od Javne ustanove Kantonalni centar za socijalni rad Kantona Sarajevo - Služba socijalne zaštite Općine Novo Sarajevo (u daljnjem tekstu: Služba socijalne zaštite) je to zatraženo 20. marta 2015. godine.

3. Odgovor s pratećom dokumentacijom Zavod je dostavio Ustavnom sudu 5. marta 2015. godine, a Služba socijalne zaštite svoj odgovor je dostavila 26. marta 2015. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način:

5. Apelant se u periodu od 13. septembra do 6. novembra 2012. godine nalazio na liječenju u JU Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo sa dijagnozom shizofrenija hebefrenog tipa.

6. Apelantov brat je 27. septembra 2012. godine uputio zahtjev Zavodu za smještaj apelanta u Zavod, navodeći da je to preporuka ljekara psihijatrijske bolnice u kojoj se apelant liječi.

7. Služba socijalne zaštite je 31. oktobra 2012. godine Općinskom sudu u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Općinski sud) podnijela prijedlog protiv apelanta kojim je predložila da se apelantu oduzme poslovna sposobnost u potpunosti.

8. Prema zapisniku od 6. novembra 2012. godine, sastavljenom u JU Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo, u prisustvu službenih lica (ljekara i socijalnog radnika) u predmetu zaštite apelantovih prava, apelant je potpisao izjavu da je saglasan da se iz bolnice u kojoj se trenutno nalazi na liječenju izmjesti u Zavod kao produženi oblik liječenja koji mu je potreban kako radi njegovog zdravstvenog stanja, tako i radi uvjeta u kojima živi. Apelant je 6. novembra 2012. godine smješten u Zavod. Istog dana psiholog Zavoda sačinila je pismenu ocjenu o apelantovom stanju. U dopisu Zavoda koji je dostavljen Ustavnom sudu navedeno je da je apelant pri prijemu u Zavod bio u pratnji svog brata i snahe. Također je navedeno da su Zavod i apelantov brat sačinili ugovor o načinu i uvjetima apelantovog smještaja u Zavod.

9. Rješenjem Općinskog suda broj 65 0 V 303318 12 V od 11. januara 2013. godine u vanparničnom postupku radi oduzimanja poslovne sposobnosti u kojem su učestvovali Služba socijalne zaštite, kao predlagatelj, i apelant, kao protivnik predlagatelja, kojeg je zastupao posebni staratelj, apelantu je potpuno oduzeta poslovna sposobnost. U obrazloženju rješenja je navedeno da je u toku postupka utvrđeno (na osnovu nalaza i mišljenja vještaka neuropsihijatra, dr. Omera Ćemalovića) da je apelant duševno oboljelo lice koje se od 1995. godine liječi pod dijagnozom SCH hebefrena (sa prisutnim i ozbiljnim oboljenjem hepatitisom C) i da nije sposoban da rasuđuje, niti je u stanju da se sam brine o sebi, kao ni o svojim pravima i obavezama, te da je u njegovom interesu da mu se pomogne da se oni ostvare. Slijedeći navedeno, primjenom odredbe člana 333. u vezi sa odredbom člana 192. Porodičnog zakona, odlučeno je kao u dispozitivu rješenja.

10. Rješavajući po službenoj dužnosti u predmetu stavljanja pod starateljstvo apelanta (po rješenju Općinskog suda od 11. januara 2013. godine), Služba socijalne zaštite je donijela Rješenje broj 35/III-03-550-175/13 od 19. marta 2013. godine kojim je određeno da se apelant, kao lice kojem se potpuno oduzima poslovna sposobnost, stavlja pod starateljstvo. Za staratelja je imenovan apelantov brat Arman Akšamović. Rješenjem su, zatim, bliže precizirane dužnosti staratelja i određeno da starateljstvo nad apelantom prestaje ukoliko mu se u vanparničnom postupku vrati poslovna sposobnost. Protiv ovog rješenja bila je dopuštena žalba Federalnom ministarstvu za rad i socijalnu politiku, ali, prema stanju spisa, žalba nije izjavljena.

11. Zavod je dostavio ugovor o načinu i uvjetima smještaja i izdržavanja korisnika u Zavodu za 2014. godinu koji je zaključio apelantov staratelj sa Zavodom. Ugovor je zaključen na temelju člana 4. Zakona o preuzimanju prava i obaveza osnivača nad ustanovama socijalne zaštite u Federaciji BiH ("Službene novine Federacije BiH" broj 31/08) i člana 45. stav 3. Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom. U članu 2. ugovora je navedeno da Zavod vodi odgovarajuću dokumentaciju o kompletnom socio-zdravstvenom stanju korisnika, te podnosi godišnji socio-zdravstveni izvještaj o životu i zdravlju korisnika naručitelju usluga jednom godišnje, a po njegovom zahtjevu i više puta. Prema navedenom članu, Zavod se obavezuje prije odlaska korisnika na vikend ili duže odsustvo da traži usmenu, a kada ocijeni da je potrebno, i pismenu saglasnost naručitelja usluga. Čl. 3-5. ugovora regulirani su cijena i način plaćanja usluga.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

12. Apelant u navodima apelacije nije eksplicitno naveo koje mu je ustavno pravo povrijeđeno. Apelant navodi da je prisilno zatvoren u Zavod i da je doveden u pratnji policije i radnika Službe Centra za socijalni rad sa Grbavice i medicinskog radnika. Tvrdi da se može uključiti u normalan život i da bi želio izaći iz Zavoda.

b) Odgovor na apelaciju

13. Služba socijalne zaštite je u odgovoru na apelaciju navela da apelant nije putem te službe smješten u Zavod. Također je navedeno da je rješenjem te službe od 19. marta 2013. godine apelant stavljen pod starateljstvo.

14. Zavod je u odgovoru na apelaciju naveo da se apelant, kao korisnik usluga ovog zavoda, nalazi u Zavodu od 6. novembra 2012. godine, na osnovu ličnog zahtjeva i dobrovoljno potpisane izjave. Dalje je navedeno da je apelant dugogodišnji duševni bolesnik čija je uputna dijagnoza SCH hebefrena, a dodatno boluje od hepatitisa C. Istaknuto je da je apelant porodični penzioner i da je ostvario pravo na civilnu invalidninu. U Zavod je smješten na osnovu privatnog ugovora koji je zaključio apelantov brat (staratelj) sa Zavodom i koji uplaćuje razliku cijene usluga do punog iznosa, te uplaćuje dodatno mjesečni džeparac za apelanta. Također je istaknuto da je tokom

apelantovog boravka u Zavodu apelanta izvodio njegov brat na kraći ili duži vremenski period kako bi boravio u porodici.

V. Relevantni propisi

15. U **Zakonu o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom** ("Službeni glasnik FBiH" br. 36/99, 54/04, 39/06 i 14/09) relevantne odredbe glase:

Član 1.

Ovim zakonom uređuje se:

· osnove socijalne zaštite građana i njihovih porodica, osnovna prava iz socijalne zaštite i korisnici prava iz socijalne zaštite,

· [....]

· finansiranje i druga pitanja od značaja za ostvarivanje osnovnih prava iz socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Federacija).

Član 3. stav 1.

Djelatnost socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom obavljaju ustanove socijalne zaštite, ili općinska služba za upravu.

Član 41.

Smještaj u ustanovu socijalne zaštite (u daljnjem tekstu: ustanova), mogu ostvariti djeca i odrasle osobe kojima je potrebna stalna briga i potpora u zadovoljavanju njihovih životnih potreba, a ne mogu ih ostvariti u vlastitoj ili drugoj obitelji ili na drugi način.

Član 42. st. 1. i 2.

O smještaju u ustanove odlučuje centar za socijalni rad na čijem području osoba ima prebivalište, na temelju mišljenja stručnog tima centra, izvršne odluke suda, tijela starateljstva ili na temelju nalaza i mišljenja stručne komisije o nesposobnosti za rad, odnosno nalaza i mišljenja odgovarajuće zdravstvene ustanove.

Centar za socijalni rad, koji je smjestio osobu u ustanovu, dužan je, radi brige, zaštite, liječenja fizičkog ili mentalnog zdravlja te osobe, pratiti njen tretman u ustanovi.

Član 45.

Cijenu usluge koju pruža ustanova utvrđuje osnivač ustanove.

Troškove smještaja u ustanovu snosi smješteno lice, roditelj, usvojitelj, staratelj ili srodnik koji je, saglasno zakonu, dužan da izdržava to lice, odnosno pravno ili fizičko lice koje je ugovorom preuzelo obavezu plaćanja troškova.

Ugovorom iz stava 2. ovog člana uređuju se međusobni odnosi centra za socijalni rad i ustanove, uvjeti i rok otkazivanja ugovora, visina i način isplate naknade, obveznik isplate naknade za smještaj lica, kao i druga pitanja.

16. U **Zakonu o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom** ("Službene novine KS" br. 16/02, 8/03, 2/06, 21/06 i 17/10) relevantne odredbe glase:

Član 4. stav 1.

Poslove iz oblasti socijalne zaštite u prvom stepenu obavlja Javna ustanova Kantonalni centar za socijalni rad Sarajevo (u daljem tekstu: Centar) putem službi socijalne zaštite (u daljem tekstu: Služba).

Član 58.

Smještaj osoba u ustanove socijalne zaštite vrši se u skladu sa Federalnim zakonom i ovim zakonom.

Cijenu usluga koje pruža ustanova utvrđuje Vlada Kantona na prijedlog ustanove.

Smještaj u ustanovu socijalne zaštite neće se osigurati osobi, kojoj po odredbama Porodičnog zakona srodnici obavezni na izdržavanje, mogu obezbijediti uvjete za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba, o čemu zaključak donosi Stručni tim Službe.

Član 59.

Ukoliko porodica ne može obezbijediti uvjete za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba donosi se rješenje o smještaju u ustanovu, kojim se utvrđuje:

- potreba smještaja,

- ustanova u koju se smješta,

- početak i eventualno trajanje smještaja,

- troškovi smještaja.

Član 60.

O smještaju u ustanove socijalne zaštite zaključuje se ugovor između ustanove i Centra.

Centar zaključuje ugovor sa korisnikom, odnosno srodnicima koji su po zakonu obavezni da ga izdržavaju.

Ugovorom iz prethodnog stava može se utvrditi da, ukoliko korisnik koji je vlasnik pokretne ili nepokretne imovine, nije u mogućnosti da plaća troškove smještaja ili osobe koje su po odredbama Porodičnog zakona obavezne da ga izdržavaju odbiju da plaćaju troškove smještaja ili ne uplaćuju ugovorenu cijenu smještaja, Centar troškove smještaja može namiriti iz njegove imovine.

Član 61.

Osobama smještenim u ustanovu socijalne zaštite daje se mjesečno u novcu na ime ličnih potreba 10% od cijene smještaja.

17. U **Porodičnom zakonu** ("Službene novine Federacije BiH" br. 35/05, 41/05 i 31/14) relevantne odredbe glase:

Član 160.

(1) Starateljstvo je oblik zaštite maloljetnih lica bez roditeljskog staranja i punoljetnih lica koja nisu sposobna, ili koja nisu u mogućnosti starati se o sebi, svojim pravima, interesima i obavezama.

(2) Štićenici su lica pod starateljstvom.

Član 163.

Organ starateljstva poslove starateljstva vrši putem imenovanog staratelja ili neposredno preko stručne osobe.

Član 180. st. 1. i 4.

(1) Staratelj je dužan podnijeti organu starateljstva izvještaj o svom radu i o stanju štićenikove imovine u januaru svake godine za prethodnu godinu, kao i kad to zatraži organ starateljstva.(...)

(4) Organ starateljstva dužan je savjesno razmotriti izvještaj i, prema potrebi, poduzeti odgovarajuće mjere za zaštitu interesa štićenika.

18. U **Zakonu o vanparničnom postupku** ("Službene novine FBiH" br. 2/98 i 39/04) relevantne odredbe glase:

Član 45.

U postupku zadržavanja u zdravstvenoj ustanovi sud odlučuje o zadržavanju duševno bolesnog lica u zdravstvenoj ustanovi kada je zbog prirode bolesti neophodno da to lice bude ograničeno u slobodi kretanja ili kontaktiranja sa vanjskim svijetom, kao i njegovom otpuštanju kad prestanu razlozi zbog kojih je zadržano.

Postupak iz stava 1. ovog člana mora se završiti što prije, a najkasnije u roku od sedam dana.

19. U **Zakonu o zaštiti lica sa duševnim smetnjama** ("Službene novine FBiH" br. 37/01, 40/02, 52/11 i 14/13) relevantne odredbe glase:

Član 1.

Ovim zakonom propisuju se osnovna načela, način organizovanja i provođenja zaštite te pretpostavke za primjenu mjera i postupanje prema osobama sa duševnim smetnjama.

Član 10.

O svakom prisilnom smještaju punoljetnih osoba sa duševnim smetnjama bez njihova pristanka, odnosno djece i maloljetnih osoba sa duševnim smetnjama i osoba lišenih poslovne sposobnosti bez pristanka njihovih zakonskih zastupnika odlučuje sud.

Postupci po odredbama ovog zakona su hitni.

Zdravstvena ustanova mora obavijestiti komisiju za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama o svakom slučaju oduzimanja slobode iz stava 1. ovog člana.

Član 22.

Lice sa težim duševnim smetnjama koje uslijed svoje duševne smetnje ozbiljno i izravno ugrožava vlastiti život ili zdravlje ili sigurnost, odnosno život ili zdravlje ili sigurnost drugih lica, može se smjestiti u zdravstvenu ustanovu bez svog pristanka, po postupku za prisilno zadržavanje i prisilni smještaj propisanim ovim zakonom.

Dijete, maloljetna osoba ili osoba lišena poslovne sposobnosti može se iz razloga navedenih u stavu 1. ovog člana smjestiti u zdravstvenu ustanovu i bez pristanka njenog zakonskog zastupnika po postupku za prisilno zadržavanje ili prisilni smještaj propisanim ovim zakonom.

Član 23. stav 1.

Lice iz člana 22. ovog zakona primit će se u zdravstvenu ustanovu nadležnu prema članu 12. stav 1. ovog zakona na osnovu uputnice doktora medicine koji nije uposlen u dotičnoj zdravstvenoj ustanovi i koji je to lice lično pregledao i napisao propisanu ispravu o tom pregledu.

Član 26.

Kada psihijatar utvrdi postojanje razloga za prisilno zadržavanje iz člana 22. ovog zakona, dužan je u roku od 72 sata donijeti odluku o prisilnom zadržavanju koja se sa obrazloženjem upisuje u liječničku dokumentaciju.

Psihijatar će tu odluku saopćiti prisilno zadržanom licu na primjeren način i upoznati ga sa razlozima i ciljevima njegovog prisilnog zadržavanja, te sa njegovim pravima i dužnostima prema ovom zakonu.

Član 27.

Zdravstvena ustanova koja je prisilno zadržala lice sa duševnim smetnjama iz člana 22. ovog zakona dužna je o tome, bez odgađanja, a najkasnije u roku od 24 sata od donošenja odluke o prisilnom zadržavanju, neposredno ili putem elektronskih sredstava komuniciranja, dostaviti nadležnom sudu, na području kojega se nalazi zdravstvena ustanova, obavijest o prisilnom zadržavanju zajedno sa liječničkom dokumentacijom o pregledu lica sa duševnim smetnjama sa obrazloženjem razloga za prisilno zadržavanje.

Zdravstvena ustanova dužna je obavijest o prisilnom zadržavanju dostaviti u roku iz stava 1. ovog člana izdavaocu uputnice, zakonskom zastupniku prisilno zadržanog lica, nadležnom centru za socijalni rad i komisiji za zaštitu lica sa duševnim smetnjama.

Centar za socijalni rad iz stava 2. ovog člana nadležan je prema posljednjem prebivalištu, odnosno boravištu prisilno zadržanog lica, a ako je prebivalište, odnosno boravište prisilno zadržanog lica nepoznato, prema području na kojem se nalazi zdravstvena ustanova.

[…]

Član 29. stav 1.

U postupku prisilnog smještaja lica sa duševnim smetnjama u zdravstvenu ustanovu odlučuje nadležni sud u vanparničnom postupku.

Član 30.

Kada nadležni sud primi obavijest o prisilnom zadržavanju ili na koji drugi način sazna za prisilno zadržavanje, donijet će rješenje o pokretanju postupka po službenoj dužnosti i postaviti licu punomoćnika iz redova advokata radi zaštite njegovih prava, ako to ono već nije učinilo, odnosno ako zaštita njegovih prava u postupku nije osigurana na drugi način.

Sud je dužan ispitati sve okolnosti koje su od značaja za donošenje rješenja i saslušati sva lica koja imaju saznanje o bitnim činjenicama.

Ukoliko je to moguće i ako to neće štetno utjecati na zdravlje duševno bolesnog lica, sud će saslušati i to lice.

Član 31.

Prije donošenja odluke o prisilnom smještaju ili o otpustu lica sa duševnim smetnjama, sud je dužan pribaviti pisano mišljenje jednog od psihijatara sa liste stalnih sudskih vještaka koji nije uposlen u zdravstvenoj ustanovi u kojoj se nalazi prisilno zadržano lice, o tome je li prisilni smještaj u zdravstvenoj ustanovi neophodan […].

Član 32.

Po završenom postupku sud je dužan odmah, a najkasnije u roku tri dana, donijeti rješenje kojim će odlučiti može li se lice zadržano u zdravstvenoj ustanovi i dalje zadržavati ili će se pustiti iz zdravstvene ustanove.

O svojoj odluci sud obavještava centar za socijalni rad.

Član 33.

Ako sud odluči da se primljeno lice zadrži u zdravstvenoj ustanovi, odredit će i vrijeme zadržavanja koje ne može biti duže od šest mjeseci.

Zdravstvena ustanova je dužna da sudu, po potrebi, dostavlja izvještaje o promjenama u zdravstvenom stanju zadržanog lica.

Član 34.

Ako zdravstvena ustanova procijeni da prisilno smješteno lice treba ostati smješteno i nakon isteka trajanja prisilnog smještaja određenog u rješenju suda, dužna je da 15 dana prije isteka toga vremena predloži sudu donošenje rješenja o produženju prisilnog smještaja.

Sud može odrediti produženje u intervalima koji nisu duži od šest mjeseci.

Član 35.

Rješenje o produženom prisilnom smještaju sud donosi po istom postupku po kojem donosi i prvo rješenje o prisilnom smještaju.

Sud je dužan rješenje o produženom prisilnom smještaju donijeti najkasnije do isteka prethodno određenog trajanja prisilnog smještaja.

Član 37.

Protiv rješenja o prisilnom smještaju u zdravstvenoj ustanovi i puštanju iz zdravstvene ustanove žalbu mogu izjaviti zdravstvena ustanova koja je zadržala lice sa duševnim smetnjama, zadržano lice, njegov staralac, odnosno privremeni zastupnik i centar za socijalni rad, i to u roku osam dana od dana prijema rješenja.

[…]

Prvostepeni sud će žalbu sa spisima bez odlaganja dostaviti drugostepenom sudu, koji je dužan donijeti odluku u roku tri dana od dana prijema žalbe.

Član 39.

Prisilno smješteno lice otpustit će se iz zdravstvene ustanove odmah nakon što istekne vrijeme prisilnog smještaja određeno u rješenju suda o prisilnom smještaju.

Član 41.

Kada u slučajevima propisanim ovim zakonom osobu sa duševnim smetnjama treba otpustiti iz zdravstvene ustanove, a ona zbog svojeg psihofizičkog stanja i uvjeta u kojima živi nije sposobna brinuti se o sebi niti ima osobe koje su po zakonu dužne i mogu se brinuti o njoj, premjestit će se iz zdravstvene ustanove u socijalnu ustanovu po postupku predviđenom propisima o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom.

O premještanju iz stava 1. ovog člana zdravstvena ustanova izvijestit će odmah sud koji je donio odluku o prisilnom smještaju ili o otpustu.

VI. Dopustivost

20. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

21. U skladu sa članom 18. stav 1. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku kojeg je koristio.

22. U konkretnom slučaju, u pogledu dopustivosti, Ustavni sud smatra da se apelant obratio Ustavnom sudu zbog činjenice da je tokom 2012. godine smješten u Zavod, čime su mu ugrožena osnovna ljudska prava, pa Ustavni sud, podržavajući svoju praksu u predmetima koji su sa ovog aspekta pokretali gotovo identična pitanja (vidi, Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu br. *AP 2472/11* od 31. januara 2013. godine, *AP 620/13* od 25. aprila 2013. godine i *AP 2440/11* od 16. maja 2013. godine, *AP 3507/11* od 25. juna 2013. godine, dostupne na web-stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba), zaključuje da je predmetna apelacija dopustiva, u smislu člana 18. stav 2. Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. 3. i 4. Pravila Ustavnog suda, jer nije očigledno (*prima facie*) neosnovana, niti postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva.

23. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. 2, 3. i 4. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

24. Apelant tvrdi da je u Zavod smješten protiv svoje volje i da je time lišen osnovnih ljudskih prava, prije svega slobode, iz čega proizlazi da smatra da mu je prekršeno pravo na ličnu slobodu i sigurnost iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. stav 1.e. i stav 4. Evropske konvencije.

Pravo na ličnu slobodu i sigurnost

25. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

d) Pravo na ličnu slobodu i sigurnost.

26. Član 5. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Svako ima pravo na slobodu i sigurnost ličnosti. Niko ne smije biti lišen slobode, izuzevši u niže navedenim slučajevima i u skladu sa zakonom propisanim postupkom:

e. zakonitog lišavanja slobode lica da bi se spriječilo širenje neke zarazne bolesti, pritvaranje mentalno oboljelih lica, alkoholičara ili narkomana ili skitnica [...].

4. Svako kome je uskraćena sloboda hapšenjem ili lišavanjem slobode ima pravo uložiti žalbu sudu kako bi sud, u kratkom roku, razmotrio zakonitost lišavanja slobode i, ukoliko ono nije bilo zakonito, naložio oslobađanje.

27. Ustavni sud podsjeća da je o istom ili sličnom činjeničnom i pravnom osnovu odlučio u svojoj Odluci broj *AP 2472/11* od 31. januara 2013. godine, a nakon te odluke su slijedile i druge odluke (npr., *AP 2440/11* od 16. maja 2013. godine i *AP 2038/11* od 12. juna 2013. godine, sve odluke objavljene na www.ustavnisud.ba). U ovim odlukama Ustavni sud je detaljno ukazao na kriterije koji, prema praksi Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud), moraju biti ispunjeni da bi se pritvor mentalno oboljelog lica smatrao kao pritvor koji nije "proizvoljan", tj. da bi bio ispunjen zahtjev "zakonitosti" u smislu člana 5. stav 1.e. Evropske konvencije (vidi, npr., *AP 2472/11*, tač. 39-40, te 42. i 44). Dalje, primjenjujući te kriterije na situaciju koja je razmatrana u navedenoj odluci, Ustavni sud je zaključio da nije bilo sudske odluke ni prilikom prinudne hospitalizacije, niti prilikom smještaja apelantice u Zavod. Ustavni sud je naročito ukazao da je u tom slučaju apelantica smještena u Zavod na osnovu Federalnog zakona o osnovama socijalne zaštite i Kantonalnog zakona o socijalnoj zaštiti, ali da nisu uzete u obzir odredbe Zakona o zaštiti lica sa duševnim smetnjama (u daljnjem tekstu: Zakon o zaštiti lica), koji propisuje način i postupak za utvrđivanje duševne poremećenosti pred nadležnim domaćim organom, kao i potrebu da se ispita da li vrsta i stepen "duševne poremećenosti" opravdavaju prisilno zatvaranje takvog lica. Također, Ustavni sud je ukazao da odredbe tog zakona propisuju ograničeno trajanje pritvora, odnosno prisilnog smještaja uz obavezu da zdravstvena ustanova u kojoj se lice nalazi, po potrebi, dostavlja sudu izvještaje o zdravstvenom stanju tog lica. Ustavni sud je u navedenoj odluci zaključio da je Centar za socijalni rad imao mogućnost da postupi u smislu navedenih odredaba Zakona o zaštiti lica, ali da nije postupao u skladu sa navedenim zakonom, pa je utvrdio kršenje apelanticinog prava iz člana 5. stav 1.e. Evropske konvencije, ocijenivši da njeno lišavanje slobode, tj. prisilni smještaj u ustanovu, nije "zakonito", kako to zahtijeva Evropska konvencija (*idem*, tačka 46).

28. Ustavni sud je, dalje, u citiranoj Odluci broj *AP 2472/11* razmatrao i pitanje da li je apelantici omogućeno da o produžetku njenog lišavanja slobode, odnosno prisilnog smještaja odlučuje "sud" u određenim vremenskim intervalima, kako to propisuje član 5. stav 4. Evropske konvencije. S tim u vezi, Ustavni sud je u navedenoj odluci istakao da Federalni zakon o osnovama socijalne zaštite i Kantonalni zakon o socijalnoj zaštiti, na osnovu kojih je apelantica smještena u Zavod, ne predviđaju obavezan nadzor nad zakonitošću lišavanja slobode, odnosno prisilnog smještaja koji mora vršiti sud ili organ koji mora biti "nezavisan od izvršne vlasti i strana u postupku", kako to predviđa Evropska konvencija. Nasuprot tome, obrazloženo je da odredbe Zakona o zaštiti lica predviđaju obaveznu odluku suda, tj. da isključivo sud odlučuje o prisilnom smještaju duševno poremećenog lica, zatim, da isključivo sud odlučuje o produženju prisilnog smještaja, kao i o otpustu iz zdravstvene ustanove. Imajući u vidu činjenicu da je već prethodno konstatirao da Služba socijalne zaštite nije postupala u smislu navedenih odredaba Zakona o zaštiti lica, nego da je apelanticin prisilni smještaj izvršila u smislu odredaba Federalnog zakona o osnovama socijalne zaštite i Kantonalnog zakona o socijalnoj zaštiti koji ne predviđaju niti jedan kriterij koji mora biti ispunjen u smislu člana 5. stav 4. Evropske konvencije, Ustavni sud je u tački 50. navedene odluke zaključio da je na ovaj način prekršeno apelanticino pravo iz člana 5. stav 4. Evropske konvencije.

29. Dovodeći navedene stavove u vezu sa činjenicama konkretnog predmeta, Ustavni sud zapaža da je apelant (mada

inicijalno uz dobrovoljni pristanak), također, lišen slobode i smješten u Zavod na temelju zahtjeva staratelja imenovanog rješenjem Centra za socijalni rad od 19. marta 2013. godine, pri čemu nije ispoštovana procedura propisana Zakonom o zaštiti lica, te da se kontinuirano nalazi u Zavodu od 6. novembra 2012. godine, bez ikakvog sudskog preispitivanja produženja njegovog smještaja u smislu odredaba Zakona o zaštiti lica. Stoga, Ustavni sud smatra da su stavovi koji su izneseni u navedenim odlukama primjenljivi i na konkretni slučaj, pa u ovoj odluci Ustavni sud neće posebno obrazlagati kršenje prava iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. stav 1.e. i stav 4. Evropske konvencije, nego se poziva na obrazloženje i razloge date u navedenoj Odluci broj *AP 2472/11*, budući da se razlozi navedeni u toj odluci mogu primijeniti i na ovu odluku. S obzirom na to, Ustavni sud smatra da postoji kršenje apelantovog prava iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. stav 1.e. i stav 4. Evropske konvencije.

30. Stoga, uzimajući u obzir činjenice konkretnog predmeta, te razloge navedene u Odluci broj *AP 2472/11* od 31. januara 2013. godine u pogledu "lišavanja slobode" i apelantovog smještaja u Zavod, te ispitivanja zakonitosti produženja smještaja, Ustavni sud zbog istih razloga zaključuje da je i u konkretnom slučaju povrijeđeno apelantovo pravo na ličnu slobodu i sigurnost iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. stav 1.e. i stav 4. Evropske konvencije.

VIII. Zaključak

31. Ustavni sud zaključuje da u konkretnom slučaju postoji kršenje prava iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. stav 1.e. Evropske konvencije, budući da prilikom apelantovog smještaja i boravka u Zavodu nisu ispoštovani suštinski proceduralni propisi i pravila Zakona o zaštiti lica s duševnim smetnjama.

32. Također, postoji kršenje člana 5. stav 4. Evropske konvencije kada o apelantovom prisilnom smještaju u Zavod, odnosno produženju tog smještaja, odluku nikada nije donio sud, niti neki drugi nezavisni organ.

33. Na osnovu člana 59. st. (1) i (2) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

34. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Mirsad Ćeman, s. r.

683

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U 18/14**, rješavajući zahtjev **trideset osam (38) poslanika Narodne skupštine Republike Srpske**, na temelju članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 19. točka a), članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – Prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH" broj 94/14), u sastavu:

Mirsad Ćeman, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Zlatko M. Knežević, dopredsjednik
Margarita Caca-Nikolovska, dopredsjednica
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Constance Grewe, sutkinja
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 9. srpnja 2015. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se zahtjev **trideset osam (38) poslanika Narodne skupštine Republike Srpske** za ocjenu ustavnosti odredaba članka 4. st. 2. i 3, članka 5, članka 6. stavak 3, članka 9. stavak 1, članka 10, članka 11. stavak 1. točka d), članka 17, članka 18. stavak 1. i članka 21. stavak 1. Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava ("Službeni glasnik BiH" broj 63/10).

Utvrđuje se da su odredbe članka 4. st. 2. i 3, članka 5, članka 6. stavak 3, članka 9. stavak 1, članka 10, članka 11. stavak 1. točka d), članka 17, članka 18. stavak 1. i članka 21. stavak 1. Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava ("Službeni glasnik BiH" broj 63/10) sukladne članku II/3.(i) i (k) i članku II/4. Ustava Bosne i Hercegovine.

Odbacuje se zahtjev **trideset osam (38) poslanika Narodne skupštine Republike Srpske** za ocjenu zakonitosti čl. 4, 5. i 6. Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava ("Službeni glasnik BiH" broj 63/10) u odnosu na Zakon o autorskom i srodnim pravima ("Službeni glasnik BiH" broj 63/10) i članak 10. Zakona o obligacijskim odnosima ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, "Službene novine RBiH" br. 2/92, 13/93, 13/94, "Službene novine FBiH" br. 29/03 i 42/11 i "Službeni glasnik Republike Srpske" br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04), zbog nenadležnosti Ustavnog suda za odlučivanje.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Trideset osam (38) poslanika Narodne skupštine Republike Srpske (u daljnjem tekstu: podnositelji zahtjeva) podnijelo je 24. lipnja 2014. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu ustavnosti odredaba članka 4. st. 2. i 3, članka 5, članka 6. stavak 3, članka 9. stavak 1, članka 10, članka 11. stavak 1. točka d), članka 17, članka 18. stavak 1. i članka 21. stavak 1. Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava ("Službeni glasnik BiH" broj 63/10; u daljnjem tekstu: pobijani Zakon). Osim toga, podnositelji zahtjeva tražili su da Ustavni sud ispita i zakonitost čl. 4, 5. i 6. pobijanog Zakona u odnosu na odredbe Zakona o autorskom i srodnim pravima ("Službeni glasnik BiH" broj 63/10; u daljnjem tekstu: ZASP) i u odnosu na članak 10. Zakona o obligacijskim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO). Podnositelji zahtjeva su također zatražili da Ustavni sud donese privremenu mjeru zabrane primjene pobijanih odredaba pobijanog Zakona.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. stavak (2) Pravila Ustavnog suda, od Zastupničkog doma i Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH zatraženo je 18. rujna 2014. godine da dostave odgovore na zahtjev.

3. Ustavnopravno povjerenstvo Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH dostavilo je odgovor na zahtjev 5. ožujka 2015. godine. Zastupnički dom nije dostavio odgovor.

III. Zahtjev

4. Podnositelji zahtjeva su naveli da se navedenim pobijanim odredbama Zakona uređuje oblast kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava, i to na način koji je suprotan članku II/3.(i) i (k) i članku II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i pravima iz članka 11. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Podnositelji zahtjeva su naveli i da postoji diskriminacija iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. u vezi s člankom 11. Europske konvencije i u vezi s člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

a) Navodi u odnosu na pravo na imovinu

5. U obrazloženju spomenutih navoda podnositelji zahtjeva su istakli da je autorsko pravo, prema definiciji iz članka 15. ZASP-a, jedinstveno pravo na autorskom djelu koje sadrži osobnopravne ovlasti (autorska moralna prava), isključive imovinskopravne ovlasti (autorska imovinska prava) i druge ovlasti autora (druga prava autora). S obzirom na takvu definiciju, podnositelji zahtjeva ističu da je autorsko pravo prvenstveno individualno, odnosno pravo pojedinca – autora. Prema članku 14. istoga zakona, kako dalje navode podnositelji zahtjeva, autorsko pravo nastaje i pripada autoru na temelju samog stvaranja autorskog djela i nije uvjetovano ispunjenjem bilo kojih formalnosti ili zahtjeva u pogledu njegovog sadržaja, kvaliteta ili svrhe. Stoga je, kako zaključuju podnositelji zahtjeva, autorsko pravo "imovina" u smislu članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

6. S druge strane, kako podnositelji zahtjeva dalje obrazlažu, člankom 4. stavak 2. pobijanog Zakona predviđeno je da se ostvarivanje autorskog prava mora provoditi na kolektivan način u slučajevima propisanim navedenim člankom. Takvo ograničenje je, prema mišljenju podnositelja zahtjeva, suprotno pravu na imovinu kako je ono regulirano u članku 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, zato što je sastavni dio prava na imovinu i pravo slobodnog raspolaganja tom imovinom. Osim toga, podnositelji zahtjeva su naveli da je odredbama ZASP-a autoru dopušteno da ugovorom ili drugim pravnim poslom raspolaže imovinskopravnim ovlastima i drugim pravima autora, kako poslovima *inter vivos* tako i pravnim poslovima *mortis causa*. Međutim, pobijanim Zakonom autoru je propisana obveza kolektivnog ostvarivanja određenih autorskih prava, a podnositelji zahtjeva smatraju da je to u suprotnosti s temeljnim načelima imovinskog prava. Podnositelji zahtjeva dalje navode, pozivajući se na članak 14. ZASP-a, da autorsko pravo pripada autoru, a ne organizaciji za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava (u daljnjem tekstu: kolektivna organizacija), koja bi to pravo mogla koristiti i neovisno o volji autora, odnosno bez njegove suglasnosti.

7. Sljedeće ograničenje prava autora da slobodno odlučuje o korištenju, upravljanju i raspolaganju svojom imovinom nalazi se, kako smatraju podnositelji zahtjeva, u odredbama članka 4. stavak 3. i članka 9. stavak 1. pobijanog Zakona. Naime, podnositelji zahtjeva obrazlažu da je tim odredbama propisano da kolektivna organizacija ostvaruje prava iz članka 4. stavak 2. bez ugovora sa autorom. Međutim, kako navode, člankom 147. stavak 1. ZASP-a propisano je da autor svoja prava može ostvarivati sam ili preko zastupnika (fizičke ili pravne osobe), kao i da svoja prava može ostvarivati za svako pojedinačno autorsko djelo ili za više autorskih djela – kolektivno ostvarivanje (članak 147. stavak 2). Podnositelji zahtjeva smatraju da se na taj način legalizira ulazak u tuđu imovinskopravnu sferu, odnosno dopušta se konzumiranje tuđeg imovinskog prava bez suglasnosti njegovog titulara, a da pri tome ne postoji zakonom utvrđeni opći (javni) interes koji bi to opravdao.

8. Dalje, podnositelji zahtjeva navode da je člankom 18. stavak 1. pobijanog Zakona uvedena pretpostavka da je kolektivna organizacija, u okviru vrste prava i vrste djela za koje je specijalizirana, ovlaštena *ipso iure* djelovati za račun svih autora, pri čemu se suglasnost autora ne postavlja kao uvjet. Podnositelji zahtjeva smatraju da je takva presumpcija postojanja suglasnosti autora suprotna korpusu i esenciji subjektivnih ovlasti titulara imovinskih prava i predstavlja flagrantno kršenje odredaba članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Podnositelji zahtjeva taj stav obrazlažu time da se takvom presumpcijom omogućava trećoj osobi, kolektivnoj organizaciji, korištenje imovinskih prava autora bez njegove prethodne suglasnosti, odnosno bez ugovora sa autorom, iako se u istom zakonu propisuje da ugovor treba sadržavati podatke o kojoj vrsti autorskog djela ili više djela je riječ i koja vrsta autorskog prava se ostvaruje za račun autora. Na taj način, kako smatraju podnositelji zahtjeva, postoji potpuna neusuglašenost pravnih pravila u okviru istog zakona, čime se ugrožava pravna sigurnost i otvara put masovnom kršenju imovinskopravnih ovlasti u segmentu autorskih prava.

9. Podnositelji zahtjeva dalje navode da je odredbom članka 17. pobijanog Zakona propisano da član kolektivne organizacije ne može izuzeti iz kolektivnog ostvarivanja svoja pojedina djela, niti pojedine oblike upotrebe tih djela, osim u slučaju kada je to predviđeno ugovorom između njega i kolektivne organizacije. Suprotno tome, kako se dalje navodi, člankom 4. stavak 2. pobijanog Zakona utvrđeno je da se određena autorska prava mogu ostvarivati samo kolektivno, a na temelju članka 4. stavak 3. i članka 9. stavak 1. pobijanog Zakona, kolektivna organizacija može ostvarivati autorska prava i bez ugovora sa autorom. Na temelju toga podnositelji zahtjeva zaključuju da samo o volji kolektivne organizacije ovisi hoće li preuzeti ostvarivanje autorovih autorskih prava, i to bez ugovora s autorom.

10. S obzirom na navedeno, podnositelji zahtjeva smatraju da su takva zakonska rješenja, pored međusobne neusklađenosti, suprotna načelu pravne sigurnosti i autonomiji volje titulara autorskih prava, te pravu na imovinu, budući da se autorima uskraćuje pravo slobodnog raspolaganja njihovom imovinom.

b) Navodi u odnosu na pravo na slobodu udruživanja

11. Podnositelji zahtjeva smatraju da je odredba članka 6. stavak 3. pobijanog Zakona suprotna ideji slobode udruživanja. Naime, tom odredbom propisano je da za kolektivno ostvarivanje autorskih prava koja se odnose na istu vrstu autorskog prava na istoj vrsti autorskog djela može postojati samo jedna kolektivna organizacija koja, prema članku 8. pobijanog Zakona, ima status udruge. Dakle, kako ističu podnositelji zahtjeva, pobijani Zakon uspostavlja monopolski položaj kolektivne organizacije. Taj monopolski položaj, kako dalje navode, utvrđuje dozvolom (rješenjem) državna upravna organizacija – Institut za intelektualno vlasništvo BiH (u daljnjem tekstu: Institut), kako je to propisano čl. 5. i 10. stavak 1. pobijanog Zakona.

12. Dalje, podnositelji zahtjeva navode da su čl. 10. i 11. pobijanog Zakona propisani uvjeti koje mora ispunjavati organizacija/udruga koja želi obavljati djelatnost kolektivnog ostvarivanja autorskih prava. Na taj način, tvrde podnositelji zahtjeva, stiče se utisak da, pravno promatrano, postoji mogućnost osnivanja više različitih organizacija između kojih bi autor mogao birati kojoj organizaciji da se pridruži. Međutim, taj utisak je pogrešan, jer zakonodavac ne dopušta da više organizacija/udruga obavlja djelatnost kolektivnog ostvarivanja autorskog prava u pogledu iste vrste prava. Podnositelji zahtjeva smatraju da se na taj način ne dopušta jednako djelovanje i drugim udrugama na koje su/ili na koje bi autori ugovorom prenijeli ovlasti da ostvaruju njihova autorska prava, što potvrđuje monopolski položaj kolektivne organizacije (sada je to, kako navode podnositelji zahtjeva, AMUS iz Sarajeva). Stoga, kako navode podnositelji zahtjeva, postoji diskriminacija svih potencijalnih udruga koje bi ispunjavale uvjete iz čl. 10. i 11. pobijanog Zakona.

13. Podnositelji zahtjeva navode da je odredbom članka 11. stavak 1. točka d) pobijanog Zakona propisano da će se postojećoj kolektivnoj organizaciji oduzeti takav pravni status i dodijeliti drugoj koja je podnijela zahtjev, ako ta druga organizacija dokaže da će korisnicima osigurati veći repertoar zaštićenih djela. Podnositelji zahtjeva smatraju da je upravo to dokaz da se vrši diskriminacija između udruga po broju autora, odnosno prema broju autorskih djela koja obuhvaćaju njihov repertoar. U vezi s tim, podnositelji zahtjeva također smatraju da

se postavlja pitanje i je li Institut ustanovljen radi zaštite prava i interesa autora ili korisnika (jer je Zakonom utvrđeni kriterij – dokaz da će se korisnicima osigurati veći repertoar zaštićenih djela). Dalje, podnositelji zahtjeva navode da je odredbom članka 66. stavak 2. ZASP-a dana mogućnost ne samo kolektivnim organizacijama (udrugama koje su taj status dobile rješenjem Instituta) već i profesionalnim udrugama, odnosno sindikalnim udrugama utemeljenim radi zaštite autorskih prava, da mogu u ime svojih članova imati aktivnu legitimaciju za ostvarivanje zaštite prava. Međutim, kako dalje navode podnositelji zahtjeva, iz odredaba pobijanog Zakona proizlazi da netko tko može ostvarivati zaštitu prava svojih članova (u sudskom i drugim postupcima) u isto vrijeme ne može ostvarivati prava svojih članova kada im to oni povjere punovažnim pravnim poslom.

14. Podnositelji zahtjeva smatraju da se iz navedenog može zaključiti da institut kolektivnog ostvarivanja autorskog prava nije uređen tako da bude u funkciji zaštite prava i interesa autora, već obrnuto. Autorima se ograničava autonomija volje, reducira ili potpuno diktira način ostvarivanja njihovih prava, a kolektivnoj organizaciji osigurava se monopolski položaj i izvjestan model ubiranja naknada. Također, podnositelji zahtjeva ističu da autori koji osnuju udrugu radi zaštite autorskih i srodnih prava, koja odlukom (voljom) Instituta nije institucionalizirana kao kolektivna organizacija, nisu u mogućnosti, bez obzira na činjenicu da je udruga utemeljena radi ispunjavanja zakonom dopuštenog cilja, ostvariti svoja prava. Na taj način su, članstvom u organizaciji koja nije kolektivna, dovedeni, prema mišljenju podnositelja zahtjeva, u inferioran položaj u odnosu na one autore koji jesu članovi kolektivne organizacije, jer oni ne mogu sudjelovati u raspodjeli prihoda koje u njihovo ime, bez njihove suglasnosti, ostvari kolektivna organizacija. Rezultat toga jeste da autori moraju postati članovi kolektivne organizacije, čime se, prema njihovome mišljenju, krši sloboda udruživanja koja je garantirana Ustavom Bosne i Hercegovine i Europskom konvencijom.

c) Navodi u odnosu na navodnu diskriminaciju

15. Podnositelji zahtjeva smatraju da je spornim odredbama izvršena diskriminacija, odnosno stvorena pravna osnova za njezino postojanje u kontekstu prava na imovinu i slobodu udruživanja u odnosu na krug osoba u svojstvu autora koji ne pristupe kolektivnoj organizaciji. Naime, podnositelji zahtjeva navode da je odredbom članka 20. stavak 3. ZASP-a propisano da autoru pripada naknada za svaki oblik korištenja autorskog djela, osim kad je tim zakonom ili ugovorom drugačije uređeno. Međutim, odredbama članka 4. stavak 3. i članka 9. stavak 1. pobijanog Zakona autorska prava ostvaruje kolektivna organizacija, uključujući i pravo na naknadu i bez ugovora sa autorom, a pretpostavlja se da je ta organizacija ovlaštena djelovati u korist svih autora iste vrste autorskog djela. Dakle, kako ističu podnositelji zahtjeva, primjena odredaba pobijanog Zakona u tom dijelu predstavlja nedopušten pravni upliv u relevantne propise u okviru ZASP-a.

16. Dalje, podnositelji zahtjeva argumentiraju da kolektivna organizacija dijeli prihode koje ostvari sa autorima sa kojima ima zaključen ugovor o kolektivnom ostvarivanju autorskih prava, ali ne i sa ostalim autorima. To znači, prema mišljenju podnositelja zahtjeva, da kolektivna organizacija ima, na temelju članka 4. stavak 2. i članka 9. stavak 1. pobijanog Zakona, ekskluzivno pravo da ostvaruje autorska prava i ubire naknadu za korištenje prava svih autora određene vrste autorskog djela, a onda prihode dijeli isključivo sa svojim članovima, ne i sa ostalim autorima, koje ona po sili zakona zastupa i čija prava su u tom smislu ograničena i dovedena u pitanje, u smislu njihovog ostvarivanja (članak 2. stavak 1. pobijanog Zakona). Podnositelji zahtjeva navode: "[…] čak i kad bi se pretpostavka da su ugovori o kolektivnom ostvarivanju autorskog prava zaključeni i sa autorima ne-članovima […] tumačila na način da su i potonji autori članovi kolektivne organizacije, postavlja se pitanje kako je moguće raspodijeliti naknadu i sa ostalim autorima, odnosno autorima ne-članovima, kad nije izvjesno ko su i povodom kojih se djela ostvaruje bilo kakva naknada?".

17. Također, podnositelji zahtjeva smatraju da postoji diskriminacija i onih autora koji osnuju udrugu za zaštitu autorskih i srodnih prava, a koja odlukom Instituta nije institucionalizirana kao kolektivna organizacija. Podnositelji zahtjeva smatraju da ih članstvo u toj drugoj udruzi dovodi u inferiornu poziciju u odnosu na autore koji su članovi kolektivne organizacije, te da su oni onemogućeni slobodno odlučivati o svom udruživanju na jednoj strani, kao i o svojim imovinskim pravima na drugoj strani.

d) Navodi u odnosu na neusklađenost odredaba pobijanog Zakona s drugim zakonima

18. Podnositelji zahtjeva također navode da su odredbe čl. 4, 5. i 6. pobijanog Zakona suprotne općim pravilima ugovornog prava propisanim u ZOO-u u oba entiteta, i to načelima slobode ugovaranja iz članka 10. ZOO-a. Također, smatraju da su te odredbe suprotne i odredbi članka 64. stavak 3. ZASP-a, koja se tiče prava autora da može ugovorom ili drugim pravnim poslom prenijeti na drugu osobu pojedinačne imovinske ovlasti i druga prava autora, osim kada je tim zakonom drugačije određeno. Dalje, podnositelji zahtjeva navode i da je odredbama Zakona o autorskim i srodnim pravima autoru dopušteno da ugovorom ili drugim pravnim poslom raspolaže imovinskopravnim ovlastima i drugim pravima autora tijekom života i za slučaj smrti. Međutim, odredbama pobijanog Zakona propisano je da je autor obvezan na kolektivno ostvarivanje nekih imovinskopravnih ovlasti iz autorskog prava, što je u koliziji s temeljnim načelima imovinskog prava.

19. Također, podnositelji zahtjeva smatraju da su odredbe pobijanog Zakona suprotne i članku 73. ZASP-a, zato što se odredbama pobijanog Zakona ograničava prijenos pojedinačnih autorskih imovinskih prava, jer je autor zakonom prisiljen neka od njih ostvarivati preko kolektivne organizacije, pa čak moguće i bez vlastite suglasnosti i/ili znanja. Podnositelji zahtjeva smatraju da se kolizija između ta dva zakona vidi i u tome što je odredbama ZASP-a propisano da autoru pripada naknada za svaki oblik korištenja autorskog djela, osim kad je tim zakonom ili ugovorom drugačije određeno, a prema pobijanom Zakonu autorska prava ostvaruje kolektivna organizacija, uključujući i pravo na naknadu, i bez ugovora sa autorom.

20. S obzirom na sve navedeno, podnositelji zahtjeva predlažu da Ustavni sud najprije donese privremenu mjeru zabrane daljnje primjene navedenih odredaba pobijanog Zakona, a zatim da donese odluku kojom će pobijane odredbe pobijanog Zakona proglasiti neustavnim/nezakonitim i staviti ih izvan snage.

e) Odgovor na zahtjev

21. U odgovoru Ustavnopravnog povjerenstva Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH navedeno je da je to povjerenstvo održalo sjednicu 4. ožujka 2015. godine, pa da je povodom dostavljenog zahtjeva za ocjenu ustavnosti konstatiralo da je Parlamentarna skupština BiH usvojila pobijani Zakon, da je objavljen u "Službenom glasniku BiH" broj 63/10, te da je Ustavni sud Bosne i Hercegovine 24. lipnja 2013. godine primio zahtjev poslanika Narodne skupštine Republike Srpske za ocjenu ustavnosti navedenog zakona. Nakon rasprave, Ustavnopravno povjerenstvo jednoglasno je odlučilo o navedenim činjenicama upoznati Ustavni sud Bosne i Hercegovine, koji će, sukladno svojim nadležnostima, odlučiti o usuglašenosti predmetnog zakona sa Ustavom BiH.

IV. Relevantni propisi

22. U **Ustavu Bosne i Hercegovine** relevantne odredbe glase:

Članak VI/3. Nadležnost

Ustavni sud će podržavati ovaj Ustav.

a) Ustavni sud ima isključivu nadležnost odlučivanja o svim sporovima koji proisteknu iz ovog Ustava između entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, ili između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući, ali se ne ograničavajući na to:

[...]

Je li neka odredba ustava ili zakona jednog entiteta sukladna ovom Ustavu.

Spor može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući ili dopredsjedavajući jednog od domova Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata jednog od domova Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina jednog od domova zakonodavnog tijela jednog entiteta.

23. U **Zakonu o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava** ("Službeni glasnik BiH" broj 63/10) relevantne odredbe glase:

Članak 4.

(Obvezno kolektivno ostvarivanje prava)

[...]

(2) Ostvarivanje autorskog prava mora se provoditi samo na kolektivan način u slučaju:

a) ponovne prodaje izvornika likovnih djela (pravo slijeđenja),

b) ubiranja naknade za privatnu i drugu vlastitu uporabu djela,

c) kabelskog reemitiranja autorskih djela, osim ako se radi o vlastitim emisijama radiodifuznih organizacija, neovisno o tomu jesu li to izvorna prava radiodifuznih organizacija ili prava koja su na njih prenijeli drugi nositelji prava,

d) pravo reproduciranja aktualnih novinskih i sličnih članaka o tekućim pitanjima u pregledima takvog tiska (clipping).

3) Prava iz stavka (2) ovoga članka nadležna kolektivna organizacija ostvaruje bez ugovora s autorom.

Članak 5.

(Iznimno individualno ostvarivanje prava)

Prava koja se prema članku 4. ovoga Zakona mogu ostvarivati samo na kolektivan način mogu se ostvarivati individualno dok Institut ne izda odobrenje određenoj pravnoj osobi za njihovo kolektivno ostvarivanje.

Članak 6.

(Kolektivna organizacija)

(1) Kolektivna organizacija je pravna osoba koja, uz dozvolu Instituta, obavlja poslove iz članka 3. ovoga Zakona, na temelju ugovora s autorom odnosno na temelju ovoga Zakona, kao svoju jedinu i neprofitnu djelatnost.

[...]

(3) Za kolektivno ostvarivanje autorskih prava koja se odnose na istu vrstu prava na istoj vrsti djela može postojati samo jedna kolektivna organizacija.

Članak 7.

(Standardi poslovanja kolektivne organizacije)

(1) Kolektivna organizacija mora obavljati sve poslove u okviru svoje djelatnosti na način koji osigurava postizanje najvećeg mogućeg stupnja učinkovitosti, dobrog poslovanja, štedljivosti i transparentnosti.

(2) Od svih ukupno ostvarenih sredstava kolektivna organizacija odvaja samo sredstva za pokrivanje troškova svojega rada, a sva druga sredstva dužna je raspodijeliti svojim članovima. Iznimno, statutom kolektivne organizacije može se izričito predvidjeti da se određeni dio tih sredstava odvoji za kulturne namjene, kao i za unapređenje mirovinskog, zdravstvenog i socijalnog statusa svojih članova. Visina tako odvojenih sredstava ne smije biti veća od 10% neto prihoda kolektivne organizacije.

(3) Kolektivna organizacija dužna je pridržavati se međunarodnih i općeprihvaćenih pravila, standarda i načela koji se primjenjuju u praksi kolektivnog ostvarivanja prava, a osobito onih koji se odnose na stručne službe, utvrđivanje visine naknada za uporabu djela, dokumentaciju i njezinu međunarodnu razmjenu, te obračun i raspodjelu naknada domaćim i stranim autorima.

Članak 8.

(Pravni oblik kolektivne organizacije)

(1) Kolektivna organizacija je pravna osoba koja ima status udruge koja djeluje na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine.

(2) U slučaju sukoba odredbi ovoga Zakona i zakona kojim se uređuje osnutak i rad udruga primjenjuju se odredbe ovoga Zakona.

Članak 9.

(Pravni temelj za kolektivno ostvarivanje prava)

(1) Kolektivna organizacija može ostvarivati autorska prava na temelju ugovora s autorom, osim ako ovim Zakonom nije izričito predviđena mogućnost kolektivnog ostvarivanja prava na temelju samoga zakona (članak 4. stavak (3) ovoga Zakona).

(2) Ugovor iz stavka (1) ovog članka mora osobito sadržavati:

a) odredbu o isključivom prijenosu odgovarajućeg imovinskog prava autora na kolektivnu organizaciju,

b) nalog autora kolektivnoj organizaciji da u svoje ime, a za račun autora, ostvaruje prenesena prava,

c) vrstu djela i prava koja kolektivna organizacija ostvaruje za račun autora,

d) vrijeme trajanja ugovora koje ne može biti dulje od pet godina; nakon isteka trajanja ugovor se može neograničeno produljivati za jednaka razdoblja.

(3) Ako kolektivna organizacija ostvaruje prava na temelju zakona, stavak (2) toč. b), c) i d) ovog članka primjenjuju se na odgovarajući način.

(4) Ako je ostvarivanje prava prema zakonu ili ugovoru preneseno na kolektivnu organizaciju, autor ne može sam individualno ostvarivati ta prava, osim u slučaju iz članka 5. ovoga Zakona.

Članak 10.

(Zahtjev za dobivanje dozvole)

(1) Pravna osoba može poslovati kao kolektivna organizacija samo na temelju dozvole Instituta.

(2) Postupak za davanje dozvole za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskih prava pokreće se na temelju pisanog zahtjeva pravne osobe Institutu. Uz takav zahtjev pravna osoba mora podnijeti:

[...]

c) podatke o broju autora koji su ovlastili pravnu osobu za ostvarivanje prava na njihovim djelima, kao i popis djela koja će činiti repertoar kolektivne organizacije,

[...]

Članak 11.

(Davanje dozvole)

(1) Institut će izdati dozvolu za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskog prava pravnoj osobi koja je podnijela zahtjev prema članku 10. ovoga Zakona ako utvrdi:

[...]

d) da za istu vrstu autorskih djela i za ostvarivanje istih prava već ne postoji druga kolektivna organizacija, osim ako pravna osoba koja podnosi zahtjev dokaže da će osigurati korisnicima veći repertoar zaštićenih djela nego postojeća kolektivna organizacija, kao i da može osigurati učinkovitiji i ekonomičniji način ostvarivanja prava.

(2) Pri procjeni postojanja dostatne ekonomske osnove pravne osobe odnosno procjene osiguranja učinkovitijeg i ekonomičnijeg načina ostvarivanja prava iz stavka (1) ovog članka Institut će osobito uzeti u obzir: broj autora koji su državljani Bosne i Hercegovine ili koji imaju prebivalište, odnosno sjedište u Bosni i Hercegovini, a koji su ovlastili kolektivnu organizaciju za ostvarivanje njihovih prava, ukupan broj njihovih djela koja će činiti repertoar kolektivne organizacije, pretpostavljeni opseg uporabe tih djela odnosno mogući broj njihovih korisnika, način i sredstva kojima kolektivna organizacija namjerava obavljati svoju djelatnost, sposobnost ostvarivanja prava stranih autora, sposobnost ostvarivanja prava domaćih autora u inozemstvu, te procjenu očekivane visine naplaćenih naknada i troškova poslovanja.

Članak 15.

(Obveza prihvaćanja kolektivnog ostvarivanja prava)

(1) Kolektivna organizacija ne može odbiti zahtjev za sklapanje ugovora za kolektivno ostvarivanje prava iz područja svoje djelatnosti.

Članak 16.

(Članstvo u kolektivnoj organizaciji)

Autori koji su povjerili kolektivnoj organizaciji ostvarivanje svojih prava jesu njezini članovi. Vrste članstva i prava vezana uz njih određuju se statutom kolektivne organizacije.

Članak 17.

(Zabrana izuzimanja djela)

Član kolektivne organizacije ne može izuzeti iz kolektivnog ostvarivanja prava svoja pojedina djela niti pojedine oblike uporabe tih djela, osim u slučaju kada je to predviđeno ugovorom između njega i kolektivne organizacije.

Članak 18.

(Pretpostavka kolektivnog ostvarivanja prava)

(1) Postoji pretpostavka da je kolektivna organizacija, unutar vrste prava i vrste djela za koje je specijalizirana, ovlaštena djelovati za račun svih autora.

(2) Autor koji ne želi svoja prava kolektivno ostvarivati dužan je o tomu, u pisanom obliku, obavijestiti odgovarajuću kolektivnu organizaciju.

(3) Kolektivna organizacija dužna je tretirati autore koji je nisu obavijestili da će svoja prava individualno ostvarivati ravnopravno s autorima koji su s njome sklopili ugovor iz članka 9. ovoga Zakona.

Članak 21.

(Pravila o raspodjeli prihoda kolektivne organizacije)

(1) Uzimajući u obzir odredbu članka 7. stavak (2) ovoga Zakona, kolektivna organizacija dužna je autorima koji su s njom sklopili ugovor iz članka 9. ovoga Zakona, kao i onima koji svoja prava ostvaruju u Bosni i Hercegovini na temelju ugovora sklopljenog između te kolektivne organizacije i strane kolektivne organizacije, raspodijeliti sav prihod od svoje djelatnosti sukladno godišnjem planu koji usvoji skupština kolektivne organizacije.

(2) Kolektivna organizacija dijeli sredstva za autorske honorare članova sukladno usvojenim pravilima o raspodjeli.

(3) Temeljna načela i pravila raspodjele prihoda moraju biti određeni statutom kolektivne organizacije, moraju osiguravati razmjernost, primjerenost i pravednost raspodjele i moraju učinkovito onemogućiti bilo kakvu arbitrarnost.

24. U **Zakonu o autorskim i srodnim pravima** ("Službeni glasnik BiH" broj 63/10) relevantne odredbe glase:

Članak 14.

(Nastanak prava)

Autorsko pravo nastaje i pripada autoru na temelju samog stvaranja autorskog djela i nije uvjetovano ispunjenjem bilo kojih formalnosti ili zahtjeva glede njegovog sadržaja, kvalitete ili svrhe.

Članak 15.

(Sadržaj autorskog prava)

Autorsko pravo jedinstveno je pravo na autorskom djelu koje sadrži isključive osobno-pravne ovlasti (autorska moralna prava), isključive imovinskopravne ovlasti (autorska imovinska prava) i druge ovlasti autora (druga prava autora).

Članak 20.

(Sadržaj prava)

(1) Autorska imovinska prava sadrže isključivo ovlast autora da zabrani ili dopusti iskorištavanje svojega djela i primjeraka toga djela, ako ovim Zakonom nije drukčije određeno.

(2) Druga osoba može iskorištavati autorsko djelo samo s dopuštenjem autora, osim ako ovim Zakonom nije drukčije određeno.

(3) Za svaki oblik iskorištavanja autorskog djela od druge osobe autoru pripada posebna naknada, osim ako ovim Zakonom ili ugovorom nije drukčije određeno.

(4) Autorska imovinska prava osobito sadrže:

a) pravo reproduciranja,

b) pravo distribuiranja,

c) pravo davanja u najam,

d) pravo priopćavanja javnosti,

e) pravo prerade,

f) pravo audiovizualne prilagodbe (članak 110.),

g) pravo prijevoda.

Članak 63.

(Nasljeđivanje autorskog prava)

Autorsko pravo kao cjelina, osim prava pokajanja, predmetom je nasljeđivanja. Na prijenos autorskog prava nasljeđivanjem primjenjuju se propisi o nasljeđivanju, ako ovim Zakonom nije drukčije određeno.

Članak 64.

(Prenosivost autorskog prava)

[...]

(3) Autor može ugovorom ili drugim pravnim poslom prenijeti na drugu osobu pojedinačne imovinske ovlasti (autorska imovinska prava) i druga prava autora, osim ako ovim Zakonom nije drukčije određeno.

Članak 66.

(Legitimacija)

[...]

(2) Aktivna legitimacija za ostvarivanje zaštite prava svojih članova, prema ovome Zakonu, u sudskim i drugim službenim postupcima pripada i kolektivnim organizacijama, sindikalnim organizacijama i profesionalnim udrugama utemeljenim radi zaštite autorskih i srodnih prava.

Članak 73.

(Opseg prijenosa autorskog prava)

Prijenos pojedinačnih autorskih imovinskih prava ili pojedinačnih drugih prava autora može biti sadržajno, prostorno ili vremenski ograničen.

Članak 147.

(Način ostvarivanja prava)

(1) Autor može ostvarivati svoja autorska prava sâm ili posredstvom zastupnika. Zastupnik može biti fizička ili pravna osoba koju autor ovlasti za zastupanje.

(2) Autorska prava mogu se ostvarivati za svako pojedinačno autorsko djelo (individualno ostvarivanje prava) ili za više autorskih djela više autora zajedno (kolektivno ostvarivanje prava).

(3) Kolektivno ostvarivanje prava uređuje se posebnim zakonom uz odgovarajuću primjenu odredbi ovoga Zakona.

Članak 148.

(Individualno ostvarivanje prava posredstvom zastupnika)

(1) Individualno ostvarivanje autorskih prava posredstvom zastupnika obuhvaća zastupanje autora u pravnim poslovima s korisnicima odnosno naručiteljima njihovih djela, uključujući naplatu autorskih naknada i zastupanje autora u sudskim ili drugim službenim postupcima radi zaštite njihovih autorskih prava.

25. U **Zakonu o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, "Službene novine RBiH" br. 2/92, 13/93, 13/94, "Službene novine FBiH" br. 29/03 i 42/11, te "Službeni glasnik Republike Srpske" br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04) relevantne odredbe glase:

Član 10. (u FBiH)

Učesnici u prometu slobodno uređuju obligacione odnose, a ne mogu ih uređivati suprotno Ustavu Bosne i Hercegovine, prinudnim propisima, te moralu društva.

Član 10. (u RS)

Strane u obligacionim odnosima su slobodne, u granicama prinudnih propisa, javnog poretka i dobrih običaja, da svoje odnose urede po svojoj volji.

V. Dopustivost

26. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbe članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 19. točka a) Pravila Ustavnog suda.

Članak VI/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Članak VI/3. Nadležnost

Ustavni sud će podržavati ovaj Ustav.

a) Ustavni sud ima isključivu nadležnost odlučivanja o svim sporovima koji proisteknu iz ovog Ustava između entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, te između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući, ali se ne ograničavajući na to:

[...]

Je li neka odredba ustava ili zakona jednog entiteta sukladna ovom Ustavu.

Sporove može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući ili dopredsjedavajući jednog od domova Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata jednog od domova Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina jednog od domova zakonodavnog tijela jednog entiteta.

Članak 19. točka a) Pravila Ustavnog suda glasi:

Članak 19.

Zahtjev nije dopustiv ako postoji neki od sljedećih slučajeva:

a) Ustavni sud nije nadležan za odlučivanje;

[...]

a) U odnosu na zahtjev za ispitivanje zakonitosti

27. Podnositelji zahtjeva traže, između ostaloga, da Ustavni sud ispita jesu li odredbe članka 4. st. 2. i 3, članka 5, članka 6. stavak 3, članka 9. stavak 1, članka 10, članka 11. stavak 1. točka d), članka 17, članka 18. stavak 1. i članka 21. stavak 1. pobijanog Zakona sukladne ZASP-u i članku 10. ZOO-a.

28. U vezi sa zahtjevom za ispitivanje zakonitosti kako je postavljen u navedenom zahtjevu, Ustavni sud zapaža da odredba članka VI/3. Ustava Bosne i Hercegovine ne propisuje nadležnost Ustavnog suda da ocjenjuje zakonitost općenito. Ranije se u praksi Ustavnog suda postavilo pitanje vodi li neusklađenost odredaba nekog pobijanog entitetskog zakona sa zakonom Bosne i Hercegovine inkompatibilnosti s Ustavom Bosne i Hercegovine, a dosljedno tome i s načelom vladavine prava iz članka I/2. Ustava Bosne i Hercegovine.

29. U odgovoru na to pitanje Ustavni sud je iskazao stav da se zakoni Bosne i Hercegovine koje je usvojila Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine smatraju odlukama institucija Bosne i Hercegovine iz članka III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, te donošenje zakona od entitetā ili drugih administrativnih jedinica u Bosni i Hercegovini suprotno proceduri koju propisuju državni zakoni može dovesti u pitanje poštivanje odredaba članka III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, prema kojima su entiteti i druge administrativne jedinice u Bosni i Hercegovini dužni pridržavati se, između ostaloga, i odluka institucija Bosne i Hercegovine. Dakle, entiteti (ili druge administrativne jedinice Bosne i Hercegovine) moraju poštivati obveze koje im se nalažu putem zakona koje su donijele institucije Bosne i Hercegovine. Činjenica da te obveze nisu poštovane može dovesti do kršenja odredaba Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U 2/11* od 27. svibnja 2011. godine, točka 52, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 99/11).

30. Iz navedenog prvenstveno slijedi da Ustavni sud nema nadležnost ocjenjivati usklađenost zakona donesenog na razini Bosne i Hercegovine sa zakonom donesenim na razini entiteta, kako to traže podnositelji zahtjeva (ispitati usklađenost odredaba pobijanog Zakona u odnosu na članak 10. ZOO-a), već obratno. Dalje, drugi dio zahtjeva za ocjenu zakonitosti odnosi se na ispitivanje usklađenosti dva zakona istog ranga, pobijanog Zakona i ZASP-a, koje je donijela Parlamentarna skupština BiH. Iz jezičnog tumačenja odredbe članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine i navedene prakse Ustavnog suda ne slijedi da sud ima nadležnost ispitivati međusobnu usklađenost odluka institucija Bosne i Hercegovine, osim ako se radi o sporu, između ostaloga, između institucija Bosne i Hercegovine. U konkretnome slučaju, radi se o dva zakona koja je donijela ista "institucija" – Parlamentarna skupština BiH. Dakle, u konkretnom slučaju ne radi se o dvije institucije Bosne i Hercegovine koje bi mogle imati konkurentnu nadležnost u odnosu na isto pitanje, pa stoga ne postoji ni spor o tom pitanju. Osim toga, Ustavni sud je u svojoj praksi protumačio da spor ne može proizlaziti iz redovnih pozitivnopravnih propisa, već se mora ticati određenog pitanja koje je regulirano samim Ustavom BiH (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti broj *U 12/08* od 30. siječnja 2009. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 62/09, točka 7). Na temelju toga, Ustavni sud smatra da se ne radi o sporu između institucija Bosne i Hercegovine u smislu članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, te da ni po toj osnovi nema nadležnost ispitivati međusobnu usklađenost dva propisa koje je donijela Parlamentarna skupština BiH.

31. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zaključuje da nema nadležnost odlučivati o zahtjevu za ispitivanje zakonitosti pobijanog Zakona u odnosu na odredbe ZASP-a i ZOO-a. Zbog toga, Ustavni sud, na temelju odredbe članka 19. točka a) Pravila Ustavnog suda, zaključuje da u tom dijelu zahtjev nije dopustiv.

b) U odnosu na zahtjev za ispitivanje ustavnosti

32. U odnosu na dio zahtjeva koji se odnosi na ispitivanje usklađenosti određenih odredaba pobijanog Zakona sa ustavnim

pravom na imovinu i na slobodu udruživanja iz članka II/3.(i) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 11. Europske konvencije i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, te u odnosu na zabranu diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud zapaža da se radi o ovlaštenom podnositelju, budući da je zahtjev podnijelo trideset osam (38) poslanika Narodne skupštine Republike Srpske.

33. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud smatra da je zahtjev u tom dijelu dopustiv zato što ga je podnio ovlašteni subjekt, a ne postoji nijedan formalni razlog iz članka 19. Pravila Ustavnog suda zbog kojeg taj dio zahtjeva ne bi bio dopustiv.

VI. Meritum

34. Podnositelji zahtjeva navode da odredbe članka 4. st. 2. i 3, članka 5, članka 6. stavak 3, članka 9. stavak 1, članka 10, članka 11. stavak 1. točka d), članka 17, članka 18. stavak 1. i članka 21. stavak 1. pobijanog Zakona nisu usuglašene s člankom II/3.(i) i (k) i člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i pravima iz članka 11. Europske konvencije i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, te da postoji diskriminacija iz članka 14. u vezi s člankom 11. Europske konvencije i u vezi s člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

a) Pravna priroda instituta kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava općenito i reguliranje u usporednom pravu

35. Prije analize usuglašenosti odredaba pobijanog Zakona s Ustavom Bosne i Hercegovine, Ustavni sud će razmotriti pravnu prirodu instituta kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava i reguliranje tog instituta u usporednom pravu.

36. Taj institut je u usporednom pravu reguliran na dva načina: kroz poseban propis (*lex specialis* pristup, npr., Portugal, Švedska, Nizozemska, Austrija, Belgija, Slovenija, Hrvatska, Srbija itd.) ili u okviru zakona koji cjelovito reguliraju oblast autorskopravne zaštite (npr., Mađarska, Češka, Slovačka). Također, u priličnom broju zakonodavstava propisano je da društva za kolektivno ostvarivanje prava trebaju biti neprofitnog karaktera (Austrija, Mađarska, Portugal, Španija, Italija, Slovenija itd.). Međutim, ima i onih koji ne postavljaju takav zahtjev (Velika Britanija, Irska, Malta, Grčka itd.), pa u tim zemljama društva za kolektivno ostvarivanje prava mogu biti društva kapitala. Bez obzira na to koji je pristup zakonodavca reguliranju te oblasti i bez obzira na to radi li se o profitnim ili neprofitnim društvima, karakteristike tog instituta su iste u svim zemljama.

37. Naravno, autorsko pravo jeste u svim usporednim pravima imovinsko pravo. Stoga je svugdje i propisano da autor svoja prava može ostvarivati samostalno ili putem zastupnika koji će u njegovo ime i za njegov račun poduzimati odgovarajuće radnje (individualno ostvarivanje autorskog prava). Međutim, takav pojedinačni angažman autora svrsishodan je samo za pojedine kategorije djela. Za djela koja karakteriziraju visoka frekventnost i difuznost upotrebe i čiji su korisnici brojni i raznoliki (najčešće muzička djela), i u teoriji i u praksi (u zakonima kojima se regulira ta oblast), postoji institut kolektivnog ostvarivanja autorskog prava putem društava, organizacija ili udruga za kolektivno ostvarivanje autorskog prava (u daljnjem tekstu: kolektivne organizacije). Važno je uočiti da autorska imovinska prava podrazumijevaju zaštitu autora u pogledu ekonomske eksploatacije autorskog djela, ali i pravo na naknadu za upotrebu autorovog djela (pravo autora da odobri ili zabrani iskorištavanje svog djela i primjeraka tog djela, stavljanje u promet originala i primjeraka djela, reproduciranje, distribuiranje, davanje djela u najam, prevođenje djela itd.). Pojam "ostvarivanje autorskih prava" odnosi se samo na ostvarivanje imovinskih prava, uključujući i pravo na naknadu, ali ne i moralnih prava autora (pravo autora da odluči kada i u kojoj formi će njegovo djelo biti objavljeno, pravo autora da bude priznat kao stvaratelj djela i da njegovo ime ili pseudonim budu navedeni na djelu, pravo suprotstavljanja mijenjanju djela ili upotrebi ako bi takvo mijenjanje ili upotreba vrijeđali njegovu čast i ugled itd.).

38. Dalje, Ustavni sud ukazuje na to da kolektivne organizacije obavljaju djelatnost za veći broj autora zajedno, a njihova se uloga sastoji u zaključivanju ugovora sa korisnicima o iskorištavanju autorskih djela, nadzoru nad upotrebom, ubiranju naknade za korištenje djela i raspodjeli te naknade autorima djela. Kolektivna organizacija može ostvarivati autorska prava na temelju punomoći, ugovora ili *ex lege* (u određenim slučajevima koji su uvijek eksplicitno propisani zakonom).

39. Zakonom propisano obvezno kolektivno ostvarivanje nekih autorskih prava u vezi je upravo sa autorovim pravom na naknadu za iskorištavanje njegovog djela. Cilj takvog rješenja u različitim zakonodavstvima je isti: da se u slučajevima kada bi autorima bilo veoma teško, pa čak i nemoguće ostvariti svoja prava individualno, osigura najpovoljniji i najefikasniji način da svoje pravo na naknadu ipak ostvare. To je naročito važno kada autor nije titular isključivog imovinskog prava, već samo prava na naknadu, dakle kada autor nema mogućnost izričito dopustiti ili zabraniti određene vidove iskorištavanja svog djela, već ga korisnik može iskorištavati na temelju zakonske licence, a obvezan je autoru platiti naknadu. Naime, u takvim slučajevima autor nema uvid u krug osoba koje se koriste takvim zakonskim ovlastima, praktično nema ni mogućnost samostalno utvrditi tko sve iskorištava njegovo djelo, pa u nedostatku ugovora sa svakim mogućim korisnikom često ostaje nenamiren. Kolektivne organizacije, s druge strane, imaju više sredstava i tehničkih mogućnosti kontrolirati takvu upotrebu djela, identificirati korisnike i ishode zaključenje ugovora o naknadi i njezinu naplatu. Važno je uočiti da za razliku od zastupnika autora kod individualnog ostvarivanja prava kolektivna organizacija nastupa u svoje ime, ali za račun autora.

40. Dalje, čak i kada su u pitanju isključiva imovinska prava autora, mandatorno kolektivno ostvarivanje autorskog prava postoji u usporednom pravu i ima svoju svrhu. Naime, i u takvim slučajevima može postojati faktička nemogućnost individualnog ostvarivanja prava zbog velikog interesa javnosti i korisnika za masovno iskorištavanje djela na određeni način (ponovno, najčešće se radi o muzičkim djelima). U takvim slučajevima zakonodavac se odlučuje za obvezno kolektivno ostvarivanje prava, kako bi se uspostavila ravnoteža između interesa autora i korisnika. Zbog toga su, npr., i u okviru Europske unije doneseni propisi kojima se regulira pitanje mandatornog kolektivnog ostvarivanja prava u određenim slučajevima (npr., Direktiva Europskog vijeća br. 93/83/EEZ o koordinaciji određenih pravila koja se odnose na autorska i srodna prava koja se primjenjuju na satelitsko emitiranje i kablovsku retransmisiju, dostupna na: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:31993L0083&from=EN, objavljena u "Službenom glasniku EU" broj L-248 od 6. listopada 1993. godine, vidjeti http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:1993:248:TOC).

41. Dakle, kao što ovaj kratki prikaz usporednog prava pokazuje, cilj i duh institucije kolektivnog ostvarivanja prava jeste osiguravanje pretpostavki kojima se titularima autorskog i srodnih prava garantira adekvatna naknada kao rezultat ekonomskog iskorištavanja predmeta zaštite koji su stvorili. Taj institut je uspostavljen u korist autora, koji bi bez toga vrlo teško ili nikako mogli ostvarivati svoja prava u određenim slučajevima, ali i u korist korisnika koji onda znaju da se za stjecanje određenih prava na iskorištavanje djela moraju obratiti isključivo

kolektivnim organizacijama, a sve zajedno osigurava pravnu sigurnost u prometu autorskih i srodnih prava.

b) Ustavnost odredaba članka 4, članka 9. stavak 1, članka 17. i članka 18. stavak 1. pobijanog Zakona u odnosu na članak II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članak 1. Protokola broj 1 uz Europsk

42. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Članak II/3. – Popis prava

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

[...]

k) Pravo na imovinu.

43. Članak 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju glasi:

Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na neometano uživanje svoje imovine. Nitko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne utječu na pravo države da primjenjuje takve zakone koje smatra potrebnim da bi nadzirala korištenje imovine sukladno općim interesima ili da bi osigurala naplatu poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

44. Podnositelji zahtjeva smatraju da odredbe članka 4. stavak 2, članka 9. stavak 1, članka 17. i članka 18. stavak 1. pobijanog Zakona nisu u suglasnosti s ustavnim pravom na imovinu iz sljedećih razloga: 1) propisivanjem obveznog kolektivnog ostvarivanja autorskog prava ograničava se imovinskopravna ovlast autora suprotno članku 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju zato što je sastavni dio prava na imovinu i pravo slobodnog raspolaganja tom imovinom; 2) članak 14. ZASP-a propisuje da autorsko pravo pripada autoru, a ne kolektivnoj organizaciji, koja bi to pravo mogla koristiti i neovisno o volji autora, odnosno bez njegove suglasnosti; 3) pobijanim odredbama propisano je da kolektivna organizacija ostvaruje prava iz članka 4. stavak 2. bez ugovora sa autorom, iako je ZASP u članku 147. stavak 1. propisao da autor svoja prava može ostvarivati sam ili preko zastupnika i da svoja prava može ostvarivati za svako pojedinačno autorsko djelo ili za više autorskih djela – kolektivno ostvarivanje; 4) člankom 18. stavak 1. pobijanog Zakona uvedena je pretpostavka da je kolektivna organizacija ovlaštena *ipso iure* djelovati za račun svih autora, pri čemu se suglasnost autora ne postavlja kao uvjet, što je suprotno korpusu i esenciji subjektivnih ovlasti titulara imovinskih prava i predstavlja flagrantno kršenje odredaba članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

45. Ustavni sud najprije zapaža da se zakonodavac odlučio pitanje kolektivnog ostvarivanja prava regulirati posebnim zakonom, što je propisano i ZASP-om. Naime, kako podnositelji zahtjeva pravilno ističu, u članku 147. ZASP-a propisan je način ostvarivanja prava, i to tako da autor može ostvarivati svoja autorska prava sam ili putem zastupnika (stavak 1), da se autorska prava mogu ostvarivati za svako pojedinačno djelo (individualno ostvarivanje prava) ili za više autorskih djela više autora zajedno (kolektivno ostvarivanje prava, stavak 2). Međutim, stavkom 3. članka 147. ZASP-a propisano je da će se kolektivno ostvarivanje prava iz stavka 2. istoga članka regulirati posebnim zakonom uz odgovarajuću primjenu navedenog Zakona. Dakle, već je ZASP-om propisan *lex specialis* pristup reguliranju pitanja kolektivnog ostvarivanja prava, ali to ni na koji način ne umanjuje suštinu autorskog prava niti *per se* predstavlja problem u smislu zaštite tog prava. Kao što je već pokazano, zakonodavac uživa široko polje slobodne procjene u odnosu na to hoće li tu oblast urediti na taj način ili cjelovito, u jednom zakonu. Ono što je bitno jeste to da se u svakom slučaju na odgovarajući način zaštiti autorsko pravo.

46. Dalje, Ustavni sud zapaža da je člankom 4. pobijanog Zakona propisano obvezno kolektivno ostvarivanje prava samo u četiri slučaja koja su eksplicitno navedena u točkama od a) do d) stavka 2. tog članka. Dakle, zakonodavac se odlučio na vrlo restriktivnu listu slučajeva u kojima se autorsko pravo mora ostvarivati putem kolektivne organizacije, od čega se u dva slučaja pravna osnova nalazi u odgovarajućim propisima Europske unije: pravo slijeđenja iz točke a) članka 4. stavak 2 (Direktiva 2001/84/EZ od 27. rujna 2001. godine o pravu slijeđenja u korist autora izvornika umjetničkog djela, dostupna na:
http://www.ipr.gov.ba/images/direktive_eu/direktiva_2001_84_ez.pdf) i kablovsko reemitiranje (Direktiva navedena u stavku 40. ove odluke). Dakle, u ova dva slučaja radi se o pravnoj stečevini Europske unije (*acquis communautaire*). S obzirom na aspiracije Bosne i Hercegovine za članstvom u Europskoj uniji, kao i činjenicu da je Bosna i Hercegovina 2008. godine potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, ona mora biti spremna prihvatiti *acquis* u potpunosti i, što je jednako važno, mora biti sposobna provesti ga. Dakle, Ustavni sud smatra da su takva rješenja rezultat upravo tih napora. Druga dva slučaja rezultat su nastojanja zakonodavca da osigura autorima ostvarivanje prava koja bi im inače bilo teško ili nemoguće ostvariti, kako je to već ranije navedeno.

47. Dakle, u konkretnom slučaju, propisivanjem obveznog ostvarivanja autorskih i srodnih prava u izuzetnim, zakonom točno navedenim slučajevima, titularima autorskih i srodnih prava ograničena je sloboda izbora načina ostvarivanja autorskih i srodnih prava. Međutim, Ustavni sud ne može zaključiti da je takvim zakonskim rješenjem u cijelosti ograničena autorova imovinskopravna ovlast, odnosno da mu je ograničeno pravo raspolaganja tim njegovim pravom, kako to tvrde podnositelji zahtjeva. Naime, ograničenje uspostavljeno u članku 4. pobijanog Zakona, kako je već rečeno, odnosi se isključivo na četiri propisane situacije, pri čemu je legitiman cilj takvog ograničenja autonomije autorove volje ostvarivanje njegovih imovinskopravnih ovlasti (ubiranje naknade), a ne oduzimanje autorskog prava. Ustavni sud zapaža da se takvo ograničenje odnosi samo na način ubiranja naknade za korištenje autorovog djela i ustanovljeno je, kako je pokazano, u interesu imatelja autorskog i srodnih prava, pa dosljedno tome i u općem interesu. Dakle, Ustavni sud smatra da za takvo rješenje postoji legitiman cilj, a poduzeta mjera je proporcionalna tom cilju, kako to zahtijeva članak 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Takav zaključak proizlazi i iz pravne prirode kolektivnog ostvarivanja prava i kolektivne organizacije, koja, kako je već rečeno, radi u svoje ime, ali isključivo za račun autora. To dodatno potvrđuje i opredjeljenje zakonodavca iz članka 8. pobijanog Zakona u kojem je propisano da kolektivna organizacija ima status udruge, dakle da može djelovati samo kao neprofitna organizacija.

48. Dalje, pobijanim odredbama članka 9. stavak 1, članka 17. i članka 18. stavak 1. ni na koji način ne dovodi se u pitanje sama suština autorskog prava, kako to podnositelji zahtjeva tvrde. Autorsko pravo i dalje pripada autoru i nema ničega što ukazuje na to da u pobijanim odredbama postoji bilo kakva mogućnost da kolektivna organizacija koristi autorsko pravo mimo volje autora ili da njime raspolaže po vlastitoj volji. Ustavni sud zapaža da je odredbom članka 9. stavak 1. propisano da kolektivna organizacija ostvaruje autorska prava na temelju ugovora sa autorom, osim u slučajevima obveznog kolektivnog ostvarivanja prava iz članka 4. pobijanog Zakona. Međutim, važno je ponovno naglasiti da ostvarivanje autorskih i srodnih prava u smislu te odredbe podrazumijeva isključivo ubiranje naknade u ime autora.

Dalje, odredbom članka 18. stavak 1. pobijanog Zakona propisano je da postoji pretpostavka da je kolektivna organizacija, u okviru vrste prava i vrste djela za koje je specijalizirana, ovlaštena djelovati za račun svih autora. Međutim, Ustavni sud naglašava da to nije neoboriva pretpostavka. Naime, u stavku 2. istog članka propisano je da je autor, koji ne želi svoja prava ostvarivati na kolektivan način, dužan o tome obavijestiti odgovarajuću kolektivnu organizaciju. Dakle, unatoč toj zakonskoj pretpostavci, autor može izabrati da svoje pravo ostvaruje individualno (samostalno ili putem zastupnika), u kojem se slučaju isključuje djelovanje kolektivne organizacije. Naravno, takva mogućnost se ne odnosi na situacije propisane člankom 4. u kojima je zakonom propisano kolektivno ostvarivanje prava.

49. Ustavni sud također ukazuje na to da je člankom 15. pobijanog Zakona propisano da kolektivna organizacija ne može odbiti zahtjev za sklapanje ugovora za kolektivno ostvarivanje prava, što ponovno štiti autora koji ugovorom želi regulirati odnose s kolektivnom organizacijom. Dalje, člankom 17. pobijanog Zakona propisuje se zabrana izuzimanja iz kolektivnog ostvarivanja prava pojedinih djela ili pojedinih oblika upotrebe djela, osim ako ugovorom između autora i kolektivne organizacije nije drugačije predviđeno. Ustavni sud zapaža da takva odredba, generalnom zabranom autorima da proizvoljno odlučuju koja će prava ostvarivati na kolektivan, a koja na individualan način, ima cilj kolektivnim organizacijama i korisnicima djela olakšati provođenje kolektivnog ostvarivanja prava. Naime, pozitivne strane postojanja samo jedne kolektivne organizacije za pojedinu kategoriju nositelja prava bile bi bitno umanjene ako bi korisnici ipak morali za svako djelo provjeravati od koga trebaju tražiti prava i kome će plaćati naknadu, kolektivnoj organizaciji ili samim autorima. Stoga, Ustavni sud smatra da se ni tom odredbom ne ograničava suština autorskog prava, već se samo u oblasti ostvarivanja tog prava (ubiranja naknade) uvode red i pravna sigurnost. S druge strane, zabrana iz članka 17. pobijanog Zakona nije konačna, jer autor i kolektivna organizacija mogu i drugačije ugovoriti, što znači da autor u suštini odlučuje o načinu ostvarivanja svog prava.

50. Ustavni sud smatra da u tim pobijanim odredbama nema ničega iz čega bi se moglo zaključiti da se autorima na bilo koji način oduzima njihovo pravo kako je definirano relevantnim odredbama ZASP-a, niti da kolektivna organizacija na temelju tih odredaba može raspolagati autorovim pravom bez njegove suglasnosti. Naprotiv, ono što reguliraju pobijane odredbe odnosi se isključivo na ostvarivanje autorovog prava, odnosno ubiranje naknade za to pravo putem kolektivne organizacije, a to su odnosi koje autori i dalje mogu urediti ugovorom s tom organizacijom koja djeluje isključivo za njihov račun.

51. Na temelju izloženoga, Ustavni sud zaključuje da zakonsko reguliranje ostvarivanja autorskog i srodnih prava putem instituta kolektivnog ostvarivanja prava, propisivanje obveznog kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava u određenim slučajevima (članak 4), propisivanje pravne osnove za kolektivno ostvarivanje prava (članak 9. stavak 1), propisivanje zabrane izuzimanja pojedinih djela (članak 17) i pravne pretpostavke kolektivnog ostvarivanja prava (članak 18. stavak 1) u pobijanom Zakonu ne predstavljaju takvo ograničavanje autorskog i srodnih prava koje bi bilo suprotno pravu na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

c) Pitanje diskriminacije u vezi s pravom na imovinu

52. Podnositelji zahtjeva smatraju da zbog pobijanih odredaba postoji diskriminacija iz članka 14. Europske konvencije u vezi s člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, odnosno da je stvorena pravna osnova za njezino postojanje u kontekstu prava na imovinu u odnosu na krug osoba u svojstvu autora koji ne pristupe kolektivnoj organizaciji. Naime, podnositelji zahtjeva ističu da pobijani Zakon propisuje mogućnost kolektivne organizacije da, shodno pretpostavci kolektivnog ostvarivanja prava iz članka 18. stavak 1. pobijanog Zakona, ubire naknadu i bez ugovora sa autorom. Međutim, kako dalje navode, shodno pravilima o raspodjeli prihoda iz članka 21. pobijanog Zakona, kolektivna organizacija sav prikupljeni prihod raspodjeljuje samo onim autorima koji su s njom sklopili ugovor. Na taj način, smatraju podnositelji zahtjeva, tim odredbama pobijanog Zakona diskriminirani su oni autori koji nisu zaključili ugovor s kolektivnom organizacijom, jer nemaju ravnopravan tretman sa autorima koji su taj ugovor zaključili.

53. Članak II/4. Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Uživanje prava i sloboda predviđenih ovim člankom ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovom Ustavu, osigurano je za sve osobe u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, vezivanje za neku nacionalnu manjinu, imovina, rođenje ili drugi status.

54. Članak 14. Europske konvencije glasi:

Uživanje prava i sloboda predviđenih ovom konvencijom osigurava se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, sveza sa nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status.

55. Ustavni sud podsjeća na to da, u biti, članak 14. Europske konvencije garantira da će se prema osobama u sličnim situacijama postupati na sličan način u odnosu na prava iz Europske konvencije, osim kada postoje objektivni i opravdani razlozi za drugačije postupanje (izravna diskriminacija, vidjeti, npr., presuda Europskog suda za ljudska prava, *Muñoz Díaz protiv Španjolske*, predstavka br. 49151/07 od 8. ožujka 2010. godine). Osim toga, diskriminacija može postojati i u situacijama u kojima ona nastaje kao posljedica istog postupanja prema osobama koje su u različitim situacijama, odnosno kada država bez objektivnog i opravdanog razloga ne osigura drugačije postupanje prema osobama čije se situacije bitno razlikuju (vidjeti, presuda Europskog suda za ljudska prava *Thlimmenos protiv Grčke* (2001) 31 E.H.R.R. 15). Pri tome, u takvom se slučaju ne radi o različitom postupanju već o učincima tog postupanja koje će ljudi različitih osobina osjećati drugačije (neizravna diskriminacija). Podnositelji zahtjeva se, kako se vidi, žale na izravnu diskriminaciju onih autora koji nisu zaključili ugovor s kolektivnom organizacijom u odnosu na one autore koji su takve ugovore zaključili, a u vezi s raspodjelom prihoda koje prikupi kolektivna organizacija.

56. Dalje, Ustavni sud podsjeća na to da će razlika u postupanju biti diskriminirajuća ako za nju ne postoji objektivno i razumno opravdanje, odnosno ako se njome ne nastoji postići legitiman cilj ili ako ne postoji opravdan odnos proporcionalnosti između primijenjene mjere i legitimnog cilja (vidjeti, npr., presuda Europskog suda za ljudska prava, *Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 29. travnja 2008. godine, stavak 60). Također, Ustavni sud podsjeća na to da je pravo iz članka 14. Europske konvencije kvalitativno, a ne apsolutno pravo i da države u tom smislu mogu imati značajno polje slobodne procjene. Hoće li to polje slobodne procjene biti široko ili usko ovisi o: a) prirodi predmetnog prava (šire je kada su u pitanju socijalna i ekonomska prava, vidjeti, npr., Europski sud za ljudska prava, *Stec protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 12. travnja 2006. godine, a vrlo usko kada su u pitanju temeljna prava); b) stupnju miješanja (uskraćuje li se određenom mjerom djelomično ili potpuno neko pravo, vidjeti, Europski sud za ljudska prava, *Aziz protiv Cipra* (2002.) 35 E.H.R.R. CD 14); i c)

javnom interesu (npr., snažan interes javnosti u borbi protiv različitog postupanja po osnovi spola ili rase zahtijeva veći stupanj opravdanja za različit tretman po tim osnovama).

57. U konkretnome slučaju, Ustavni sud zapaža da je predlagač pobijanog Zakona, prilikom slanja prijedloga u zakonodavnu proceduru, dostavio i obrazloženje (dostupno na: https://www.parlament.ba/sadrzaj/zakonodavstvo/ranije_usvojeni/default.aspx?id=26801&langTag=bs-BA&pril=b) prijedloga tog zakona. Iz tog obrazloženja vidljivo je da je glavni cilj pobijanog Zakona bilo postizanje usklađenosti propisa iz te oblasti s pravnom stečevinom Europske unije, a da je konkretan cilj odredbe o raspodjeli prihoda koje prikupi kolektivna organizacija bilo postizanje razmjernosti, primjerenosti i pravičnosti, te izbjegavanje bilo kakve arbitrarnosti, kako je to i navedeno u odredbi članka 21. stavak 3. pobijanog Zakona. Ustavni sud smatra da je nesumnjivo da su to legitimni ciljevi koji se žele postići. Sljedeće pitanje jeste postoji li opravdan odnos proporcionalnosti između mjere koja je propisana i tih legitimnih ciljeva.

58. U odgovoru na to pitanje Ustavni sud ponavlja da postoji zakonska pretpostavka da je kolektivna organizacija, unutar vrste prava i vrste djela za koje je specijalizirana, ovlaštena djelovati za račun svih autora. Ali, kako je već rečeno, budući da se radi o pravima koja se, ipak, mogu i individualno ostvarivati, takva pretpostavka prestaje važiti i proizvoditi pravno djelovanje od momenta kada autor izričito obavijesti odgovarajuću kolektivnu organizaciju da neće svoja prava ostvarivati putem nje i na kolektivan način (članak 18. stavak 2. pobijanog Zakona). S druge strane, odredbom članka 16. pobijanog Zakona propisano je da su članovi kolektivne organizacije samo oni autori koji su joj ugovorom povjerili ostvarivanje svojih prava, a člankom 21. stavak 1. da se ostvareni prihodi raspodjeljuju samo onim autorima koji su sklopili takav ugovor sukladno godišnjem planu koji usvoji skupština kolektivne organizacije i sukladno usvojenim pravilima o raspodjeli. Dakle, da bi sudjelovali u raspodjeli naknada koje prikupi kolektivna organizacija, postoji implicitan zahtjev da autori moraju biti članovi te organizacije, odnosno da s njom zaključe ugovor.

59. Ustavni sud smatra da takvo rješenje ima razumno opravdanje. Naime, kolektivna organizacija mora obavljati sve poslove u okviru svoje djelatnosti na način koji, prema odredbi članka 7. stavak 1. pobijanog Zakona, osigurava postizanje najvećeg mogućeg stupnja djelotvornosti, dobrog poslovanja, štedljivosti i transparentnosti. Osim toga, odredba članka 21. stavak 1. predstavlja samo nastavak odredbe članka 7. stavak 2. pobijanog Zakona, koji sadrži implicitnu obvezu kolektivne organizacije da mora postaviti jasna pravila o raspodjeli prikupljenih sredstava u svom statutu. Kolektivnoj organizaciji bi, u okolnostima kakve jesu, bez zaključivanja ugovora, bilo praktično veoma teško, pa i nemoguće, znati koliko ukupno ima autora za čiji račun obavlja djelatnost, zatim da tim autorima raspodjeljuje sredstva i djelotvorno štiti njihovo pravo na naknadu, niti bi se nad njezinim radom mogla efikasno vršiti kontrola. S druge strane, Ustavni sud ukazuje na to da autori koji žele da kolektivna organizacija djeluje za njihov račun jedino imaju obvezu s tom organizacijom zaključiti ugovor, što Ustavni sud ne smatra prevelikim teretom za njih. Osim toga, na taj način ne samo da autori detaljno mogu urediti odnose s kolektivnom organizacijom već mogu djelotvorno sudjelovati i u raspodjeli sredstava, ali i ostvarivati i druga prava koja imaju članovi: mogu tražiti na uvid godišnje financijsko izvješće, izvješće nadzornog odbora, ili tražiti reviziju poslovanja te organizacije (članak 19. pobijanog Zakona), sudjelovati u procesu odlučivanja itd. Naime, kolektivna organizacija ima status udruge na koju se, na odgovarajući način i ukoliko to nije u suprotnosti s pobijanim Zakonom, primjenjuju i odredbe Zakona o udrugama i fondacijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 32/01, 42/03, 63/08 i 76/11). Prema tom zakonu, ako statutom nije drugačije regulirano, svi članovi udruge čine skupštinu udruge, koja je upravljačko, obvezno tijelo udruge. Osim toga, treba ponovno naglasiti i to da kolektivna organizacija ne može odbiti zahtjev za sklapanje ugovora sa autorom iz područja svoje djelatnosti, tako da sklapanje ugovora i članstvo u kolektivnoj organizaciji, koje nosi i prava i odgovornosti, ovisi isključivo o volji autora.

60. Dalje, Ustavni sud zapaža da se radi o autorima koji nisu izričito izjavili da će svoja prava ostvarivati individualno, pa kolektivna organizacija, na temelju zakonske pretpostavke iz članka 18. stavak 1. pobijanog Zakona, ta prava ostvaruje za njihov račun. Kako i sami podnositelji zahtjeva primjećuju u zahtjevu, čak i kada bi se ti autori smatrali članovima kolektivne organizacije, objektivno bi se postavilo pitanje kako je moguće raspodijeliti naknadu i s ostalim autorima, odnosno autorima nečlanovima, kada nije izvjesno tko su i povodom kojih se djela ostvaruje bilo kakva naknada. Naravno da bi bilo objektivno nemoguće predvidjeti koliko je autora na cijelom teritoriju na kojem kolektivna organizacija djeluje i koliko je njihovih djela povodom kojih se ostvaruje naknada. Zato je potrebno da se sami autori na neki način legitimiraju bilo zahtjevom da zaključe ugovor sa kolektivnom organizacijom, bilo izjavom da ne žele da ta organizacija djeluje za njihov račun. Osim toga, da bi udruga dobila status kolektivne organizacije, odnosno dozvolu Instituta da djeluje kao kolektivna organizacija, mora uz zahtjev, između ostaloga, priložiti i podatke o broju autora koji su je ovlastili za ostvarivanje prava na njihovim djelima i popis djela koja će činiti repertoar kolektivne organizacije (članak 10. stavak 2.c]). To su na neki način autori-osnivači kolektivne organizacije. Međutim, nakon što dobije dozvolu, kolektivna organizacija ne može odbiti da zaključi ugovor sa autorom iz područja svoje djelatnosti (članak 15. pobijanog Zakona), pa dakle nikako ne može onemogućiti autora da zaključenjem ugovora postane njezin član. Stoga, obvezu kolektivne organizacije iz članka 18. stavak 3. pobijanog Zakona da ravnopravno tretira autore-članove i one koji nisu članovi (nisu s njom zaključili ugovor, a nisu je obavijestili da će svoja prava ostvarivati individualno), treba promatrati i tumačiti ciljno, u kontekstu svega navedenoga, a ne samo jezično i izolirano, kako to čine podnositelji zahtjeva.

61. Uzimajući u obzir sve navedeno, Ustavni sud smatra da se pobijanim odredbama, promatrano u cjelini, omogućava kolektivnoj organizaciji da poštuje načela raspodjele sredstava iz članka 7. stavak 2. pobijanog Zakona i da svoju djelatnost obavlja efikasno i transparentno i u korist autora kao nositelja prava za čiji račun djeluje. Stoga, Ustavni sud smatra da takva mjera – implicitan zahtjev autorima da zaključe ugovor kako bi postali članovi kolektivne organizacije i, između ostaloga, sudjelovali i u raspodjeli sredstava – nije neproporcionalna legitimnom cilju koji se želi postići (vidi stavak 57. ove odluke), te da nema diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije u vezi s člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

d) Ustavnost članka 5, članka 6. stavak 3, te čl. 10. i 11. pobijanog Zakona u odnosu na članak II/3.(i) Ustava Bosne i Hercegovine i članak 11. Europske konvencije

62. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Članak II/3. – Popis prava

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

i) Slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja.

63. Članak 11. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja s drugima, uključujući i pravo osnivanja sindikata i pridruživanja sindikatima zbog zaštite svojih interesa.

2. Ova prava neće biti ograničena izuzev na način propisan zakonom i koji je neophodan u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti ili javne sigurnosti, u cilju sprječavanja nereda ili zločina, zaštite zdravlja ili morala ili zaštite prava i sloboda drugih. Ovim člankom se ne zabranjuje uvođenje zakonitih ograničenja na ona prava koja uživaju pripadnici oružanih snaga, policije ili državne administracije.

64. Podnositelji zahtjeva smatraju da se odredbama navedenih članaka krši pravo na slobodu udruživanja zato što zakon propisuje monopolski položaj kolektivne organizacije, te da pobijani Zakon ostavlja utisak da postoji mogućnost osnivanja više različitih organizacija između kojih bi autor mogao birati kojoj organizaciji da se pridruži, ali da je taj utisak pogrešan zato što samo jedna organizacija može dobiti dozvolu da obavlja djelatnost kolektivnog ostvarivanja autorskog prava u pogledu iste vrste prava. Stoga smatraju da postoji i diskriminacija u odnosu na pravo na slobodu udruživanja.

65. Ustavni sud zapaža da su člankom 6. pobijanog Zakona propisani uvjeti pod kojima određena pravna osoba, koja ima status udruge, može postati kolektivna organizacija u smislu tog članka. Jedan od tih uvjeta je i dozvola nadležnog državnog tijela, a to je prema pobijanom Zakonu Institut za intelektualno vlasništvo BiH (u daljnjem tekstu: Institut). Dozvola je, dakle, konstitutivni element za postojanje kolektivne organizacije. Također, prema članku 6. stavak 3. pobijanog Zakona, samo jedna organizacija može dobiti dozvolu Instituta za kolektivno ostvarivanje prava koja se odnose na istu vrstu prava na istoj vrsti djela. Dakle, Ustavni sud zapaža da se pobijanim Zakonom zaista uspostavlja teritorijalni monopol (za teritorij cijele države) jedne kolektivne organizacije.

66. Analizirajući pitanje je li zakonom uspostavljeni monopol u konkretnom slučaju suprotan pravu na slobodu udruživanja, Ustavni sud zapaža da je zakonsko ili bar *de facto* uspostavljanje monopola kolektivnih organizacija prisutno i u usporednom pravu (Njemačka, Austrija, Slovenija, Hrvatska itd.). Naime, temeljno pravilo koje se razvilo u praksi kolektivnog ostvarivanja prava (*de facto* monopol), koje je u pojedinim zakonodavstvima i izričito uvedeno (zakonski monopol), jeste da u situacijama kada u okviru određene države koegzistira više društava za kolektivno ostvarivanje iste kategorije prava ne bi smio postojati konkurentski odnos u pogledu ostvarivanja iste kategorije prava na istim autorskim djelima. Dakle, koegzistentne kolektivne organizacije trebaju biti specijalizirane za ostvarivanje različitih prava na pojedinim djelima i svaka kolektivna organizacija treba imati monopol ostvarivanja prava u okviru svoje specijalizacije. Razlog tome nalazi se u činjenici da monopolski položaj kolektivnih organizacija, kako se to u teoriji obrazlaže, pogoduje efikasnosti obavljanja svih funkcija koje obavlja ta organizacija. Naime, obavljanje te djelatnosti zahtijeva odgovarajuću infrastrukturu za ubiranje i distribuciju naknada, odgovarajuće tehničke i pravne službe, te podrazumijeva preuzimanje pune odgovornosti za poslove kolektivnog ostvarivanja prava koji su povjereni kolektivnoj organizaciji. Osim toga, monopolska pozicija kolektivnih organizacija pojednostavljuje odnose između nositelja prava, kolektivne organizacije i korisnika, a pozitivno se odražava i na balans moći prilikom pregovora za zaključivanje ugovora i određivanje tarifa, te na izbjegavanje tzv. tarifnog rata između kolektivnih organizacija koji rezultira manipulacijom organizacije koju bi vršili korisnici.

67. S druge strane, Ustavni sud zapaža da postoje i protivnici stava da je faktički ili pravni monopol kolektivnih organizacija uvijek garant dobrog funkcioniranja sustava kolektivnog ostvarivanja. U tom smislu, Ustavni sud zapaža da je Europsko povjerenstvo Preporukom o prekograničnom kolektivnom ostvarivanju autorskog prava u online području (objavljena u "Službenom glasniku EU" br. L276/54 od 21. listopada 2005. godine, dostupno i na: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2005.276.01.0054.01.ENG) na određeni način otvorilo vrata slobodnoj konkurenciji između kolektivnih organizacija u tom području. Pri tome, u obzir je uzeto, kao što se u Preporuci kaže, da je davanje dozvola za online područje često teritorijalno ograničeno, zbog čega komercijalni korisnici moraju pregovarati u svakoj državi članici sa svakim društvom za kolektivno ostvarivanje prava i za svako pravo koje je uključeno u online eksploataciju. Međutim, kako se dalje ističe, u eri online eksploatacije muzičkih djela komercijalnim korisnicima je potrebno da politika u toj oblasti korespondira sveprisutnosti online okruženja koje je multiteritorijalno. Zbog toga je u tom području primjereno osigurati multiteritorijalno licenciranje da bi se povećala pravna sigurnost komercijalnih korisnika. Također, sloboda prekograničnog pružanja usluga kolektivnog ostvarivanja prava omogućava nositeljima prava da slobodno izaberu kolektivnu organizaciju za ostvarivanje prava koja su potrebna da bi se zakonito koristili online muzički servisi u cijeloj Zajednici. To pravo implicira mogućnost da se povjeri ili prenese cijelo ili dio online prava na drugu kolektivnu organizaciju, bez obzira na to u kojoj državi članici nositelj prava ili kolektivna organizacija ima prebivalište ili čiji je državljanin. U stručnoj literaturi se, ipak, primjećuje da posljedica takvog pristupa može predstavljati svojevrsnu opasnost za egzistenciju malih kolektivnih organizacija i njihove uloge kao čuvara kulturne tradicije, te doprinijeti odlivu autora iz nacionalnih u velika europska društva za kolektivno ostvarivanje prava i tarifnoj borbi za korisnike na štetu nositelja prava.

68. Također, Ustavni sud ukazuje i na to da je Europski sud pravde u predmetu broj C-351/12 od 27. veljače 2014. godine, u odnosu na zakonom propisani monopol, zaključio sljedeće:

72. […] propis […] koji radi ostvarivanja autorskih prava u vezi s jednom kategorijom zaštićenih djela dodjeljuje monopol na području dotične države članice društvu za kolektivno ostvarivanje […], treba smatrati prikladnim da zaštiti prava intelektualnog vlasništva ako je takve naravi da može omogućiti učinkovito ostvarivanje tih prava kao i učinkovit nadzor njihovog poštovanja na tom području.

[…]

76. Nadalje, očitovanja podnesena Sudu nisu ukazala […] na postojanje neke druge metode u trenutačnom stanju prava Unije koja bi omogućila postizanje istog stupnja zaštite autorskih prava kao što je ono utemeljeno na teritorijalnoj zaštiti i stoga također teritorijalnom nadzoru tih prava, u kontekstu u kojem se nalazi propis kao što je onaj o kojem je riječ u glavnom postupku.

77. Štoviše, rasprava pred Sudom pokazala je da bi činjenica omogućavanja, u okolnostima kao što su one o kojima je riječ u glavnom postupku, korisniku zaštićenih djela da slobodno izabere bilo koje društvo za kolektivno ostvarivanje sa sjedištem na području Unije radi dobivanja ovlaštenja za korištenje zaštićenih djela i plaćanje dugovanih naknada stvorila, u trenutačnom stanju prava Unije, velike probleme u nadzoru korištenja tih djela i plaćanju dugovanih naknada.

78. U tim uvjetima ne može se smatrati da propis, kao što je onaj o kojem je riječ u glavnom postupku, koji onemogućava korisnika zaštićenih djela […], da koristi usluge koje isporučuje društvo za kolektivno ostvarivanje sa sjedištem u drugoj državi

članici, ide dalje od onoga što je nužno za postizanje cilja zaštite autorskih prava.

[…]

82. Dakle, činjenica da je država članica društvu za kolektivno ostvarivanje […] dodijelila monopol na području te države članice radi ostvarivanja autorskih prava u vezi s jednom kategorijom zaštićenih djela nije sama po sebi protivna članku 102. UFEU-a.

[…]

87. Međutim, ako se pokaže da takvo društvo za kolektivno ostvarivanje nametne raspone naknada za svoje usluge, koje su osjetno više od onih koje se zaračunavaju u drugim državama članicama, te ako je provedena dosljedna usporedba razina naknada, tada razliku treba promatrati na način da upućuje na zlouporabu vladajućeg položaja u smislu članka 102. UFEU-a. U takvom slučaju na društvu za kolektivno ostvarivanje o kojem je riječ je da opravda razliku pozivajući se na objektivne nejednakosti između situacije u državi članici u pitanju i situacije koja prevladava u svim drugim državama članicama […].

88. Također, u praksi se takva zlouporaba može sastojati u previsokoj cijeni koja nije u opravdanom odnosu s gospodarskom vrijednošću isporučene usluge [...].

89. Osim toga, ako postoji takva zlouporaba i to zbog propisa koji se primjenjuje na to društvo za ostvarivanje, navedeni propis bi bio, kao što proizlazi iz sudske prakse navedene u točki 83. ove presude, protivan članku 102. i članku 106. stavku 1. UFEU-a (vidjeti: http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf;jsessionid=9ea7d2dc30dd746cd02a4d174d89b114b3fbd1c02a90.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuPb310?text=&docid=148388&pageIndex=0&doclang=HR&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=66825).

69. Dakle, može se zaključiti da monopolski položaj kolektivnih organizacija nije *per se* nedopušten, naprotiv. Ali kad se to pitanje postavi, potrebno ga je razmotriti sa pravnog i faktičkog aspekta, uzimajući u obzir sve konkretne okolnosti. S obzirom na sve navedeno, Ustavni sud smatra da se na pitanje predstavlja li, u konkretnom slučaju, zakonom propisani monopol neprihvatljivo ograničavanje prava na slobodu udruživanja odgovor ne može dati samo jezičnim tumačenjem odredaba koje su podnositelji zahtjeva pobijali, već se moraju uzeti u obzir i druge relevantne odredbe pobijanog Zakona, pa dati ciljno (teleološko) tumačenje takvog rješenja.

70. Dakle, člankom 6. stavak 3. pobijanog Zakona uspostavljen je monopolski položaj kolektivne organizacije za istu vrstu prava na istoj vrsti djela, a pobijanim člancima 10. i 11. pobijanog Zakona propisani su uvjeti i postupak za dobivanje/davanje dozvole, koju prema članku 2. pobijanog Zakona daje Institut. Međutim, Ustavni sud ukazuje i na to da su odredbom članka 7. pobijanog Zakona propisani standardi poslovanja kolektivne organizacije prema kojim kolektivna organizacija mora obavljati sve poslove u okviru svoje djelatnosti na način koji osigurava postizanje najvećeg mogućeg stupnja djelotvornosti, dobrog poslovanja, štedljivosti i transparentnosti (stavak 1), a dužna je i pridržavati se međunarodnih općeprihvaćenih pravila, standarda i načela koji se primjenjuju u praksi kolektivnog ostvarivanja prava (stavak 3). Osim toga, prema pobijanom Zakonu, kolektivna organizacija može obavljati djelatnost kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava kao svoju jedinu djelatnost, i to neprofitno, te postupa u svoje ime, ali isključivo za račun autora.

71. Također, veoma je važno i to što je pobijanim Zakonom propisana kontrola rada kolektivne organizacije kroz samostalan nadzor autora (članak 19) i putem državne kontrole (čl. 12, 13. i 14). Prema tim odredbama, Institut provodi nadzor nad radom kolektivne organizacije, može od nje u svako doba zahtijevati izvješće o vođenju poslova, a kolektivna organizacija mora Institutu dati informacije iz članka 12. stavak 4. pobijanog zakona. U slučaju da se utvrde nepravilnosti, člankom 13. pobijanog Zakona propisane su mjere koje Institut može narediti s ciljem njihovog otklanjanja, a te mjere uključuju i oduzimanje dozvole kolektivnoj organizaciji. Ustavni sud zapaža i da je predlagač pobijanog Zakona u obrazloženju prijedloga zakonskog teksta naveo da je taj monopolski status kolektivnih organizacija nužan zbog same prirode njihovog posla i zbog veće efikasnosti i racionalizacije njihovog poslovanja. Također, navedeno je i da takav položaj bitno olakšava položaj korisnika djela, koji tako mogu mnogo jednostavnije i brže pribavljati potrebna prava i plaćati za njihovo korištenje, pa bi tako, barem u pravilu, trebalo i u većoj mjeri poštivati autorska prava (vidi obrazloženje uz prijedlog Zakona, stavak 57. ove odluke).

72. Ustavni sud zapaža da se zaštita od zloupotrebe monopolskog položaja može ostvariti i na temelju Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH" br. 48/05, 76/07 i 80/09). Prema tom zakonu, pred Konkurencijskim vijećem Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Konkurencijsko vijeće) može se pokrenuti postupak za utvrđivanje zabranjenog sporazuma i zloupotrebe dominantnog položaja. U vezi s tim, Ustavni sud ukazuje na to da je Konkurencijsko vijeće Odlukom broj 06-26-3-004-41-II/13 od 11. lipnja 2013. godine utvrdilo sljedeće: "[…] kolektivna organizacija, Asocijacija kompozitora – muzičkih stvaralaca (AMUS) zloupotrijebila dominantni položaj zaključivanjem zabranjenog sporazuma kojim je nametnula kupovne i prodajne cijene ili druge trgovinske uslove kojima se ograničava konkurencija […], primijenila različite uslove za istu ili sličnu vrstu poslova s ostalim stranama čime ih dovodi u neravnopravan i nepovoljan konkurencijski položaj […] i uslovila da druga stranka prihvati dodatne obaveze koje po svojoj naravi ili prema trgovinskom običaju nemaju veze s predmetom takvog sporazuma". Na temelju toga, kolektivnoj organizaciji AMUS zabranjeno je takvo i slično buduće ponašanje i izrečena joj je novčana kazna. U obrazloženju tog rješenja navedeno je, između ostaloga, da AMUS ima *de facto* i *de iure* monopolski položaj na relevantnom tržištu, pa slijedom toga ima i posebnu odgovornost u poštivanju i provođenju odredaba Zakona o konkurenciji, te da svim registriranim elektronskim emiterima mora osigurati ravnopravan položaj na relevantnom tržištu (dostupno na: http://bihkonk.gov.ba/datoteka/RjesenjeSineQuo-None-Amus-11613-bos.pdf).

73. Dakle, iz svega navedenoga Ustavni sud zaključuje da je zakonodavac, u okviru svoje široke slobodne procjene, odlučio da je u sadašnjim faktičkim i pravnim okolnostima svrsishodno primijeniti model koji je poznat i u velikom broju drugih zemalja, pa dodijeliti monopolski položaj takvoj organizaciji. Osim toga, Ustavni sud zapaža da je zakonodavac propisao i uspostavio i mehanizme kontrole monopolskog položaja kolektivne organizacije na odgovarajući način, kako u pobijanom Zakonu tako proceduralno i u Zakonu o konkurenciji.

74. U takvoj situaciji, imajući u vidu i ranije navedeni opći cilj pobijanog Zakona, Ustavni sud smatra da je način ostvarivanja autorskog i srodnih prava za koji se odlučio zakonodavac takve prirode da može omogućiti djelotvorno ostvarivanje tih prava, kao i djelotvoran nadzor njihovog poštovanja na području Bosne i Hercegovine. Osim toga, podnositelji zahtjeva nisu iznijeli bilo kakvu argumentaciju iz koje bi Ustavni sud mogao zaključiti da u danim okolnostima postoji neka druga metoda koja bi omogućila postizanje istog stupnja zaštite autorskih prava kao što je pobijano rješenje koje je utemeljeno na teritorijalnoj zaštiti i teritorijalnom nadzoru.

75. Dalje, u odnosu na prigovor da se autori ne mogu slobodno udruživati i nekoj drugoj organizaciji povjeriti ostvarivanje svojih prava, Ustavni sud ponovno podsjeća na to da autor koji ne želi svoja prava ostvarivati putem kolektivne

organizacije treba o tome obavijestiti tu organizaciju, osim ako se radi o obveznom kolektivnom ostvarivanju prava (članak 18. stavak 2. pobijanog Zakona). Dakle, nositelji prava ne moraju, osim u izuzetnim slučajevima, ostvarivati svoja prava putem kolektivne organizacije. Također, u pobijanom Zakonu nema ničega što bi se moglo protumačiti kao nemogućnost određenog broja autora da osnuju neku svoju udrugu ili drugu vrstu organizacije i da na nju prenesu ovlasti za ostvarivanje svojih prava (osim u slučajevima za koje je propisano obvezno kolektivno ostvarivanje). To je regulirano člankom 147. stavak 1. ZASP-a kao individualno ostvarivanje prava samostalno ili putem zastupnika, o čemu je već bilo riječi. Dakle, ako autori smatraju da bi na taj način efikasnije i bolje zaštitili svoja prava, ništa ih u pobijanom Zakonu ne sprječava da se na taj način udruže. Međutim, takva organizacija ne može samim osnivanjem biti konstituirana kao "kolektivna organizacija" u smislu pobijanog Zakona zbog monopolskog položaja kolektivne organizacije, što je Ustavni sud već ispitao i zbog potrebe pribavljanja odgovarajuće dozvole nadležnog Instituta.

76. Jedino zakonsko ograničenje autora da ostvarivanje svojih prava prenesu nekoj drugoj organizaciji odnosi se na obvezno kolektivno ostvarivanje prava iz članka 4. stavak 3. pobijanog Zakona, pa podnositelji zahtjeva smatraju neustavnim i članak 5. pobijanog Zakona. Taj članak propisuje da se u tim slučajevima prava mogu ostvarivati individualno, dok Institut ne izda dozvolu određenoj pravnoj osobi za kolektivno ostvarivanje tih prava. Budući da je Ustavni sud već utvrdio da institut obveznog kolektivnog ostvarivanja prava nije suprotan Ustavu Bosne i Hercegovine, smatra da nema potrebe posebno ispitivati odredbu članka 5. pobijanog Zakona, koji predstavlja neku vrstu prijelazne odredbe za slučajeve iz članka 4. stavak 3. pobijanog Zakona.

77. S druge strane, Ustavni sud smatra da to što je neka udruga dobila status kolektivne organizacije, odnosno dozvolu Instituta za kolektivno ostvarivanje prava, ne znači da će ona taj status zadržati zauvijek, bez obzira na to kako obavlja svoju djelatnost. Naime, odredbama članka 11. stavak 1.d) pobijanog Zakona propisano je da Institut može izdati dozvolu novoj organizaciji ako dokaže da će korisnicima osigurati veći repertoar zaštićenih djela nego već postojeća kolektivna organizacija, kao i da može osigurati efikasniji i ekonomičniji način ostvarivanja prava. Na taj način je zakonodavac, iako jeste propisao monopolsku poziciju kolektivne organizacije, ostavio razumnu mogućnost nekoj drugoj udruzi da dokaže da može bolje obavljati tu djelatnost od udruge koja ima dozvolu, a sve u korist i autora i korisnika.

78. Na temelju izloženoga, Ustavni sud zaključuje da propisivanje monopolskog položaja kolektivne organizacije za ostvarivanje autorskog i srodnih prava ima legitiman cilj – djelotvorno ostvarivanje prava i zaštitu autora i korisnika, te da je takvo rješenje proporcionalno cilju koji se želi postići, a posebno zato što su osigurani razumni mehanizmi nadzora nad radom kolektivne organizacije i propisane mjere za sprječavanje zloupotrebe monopolskog položaja. Osim toga, u pobijanom Zakonu nema ničega što bi moglo voditi zaključku da takvo rješenje, kojim se ograničava broj kolektivnih organizacija za kolektivno ostvarivanje iste vrste prava na istoj vrsti djela, predstavlja ograničenje slobode udruživanja, a naročito ne takvo ograničenje koje bi bilo suprotno stavku 2. članka 11. Europske konvencije, pa time i članku II/3.(i) Ustava Bosne i Hercegovine.

79. S obzirom na sve navedeno, Ustavni sud smatra da nema potrebe posebno razmatrati pitanje navodne diskriminacije u vezi s pravom na slobodu udruživanja, budući da sve što je prethodno navedeno ne ukazuje na to da postoji vjerojatnoća da bi se radilo o diskriminaciji iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. u vezi s člankom 11. Europske konvencije.

VII. Zaključak

80. Ustavni sud zaključuje da propisivanje obveznog kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava u određenim slučajevima u pobijanom Zakonu (članak 4), pravne osnove za kolektivno ostvarivanje prava (članak 9. stavak 1) i pravne pretpostavke kolektivnog ostvarivanja prava (članak 18. stavak 1) ne predstavlja takvo ograničavanje autorskog i srodnih prava koje bi bilo suprotno pravu na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Također, Ustavni sud zaključuje da implicitan zahtjev autorima u pobijanom Zakonu da zaključe ugovor kako bi postali članovi kolektivne organizacije i, između ostaloga, sudjelovali i u raspodjeli sredstava, nije mjera koja je neproporcionalna legitimnom cilju koji se želi postići, zbog čega nema diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije u vezi s člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

81. Ustavni sud zaključuje da propisivanje monopolskog položaja kolektivne organizacije za ostvarivanje autorskog i srodnih prava u pobijanom Zakonu ima legitiman cilj – djelotvorno ostvarivanje prava i zaštitu autora i korisnika, te da je takvo rješenje proporcionalno cilju koji se želi postići, naročito zato što su osigurani razumni mehanizmi nadzora nad radom kolektivne organizacije i propisane mjere za sprječavanje zloupotrebe monopolskog položaja. Osim toga, u pobijanom Zakonu nema ničega što bi moglo ukazati na to da takvo rješenje, kojim se ograničava broj kolektivnih organizacija za kolektivno ostvarivanje iste vrste prava na istoj vrsti djela, predstavlja ograničenje slobode udruživanja, a naročito ne takvo ograničenje koje bi bilo suprotno stavku 2. članka 11. Europske konvencije, pa time i članku II/3.(i) Ustava Bosne i Hercegovine. S obzirom na takav zaključak, Ustavni sud smatra da nema ni vjerojatnoće da bi se u tom slučaju moglo raditi o diskriminaciji, pa te navode nije posebno raspravljao.

82. Na temelju članka 19. točka a), članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

83. S obzirom na odluku Ustavnog suda u ovome predmetu, nije nužno posebno razmatrati prijedlog podnositelja zahtjeva za donošenje privremene mjere.

84. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Mirsad Ćeman, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у пленарном сазиву, у предмету број **У 18/14**, рјешавајући захтјев **тридесет осам (38) посланика Народне скупштине Републике Српске**, на основу члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине, члана 19 тачка а), члана 57 став (2) тачка б) и члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – Пречишћени текст ("Службени гласник БиХ" број 94/14), у саставу:

Мирсад Ћеман, предсједник
Мато Тадић, потпредсједник
Златко М. Кнежевић, потпредсједник
Margarita Caca-Nikolovska, потпредсједница
Валерија Галић, суткиња
Миодраг Симовић, судија
Constance Grewe, суткиња
Сеада Палаврић, суткиња
на сједници одржаној 9. јула 2015. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Одбија се захтјев **тридесет осам (38) посланика Народне скупштине Републике Српске** за оцјену уставности одредби члана 4 ст. 2 и 3, члана 5, члана 6 став 3, члана 9 став 1, члана 10, члана 11 став 1 тачка д), члана 17, члана 18 став 1 и члана 21 став 1 Закона о колективном остваривању ауторског и сродних права ("Службени гласник БиХ" број 63/10).

Утврђује се да су одредбе члана 4 ст. 2 и 3, члана 5, члана 6 став 3, члана 9 став 1, члана 10, члана 11 став 1 тачка д), члана 17, члана 18 став 1 и члана 21 став 1 Закона о колективном остваривању ауторског и сродних права ("Службени гласник БиХ" број 63/10) у складу с чланом II/3и) и к) и чланом II/4 Устава Босне и Херцеговине.

Одбацује се захтјев **тридесет осам (38) посланика Народне скупштине Републике Српске** за оцјену законитости чл. 4, 5 и 6 Закона о колективном остваривању ауторског и сродних права ("Службени гласник БиХ" број 63/10) у односу на Закон о ауторском и сродним правима ("Службени гласник БиХ" број 63/10) и члан 10 Закона о облигационим односима ("Службени лист СФРЈ" бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, "Службене новине РБиХ" бр. 2/92, 13/93, 13/94, "Службене новине ФБиХ" бр. 29/03 и 42/11 и "Службени гласник Републике Српске" бр. 17/93, 3/96, 39/03 и 74/04), због ненадлежности Уставног суда за одлучивање.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Брчко дистрикта Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Тридесет осам (38) посланика Народне скупштине Републике Српске (у даљњем тексту: подносиоци захтјева) поднијело је 24. јуна 2014. године Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) захтјев за оцјену уставности одредби члана 4 ст. 2 и 3, члана 5, члана 6 став 3, члана 9 став 1, члана 10, члана 11 став 1 тачка д), члана 17, члана 18 став 1 и члана 21 став 1 Закона о колективном остваривању ауторског и сродних права ("Службени гласник БиХ" број 63/10; у даљњем тексту: оспорени Закон). Осим тога, подносиоци захтјева тражили су да Уставни суд испита и законитост чл. 4, 5 и 6 оспореног Закона у односу на одредбе Закона о ауторском и сродним правима ("Службени гласник БиХ" број 63/10; у даљњем тексту: ЗАСП) и у односу на члан 10 Закона о облигационим односима (у даљњем тексту: ЗОО). Подносиоци захтјева су такође затражили да Уставни суд донесе привремену мјеру забране примјене оспорених одредби оспореног Закона.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 став (2) Правила Уставног суда, од Представничког дома и Дома народа Парламентарне скупштине БиХ затражено је 18. септембра 2014. године да доставе одговоре на захтјев.

3. Уставноправна комисија Дома народа Парламентарне скупштине БиХ доставила је одговор на захтјев 5. марта 2015. године. Представнички дом није доставио одговор.

III. Захтјев

4. Подносиоци захтјева су навели да се наведеним оспореним одредбама Закона уређује област колективног остваривања ауторског и сродних права, и то на начин који је супротан члану II/3и) и к) и члану II/4 Устава Босне и Херцеговине и правима из члана 11 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција) и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Подносиоци захтјева су навели и да постоји дискриминација из члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и члана 14 у вези с чланом 11 Европске конвенције и у вези с чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

а) Наводи у односу на право на имовину

5. У образложењу поменутих навода подносиоци захтјева су истакли да је ауторско право, према дефиницији из члана 15 ЗАСП-а, јединствено право на ауторском дјелу које садржи личноправна овлашћења (ауторска морална права), искључива имовинскоправна овлашћења (ауторска имовинска права) и друга овлашћења аутора (друга права аутора). С обзиром на такву дефиницију, подносиоци захтјева истичу да је ауторско право првенствено индивидуално, односно право појединца – аутора. Према члану 14 истог закона, како даље наводе подносиоци захтјева, ауторско право настаје и припада аутору на основу самог стварања ауторског дјела и није условљено испуњењем било којих формалности или захтјева у погледу његове садржине, квалитете или сврхе. Стога је, како закључују подносиоци захтјева, ауторско право "имовина" у смислу члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

6. С друге стране, како подносиоци захтјева даље образлажу, чланом 4 став 2 оспореног Закона предвиђено је да се остваривање ауторског права мора спроводити на колективан начин у случајевима прописаним наведеним чланом. Такво ограничење је, према мишљењу подносилаца захтјева, супротно праву на имовину како је оно регулисано у члану 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, зато што је саставни дио права на имовину и право слободног располагања том имовином. Осим тога, подносиоци захтјева су навели да је одредбама ЗАСП-а аутору дозвољено да уговором или другим правним послом располаже имовинскоправним овлашћењима и другим правима аутора, како пословима *inter vivos* тако и правним пословима *mortis causa*. Међутим, оспореним Законом аутору је прописана обавеза колективног остваривања одређених ауторских права, а подносиоци захтјева сматрају да је то у супротности с основним принципима имовинског права. Подносиоци захтјева даље наводе, позивајући се на члан 14 ЗАСП-а, да ауторско право припада аутору, а не организацији за колективно остваривање ауторског и сродних права (у даљњем тексту: колективна организација), која би то право могла користити и независно од воље аутора, односно без његове сагласности.

7. Сљедеће ограничење права аутора да слободно одлучује о коришћењу, управљању и располагању својом имовином налази се, како сматрају подносиоци захтјева, у одредбама члана 4 став 3 и члана 9 став 1 оспореног Закона. Наиме, подносиоци захтјева образлажу да је тим одредбама прописано да колективна организација остварује права из члана 4 став 2 без уговора са аутором. Међутим, како наводе, чланом 147 став 1 ЗАСП-а прописано је да аутор своја права може да остварује сам или преко заступника (физичког или правног лица), као и да своја права може да остварује за свако појединачно ауторско дјело или за више ауторских дјела – колективно остваривање (члан 147 став 2). Подносиоци захтјева сматрају да се на тај начин легализује улазак у туђу имовинскоправну сферу, односно дозвољава се конзумирање туђег имовинског права без сагласности његовог титулара, а да при томе не постоји законом утврђени општи (јавни) интерес који би то оправдао.

8. Даље, подносиоци захтјева наводе да је чланом 18 став 1 оспореног Закона уведена претпоставка да је колективна организација, у оквиру врсте права и врсте дјела за које је специјализована, овлашћена *ipso iure* да дјелује за рачун свих аутора, при чему се сагласност аутора не поставља као услов. Подносиоци захтјева сматрају да је таква пресумпција постојања сагласности аутора супротна корпусу и есенцији субјективних овлашћења титулара имовинских права и представља флагрантно кршење одредби члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Подносиоци захтјева тај став образлажу тиме да се таквом пресумпцијом омогућава трећем лицу, колективној организацији, коришћење имовинских права аутора без његове претходне сагласности, односно без уговора са аутором, иако се у истом закону прописује да уговор треба да садржи податке о којој врсти ауторског дјела или више дјела је ријеч и која врста ауторског права се остварује за рачун аутора. На тај начин, како сматрају подносиоци захтјева, постоји потпуна неусаглашеност правних правила у оквиру истог закона, чиме се угрожава правна сигурност и отвара пут масовном кршењу имовинскоправних овлашћења у сегменту ауторских права.

9. Подносиоци захтјева даље наводе да је одредбом члана 17 оспореног Закона прописано да члан колективне организације не може изузети из колективног остваривања своја појединa дјела, нити појединe облике употребе тих дјела, осим у случају кад је то предвиђено уговором између њега и колективне организације. Супротно томе, како се даље наводи, чланом 4 став 2 оспореног Закона утврђено је да се одређена ауторска права могу остваривати само колективно, а на основу члана 4 став 3 и члана 9 став 1 оспореног Закона, колективна организација може остваривати ауторска права и без уговора са аутором. На основу тога подносиоци захтјева закључују да само од воље колективне организације зависи да ли ће преузети остваривање ауторових ауторских права, и то без уговора с аутором.

10. С обзиром на наведено, подносиоци захтјева сматрају да су таква законска рјешења, поред међусобне неусклађености, супротна принципу правне сигурности и аутономији воље титулара ауторских права, те праву на имовину, будући да се ауторима ускраћује право слободног располагања њиховом имовином.

б) Наводи у односу на право на слободу удруживања

11. Подносиоци захтјева сматрају да је одредба члана 6 став 3 оспореног Закона супротна идеји слободе удруживања. Наиме, том одредбом прописано је да за колективно остваривање ауторских права која се односе на исту врсту ауторског права на истој врсти ауторског дјела може постојати само једна колективна организација која, према члану 8 оспореног Закона, има статус удружења. Дакле, како истичу подносиоци захтјева, оспорени Закон успоставља монополски положај колективне организације. Тај монополски положај, како даље наводе, утврђује дозволом (рјешењем) државна управна организација – Институт за интелектуално власништво БиХ (у даљњем тексту: Институт), како је то прописано чл. 5 и 10 став 1 оспореног Закона.

12. Даље, подносиоци захтјева наводе да су чл. 10 и 11 оспореног Закона прописани услови које мора да испуњава организација/удружење које жели обављати дјелатност колективног остваривања ауторских права. На тај начин, тврде подносиоци захтјева, стиче се утисак да, правно посматрано, постоји могућност оснивања више различитих организација између којих би аутор могао да бира којој организацији да се придружи. Међутим, тај утисак је погрешан, јер законодавац не дозвољава да више организација/удружења обавља дјелатност колективног остваривања ауторског права у погледу исте врсте права. Подносиоци захтјева сматрају да се на тај начин не дозвољава једнако дјеловање и другим удружењима на која су/или на која би аутори уговором пренијели овлашћења да остварују њихова ауторска права, што потврђује монополски положај колективне организације (сада је то, како наводе подносиоци захтјева, АМУС из Сарајева). Стога, како наводе подносиоци захтјева, постоји дискриминација свих потенцијалних удружења која би испуњавала услове из чл. 10 и 11 оспореног Закона.

13. Подносиоци захтјева наводе да је одредбом члана 11 став 1 тачка д) оспореног Закона прописано да ће се постојећој колективној организацији одузети такав правни статус и додијелити другој која је поднијела захтјев, ако та друга организација докаже да ће корисницима обезбиједити већи репертоар заштићених дјела. Подносиоци захтјева сматрају да је управо то доказ да се врши дискриминација између удружења по броју аутора, односно према броју ауторских дјела која обухватају њихов репертоар. У вези с тим, подносиоци захтјева такође сматрају да се поставља питање и да ли је Институт установљен ради заштите права и интереса аутора или корисника (јер је Законом утврђени критеријум – доказ да ће се корисницима обезбиједити већи репертоар заштићених дјела). Даље, подносиоци захтјева наводе да је одредбом члана 66 став 2 ЗАСП-а дата могућност не само колективним организацијама (удружењима која су тај статус добила рјешењем Института) већ и професионалним удружењима, односно синдикалним удружењима основаним ради заштите ауторских права, да могу у име својих чланова имати активну легитимацију за остваривање заштите права. Међутим, како даље наводе подносиоци захтјева, из одредби оспореног Закона произилази да неко ко може остваривати заштиту права својих чланова (у судском и другим поступцима) у исто вријеме не може остваривати права својих чланова када им то они повјере пуноважним правним послом.

14. Подносиоци захтјева сматрају да се из наведеног може закључити да институт колективног остваривања ауторског права није уређен тако да буде у функцији заштите права и интереса аутора, већ обрнуто. Ауторима се ограничава аутономија воље, редукује или потпуно диктира начин остваривања њихових права, а колективној организацији обезбјеђује се монополски положај и извјестан модел убирања накнада. Такође, подносиоци захтјева истичу да аутори који оснују удружење ради заштите ауторских и сродних права, које одлуком (вољом) Института није институционализовано као колективна организација, нису у могућности, без обзира на чињеницу да је удружење основано ради испуњавања законом дозвољеног циља, да остваре своја права. На тај начин су, чланством у организацији која није колективна, доведени, према мишљењу подносиоца захтјева, у инфериоран положај у односу на оне ауторе који јесу чланови колективне организације, јер они не могу да учествују у расподјели прихода које у њихово име, без њихове сагласности, оствари колективна организација. Резултат тога јесте да аутори морају постати чланови колективне организације, чиме се, према њиховом мишљењу, крши слобода удруживања која је гарантована Уставом Босне и Херцеговине и Европском конвенцијом.

ц) Наводи у односу на наводну дискриминацију

15. Подносиоци захтјева сматрају да је спорним одредбама извршена дискриминација, односно створен правни основ за њено постојање у контексту права на имовину и слободу удруживања у односу на круг лица у својству аутора који не приступе колективној организацији. Наиме, подносиоци захтјева наводе да је одредбом члана 20 став 3 ЗАСП-а прописано да аутору припада накнада за сваки облик коришћења ауторског дјела, осим кад је тим законом или уговором другачије уређено. Међутим, одредбама члана 4 став 3 и члана 9 став 1 оспореног Закона ауторска права остварује колективна организација, укључујући и право на накнаду и без уговора са аутором, а претпоставља се да је та организација овлашћена дјеловати у корист свих аутора исте врсте ауторског дјела. Дакле, како истичу подносиоци захтјева, примјена одредби оспореног Закона у том дијелу представља недозвољен правни уплив у релевантне прописе у оквиру ЗАСП-а.

16. Даље, подносиоци захтјева аргументују да колективна организација дијели приходе које оствари са ауторима са којима има закључен уговор о колективном остваривању ауторских права, али не и са осталим ауторима. То значи, према мишљењу подносиоца захтјева, да колективна организација има, на основу члана 4 став 2 и члана 9 став 1 оспореног Закона, ексклузивно право да остварује ауторска права и убире накнаду за коришћење права свих аутора одређене врсте ауторског дјела, а онда приходе дијели искључиво са својим члановима, не и са осталим ауторима, које она по сили закона заступа и чија права су у том смислу ограничена и доведена у питање, у смислу њиховог остваривања (члан 2 став 1 оспореног Закона). Подносиоци захтјева наводе: "[…] чак и кад би се претпоставка да су уговори о колективном остваривању ауторског права закључени и са ауторима не-члановима […] тумачила на начин да су и потоњи аутори чланови колективне организације, поставља се питање како је могуће расподијелити накнаду и са осталим ауторима, односно ауторима не-члановима, кад није извјесно ко су и поводом којих се дјела остварује било каква накнада?".

17. Такође, подносиоци захтјева сматрају да постоји дискриминација и оних аутора који оснују удружење за заштиту ауторских и сродних права, а које одлуком Института није институционализовано као колективна организација. Подносиоци захтјева сматрају да их чланство у том другом удружењу доводи у инфериорну позицију у односу на ауторе који су чланови колективне организације, те да су они онемогућени да слободно одлучују о свом удруживању на једној страни, као и о својим имовинским правима на другој страни.

д) Наводи у односу на неусклађеност одредби оспореног Закона с другим законима

18. Подносиоци захтјева такође наводе да су одредбе чл. 4, 5 и 6 оспореног Закона супротне општим правилима уговорног права прописаним у ЗОО-у у оба ентитета, и то принципима слободе уговарања из члана 10 ЗОО-а. Такође, сматрају да су те одредбе супротне и одредби члана 64 став 3 ЗАСП-а, која се тиче права аутора да може уговором или другим правним послом пренијети на друго лице појединачна имовинска овлашћења и друга права аутора, осим када је тим законом другачије одређено. Даље, подносиоци захтјева наводе и да је одредбама Закона о ауторским и сродним правима аутору дозвољено да уговором или другим правним послом располаже имовинскоправним овлашћењима и другим правима аутора током живота и за случај смрти. Међутим, одредбама оспореног Закона прописано је да је аутор обавезан на колективно остваривање неких имовинскоправних овлашћења из ауторског права, што је у колизији с основним принципима имовинског права.

19. Такође, подносиоци захтјева сматрају да су одредбе оспореног Закона супротне и члану 73 ЗАСП-а, зато што се одредбама оспореног Закона ограничава пријенос појединачних ауторских имовинских права, јер је аутор законом присиљен да нека од њих остварује преко колективне организације, па чак могуће и без сопствене сагласности и/или знања. Подносиоци захтјева сматрају да се колизија између та два закона види и у томе што је одредбама ЗАСП-а прописано да аутору припада накнада за сваки облик коришћења ауторског дјела, осим кад је тим законом или уговором другачије одређено, а према оспореном Закону ауторска права остварује колективна организација, укључујући и право на накнаду, и без уговора са аутором.

20. С обзиром на све наведено, подносиоци захтјева предлажу да Уставни суд најприје донесе привремену мјеру забране даљње примјене наведених одредби оспореног Закона, а затим да донесе одлуку којом ће оспораване одредбе оспореног Закона прогласити неуставним/ незаконитим и ставити их ван снаге.

е) Одговор на захтјев

21. У одговору Уставноправне комисије Дома народа Парламентарне скупштине БиХ наведено је да је та комисија одржала сједницу 4. марта 2015. године, па да је поводом достављеног захтјева за оцјену уставности констатовала да је Парламентарна скупштина БиХ усвојила оспорени Закон, да је објављен у "Службеном гласнику БиХ" број 63/10, те да је Уставни суд Босне и Херцеговине 24. јуна 2013. године примио захтјев посланика Народне скупштине Републике Српске за оцјену уставности наведеног закона. Након расправе, Уставноправна комисија једногласно је одлучила да о наведеним чињеницама упозна Уставни суд Босне и Херцеговине, који ће, у складу са својим надлежностима, одлучити о усаглашености предметног закона са Уставом БиХ.

IV. Релевантни прописи

22. У **Уставу Босне и Херцеговине** релевантне одредбе гласе:

Члан VI/3. Надлежност

Уставни суд ће штитити овај Устав.

а) Уставни суд има искључиву надлежност да одлучује у споровима који по овом Уставу настају између ентитета, или између Босне и Херцеговине и једног или оба ентитета, или између институција Босне и Херцеговине, укључујући, али се не ограничавајући само на то:

[...]

Да ли је неки члан устава или закона ентитета у сагласности са овим Уставом. Спорове могу покретати само чланови Предсједништва, предсједавајући Министарског савјета, предсједавајући или замјеник предсједавајућег, било којег вијећа Парламентарне скупштине; једна четвртина чланова било којег вијећа Парламентарне скупштине или једна четвртина било ког законодавног вијећа неког ентитета.

23. У **Закону о колективном остваривању ауторског и сродних права** ("Службени гласник БиХ" број 63/10) релевантне одредбе гласе:

Члан 4.

(Обавезно колективно остваривање права)

[...]

(2) Остваривање ауторског права мора се обављати само на колективан начин у случају:

а) поновне продаје оригинала ликовних дјела (право слијеђења),

б) убирања накнаде за приватну и другу сопствену употребу дјела,

ц) кабловског реемитовања ауторских дјела, осим ако се ради о сопственим емисијама радио-дифузних организација, независно од тога да ли су то изворна права радио-дифузних организација, или права која су на њих пренијели други носиоци права,

д) права репродуковања актуелних новинских и сличних чланака о текућим питањима у прегледима такве штампе (клипинг).

(3) Права из става (2) овог члана надлежна колективна организација остварује без уговора с аутором.

Члан 5.

(Изузетно индивидуално остваривање права)

Права која се према члану 4. овог закона могу остваривати само на колективан начин могу се остваривати индивидуално док Институт не изда одобрење одређеном правном лицу за њихово колективно остваривање.

Члан 6.

(Колективна организација)

(1) Колективна организација је правно лице које, уз дозволу Института, обавља послове из члана 3. овог закона, на основу уговора с аутором, односно на основу овог закона, као своју једину и непрофитну дјелатност.

[...]

(3) За колективно остваривање ауторских права која се односе на исту врсту права на истој врсти дјела може да постоји само једна колективна организација.

Члан 7.

(Стандарди пословања колективне организације)

(1) Колективна организација мора да обавља све послове у оквиру своје дјелатности на начин који обезбјеђује постизање највећег могућег степена ефикасности, доброг пословања, штедљивости и транспарентности.

(2) Од свих укупно остварених средстава колективна организација одваја само средства за покривање трошкова свог рада, а сва друга средства дужна је да расподијели својим члановима. Изузетно, статутом колективне организације може се изричито предвидјети да се одређени дио тих средстава одвоји за културне намјене, као и за унапређење пензијског, здравственог и социјалног статуса својих чланова. Висина тако одвојених средстава не смије да буде већа од 10% нето прихода колективне организације.

(3) Колективна организација дужна је да се придржава међународних и општеприхваћених правила, стандарда и принципа који се примјењују у пракси колективног остваривања права, а нарочито оних који се односе на стручне службе, утврђивање висине накнада за коришћење дјела, документацију и њену међународну размјену, те обрачун и расподјелу накнада домаћим и страним ауторима.

Члан 8.

(Правни облик колективне организације)

(1) Колективна организација је правно лице које има статус удружења које дјелује на цијелој територији Босне и Херцеговине.

(2) У случају сукоба одредаба овог закона и закона који уређује оснивање и рад удружења примјењују се одредбе овог закона.

Члан 9.

(Правни основ за колективно остваривање права)

(1) Колективна организација може да остварује ауторска права на основу уговора са аутором, осим ако овим законом није изричито предвиђена могућност колективног остваривања права на основу самог закона (члан 4. став (3) овог закона).

(2) Уговор из става (1) овог члана мора да садржи нарочито:

а) одредбу о искључивом преносу одговарајућег имовинског права аутора на колективну организацију,

б) налог аутора колективној организацији да у своје име а за рачун аутора остварује пренесена права,

ц) врсту дјела и права која колективна организација остварује за рачун аутора,

д) вријеме трајања уговора које не може да буде дуже од пет година; послије истека трајања уговор се може неограничено продуживати за исте периоде.

(3) Ако колективна организација остварује права на основу закона, став (2) тач. б), ц) и д) овог члана примјењују се на одговарајући начин.

(4) Ако је остваривање права према закону или уговору пренесено на колективну организацију, аутор не може сам остваривати та права на индивидуалан начин, осим у случају из члана 5. овог закона.

Члан 10.

(Захтјев за добијање дозволе)

(1) Правно лице може да послује као колективна организација само на основу дозволе Института.

(2) Поступак за давање дозволе за обављање послова колективног остваривања ауторских права покреће се на основу писаног захтјева правног лица Институту. Уз такав захтјев правно лице мора да поднесе:

[...]

ц) податке о броју аутора који су овластили правно лице за остваривање права на њиховим дјелима, као и попис дјела која ће сачињавати репертоар колективне организације,

[...]

Члан 11.

(Давање дозволе)

(1) Институт ће издати дозволу за обављање послова колективног остваривања ауторског права правном лицу које је поднијело захтјев према члану 10. овог закона ако утврди да:

[...]

д) већ не постоји за исту врсту ауторских дјела и за остваривање истих права друга колективна организација осим ако правно лице које подноси захтјев докаже да ће обезбиједити корисницима већи репертоар заштићених дјела него већ постојећа колективна организација, као и да може обезбиједити ефикаснији и економичнији начин остваривања права.

(2) При процјени постојања довољне економске основе правног лица, односно процјени обезбјеђења ефикаснијег и економичнијег начина остваривања права из става (1) овог члана, Институт ће узети у обзир нарочито: број аутора који су држављани Босне и Херцеговине или који имају пребивалиште, односно сједиште у Босни и Херцеговини, а који су овластили колективну организацију за остваривање њихових права, укупан број њихових дјела која ће чинити репертоар колективне организације, претпостављени обим коришћења тих дјела, односно могући број њихових корисника, начин и средства којима колективна организација намјерава обављати своју дјелатност,

способност остваривања права страних аутора, способност остваривања права домаћих аутора у иностранству, те процјену очекиване висине наплаћених накнада и трошкова пословања.

Члан 15.

(Обавеза прихватања колективног остваривања права)

(1) Колективна организација не може одбити захтјев за склапање уговора за колективно остваривање права из области своје дјелатности.

Члан 16.

(Чланство у колективној организацији)

Аутори који су повјерили колективној организацији остваривање својих права су њени чланови. Врсте чланства и права везана за њих одређује статут колективне организације.

Члан 17.

(Забрана изузимања дјела)

Члан колективне организације не може из колективног остваривања права изузети своја појединa дјела, нити поједине облике коришћења тих дјела, осим у случају кад је то предвиђено уговором између њега и колективне организације.

Члан 18.

(Претпоставка колективног остваривања права)

(1) Постоји претпоставка да је колективна организација, у оквиру врсте права и врсте дјела за које је специјализована, овлашћена да дјелује за рачун свих аутора.

(2) Аутор који не жели да своја права остварује на колективан начин дужан је да о томе, у писаној форми, обавијести одговарајућу колективну организацију.

(3) Колективна организација дужна је да ауторе који је нису обавијестили да ће своја права остваривати на индивидуалан начин третира равноправно с ауторима који су с њом склопили уговор из члана 9. овог закона.

Члан 21.

(Правила о расподјели прихода колективне организације)

(1) Узимајући у обзир одредбу члана 7. став (2) овог закона, колективна организација дужна је да ауторима који су с њом закључили уговор из члана 9. овог закона, као и онима који своја права у Босни и Херцеговини остварују на основу уговора закљученог између те колективне организације и стране колективне организације, расподијели сав приход од своје дјелатности, у складу са годишњим планом који усвоји скупштина колективне организације.

(2) Колективна организација дијели средства за ауторске хонораре чланова у складу са усвојеним правилима о расподјели.

(3) Основни принципи и правила расподјеле прихода морају бити одређени у статуту колективне организације, морају обезбјеђивати сразмјерност, примјереност и праведност расподјеле и морају ефикасно онемогућити било какву арбитрарност.

24. У **Закону о ауторским и сродним правима** ("Службени гласник БиХ" број 63/10) релевантне одредбе гласе:

Члан 14.

(Настанак права)

Ауторско право настаје и припада аутору на основу самог стварања ауторског дјела и није условљено испуњењем било којих формалности или захтјева у погледу његове садржине, квалитета или сврхе.

Члан 15.

(Садржина ауторског права)

Ауторско право је јединствено право на ауторском дјелу које садржи искључива лично-правна овлашћења (ауторска морална права), искључива имовинскоправна овлашћења (ауторска имовинска права) и друга овлашћења аутора (друга права аутора).

Члан 20.

(Садржина права)

(1) Ауторска имовинска права садрже искључиво овлашћење аутора да забрани или дозволи искоришћавање свог дјела и примјерака тог дјела, ако овим законом није другачије одређено.

(2) Друго лице може да искоришћава ауторско дјело само са дозволом аутора, осим ако овим законом није другачије одређено.

(3) За сваки облик искоришћавања ауторског дјела од другог лица аутору припада посебна накнада, осим ако овим законом или уговором није другачије одређено.

(4) Ауторска имовинска права садрже нарочито:

а) право репродуковања,

б) право дистрибуирања,

ц) право давања у закуп,

д) право саопштавања јавности,

е) право прераде,

ф) право аудио-визуелног прилагођавања (члан 110),

г) право превода.

Члан 63.

(Насљеђивање ауторског права)

Ауторско право као цјелина, осим права покајања, предмет је насљеђивања. На преношење ауторског права насљеђивањем примјењују се прописи о насљеђивању, ако овим законом није одређено другачије.

Члан 64.

(Преносивост ауторског права)

[...]

(3) Аутор може уговором или другим правним послом да пренесе на друго лице појединачна имовинска овлашћења (ауторска имовинска права) и друга права аутора, осим ако овим законом није одређено другачије.

Члан 66.

(Легитимација)

[...]

(2) Активна легитимација за остваривање заштите права својих чланова, према овом закону, у судским и другим службеним поступцима припада и колективним организацијама, синдикалним организацијама и професионалним удружењима основаним ради заштите ауторских и сродних права.

Члан 73.

(Обим преношења ауторског права)

Пренос појединачних ауторских имовинских права или појединачних других права аутора може бити садржински, просторно или временски ограничен.

Члан 147.

(Начин остваривања права)

(1) Аутор може да остварује своја ауторска права са̂м или посредством заступника. Заступник може да буде физичко или правно лице којег аутор овласти за заступање.

(2) Ауторска права могу се остваривати за свако појединачно ауторско дјело (индивидуално остваривање права), или за више ауторских дјела више аутора заједно (колективно остваривање права).

(3) Колективно остваривање права уређује се посебним законом уз одговарајућу примјену одредаба овог закона.

Члан 148.

(Индивидуално остваривање права посредством заступника)

(1) Индивидуално остваривање ауторских права посредством заступника обухвата заступање аутора у правним пословима са корисницима, односно наручиоцима њихових дјела, укључујући наплату ауторских накнада и заступање аутора у судским или другим службеним поступцима ради заштите њихових ауторских права.

25. У **Закону о облигационим односима** ("Службени лист СФРЈ" бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, "Службене новине РБиХ" бр. 2/92, 13/93, 13/94, "Службене новине ФБиХ" бр. 29/03 и 42/11, те "Службени гласник Републике Српске" бр. 17/93, 3/96, 39/03 и 74/04) релевантне одредбе гласе:

Члан 10. (у ФБиХ)

Учесници у промету слободно уређују облигационе односе, а не могу их уређивати супротно Уставу Босне и Херцеговине, принудним прописима, те моралу друштва.

Члан 10. (у РС)

Стране у облигационим односима су слободне, у границама принудних прописа, јавног поретка и добрих обичаја, да своје односе уреде по својој вољи.

V. Допустивост

26. При испитивању допустивости захтјева Уставни суд је пошао од одредбе члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине и члана 19 тачка а) Правила Уставног суда.

Члан VI/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Члан VI/3 Надлежности

Уставни суд ће штитити овај Устав.

а) Уставни суд има искључиву надлежност да одлучује у споровима који по овом Уставу настају између два ентитета, или између Босне и Херцеговине и једног или оба ентитета, или између институција Босне и Херцеговине, укључујући, али се не ограничавајући само на то:

[...]

Да ли је неки члан устава или закона ентитета у сагласности са овим Уставом.

Спорове могу покретати само чланови Предсједништва, предсједавајући Министарског савјета, предсједавајући или замјеник предсједавајућег било којег вијећа Парламентарне скупштине; једна четвртина чланова било којег вијећа Парламентарне скупштине или једна четвртина било ког законодавног вијећа неког ентитета.

Члан 19 тачка а) Правила Уставног суда гласи:

Члан 19.

Захтјев није допустив ако постоји неки од сљедећих случајева:

а) Уставни суд није надлежан за одлучивање;

[...]

а) У односу на захтјев за испитивање законитости

27. Подносиоци захтјева траже, између осталог, да Уставни суд испита да ли су одредбе члана 4 ст. 2 и 3, члана 5, члана 6 став 3, члана 9 став 1, члана 10, члана 11 став 1 тачка д), члана 17, члана 18 став 1 и члана 21 став 1 оспореног Закона у складу са ЗАСП-ом и с чланом 10 ЗОО-а.

28. У вези са захтјевом за испитивање законитости како је постављен у наведеном захтјеву, Уставни суд запажа да одредба члана VI/3 Устава Босне и Херцеговине не прописује надлежност Уставног суда да оцјењује законитост генерално. Раније се у пракси Уставног суда поставило питање да ли неусклађеност одредби неког оспореног ентитетског закона са законом Босне и Херцеговине води инкомпатибилности с Уставом Босне и Херцеговине, а досљедно томе и с принципом владавине права из члана I/2 Устава Босне и Херцеговине.

29. У одговору на то питање Уставни суд је исказао став да се закони Босне и Херцеговине које је усвојила Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине сматрају одлукама институција Босне и Херцеговине из члана III/3б) Устава Босне и Херцеговине, те доношење закона од ентитетā или других административних јединица у Босни и Херцеговини супротно процедури коју прописују државни закони може довести у питање поштовање одредби члана III/3б) Устава Босне и Херцеговине, према којима су ентитети и друге административне јединице у Босни и Херцеговини дужни да се придржавају, између осталог, и одлука институција Босне и Херцеговине. Дакле, ентитети (или друге административне јединице Босне и Херцеговине) морају да поштују обавезе које им се налажу путем закона које су донијеле институције Босне и Херцеговине. Чињеница да те обавезе нису поштоване може довести до кршења одредби Устава Босне и Херцеговине (види Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број *У 2/11* од 27. маја 2011. године, тачка 52, објављена у "Службеном гласнику БиХ" број 99/11).

30. Из наведеног првенствено слиједи да Уставни суд нема надлежност да оцјењује усклађеност закона донесеног на нивоу Босне и Херцеговине са законом донесеним на нивоу ентитета, како то траже подносиоци захтјева (да се испита усклађеност одредби оспореног Закона у односу на члан 10 ЗОО-а), већ обратно. Даље, други дио захтјева за оцјену законитости односи се на испитивање усклађености два закона истог ранга, оспореног Закона и ЗАСП-а, које је донијела Парламентарна скупштина БиХ. Из језичког тумачења одредбе члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине и наведене праксе Уставног суда не слиједи да суд има надлежност да испитује међусобну усклађеност одлука институција Босне и Херцеговине, осим ако се ради о спору, између осталог, између институција Босне и Херцеговине. У конкретном случају, ради се о два закона која је донијела иста "институција" – Парламентарна скупштина БиХ. Дакле, у конкретном случају не ради се о двије институције Босне и Херцеговине које би могле имати конкурентну надлежност у односу на исто питање, па стога не постоји ни спор о том питању. Осим тога, Уставни суд је у својој пракси протумачио да спор не може да произилази из редовних позитивноправних прописа, већ мора да се тиче одређеног питања које је регулисано самим Уставом БиХ (види Уставни суд, Одлука о допустивости број *У 12/08* од 30. јануара 2009. године, објављена у "Службеном гласнику БиХ" број 62/09, тачка 7). На основу тога, Уставни суд сматра да се не ради о спору између институција Босне и Херцеговине у смислу члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине, те да ни по том основу нема надлежност да испитује међусобну усклађеност два прописа које је донијела Парламентарна скупштина БиХ.

31. Имајући у виду наведено, Уставни суд закључује да нема надлежност да одлучује о захтјеву за испитивање законитости оспореног Закона у односу на одредбе ЗАСП-а и ЗОО-а. Због тога, Уставни суд, на основу одредбе члана 19 тачка а) Правила Уставног суда, закључује да у том дијелу захтјев није допустив.

б) У односу на захтјев за испитивање уставности

32. У односу на дио захтјева који се односи на испитивање усклађености одређених одредби оспореног

Закона са уставним правом на имовину и на слободу удруживања из члана II/3и) и к) Устава Босне и Херцеговине и члана 11 Европске конвенције и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, те у односу на забрану дискриминације из члана II/4 Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд запажа да се ради о овлашћеном подносиоцу, будући да је захтјев поднијело тридесет осам (38) посланика Народне скупштине Републике Српске.

33. Имајући у виду одредбе члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд сматра да је захтјев у том дијелу допустив зато што га је поднио овлашћени субјекат, а не постоји ниједан формални разлог из члана 19 Правила Уставног суда због ког тај дио захтјева не би био допустив.

VI. Меритум

34. Подносиоци захтјева наводе да одредбе члана 4 ст. 2 и 3, члана 5, члана 6 став 3, члана 9 став 1, члана 10, члана 11 став 1 тачка д), члана 17, члана 18 став 1 и члана 21 став 1 оспореног Закона нису усаглашене с чланом II/3и) и к) и чланом II/4 Устава Босне и Херцеговине и правима из члана 11 Европске конвенције и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, те да постоји дискриминација из члана 14 у вези с чланом 11 Европске конвенције и у вези с чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

а) Правна природа института колективног остваривања ауторског и сродних права генерално и регулисање у упоредном праву

35. Прије анализе усаглашености одредби оспореног Закона с Уставом Босне и Херцеговине, Уставни суд ће размотрити правну природу института колективног остваривања ауторског и сродних права и регулисање тог института у упоредном праву.

36. Тај институт је у упоредном праву регулисан на два начина: кроз посебан пропис (*lex specialis* приступ, нпр., Португал, Шведска, Холандија, Аустрија, Белгија, Словенија, Хрватска, Србија итд.) или у оквиру закона који цјеловито регулишу област ауторскоправне заштите (нпр., Мађарска, Чешка, Словачка). Такође, у приличном броју законодавстава прописано је да друштва за колективно остваривање права треба да буду непрофитног карактера (Аустрија, Мађарска, Португал, Шпанија, Италија, Словенија итд.). Међутим, има и оних који не постављају такав захтјев (Велика Британија, Ирска, Малта, Грчка итд.), па у тим земљама друштва за колективно остваривање права могу да буду друштва капитала. Без обзира на то који је приступ законодавца регулисању те области и без обзира на то да ли се ради о профитним или непрофитним друштвима, карактеристике тог института су исте у свим земљама.

37. Наравно, ауторско право јесте у свим упоредним правима имовинско право. Стога је свугдје и прописано да аутор своја права може да остварује самостално или путем заступника који ће у његово име и за његов рачун предузимати одговарајуће радње (индивидуално остваривање ауторског права). Међутим, такав појединачни ангажман аутора сврсисходан је само за поједине категорије дјела. За дјела која карактеришу висока фреквентност и дифузност употребе и чији су корисници бројни и разнолики (најчешће музичка дјела), и у теорији и у пракси (у законима којима се регулише та област), постоји институт колективног остваривања ауторског права путем друштава, организација или удружења за колективно остваривање ауторског права (у даљњем тексту: колективне организације). Важно је уочити да ауторска имовинска права подразумијевају заштиту аутора у погледу економске експлоатације ауторског дјела, али и право на накнаду за употребу ауторовог дјела (право аутора да одобри или забрани искоришћавање свог дјела и примјерака тог дјела, стављање у промет оригинала и примјерака дјела, репродуковање, дистрибуција, давање дјела у најам, превођење дјела итд.). Појам "остваривање ауторских права" односи се само на остваривање имовинских права, укључујући и право на накнаду, али не и моралних права аутора (право аутора да одлучи када и у којој форми ће његово дјело бити објављено, право аутора да буде признат као стваралац дјела и да његово име или псеудоним буду наведени на дјелу, право да се супротстави мијењању дјела или употреби ако би такво мијењање или употреба вријеђали његову част и углед итд.).

38. Даље, Уставни суд указује на то да колективне организације обављају дјелатност за већи број аутора заједно, а њихова се улога састоји у закључивању уговора са корисницима о искоришћавању ауторских дјела, надзору над употребом, убирању накнаде за коришћење дјела и расподјели те накнаде ауторима дјела. Колективна организација може да остварује ауторска права на основу пуномоћи, уговора или *ex lege* (у одређеним случајевима који су увијек експлицитно прописани законом).

39. Законом прописано обавезно колективно остваривање неких ауторских права у вези је управо са ауторовим правом на накнаду за искоришћавање његовог дјела. Циљ таквог рјешења у различитим законодавствима је исти: да се у случајевима када би ауторима било веома тешко, па чак и немогуће да остваре своја права индивидуално, обезбиједи најповољнији и најефикаснији начин да своје право на накнаду ипак остваре. То је нарочито важно када аутор није титулар искључивог имовинског права, већ само права на накнаду, дакле када аутор нема могућност да изричито дозволи или забрани одређене видове искоришћавања свог дјела, већ га корисник може искоришћавати на основу законске лиценце, а обавезан је аутору платити накнаду. Наиме, у таквим случајевима аутор нема увид у круг лица која се користе таквим законским овлашћењем, практично нема ни могућност да самостално утврди ко све искоришћава његово дјело, па у недостатку уговора са сваким могућим корисником често остаје ненамирен. Колективне организације, с друге стране, имају више средстава и техничких могућности да контролишу такву употребу дјела, идентификују кориснике и исходе закључење уговора о накнади и њену наплату. Важно је уочити да за разлику од заступника аутора код индивидуалног остваривања права колективна организација наступа у своје име, али за рачун аутора.

40. Даље, чак и када су у питању искључива имовинска права аутора, мандаторно колективно остваривање ауторског права постоји у упоредном праву и има своју сврху. Наиме, и у таквим случајевима може да постоји фактичка немогућност индивидуалног остваривања права због великог интереса јавности и корисника за масовно искоришћавање дјела на одређени начин (поново, најчешће се ради о музичким дјелима). У таквим случајевима законодавац се одлучује за обавезно колективно остваривање права, како би се успоставила равнотежа између интереса аутора и корисника. Због тога су, нпр., и у оквиру Европске уније донесени прописи којима се регулише питање мандаторног колективног остваривања права у одређеним случајевима (нпр., Директива Европског вијећа бр. 93/83/ЕЕЗ о координацији одређених правила која се односе на ауторска и сродна права која се примјењују на сателитско емитирање и кабловску ретрансмисију, доступна на: http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:31993L0083&from=EN, објављена у "Службеном гласнику ЕУ" број Л-248 од 6. октобра 1993. године, видјети http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:1993:248:TOC).

41. Дакле, као што овај кратки приказ упоредног права показује, циљ и дух институције колективног остваривања права јесте обезбјеђивање претпоставки којима се титуларима ауторског и сродних права гарантује адекватна накнада као резултат економског искоришћавања предмета заштите који су створили. Тај институт је успостављен у корист аутора, који би без тога врло тешко или никако могли остваривати своја права у одређеним случајевима, али и у корист корисника који онда знају да се за стицање одређених права на искоришћавање дјела морају обратити искључиво колективним организацијама, а све заједно обезбјеђује правну сигурност у промету ауторских и сродних права.

б) Уставност одредби члана 4, члана 9 став 1, члана 17 и члана 18 став 1 оспореног Закона у односу на члан II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члан 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију

42. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Члан II/3 – Набрајање права

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

[...]

к) Право на имовину.

43. Члан 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију гласи:

Свако физичко или правно лице има право на неометано уживање своје имовине. Нико не може бити лишен своје имовине, осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права.

Претходне одредбе, међутим, ни на који начин не утичу на право државе да примјењује такве законе које сматра потребним да би надзирала коришћење имовине у складу с општим интересима или да би обезбиједила наплату пореза или других доприноса или казни.

44. Подносиоци захтјева сматрају да одредбе члана 4 став 2, члана 9 став 1, члана 17 и члана 18 став 1 оспореног Закона нису у сагласности с уставним правом на имовину из сљедећих разлога: 1) прописивањем обавезног колективног остваривања ауторског права ограничава се имовинскоправно овлашћење аутора супротно члану 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију зато што је саставни дио права на имовину и право слободног располагања том имовином; 2) члан 14 ЗАСП-а прописује да ауторско право припада аутору, а не колективној организацији, која би то право могла да користи и независно од воље аутора, односно без његове сагласности; 3) оспореним одредбама прописано је да колективна организација остварује права из члана 4 став 2 без уговора са аутором, иако је ЗАСП у члану 147 став 1 прописао да аутор своја права може да остварује сам или преко заступника и да своја права може да остварује за свако појединачно ауторско дјело или за више ауторских дјела – колективно остваривање; 4) чланом 18 став 1 оспореног Закона уведена је претпоставка да је колективна организација овлашћена *ipso iure* да дјелује за рачун свих аутора, при чему се сагласност аутора не поставља као услов, што је супротно корпусу и есенцији субјективних овлашћења титулара имовинских права и представља флагрантно кршење одредби члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

45. Уставни суд најприје запажа да се законодавац одлучио питање колективног остваривања права регулисати посебним законом, што је прописано и ЗАСП-ом. Наиме, како подносиоци захтјева правилно истичу, у члану 147 ЗАСП-а прописан је начин остваривања права, и то тако да аутор може да остварује своја ауторска права сам или путем заступника (став 1), да ауторска права могу да се остварују за свако појединачно дјело (индивидуално остваривање права) или за више ауторских дјела више аутора заједно (колективно остваривање права, став 2). Међутим, ставом 3 члана 147 ЗАСП-а прописано је да ће се колективно остваривање права из става 2 истог члана регулисати посебним законом уз одговарајућу примјену наведеног Закона. Дакле, већ је ЗАСП-ом прописан *lex specialis* приступ регулисању питања колективног остваривања права, али то ни на који начин не умањује суштину ауторског права нити *per se* представља проблем у смислу заштите тог права. Као што је већ показано, законодавац ужива широко поље слободне процјене у односу на то да ли ће ту област уредити на тај начин или цјеловито, у једном закону. Оно што је битно јесте то да се у сваком случају на одговарајући начин заштити ауторско право.

46. Даље, Уставни суд запажа да је чланом 4 оспореног Закона прописано обавезно колективно остваривање права само у четири случаја која су експлицитно наведена у тачкама од а) до д) става 2 тог члана. Дакле, законодавац се одлучио на врло рестриктивну листу случајева у којима се ауторско право мора остваривати путем колективне организације, од чега се у два случаја правни основ налази у одговарајућим прописима Европске уније: право слијеђења из тачке а) члана 4 став 2 (Директива 2001/84/ЕЗ од 27. септембра 2001. године о праву слијеђења у корист аутора изворника умјетничког дјела, доступна на: http://www.ipr.gov.ba/images/direktive_eu/direktiva_2001_84_ez.pdf) и кабловско реемитовање (Директива наведена у ставу 40 ове одлуке). Дакле, у ова два случаја ради се о правној стечевини Европске уније (*acquis communautaire*). С обзиром на аспирације Босне и Херцеговине за чланством у Европској унији, као и чињеницу да је Босна и Херцеговина 2008. године потписала Споразум о стабилизацији и придруживању, она мора да буде спремна да прихвати *acquis* у потпуности и, што је једнако важно, мора да буде способна да га спроведе. Дакле, Уставни суд сматра да су таква рјешења резултат управо тих напора. Друга два случаја резултат су настојања законодавца да обезбиједи ауторима остваривање права која би им иначе било тешко или немогуће остварити, како је то већ раније наведено.

47. Дакле, у конкретном случају, прописивањем обавезног остваривања ауторских и сродних права у изузетним, законом тачно наведеним случајевима, титуларима ауторских и сродних права ограничена је слобода избора начина остваривања ауторских и сродних права. Међутим, Уставни суд не може да закључи да је таквим законским рјешењем у цијелости ограничено ауторово имовинскоправно овлашћење, односно да му је ограничено право располагања тим његовим правом, како то тврде подносиоци захтјева. Наиме, ограничење успостављено у члану 4 оспореног Закона, како је већ речено, односи се искључиво на четири прописане ситуације, при чему је легитиман циљ таквог ограничења аутономије ауторове воље остваривање његових имовинскоправних овлашћења (убирање накнаде), а не одузимање ауторског права. Уставни суд запажа да се такво ограничење односи само на начин убирања накнаде за коришћење ауторовог дјела и установљено је, како је показано, у интересу ималаца ауторског и сродних права, па досљедно томе и у општем интересу. Дакле, Уставни суд сматра да за такво рјешење постоји легитиман циљ, а предузета мјера је пропорционална том циљу, како то захтијева члан 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Такав закључак произилази и из правне природе колективног остваривања права и колективне организације, која, како је већ речено, ради у своје име, али искључиво за рачун аутора. То додатно потврђује и опредјељење законодавца из члана 8 оспореног Закона у ком је прописано да колективна организација има статус удружења, дакле да може дјеловати само као непрофитна организација.

48. Даље, оспореним одредбама члана 9 став 1, члана 17 и члана 18 став 1 ни на који начин не доводи се у питање сама суштина ауторског права, како то подносиоци захтјева тврде. Ауторско право и даље припада аутору и нема ничега што указује на то да у оспореним одредбама постоји било каква могућност да колективна организација користи ауторско право мимо воље аутора или да њиме располаже по сопственој вољи. Уставни суд запажа да је одредбом члана 9 став 1 прописано да колективна организација остварује ауторска права на основу уговора са аутором, осим у случајевима обавезног колективног остваривања права из члана 4 оспореног Закона. Међутим, важно је поново нагласити да остваривање ауторских и сродних права у смислу те одредбе подразумијева искључиво убирање накнаде у име аутора. Даље, одредбом члана 18 став 1 оспореног Закона прописано је да постоји претпоставка да је колективна организација, у оквиру врсте права и врсте дјела за које је специјализована, овлашћена да дјелује за рачун свих аутора. Међутим, Уставни суд наглашава да то није необорива претпоставка. Наиме, у ставу 2 истог члана прописано је да је аутор, који не жели да своја права остварује на колективан начин, дужан да о томе обавијести одговарајућу колективну организацију. Дакле, упркос тој законској претпоставци, аутор може изабрати да своје право остварује индивидуално (самостално или путем заступника), у ком се случају искључује дјеловање колективне организације. Наравно, таква могућност се не односи на ситуације прописане чланом 4 у којима је законом прописано колективно остваривање права.

49. Уставни суд такође указује на то да је чланом 15 оспореног Закона прописано да колективна организација не може одбити захтјев за склапање уговора за колективно остваривање права, што поновно штити аутора који уговором жели да регулише односе с колективном организацијом. Даље, чланом 17 оспореног Закона прописује се забрана изузимања из колективног остваривања права појединих дјела или појединих облика употребе дјела, осим ако уговором између аутора и колективне организације није другачије предвиђено. Уставни суд запажа да таква одредба, генералном забраном ауторима да произвољно одлучују која ће права остваривати на колективан, а која на индивидуалан начин, има циљ да колективним организацијама и корисницима дјела олакша спровођење колективног остваривања права. Наиме, позитивне стране постојања само једне колективне организације за поједину категорију носилаца права биле би битно умањене ако би корисници ипак морали за свако дјело провјеравати од кога треба да траже права и коме ће плаћати накнаду, колективној организацији или самим ауторима. Стога, Уставни суд сматра да се ни том одредбом не ограничава суштина ауторског права, већ се само у области остваривања тог права (убирања накнаде) уводе ред и правна сигурност. С друге стране, забрана из члана 17 оспореног Закона није коначна, јер аутор и колективна организација могу и другачије уговорити, што значи да аутор у суштини одлучује о начину остваривања свог права.

50. Уставни суд сматра да у тим оспореним одредбама нема ничега из чега би се могло закључити да се ауторима на било који начин одузима њихово право како је дефинисано релевантним одредбама ЗАСП-а, нити да колективна организација на основу тих одредби може располагати ауторовим правом без његове сагласности. Напротив, оно што регулишу оспорене одредбе односи се искључиво на остваривање ауторовог права, односно убирање накнаде за то право путем колективне организације, а то су односи које аутори и даље могу уредити уговором с том организацијом која дјелује искључиво за њихов рачун.

51. На основу изложеног, Уставни суд закључује да законско регулисање остваривања ауторског и сродних права путем института колективног остваривања права, прописивање обавезног колективног остваривања ауторског и сродних права у одређеним случајевима (члан 4), прописивање правног основа за колективно остваривање права (члан 9 став 1), прописивање забране изузимања појединих дјела (члан 17) и правне претпоставке колективног остваривања права (члан 18 став 1) у оспореном Закону не представљају такво ограничавање ауторског и сродних права које би било супротно праву на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

ц) Питање дискриминације у вези с правом на имовину

52. Подносиоци захтјева сматрају да због оспорених одредби постоји дискриминација из члана 14 Европске конвенције у вези с чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, односно да је створен правни основ за њено постојање у контексту права на имовину у односу на круг лица у својству аутора који не приступе колективној организацији. Наиме, подносиоци захтјева истичу да оспорени Закон прописује могућност колективне организације да, сходно претпоставци колективног остваривања права из члана 18 став 1 оспореног Закона, убире накнаду и без уговора са аутором. Међутим, како даље наводе, сходно правилима о расподјели прихода из члана 21 оспореног Закона, колективна организација сав прикупљени приход расподјељује само оним ауторима који су с њом склопили уговор. На тај начин, сматрају подносиоци захтјева, тим одредбама оспореног Закона дискриминисани су они аутори који нису закључили уговор с колективном организацијом, јер немају равноправан третман са ауторима који су тај уговор закључили.

53. Члан II/4 Устава Босне и Херцеговине гласи:

Уживање права и слобода, предвиђених овим чланом или међународним споразумима наведеним у Анексу I овог Устава, обезбеђено је свим лицима у Босни и Херцеговини без дискриминације по било којој основи као што су пол, раса, боја, језик, вјероисповијест, политичко или друго мишљење, национално и социјално порријекло или повезаност са националном мањином, имовина, рођење или други статус.

54. Члан 14 Европске конвенције гласи:

Уживање права и слобода предвиђених овом конвенцијом обезбјеђује се без дискриминације по било којој основи, као што су пол, раса, боја коже, језик, вјероисповијест, политичко или друго мишљење, национално или социјално порријекло, веза са неком националном мањином, имовно стање, рођење или други статус.

55. Уставни суд подсјећа на то да, у суштини, члан 14 Европске конвенције гарантује да ће се према лицима у сличним ситуацијама поступати на сличан начин у односу на права из Европске конвенције, осим када постоје објективни и оправдани разлози за другачије поступање (директна дискриминација, видјети, нпр., пресуда Европског суда за људска права, *Muñoz Díaz против Шпаније*, представка бр. 49151/07 од 8. марта 2010. године). Осим тога,

дискриминација може да постоји и у ситуацијама у којима она настаје као посљедица истог поступања према лицима која су у различитим ситуацијама, односно када држава без објективног и оправданог разлога не обезбиједи другачије поступање према лицима чије се ситуације битно разликују (видјети, пресуда Европског суда за људска права *Thlimmenos против Грчке* (2001) 31 E.H.R.R. 15). При томе, у таквом се случају не ради о различитом поступању већ о учинцима тог поступања које ће људи различитих особина осјећати другачије (индиректна дискриминација). Подносиоци захтјева се, како се види, жале на директну дискриминацију оних аутора који нису закључили уговор с колективном организацијом у односу на оне ауторе који су такве уговоре закључили, а у вези с расподјелом прихода које прикупи колективна организација.

56. Даље, Уставни суд подсјећа на то да ће разлика у поступању бити дискриминаторска ако за њу не постоји објективно и разумно оправдање, односно ако се њом не настоји постићи легитиман циљ или ако не постоји оправдан однос пропорционалности између примијењене мјере и легитимног циља (видјети, нпр., пресуда Европског суда за људска права, Burden *против Уједињеног Краљевства* од 29. априла 2008. године, став 60). Такође, Уставни суд подсјећа на то да је право из члана 14 Европске конвенције квалитативно, а не апсолутно право и да државе у том смислу могу имати значајно поље слободне процјене. Да ли ће то поље слободне процјене бити широко или уско зависи од: а) природе предметног права (шире је када су у питању социјална и економска права, видјети, нпр., Европски суд за људска права, *Stec против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 12. априла 2006. године, а врло уско када су у питању основна права); б) степена мијешања (да ли се одређеном мјером дјелимично или потпуно ускраћује неко право, видјети, Европски суд за људска права, *Aziz против Кипра* (2002.) 35 E.H.R.R. CD 14); и ц) јавног интереса (нпр., снажан интерес јавности у борби против различитог поступања по основу пола или расе захтијева већи степен оправдања за различит третман по тим основима).

57. У конкретном случају, Уставни суд запажа да је предлагач оспореног Закона, приликом слања приједлога у законодавну процедуру, доставио и образложење (доступно на: https://www. parlament.ba/sadrzaj/zakonodavstvo/ranije_ us vojeni/default.aspx?id=26801&langTag=bs-BA&pril=b) приједлога тог закона. Из тог образложења видљиво је да је главни циљ оспореног Закона било постизање усклађености прописа из те области с правном стечевином Европске уније, а да је конкретан циљ одредбе о расподјели прихода које прикупи колективна организација било постизање сразмјерности, примјерености и правичности, те избјегавање било какве арбитрарности, како је то и наведено у одредби члана 21 став 3 оспореног Закона. Уставни суд сматра да је несумњиво да су то легитимни циљеви који се желе постићи. Сљедеће питање јесте да ли постоји оправдан однос пропорционалности између мјере која је прописана и тих легитимних циљева.

58. У одговору на то питање Уставни суд понавља да постоји законска претпоставка да је колективна организација, унутар врсте права и врсте дјела за које је специјализована, овлашћена дјеловати за рачун свих аутора. Али, како је већ речено, будући да се ради о правима која се, ипак, могу и индивидуално остваривати, таква претпоставка престаје да важи и да производи правно дејство од момента када аутор изричито обавијести одговарајућу колективну организацију да неће своја права остваривати путем ње и на колективан начин (члан 18 став 2 оспореног Закона). С друге стране, одредбом члана 16 оспореног Закона прописано је да су чланови колективне организације само они аутори који су јој уговором повјерили остваривање својих права, а чланом 21 став 1 да се остварени приходи расподјељују само оним ауторима који су склопили такав уговор у складу с годишњим планом који усвоји скупштина колективне организације и у складу с усвојеним правилима о расподјели. Дакле, да би учествовали у расподјели накнада које прикупи колективна организација, постоји имплицитан захтјев да аутори морају бити чланови те организације, односно да с њом закључе уговор.

59. Уставни суд сматра да такво рјешење има разумно оправдање. Наиме, колективна организација мора обављати све послове у оквиру своје дјелатности на начин који, према одредби члана 7 став 1 оспореног Закона, обезбјеђује постизање највећег могућег степена дјелотворности, доброг пословања, штедљивости и транспарентности. Осим тога, одредба члана 21 став 1 представља само наставак одредбе члана 7 став 2 оспореног Закона, који садржи имплицитну обавезу колективне организације да мора поставити јасна правила о расподјели прикупљених средстава у свом статуту. Колективној организацији би, у околностима какве јесу, без закључивања уговора, било практично веома тешко, па и немогуће, да зна колико укупно има аутора за чији рачун обавља дјелатност, да тим ауторима расподјељује средства и дјелотворно штити њихово право на накнаду, нити би се над њеним радом могла ефикасно вршити контрола. С друге стране, Уставни суд указује на то да аутори који желе да колективна организација дјелује за њихов рачун једино имају обавезу да с том организацијом закључе уговор, што Уставни суд не сматра превеликим теретом за њих. Осим тога, на тај начин не само да аутори детаљно могу уредити односе с колективном организацијом већ могу дјелотворно учествовати и у расподјели средстава, али и остваривати и друга права која имају чланови: могу тражити на увид годишњи финансијски извјештај, извјештај надзорног одбора, или тражити ревизију пословања те организације (члан 19 оспореног Закона), учествовати у процесу одлучивања итд. Наиме, колективна организација има статус удружења на које се, на одговарајући начин и уколико то није у супротности с оспореним Законом, примјењују и одредбе Закона о удружењима и фондацијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ" бр. 32/01, 42/03, 63/08 и 76/11). Према том закону, ако статутом није другачије регулисано, сви чланови удружења чине скупштину удружења, која је управљачки, обавезни орган удружења. Осим тога, треба поново нагласити и то да колективна организација не може одбити захтјев за склапање уговора са аутором из подручја своје дјелатности, тако да склапање уговора и чланство у колективној организацији, које носи и права и одговорности, зависи искључиво од воље аутора.

60. Даље, Уставни суд запажа да се ради о ауторима који нису изричито изјавили да ће своја права остваривати индивидуално, па колективна организација, на основу законске претпоставке из члана 18 став 1 оспореног Закона, та права остварује за њихов рачун. Како и сами подносиоци захтјева примјећују у захтјеву, чак и кад би се ти аутори сматрали члановима колективне организације, објективно би се поставило питање како је могуће расподијелити накнаду и с осталим ауторима, односно ауторима не-члановима, када није извјесно ко су и поводом којих се дјела остварује било каква накнада. Наравно да би било објективно немогуће предвидјети колико је аутора на цијелој територији на којој колективна организација дјелује и колико је њихових дјела поводом којих се остварује накнада. Зато је потребно да се сами аутори на неки начин легитимишу било захтјевом да

закључе уговор са колективном организацијом, било изјавом да не желе да та организација дјелује за њихов рачун. Осим тога, да би удружење добило статус колективне организације, односно дозволу Института да дјелује као колективна организација, мора уз захтјев, између осталог, приложити и податке о броју аутора који су је овластили за остваривање права на њиховим дјелима и попис дјела која ће чинити репертоар колективне организације (члан 10 став 2ц]). То су на неки начин аутори-оснивачи колективне организације. Међутим, након што добије дозволу, колективна организација не може одбити да закључи уговор са аутором из подручја своје дјелатности (члан 15 оспореног Закона), па дакле никако не може онемогућити аутора да закључењем уговора постане њен члан. Стога, обавезу колективне организације из члана 18 став 3 оспореног Закона да равноправно третира ауторе-чланове и оне који нису чланови (нису с њом закључили уговор, а нису је обавијестили да ће своја права остваривати индивидуално), треба посматрати и тумачити циљно, у контексту свега наведеног, а не само језички и изоловано, како то чине подносиоци захтјева.

61. Узимајући у обзир све наведено, Уставни суд сматра да се оспореним одредбама, посматрано у цјелини, омогућава колективној организацији да поштује принципе расподјеле средстава из члана 7 став 2 оспореног Закона и да своју дјелатност обавља ефикасно и транспарентно и у корист аутора као носилаца права за чији рачун дјелује. Стога, Уставни суд сматра да таква мјера – имплицитан захтјев ауторима да закључе уговор како би постали чланови колективне организације и, између осталог, учествовали и у расподјели средстава – није непропорционална легитимном циљу који се жели постићи (види став 57 ове одлуке), те да нема дискриминације из члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и члана 14 Европске конвенције у вези с чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

д) Уставност члана 5, члана 6 став 3, те чл. 10 и 11 оспореног Закона у односу на члан II/3и) Устава Босне и Херцеговине и члан 11 Европске конвенције

62. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Члан II/3 – Набрајање права

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

и) Слободу мирног окупљања и слободу удруживања.

63. Члан 11 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Свако има право на слободу мирног окупљања и удруживања с другима, укључујући и право оснивања синдиката и придруживања синдикатима због заштите својих интереса.

2. Ова права неће бити ограничена изузев на начин прописан законом и који је неопходан у демократском друштву у интересу националне безбједности или јавне безбједности, у циљу спречавања нереда или злочина, заштите здравља или морала или заштите права и слобода других. Овим чланом се не забрањује увођење законитих ограничења на она права која уживају припадници оружаних снага, полиције или државне администрације.

64. Подносиоци захтјева сматрају да се одредбама наведених чланова крши право на слободу удруживања зато што закон прописује монополски положај колективне организације, те да оспорени Закон оставља утисак да постоји могућност оснивања више различитих организација између којих би аутор могао да бира којој организацији да се придружи, али да је тај утисак погрешан зато што само једна организација може добити дозволу да обавља дјелатност колективног остваривања ауторског права у погледу исте врсте права. Стога сматрају да постоји и дискриминација у односу на право на слободу удруживања.

65. Уставни суд запажа да су чланом 6 оспореног Закона прописани услови под којима одређено правно лице, које има статус удружења, може постати колективна организација у смислу тог члана. Један од тих услова је и дозвола надлежног државног органа, а то је према оспореном Закону Институт за интелектуално власништво БиХ (у даљњем тексту: Институт). Дозвола је, дакле, конститутивни елемент за постојање колективне организације. Такође, према члану 6 став 3 оспореног Закона, само једна организација може добити дозволу Института за колективно остваривање права која се односе на исту врсту права на истој врсти дјела. Дакле, Уставни суд запажа да се оспореним Законом заиста успоставља територијални монопол (за територију цијеле државе) једне колективне организације.

66. Анализирајући питање да ли је законом успостављени монопол у конкретном случају супротан праву на слободу удруживања, Уставни суд запажа да је законско или бар *de facto* успостављање монопола колективних организација присутно и у упоредном праву (Њемачка, Аустрија, Словенија, Хрватска итд.). Наиме, основно правило које се развило у пракси колективног остваривања права (*de facto* монопол), које је у појединим законодавствима и изричито уведено (законски монопол), јесте да у ситуацијама када у оквиру одређене државе коегзистира више друштава за колективно остваривање исте категорије права не би смио постојати конкурентски однос у погледу остваривања исте категорије права на истим ауторским дјелима. Дакле, коегзистентне колективне организације треба да буду специјализоване за остваривање различитих права на појединим дјелима и свака колективна организација треба да има монопол остваривања права у оквиру своје специјализације. Разлог томе налази се у чињеници да монополски положај колективних организација, како се то у теорији образлаже, погодује ефикасности обављања свих функција које обавља та организација. Наиме, обављање те дјелатности захтијева одговарајућу инфраструктуру за убирање и дистрибуцију накнада, одговарајуће техничке и правне службе, те подразумијева преузимање пуне одговорности за послове колективног остваривања права који су повјерени колективној организацији. Осим тога, монополска позиција колективних организација поједностављује односе између носиоца права, колективне организације и корисника, а позитивно се одражава и на баланс моћи приликом преговора за закључивање уговора и одређивање тарифа, те на избјегавање тзв. тарифног рата између колективних организација који резултира манипулацијом организације коју би вршили корисници.

67. С друге стране, Уставни суд запажа да постоје и противници става да је фактички или правни монопол колективних организација увијек гарант доброг функционисања система колективног остваривања. У том смислу, Уставни суд запажа да је Европска комисија Препоруком о прекограничном колективном остваривању ауторског права у online подручју (објављена у "Службеном гласнику ЕУ" бр. Л276/54 од 21. октобра 2005. године, доступно и на: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2005.276.01.0054.01.ENG) на одређени начин отворила врата слободној конкуренцији између колективних организација у том подручју. При томе, у обзир

је узето, као што се у Препоруци каже, да је давање дозвола за online подручје често територијално ограничено, због чега комерцијални корисници морају преговарати у свакој држави чланици са сваким друштвом за колективно остваривање права и за свако право које је укључено у online експлоатацију. Међутим, како се даље истиче, у ери online експлоатације музичких дјела комерцијалним корисницима је потребно да политика у тој области кореспондира свеприсутности online окружења које је мултитериторијално. Због тога је у том подручју примјерено обезбиједити мултитериторијално лиценцирање да би се повећала правна сигурност комерцијалних корисника. Такође, слобода прекограничног пружања услуга колективног остваривања права омогућава носиоцима права да слободно изаберу колективну организацију за остваривање права која су потребна да би се законито користили online музички сервиси у цијелој Заједници. То право имплицира могућност да се повјери или пренесе цијело или дио online права на другу колективну организацију, без обзира на то у којој држави чланици носилац права или колективна организација има пребивалиште или чији је држављанин. У стручној литератури се, ипак, примјећује да посљедица таквог приступа може представљати својеврсну опасност за егзистенцију малих колективних организација и њихове улоге као чувара културне традиције, те допринијети одливу аутора из националних у велика европска друштва за колективно остваривање права и тарифној борби за кориснике на штету носилаца права.

68. Такође, Уставни суд указује и на то да је Европски суд правде у предмету број Ц-351/12 од 27. фебруара 2014. године, у односу на законом прописани монопол, закључио сљедеће:

72. […] пропис […] који ради остваривања ауторских права у вези с једном категоријом заштићених дјела додјељује монопол на подручју дотичне државе чланице друштву за колективно остваривање […], треба сматрати прикладним да заштити права интелектуалног власништва ако је такве нарави да може омогућити учинковито остваривање тих права као и учинковит надзор њиховог поштовања на том подручју.

[…]

76. Надаље, очитовања поднесена Суду нису указала […] на постојање неке друге методе у тренутачном стању права Уније која би омогућила постизање истог ступња заштите ауторских права као што је оно утемељено на територијалној заштити и стога такође територијалном надзору тих права, у контексту у којем се налази пропис као што је онај о којем је ријеч у главном поступку.

77. Штовише, расправа пред Судом показала је да би чињеница омогућавања, у околностима као што су оне о којима је ријеч у главном поступку, кориснику заштићених дјела да слободно изабере било које друштво за колективно остваривање са сједиштем на подручју Уније ради добивања овлаштења за кориштење заштићених дјела и плаћање дугованих накнада створила, у тренутачном стању права Уније, велике проблеме у надзору кориштења тих дјела и плаћању дугованих накнада.

78. У тим увјетима не може се сматрати да пропис, као што је онај о којем је ријеч у главном поступку, који онемогућава корисника заштићених дјела […], да користи услуге које испоручује друштво за колективно остваривање са сједиштем у другој држави чланици, иде даље од онога што је нужно за постизање циља заштите ауторских права.

[…]

82. Дакле, чињеница да је држава чланица друштву за колективно остваривање […] додијелила монопол на подручју те државе чланице ради остваривања ауторских права у вези с једном категоријом заштићених дјела није сама по себи противна чланку 102. UFEU-а.

[…]

87. Међутим, ако се покаже да такво друштво за колективно остваривање наметне распоне накнада за своје услуге, које су осјетно више од оних које се зарачунавају у другим државама чланицама, те ако је проведена досљедна успоредба разина накнада, тада разлику треба проматрати на начин да упућује на злоупорабу владајућег положаја у смислу чланка 102. UFEU-а. У таквом случају на друштву за колективно остваривање о којем је ријеч је да оправда разлику позивајући се на објективне неједнакости између ситуације у држави чланици у питању и ситуације која превладава у свим другим државама чланицама […].

88. Такођер, у пракси се таква злоупораба може састојати у превисокој цијени која није у оправданом односу с господарском вриједношћу испоручене услуге [...].

89. Осим тога, ако постоји таква злоупораба и то због прописа који се примјењује на то друштво за остваривање, наведени пропис би био, као што произлази из судске праксе наведене у точки 83. ове пресуде, противан чланку 102. и чланку 106. ставку 1. UFEU-а (видјети: http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf;jsessionid=9ea7d2dc30dd746cd02a4d174d89b114b3fbd1c02a90.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuPb310?text=&docid=148388&pageIndex=0&doclang=HR&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=66825).

69. Дакле, може се закључити да монополски положај колективних организација није *per se* недозвољен, напротив. Али кад се то питање постави, потребно га је размотрити са правног и фактичког аспекта, узимајући у обзир све конкретне околности. С обзиром на све наведено, Уставни суд сматра да се на питање да ли, у конкретном случају, законом прописани монопол представља неприхватљиво ограничавање права на слободу удруживања одговор не може дати само језичким тумачењем одредби које су подносиоци захтјева оспорили, већ се морају узети у обзир и друге релевантне одредбе оспореног Закона, па дати циљно (телеолошко) тумачење таквог рјешења.

70. Дакле, чланом 6 став 3 оспореног Закона успостављен је монополски положај колективне организације за исту врсту права на истој врсти дјела, а оспореним члановима 10 и 11 оспореног Закона прописани су услови и поступак за добијање/давање дозволе, коју према члану 2 оспореног Закона даје Институт. Међутим, Уставни суд указује и на то да су одредбом члана 7 оспореног Закона прописани стандарди пословања колективне организације према којим колективна организација мора обављати све послове у оквиру своје дјелатности на начин који обезбјеђује постизање највећег могућег степена дјелотворности, доброг пословања, штедљивости и транспарентности (став 1), а дужна је и придржавати се међународних општеприхваћених правила, стандарда и принципа који се примјењују у пракси колективног остваривања права (став 3). Осим тога, према оспореном Закону, колективна организација може обављати дјелатност колективног остваривања ауторског и сродних права као своју једину дјелатност, и то непрофитно, те поступа у своје име, али искључиво за рачун аутора.

71. Такође, веома је важно и то што је оспореним Законом прописана контрола рада колективне организације кроз самосталан надзор аутора (члан 19) и путем државне контроле (чл. 12, 13 и 14). Према тим одредбама, Институт спроводи надзор над радом колективне организације, може од ње у свако доба захтијевати извјештај о вођењу послова, а колективна организација мора Институту дати информације из члана 12 став 4 оспореног закона. У случају да се утврде

неправилности, чланом 13 оспореног Закона прописане су мјере које Институт може наредити с циљем њиховог отклањања, а те мјере укључују и одузимање дозволе колективној организацији. Уставни суд запажа и да је предлагач оспореног Закона у образложењу приједлога законског текста навео да је тај монополски статус колективних организација неопходан због саме природе њиховог посла и због веће ефикасности и рационализације њиховог пословања. Такође, наведено је и да такав положај битно олакшава положај корисника дјела, који тако могу много једноставније и брже да прибављају потребна права и плаћају за њихово коришћење, па би тако, барем у правилу, требало и у већој мјери да поштују ауторска права (види образложење уз приједлог Закона, став 57 ове одлуке).

72. Уставни суд запажа да се заштита од злоупотребе монополског положаја може остварити и на основу Закона о конкуренцији ("Службени гласник БиХ" бр. 48/05, 76/07 и 80/09). Према том закону, пред Конкуренцијским савјетом Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Конкуренцијски савјет) може се покренути поступак за утврђивање забрањеног споразума и злоупотребе доминантног положаја. У вези с тим, Уставни суд указује на то да је Конкуренцијски савјет Одлуком број 06-26-3-004-41-II/13 од 11. јуна 2013. године утврдио сљедеће: "[…] колективна организација, Асоцијација композитора – музичких стваралаца (АМУС) злоупотријебила доминантни положај закључивањем забрањеног споразума којим је наметнула куповне и продајне цијене или друге трговинске услове којима се ограничава конкуренција […], примијенила различите услове за исту или сличну врсту послова с осталим странама чиме их доводи у неравноправан и неповољан конкуренцијски положај […] и условила да друга странка прихвати додатне обавезе које по својој нарави или према трговинском обичају немају везе с предметом таквог споразума". На основу тога, колективној организацији АМУС забрањено је такво и слично будуће понашање и изречена јој је новчана казна. У образложењу тог рјешења наведено је, између осталог, да АМУС има *de facto* и *de iure* монополски положај на релевантном тржишту, па слиједом тога има и посебну одговорност у поштовању и спровођењу одредби Закона о конкуренцији, те да свим регистрованим електронским емитерима мора обезбиједити равноправан положај на релевантном тржишту (доступно на: http://bihkonk.gov.ba/datoteka/RjesenjeSineQuo-None-Amus-11613-bos.pdf).

73. Дакле, из свега наведеног Уставни суд закључује да је законодавац, у оквиру своје широке слободне процјене, одлучио да је у садашњим фактичким и правним околностима сврсисходно примијенити модел који је познат и у великом броју других земаља, па додијелити монополски положај таквој организацији. Осим тога, Уставни суд запажа да је законодавац прописао и успоставио и механизме контроле монополског положаја колективне организације на одговарајући начин, како у оспореном Закону тако процедурално и у Закону о конкуренцији.

74. У таквој ситуацији, имајући у виду и раније наведени општи циљ оспореног Закона, Уставни суд сматра да је начин остваривања ауторског и сродних права за који се одлучио законодавац такве природе да може омогућити дјелотворно остваривање тих права, као и дјелотворан надзор њиховог поштовања на подручју Босне и Херцеговине. Осим тога, подносиоци захтјева нису изнијели било какву аргументацију из које би Уставни суд могао закључити да у датим околностима постоји неки други метод који би омогућио постизање истог степена заштите ауторских права као што је оспорено рјешење које је засновано на територијалној заштити и територијалном надзору.

75. Даље, у односу на приговор да се аутори не могу слободно удруживати и некој другој организацији повјерити остваривање својих права, Уставни суд поново подсјећа на то да аутор који не жели да своја права остварује путем колективне организације треба о томе да обавијести ту организацију, осим ако се ради о обавезном колективном остваривању права (члан 18 став 2 оспореног Закона). Дакле, носиоци права не морају, осим у изузетним случајевима, остваривати своја права путем колективне организације. Такође, у оспореном Закону нема ничега што би се могло протумачити као немогућност одређеног броја аутора да оснују неко своје удружење или другу врсту организације и да на њу пренесу овлашћења за остваривање својих права (осим у случајевима за које је прописано обавезно колективно остваривање). То је регулисано чланом 147 став 1 ЗАСП-а као индивидуално остваривање права самостално или путем заступника, о чему је већ било ријечи. Дакле, ако аутори сматрају да би на тај начин ефикасније и боље заштитили своја права, ништа их у оспореном Закону не спрјечава да се на тај начин удруже. Међутим, таква организација не може самим оснивањем бити конституисана као "колективна организација" у смислу оспореног Закона због монополског положаја колективне организације, што је Уставни суд већ испитао и због потребе прибављања одговарајуће дозволе надлежног Института.

76. Једино законско ограничење аутора да остваривање својих права пренесу некој другој организацији односи се на обавезно колективно остваривање права из члана 4 став 3 оспореног Закона, па подносиоци захтјева сматрају неуставним и члан 5 оспореног Закона. Тај члан прописује да се у тим случајевима права могу остваривати индивидуално, док Институт не изда дозволу одређеном правном лицу за колективно остваривање тих права. Будући да је Уставни суд већ утврдио да институт обавезног колективног остваривања права није супротан Уставу Босне и Херцеговине, сматра да нема потребе посебно испитивати одредбу члана 5 оспореног Закона, који представља неку врсту пријелазне одредбе за случајеве из члана 4 став 3 оспореног Закона.

77. С друге стране, Уставни суд сматра да то што је неко удружење добило статус колективне организације, односно дозволу Института за колективно остваривање права, не значи да ће оно тај статус задржати заувијек, без обзира на то како обавља своју дјелатност. Наиме, одредбама члана 11 став 1д) оспореног Закона прописано је да Институт може издати дозволу новој организацији ако докаже да ће корисницима обезбиједити већи репертоар заштићених дјела него већ постојећа колективна организација, као и да може обезбиједити ефикаснији и економичнији начин остваривања права. На тај начин је законодавац, иако јесте прописао монополску позицију колективне организације, оставио разумну могућност неком другом удружењу да докаже да може боље обављати ту дјелатност од удружења које има дозволу, а све у корист и аутора и корисника.

78. На основу изложеног, Уставни суд закључује да прописивање монополског положаја колективне организације за остваривање ауторског и сродних права има легитиман циљ – дјелотворно остваривање права и заштиту аутора и корисника, те да је такво рјешење пропорционално циљу који се жели постићи, а посебно зато што су обезбијеђени разумни механизми надзора над радом колективне организације и прописане мјере за спрјечавање злоупотребе монополског положаја. Осим тога, у оспореном Закону нема ничега што би могло водити закључку да такво

рјешење, којим се ограничава број колективних организација за колективно остваривање исте врсте права на истој врсти дјела, представља ограничење слободе удруживања, а нарочито не такво ограничење које би било супротно ставу 2 члана 11 Европске конвенције, па тиме и члану II/3и) Устава Босне и Херцеговине.

79. С обзиром на све наведено, Уставни суд сматра да нема потребе да посебно разматра питање наводне дискриминације у вези с правом на слободу удруживања, будући да све што је претходно наведено не указује на то да постоји вјероватноћа да би се радило о дискриминацији из члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и члана 14 у вези с чланом 11 Европске конвенције.

VII. Закључак

80. Уставни суд закључује да прописивање обавезног колективног остваривања ауторског и сродних права у одређеним случајевима у оспореном Закону (члан 4), правног основа за колективно остваривање права (члан 9 став 1) и правне претпоставке колективног остваривања права (члан 18 став 1) не представља такво ограничавање ауторског и сродних права које би било супротно праву на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Такође, Уставни суд закључује да имплицитан захтјев ауторима у оспореном Закону да закључе уговор како би постали чланови колективне организације и, између осталог, учествовали и у расподјели средстава, није мјера која је непропорционална легитимном циљу који се жели постићи, због чега нема дискриминације из члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и члана 14 Европске конвенције у вези с чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

81. Уставни суд закључује да прописивање монополског положаја колективне организације за остваривање ауторског и сродних права у оспореном Закону има легитиман циљ – дјелотворно остваривање права и заштиту аутора и корисника, те да је такво рјешење пропорционално циљу који се жели постићи, нарочито зато што су обезбијеђени разумни механизми надзора над радом колективне организације и прописане мјере за спрјечавање злоупотребе монополског положаја. Осим тога, у оспореном Закону нема ничега што би могло указати на то да такво рјешење, којим се ограничава број колективних организација за колективно остваривање исте врсте права на истој врсти дјела, представља ограничење слободе удруживања, а нарочито не такво ограничење које би било супротно ставу 2 члана 11 Европске конвенције, па тиме и члану II/3и) Устава Босне и Херцеговине. С обзиром на такав закључак, Уставни суд сматра да нема ни вјероватноће да би се у том случају могло радити о дискриминацији, па те наводе није посебно расправљао.

82. На основу члана 19 тачка а), члана 57 став (2) тачка б) и члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

83. С обзиром на одлуку Уставног суда у овом предмету, није неопходно посебно разматрати приједлог подносилаца захтјева за доношење привремене мјере.

84. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Мирсад Ћеман, с. р.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U 18/14**, rješavajući zahtjev **trideset osam (38) poslanika Narodne skupštine Republike Srpske**, na osnovu člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 19. tačka a), člana 57. stav (2) tačka b) i člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – Prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH" broj 94/14), u sastavu:

Mirsad Ćeman, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik
Zlatko M. Knežević, potpredsjednik
Margarita Caca-Nikolovska, potpredsjednica
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudija
Constance Grewe, sutkinja
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 9. jula 2015. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se zahtjev **trideset osam (38) poslanika Narodne skupštine Republike Srpske** za ocjenu ustavnosti odredaba člana 4. st. 2. i 3, člana 5, člana 6. stav 3, člana 9. stav 1, člana 10, člana 11. stav 1. tačka d), člana 17, člana 18. stav 1. i člana 21. stav 1. Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava ("Službeni glasnik BiH" broj 63/10).

Utvrđuje se da su odredbe člana 4. st. 2. i 3, člana 5, člana 6. stav 3, člana 9. stav 1, člana 10, člana 11. stav 1. tačka d), člana 17, člana 18. stav 1. i člana 21. stav 1. Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava ("Službeni glasnik BiH" broj 63/10) u skladu s članom II/3.i) i k) i članom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine.

Odbacuje se zahtjev **trideset osam (38) poslanika Narodne skupštine Republike Srpske** za ocjenu zakonitosti čl. 4, 5. i 6. Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava ("Službeni glasnik BiH" broj 63/10) u odnosu na Zakon o autorskom i srodnim pravima ("Službeni glasnik BiH" broj 63/10) i član 10. Zakona o obligacionim odnosima ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, "Službene novine RBiH" br. 2/92, 13/93, 13/94, "Službene novine FBiH" br. 29/03 i 42/11 i "Službeni glasnik Republike Srpske" br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04), zbog nenadležnosti Ustavnog suda za odlučivanje.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Trideset osam (38) poslanika Narodne skupštine Republike Srpske (u daljnjem tekstu: podnosioci zahtjeva) podnijelo je 24. juna 2014. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu ustavnosti odredaba člana 4. st. 2. i 3, člana 5, člana 6. stav 3, člana 9. stav 1, člana 10, člana 11. stav 1. tačka d), člana 17, člana 18. stav 1. i člana 21. stav 1. Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava ("Službeni glasnik BiH" broj 63/10; u daljnjem tekstu: osporeni Zakon). Osim toga, podnosioci zahtjeva tražili su da Ustavni sud ispita i zakonitost čl. 4, 5. i 6. osporenog Zakona u odnosu na odredbe Zakona o autorskom i srodnim pravima ("Službeni glasnik BiH" broj 63/10; u daljnjem tekstu: ZASP) i u odnosu na član 10. Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO). Podnosioci zahtjeva su također zatražili da Ustavni sud donese privremenu mjeru zabrane primjene osporenih odredaba osporenog Zakona.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. stav (2) Pravila Ustavnog suda, od Predstavničkog doma i Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH zatraženo je 18. septembra 2014. godine da dostave odgovore na zahtjev.

3. Ustavnopravna komisija Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH dostavila je odgovor na zahtjev 5. marta 2015. godine. Predstavnički dom nije dostavio odgovor.

III. Zahtjev

4. Podnosioci zahtjeva su naveli da se navedenim osporenim odredbama Zakona uređuje oblast kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava, i to na način koji je suprotan članu II/3.i) i k) i članu II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i pravima iz člana 11. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija) i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Podnosioci zahtjeva su naveli i da postoji diskriminacija iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. u vezi s članom 11. Evropske konvencije i u vezi s članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

a) Navodi u odnosu na pravo na imovinu

5. U obrazloženju spomenutih navoda podnosioci zahtjeva su istakli da je autorsko pravo, prema definiciji iz člana 15. ZASP-a, jedinstveno pravo na autorskom djelu koje sadrži ličnopravna ovlaštenja (autorska moralna prava), isključiva imovinskopravna ovlaštenja (autorska imovinska prava) i druga ovlaštenja autora (druga prava autora). S obzirom na takvu definiciju, podnosioci zahtjeva ističu da je autorsko pravo prvenstveno individualno, odnosno pravo pojedinca – autora. Prema članu 14. istog zakona, kako dalje navode podnosioci zahtjeva, autorsko pravo nastaje i pripada autoru na osnovu samog stvaranja autorskog djela i nije uvjetovano ispunjenjem bilo kojih formalnosti ili zahtjeva u pogledu njegovog sadržaja, kvalitete ili svrhe. Stoga je, kako zaključuju podnosioci zahtjeva, autorsko pravo "imovina" u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

6. S druge strane, kako podnosioci zahtjeva dalje obrazlažu, članom 4. stav 2. osporenog Zakona predviđeno je da se ostvarivanje autorskog prava mora provoditi na kolektivan način u slučajevima propisanim navedenim članom. Takvo ograničenje je, prema mišljenju podnosilaca zahtjeva, suprotno pravu na imovinu kako je ono regulirano u članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, zato što je sastavni dio prava na imovinu i pravo slobodnog raspolaganja tom imovinom. Osim toga, podnosioci zahtjeva su naveli da je odredbama ZASP-a autoru dopušteno da ugovorom ili drugim pravnim poslom raspolaže imovinskopravnim ovlaštenjima i drugim pravima autora, kako poslovima *inter vivos* tako i pravnim poslovima *mortis causa*. Međutim, osporenim Zakonom autoru je propisana obaveza kolektivnog ostvarivanja određenih autorskih prava, a podnosioci zahtjeva smatraju da je to u suprotnosti s osnovnim principima imovinskog prava. Podnosioci zahtjeva dalje navode, pozivajući se na član 14. ZASP-a, da autorsko pravo pripada autoru, a ne organizaciji za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava (u daljnjem tekstu: kolektivna organizacija), koja bi to pravo mogla koristiti i nezavisno od volje autora, odnosno bez njegove saglasnosti.

7. Sljedeće ograničenje prava autora da slobodno odlučuje o korištenju, upravljanju i raspolaganju svojom imovinom nalazi se, kako smatraju podnosioci zahtjeva, u odredbama člana 4. stav 3. i člana 9. stav 1. osporenog Zakona. Naime, podnosioci zahtjeva obrazlažu da je tim odredbama propisano da kolektivna organizacija ostvaruje prava iz člana 4. stav 2. bez ugovora sa autorom. Međutim, kako navode, članom 147. stav 1. ZASP-a propisano je da autor svoja prava može ostvarivati sam ili preko zastupnika (fizičkog ili pravnog lica), kao i da svoja prava može ostvarivati za svako pojedinačno autorsko djelo ili za više autorskih djela – kolektivno ostvarivanje (član 147. stav 2). Podnosioci zahtjeva smatraju da se na taj način legalizira ulazak u tuđu imovinskopravnu sferu, odnosno dopušta se konzumiranje tuđeg imovinskog prava bez saglasnosti njegovog titulara, a da pri tome ne postoji zakonom utvrđeni opći (javni) interes koji bi to opravdao.

8. Dalje, podnosioci zahtjeva navode da je članom 18. stav 1. osporenog Zakona uvedena pretpostavka da je kolektivna organizacija, u okviru vrste prava i vrste djela za koje je specijalizirana, ovlaštena *ipso iure* da djeluje za račun svih autora, pri čemu se saglasnost autora ne postavlja kao uvjet. Podnosioci zahtjeva smatraju da je takva presumpcija postojanja saglasnosti autora suprotna korpusu i esenciji subjektivnih ovlaštenja titulara imovinskih prava i predstavlja flagrantno kršenje odredaba člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Podnosioci zahtjeva taj stav obrazlažu time da se takvom presumpcijom omogućava trećem licu, kolektivnoj organizaciji, korištenje imovinskih prava autora bez njegove prethodne saglasnosti, odnosno bez ugovora sa autorom, iako se u istom zakonu propisuje da ugovor treba da sadrži podatke o kojoj vrsti autorskog djela ili više djela je riječ i koja vrsta autorskog prava se ostvaruje za račun autora. Na taj način, kako smatraju podnosioci zahtjeva, postoji potpuna neusaglašenost pravnih pravila u okviru istog zakona, čime se ugrožava pravna sigurnost i otvara put masovnom kršenju imovinskopravnih ovlaštenja u segmentu autorskih prava.

9. Podnosioci zahtjeva dalje navode da je odredbom člana 17. osporenog Zakona propisano da član kolektivne organizacije ne može izuzeti iz kolektivnog ostvarivanja svoja pojedina djela, niti pojedine oblike upotrebe tih djela, osim u slučaju kad je to predviđeno ugovorom između njega i kolektivne organizacije. Suprotno tome, kako se dalje navodi, članom 4. stav 2. osporenog Zakona utvrđeno je da se određena autorska prava mogu ostvarivati samo kolektivno, a na osnovu člana 4. stav 3. i člana 9. stav 1. osporenog Zakona, kolektivna organizacija može ostvarivati autorska prava i bez ugovora sa autorom. Na osnovu toga podnosioci zahtjeva zaključuju da samo od volje kolektivne organizacije zavisi da li će preuzeti ostvarivanje autorovih autorskih prava, i to bez ugovora s autorom.

10. S obzirom na navedeno, podnosioci zahtjeva smatraju da su takva zakonska rješenja, pored međusobne neusklađenosti, suprotna principu pravne sigurnosti i autonomiji volje titulara autorskih prava, te pravu na imovinu, budući da se autorima uskraćuje pravo slobodnog raspolaganja njihovom imovinom.

b) Navodi u odnosu na pravo na slobodu udruživanja

11. Podnosioci zahtjeva smatraju da je odredba člana 6. stav 3. osporenog Zakona suprotna ideji slobode udruživanja. Naime, tom odredbom propisano je da za kolektivno ostvarivanje autorskih prava koja se odnose na istu vrstu autorskog prava na istoj vrsti autorskog djela može postojati samo jedna kolektivna organizacija koja, prema članu 8. osporenog Zakona, ima status udruženja. Dakle, kako ističu podnosioci zahtjeva, osporeni Zakon uspostavlja monopolski položaj kolektivne organizacije. Taj monopolski položaj, kako dalje navode, utvrđuje dozvolom (rješenjem) državna upravna organizacija – Institut za intelektualno vlasništvo BiH (u daljnjem tekstu: Institut), kako je to propisano čl. 5. i 10. stav 1. osporenog Zakona.

12. Dalje, podnosioci zahtjeva navode da su čl. 10. i 11. osporenog Zakona propisani uvjeti koje mora ispunjavati organizacija/udruženje koje želi obavljati djelatnost kolektivnog ostvarivanja autorskih prava. Na taj način, tvrde podnosioci zahtjeva, stiče se utisak da, pravno posmatrano, postoji mogućnost osnivanja više različitih organizacija između kojih bi autor mogao da bira kojoj organizaciji da se pridruži. Međutim, taj utisak je pogrešan, jer zakonodavac ne dopušta da više organizacija/udruženja obavlja djelatnost kolektivnog ostvarivanja autorskog prava u pogledu iste vrste prava. Podnosioci zahtjeva smatraju da se na taj način ne dopušta

jednako djelovanje i drugim udruženjima na koja su/ili na koja bi autori ugovorom prenijeli ovlaštenja da ostvaruju njihova autorska prava, što potvrđuje monopolski položaj kolektivne organizacije (sada je to, kako navode podnosioci zahtjeva, AMUS iz Sarajeva). Stoga, kako navode podnosioci zahtjeva, postoji diskriminacija svih potencijalnih udruženja koja bi ispunjavala uvjete iz čl. 10. i 11. osporenog Zakona.

13. Podnosioci zahtjeva navode da je odredbom člana 11. stav 1. tačka d) osporenog Zakona propisano da će se postojećoj kolektivnoj organizaciji oduzeti takav pravni status i dodijeliti drugoj koja je podnijela zahtjev, ako ta druga organizacija dokaže da će korisnicima osigurati veći repertoar zaštićenih djela. Podnosioci zahtjeva smatraju da je upravo to dokaz da se vrši diskriminacija između udruženja po broju autora, odnosno prema broju autorskih djela koja obuhvataju njihov repertoar. U vezi s tim, podnosioci zahtjeva također smatraju da se postavlja pitanje i da li je Institut ustanovljen radi zaštite prava i interesa autora ili korisnika (jer je Zakonom utvrđeni kriterij – dokaz da će se korisnicima osigurati veći repertoar zaštićenih djela). Dalje, podnosioci zahtjeva navode da je odredbom člana 66. stav 2. ZASP-a data mogućnost ne samo kolektivnim organizacijama (udruženjima koja su taj status dobila rješenjem Instituta) već i profesionalnim udruženjima, odnosno sindikalnim udruženjima osnovanim radi zaštite autorskih prava, da mogu u ime svojih članova imati aktivnu legitimaciju za ostvarivanje zaštite prava. Međutim, kako dalje navode podnosioci zahtjeva, iz odredaba osporenog Zakona proizlazi da neko ko može ostvarivati zaštitu prava svojih članova (u sudskom i drugim postupcima) u isto vrijeme ne može ostvarivati prava svojih članova kada im to oni povjere punovažnim pravnim poslom.

14. Podnosioci zahtjeva smatraju da se iz navedenog može zaključiti da institut kolektivnog ostvarivanja autorskog prava nije uređen tako da bude u funkciji zaštite prava i interesa autora, već obrnuto. Autorima se ograničava autonomija volje, reducira ili potpuno diktira način ostvarivanja njihovih prava, a kolektivnoj organizaciji osigurava se monopolski položaj i izvjestan model ubiranja naknada. Također, podnosioci zahtjeva ističu da autori koji osnuju udruženje radi zaštite autorskih i srodnih prava, koje odlukom (voljom) Instituta nije institucionalizirano kao kolektivna organizacija, nisu u mogućnosti, bez obzira na činjenicu da je udruženje osnovano radi ispunjavanja zakonom dopuštenog cilja, da ostvare svoja prava. Na taj način su, članstvom u organizaciji koja nije kolektivna, dovedeni, prema mišljenju podnosioca zahtjeva, u inferioran položaj u odnosu na one autore koji jesu članovi kolektivne organizacije, jer oni ne mogu učestvovati u raspodjeli prihoda koje u njihovo ime, bez njihove saglasnosti, ostvari kolektivna organizacija. Rezultat toga jeste da autori moraju postati članovi kolektivne organizacije, čime se, prema njihovom mišljenju, krši sloboda udruživanja koja je garantirana Ustavom Bosne i Hercegovine i Evropskom konvencijom.

c) Navodi u odnosu na navodnu diskriminaciju

15. Podnosioci zahtjeva smatraju da je spornim odredbama izvršena diskriminacija, odnosno stvoren pravni osnov za njeno postojanje u kontekstu prava na imovinu i slobodu udruživanja u odnosu na krug lica u svojstvu autora koji ne pristupe kolektivnoj organizaciji. Naime, podnosioci zahtjeva navode da je odredbom člana 20. stav 3. ZASP-a propisano da autoru pripada naknada za svaki oblik korištenja autorskog djela, osim kad je tim zakonom ili ugovorom drugačije uređeno. Međutim, odredbama člana 4. stav 3. i člana 9. stav 1. osporenog Zakona autorska prava ostvaruje kolektivna organizacija, uključujući i pravo na naknadu i bez ugovora sa autorom, a pretpostavlja se da je ta organizacija ovlaštena djelovati u korist svih autora iste vrste autorskog djela. Dakle, kako ističu podnosioci zahtjeva, primjena odredaba osporenog Zakona u tom dijelu predstavlja nedopušten pravni upliv u relevantne propise u okviru ZASP-a.

16. Dalje, podnosioci zahtjeva argumentiraju da kolektivna organizacija dijeli prihode koje ostvari sa autorima sa kojima ima zaključen ugovor o kolektivnom ostvarivanju autorskih prava, ali ne i sa ostalim autorima. To znači, prema mišljenju podnosioca zahtjeva, da kolektivna organizacija ima, na osnovu člana 4. stav 2. i člana 9. stav 1. osporenog Zakona, ekskluzivno pravo da ostvaruje autorska prava i ubire naknadu za korištenje prava svih autora određene vrste autorskog djela, a onda prihode dijeli isključivo sa svojim članovima, ne i sa ostalim autorima, koje ona po sili zakona zastupa i čija prava su u tom smislu ograničena i dovedena u pitanje, u smislu njihovog ostvarivanja (član 2. stav 1. osporenog Zakona). Podnosioci zahtjeva navode: "[…] čak i kad bi se pretpostavka da su ugovori o kolektivnom ostvarivanju autorskog prava zaključeni i sa autorima ne-članovima […] tumačila na način da su i potonji autori članovi kolektivne organizacije, postavlja se pitanje kako je moguće raspodijeliti naknadu i sa ostalim autorima, odnosno autorima ne-članovima, kad nije izvjesno ko su i povodom kojih se djela ostvaruje bilo kakva naknada?".

17. Također, podnosioci zahtjeva smatraju da postoji diskriminacija i onih autora koji osnuju udruženje za zaštitu autorskih i srodnih prava, a koje odlukom Instituta nije institucionalizirano kao kolektivna organizacija. Podnosioci zahtjeva smatraju da ih članstvo u tom drugom udruženju dovodi u inferiornu poziciju u odnosu na autore koji su članovi kolektivne organizacije, te da su oni onemogućeni da slobodno odlučuju o svom udruživanju na jednoj strani, kao i o svojim imovinskim pravima na drugoj strani.

d) Navodi u odnosu na neusklađenost odredaba osporenog Zakona s drugim zakonima

18. Podnosioci zahtjeva također navode da su odredbe čl. 4, 5. i 6. osporenog Zakona suprotne općim pravilima ugovornog prava propisanim u ZOO-u u oba entiteta, i to principima slobode ugovaranja iz člana 10. ZOO-a. Također, smatraju da su te odredbe suprotne i odredbi člana 64. stav 3. ZASP-a, koja se tiče prava autora da može ugovorom ili drugim pravnim poslom prenijeti na drugo lice pojedinačna imovinska ovlaštenja i druga prava autora, osim kada je tim zakonom drugačije određeno. Dalje, podnosioci zahtjeva navode i da je odredbama Zakona o autorskim i srodnim pravima autoru dopušteno da ugovorom ili drugim pravnim poslom raspolaže imovinskopravnim ovlaštenjima i drugim pravima autora tokom života i za slučaj smrti. Međutim, odredbama osporenog Zakona propisano je da je autor obavezan na kolektivno ostvarivanje nekih imovinskopravnih ovlaštenja iz autorskog prava, što je u koliziji s osnovnim principima imovinskog prava.

19. Također, podnosioci zahtjeva smatraju da su odredbe osporenog Zakona suprotne i članu 73. ZASP-a, zato što se odredbama osporenog Zakona ograničava prijenos pojedinačnih autorskih imovinskih prava, jer je autor zakonom prisiljen da neka od njih ostvaruje preko kolektivne organizacije, pa čak moguće i bez vlastite saglasnosti i/ili znanja. Podnosioci zahtjeva smatraju da se kolizija između ta dva zakona vidi i u tome što je odredbama ZASP-a propisano da autoru pripada naknada za svaki oblik korištenja autorskog djela, osim kad je tim zakonom ili ugovorom drugačije određeno, a prema osporenom Zakonu autorska prava ostvaruje kolektivna organizacija, uključujući i pravo na naknadu, i bez ugovora sa autorom.

20. S obzirom na sve navedeno, podnosioci zahtjeva predlažu da Ustavni sud najprije donese privremenu mjeru zabrane daljnje primjene navedenih odredaba osporenog Zakona, a zatim da donese odluku kojom će osporavane odredbe

osporenog Zakona proglasiti neustavnim/nezakonitim i staviti ih van snage.

e) Odgovor na zahtjev

21. U odgovoru Ustavnopravne komisije Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH navedeno je da je ta komisija održala sjednicu 4. marta 2015. godine, pa da je povodom dostavljenog zahtjeva za ocjenu ustavnosti konstatirala da je Parlamentarna skupština BiH usvojila osporeni Zakon, da je objavljen u "Službenom glasniku BiH" broj 63/10, te da je Ustavni sud Bosne i Hercegovine 24. juna 2013. godine primio zahtjev poslanika Narodne skupštine Republike Srpske za ocjenu ustavnosti navedenog zakona. Nakon rasprave, Ustavnopravna komisija jednoglasno je odlučila da o navedenim činjenicama upozna Ustavni sud Bosne i Hercegovine, koji će, u skladu sa svojim nadležnostima, odlučiti o usaglašenosti predmetnog zakona sa Ustavom BiH.

IV. Relevantni propisi

22. U **Ustavu Bosne i Hercegovine** relevantne odredbe glase:

Član VI/3. Jurisdikcija

Ustavni sud će podržavati ovaj Ustav.

a) Ustavni sud je jedini nadležan da odlučuje o bilo kojem sporu koji se javlja po ovom Ustavu između dva entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, te između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući ali ne ograničavajući se na to pitanje:

[...]

Da li je bilo koja odredba ustava ili zakona jednog entiteta u skladu sa ovim Ustavom. Sporove može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući, ili njegov zamjenik, bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina članova bilo kojeg doma zakonodavnog organa jednog entiteta.

23. U **Zakonu o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava** ("Službeni glasnik BiH" broj 63/10) relevantne odredbe glase:

Član 4.

(Obavezno kolektivno ostvarivanje prava)

[...]

(2) Ostvarivanje autorskog prava mora se obavljati samo na kolektivan način u slučaju:

a) ponovne prodaje originala likovnih djela (pravo slijeđenja),

b) ubiranja naknade za privatnu i drugu vlastitu upotrebu djela,

c) kablovskog reemitiranja autorskih djela, osim ako se radi o vlastitim emisijama radiodifuznih organizacija, nezavisno od toga da li su to izvorna prava radiodifuznih organizacija, ili prava koja su na njih prenijeli drugi nosioci prava,

d) pravo reproduciranja aktuelnih novinskih i sličnih članaka o tekućim pitanjima u pregledima takve štampe (kliping).

3) Prava iz stava (2) ovog člana nadležna kolektivna organizacija ostvaruje bez ugovora s autorom.

Član 5.

(Izuzetno individualno ostvarivanje prava)

Prava koja se prema članu 4. ovog zakona mogu ostvarivati samo na kolektivan način mogu se ostvarivati individualno dok Institut ne izda odobrenje određenom pravnom licu za njihovo kolektivno ostvarivanje.

Član 6.

(Kolektivna organizacija)

(1) Kolektivna organizacija je pravno lice koje uz dozvolu Instituta obavlja poslove iz člana 3. ovog zakona, na osnovu ugovora s autorom, odnosno na osnovu ovog zakona, kao svoju jedinu i neprofitnu djelatnost.

[...]

(3) Za kolektivno ostvarivanje autorskih prava koja se odnose na istu vrstu prava na istoj vrsti djela može da postoji samo jedna kolektivna organizacija.

Član 7.

(Standardi poslovanja kolektivne organizacije)

(1) Kolektivna organizacija mora obavljati sve poslove u okviru svoje djelatnosti na način koji osigurava postizanje najvećeg mogućeg stepena efikasnosti, dobrog poslovanja, štedljivosti i transparentnosti.

(2) Od svih ukupno ostvarenih sredstava kolektivna organizacija odvaja samo sredstva za pokrivanje troškova svog rada, a sva druga sredstva dužna je raspodijeliti svojim članovima. Izuzetno, statutom kolektivne organizacije može se izričito predvidjeti da se određeni dio tih sredstava odvoji za kulturne namjene, kao i za unapređenje penzionog, zdravstvenog i socijalnog statusa svojih članova. Visina tako odvojenih sredstava ne smije biti veća od 10% netoprihoda kolektivne organizacije.

(3) Kolektivna organizacija dužna je da se pridržava međunarodnih i općeprihvaćenih pravila, standarda i principa koji se primjenjuju u praksi kolektivnog ostvarivanja prava, a naročito onih koji se odnose na stručne službe, utvrđivanje visine naknada za korištenje djela, dokumentaciju i njenu međunarodnu razmjenu, te obračun i raspodjelu naknada domaćim i stranim autorima.

Član 8.

(Pravni oblik kolektivne organizacije)

(1) Kolektivna organizacija je pravno lice koje ima status udruženja koje djeluje na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine.

(2) U slučaju sukoba odredbi ovog zakona i zakona kojim se uređuje osnivanje i rad udruženja primjenjuju se odredbe ovog zakona.

Član 9.

(Pravni osnov za kolektivno ostvarivanje prava)

(1) Kolektivna organizacija može da ostvaruje autorska prava na osnovu ugovora s autorom, osim ako ovim zakonom nije izričito predviđena mogućnost kolektivnog ostvarivanja prava na osnovu samog zakona (član 4. stav (3) ovog zakona).

(2) Ugovor iz stava (1) ovog člana mora da sadrži naročito:

a) odredbu o isključivom prijenosu odgovarajućeg imovinskog prava autora na kolektivnu organizaciju,

b) nalog autora kolektivnoj organizaciji da u svoje ime, a za račun autora, ostvaruje prenesena prava,

c) vrstu djela i prava koja kolektivna organizacija ostvaruje za račun autora,

d) vrijeme trajanja ugovora koje ne može biti duže od pet godina; poslije isteka trajanja ugovor se može neograničeno produžavati za iste periode.

(3) Ako kolektivna organizacija ostvaruje prava na osnovu zakona, stav (2) tač. b), c) i d) ovog člana primjenjuju se na odgovarajući način.

(4) Ako je ostvarivanje prava prema zakonu ili ugovoru preneseno na kolektivnu organizaciju, autor ne može sam ostvarivati ta prava na individualan način, osim u slučaju iz člana 5. ovog zakona.

Član 10.

(Zahtjev za dobivanje dozvole)

(1) Pravno lice može da posluje kao kolektivna organizacija samo na osnovu dozvole Instituta.

(2) Postupak za davanje dozvole za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskih prava pokreće se na osnovu

pisanog zahtjeva pravnog lica Institutu. Uz takav zahtjev pravno lice mora da podnese:

[...]

c) podatke o broju autora koji su ovlastili pravno lice za ostvarivanje prava na njihovim djelima, kao i popis djela koja će sačinjavati repertoar kolektivne organizacije,

[...]

Član 11.

(Davanje dozvole)

(1) Institut će izdati dozvolu za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskog prava pravnom licu koje je podnijelo zahtjev prema članu 10. ovog zakona ako utvrdi:

[...]

d) da već ne postoji za istu vrstu autorskih djela i za ostvarivanje istih prava druga kolektivna organizacija osim ako pravno lice koje podnosi zahtjev dokaže da će osigurati korisnicima veći repertoar zaštićenih djela nego već postojeća kolektivna organizacija, kao i da može osigurati efikasniji i ekonomičniji način ostvarivanja prava.

(2) Pri procjeni postojanja dovoljne ekonomske osnove pravnog lica, odnosno procjeni osiguranja efikasnijeg i ekonomičnijeg načina ostvarivanja prava iz stava (1) ovog člana Institut će uzeti u obzir naročito: broj autora koji su državljani Bosne i Hercegovine ili koji imaju prebivalište, odnosno sjedište u Bosni i Hercegovini, a koji su ovlastili kolektivnu organizaciju za ostvarivanje njihovih prava, ukupan broj njihovih djela koja će činiti repertoar kolektivne organizacije, pretpostavljeni obim korištenja tih djela, odnosno mogući broj njihovih korisnika, način i sredstva kojima kolektivna organizacija namjerava obavljati svoju djelatnost, sposobnost ostvarivanja prava stranih autora, sposobnost ostvarivanja prava domaćih autora u inozemstvu, te procjenu očekivane visine naplaćenih naknada i troškova poslovanja.

Član 15.

(Obaveza prihvatanja kolektivnog ostvarivanja prava)

(1) Kolektivna organizacija ne može odbiti zahtjev za sklapanje ugovora za kolektivno ostvarivanje prava iz oblasti svoje djelatnosti.

Član 16.

(Članstvo u kolektivnoj organizaciji)

Autori koji su povjerili kolektivnoj organizaciji ostvarivanje svojih prava su njeni članovi. Vrste članstva i prava u vezi s njima određuje statut kolektivne organizacije.

Član 17.

(Zabrana izuzimanja djela)

Član kolektivne organizacije ne može iz kolektivnog ostvarivanja prava izuzeti svoja pojedina djela ni pojedine oblike korištenja tih djela, osim u slučaju kad je to predviđeno ugovorom između njega i kolektivne organizacije.

Član 18.

(Pretpostavka kolektivnog ostvarivanja prava)

(1) Postoji pretpostavka da je kolektivna organizacija, u okviru vrste prava i vrste djela za koje je specijalizirana, ovlaštena da djeluje za račun svih autora.

(2) Autor koji ne želi svoja prava ostvarivati na kolektivan način dužan je o tome u pisanoj formi obavijestiti odgovarajuću kolektivnu organizaciju.

(3) Kolektivna organizacija dužna je autore koji je nisu obavijestili da će svoja prava ostvarivati na individualan način tretirati ravnopravno s autorima koji su s njom sklopili ugovor iz člana 9. ovog zakona.

Član 21.

(Pravila o raspodjeli prihoda kolektivne organizacije)

(1) Uzimajući u obzir odredbu člana 7. stav (2) ovog zakona, kolektivna organizacija dužna je autorima koji su s njom zaključili ugovor iz člana 9. ovog zakona, kao i onima koji svoja prava u Bosni i Hercegovini ostvaruju na osnovu ugovora zaključenog između te kolektivne organizacije i strane kolektivne organizacije raspodijeliti sav prihod od svoje djelatnosti, u skladu s godišnjim planom koji usvoji skupština kolektivne organizacije.

(2) Kolektivna organizacija dijeli sredstva za autorske honorare članova u skladu sa usvojenim pravilima o raspodjeli.

(3) Osnovni principi i pravila raspodjele prihoda moraju biti određeni statutom kolektivne organizacije, moraju osiguravati srazmjernost, primjerenost i pravičnost raspodjele i moraju efikasno onemogućavati bilo kakvu proizvoljnost.

24. U **Zakonu o autorskim i srodnim pravima** ("Službeni glasnik BiH" broj 63/10) relevantne odredbe glase:

Član 14.

(Nastanak prava)

Autorsko pravo nastaje i pripada autoru na osnovu samog stvaranja autorskog djela i nije uslovljeno ispunjenjem bilo kakvih formalnosti ili zahtjeva u pogledu njegovog sadržaja, kvaliteta ili svrhe.

Član 15.

(Sadržaj autorskog prava)

Autorsko pravo je jedinstveno pravo na autorskom djelu koje sadrži isključiva lično-pravna ovlaštenja (autorska moralna prava), isključiva imovinskopravna ovlaštenja (autorska imovinska prava) i druga ovlaštenja autora (druga prava autora).

Član 20.

(Sadržaj prava)

(1) Autorska imovinska prava sadrže isključivo ovlaštenje autora da zabrani ili dozvoli iskorištavanje svog djela i primjeraka tog djela, ako ovim zakonom nije drugačije određeno.

(2) Drugo lice može iskorištavati autorsko djelo samo s dozvolom autora, osim ako ovim zakonom nije drugačije određeno.

(3) Za svaki oblik iskorištavanja autorskog djela od drugog lica autoru pripada posebna naknada, osim ako ovim zakonom ili ugovorom nije drugačije određeno.

(4) Autorska imovinska prava sadrže naročito:

a) pravo reproduciranja,

b) pravo distribuiranja,

c) pravo davanja u zakup,

d) pravo saopćavanja javnosti,

e) pravo prerade,

f) pravo audiovizuelnog prilagođavanja (član 110.),

g) pravo prijevoda.

Član 63.

(Nasljeđivanje autorskog prava)

Autorsko pravo kao cjelina, osim prava pokajanja, predmet je nasljeđivanja. Na prenošenje autorskog prava nasljeđivanjem primjenjuju se propisi o nasljeđivanju, ako ovim zakonom nije drugačije određeno.

Član 64.

(Prenosivost autorskog prava)

[...]

(3) Autor može ugovorom ili drugim pravnim poslom prenijeti na drugo lice pojedinačna imovinska ovlaštenja (autorska imovinska prava) i druga prava autora, osim ako ovim zakonom nije drugačije određeno.

Član 66.

(Legitimacija)

[...]

(2) Aktivna legitimacija za ostvarivanje zaštite prava svojih članova, prema ovom zakonu, u sudskim i drugim službenim postupcima pripada i kolektivnim organizacijama, sindikalnim organizacijama i profesionalnim udruženjima osnovanim radi zaštite autorskih i srodnih prava.

Član 73.

(Obim prenošenja autorskog prava)

Prijenos pojedinačnih autorskih imovinskih prava ili pojedinačnih drugih prava autora može biti sadržajno, prostorno ili vremenski ograničen.

Član 147.

(Način ostvarivanja prava)

(1) Autor može da ostvaruje svoja autorska prava sâm ili posredstvom zastupnika. Zastupnik može da bude fizičko ili pravno lice kojeg autor ovlasti za zastupanje.

(2) Autorska prava mogu se ostvarivati za svako pojedinačno autorsko djelo (individualno ostvarivanje prava) ili za više autorskih djela više autora zajedno (kolektivno ostvarivanje prava).

(3) Kolektivno ostvarivanje prava uređuje se posebnim zakonom uz odgovarajuću primjenu odredbi ovog zakona.

Član 148.

(Individualno ostvarivanje prava posredstvom zastupnika)

(1) Individualno ostvarivanje autorskih prava posredstvom zastupnika obuhvata zastupanje autora u pravnim poslovima s korisnicima, odnosno naručiocima njihovih djela, uključivši naplatu autorskih naknada i zastupanje autora u sudskim ili drugim službenim postupcima radi zaštite njihovih autorskih prava.

25. U **Zakonu o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, "Službene novine RBiH" br. 2/92, 13/93, 13/94, "Službene novine FBiH" br. 29/03 i 42/11, te "Službeni glasnik Republike Srpske" br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04) relevantne odredbe glase:

Član 10. (u FBiH)

Učesnici u prometu slobodno uređuju obligacione odnose, a ne mogu ih uređivati suprotno Ustavu Bosne i Hercegovine, prinudnim propisima, te moralu društva.

Član 10. (u RS)

Strane u obligacionim odnosima su slobodne, u granicama prinudnih propisa, javnog poretka i dobrih običaja, da svoje odnose urede po svojoj volji.

V. Dopustivost

26. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbe člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 19. tačka a) Pravila Ustavnog suda.

Član VI/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Član VI/3. Jurisdikcija

Ustavni sud će podržavati ovaj Ustav.

a) Ustavni sud je jedini nadležan da odlučuje o bilo kojem sporu koji se javlja po ovom Ustavu između dva entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, te između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući ali ne ograničavajući se na to pitanje:

[...]

Da li je bilo koja odredba ustava ili zakona jednog entiteta u skladu sa ovim Ustavom.

Sporove može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući, ili njegov zamjenik, bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina članova bilo kojeg doma zakonodavnog organa jednog entiteta.

Član 19. tačka a) Pravila Ustavnog suda glasi:

Član 19.

Zahtjev nije dopustiv ako postoji neki od sljedećih slučajeva:

a) Ustavni sud nije nadležan za odlučivanje;

[...]

a) U odnosu na zahtjev za ispitivanje zakonitosti

27. Podnosioci zahtjeva traže, između ostalog, da Ustavni sud ispita da li su odredbe člana 4. st. 2. i 3, člana 5, člana 6. stav 3, člana 9. stav 1, člana 10, člana 11. stav 1. tačka d), člana 17, člana 18. stav 1. i člana 21. stav 1. osporenog Zakona u skladu sa ZASP-om i s članom 10. ZOO-a.

28. U vezi sa zahtjevom za ispitivanje zakonitosti kako je postavljen u navedenom zahtjevu, Ustavni sud zapaža da odredba člana VI/3. Ustava Bosne i Hercegovine ne propisuje nadležnost Ustavnog suda da ocjenjuje zakonitost općenito. Ranije se u praksi Ustavnog suda postavilo pitanje da li neusklađenost odredaba nekog osporenog entitetskog zakona sa zakonom Bosne i Hercegovine vodi inkompatibilnosti s Ustavom Bosne i Hercegovine, a dosljedno tome i s principom vladavine prava iz člana I/2. Ustava Bosne i Hercegovine.

29. U odgovoru na to pitanje Ustavni sud je iskazao stav da se zakoni Bosne i Hercegovine koje je usvojila Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine smatraju odlukama institucija Bosne i Hercegovine iz člana III/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, te donošenje zakona od entitetā ili drugih administrativnih jedinica u Bosni i Hercegovini suprotno proceduri koju propisuju državni zakoni može dovesti u pitanje poštivanje odredaba člana III/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, prema kojima su entiteti i druge administrativne jedinice u Bosni i Hercegovini dužni da se pridržavaju, između ostalog, i odluka institucija Bosne i Hercegovine. Dakle, entiteti (ili druge administrativne jedinice Bosne i Hercegovine) moraju poštivati obaveze koje im se nalažu putem zakona koje su donijele institucije Bosne i Hercegovine. Činjenica da te obaveze nisu poštovane može dovesti do kršenja odredaba Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U 2/11* od 27. maja 2011. godine, tačka 52, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 99/11).

30. Iz navedenog prvenstveno slijedi da Ustavni sud nema nadležnost da ocjenjuje usklađenost zakona donesenog na nivou Bosne i Hercegovine sa zakonom donesenim na nivou entiteta, kako to traže podnosioci zahtjeva (da se ispita usklađenost odredaba osporenog Zakona u odnosu na član 10. ZOO-a), već obratno. Dalje, drugi dio zahtjeva za ocjenu zakonitosti odnosi se na ispitivanje usklađenosti dva zakona istog ranga, osporenog Zakona i ZASP-a, koje je donijela Parlamentarna skupština BiH. Iz jezičkog tumačenja odredbe člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine i navedene prakse Ustavnog suda ne slijedi da sud ima nadležnost da ispituje međusobnu usklađenost odluka institucija Bosne i Hercegovine, osim ako se radi o sporu, između ostalog, između institucija Bosne i Hercegovine. U konkretnom slučaju, radi se o dva zakona koja je donijela ista "institucija" – Parlamentarna skupština BiH. Dakle, u konkretnom slučaju ne radi se o dvije institucije Bosne i Hercegovine koje bi mogle imati konkurentnu nadležnost u odnosu na isto pitanje, pa stoga ne postoji ni spor o tom pitanju. Osim toga, Ustavni sud je u svojoj praksi protumačio da spor ne može proizlaziti iz redovnih pozitivnopravnih propisa, već se mora ticati određenog pitanja koje je regulirano samim Ustavom BiH (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti broj *U 12/08* od 30. januara 2009. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 62/09, tačka 7). Na

osnovu toga, Ustavni sud smatra da se ne radi o sporu između institucija Bosne i Hercegovine u smislu člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine, te da ni po tom osnovu nema nadležnost da ispituje međusobnu usklađenost dva propisa koje je donijela Parlamentarna skupština BiH.

31. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zaključuje da nema nadležnost da odlučuje o zahtjevu za ispitivanje zakonitosti osporenog Zakona u odnosu na odredbe ZASP-a i ZOO-a. Zbog toga, Ustavni sud, na osnovu odredbe člana 19. tačka a) Pravila Ustavnog suda, zaključuje da u tom dijelu zahtjev nije dopustiv.

b) U odnosu na zahtjev za ispitivanje ustavnosti

32. U odnosu na dio zahtjeva koji se odnosi na ispitivanje usklađenosti određenih odredaba osporenog Zakona sa ustavnim pravom na imovinu i na slobodu udruživanja iz člana II/3.i) i k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 11. Evropske konvencije i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, te u odnosu na zabranu diskriminacije iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud zapaža da se radi o ovlaštenom podnosiocu, budući da je zahtjev podnijelo trideset osam (38) poslanika Narodne skupštine Republike Srpske.

33. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud smatra da je zahtjev u tom dijelu dopustiv zato što ga je podnio ovlašteni subjekt, a ne postoji nijedan formalni razlog iz člana 19. Pravila Ustavnog suda zbog kojeg taj dio zahtjeva ne bi bio dopustiv.

VI. Meritum

34. Podnosioci zahtjeva navode da odredbe člana 4. st. 2. i 3, člana 5, člana 6. stav 3, člana 9. stav 1, člana 10, člana 11. stav 1. tačka d), člana 17, člana 18. stav 1. i člana 21. stav 1. osporenog Zakona nisu usaglašene s članom II/3.i) i k) i članom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i pravima iz člana 11. Evropske konvencije i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, te da postoji diskriminacija iz člana 14. u vezi s članom 11. Evropske konvencije i u vezi s članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

a) Pravna priroda instituta kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava općenito i reguliranje u uporednom pravu

35. Prije analize usaglašenosti odredaba osporenog Zakona s Ustavom Bosne i Hercegovine, Ustavni sud će razmotriti pravnu prirodu instituta kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava i reguliranje tog instituta u uporednom pravu.

36. Taj institut je u uporednom pravu reguliran na dva načina: kroz poseban propis (*lex specialis* pristup, npr., Portugal, Švedska, Holandija, Austrija, Belgija, Slovenija, Hrvatska, Srbija itd.) ili u okviru zakona koji cjelovito reguliraju oblast autorskopravne zaštite (npr., Mađarska, Češka, Slovačka). Također, u priličnom broju zakonodavstava propisano je da društva za kolektivno ostvarivanje prava trebaju biti neprofitnog karaktera (Austrija, Mađarska, Portugal, Španija, Italija, Slovenija itd.). Međutim, ima i onih koji ne postavljaju takav zahtjev (Velika Britanija, Irska, Malta, Grčka itd.), pa u tim zemljama društva za kolektivno ostvarivanje prava mogu biti društva kapitala. Bez obzira na to koji je pristup zakonodavca reguliranju te oblasti i bez obzira na to da li se radi o profitnim ili neprofitnim društvima, karakteristike tog instituta su iste u svim zemljama.

37. Naravno, autorsko pravo jeste u svim uporednim pravima imovinsko pravo. Stoga je svugdje i propisano da autor svoja prava može ostvarivati samostalno ili putem zastupnika koji će u njegovo ime i za njegov račun preduzimati odgovarajuće radnje (individualno ostvarivanje autorskog prava). Međutim, takav pojedinačni angažman autora svrsishodan je samo za pojedine kategorije djela. Za djela koja karakteriziraju visoka frekventnost i difuznost upotrebe i čiji su korisnici brojni i raznoliki (najčešće muzička djela), i u teoriji i u praksi (u zakonima kojima se regulira ta oblast), postoji institut kolektivnog ostvarivanja autorskog prava putem društava, organizacija ili udruženja za kolektivno ostvarivanje autorskog prava (u daljnjem tekstu: kolektivne organizacije). Važno je uočiti da autorska imovinska prava podrazumijevaju zaštitu autora u pogledu ekonomske eksploatacije autorskog djela, ali i pravo na naknadu za upotrebu autorovog djela (pravo autora da odobri ili zabrani iskorištavanje svog djela i primjeraka tog djela, stavljanje u promet originala i primjeraka djela, reproduciranje, distribuiranje, davanje djela u najam, prevođenje djela itd.). Pojam "ostvarivanje autorskih prava" odnosi se samo na ostvarivanje imovinskih prava, uključujući i pravo na naknadu, ali ne i moralnih prava autora (pravo autora da odluči kada i u kojoj formi će njegovo djelo biti objavljeno, pravo autora da bude priznat kao stvaralac djela i da njegovo ime ili pseudonim budu navedeni na djelu, pravo da se suprotstavi mijenjanju djela ili upotrebi ako bi takvo mijenjanje ili upotreba vrijeđali njegovu čast i ugled itd.).

38. Dalje, Ustavni sud ukazuje na to da kolektivne organizacije obavljaju djelatnost za veći broj autora zajedno, a njihova se uloga sastoji u zaključivanju ugovora sa korisnicima o iskorištavanju autorskih djela, nadzoru nad upotrebom, ubiranju naknade za korištenje djela i raspodjeli te naknade autorima djela. Kolektivna organizacija može ostvarivati autorska prava na osnovu punomoći, ugovora ili *ex lege* (u određenim slučajevima koji su uvijek eksplicitno propisani zakonom).

39. Zakonom propisano obavezno kolektivno ostvarivanje nekih autorskih prava u vezi je upravo sa autorovim pravom na naknadu za iskorištavanje njegovog djela. Cilj takvog rješenja u različitim zakonodavstvima je isti: da se u slučajevima kada bi autorima bilo veoma teško, pa čak i nemoguće ostvariti svoja prava individualno, osigura najpovoljniji i najefikasniji način da svoje pravo na naknadu ipak ostvare. To je naročito važno kada autor nije titular isključivog imovinskog prava, već samo prava na naknadu, dakle kada autor nema mogućnost da izričito dopusti ili zabrani određene vidove iskorištavanja svog djela, već ga korisnik može iskorištavati na osnovu zakonske licence, a obavezan je autoru platiti naknadu. Naime, u takvim slučajevima autor nema uvid u krug lica koja se koriste takvim zakonskim ovlaštenjem, praktično nema ni mogućnost da samostalno utvrdi ko sve iskorištava njegovo djelo, pa u nedostatku ugovora sa svakim mogućim korisnikom često ostaje nenamiren. Kolektivne organizacije, s druge strane, imaju više sredstava i tehničkih mogućnosti da kontroliraju takvu upotrebu djela, identificiraju korisnike i ishode zaključenje ugovora o naknadi i njenu naplatu. Važno je uočiti da za razliku od zastupnika autora kod individualnog ostvarivanja prava kolektivna organizacija nastupa u svoje ime, ali za račun autora.

40. Dalje, čak i kada su u pitanju isključiva imovinska prava autora, mandatorno kolektivno ostvarivanje autorskog prava postoji u uporednom pravu i ima svoju svrhu. Naime, i u takvim slučajevima može postojati faktička nemogućnost individualnog ostvarivanja prava zbog velikog interesa javnosti i korisnika za masovno iskorištavanje djela na određeni način (ponovo, najčešće se radi o muzičkim djelima). U takvim slučajevima zakonodavac se odlučuje za obavezno kolektivno ostvarivanje prava, kako bi se uspostavila ravnoteža između interesa autora i korisnika. Zbog toga su, npr., i u okviru Evropske unije doneseni propisi kojima se regulira pitanje mandatornog kolektivnog ostvarivanja prava u određenim slučajevima (npr., Direktiva Evropskog vijeća br. 93/83/EEZ o koordinaciji određenih pravila koja se odnose na autorska i srodna prava koja se primjenjuju na satelitsko emitiranje i kablovsku retransmisiju, dostupna na: http://eur-lex.europa.eu/

legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:31993L0083&from=EN, objavljena u "Službenom glasniku EU" broj L-248 od 6. oktobra 1993. godine, vidjeti http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:1993:248:TOC).

41. Dakle, kao što ovaj kratki prikaz uporednog prava pokazuje, cilj i duh institucije kolektivnog ostvarivanja prava jeste osiguravanje pretpostavki kojima se titularima autorskog i srodnih prava garantira adekvatna naknada kao rezultat ekonomskog iskorištavanja predmeta zaštite koji su stvorili. Taj institut je uspostavljen u korist autora, koji bi bez toga vrlo teško ili nikako mogli ostvarivati svoja prava u određenim slučajevima, ali i u korist korisnika koji onda znaju da se za stjecanje određenih prava na iskorištavanje djela moraju obratiti isključivo kolektivnim organizacijama, a sve zajedno osigurava pravnu sigurnost u prometu autorskih i srodnih prava.

b) Ustavnost odredaba člana 4, člana 9. stav 1, člana 17. i člana 18. stav 1. osporenog Zakona u odnosu na član II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju

42. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Član II/3. – Katalog prava

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

[...]

k) Pravo na imovinu.

43. Član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju glasi:

Svako fizičko ili pravno lice ima pravo na neometano uživanje svoje imovine. Niko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne utiču na pravo države da primjenjuje takve zakone koje smatra potrebnim da bi nadzirala korištenje imovine u skladu s općim interesima ili da bi osigurala naplatu poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

44. Podnosioci zahtjeva smatraju da odredbe člana 4. stav 2, člana 9. stav 1, člana 17. i člana 18. stav 1. osporenog Zakona nisu u saglasnosti s ustavnim pravom na imovinu iz sljedećih razloga: 1) propisivanjem obaveznog kolektivnog ostvarivanja autorskog prava ograničava se imovinskopravno ovlaštenje autora suprotno članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju zato što je sastavni dio prava na imovinu i pravo slobodnog raspolaganja tom imovinom; 2) član 14. ZASP-a propisuje da autorsko pravo pripada autoru, a ne kolektivnoj organizaciji, koja bi to pravo mogla koristiti i nezavisno od volje autora, odnosno bez njegove saglasnosti; 3) osporenim odredbama propisano je da kolektivna organizacija ostvaruje prava iz člana 4. stav 2. bez ugovora sa autorom, iako je ZASP u članu 147. stav 1. propisao da autor svoja prava može ostvarivati sam ili preko zastupnika i da svoja prava može ostvarivati za svako pojedinačno autorsko djelo ili za više autorskih djela – kolektivno ostvarivanje; 4) članom 18. stav 1. osporenog Zakona uvedena je pretpostavka da je kolektivna organizacija ovlaštena *ipso iure* da djeluje za račun svih autora, pri čemu se saglasnost autora ne postavlja kao uvjet, što je suprotno korpusu i esenciji subjektivnih ovlaštenja titulara imovinskih prava i predstavlja flagrantno kršenje odredaba člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

45. Ustavni sud najprije zapaža da se zakonodavac odlučio pitanje kolektivnog ostvarivanja prava regulirati posebnim zakonom, što je propisano i ZASP-om. Naime, kako podnosioci zahtjeva pravilno ističu, u članu 147. ZASP-a propisan je način ostvarivanja prava, i to tako da autor može ostvarivati svoja autorska prava sam ili putem zastupnika (stav 1), da se autorska prava mogu ostvarivati za svako pojedinačno djelo (individualno ostvarivanje prava) ili za više autorskih djela više autora zajedno (kolektivno ostvarivanje prava, stav 2). Međutim, stavom 3. člana 147. ZASP-a propisano je da će se kolektivno ostvarivanje prava iz stava 2. istog člana regulirati posebnim zakonom uz odgovarajuću primjenu navedenog Zakona. Dakle, već je ZASP-om propisan *lex specialis* pristup reguliranju pitanja kolektivnog ostvarivanja prava, ali to ni na koji način ne umanjuje suštinu autorskog prava niti *per se* predstavlja problem u smislu zaštite tog prava. Kao što je već pokazano, zakonodavac uživa široko polje slobodne procjene u odnosu na to da li će tu oblast urediti na taj način ili cjelovito, u jednom zakonu. Ono što je bitno jeste to da se u svakom slučaju na odgovarajući način zaštiti autorsko pravo.

46. Dalje, Ustavni sud zapaža da je članom 4. osporenog Zakona propisano obavezno kolektivno ostvarivanje prava samo u četiri slučaja koja su eksplicitno navedena u tačkama od a) do d) stava 2. tog člana. Dakle, zakonodavac se odlučio na vrlo restriktivnu listu slučajeva u kojima se autorsko pravo mora ostvarivati putem kolektivne organizacije, od čega se u dva slučaja pravni osnov nalazi u odgovarajućim propisima Evropske unije: pravo slijeđenja iz tačke a) člana 4. stav 2 (Direktiva 2001/84/EZ od 27. septembra 2001. godine o pravu slijeđenja u korist autora izvornika umjetničkog djela, dostupna na: http://www.ipr.gov.ba/images/direktive_eu/direktiva_2001_84_ez.pdf) i kablovsko reemitiranje (Direktiva navedena u stavu 40. ove odluke). Dakle, u ova dva slučaja radi se o pravnoj stečevini Evropske unije (*acquis communautaire*). S obzirom na aspiracije Bosne i Hercegovine za članstvom u Evropskoj uniji, kao i činjenicu da je Bosna i Hercegovina 2008. godine potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, ona mora biti spremna da prihvati *acquis* u potpunosti i, što je jednako važno, mora biti sposobna da ga provede. Dakle, Ustavni sud smatra da su takva rješenja rezultat upravo tih napora. Druga dva slučaja rezultat su nastojanja zakonodavca da osigura autorima ostvarivanje prava koja bi im inače bilo teško ili nemoguće ostvariti, kako je to već ranije navedeno.

47. Dakle, u konkretnom slučaju, propisivanjem obaveznog ostvarivanja autorskih i srodnih prava u izuzetnim, zakonom tačno navedenim slučajevima, titularima autorskih i srodnih prava ograničena je sloboda izbora načina ostvarivanja autorskih i srodnih prava. Međutim, Ustavni sud ne može zaključiti da je takvim zakonskim rješenjem u cijelosti ograničeno autorovo imovinskopravno ovlaštenje, odnosno da mu je ograničeno pravo raspolaganja tim njegovim pravom, kako to tvrde podnosioci zahtjeva. Naime, ograničenje uspostavljeno u članu 4. osporenog Zakona, kako je već rečeno, odnosi se isključivo na četiri propisane situacije, pri čemu je legitiman cilj takvog ograničenja autonomije autorove volje ostvarivanje njegovih imovinskopravnih ovlaštenja (ubiranje naknade), a ne oduzimanje autorskog prava. Ustavni sud zapaža da se takvo ograničenje odnosi samo na način ubiranja naknade za korištenje autorovog djela i ustanovljeno je, kako je pokazano, u interesu imalaca autorskog i srodnih prava, pa dosljedno tome i u općem interesu. Dakle, Ustavni sud smatra da za takvo rješenje postoji legitiman cilj, a preduzeta mjera je proporcionalna tom cilju, kako to zahtijeva član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Takav zaključak proizlazi i iz pravne prirode kolektivnog ostvarivanja prava i kolektivne organizacije, koja, kako je već rečeno, radi u svoje ime, ali isključivo za račun autora. To dodatno potvrđuje i opredjeljenje zakonodavca iz člana 8. osporenog Zakona u kojem je propisano da kolektivna organizacija ima status udruženja, dakle da može djelovati samo kao neprofitna organizacija.

48. Dalje, osporenim odredbama člana 9. stav 1, člana 17. i člana 18. stav 1. ni na koji način ne dovodi se u pitanje sama suština autorskog prava, kako to podnosioci zahtjeva tvrde. Autorsko pravo i dalje pripada autoru i nema ničega što ukazuje

na to da u osporenim odredbama postoji bilo kakva mogućnost da kolektivna organizacija koristi autorsko pravo mimo volje autora ili da njime raspolaže po vlastitoj volji. Ustavni sud zapaža da je odredbom člana 9. stav 1. propisano da kolektivna organizacija ostvaruje autorska prava na osnovu ugovora sa autorom, osim u slučajevima obaveznog kolektivnog ostvarivanja prava iz člana 4. osporenog Zakona. Međutim, važno je ponovo naglasiti da ostvarivanje autorskih i srodnih prava u smislu te odredbe podrazumijeva isključivo ubiranje naknade u ime autora. Dalje, odredbom člana 18. stav 1. osporenog Zakona propisano je da postoji pretpostavka da je kolektivna organizacija, u okviru vrste prava i vrste djela za koje je specijalizirana, ovlaštena da djeluje za račun svih autora. Međutim, Ustavni sud naglašava da to nije neoboriva pretpostavka. Naime, u stavu 2. istog člana propisano je da je autor, koji ne želi da svoja prava ostvaruje na kolektivan način, dužan o tome obavijestiti odgovarajuću kolektivnu organizaciju. Dakle, uprkos toj zakonskoj pretpostavci, autor može izabrati da svoje pravo ostvaruje individualno (samostalno ili putem zastupnika), u kojem se slučaju isključuje djelovanje kolektivne organizacije. Naravno, takva mogućnost se ne odnosi na situacije propisane članom 4. u kojima je zakonom propisano kolektivno ostvarivanje prava.

49. Ustavni sud također ukazuje na to da je članom 15. osporenog Zakona propisano da kolektivna organizacija ne može odbiti zahtjev za sklapanje ugovora za kolektivno ostvarivanje prava, što ponovno štiti autora koji ugovorom želi regulirati odnose s kolektivnom organizacijom. Dalje, članom 17. osporenog Zakona propisuje se zabrana izuzimanja iz kolektivnog ostvarivanja prava pojedinih djela ili pojedinih oblika upotrebe djela, osim ako ugovorom između autora i kolektivne organizacije nije drugačije predviđeno. Ustavni sud zapaža da takva odredba, generalnom zabranom autorima da proizvoljno odlučuju koja će prava ostvarivati na kolektivan, a koja na individualan način, ima cilj da kolektivnim organizacijama i korisnicima djela olakša provođenje kolektivnog ostvarivanja prava. Naime, pozitivne strane postojanja samo jedne kolektivne organizacije za pojedinu kategoriju nosilaca prava bile bi bitno umanjene ako bi korisnici ipak morali za svako djelo provjeravati od koga trebaju tražiti prava i kome će plaćati naknadu, kolektivnoj organizaciji ili samim autorima. Stoga, Ustavni sud smatra da se ni tom odredbom ne ograničava suština autorskog prava, već se samo u oblasti ostvarivanja tog prava (ubiranja naknade) uvode red i pravna sigurnost. S druge strane, zabrana iz člana 17. osporenog Zakona nije konačna, jer autor i kolektivna organizacija mogu i drugačije ugovoriti, što znači da autor u suštini odlučuje o načinu ostvarivanja svog prava.

50. Ustavni sud smatra da u tim osporenim odredbama nema ničega iz čega bi se moglo zaključiti da se autorima na bilo koji način oduzima njihovo pravo kako je definirano relevantnim odredbama ZASP-a, niti da kolektivna organizacija na osnovu tih odredaba može raspolagati autorovim pravom bez njegove saglasnosti. Naprotiv, ono što reguliraju osporene odredbe odnosi se isključivo na ostvarivanje autorovog prava, odnosno ubiranje naknade za to pravo putem kolektivne organizacije, a to su odnosi koje autori i dalje mogu urediti ugovorom s tom organizacijom koja djeluje isključivo za njihov račun.

51. Na osnovu izloženog, Ustavni sud zaključuje da zakonsko reguliranje ostvarivanja autorskog i srodnih prava putem instituta kolektivnog ostvarivanja prava, propisivanje obaveznog kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava u određenim slučajevima (član 4), propisivanje pravnog osnova za kolektivno ostvarivanje prava (član 9. stav 1), propisivanje zabrane izuzimanja pojedinih djela (član 17) i pravne pretpostavke kolektivnog ostvarivanja prava (član 18. stav 1) u osporenom Zakonu ne predstavljaju takvo ograničavanje autorskog i srodnih prava koje bi bilo suprotno pravu na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

c) Pitanje diskriminacije u vezi s pravom na imovinu

52. Podnosioci zahtjeva smatraju da zbog osporenih odredaba postoji diskriminacija iz člana 14. Evropske konvencije u vezi s članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, odnosno da je stvoren pravni osnov za njeno postojanje u kontekstu prava na imovinu u odnosu na krug lica u svojstvu autora koji ne pristupe kolektivnoj organizaciji. Naime, podnosioci zahtjeva ističu da osporeni Zakon propisuje mogućnost kolektivne organizacije da, shodno pretpostavci kolektivnog ostvarivanja prava iz člana 18. stav 1. osporenog Zakona, ubire naknadu i bez ugovora sa autorom. Međutim, kako dalje navode, shodno pravilima o raspodjeli prihoda iz člana 21. osporenog Zakona, kolektivna organizacija sav prikupljeni prihod raspodjeljuje samo onim autorima koji su s njom sklopili ugovor. Na taj način, smatraju podnosioci zahtjeva, tim odredbama osporenog Zakona diskriminirani su oni autori koji nisu zaključili ugovor s kolektivnom organizacijom, jer nemaju ravnopravan tretman sa autorima koji su taj ugovor zaključili.

53. Član II/4. Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Uživanje prava i sloboda, predviđenih u ovom članu ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovog Ustava, osigurano je svim licima u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što je pol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

54. Član 14. Evropske konvencije glasi:

Uživanje prava i sloboda predviđenih ovom konvencijom osigurava se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, veza sa nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status.

55. Ustavni sud podsjeća na to da, u biti, član 14. Evropske konvencije garantira da će se prema licima u sličnim situacijama postupati na sličan način u odnosu na prava iz Evropske konvencije, osim kada postoje objektivni i opravdani razlozi za drugačije postupanje (direktna diskriminacija, vidjeti, npr., presuda Evropskog suda za ljudska prava, *Muñoz Díaz protiv Španije*, predstavka br. 49151/07 od 8. marta 2010. godine). Osim toga, diskriminacija može postojati i u situacijama u kojima ona nastaje kao posljedica istog postupanja prema licima koja su u različitim situacijama, odnosno kada država bez objektivnog i opravdanog razloga ne osigura drugačije postupanje prema licima čije se situacije bitno razlikuju (vidjeti, presuda Evropskog suda za ljudska prava *Thlimmenos protiv Grčke* (2001) 31 E.H.R.R. 15). Pri tome, u takvom se slučaju ne radi o različitom postupanju već o učincima tog postupanja koje će ljudi različitih osobina osjećati drugačije (indirektna diskriminacija). Podnosioci zahtjeva se, kako se vidi, žale na direktnu diskriminaciju onih autora koji nisu zaključili ugovor s kolektivnom organizacijom u odnosu na one autore koji su takve ugovore zaključili, a u vezi s raspodjelom prihoda koje prikupi kolektivna organizacija.

56. Dalje, Ustavni sud podsjeća na to da će razlika u postupanju biti diskriminatorna ako za nju ne postoji objektivno i razumno opravdanje, odnosno ako se njom ne nastoji postići legitiman cilj ili ako ne postoji opravdan odnos proporcionalnosti između primijenjene mjere i legitimnog cilja (vidjeti, npr., presuda Evropskog suda za ljudska prava, *Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 29. aprila 2008. godine, stav 60). Također, Ustavni sud podsjeća na to da je pravo iz člana 14. Evropske konvencije kvalitativno, a ne apsolutno pravo i da države u tom smislu mogu imati značajno polje slobodne

procjene. Da li će to polje slobodne procjene biti široko ili usko zavisi od: a) prirode predmetnog prava (šire je kada su u pitanju socijalna i ekonomska prava, vidjeti, npr., Evropski sud za ljudska prava, *Stec protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 12. aprila 2006. godine, a vrlo usko kada su u pitanju osnovna prava); b) stepena miješanja (da li se određenom mjerom djelimično ili potpuno uskraćuje neko pravo, vidjeti, Evropski sud za ljudska prava, *Aziz protiv Kipra* (2002.) 35 E.H.R.R. CD 14); i c) javnog interesa (npr., snažan interes javnosti u borbi protiv različitog postupanja po osnovu spola ili rase zahtijeva veći stepen opravdanja za različit tretman po tim osnovima).

57. U konkretnom slučaju, Ustavni sud zapaža da je predlagač osporenog Zakona, prilikom slanja prijedloga u zakonodavnu proceduru, dostavio i obrazloženje (dostupno na: https://www.parlament.ba/sadrzaj/zakonodavstvo/ranije_usvojeni/default.aspx?id=26801&langTag=bs-BA&pril=b) prijedloga tog zakona. Iz tog obrazloženja vidljivo je da je glavni cilj osporenog Zakona bilo postizanje usklađenosti propisa iz te oblasti s pravnom stečevinom Evropske unije, a da je konkretan cilj odredbe o raspodjeli prihoda koje prikupi kolektivna organizacija bilo postizanje razmjernosti, primjerenosti i pravičnosti, te izbjegavanje bilo kakve arbitrarnosti, kako je to i navedeno u odredbi člana 21. stav 3. osporenog Zakona. Ustavni sud smatra da je nesumnjivo da su to legitimni ciljevi koji se žele postići. Sljedeće pitanje jeste da li postoji opravdan odnos proporcionalnosti između mjere koja je propisana i tih legitimnih ciljeva.

58. U odgovoru na to pitanje Ustavni sud ponavlja da postoji zakonska pretpostavka da je kolektivna organizacija, unutar vrste prava i vrste djela za koje je specijalizirana, ovlaštena djelovati za račun svih autora. Ali, kako je već rečeno, budući da se radi o pravima koja se, ipak, mogu i individualno ostvarivati, takva pretpostavka prestaje da važi i da proizvodi pravno djelovanje od momenta kada autor izričito obavijesti odgovarajuću kolektivnu organizaciju da neće svoja prava ostvarivati putem nje i na kolektivan način (član 18. stav 2. osporenog Zakona). S druge strane, odredbom člana 16. osporenog Zakona propisano je da su članovi kolektivne organizacije samo oni autori koji su joj ugovorom povjerili ostvarivanje svojih prava, a članom 21. stav 1. da se ostvareni prihodi raspodjeljuju samo onim autorima koji su sklopili takav ugovor u skladu s godišnjim planom koji usvoji skupština kolektivne organizacije i u skladu s usvojenim pravilima o raspodjeli. Dakle, da bi učestvovali u raspodjeli naknada koje prikupi kolektivna organizacija, postoji implicitan zahtjev da autori moraju biti članovi te organizacije, odnosno da s njom zaključe ugovor.

59. Ustavni sud smatra da takvo rješenje ima razumno opravdanje. Naime, kolektivna organizacija mora obavljati sve poslove u okviru svoje djelatnosti na način koji, prema odredbi člana 7. stav 1. osporenog Zakona, osigurava postizanje najvećeg mogućeg stepena djelotvornosti, dobrog poslovanja, štedljivosti i transparentnosti. Osim toga, odredba člana 21. stav 1. predstavlja samo nastavak odredbe člana 7. stav 2. osporenog Zakona, koji sadrži implicitnu obavezu kolektivne organizacije da mora postaviti jasna pravila o raspodjeli prikupljenih sredstava u svom statutu. Kolektivnoj organizaciji bi, u okolnostima kakve jesu, bez zaključivanja ugovora, bilo praktično veoma teško, pa i nemoguće, da zna koliko ukupno ima autora za čiji račun obavlja djelatnost, da tim autorima raspodjeljuje sredstva i djelotvorno štiti njihovo pravo na naknadu, niti bi se nad njenim radom mogla efikasno vršiti kontrola. S druge strane, Ustavni sud ukazuje na to da autori koji žele da kolektivna organizacija djeluje za njihov račun jedino imaju obavezu da s tom organizacijom zaključe ugovor, što Ustavni sud ne smatra prevelikim teretom za njih. Osim toga, na taj način ne samo da autori detaljno mogu urediti odnose s kolektivnom organizacijom već mogu djelotvorno učestvovati i u raspodjeli sredstava, ali i ostvarivati i druga prava koja imaju članovi: mogu tražiti na uvid godišnji finansijski izvještaj, izvještaj nadzornog odbora, ili tražiti reviziju poslovanja te organizacije (član 19. osporenog Zakona), učestvovati u procesu odlučivanja itd. Naime, kolektivna organizacija ima status udruženja na koje se, na odgovarajući način i ukoliko to nije u suprotnosti s osporenim Zakonom, primjenjuju i odredbe Zakona o udruženjima i fondacijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 32/01, 42/03, 63/08 i 76/11). Prema tom zakonu, ako statutom nije drugačije regulirano, svi članovi udruženja čine skupštinu udruženja, koja je upravljački, obavezni organ udruženja. Osim toga, treba ponovo naglasiti i to da kolektivna organizacija ne može odbiti zahtjev za sklapanje ugovora sa autorom iz područja svoje djelatnosti, tako da sklapanje ugovora i članstvo u kolektivnoj organizaciji, koje nosi i prava i odgovornosti, zavisi isključivo od volje autora.

60. Dalje, Ustavni sud zapaža da se radi o autorima koji nisu izričito izjavili da će svoja prava ostvarivati individualno, pa kolektivna organizacija, na osnovu zakonske pretpostavke iz člana 18. stav 1. osporenog Zakona, ta prava ostvaruje za njihov račun. Kako i sami podnosioci zahtjeva primjećuju u zahtjevu, čak i kad bi se ti autori smatrali članovima kolektivne organizacije, objektivno bi se postavilo pitanje kako je moguće raspodijeliti naknadu i s ostalim autorima, odnosno autorima nečlanovima, kada nije izvjesno ko su i povodom kojih se djela ostvaruje bilo kakva naknada. Naravno da bi bilo objektivno nemoguće predvidjeti koliko je autora na cijeloj teritoriji na kojoj kolektivna organizacija djeluje i koliko je njihovih djela povodom kojih se ostvaruje naknada. Zato je potrebno da se sami autori na neki način legitimiraju bilo zahtjevom da zaključe ugovor sa kolektivnom organizacijom, bilo izjavom da ne žele da ta organizacija djeluje za njihov račun. Osim toga, da bi udruženje dobilo status kolektivne organizacije, odnosno dozvolu Instituta da djeluje kao kolektivna organizacija, mora uz zahtjev, između ostalog, priložiti i podatke o broju autora koji su je ovlastili za ostvarivanje prava na njihovim djelima i popis djela koja će činiti repertoar kolektivne organizacije (član 10. stav 2.c]). To su na neki način autori-osnivači kolektivne organizacije. Međutim, nakon što dobije dozvolu, kolektivna organizacija ne može odbiti da zaključi ugovor sa autorom iz područja svoje djelatnosti (član 15. osporenog Zakona), pa dakle nikako ne može onemogućiti autora da zaključenjem ugovora postane njen član. Stoga, obavezu kolektivne organizacije iz člana 18. stav 3. osporenog Zakona da ravnopravno tretira autore-članove i one koji nisu članovi (nisu s njom zaključili ugovor, a nisu je obavijestili da će svoja prava ostvarivati individualno), treba posmatrati i tumačiti ciljno, u kontekstu svega navedenog, a ne samo jezički i izolirano, kako to čine podnosioci zahtjeva.

61. Uzimajući u obzir sve navedeno, Ustavni sud smatra da se osporenim odredbama, posmatrano u cjelini, omogućava kolektivnoj organizaciji da poštuje principe raspodjele sredstava iz člana 7. stav 2. osporenog Zakona i da svoju djelatnost obavlja efikasno i transparentno i u korist autora kao nosilaca prava za čiji račun djeluje. Stoga, Ustavni sud smatra da takva mjera – implicitan zahtjev autorima da zaključe ugovor kako bi postali članovi kolektivne organizacije i, između ostalog, učestvovali i u raspodjeli sredstava – nije neproporcionalna legitimnom cilju koji se želi postići (vidi stav 57. ove odluke), te da nema diskriminacije iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije u vezi s članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

d) Ustavnost člana 5, člana 6. stav 3, te čl. 10. i 11. osporenog Zakona u odnosu na član II/3.i) Ustava Bosne i Hercegovine i član 11. Evropske konvencije

62. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Član II/3. – Katalog prava

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

i) Slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima.

63. Član 11. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja s drugima, uključujući i pravo osnivanja sindikata i pridruživanja sindikatima zbog zaštite svojih interesa.

2. Ova prava neće biti ograničena izuzev na način propisan zakonom i koji je neophodan u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti ili javne sigurnosti, u cilju sprječavanja nereda ili zločina, zaštite zdravlja ili morala ili zaštite prava i sloboda drugih. Ovim članom se ne zabranjuje uvođenje zakonitih ograničenja na ona prava koja uživaju pripadnici oružanih snaga, policije ili državne administracije.

64. Podnosioci zahtjeva smatraju da se odredbama navedenih članova krši pravo na slobodu udruživanja zato što zakon propisuje monopolski položaj kolektivne organizacije, te da osporeni Zakon ostavlja utisak da postoji mogućnost osnivanja više različitih organizacija između kojih bi autor mogao da bira kojoj organizaciji da se pridruži, ali da je taj utisak pogrešan zato što samo jedna organizacija može dobiti dozvolu da obavlja djelatnost kolektivnog ostvarivanja autorskog prava u pogledu iste vrste prava. Stoga smatraju da postoji i diskriminacija u odnosu na pravo na slobodu udruživanja.

65. Ustavni sud zapaža da su članom 6. osporenog Zakona propisani uvjeti pod kojima određeno pravno lice, koje ima status udruženja, može postati kolektivna organizacija u smislu tog člana. Jedan od tih uvjeta je i dozvola nadležnog državnog organa, a to je prema osporenom Zakonu Institut za intelektualno vlasništvo BiH (u daljnjem tekstu: Institut). Dozvola je, dakle, konstitutivni element za postojanje kolektivne organizacije. Također, prema članu 6. stav 3. osporenog Zakona, samo jedna organizacija može dobiti dozvolu Instituta za kolektivno ostvarivanje prava koja se odnose na istu vrstu prava na istoj vrsti djela. Dakle, Ustavni sud zapaža da se osporenim Zakonom zaista uspostavlja teritorijalni monopol (za teritoriju cijele države) jedne kolektivne organizacije.

66. Analizirajući pitanje da li je zakonom uspostavljeni monopol u konkretnom slučaju suprotan pravu na slobodu udruživanja, Ustavni sud zapaža da je zakonsko ili bar *de facto* uspostavljanje monopola kolektivnih organizacija prisutno i u uporednom pravu (Njemačka, Austrija, Slovenija, Hrvatska itd.). Naime, osnovno pravilo koje se razvilo u praksi kolektivnog ostvarivanja prava (*de facto* monopol), koje je u pojedinim zakonodavstvima i izričito uvedeno (zakonski monopol), jeste da u situacijama kada u okviru određene države koegzistira više društava za kolektivno ostvarivanje iste kategorije prava ne bi smio postojati konkurentski odnos u pogledu ostvarivanja iste kategorije prava na istim autorskim djelima. Dakle, koegzistentne kolektivne organizacije trebaju biti specijalizirane za ostvarivanje različitih prava na pojedinim djelima i svaka kolektivna organizacija treba da ima monopol ostvarivanja prava u okviru svoje specijalizacije. Razlog tome nalazi se u činjenici da monopolski položaj kolektivnih organizacija, kako se to u teoriji obrazlaže, pogoduje efikasnosti obavljanja svih funkcija koje obavlja ta organizacija. Naime, obavljanje te djelatnosti zahtijeva odgovarajuću infrastrukturu za ubiranje i distribuciju naknada, odgovarajuće tehničke i pravne službe, te podrazumijeva preuzimanje pune odgovornosti za poslove kolektivnog ostvarivanja prava koji su povjereni kolektivnoj organizaciji. Osim toga, monopolska pozicija kolektivnih organizacija pojednostavljuje odnose između nosioca prava, kolektivne organizacije i korisnika, a pozitivno se odražava i na balans moći prilikom pregovora za zaključivanje ugovora i određivanje tarifa, te na izbjegavanje tzv. tarifnog rata između kolektivnih organizacija koji rezultira manipulacijom organizacije koju bi vršili korisnici.

67. S druge strane, Ustavni sud zapaža da postoje i protivnici stava da je faktički ili pravni monopol kolektivnih organizacija uvijek garant dobrog funkcioniranja sistema kolektivnog ostvarivanja. U tom smislu, Ustavni sud zapaža da je Evropska komisija Preporukom o prekograničnom kolektivnom ostvarivanju autorskog prava u online području (objavljena u "Službenom glasniku EU" br. L276/54 od 21. oktobra 2005. godine, dostupno i na: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2005.276.01.0054.01.ENG) na određeni način otvorila vrata slobodnoj konkurenciji između kolektivnih organizacija u tom području. Pri tome, u obzir je uzeto, kao što se u Preporuci kaže, da je davanje dozvola za online područje često teritorijalno ograničeno, zbog čega komercijalni korisnici moraju pregovarati u svakoj državi članici sa svakim društvom za kolektivno ostvarivanje prava i za svako pravo koje je uključeno u online eksploataciju. Međutim, kako se dalje ističe, u eri online eksploatacije muzičkih djela komercijalnim korisnicima je potrebno da politika u toj oblasti korespondira sveprisutnosti online okruženja koje je multiteritorijalno. Zbog toga je u tom području primjereno osigurati multiteritorijalno licenciranje da bi se povećala pravna sigurnost komercijalnih korisnika. Također, sloboda prekograničnog pružanja usluga kolektivnog ostvarivanja prava omogućava nosiocima prava da slobodno izaberu kolektivnu organizaciju za ostvarivanje prava koja su potrebna da bi se zakonito koristili online muzički servisi u cijeloj Zajednici. To pravo implicira mogućnost da se povjeri ili prenese cijelo ili dio online prava na drugu kolektivnu organizaciju, bez obzira na to u kojoj državi članici nosilac prava ili kolektivna organizacija ima prebivalište ili čiji je državljanin. U stručnoj literaturi se, ipak, primjećuje da posljedica takvog pristupa može predstavljati svojevrsnu opasnost za egzistenciju malih kolektivnih organizacija i njihove uloge kao čuvara kulturne tradicije, te doprinijeti odlivu autora iz nacionalnih u velika evropska društva za kolektivno ostvarivanje prava i tarifnoj borbi za korisnike na štetu nosilaca prava.

68. Također, Ustavni sud ukazuje i na to da je Evropski sud pravde u predmetu broj C-351/12 od 27. februara 2014. godine, u odnosu na zakonom propisani monopol, zaključio sljedeće:

72. […] propis […] koji radi ostvarivanja autorskih prava u vezi s jednom kategorijom zaštićenih djela dodjeljuje monopol na području dotične države članice društvu za kolektivno ostvarivanje […], treba smatrati prikladnim da zaštiti prava intelektualnog vlasništva ako je takve naravi da može omogućiti učinkovito ostvarivanje tih prava kao i učinkovit nadzor njihovog poštovanja na tom području.

[…]

76. Nadalje, očitovanja podnesena Sudu nisu ukazala […] na postojanje neke druge metode u trenutačnom stanju prava Unije koja bi omogućila postizanje istog stupnja zaštite autorskih prava kao što je ono utemeljeno na teritorijalnoj zaštiti i stoga također teritorijalnom nadzoru tih prava, u kontekstu u kojem se nalazi propis kao što je onaj o kojem je riječ u glavnom postupku.

77. Štoviše, rasprava pred Sudom pokazala je da bi činjenica omogućavanja, u okolnostima kao što su one o kojima je riječ u glavnom postupku, korisniku zaštićenih djela da

slobodno izabere bilo koje društvo za kolektivno ostvarivanje sa sjedištem na području Unije radi dobivanja ovlaštenja za korištenje zaštićenih djela i plaćanje dugovanih naknada stvorila, u trenutačnom stanju prava Unije, velike probleme u nadzoru korištenja tih djela i plaćanju dugovanih naknada.

78. U tim uvjetima ne može se smatrati da propis, kao što je onaj o kojem je riječ u glavnom postupku, koji onemogućava korisnika zaštićenih djela […], da koristi usluge koje isporučuje društvo za kolektivno ostvarivanje sa sjedištem u drugoj državi članici, ide dalje od onoga što je nužno za postizanje cilja zaštite autorskih prava.

[…]

82. Dakle, činjenica da je država članica društvu za kolektivno ostvarivanje […] dodijelila monopol na području te države članice radi ostvarivanja autorskih prava u vezi s jednom kategorijom zaštićenih djela nije sama po sebi protivna članku 102. UFEU-a.

[…]

87. Međutim, ako se pokaže da takvo društvo za kolektivno ostvarivanje nametne raspone naknada za svoje usluge, koje su osjetno više od onih koje se zaračunavaju u drugim državama članicama, te ako je provedena dosljedna usporedba razina naknada, tada razliku treba promatrati na način da upućuje na zlouporabu vladajućeg položaja u smislu članka 102. UFEU-a. U takvom slučaju na društvu za kolektivno ostvarivanje o kojem je riječ je da opravda razliku pozivajući se na objektivne nejednakosti između situacije u državi članici u pitanju i situacije koja prevladava u svim drugim državama članicama […].

88. Također, u praksi se takva zlouporaba može sastojati u previsokoj cijeni koja nije u opravdanom odnosu s gospodarskom vrijednošću isporučene usluge [...].

89. Osim toga, ako postoji takva zlouporaba i to zbog propisa koji se primjenjuje na to društvo za ostvarivanje, navedeni propis bi bio, kao što proizlazi iz sudske prakse navedene u točki 83. ove presude, protivan članku 102. i članku 106. stavku 1. UFEU-a (vidjeti: http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf;jsessionid=9ea7d2dc30dd746cd02a4d174d89b114b3fbd1c02a90.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuPb310?text=&docid=148388&pageIndex=0&doclang=HR&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=66825).

69. Dakle, može se zaključiti da monopolski položaj kolektivnih organizacija nije *per se* nedopušten, naprotiv. Ali kad se to pitanje postavi, potrebno ga je razmotriti sa pravnog i faktičkog aspekta, uzimajući u obzir sve konkretne okolnosti. S obzirom na sve navedeno, Ustavni sud smatra da se na pitanje da li, u konkretnom slučaju, zakonom propisani monopol predstavlja neprihvatljivo ograničavanje prava na slobodu udruživanja odgovor ne može dati samo jezičkim tumačenjem odredaba koje su podnosioci zahtjeva osporili, već se moraju uzeti u obzir i druge relevantne odredbe osporenog Zakona, pa dati ciljno (teleološko) tumačenje takvog rješenja.

70. Dakle, članom 6. stav 3. osporenog Zakona uspostavljen je monopolski položaj kolektivne organizacije za istu vrstu prava na istoj vrsti djela, a osporenim članovima 10. i 11. osporenog Zakona propisani su uvjeti i postupak za dobijanje/davanje dozvole, koju prema članu 2. osporenog Zakona daje Institut. Međutim, Ustavni sud ukazuje i na to da su odredbom člana 7. osporenog Zakona propisani standardi poslovanja kolektivne organizacije prema kojim kolektivna organizacija mora obavljati sve poslove u okviru svoje djelatnosti na način koji osigurava postizanje najvećeg mogućeg stepena djelotvornosti, dobrog poslovanja, štedljivosti i transparentnosti (stav 1), a dužna je i pridržavati se međunarodnih općeprihvaćenih pravila, standarda i principa koji se primjenjuju u praksi kolektivnog ostvarivanja prava (stav 3). Osim toga, prema osporenom Zakonu, kolektivna organizacija može obavljati djelatnost kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava kao svoju jedinu djelatnost, i to neprofitno, te postupa u svoje ime, ali isključivo za račun autora.

71. Također, veoma je važno i to što je osporenim Zakonom propisana kontrola rada kolektivne organizacije kroz samostalan nadzor autora (član 19) i putem državne kontrole (čl. 12, 13. i 14). Prema tim odredbama, Institut provodi nadzor nad radom kolektivne organizacije, može od nje u svako doba zahtijevati izvještaj o vođenju poslova, a kolektivna organizacija mora Institutu dati informacije iz člana 12. stav 4. osporenog zakona. U slučaju da se utvrde nepravilnosti, članom 13. osporenog Zakona propisane su mjere koje Institut može narediti s ciljem njihovog otklanjanja, a te mjere uključuju i oduzimanje dozvole kolektivnoj organizaciji. Ustavni sud zapaža i da je predlagač osporenog Zakona u obrazloženju prijedloga zakonskog teksta naveo da je taj monopolski status kolektivnih organizacija neophodan zbog same prirode njihovog posla i zbog veće efikasnosti i racionalizacije njihovog poslovanja. Također, navedeno je i da takav položaj bitno olakšava položaj korisnika djela, koji tako mogu mnogo jednostavnije i brže da pribavljaju potrebna prava i plaćaju za njihovo korištenje, pa bi tako, barem u pravilu, trebalo i u većoj mjeri da poštuju autorska prava (vidi obrazloženje uz prijedlog Zakona, stav 57. ove odluke).

72. Ustavni sud zapaža da se zaštita od zloupotrebe monopolskog položaja može ostvariti i na osnovu Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH" br. 48/05, 76/07 i 80/09). Prema tom zakonu, pred Konkurencijskim vijećem Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Konkurencijsko vijeće) može se pokrenuti postupak za utvrđivanje zabranjenog sporazuma i zloupotrebe dominantnog položaja. U vezi s tim, Ustavni sud ukazuje na to da je Konkurencijsko vijeće Odlukom broj 06-26-3-004-41-II/13 od 11. juna 2013. godine utvrdilo sljedeće: "[…] kolektivna organizacija, Asocijacija kompozitora – muzičkih stvaralaca (AMUS) zloupotrijebila dominantni položaj zaključivanjem zabranjenog sporazuma kojim je nametnula kupovne i prodajne cijene ili druge trgovinske uslove kojima se ograničava konkurencija […], primijenila različite uslove za istu ili sličnu vrstu poslova s ostalim stranama čime ih dovodi u neravnopravan i nepovoljan konkurencijski položaj […] i uslovila da druga stranka prihvati dodatne obaveze koje po svojoj naravi ili prema trgovinskom običaju nemaju veze s predmetom takvog sporazuma". Na osnovu toga, kolektivnoj organizaciji AMUS zabranjeno je takvo i slično buduće ponašanje i izrečena joj je novčana kazna. U obrazloženju tog rješenja navedeno je, između ostalog, da AMUS ima *de facto* i *de iure* monopolski položaj na relevantnom tržištu, pa slijedom toga ima i posebnu odgovornost u poštivanju i provođenju odredbi Zakona o konkurenciji, te da svim registriranim elektronskim emiterima mora osigurati ravnopravan položaj na relevantnom tržištu (dostupno na: http://bihkonk.gov.ba/datoteka/RjesenjeSineQuoNone-Amus-11613-bos.pdf).

73. Dakle, iz svega navedenog Ustavni sud zaključuje da je zakonodavac, u okviru svoje široke slobodne procjene, odlučio da je u sadašnjim faktičkim i pravnim okolnostima svrsishodno primijeniti model koji je poznat i u velikom broju drugih zemalja, pa dodijeliti monopolski položaj takvoj organizaciji. Osim toga, Ustavni sud zapaža da je zakonodavac propisao i uspostavio i mehanizme kontrole monopolskog položaja kolektivne organizacije na odgovarajući način, kako u osporenom Zakonu tako proceduralno i u Zakonu o konkurenciji.

74. U takvoj situaciji, imajući u vidu i ranije navedeni opći cilj osporenog Zakona, Ustavni sud smatra da je način ostvarivanja autorskog i srodnih prava za koji se odlučio zakonodavac takve prirode da može omogućiti djelotvorno ostvarivanje tih prava, kao i djelotvoran nadzor njihovog poštovanja na području Bosne i Hercegovine. Osim toga, podnosioci zahtjeva nisu iznijeli bilo kakvu argumentaciju iz koje

bi Ustavni sud mogao zaključiti da u datim okolnostima postoji neki drugi metod koji bi omogućio postizanje istog stepena zaštite autorskih prava kao što je osporeno rješenje koje je zasnovano na teritorijalnoj zaštiti i teritorijalnom nadzoru.

75. Dalje, u odnosu na prigovor da se autori ne mogu slobodno udruživati i nekoj drugoj organizaciji povjeriti ostvarivanje svojih prava, Ustavni sud ponovo podsjeća na to da autor koji ne želi da svoja prava ostvaruje putem kolektivne organizacije treba o tome obavijestiti tu organizaciju, osim ako se radi o obaveznom kolektivnom ostvarivanju prava (član 18. stav 2. osporenog Zakona). Dakle, nosioci prava ne moraju, osim u izuzetnim slučajevima, ostvarivati svoja prava putem kolektivne organizacije. Također, u osporenom Zakonu nema ničega što bi se moglo protumačiti kao nemogućnost određenog broja autora da osnuju neko svoje udruženje ili drugu vrstu organizacije i da na nju prenesu ovlaštenja za ostvarivanje svojih prava (osim u slučajevima za koje je propisano obavezno kolektivno ostvarivanje). To je regulirano članom 147. stav 1. ZASP-a kao individualno ostvarivanje prava samostalno ili putem zastupnika, o čemu je već bilo riječi. Dakle, ako autori smatraju da bi na taj način efikasnije i bolje zaštitili svoja prava, ništa ih u osporenom Zakonu ne sprječava da se na taj način udruže. Međutim, takva organizacija ne može samim osnivanjem biti konstituirana kao "kolektivna organizacija" u smislu osporenog Zakona zbog monopolskog položaja kolektivne organizacije, što je Ustavni sud već ispitao i zbog potrebe pribavljanja odgovarajuće dozvole nadležnog Instituta.

76. Jedino zakonsko ograničenje autora da ostvarivanje svojih prava prenesu nekoj drugoj organizaciji odnosi se na obavezno kolektivno ostvarivanje prava iz člana 4. stav 3. osporenog Zakona, pa podnosioci zahtjeva smatraju neustavnim i član 5. osporenog Zakona. Taj član propisuje da se u tim slučajevima prava mogu ostvarivati individualno, dok Institut ne izda dozvolu određenom pravnom licu za kolektivno ostvarivanje tih prava. Budući da je Ustavni sud već utvrdio da institut obaveznog kolektivnog ostvarivanja prava nije suprotan Ustavu Bosne i Hercegovine, smatra da nema potrebe posebno ispitivati odredbu člana 5. osporenog Zakona, koji predstavlja neku vrstu prijelazne odredbe za slučajeve iz člana 4. stav 3. osporenog Zakona.

77. S druge strane, Ustavni sud smatra da to što je neko udruženje dobilo status kolektivne organizacije, odnosno dozvolu Instituta za kolektivno ostvarivanje prava, ne znači da će ono taj status zadržati zauvijek, bez obzira na to kako obavlja svoju djelatnost. Naime, odredbama člana 11. stav 1.d) osporenog Zakona propisano je da Institut može izdati dozvolu novoj organizaciji ako dokaže da će korisnicima osigurati veći repertoar zaštićenih djela nego već postojeća kolektivna organizacija, kao i da može osigurati efikasniji i ekonomičniji način ostvarivanja prava. Na taj način je zakonodavac, iako jeste propisao monopolsku poziciju kolektivne organizacije, ostavio razumnu mogućnost nekom drugom udruženju da dokaže da može bolje obavljati tu djelatnost od udruženja koje ima dozvolu, a sve u korist i autora i korisnika.

78. Na osnovu izloženog, Ustavni sud zaključuje da propisivanje monopolskog položaja kolektivne organizacije za ostvarivanje autorskog i srodnih prava ima legitiman cilj – djelotvorno ostvarivanje prava i zaštitu autora i korisnika, te da je takvo rješenje proporcionalno cilju koji se želi postići, a posebno zato što su osigurani razumni mehanizmi nadzora nad radom kolektivne organizacije i propisane mjere za sprječavanje zloupotrebe monopolskog položaja. Osim toga, u osporenom Zakonu nema ničega što bi moglo voditi zaključku da takvo rješenje, kojim se ograničava broj kolektivnih organizacija za kolektivno ostvarivanje iste vrste prava na istoj vrsti djela, predstavlja ograničenje slobode udruživanja, a naročito ne takvo ograničenje koje bi bilo suprotno stavu 2. člana 11. Evropske konvencije, pa time i članu II/3.i) Ustava Bosne i Hercegovine.

79. S obzirom na sve navedeno, Ustavni sud smatra da nema potrebe da posebno razmatra pitanje navodne diskriminacije u vezi s pravom na slobodu udruživanja, budući da sve što je prethodno navedeno ne ukazuje na to da postoji vjerovatnoća da bi se radilo o diskriminaciji iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. u vezi s članom 11. Evropske konvencije.

VII. Zaključak

80. Ustavni sud zaključuje da propisivanje obaveznog kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava u određenim slučajevima u osporenom Zakonu (član 4), pravnog osnova za kolektivno ostvarivanje prava (član 9. stav 1) i pravne pretpostavke kolektivnog ostvarivanja prava (član 18. stav 1) ne predstavlja takvo ograničavanje autorskog i srodnih prava koje bi bilo suprotno pravu na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Također, Ustavni sud zaključuje da implicitan zahtjev autorima u osporenom Zakonu da zaključe ugovor kako bi postali članovi kolektivne organizacije i, između ostalog, učestvovali i u raspodjeli sredstava, nije mjera koja je neproporcionalna legitimnom cilju koji se želi postići, zbog čega nema diskriminacije iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije u vezi s članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

81. Ustavni sud zaključuje da propisivanje monopolskog položaja kolektivne organizacije za ostvarivanje autorskog i srodnih prava u osporenom Zakonu ima legitiman cilj – djelotvorno ostvarivanje prava i zaštitu autora i korisnika, te da je takvo rješenje proporcionalno cilju koji se želi postići, naročito zato što su osigurani razumni mehanizmi nadzora nad radom kolektivne organizacije i propisane mjere za sprječavanje zloupotrebe monopolskog položaja. Osim toga, u osporenom Zakonu nema ničega što bi moglo ukazati na to da takvo rješenje, kojim se ograničava broj kolektivnih organizacija za kolektivno ostvarivanje iste vrste prava na istoj vrsti djela, predstavlja ograničenje slobode udruživanja, a naročito ne takvo ograničenje koje bi bilo suprotno stavu 2. člana 11. Evropske konvencije, pa time i članu II/3.i) Ustava Bosne i Hercegovine. S obzirom na takav zaključak, Ustavni sud smatra da nema ni vjerovatnoće da bi se u tom slučaju moglo raditi o diskriminaciji, pa te navode nije posebno raspravljao.

82. Na osnovu člana 19. tačka a), člana 57. stav (2) tačka b) i člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

83. S obzirom na odluku Ustavnog suda u ovom predmetu, nije neophodno posebno razmatrati prijedlog podnosilaca zahtjeva za donošenje privremene mjere.

84. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Mirsad Ćeman, s. r.

KAZALO

VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE

674 Odluka o rasporedu uredskog prostora u zgradi za smještaj institucija Bosne i Hercegovine u ulici Maršala Tita 9a u Sarajevu (hrvatski jezik) 1
Одлука о распореду канцеларијског простора у згради за смјештај институција Босне и Херцеговине у улици Маршала Тита 9а у Сарајеву (српски језик) 2
Odluka o rasporedu kancelarijskog prostora u zgradi za smještaj institucija Bosne i Hercegovine u ulici Maršala Tita 9a u Sarajevu (bosanski jezik) 2

675 Rješenje o razrješenju ravnatelja Centra za uklanjanje mina u Bosni i Hercegovini (hrvatski jezik) 3
Рјешење о разрјешењу директора Центра за уклањање мина у Босни и Херцеговини (српски језик) 3
Rješenje o razrješenju direktora Centra za uklanjanje mina u Bosni i Hercegovini (bosanski jezik) 3

676 Rješenje o imenovanju koordinatora za reformu javne uprave pri Uredu predsjedatelja Vijeća ministara Bosne i Hercegovine (hrvatski jezik) 3
Рјешење о именовању координатора за реформу јавне управе при Кабинету предсједавајућег Савјета министара Босне и Херцеговине (српски језик) 4
Rješenje o imenovanju koordinatora za reformu javne uprave pri Kabinetu predsjedavajućeg Vijeća ministara Bosne i Hercegovine (bosanski jezik) 4

KONKURENCIJSKO VIJEĆE BOSNE I HERCEGOVINE

677 Rješenje broj 02-26-2-038-48-II/14 (hrvatski jezik) 4
Рјешење број 02-26-2-038-48-II/14 (српски језик) 7
Rješenje broj 02-26-2-038-48-II/14 (bosanski jezik) 11

REGULATORNI ODBOR ŽELJEZNICA BOSNE I HERCEGOVINE

678 211 Pravilnik o zavarivačkim radovima na željezničkim vozilima u ŽS BiH (hrvatski jezik) 14
211 Правилник о заваривачким радовима на жељезничким возилима у ЖС БиХ (српски језик) 44
211 Pravilnik o zavarivačkim radovima na željezničkim vozilima u ŽS BiH (bosanski jezik) 74

USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE

679 Odluka broj AP 384/12 (hrvatski jezik) 104
Одлука број АП 384/12 (српски језик) 108
Odluka broj AP 384/12 (bosanski jezik) 113

680 Odluka broj AP 3073/12 (hrvatski jezik) 118
Одлука број АП 3073/12 (српски језик) 125
Odluka broj AP 3073/12 (bosanski jezik) 132

681 Odluka broj AP 5234/14 (hrvatski jezik) 139
Одлука број АП 5234/13 (српски језик) 147
Odluka broj AP 5234/14 (bosanski jezik) 155

682 Odluka broj AP 719/15 (hrvatski jezik) 163
Одлука број АП 719/15 (српски језик) 167
Odluka broj AP 719/15 (bosanski jezik) 172

683 Odluka broj U 18/14 (hrvatski jezik) 177
Одлука број У 18/14 (српски језик) 189
Odluka broj U 18/14 (bosanski jezik) 203

Nakladnik: Ovlaštena služba Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Trg BiH 1, Sarajevo - Za nakladnika: tajnik Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine Bojan Ninković - Priprema i distribucija: JP NIO Službeni list BiH Sarajevo, Džemala Bijedića 39/III - Ravnatelj: Dragan Prusina - Telefoni: Centrala: 722-030 - Ravnatelj: 722-061 - Pretplata: 722-054, faks: 722-071 - Oglasni odjel: 722-049, 722-050 faks: 722-074 - Služba za pravne i opće poslove: 722-051 - Računovodstvo: 722-044, 722-046 - Komercijala: 722-042 - Pretplata se utvrđuje polugodišnje, a uplata se vrši UNAPRIJED u korist računa: UNICREDIT BANK d.d. 338-320-22000052-11, VAKUFSKA BANKA d.d. Sarajevo 160-200-00005746-51, HYPO-ALPE-ADRIA-BANK A.D. Banja Luka, filijala Brčko 552-000-00000017-12, RAIFFEISEN BANK d.d. BiH Sarajevo 161-000-00071700-57 - Tisak: GIK "OKO" d.d. Sarajevo - Za tiskaru: Mevludin Hamzić - Reklamacije za neprimljene brojeve primaju se 20 dana od izlaska glasila.
"Službeni glasnik BiH" je upisan u evidenciju javnih glasila pod rednim brojem 731.
Upis u sudski registar kod Kantonalnog suda u Sarajevu, broj UF/I - 2168/97 od 10.07.1997. godine. - Identifikacijski broj 4200226120002. - Porezni broj 01071019. - PDV broj 200226120002. Molimo pretplatnike da obvezno dostave svoj PDV broj radi izdavanja poreske fakture.
Pretplata za II polugodište 2015. za "Službeni glasnik BiH" i "Međunarodne ugovore" 120,00 KM, "Službene novine Federacije BiH" 110,00 KM.
Web izdanje: http: //www.sluzbenilist.ba - godišnja pretplata 200,00 KM